

การศึกษาเปรียบเทียบราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรจากมุมมองข้ามสมัย

นายบรรยงค์ สิกขะฤทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา ๒๕๕๘

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ของศิษย์เก่าจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เข้าถึง
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

A COMPARATIVE STUDY OF THAI AND KHMER ROYAL VOCABULARY FROM DIACHRONIC
PERSPECTIVE

Mr. Yanyong Sikkharit

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2016

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาเปรียบเทียบราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษา เขมรจากมุมมองข้ามสมัย
โดย	นายรณรงค์ สิกขะฤทธิ
สาขาวิชา	ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อาจารย์ ดร. ไกล่รุ่ง อามระดิษ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กังวล คัชชีมา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร. ไกล่รุ่ง อามระดิษ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กังวล คัชชีมา)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. เทพี จรัสจรุงเกียรติ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. วิภาส โพธิแพทย์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ปราณี กุลละวณิชย์)

ยรรยงค์ สิกขะฤทธิ : การศึกษาเปรียบเทียบราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรจาก มุมมองข้ามสมัย (A COMPARATIVE STUDY OF THAI AND KHMER ROYAL VOCABULARY FROM DIACHRONIC PERSPECTIVE) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : อ. ดร. ไกล่รุ่ง อามระดิษ, อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : ผศ. ดร. พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์, ผศ. ดร. กังวล คัชชิตา, ๕๐๕ หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาราชศัพท์ในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงปัจจุบัน และศึกษาราชศัพท์ในภาษาเขมรตั้งแต่สมัยก่อนพระนครถึงปัจจุบัน รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างราชศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร

ผลการศึกษาพบว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรปรากฏมาตั้งแต่สมัยก่อนพระนคร มีที่มาจากภาษาสันสกฤตและภาษาเขมร มีวิธีการสร้างที่ไม่ซับซ้อน มักเป็นการยืมคำจากภาษาต่างประเทศหรือการใช้หน่วยเดิม ต่อมาในสมัยพระนครจึงปรากฏวิธีการสร้างเพิ่มมากขึ้น ในสมัยกลางพบราชศัพท์ที่มาจากภาษาบาลี และพบการใช้หน่วยเดิมที่หลากหลายและซับซ้อนขึ้น ในสมัยปัจจุบันราชศัพท์ในภาษาเขมรมีมากขึ้นและพบคำที่มาจากภาษาไทยด้วย ส่วนวิธีการสร้างนั้นก็หลากหลายและซับซ้อนกว่าเดิม

ส่วนราชศัพท์ในภาษาไทยปรากฏในสมัยสุโขทัย พบครั้งแรกในจารึกวัดศรีชุมสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ สีไทย มีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาไทย ภาษาเขมร และภาษาอื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นการสร้างด้วยการใช้หน่วยเดิม พบทั้งหน่วยเต็มหน้าและหน่วยเต็มท้าย ในสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ พบราชศัพท์ที่มาจากภาษาอื่น ๆ ด้วย เช่น ภาษาชวา-มลายู ภาษาอาหรับ-เปอร์เซีย ส่วนใหญ่เป็นการสร้างด้วยการใช้หน่วยเต็มหน้าและการประกอบกับราชศัพท์ ในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองและสมัยปัจจุบัน วิธีการสร้างราชศัพท์มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังพบการสร้างด้วยการตัดหน่วยเต็มหน้าด้วย

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างราชศัพท์ไทยและเขมรพบว่า ราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยา ตอนต้นได้รับอิทธิพลจากราชศัพท์เขมรสมัยพระนคร ทั้งในด้านศัพท์และการสร้างราชศัพท์ แต่ได้พัฒนาวิธีการสร้างเฉพาะของตน และได้ส่งอิทธิพลต่อการสร้างราชศัพท์เขมรในสมัยกลาง นอกจากนี้ยังพบว่า ราชาศัพท์เขมรสมัยปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการสร้างราชศัพท์ไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ อย่างไรก็ตาม แม้จะพบราชศัพท์ที่ไทยและเขมรใช้ตรงกัน แต่มีจำนวนไม่มาก ความคล้ายคลึงกันของราชศัพท์ไทยและเขมร จึงมิได้เกิดจากปัจจัยด้านการยืมศัพท์ แต่น่าจะเกิดจากปัจจัยด้านการยืมการสร้างราชศัพท์ระหว่างกัน

ภาควิชา ภาษาไทย ปลายมือเขียนิต
 สาขาวิชา ภาษาไทย ปลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก
 ปีการศึกษา ๒๕๕๙

5480517022 : MAJOR THAI

KEYWORDS :

YANYONG SIKKHARIT : A COMPARATIVE STUDY OF THAI AND KHMER ROYAL VOCABULARY FROM DIACHRONIC PERSPECTIVE. ADVISOR: KLAIRUNG AMRATISHA, Ph.D., CO-ADVISOR: ASST. PROF. PITTAYAWAT PITTAYAPORN, Ph.D., ASST. PROF. KANGWON KATCHIMA, Ph.D., 405 pp.

This thesis aims to study the Thai royal vocabulary from the Sukhothai period to the present, the Khmer royal vocabulary from the Pre-Angkorian period to the present, and their relationship with each other.

It is found that royal vocabulary had been used in Khmer language since the Pre-Angkorian period. The source of Pre-Angkorian royal vocabulary was from Sanskrit and Khmer and the royal word formation was simple, with the use of loanwords and honorific prefixes. Variations of royal word formation could be seen later in the Angkorian period. In Middle Khmer, Pali loanwords, in addition to Sanskrit and Khmer words, were used in royal vocabulary while the honorific prefixes became varied and complicated. In the present time, Khmer royal vocabulary has increased in number, with Thai language as one of the additional sources, and its variety of word formation is wide and complex.

As for the Thai royal vocabulary, it first appeared during Sukhothai period as evidenced in the Srichum inscription of King Maha Dharmmaraja I. The source of Sukhothai royal vocabulary was from Pali-Sanskrit, Thai, Khmer and other languages and the main formation included the use of honorific affixes, both prefixes and suffixes. From mid-Ayutthaya to Thonburi and to early Ratanakosin period, more sources of royal Thai vocabulary were found such as Java-Melayu and Arabic-Persian. Royal word formation had such variations as the use of honorific prefixes and the form of royal compounds. In the period prior to 1932 to the present, the formation of royal Thai vocabulary has become highly complicated with the omission of honorific suffix included.

Concerning the relationship between Thai and Khmer royal vocabulary, the study shows that Thai royal vocabulary of Sukhothai and early Ayutthaya period was influenced by Khmer royal vocabulary of Angkorian period both in terms of form and word formation. The Thai had later developed its own royal word formation and had exerted this influence on the Middle Khmer royal vocabulary. It is also found that Modern Khmer royal vocabulary bore immense influence of Thai royal word formation of mid-Ayutthaya, Thonburi and Ratanakosin period. However, the shared royal vocabulary in Thai and Khmer is not very high in number. The similarity of Thai and Khmer royal vocabulary is therefore a result of the borrow of royal word formation system rather than royal word borrowing.

Department: Thai

Student's Signature

Field of Study: Thai

Advisor's Signature

Academic Year: 2016

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้เกิดขึ้นจากความสนใจเรื่องราชาศัพท์ซึ่งมีมานานแล้วตั้งแต่ผู้วิจัยศึกษาระดับปริญญาโทที่ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในครั้งนั้นผู้วิจัยเลือกศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “พัฒนาการราชาศัพท์สมัยสุโขทัยถึงสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕” ผลของการศึกษาทำให้ได้เห็นพัฒนาการและความเป็นมาของราชาศัพท์ไทยได้เป็นอย่างดี ความสนใจเรื่องราชาศัพท์ยังคงมีสืบมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อจะต้องเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรีที่ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเปรียบเทียบราชาศัพท์ไทยกับราชาศัพท์ภาษาเขมรในเชิงพัฒนาการเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับที่มาและความสัมพันธ์ของราชาศัพท์ทั้งสองภาษา

ในการทำวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยได้รับความเมตตาจากอาจารย์ ดร. ไกลรุ่ง อามระดิช ที่กรุณาเป็นพี่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ท่านให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยอย่างดียิ่งนับตั้งแต่เริ่มต้นเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์ วิธีวิทยาในการศึกษาวิจัย ตลอดจนชี้แนะแนวทางในการศึกษา วิเคราะห์ และปรับแก้วิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับความเมตตาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กังวล คัชชีมา ที่กรุณาเป็นพี่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ทั้งสองท่านให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำแนวทางในการศึกษาเปรียบเทียบราชาศัพท์ไทยกับราชาศัพท์เขมร ตลอดจนช่วยตรวจแก้วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกสำนึกในพระคุณและความเมตตาของทั้งสามท่านเป็นอย่างมาก จึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ปราณี กุลละวณิช กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ภายนอก รวมทั้งอาจารย์ ดร. เทพี จรัสรุ่งเกียรติ และอาจารย์ ดร. วิภาส โปธิแพทย์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทั้งสี่ท่านกรุณาอ่าน ซักถาม และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการปรับแก้วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ให้มีความถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาและความกรุณาของทุกท่านเป็นอย่างมาก

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรม และจรรยาบรรณของการเป็นนักวิชาการที่ดีให้แก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณโครงการ “ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา (สกอ.) ที่มอบทุนการศึกษาตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยศึกษาระดับปริญญาตรีที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอขอบคุณคุณพ่อ คุณแม่ พี่สาว และมิตรสหายทั้งหลายที่เป็นกำลังใจและเป็นแรงใจให้ผู้วิจัยสามารถเรียบเรียงวิทยานิพนธ์นี้จนสำเร็จ

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนทำให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาได้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	๑๕
๑.๓ สมมติฐานของการศึกษา.....	๑๕
๑.๔ ขอบเขตของการศึกษา.....	๑๕
๑.๕ วิธีการดำเนินการศึกษา.....	๑๗
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๑๘
๑.๗ ข้อตกลงเบื้องต้น.....	๑๘
๒ ทบทวนวรรณกรรม.....	๒๒
๒.๑ กรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๒๒
๒.๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการยืม ระหว่างภาษาไทยและภาษาเขมร.....	๔๓
๒.๓ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาราชศัพท์ ในภาษาไทยและภาษาเขมร.....	๕๓
๒.๓ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ไทย-กัมพูชา.....	๗๕
๓ ราชศัพท์ในภาษาเขมร.....	๘๘
๓.๑ ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร.....	๘๘
๓.๒ ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร.....	๑๐๐
๓.๓ ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง.....	๑๓๔
๓.๔ ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน.....	๑๗๐

บทที่	หน้า
๔ ราชาศัพท์ในภาษาไทย	๒๕๗
๔.๑ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น.....	๒๕๗
๔.๒ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี.....	๒๘๔
๔.๓ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์.....	๒๙๗
๔.๔ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง.....	๓๐๘
๔.๕ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน.....	๓๑๙
๕ พัฒนาการของราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรและอิทธิพลที่มีต่อกัน	๓๓๐
๕.๑ พัฒนาการของราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร.....	๓๓๐
๕.๒ อิทธิพลที่ราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรมีต่อกัน.....	๓๕๖
๖ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๓๗๖
๖.๑ สรุปผลการศึกษา.....	๓๗๖
๖.๒ อภิปรายผลการศึกษา.....	๓๘๓
๖.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๓๙๗
รายการอ้างอิง	๓๙๘
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	๔๐๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ราชาศัพท์เป็นรูปแบบของภาษาชนิดหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะและแตกต่างกับภาษาที่ใช้อยู่ทั่วไปในภาษาไทย ทั้งในแง่การสร้างคำ กล่าวคือ มีการสร้างคำส่วนใหญ่จากศัพท์ภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาบาลีสันสกฤต หรือภาษาเขมร มีการใช้หน่วยคำเติมเฉพาะ เช่น หน่วยคำเติมหน้า *พระ-พระราช-ทรง- ฯลฯ* หรือหน่วยคำเติมหลัง *-หลวง -ตัน -พระที่นั่ง ฯลฯ* (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๕๕ : ๑๐) หรือในแง่จำนวนคำ ก็พบว่าปรากฏคำที่เป็นราชาศัพท์จำนวนมาก และสามารถจำแนกได้หลายหมวดคำ ได้แก่ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ และคำลักษณนาม (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๔ : (๗)) ส่วนในแง่การใช้ก็มีลักษณะเฉพาะเช่นกัน กล่าวคือ เป็นรูปแบบภาษาที่ใช้สำหรับพูดถึงหรือพูดกับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, ๒๕๕๒ : ๕๕) และมักปรากฏในวจนลีลาแบบเป็นทางการ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, ๒๕๕๒ : ๑๕) ราชาศัพท์จึงเป็นทำเนียบภาษา (register) แบบหนึ่งในภาษาไทย กล่าวคือ เป็นภาษารูปแบบหนึ่งที่แตกต่างกับภาษาแบบอื่น ๆ ในภาษาเดียวกัน อันเกิดจากบริบทการใช้ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, ๒๕๕๕ : ๗๙)

นอกจากนี้ ราชาศัพท์ยังสะท้อนให้เห็นลักษณะสำคัญทางภาษาประการหนึ่ง นั่นคือ ระบบเกียรติยศในภาษา (honorifics) กล่าวคือ เป็นรูปภาษาที่แสดงความสุภาพและความเคารพต่อผู้พูดหรือผู้ที่กล่าวถึง (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๓ : ๑๙๗) อันเป็นลักษณะร่วมประการหนึ่งที่ปรากฏในบางภาษา เช่น ภาษาญี่ปุ่นและภาษาเกาหลี มีการใช้คำศัพท์และโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์เพื่อแสดงความสุภาพและยกย่องผู้ฟัง (Wenger, 1982)

ระบบเกียรติยศในราชาศัพท์มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกับระบบเกียรติยศลักษณะอื่น เพราะเป็นรูปภาษาที่ใช้เพื่อแสดงความเคารพยกย่องเฉพาะแก่บุคคลในลำดับชั้นพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์เป็นหลัก ไม่ใช่รูปภาษาที่ใช้เพื่อแสดงความสุภาพแก่บุคคลทั่วไป อีกทั้งยังมีการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้แก่บุคคลในแต่ละลำดับชั้นอย่างชัดเจน เช่น ในปัจจุบันคำว่า ‘ตาย’ เมื่อใช้แก่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร และพระบรมวงศ์ชั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้าที่ทรงพระเศวตฉัตร ๗ ชั้น ใช้ว่า *สวรรคต* หรือ *เสด็จสวรรคต* เมื่อใช้แก่พระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้าที่ได้รับการเฉลิมพระยศพิเศษ เช่น สมเด็จพระบรมราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข ใช้ว่า *สิ้นพระชนม์* และเมื่อใช้แก่พระบรมวงศ์ชั้นสมเด็จพระเจ้า

ฟ้าและพระอนุวงศ์ชั้นพระองค์เจ้า ใช้ว่า *ทิวงคต* หรือ *เสด็จทิวงคต* เมื่อใช้แก่พระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า ใช้ว่า *ถึงชีพิทักษ์* หรือ *สิ้นชีพิทักษ์* (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๔ : ๑๒๒)

อีกทั้ง เมื่อพิจารณาในแง่การใช้ จะเห็นได้ว่า ประเทศที่มีหรือเคยมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข ก็อาจไม่มีรูปภาษาเช่นเดียวกับราชาศัพท์ หรือหากมี ก็ไม่ปรากฏอย่างเป็นระบบเช่นเดียวกับราชาศัพท์ของไทย ดังเช่น ภาษาอังกฤษ แม้จะมีการใช้คำแสดงการยกย่องและให้เกียรติแก่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ เช่น *Your Majesty, Your Royal Highness, Your Highness* ฯลฯ (สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา, ๒๕๔๒ : ๑๔-๑๕) แต่ก็ปรากฏเพียงจำนวนน้อยและไม่เป็นระบบเช่นเดียวกับราชาศัพท์ของไทย

แม้ลักษณะการใช้ภาษาแบบราชาศัพท์จะไม่ปรากฏในภาษาต่าง ๆ ในทวีปยุโรป แต่พบลักษณะดังกล่าวในหลายภาษาในทวีปเอเชีย โดยเฉพาะเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาเกาหลี ภาษาชวา ภาษามาลาเลย์ ภาษาพม่า ภาษาเขมร ฯลฯ ตัวอย่างเช่น ในภาษาจีนโบราณ ปรากฏการใช้คำสำหรับสมเด็จพระจักรพรรดิ เช่น *lóng tǐ 龍體* ‘พระวรกาย’ *lóng páo 龍袍* ‘ฉลองพระองค์’ *yù shàn 御膳* ‘พระกระยาหาร’ ในภาษาเกาหลี เรียกภาษาที่ใช้แก่พระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ว่า “Gungjungyongeo 궁중용어” (คิม ทงอ๊ก 김동옥, 1963) หมายถึง ภาษาที่ใช้ในราชสำนัก เช่น *yong-an 용안* ‘พระพักตร์’ *anjeong 안정* ‘พระเนตร’ *eobok 어복* ‘ฉลองพระองค์’ หรือในภาษาชวา เรียกภาษาในลักษณะนี้ว่า “Bahasa kedhaton” หมายถึง ภาษาที่ใช้ในวัง เช่น *curiga* ‘พระแสงกรีซ’ *titihan turongga* ‘ม้าพระที่นั่ง’ *kagengandalem* ‘ข้างพระที่นั่ง’ (Murcahyanto, 2008) เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ภาษาต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่างก็ปรากฏรูปภาษาที่ใช้แก่พระมหากษัตริย์หรือใช้ในราชสำนักเช่นเดียวกับไทย แต่ภาษาที่มีการใช้รูปภาษาดังกล่าวคล้ายคลึงกับภาษาไทยมากที่สุด คือ ภาษาเขมร ในภาษาเขมร เรียกรูปภาษาลักษณะนี้ว่า “**រាជសព្ទ** ราชสพท” หมายถึง ถ้อยคำที่พระมหากษัตริย์ใช้กล่าวแก่พระราชวงศ์ หรือพระราชวงศ์ใช้กล่าวแก่พระมหากษัตริย์ หรือสามัญชนใช้กล่าวแก่พระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ (ชู เจ็อน **ជូ แจ็อง**, 2003: 4) ดังตัวอย่างราชาศัพท์ภาษาเขมรที่ปรากฏในข่าวพระราชพิธีสักการะพระบรมศพสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ดังนี้

**នៅថ្ងៃ ទី ២ កុម្ភៈ ដែលជាថ្ងៃតម្កល់ព្រះបរមរតនកោដ្ឋនៅលើ
បញ្ចក ៩ ជាន់ នៃវាលព្រះបរមមេរុ គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំព្រះរាជពិធី មាន
កម្មវិធីតាមបែបព្រះរាជបរណិនៃព្រះមហាក្សត្រ និងជាថ្ងៃដែលអនុញ្ញាតឲ្យ
ពលរដ្ឋចូលថ្វាយបង្គំ ដើម្បីឧទ្ទិសកុសលថ្វាយព្រះវិញ្ញាណក្ខន្ធព្រះបរមរតន
កោដ្ឋ ជាលើកចុងក្រោយ។**

เนาใถงที่ ๒ กุมภะ แกลลชาใถงตมกล่พระบรมรัตนโกฏิเนาเล็
 บญจา ๙ ซาน่ ไนวาลพระบรมเมรุ คณะกมมาธิการชาติเรียบบจ้พระราชพิธี มา
 กมวิธีตามแบบพระราชประเพณีในพระมหากษัตริย์ ینگชาใถงแกลลอนุญญาตไอย
 พลรัตนจูถวายบังค้ ฎ็มปีอุททิสกุตถวายพระวิญญาณกษนธ พระบรมรัตน
 โกฏิ ชาเล็กจุงไกรยฯ

ในวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ อันเป็นวันประดิษฐานพระบรมโกศเหนือแท่นพระ
 เบญจา ๙ ชั้น ณ ท่งพระเมรุ คณะกมมาธิการชาติจัดการพระราชพิธี มีขั้นตอน
 ตามแบบแผนพระราชประเพณีแห่งพระมหากษัตริย์ และเป็นวันที่อนุญาตให้
 ประชาชนเข้าถวายสักการะ เพื่ออุทิศกุศลถวายดวงพระวิญญาณสมเด็จพระบรม
 โกศ เป็นครั้งสุดท้าย

(RFA, 2013)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า รูปภาษาที่เรียกว่า “ภณิสถุ ราชสพท” หรือราชาศัพท์ใน
 ภาษาเขมร มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับราชาศัพท์ในภาษาไทยอย่างยิ่ง บางคำมีรูปศัพท์เหมือนหรือ
 ใกล้เคียงกัน ได้แก่ *ព្រះរាជពិធី* พระราชพิธี ‘พระราชพิธี’ *ព្រះរាជបរវណ្ណិ* พระราชประเพณี ‘พระราช
 ประเพณี’ *ព្រះមហាក្សត្រ* พระมหากษัตริย์ ‘พระมหากษัตริย์’ และ *ខុទ្ទិសកុសលថ្វាយ* อุททิสกุต
 ถวาย ‘อุททิสกุตถวาย’ หรืออาจใช้คำต่างกันเล็กน้อย ได้แก่ *ព្រះបរមតនកោដ្ឋ* พระบรมรัตนโกฏิ
 ‘พระบรมโกศ’ *បញ្ចក ៩ ជាន់* บญจา ๙ ซาน่ ‘แท่นพระเบญจา ๙ ชั้น’ และ *ព្រះបរមេរុ* พระบรม
 เมรุ ‘พระบรมเมรุ’ หรืออาจใช้คำแตกต่างกัน ได้แก่ *ចូលថ្វាយบัง* จูถถวายบังค้ ‘เข้าถวายสักการะ’
ព្រះវិញ្ញាណក្ខន្ធ พระวิญญาณกษนธ ‘ดวงพระวิญญาณ’ และ *ព្រះបរមតនកោដ្ឋ* พระบรมรัตนโกฏิ
 ‘สมเด็จพระบรมโกศ’^๑

ทีวน ฮีน (ธน่ หุน ฌร่ บึริส, 2003) ได้รวบรวมราชาศัพท์ในภาษาเขมรไว้ในหนังสือเรื่อง
 “*ภณิสถุกุฎฐภณิสถุ ราชสพททงุฆภณิสถุ*” ‘ราชาศัพท์ในภาษาเขมร’ จำนวนประมาณ ๗๐๐
 คำ เมื่อพิจารณาข้อมูลราชาศัพท์ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้พบว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรส่วนใหญ่ มี
 ลักษณะคล้ายคลึงกับราชาศัพท์ในภาษาไทย ดังตัวอย่างที่ ๑-๖ ในตารางที่ ๑

^๑ คำว่า *ព្រះបរមតនកោដ្ឋ* พระบรมรัตนโกฏิ ในข้อความข้างต้น ปรากฏ ๒ แห่ง ใช้รูปศัพท์เดียวกัน
 แต่มีความหมายแตกต่างกัน กล่าวคือ รูปศัพท์แรก หมายถึง พระบรมโกศ อันเป็นที่ประดิษฐานพระบรมศพ ส่วนรูป
 ศัพท์หลัง เป็นการขนานพระนามสมเด็จพระนโรดมสีหนุ โดยอ้างถึงพระบรมโกศ เช่นเดียวกับในภาษาไทย การอ้าง
 ถึงพระมหากษัตริย์ที่เสด็จสวรรคตแล้ว ใช้ว่า พระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ

ตารางที่ ๑ ราชศัพท์เขมรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับราชศัพท์ไทย

	ราชศัพท์เขมร		ราชศัพท์ไทย ^๒	ความหมาย
๑.	ព្រះនេត្រ	พระเนตร	พระเนตร	‘ตา’
๒.	ព្រះបាទ	พระบาท	พระบาท	‘เท้า’
๓.	ព្រះឪវស	พระโอรส	พระโอรส	‘ลูกชาย’
๔.	ព្រះមហេសី	พระมเหสี	พระมเหสี	‘ภรรยา’
๕.	ព្រះរាជយាន	พระราชยาน	พระราชยาน	‘พาหนะ’
๖.	ព្រះរាជបណ្ណឹង	พระราชบัลลังก์	พระราชบัลลังก์	‘ที่นั่ง’

นอกจากนี้ ยังปรากฏราชศัพท์เขมรที่มีลักษณะแตกต่างกับราชศัพท์ไทยหลายข้อมูลด้วยเช่นกัน ดังแสดงตัวอย่างในตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ ราชศัพท์เขมรที่มีลักษณะแตกต่างกับราชศัพท์ไทย

	ราชศัพท์เขมร		ราชศัพท์ไทย	ความหมาย
๑.	ក្រះហស្ត	กพระหस्त	ข้อพระหัตถ์	‘ข้อมือ’
๒.	ស្នងព្រះនេត្រ	สนงพระเนตร	ฉลองพระเนตร	‘แว่นตา’
๓.	ព្រះទម្រង់កោទណ្ណ	พระทมร่งเกาทณฑ	พระแสงเกาทันท์	‘ธนู’
๔.	ទ្រង់សិតព្រះកេសា	ทรงสิตพระเกศา	ทรงหวีพระเกศา	‘หวีผม’
๕.	ព្រះនិពន្ធបាទ	พระนิพนธ์บาท	ข้อพระบาท	‘ข้อเท้า’
๖.	ព្រះសុវណ្ណកោច្ឆៈ	พระสุวณณโกจฉะ	พระเก้าอี้	‘เก้าอี้’
๗.	ព្រះយមកា	พระยมกา	ฉลองพระหัตถ์ ตะเกียบ	‘ตะเกียบ’
๘.	ព្រះទម្រង់	พระทมร่ง	เครื่องทรง	‘เครื่องแต่งกาย’
๙.	ព្រះរៀម	พระเรียม	พระเชษฐา, พระ ภคินี	‘พี่ชาย, พี่สาว’

^๒ ราชศัพท์ไทยที่นำมาเปรียบเทียบในตารางที่ ๑ และ ๒ เป็นราชศัพท์ที่ปรากฏในหนังสือ **ราชศัพท์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน** (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๔) และหนังสือ **ราชศัพท์** พิมพ์ครั้งที่ ๔ (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๕๕)

	ราชาศัพท์เขมร		ราชาศัพท์ไทย	ความหมาย
๑๐.	ព្រះអនុជ	พระอนุช	พระอนุชา, พระ กนิษฐา	‘น้องชาย, น้องสาว’
๑๑.	ព្រះមជ្ឈិមបាទ	พระมขุณิมบาท	นึ่งกลางนึ่งเท้า	‘นึ่งกลางนึ่งเท้า’
๑๒.	ព្រះធូប	พระธูป	ธูป	‘ธูป’
๑๓.	ព្រះសិខារឹប	พระสีขาที่บ	เทียน	‘เทียน’
๑๔.	ព្រះសុវណ្ណទន្ល	พระสุวรรณณฑ	ตะบันหมาก	‘ตะบันหมาก’
๑๕.	ទ្រង់ព្រះចិន៖	ทรงพระถินะ	ง่วง	‘ง่วง’

เมื่อพิจารณารราชาศัพท์เขมรที่ปรากฏในตารางที่ ๒ จะเห็นได้ว่า มีลักษณะแตกต่างกับราชาศัพท์ไทยหลายประการ ความแตกต่างดังกล่าวอาจเนื่องมาจากการใช้คำบางคำที่ต่างกัน ดังในตัวอย่างที่ ๑-๔ ต่างกันที่คำว่า *ก ก* กับ *ข้อ สุน* สนง กับ *ฉลอง* *ព្រះទម្រង់* พระทรงง กับ *พระแสง* และ *สิท* สิต กับ *หวิ* แต่คำที่ต่างกันนี้มีความหมายตรงกัน

นอกจากนี้ อาจเป็นความแตกต่างจากการใช้ศัพท์ต่างกันทั้งศัพท์ ดังในตัวอย่างที่ ๕-๗ ราชาศัพท์เขมรใช้ศัพท์จากภาษาบาลีสันสกฤต ได้แก่ *យមកា* ยมกา แปลว่า คู่ หรือใช้เป็นศัพท์สมาส ได้แก่ *និពន្ធបាទ* นิพนธบาท มาจาก นิพนธ หมายถึง เชื่อมต่อ สมาสกับ ปาท หมายถึง เท้า และ *សុវណ្ណកោច្ច៖* สุวรรณโกจฉะ มาจาก สุวรรณ หมายถึง ทอง สมาสกับ โกจฉ หมายถึง แก้ว ในขณะราชาศัพท์ไทยใช้ศัพท์ที่สร้างจากคำสามัญ ได้แก่ *แก้วอี* หรือสร้างด้วยการประสมคำ ได้แก่ *ข้อ+พระบาท* หรือสร้างด้วยการเพิ่มส่วนขยาย ได้แก่ *ฉลองพระหัตถ์+ตะเกียบ*

ในตัวอย่างที่ ๘ *ព្រះទម្រង់* พระทรงง มีรูปศัพท์คล้ายคลึงกับราชาศัพท์ไทย *พระอามรงค์* แต่มีความหมายไม่ตรงกัน กล่าวคือ ราชาศัพท์เขมรหมายถึง เครื่องทรง และอาจหมายถึงเครื่องราชูปโภค หรือพระแสงศาสตราวุธก็ได้ ขณะที่ราชาศัพท์ไทยหมายถึง แหวน

ส่วนในตัวอย่างที่ ๙-๑๐ เป็นความแตกต่างด้านมโนทัศน์ของศัพท์ กล่าวคือ *ព្រះរៀម* พระเรียม หมายถึง พี่ชายหรือพี่สาว และ *ព្រះអនុជ* พระอนุช หมายถึง น้องชายหรือน้องสาว ทั้งสองคำนี้แสดงมโนทัศน์ด้านอายุ มิได้ระบุเพศ ในขณะที่ราชาศัพท์ไทย ปัจจุบันคือ *พระเชษฐา* *พระภคินี* *พระอนุชา* และ *พระกนิษฐา* แสดงมโนทัศน์ที่ต่างกันทั้งด้านอายุและเพศ

นอกจากนี้ ในตัวอย่างที่ ๑๑-๑๕ แสดงให้เห็นความแตกต่างกับราชาศัพท์ไทยอย่างยิ่ง เพราะความหมายดังกล่าว ไม่ปรากฏเป็นราชาศัพท์ในภาษาไทย เช่น นึ่งเท้า ใช้เป็นราชาศัพท์ว่า *นึ่งพระบาท* แต่ไม่มีคำเรียกเฉพาะสำหรับนึ่งแต่ละนึ่ง ในขณะที่ภาษาเขมร ปรากฏราชาศัพท์ที่ใช้เรียกนึ่งเท้าทุกนึ่ง ได้แก่ *ព្រះអង្គជ្ជបាទ* พระองค์จฐบาท ‘นึ่งหัวแม่เท้า’ *ព្រះតជ្ជបាទ*

พระตชชนาบาท ‘นิ้วชี้นิ้วเท้า’ *พระษณฺฑิษฏาธ* พระมชฌิมบาท ‘นิ้วกลางนิ้วเท้า’ *พระภสิฐฎาธ* พระกนิฏฐบาท ‘นิ้วนางนิ้วเท้า’ และ *พระหฺรณฺฎาธ* พระอนุชบาท ‘นิ้วก้อยนิ้วเท้า’ หรือในตัวอย่างที่ ๑๒-๑๓ รูปและเทียบ ที่ใช้ในพระราชพิธี เป็นส่วนประกอบในเครื่องนมัสการ มิได้มีการกำหนดเป็นราชาศัพท์โดยเฉพาะ ในขณะที่ตัวอย่างที่ ๑๔ ตะบันหมาก ไม่ปรากฏว่าเป็นหนึ่งในเครื่องราชูปโภคหรือเครื่องอุปโภค^๓ จึงไม่ปรากฏเป็นราชาศัพท์ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ ๑๖ ก็ยังไม่พบว่ามีการใช้เป็นราชาศัพท์ในภาษาไทย

จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร แม้ส่วนหนึ่งจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันอย่างมากก็ตาม แต่ก็ยังมีอีกจำนวนมากที่มีลักษณะแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งราชาศัพท์ในภาษาเขมรที่ไม่ปรากฏเป็นราชาศัพท์ในภาษาไทย

ความคล้ายคลึงกันอีกประการหนึ่งของราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรคือ ความหลากหลายของรูปแบบราชาศัพท์ กล่าวคือ ราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร อาจปรากฏเป็นศัพท์เดี่ยวก็ได้ เช่น ราชาศัพท์ไทย *มงกุฎ ประพาส โปรด เสด็จ ประชวร ถวาย ทูล ฯลฯ* ราชาศัพท์เขมร เช่น *ฮียฮัก* ชิมขาด *รัตพระองค์ สลฺวิยก* สนนิยา *พระวิสุตร คุ้ม* ค่ง *ประทับ ถาน์ คาล* *เฝ้า ฎาย* *ถวาย ถวาย ฐน* *ทูล ทูล ฯลฯ* หรืออาจมีการประกอบหน่วยเติม^๔ ก็ได้ เช่น ราชาศัพท์ไทย *พระ- พระราช- พระบรมราช- พระแสง- ทรง- ฯลฯ* ตัวอย่างเช่น *พระหัตถ์ พระบาท พระราชโอรส พระราชธิดา พระบรมราชโองการ พระบรมราชโอรส พระแสงดาบ พระแสงขรรค์ ฯลฯ* ราชาศัพท์เขมร *พระ- พระ- พระภณ- พระราช- พระบรมราช- พระธชฺรช- พระทมฺรง- พระสุวณฺณ- พระสุวณฺณ- ฐน- ทรง ฯลฯ* ตัวอย่างเช่น *พระภณ* *พระกมล* ‘พระหทัย’ *พระธชฺร* *พระทนต์* ‘พระทนต์’ *พระภณยธา* *พระราชมาตา* ‘พระราชมารดา’ *พระภณยธา* *พระราชทายาท* ‘ทายาท’ *พระบรมราชสาสน์* ‘พระราชสาสน์’

^๓ เครื่องราชูปโภคหรือเครื่องอุปโภคที่เกี่ยวข้องกับการกินหมาก คือ พานพระขันหมาก พานพระศรี หรือพานหมากเสวย ประกอบด้วยพานพร้อมเครื่องใน เช่น ซองพลู ตลับใส่พิมเสน ตลับใส่กานพลู ตลับใส่หมาก ตลับใส่สีผึ้ง ตลับใส่ยาเส้น (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๕๕ : ๑๐๙) ดังเช่น พานพระศรีสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ประกอบด้วย พานรองกลีบบัว ซองพลูคู่ ฝอบทรงมณฑปคู่ พระมั่งสีคู่ พระกรรปิต และตลับคู่ หรือ พานพระศรีสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประกอบด้วยพานรองกลีบบัว ซองพลู ฝอบทรงกลมยอดปริก ๓ องค์ พระมั่งสีทรงกลมคู่ พระกรรปิต และตลับคู่ (เครื่องทองรัตนโกสินทร์, ๒๕๕๕ : ๑๑๖, ๑๓๑)

^๔ หน่วยเติม ในที่นี้หมายถึง คำที่ประกอบเข้ากับคำที่แสดงความหมายหลัก เพื่อใช้เป็นราชาศัพท์โดยมิได้เจาะจงว่าหน่วยนั้นมีสถานภาพทางหน่วยคำอย่างไร อาจเป็นหน่วยคำเติม (affix) รูปติด (clitic) หรือคำ (word) ก็ได้ ต่างกับ วัลยา ช่างขวัญยืน และคณะ (๒๕๕๙ : ๕๑, ๕๓) ซึ่งใช้ว่า หน่วยคำเติม (affix) และหมายถึงเฉพาะหน่วยคำไม่อิสระที่ประกอบเข้ากับคำนามหรือคำกริยา ทำให้เป็นคำประสมที่เป็นราชาศัพท์

ส่วนมิติที่สัมพันธ์กับราชาศัพท์บางกลุ่ม เป็นความสัมพันธ์ของการใช้หน่วยเติมบางรูปกับราชาศัพท์ในบางวงความหมาย เช่น การใช้หน่วยเติมหลัง -*พระที่นั่ง* ใช้ประกอบท้ายคำเรียกยานพาหนะต่าง ๆ (ฉัตรพร พานโพธิ์ทอง, ๒๕๕๒ : ๗๒) อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ของหน่วยเติมกับราชาศัพท์บางกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มักอธิบายเกี่ยวกับหน่วยเติมหน้า *พระบรมราช-* *พระราช-* และ *พระ-* ซึ่งเป็นหน่วยเติมหน้าที่ใช้ประกอบให้เป็นนามราชาศัพท์ โดยอธิบายว่า สัมพันธ์กับความสำคัญของนาม กล่าวคือ หากเป็นนามที่สำคัญ ใช้หน่วยเติมหน้า *พระบรมราช-* หากเป็นนามที่สำคัญรองลงมา ใช้หน่วยเติมหน้า *พระราช-* และหากเป็นนามสามัญ ใช้หน่วยเติมหน้า *พระ-* (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๕๕ : ๑๒-๑๕)

ในการอธิบายหน่วยเติมในราชาศัพท์เขมร ทิวิน ฮีน (ต๋น บ็ีส, 2003: ฎ-ต ฉ-ถ) อธิบายเพียงหน่วยเติมหน้า *ព្រះ-* *พระ-* *ព្រះរាជ-* *พระราช-* *រាជ-* *ราช-* *ទ្រង់-* *ทรง-* *ទ្រង់ព្រះ-* *ทรงพระ-* และหน่วยเติมหลัง -*ព្រះរាជទ្រព្យ*-*พระราชทรัพย์* และ -*ព្រះសោយ*-*พระไสย* เท่านั้น แต่ในข้อมูลการรวบรวมราชาศัพท์เขมรในหนังสือเล่มนี้ ยังปรากฏหน่วยเติมอื่น ๆ เช่น หน่วยเติมหน้า *ព្រះបរម* *រាជ-* *พระบรมราช-* *ព្រះទ្រង់-* *พระทรง-* เป็นต้น แต่ผู้เขียนยังไม่ได้ให้รายละเอียดความแตกต่างของหน่วยเติมแต่ละหน่วย

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงน่าสนใจศึกษาว่า หน่วยเติมที่ใช้ประกอบกับราชาศัพท์นี้ มีความสัมพันธ์กับราชาศัพท์อย่างไร และหน่วยเติมใดสามารถใช้กับราชาศัพท์กลุ่มใดได้ การศึกษาดังกล่าวอาจช่วยให้เข้าใจความหลากหลายของหน่วยเติมได้ชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย

นอกจากราชาศัพท์ที่มีการประกอบหน่วยเติมแล้ว ราชาศัพท์ในรูปแบบอื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวข้างต้น ก็น่าสนใจศึกษาด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะราชาศัพท์ที่มีลักษณะเป็นข้อความซึ่งประกอบด้วยหน่วยทางความหมายหลายหน่วยประกอบกัน เช่น ราชาศัพท์ไทย *ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้* และราชาศัพท์เขมร *សព្វព្រះរាជបុទ្ធិយព្រោសព្រះរាជទាន* *สพพพระราชหฤทัยโปรดสพระราชทาน* ‘โปรดเกล้าฯ ให้’ ทั้งราชาศัพท์ไทยและราชาศัพท์เขมรในตัวอย่างนี้สามารถเทียบกับคำสามัญได้เพียงคำเดียวว่า “ให้” แต่เมื่อเป็นราชาศัพท์มีการประกอบคำหลายคำ และมีหน่วยทางความหมายเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ในราชาศัพท์ไทย แสดงให้เห็นว่าผู้อ้างถึงมีความกรุณาที่จะให้ ส่วนในราชาศัพท์เขมร แสดงให้เห็นว่าผู้อ้างถึงอยู่ในภาวะพึงพอใจที่จะให้

การศึกษาคความหลากหลายของรูปแบบราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร เพื่อพิจารณาทั้งในประเด็นที่เกี่ยวกับหน่วยเติมที่ใช้ประกอบกับราชาศัพท์ และประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้องกับการประกอบราชาศัพท์ เช่น ภาษาที่นำมาใช้ประกอบรูปเป็นราชาศัพท์ อาจช่วยให้เข้าใจรูปแบบราชาศัพท์ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น อันอาจช่วยให้สามารถอธิบายราชาศัพท์ได้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังทำให้เห็นความเหมือนและความต่างของราชาศัพท์ไทยและเขมรได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นอีกด้วย

การจะทำความเข้าใจรูปแบบความหลากหลายของราชาศัพท์ทั้งในภาษาไทยและภาษาเขมร นอกจากการพิจารณาจากรูปแบบราชาศัพท์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันแล้ว อาจต้องพิจารณาในมุมมองเชิง ประวัติด้วย ทั้งนี้เพราะรูปแบบราชาศัพท์ที่ปรากฏในปัจจุบัน อาจมีความแตกต่างกับรูปแบบ ราชาศัพท์ในอดีต ดังเช่นราชาศัพท์สมัยสุโขทัย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบที่ไม่ซับซ้อน ดัง ตัวอย่างราชาศัพท์ในจารึกสมัยสุโขทัยต่อไปนี้^๖

พระยาถือไทยราชผู้เป็นลูกพระยาเลอไทยเป็นหลานแก่พระยารามราช เมื่อได้
เสวยราชย์ในเมืองศรีสัชชนาลัยสุโขทัย...

(จารึกนครชุม พ.ศ. ๑๙๐๐ ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๒-๔)

จึงให้ไปบอกแก่มหัทธิราชาผู้ปู่เถิงสุโขทัย ท่านมหัทธิราชาเสด็จมาคุดพ
ท่าน

(วัดป่าแดง แผ่นที่ ๑ พ.ศ. ๑๙๔๙ บรรทัดที่ ๒๗-๒๙)

ครั้นเถิงศักราชเจ็ดร้อยเจ็ดสิบเข้าฉลุณักษัตริย์ กลอยท่านเสวยสวรรคาลัยโคล
คลาดราชสมบัติ

(วัดบูรพาราม พ.ศ. ๑๙๕๖ ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๐-๑๑)

จึงพ้ออยู่หัวเจ้า ๘ มีพระศาสน์แก่นายสังฆการีว่า ให้ไปบอกแก่นายอินทสรศักดิ์...

(วัดสรศักดิ์ พ.ศ. ๑๙๖๐ ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๙-๑๓)

จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ที่ปรากฏในจารึกสมัยสุโขทัย มีรูปแบบที่ไม่ซับซ้อน กล่าวคือ มี ลักษณะเป็นคำประสม ดังเช่น เสวยราชย์ หรือมีการประกอบหน่วยเติมหน่วยเดียว ได้แก่ เสด็จมา มีพระศาสน์ หรืออาจประกอบด้วยคำเพียงสองคำ ดังเช่น เสวยสวรรคาลัย รูปแบบราชาศัพท์ดังกล่าว มีความคล้ายคลึงกับราชาศัพท์ที่ปรากฏในจารึกภาษาเขมรสมัยพระนคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้^๗

^๖ ข้อความจารึกสมัยสุโขทัยจาก ประชุมจารึกภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย (๒๕๔๘)

^๗ ข้อความจารึกสมัยพระนครจาก Corpus of Khmer Inscription (Sealang, 2014) ส่วนข้อความ แปล แปลจากภาษาอังกฤษของ Philip N. Jenner ซึ่งปรากฏในฐานข้อมูลเดียวกัน

ลวระ ต ราชขย วระ ปาท กมรเตง อญ ศรี อุทยาพิทยวรมมเทว ต เสวยราชย นุ
 ๙๗๒ ศก ปี สถาปนา กมรเตง อญ สุวรรณลึงค์ ปี ทุก อรจน
 ถึงรัชกาลพระบาทกมรเตงอัญ ศรีอุทยาพิทยวรมันเทว อันเสวยราชย์ ใน ๙๗๒
 ศก แล้วสถาปนากรมเตงอัญ สุวรรณลึงค์ แล้วไว้อัญนะ

(K 194 จารึกพนมซ็อนดัก (สนฎาก) ค.ศ. ๑๑๑๙ ด้าน ๑ บรรทัด ๙-๑๐)

๑๐๒๕ ศก คิ นุ วระ ปาท กมรเตง อญ ศรี ขยวรมมเทว สุดจ เทา โอย สรง
 กมรเตง ชคต วระ รูป วระ ถกวาน
 ๑๐๒๕ ศก คือด้วยพระบาทกมรเตงอัญศรีชัยวรมันเทวะ เสด็จไป ให้สรง
 กรมเตงชคั้ตพระรูปพระถกวาน

(K 366 จารึกปราสาทหินวัดพู ค.ศ. ๑๑๓๙ ด้าน ๑ บรรทัด ๑๓)

ต คิ ราชขย วระ กมรตาง อญ ต เทา สวรรค คิวปุร กาล คิ เสร เตล ซาหว
 อันคือรัชกาลพระกรมตางอัญผู้ไปสวรรคคิวปุระ กาลคือนาซึ่งซ็ือ

(K 726 จารึกตั้งกรัง (ตางกรัง) ค.ศ. ๖๗๘-๗๗๗ ด้าน ๑ บรรทัด ๓-๔)

นุ มาน วระ ศาสน ฐลิ วระ ปาท ฐลิ เซง วระ กัมรเตง อญ เปร สดป วุยวหาร...
 ด้วยมีพระศาสนาฐลิพระบาทฐลิเซิงพระกรมเตงอัญ ใ้ให้ฟังคิ...

(K 181 จารึกเนยะตาจารึก (อนกตาจารึก) ค.ศ. ๙๖๒ ด้าน ๑ บรรทัด ๑-๔)

ราชาศัพท์ที่ปรากฏในจารึกสมัยสุโขทัยและสมัยพระนครตั้งตัวอย่างข้างต้น มีลักษณะที่
 สอดคล้องกันดังนี้

มีรูปศัพท์ตรงกัน คือ คำว่า เสวยราชย์ ในจารึกนครชุม พ.ศ. ๑๙๐๐ และ เสวยราชย ใน
 K 194 จารึกพนมซ็อนดัก (สนฎาก) ค.ศ. ๑๑๑๙

มีโครงสร้างคล้ายคลึงกัน ดังคำว่า เสด็จมา ในจารึกวัดป่าแดง แผ่นที่ ๑ พ.ศ. ๑๙๔๙ และ
สุดจเทา ใน K 366 จารึกปราสาทหินวัดพู ค.ศ. ๑๑๓๙

มีความหมายตามรูปศัพท์คล้ายคลึงกัน ดังคำว่า เสวยสวรรคาลัย ในจารึกวัดบูรพาราม พ.ศ.
 ๑๙๕๖ ที่แปลว่า ครองเมืองสวรรค หมายถึง ตาย คล้ายคลึงกับคำว่า เทาสวรรค ใน K 726 จารึกตั้ง
 กรัง (ตางกรัง) ค.ศ. ๖๗๘-๗๗๗ แปลว่า ไปสวรรค หมายถึง ตาย เช่นเดียวกัน

มีรูปศัพท์ที่ใกล้เคียงกัน ต่างกันที่การใช้ภาษาเขมรและภาษาไทย ในคำว่า *มีพระศาสน์* ในจารึกวัดสรศักดิ์ พ.ศ. ๑๙๖๐ และ *มานวระศาสน* ในจารึก K 181 จารึกเนียะตัจจารึก (อนกตัจจารึก) ค.ศ. ๙๖๒

จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและราชาศัพท์เขมรสมัยพระนคร มีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก จึงเป็นไปได้ว่า ราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยได้แบบอย่างมาจากราชาศัพท์เขมรสมัยพระนคร สิ่งที่น่าสนใจคือ “แบบอย่าง” ดังกล่าวนี้อะไร เพราะหากย้อนกลับไปพิจารณาตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่า “แบบอย่าง” ของราชาศัพท์เขมรสมัยพระนครที่ปรากฏในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัย อาจเป็นรูปศัพท์ที่ยืมมาโดยตรง ดังเช่น คำว่า *เสวยราชย์-เสวยราชย์* หรืออาจเป็นการยืมแปลดังคำว่า *มานวระศาสน-มีพระศาสน์* หรืออาจเป็นการยืมโครงสร้าง ดังคำว่า *สุดจเทา-เสด็จมา* หรืออาจเป็นการยืมแนวคิด ดังเช่นคำว่า *เทาสวรรค-เสวยสวรรคาลัย* หรืออาจเป็นไปได้ว่า ความคล้ายคลึงกันดังกล่าว มิได้เป็นผลมาจากกระบวนการยืมทางภาษา แต่เป็นผลมาจากปัจจัยอื่นที่ทำให้ราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาราชาศัพท์ไทยสมัยอยุธยา พบว่า ปรากฏโครงสร้างจำนวนหนึ่งที่ไม่พบในสมัยสุโขทัย มีลักษณะเป็นคำประสมที่เกิดจากคำสามัญประกอบราชาศัพท์ที่มีหน่วยเต็มหน้า เช่น *บัวนพระโอษฐ์ ฤงพระบาท สีพระทนต์ ที่พระบรรทม ผ้าเซ็ดพระพักตร์ น้ำพระราชหฤทัย* เป็นต้น โครงสร้างลักษณะดังกล่าวไม่ปรากฏในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัย และจากการพิจารณาข้อมูลในเบื้องต้น รวมทั้งการศึกษาของกังวล คัชชีมา (๒๕๕๓) ก็ยังไม่พบโครงสร้างลักษณะดังกล่าวนี้ ในราชาศัพท์เขมรสมัยก่อนพระนครและสมัยพระนคร

อย่างไรก็ตาม โครงสร้างดังกล่าวปรากฏใช้ในราชาศัพท์เขมรปัจจุบัน และปรากฏเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างราชาศัพท์ต่อไปนี้

กฏะ:บาท	กพระหุต	‘ข้อมือ’	ฐักฏะ:งูล	ฉนาก่พระทนต์	‘ไม้จิ้มฟัน’
โกษฏะ:กร	แกมพระกร	‘กำไล’ ‘ข้อมือ’	นูนฏะ:ชีสุ	นวนพระโอษฐ์	‘สีผึ้งทาปาก’
ฐีฏะ:ชีสุ	ถวีพระโอษฐ์	‘ริมฝีปาก’	สุนบ่: ฅฃ	สนาบ่พระชงฆ	‘กางเกงขายาว’

ฅฃ

(ธง ภิธ, 2003)

นอกจากนี้ กังวล คัชชีมา (๒๕๕๓ : ๖๘) ยังได้กล่าวถึงการใช้อีกคำว่า “ทรง” หน้ากริยาราชาศัพท์ของไทยว่า ไม่ปรากฏในราชาศัพท์เขมรสมัยก่อนพระนครและสมัยพระนคร แต่พบครั้งแรกในจารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาเขมร พ.ศ. ๑๙๐๔ สมัยพระมหาดธรรมราชาที่ ๑ ลีไทย ในข้อความว่า

“ทรงพระไตรปิฎก” อย่างไรก็ตาม ในราชาศัพท์เขมรปัจจุบัน ปรากฏใช้คำว่า **ទ្រង់** ทรง เป็นหน่วย
 เติมหน้าเพื่อแสดงว่าเป็นกริยาราชศัพท์^๘ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ទ្រង់ទត	ทรงทต	‘ทอดพระเนตร’	ទ្រង់ព្រះកន្សែង	ทรงพระกนแสง	‘ทรงกันแสง’
ទ្រង់ប្រណួន	ทรงปรม้วน	‘ทรงพระประซวร’	ទ្រង់សោយ	ทรงโสย	‘เสวย’
ទ្រង់ធ្វើ	ทรงผท	‘บรรทม’	ទ្រង់ស្មាន	ทรงสฺนาน	‘ทรงสฺนาน’

(ธรั บัณ, 2003)

การที่ราชาศัพท์เขมรมีรูปแบบราชาศัพท์ที่เป็นคำประสมที่เกิดจากคำสามัญประกอบ
 ราชาศัพท์ที่มีหน่วยเติมหน้า และการใช้คำว่า **ទ្រង់** ทรง นำหน้าเพื่อแสดงว่าเป็นกริยาราชศัพท์ ทั้งที่
 การใช้ทั้งสองลักษณะไม่ปรากฏในราชาศัพท์สมัยก่อนพระนรและสมัยพระนร จึงอาจเป็นไปได้ว่า
 การใช้ราชาศัพท์ทั้งสองลักษณะนี้ ไม่ใช่วิธีการประกอบรูปของราชาศัพท์ในภาษาเขมรมาแต่เดิม แต่
 เป็นวิธีการที่ปรากฏในภาษาไทย

ความคล้ายคลึงกันระหว่างราชาศัพท์เขมรปัจจุบันกับราชาศัพท์ไทย สอดคล้องกับผล
 การศึกษาของ Antelme (1996) เรื่องความสอดคล้องกันระหว่างศัพท์ในภาษาเขมรกับคำเขมรใน
 ภาษาไทยที่ยืมจากภาษาเขมรโบราณ Antelme พบว่า คำเขมรจำนวนหนึ่งที่ใช้ในปัจจุบัน มีลักษณะ
 แตกต่างกับคำเขมรโบราณที่ปรากฏในจารึกสมัยพระนร แต่กลับมีความสอดคล้องกับคำยืมเขมรใน
 ภาษาไทย ดังตัวอย่างในตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓ ตารางแสดงการเปรียบเทียบภาษาเขมรโบราณ เขมรปัจจุบัน และคำยืมเขมรใน ภาษาไทย

เขมรโบราณ			เขมรปัจจุบัน			คำยืมเขมรในไทย	
គណ្ណ	คณชา	*gañjā	កណ្ណ	กณฉา	/kɑŋc ^h a:/	กัญชา	/kanc ^h a:/
ទប់	ทป	*dup	ថាប់	ถาบ	/t ^h ap/	ทับ	/t ^h áp/
តំបល	ตัมบล	*tampal	តំបន់	ตัมบ	/tamban/	ต่าบล	/tambon/
ត្រួច	ตรวจ	*trvac	ត្រួត	ตรวต	/truət/	ตรวจ	/truət/
វេរ	เวร	*ver	វេន	เวน	/we:n/	เวน	/we:n/

^๘ การใช้คำว่า **ទ្រង់** ทรง ของราชาศัพท์เขมรปัจจุบัน ใช้อย่างสม่ำเสมอมากกว่าราชาศัพท์ไทย กล่าวคือ
 สามารถใช้นำหน้ากริยาสามัญหรือกริยาราชศัพท์ก็ได้ ในขณะที่ราชาศัพท์ไทย คำว่า “ทรง” สามารถใช้นำหน้า
 เฉพาะกริยาสามัญหรือนามราชาศัพท์เท่านั้น

ตัวอย่างที่ปรากฏในตารางที่ ๓ จะเห็นได้ว่า คำภาษาเขมรปัจจุบันมีเสียงที่ใกล้เคียงกับคำเขมรในภาษาไทยมากกว่าคำภาษาเขมรโบราณ ความไม่สอดคล้องกันของภาษาเขมรโบราณและปัจจุบันในตารางที่ ๓ ดังเช่น เสียงพยัญชนะต้นในคำว่า กัญชา และ ทับ ในภาษาเขมรโบราณ ตรงกับเสียง *g *j และ *d ในคำทั้งสองควรพัฒนามาเป็นเสียง /k/ /c/ และ /t/ ในปัจจุบันตามลำดับ แต่ปัจจุบันกลับมีเสียงตรงกับภาษาไทย คือ /k/ /c^h/ และ /t^h/ ตามลำดับ เช่นเดียวกับเสียงพยัญชนะท้ายในคำว่า ต๋วบล ตรวจ และเวร ในภาษาเขมรโบราณ ตรงกับเสียง *l *c และ *r ควรพัฒนาเป็นเสียง /-l/ /-c/ และ /-r/ ในปัจจุบัน แต่กลับเป็นเสียงที่ตรงกับภาษาไทย คือ /-n/ /-t/ และ /-n/ การที่คำภาษาเขมรปัจจุบันมีลักษณะสอดคล้องกับคำภาษาไทยมากกว่าคำภาษาเขมรโบราณนี้ อาจเกิดขึ้นจากการที่เขมรยืมคำดังกล่าวจากภาษาไทยกลับไปใช้ในภาษาเขมร

ลักษณะดังกล่าวปรากฏให้เห็นในราชาศัพท์เขมรปัจจุบันเช่นเดียวกัน ดังแสดงในตารางที่ ๔ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๔ ตารางแสดงการเปรียบเทียบราชาศัพท์เขมรโบราณ ราชาศัพท์เขมรปัจจุบัน และราชาศัพท์ที่เป็นคำเขมรในภาษาไทย

เขมรโบราณ			เขมรปัจจุบัน			คำเขมรในไทย	
เจ้า	ชวาร์	*jvār	บรม	บรม	/prac ^h uən/	ประจวบ	/prac ^h uan/
เจ้า	ผดป	*phdap	ประจวบ	ประจวบ	/prat ^h ap/	ประจวบ	/prat ^h áp/
บรม	ปรม	*param	บรม	บรม	/barom/	บรม	/bɔrom/
สุด	สุดจ	*stac	สุด	สุด	/sdac/	สุด	/sadət/
สุด	สุดจ	*stāc					

ราชาศัพท์ที่ปรากฏในตารางที่ ๔ นี้ จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์เขมรปัจจุบันมีเสียงใกล้เคียงกับภาษาไทยมากกว่าที่จะพัฒนามาจากภาษาเขมรโบราณ ดังเช่น เสียงพยัญชนะต้นในคำว่า *ประจวบ* หากเป็นเสียงที่พัฒนาจากภาษาเขมรโบราณ เสียง *j ควรพัฒนาเป็นเสียง /c/ ในภาษาเขมรปัจจุบัน แต่กลับเป็นเสียง /c^h/ อย่างภาษาไทย อีกทั้งรูปเขียนก็ใช้ตัว ฉ อันเป็นรูปที่มักใช้เขียนคำเขมรหรือในคำว่า *ประจวบ* หากเป็นเสียงที่พัฒนาจากภาษาเขมรโบราณ เสียง *d ควรพัฒนาเป็นเสียง /t/ ในภาษาเขมรปัจจุบัน แต่กลับเป็นเสียง /t^h/ เช่นเดียวกับภาษาไทย ส่วนในคำว่า *บรม* แม้รูปเขียนจะเหมือนกันทั้งในภาษาเขมรโบราณ ภาษาเขมรปัจจุบัน และภาษาไทย แต่เสียงสระพยางค์ที่สองของคำ

นี้ ตามหลักภาษาเขมรควรออกเสียงเป็นเสียงสระ /a/ ว่า /baram/^๙ แต่เขมรปัจจุบันกลับออกเสียงว่า /barom/ เช่นเดียวกับภาษาไทย ส่วนคำว่า *เสด็จ* หากพิจารณาเสียง จะเห็นว่า ภาษาเขมรปัจจุบันยังคงเสียงสระ /a/ ไว้เช่นเดียวกับภาษาเขมรโบราณ แต่เมื่อพิจารณารูปเขียน จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เป็นการยืมรูปสระ - ไปจากภาษาไทย เพราะในภาษาเขมรโบราณก็ได้ใช้รูปสระนี้ และในภาษาเขมรปัจจุบันก็ได้ออกเสียงสระนี้เช่นกัน

จากการศึกษาของ Antelme สนับสนุนให้เห็นว่า ราชาศัพท์เขมรปัจจุบันน่าจะได้รับอิทธิพลจากราชาศัพท์ไทยจึงทำให้มีลักษณะหลายประการที่ไม่สอดคล้องกับราชาศัพท์เขมรโบราณ

ความคล้ายคลึงกันระหว่างราชาศัพท์เขมรสมัยพระนรกับราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัย และความคล้ายคลึงกันระหว่างราชาศัพท์ไทยกับราชาศัพท์เขมรปัจจุบัน น่าจะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างราชาศัพท์ของทั้งสองชาติได้ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ที่เกิดจากการสัมผัสภาษา ประเด็นที่น่าสนใจศึกษาคือ รูปแบบราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร มีความสัมพันธ์กันอย่างไร ความสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากปัจจัยใด อาจเป็นปัจจัยจากการยืมภาษาหรือไม่ และปัจจัยดังกล่าวสัมพันธ์กับมิติใดบ้าง อาจเป็นมิติทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา หรือการปกครองหรือไม่ และมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

ดังเหตุที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาราชศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรในแต่ละสมัย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อพิจารณาราชศัพท์ใน ๒ ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก เป็นการพิจารณารูปแบบราชาศัพท์ในแต่ละสมัยว่ามืองค์ประกอบใดบ้าง องค์ประกอบดังกล่าว มีความสัมพันธ์กันอย่างไร และรูปแบบราชาศัพท์ที่ปรากฏในแต่ละสมัยมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกัน อันแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของราชาศัพท์ในแต่ละสมัยอย่างไร ประเด็นที่สอง เป็นการพิจารณาเปรียบเทียบราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรว่า ราชาศัพท์ในทั้งสองภาษามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีผลอย่างไรต่อรูปแบบราชาศัพท์ที่หลากหลายในทั้งสองภาษา อันอาจสะท้อนให้เห็นแนวคิดในการประกอบรูปราชาศัพท์ที่เหมือนหรือต่างกัน ผลการศึกษานี้อาจช่วยให้เข้าใจรูปแบบราชาศัพท์ที่หลากหลายในปัจจุบันได้ชัดเจนขึ้น และอาจชี้ให้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของราชาศัพท์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งอาจเผยให้เห็นที่มาของแนวคิดราชาศัพท์ในสังคมเขมรและสังคมไทยต่อไป

^๙ แม้วัว ร จะเป็นพยัญชนะกลุ่มโฆสะ แต่ถือเป็นพยัญชนะเสียงอ่อน เมื่อพยางค์หน้ามีพยัญชนะต้นเป็นตัวบ ซึ่งเป็นพยัญชนะกลุ่มโฆสะ เสียงสระในพยางค์ที่ตามมาซึ่งขึ้นต้นด้วยตัว ร จึงต้องออกเสียงตามพยัญชนะกลุ่มโฆสะด้วย เช่นเดียวกับคำว่า *ศาลา* *โรง* ไม่อ่านว่า */saalia/ แต่อ่านว่า /saalaa/ แต่คำว่า *บรัย* นี้ใน *วจนานุกรมเขมร* ของ พุทธศาสนบณทิตย (1967: 556) ให้อ่านว่า *บรัย บรัม* /barom/

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑.๒.๑ ศึกษาราชาศัพท์ในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงปัจจุบันในด้านที่มาและการประกอบราชาศัพท์

๑.๒.๒ ศึกษาราชาศัพท์ในภาษาเขมรตั้งแต่สมัยก่อนพระนครถึงปัจจุบันในด้านที่มาและการประกอบราชาศัพท์

๑.๒.๓ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร

๑.๓ สมมติฐานของการศึกษา

๑.๓.๑ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยมักมาจากการยืมภาษาต่างประเทศ ส่วนในสมัยอยุธยา รัตนโกสินทร์ตอนต้น และปัจจุบันมักมาจากการประกอบหน่วยเดิม และการใช้คำในภาษาเดิม ประกอบหน่วยเดิมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละสมัย

๑.๓.๒ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครและสมัยพระนครมีรูปแบบไม่ซับซ้อน มักเป็นการยืมศัพท์จากภาษาสันสกฤตหรือเป็นศัพท์จากภาษาเขมร ส่วนในสมัยกลางและปัจจุบันมักมาจากการประกอบหน่วยเดิม และปรากฏการใช้คำในภาษาเดิมหรือคำยืมจากภาษาไทยประกอบหน่วยเดิมเพิ่มมากขึ้น

๑.๓.๓ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ เป็นต้นมา ราชาศัพท์ในภาษาไทยได้รับอิทธิพลจากราชาศัพท์ในภาษาเขมร กระทั่งช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ เป็นต้นมาราชาศัพท์ในภาษาเขมรได้รับอิทธิพลจากราชาศัพท์ในภาษาไทย

๑.๔ ขอบเขตของการศึกษา

๑.๔.๑ การศึกษาเปรียบเทียบราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะศึกษาเฉพาะ ๒ ประเด็น คือที่มาของคำราชาศัพท์และการประกอบสร้างราชาศัพท์

๑.๔.๒ คำราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรที่เป็นข้อมูลในการศึกษาจะศึกษาเฉพาะ คำนามราชาศัพท์และคำกริยาราชาศัพท์เท่านั้น ทั้งนี้คำนำนานาม รวมทั้งพระนามของพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ และสมเด็จพระสังฆราช จะไม่นำมาศึกษาเนื่องจากเป็นข้อมูลกลุ่มใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากคำนามราชาศัพท์โดยรวม

๑.๔.๓ เอกสารที่ใช้ในการเก็บข้อมูลราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรจะจำกัดเฉพาะเอกสารที่เขียนเป็นร้อยแก้วของทางราชการ มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ และใช้วัจนลีลาแบบเป็นทางการ เช่น จารึก จดหมายเหตุ ตำรา ประกาศ หมายรับสั่ง กฎหมาย และพงศาวดาร เอกสารเหล่านี้ต้องได้รับการเผยแพร่แล้วผ่านการตีพิมพ์หรือผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ

อนึ่ง ผู้วิจัยไม่เก็บข้อมูลจากตัวบทวรรณคดีและวรรณกรรมเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านลักษณะ อาจทำให้ตัวบทเหล่านี้ไม่ได้แสดงให้เห็นการใช้ราชาศัพท์ตามลักษณะการใช้จริงในช่วงเวลานั้น อีกทั้งวรรณคดีบางเรื่องอาจมิได้ใช้ราชาศัพท์หรือมิใช่ราชาศัพท์แต่ไม่ตรงตามลำดับชั้นของบุคคล โดยเฉพาะวรรณคดีที่นำเนื้อหามาจากวรรณคดีต่างประเทศ (วินิตา ดิถียนต์ ๒๕๕๒)

๑.๔.๔ การศึกษารราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรในวิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นการศึกษาเชิงประวัติจึงเก็บข้อมูลแต่ละภาษามีรายละเอียดดังนี้

๑.๔.๔.๑ การแบ่งสมัยข้อมูลราชาศัพท์ภาษาเขมร แบ่งตามการแบ่งสมัยของภาษาเขมรโดย Saveros Pou (1988: 37) ออกเป็น ๔ สมัยคือ

๑) สมัยก่อนพระนคร (Pre-Angkorian Old Khmer) ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๔ เก็บข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ Corpus of Khmer Inscriptions จากเว็บไซต์ <http://sealang.net/classic/khmer> ซึ่งรวบรวมข้อมูลจารึกภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครและสมัยพระนครไว้กว่า ๑,๒๐๐ หลักจากหนังสือชุด Inscriptions du Cambodge ของ George Coedès

๒) สมัยพระนคร (Angkorian Old Khmer) ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๙ เก็บข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ Corpus of Khmer Inscriptions จากเว็บไซต์ <http://sealang.net/classic/khmer>

๓) สมัยกลาง (Middle Khmer) ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ถึง พ.ศ. ๒๓๙๐ เก็บข้อมูลจากการศึกษาของ Saveros Lewitz ในหนังสือเรื่อง Inscriptions modernes d'Angkor (1970-1975) และงานของอุไรศรี วรศะริน เรื่องจารึกนครวัดสมัยพระนคร (๒๕๔๒)

๔) สมัยปัจจุบัน (Modern Khmer) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๙๐ ถึงปัจจุบัน เก็บข้อมูลจากข่าวพระราชกรณียกิจ และพระราชสาส์นและพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระบรมนาถ นโรดมสีหมุนีจากเว็บไซต์ <http://www.norodomsihamoni.org/> ซึ่งรวบรวมพระราชกรณียกิจและพระราชสาส์นและพระราชหัตถเลขาของพระองค์ โดยเก็บข้อมูลจนถึง พ.ศ. ๒๕๕๖ รวมทั้งเก็บข้อมูลจากการศึกษาของ ฌ็อง บ็อง ใน *ภณสณฺฑคุฆภณสณฺฑ* (2003)

๑.๔.๔.๒ การแบ่งสมัยข้อมูลราชาศัพท์ภาษาไทย ผู้วิจัยแบ่งสมัยของข้อมูลตามการกระจุกตัวของข้อมูลและการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองดังนี้

๑) สมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น (พ.ศ. ๑๗๖๒-๑๙๘๑) เก็บข้อมูลจาก กรมศิลปากร. ประชุมจารึกภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย (๒๕๔๘)

๒) สมัยอยุธยาตอนกลางถึงธนบุรี (พ.ศ. ๑๘๙๓- ๒๓๒๔) เก็บข้อมูลจากจารึกสมัยอยุธยา หนังสืออนุญาตทางการค้าและสนธิสัญญาสมัยอยุธยา พระราชสารพระเจ้าทรงธรรมถึงอุปราชโปรตุเกส พระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐ พ.ศ. ๒๒๒๓ เก็บข้อมูลจากหนังสือพระราชปุจฉาสมเด็จพระเพทราชา พ.ศ. ๒๒๓๓ ตำราหน้าทิ่มหาดเล็ก ชาวที่ ตำรวจ และกรมวัง

จดหมายเหตุสมัยกรุงศรีอยุธยา พระตำราบรมราชูทิศเพื่อการกลับนาสมัยอยุธยา ประชุมหมายรับสั่ง สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี

๓) สมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๑-๓ (พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๓๙๕) เก็บข้อมูลจากประชุม หมายรับสั่งรัชกาลที่ ๑-๓ เรื่องทรงตั้งเจ้าประเทศราชกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ จดหมายเหตุ รัชกาลที่ ๒-๓ จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๒-๓ จดหมายเหตุเรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ พระราช สาส์นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชพระราชทานไปยังเมืองจีน

๔) สมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๔ ถึงพ.ศ. ๒๔๗๕ (พ.ศ.๒๓๙๖ - ๒๔๗๕) เก็บข้อมูล จากประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ประชุมหมายรับสั่งรัชกาลที่ ๔ จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน รัชกาลที่ ๕-๗ จดหมายเหตุเรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ พระราชสาส์นในพระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและลายพระหัตถ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จดหมาย เหตุพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จดหมายเหตุบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพุทธศักราช ๒๔๖๘

๕) สมัยปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๕๖) เก็บข้อมูลจากหนังสือเรื่องเฉลิมพระยศ เจ้านาย จดหมายเหตุเรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ หนังสือเรื่องพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล จดหมายเหตุงานพระบรมศพพระนางเจ้าไพพรรณีพระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ กำหนดการถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล สยามินท ราธิราช หนังสือประมวลพระราชกรณียกิจสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ หนังสือเรื่อง พระราชพิธีอภิเษกสมรส สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร หนังสือเรื่องพระราชพิธีอภิเษกสมรส สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์กับเรืออากาศ โทวีระยุทธ ดิษยะศริน จดหมายเหตุงานพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จดหมาย เหตุงานพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ จดหมายเหตุงานพระศพสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ข้อมูลสื่อ ออนไลน์ข่าวในพระราชสำนักจากเว็บไซต์ของสำนักพระราชวัง <http://www.brh.thaigov.net/>

๑.๕ วิธีการดำเนินการศึกษา

๑.๕.๑ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๒ กำหนดและรวบรวมเอกสารที่ใช้ในการเก็บข้อมูลราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษา เขมร

๑.๕.๓ รวบรวมข้อมูลและบันทึกราชาศัพท์ภาษาไทยและภาษาเขมร

๑.๕.๔ วิเคราะห์ที่มาของคำราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรว่ามีที่มาจากภาษาใดบ้าง

๑.๕.๕ วิเคราะห์ข้อมูลราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรในด้านการประกอบสร้าง

๑.๕.๖ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ในด้านที่มาและการสร้างราชาศัพท์ระหว่างภาษาไทยและภาษาเขมร

๑.๕.๗ สรุปผลการศึกษา เรียบเรียง และนำเสนอผลการศึกษา

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ เข้าใจรูปแบบของราชาศัพท์ทั้งในภาษาไทยและภาษาเขมร อันจะช่วยให้สามารถอธิบายความหลากหลายของรูปแบบราชาศัพท์ได้ชัดเจนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และทำให้เห็นแนวคิดในการประกอบรูปของราชาศัพท์ทั้งในภาษาไทยและภาษาเขมร

๑.๖.๒ เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยและภาษาเขมร ในส่วนที่เกี่ยวกับราชาศัพท์ และเข้าใจแนวคิดในประกอบรูปราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรที่อาจมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน หรืออาจเป็นแนวคิดที่แตกต่างกันอันแสดงอัตลักษณ์เฉพาะในแต่ละภาษา

๑.๖.๓ เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจศึกษาเปรียบเทียบภาษาไทยและภาษาเขมร

๑.๗ ข้อตกลงเบื้องต้น

๑.๗.๑ การปริวรรตภาษาเขมร คำราชาศัพท์ภาษาเขมร ทั้งภาษาเขมรโบราณ ภาษาเขมรกลาง และภาษาเขมรปัจจุบันจะปริวรรตด้วยระบบอักษรไทยปัจจุบันตามหลักของฉ้า ทองคำวรรณ (๒๕๒๗) ในหนังสือหลักภาษาเขมร ยกเว้นการถ่ายถอดสระ ู ที่มีตัวสะกดเป็น ู เพื่อมิให้สับสนกับการถ่ายถอดรูปตัวเต็ม ู ู ตัวอย่างเช่น **ប្រឈួន** ถ่ายถอดเป็น **ปรฌฌวน** ไม่ถ่ายถอดเป็น **ปรฌฌวน** เพราะอาจทำให้สับสนกับ **ប្រឈួន** เป็นต้น

ในกรณีที่มีการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางเสียง ผู้วิจัยจะถ่ายถอดเสียงด้วยสัทอักษรสากลไว้ในเครื่องหมาย //

คำแปลหรือความหมายของคำจะเขียนไว้ในเครื่องหมาย ‘ ’

ความหมายของคำในภาษาเขมรโบราณอ้างอิงจาก Philip N. Jenner. A Dictionary of Pre-Angkorian Khmer (2009), Philip N. Jenner. A Dictionary of Angkorian Khmer (2009)

ความหมายของคำภาษาเขมรกลางอ้างอิงจากอุไรศรี วรสระริน. พจนานุกรมศัพท์จารึกนครวัดสมัยหลังพระนคร (๒๕๔๒)

๑.๗.๒ ที่มาของราชาศัพท์ ในการตรวจสอบที่มาของคำราชาศัพท์ภาษาไทยและภาษาเขมร ผู้วิจัยตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

ภาษาสันสกฤต จาก Sir Monier Monier-Williams. (1995)

ภาษาบาลี พระอุตรคณาธิการและจำลอง สารพัตนิก (๒๕๔๖)

ภาษาเขมร บรรจบ พันธุมเมธา (๒๕๒๓-๒๕๒๘)

ภาษามอญ มติชน (๒๕๔๘)

ภาษาจีน เจียรชัย เอี่ยมวรเมธ (๒๕๔๘)

ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๕๖)

๑.๘ นิยามศัพท์

ราชาศัพท์ หมายถึง รูปภาษาที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกับภาษาที่ใช้อยู่ทั่วไป เป็นถ้อยคำที่ใช้เพื่อกล่าวถึงหรือกล่าวแก่พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ และสมเด็จพระสังฆราช คำนิยามนี้มีขอบเขตแคบกว่าคำนิยามของคำว่าราชาศัพท์ที่ใช้กันโดยทั่วไป ผู้วิจัยใช้คำนิยามนี้เป็นเกณฑ์หลักในการระบุว่าคำใดเป็นราชาศัพท์

รูปแบบราชาศัพท์ หมายถึง ประเภทหรือชนิดของราชาศัพท์ที่มีความแตกต่างกันในด้านโครงสร้าง เช่น *พระราชกิจ* และ *เรือหลวง* เป็นราชาศัพท์ที่มีรูปแบบราชาศัพท์แตกต่างกัน กล่าวคือ *พระราชกิจ* เกิดจากหน่วยเติมหน้า *พระราช-* ประกอบกับคำว่า *กิจ* ในขณะที่ *เรือหลวง* เกิดจากหน่วยเติมหลัง *-หลวง* ประกอบกับคำว่า *เรือ* เป็นต้น

หน่วยเติม หมายถึง คำที่ประกอบเข้ากับส่วนที่แสดงความหมายหลัก เพื่อใช้เป็นราชาศัพท์ เช่น *พระบาท* *พระหัตถ์* *พระกร* หน่วยเติมคือ *พระ-*

ผู้อ้างถึง หมายถึง บุคคลที่เป็นผู้ฟังหรือผู้ที่กล่าวถึง และต้องใช้ราชาศัพท์แก่บุคคลดังกล่าว อันได้แก่ พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ และสมเด็จพระสังฆราช

ผู้ใช้ หมายถึง บุคคลที่เป็นผู้พูดหรือผู้ใช้ราชาศัพท์แก่ผู้อ้างถึง อาจเป็นสามัญชน พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ หรือสมเด็จพระสังฆราช ก็ได้

๗. ข้อตกลงเบื้องต้น

การนำเสนอข้อมูลราชาศัพท์เขมรในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะนำเสนอ ดังนี้

๗.๑ ราชาศัพท์เขมรสมัยปัจจุบัน

การนำเสนอราชาศัพท์เขมรปัจจุบัน ผู้ศึกษาจะนำเสนอทั้งรูปเขียนอักษรเขมร รูปเขียนอักษรไทย และความหมายภาษาไทย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๖ การนำเสนอข้อมูลราชาศัพท์สมัยปัจจุบัน

รูปเขียนอักษรเขมร	รูปเขียนอักษรไทย	ความหมาย
រាជសព្ទ	ราชสพท	ราชาศัพท์

ทั้งนี้ รูปเขียนอักษรไทย อ้างอิงการถ่ายถอดอักษร (transliteration) จากอักษรเขมรเป็นอักษรไทยตามหนังสือ **หลักภาษาเขมร** ของฉำ ทงคำวรรณ (๒๕๒๗) โดยปรับเปลี่ยนวิธีการถ่ายถอดสระ ู ที่มีตัวสะกด เป็น -ว เพื่อมิให้สับสนกับการถ่ายถอดรูปตัวเต็ม វ ตัวอย่างเช่น **ប្រឈួន** ถ่ายถอดเป็น **ปรฌวน** ไม่ถ่ายถอดเป็น **ปรฌวน** เพราะอาจทำให้สับสนกับ **ប្រឈួន** เป็นต้น

การคงรูปเขียนอักษรเขมรไว้นี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าอาจเป็นประโยชน์สำหรับผู้ศึกษาภาษาเขมรจะได้สามารถอ่านได้อย่างสะดวกกว่าการอ่านจากรูปถ่ายถอดอักษรไทย

๗.๒ ราชาศัพท์เขมรสมัยพระนครถึงสมัยกลาง

การนำเสนอราชาศัพท์เขมรสมัยพระนครถึงสมัยกลาง ผู้ศึกษาจะนำเสนอเป็นรูปถ่ายถอดอักษรไทย และความหมายภาษาไทย ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะไม่นำเสนอรูปถ่ายถอดอักษรโรมัน เพราะในการเปรียบเทียบราชาศัพท์ในแต่ละสมัยและแต่ละภาษา อาจทำให้ไม่เห็นความสัมพันธ์ได้ชัดเจนเท่ากับการเทียบเป็นรูปถ่ายถอดอักษรไทย

อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษามีได้นำเสนอราชาศัพท์เขมรสมัยพระนครถึงสมัยกลางด้วยรูปอักษรเขมร ทั้งนี้เพราะข้อมูลที่ผู้ศึกษานำมาใช้ เป็นข้อมูลหตุยภูมิซึ่งมีการถ่ายถอดรูปอักษรจากจารึกเป็นอักษรโรมันแล้ว การถ่ายถอดกลับเป็นอักษรเขมรจึงอาจมีข้อผิดพลาดได้ ผู้ศึกษาจึงจะไม่ถ่ายถอดกลับเป็นอักษรเขมร

อนึ่ง ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอการเปลี่ยนแปลงทางเสียง ผู้ศึกษาจะนำเสนอรูปถ่ายถอดอักษรโรมันด้วย อันจะช่วยให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางเสียงได้ง่ายขึ้น

๗.๓ การนำเสนอการอ้างอิงภาษาเขมร

การศึกษาครั้งนี้อาจมีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลภาษาเขมรหลายแห่ง การนำเสนอการอ้างอิงด้วยรูปอักษรเขมรจึงอาจทำให้ผู้ที่ไม่คุ้นเคยภาษาเขมรไม่สามารถติดตามค้นคว้าได้สะดวกนัก ดังนั้นผู้ศึกษาจะได้ถ่ายถอดการอ้างอิงเป็นอักษรไทยด้วย ควบคู่กับรูปอักษรเขมร ทั้งนี้ ในบางกรณี

หากมีการกล่าวถึงผู้เขียนในภาษาเดิม ผู้ศึกษาจะถอดเสียงออกเป็นภาษาไทยควบคู่ไปด้วย ดังเช่น
ทิวน์ ฮีน (ธนุ หุน *ธรัส บุกิส*, 2003) เป็นต้น

ส่วนในรายการอ้างอิง ผู้ศึกษาจะนำเสนอรายการอ้างอิงตามรูปอักษรในภาษาเดิม
จากนั้นจะนำเสนอเป็นรูปถ่ายถอดและคำแปล เพื่อความสะดวกในการค้นคว้าต่อไป

บทที่ ๒

ทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำนี้ จำแนกออกเป็น ๓ หัวข้อ ได้แก่ กรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการยืมระหว่างภาษาไทยและภาษาเขมร และภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ไทย-กัมพูชา ดังนี้

๒.๑ กรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำนี้คือ แนวคิดเรื่องการสัมผัสภาษาและการยืม แต่ละแนวคิดมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑.๑ การสัมผัสภาษาและการยืม

โดยทั่วไปกลุ่มชนหนึ่ง ๆ มีได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่มักอยู่ร่วมกับกลุ่มชนอื่น จึงย่อมมีการติดต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ภาษาของอีกฝ่าย นำไปสู่การสัมผัสภาษา Thomason (2001: 8) กล่าวว่า การสัมผัสภาษาเกิดขึ้นได้ในทุกหนแห่ง และยังไม่ปรากฏหลักฐานว่า มีภาษาใดที่พัฒนาขึ้นโดยปราศจากการสัมผัสกับภาษาอื่น แม้ภาษาที่ได้รับยกย่องว่ามีความบริสุทธิ์ยิ่ง เช่น ภาษาสันสกฤต ก็ยังปรากฏคำยืมจากภาษาต่างประเทศหลายภาษา (อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, ๒๕๔๙ : ๑๐๑)

การสัมผัสภาษามีผลให้เกิดการยืม กล่าวคือ เมื่อกลุ่มชนหนึ่ง ๆ สัมผัสภาษากับกลุ่มชนอื่น ย่อมมีการรับเอารูปภาษาของอีกฝ่ายมาใช้ในภาษาของตน อันอาจเป็นการรับเอาคำที่ไม่มีในภาษาของตนมาใช้ หรืออาจนำเอาลักษณะอื่น ๆ ทางภาษาเช่น เสียง การสร้างคำ โครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ หรือความหมายของภาษานั้นมาใช้ในภาษาของตน ลักษณะดังกล่าวนี้เรียกว่า “การยืม” (Campbell, 1999: 59) เช่น ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีกลุ่มผู้พูดภาษาไทยถิ่นใต้อาศัยอยู่ร่วมกับผู้พูดภาษามลายูถิ่นไทย ทำให้เกิดการสัมผัสภาษาระหว่างกัน นำไปสู่การยืมศัพท์จากภาษามลายูถิ่นไทยมาใช้ในภาษาไทยถิ่นใต้เป็นจำนวนมาก เช่น *สะมะหยัง (สวดมนต์) ติมอ (ถั่งตักน้ำ) กีบง (สวน) ปอซอ (ถือนีลอด) อะเนาะ (ลูก) ฯลฯ*^๑

^๑ ข้อมูลภาษามาเลย์ถิ่นไทย นำมาจากเรื่อง *แว้งที่รัก* ของชบาบาน (๒๕๕๑)

๒.๑.๑.๑ ความหมายของการยืม

การยืม (borrowing) หรือการยืมทางภาษา (language/linguistic borrowing) เป็นกระบวนการทางภาษาลักษณะหนึ่งที่เป็นผลจากการสัมผัสภาษา (language contact) และเป็นกลไกทางภาษาประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาษา (language change)

อย่างไรก็ตาม Haspelmath (2009: 36) ได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างทางความหมายของการยืม ใน ๒ ลักษณะ ได้แก่ การยืมในความหมายแบบกว้างและความหมายแบบแคบ กล่าวคือ *ความหมายแบบกว้าง* หมายถึง การที่ผู้พูดภาษาหนึ่งรับเอาลักษณะของภาษาอื่นเข้าไปในภาษาของตน หรือการที่ผู้พูดซึ่งไม่ใช่เจ้าของภาษา นำเอาคุณลักษณะบางประการในภาษาแม่ของตนไปใช้ในภาษาเป้าหมาย ส่วน *ความหมายแบบแคบ* การยืมหมายถึงเฉพาะการรับเอาลักษณะของภาษาอื่นเข้าไปในภาษาของตน อาจเรียกได้อีกอย่างว่า **การปรับรับ (adoption)** และเรียกการนำเอาคุณลักษณะในภาษาแม่ของตนไปใช้ในภาษาเป้าหมายว่า **การแทรกแซงของภาษาพื้นเดิม (substratum interference / imposition)**

การจำแนกความหมายของการยืมออกเป็น การยืม และการแทรกแซงของภาษาพื้นเดิมนั้น เป็นการพิจารณาการยืมว่าเป็นกระบวนการทางภาษาที่เป็นผลจากการสัมผัสภาษา อันสัมพันธ์กับภาษาแม่ กล่าวคือ หากเกิดการสัมผัสภาษาแล้ว ผู้พูดยังคงพูดภาษาแม่ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงบางประการ ถือว่ากระบวนการทางภาษานั้น เรียกว่า การยืม ดังเช่น ภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สัมผัสกับภาษาบาลีสันสกฤต แม้จะปรากฏคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเป็นจำนวนมาก แต่ผู้พูดภาษาไทย เขมร หรือพม่า ก็ยังคงพูดภาษาแม่ของตนซึ่งแตกต่างกับภาษาอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง (Thomason & Kaufman, 1991: 37) หรือในกรณีการสัมผัสภาษาระหว่างภาษาจ้วงมาตรฐานกับภาษาจีนกลาง แม้จะมีผลให้ภาษาจ้วงเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเสียง โครงสร้างพยางค์ การสร้างคำ และลักษณะทางวากยสัมพันธ์ (ซีวหง ฉิน, ๒๕๕๔) แต่ผู้พูดก็ยังคงใช้ภาษาจ้วงที่มีลักษณะหลายประการแตกต่างกับภาษาจีนกลาง แต่หากเป็นการกล่าวถึงกรณีที่ผู้พูดเปลี่ยนไปพูดภาษาที่ตนได้สัมผัส และนำเอาคุณลักษณะบางประการของภาษาแม่ไปใช้ในภาษาที่ตนเปลี่ยนไปพูดหรือภาษาเป้าหมาย กระบวนการดังกล่าวถือเป็นการแทรกแซงของภาษาพื้นเดิม ดังเช่น การสัมผัสภาษาระหว่างผู้พูดภาษาทราวิท (Dravidian) และผู้พูดภาษากลุ่มอินดิก (Indic) เป็นผลให้ผู้พูดภาษาทราวิทเปลี่ยนไปพูดภาษาอินดิก แต่ยังคงลักษณะบางประการของภาษาทราวิทไว้ เช่น การคงเสียงพยัญชนะปลายลิ้นม้วน (retroflex) เช่นเสียงพยัญชนะ /t/ /tʰ/ /d/ /dʰ/ /n/ ณ เป็นต้น อันเป็นลักษณะเฉพาะของภาษาทราวิท การปรากฏเสียงดังกล่าวในภาษากลุ่มอินดิก จึงไม่ได้เกิดจากการยืม แต่เป็นผลจากกระบวนการแทรกแซงของภาษาพื้นเดิม (Thomason & Kaufman, 1991: 39) เช่นเดียวกับกรณีการใช้ภาษาอังกฤษของชาวสิงคโปร์ หรือที่เรียกว่า Singlish เป็นผลมาจากการ

สัมผัสภาษาระหว่างภาษาจีนสิงคโปร์และภาษาอังกฤษ เมื่อผู้พูดภาษาจีนสิงคโปร์เปลี่ยนไปพูดภาษาอังกฤษ ก็นำเอาลักษณะบางประการในภาษาจีนไปใช้ในภาษาอังกฤษด้วย เช่น การใช้อ่อนภาคลงท้ายต่าง ๆ เป็นต้น (Platt & Weber, 1980) ดังนั้นการปรากฏลักษณะของภาษาจีนในภาษาอังกฤษที่พูดโดยชาวสิงคโปร์ จึงไม่ได้เกิดจากการยืม แต่เป็นการแทรกแซงของภาษาพื้นเดิม

๒.๑.๑.๒ ลักษณะทางภาษาที่เกิดการยืม

ลักษณะทางภาษาที่มีการยืมมากที่สุด คือ คำ และเป็นหน่วยทางภาษาประเภทแรกที่มีการยืมเข้าไปในภาษาผู้รับ (Thomason & Kaufman, 1991: 37) อย่างไรก็ตาม หน่วยทางภาษาประเภทอื่นก็สามารถยืมได้เช่นกัน เช่น เสียง กฎของหน่วยเสียง หน่วยคำ โครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ และหน่วยทางภาษาอื่น ๆ ก็สามารถยืมเข้ามาในภาษาของผู้รับได้ ขึ้นอยู่กับเวลาและสถานการณ์การสัมผัสภาษา (Campbell 1999: 72)

Thomason (2001: 70-71) แสดงให้เห็นว่า ระดับความเข้มข้นของการสัมผัสภาษา มีผลต่อลักษณะทางภาษาที่เกิดการยืม โดยจำแนกระดับความเข้มข้นของการสัมผัสภาษาไว้ ๔ ระดับ ได้แก่ ระดับปกติ ระดับเข้มข้นเล็กน้อย ระดับค่อนข้างเข้มข้น และระดับเข้มข้น ดังนี้

ระดับปกติ *ด้านคำศัพท์* : จะมีการยืมเพียงระดับคำ ส่วนใหญ่เป็นคำนาม อาจมีคำกริยา คำคุณศัพท์ และคำวิเศษณ์ คำที่ยืมมีเฉพาะคำไม่พื้นฐาน *ด้านโครงสร้าง* : ไม่มีการยืมโครงสร้าง

ระดับเข้มข้นเล็กน้อย *ด้านคำศัพท์* : จะมีการยืมคำไวยากรณ์ ในระดับเท่ากับกับคำเนื้อหา แต่ยังคงเป็นคำไม่พื้นฐาน *ด้านโครงสร้าง* : อาจมีการยืมโครงสร้างเพียงเล็กน้อย ซึ่งไม่มีผลต่อโครงสร้างของภาษาผู้รับ อาจมีเสียงใหม่ยืมเข้ามาในภาษา แต่ปรากฏเฉพาะในคำยืม ส่วนโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ อาจมีหน้าที่ใหม่หรือมีข้อบังคับแบบให้เลือกเพิ่มขึ้น หรือมีการใช้รูปแบบการลำดับคำที่เคยใช้น้อยกลับเพิ่มมากขึ้น

ระดับค่อนข้างเข้มข้น *ด้านคำศัพท์* : จะมีการยืมคำไวยากรณ์มาก มีการยืมคำประเภทคำพื้นฐาน คำประเภทหมวดคำปิด เช่น สรรพนาม คำบอกจำนวนประเภทเลขจำนวนน้อย และหน่วยคำแปลง *ด้านโครงสร้าง* : จะมีการยืมโครงสร้างที่สำคัญ แต่ไม่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบลักษณะของภาษาผู้รับ เสียงในภาษาผู้ให้กลายเป็นหน่วยเสียงในภาษาผู้รับ และหน่วยเสียงในภาษาผู้รับที่ไม่มีในภาษาผู้ให้จะสูญไป รวมทั้งหน่วยเสียงใหม่จะปรากฏในศัพท์เดิมในภาษาผู้รับ ลักษณะทางสัทสัมพันธ์ (prosodic feature) เพิ่มขึ้น เงื่อนไขบังคับของโครงสร้างพยางค์และกฎของรูปแปรของหน่วยคำสูญไปหรือเพิ่มขึ้น ด้านวากยสัมพันธ์ ลักษณะบางประการเช่น การลำดับคำ และการเชื่อมความและการซ้อนความ เปลี่ยนไป ด้านหน่วยคำ มีการยืมหน่วยคำผัน และประเภททางไวยากรณ์ไปใช้ในคำของภาษาผู้รับ

ระดับเข้มข้น *ด้านคำศัพท์* : จะมีการยืมศัพท์เป็นจำนวนมาก *ด้านโครงสร้าง* : จะมีการยืมโครงสร้างทุกชนิดอันอาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะของภาษาผู้รับ ด้านหน่วยเสียง อาจมีการสูญหรือเพิ่มเสียงหรือหน่วยเสียงทั้งหมดในคำและกฎของรูปแปรของหน่วยคำทุกชนิดของภาษาผู้รับ ด้านวากยสัมพันธ์ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิงทั้งในด้านการลำดับคำ อนุภาค การปฏิเสธ การเชื่อมความ การซ้อนความ การเปรียบเทียบ และการบอกจำนวน ด้านหน่วยคำ มีการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อแบบลักษณ์ภาษา เช่น หน่วยคำแบบติดต่อแทนที่หน่วยคำผันหรือกลับกัน ประเภททางไวยากรณ์ที่ไม่ตรงกับภาษาผู้ให้และผู้รับเพิ่มขึ้นหรือสูญไป การสูญหรือเพิ่มของรูปแบบที่ต้องผันตามกัน

ระดับความเข้มข้นของภาษาดังกล่าว มีผลต่อการยืมลักษณะทางภาษาในแบบต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า ลักษณะทางภาษาที่ Thomason กล่าวถึงเกี่ยวข้องกับทั้งด้านศัพท์ เสียง หน่วยเสียง โครงสร้างของหน่วยคำ และโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงรายละเอียดลักษณะทางภาษาที่สามารถเกิดการยืมได้ โดยจำแนกตามประเภททางไวยากรณ์ ได้แก่ การยืมศัพท์ การยืมเสียง การยืมความหมาย และการยืมไวยากรณ์ ดังนี้

๑. การยืมศัพท์ (lexical borrowing)

ดังกล่าวแล้วว่า หน่วยทางภาษาที่ยืมได้ง่ายที่สุดและเป็นหน่วยทางภาษาประเภทแรกที่มีการยืม คือ คำ คำที่ยืมจากภาษาผู้ให้เข้าไปในภาษาผู้รับ เรียกว่า **คำยืม** (loanword) เมื่อคำจากภาษาผู้ให้ ยืมเข้าไปใช้ในภาษาผู้รับแล้ว ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาษาผู้รับ (Thomason & Kaufman, 1991: 37) และมักจะยืมเข้ามาในรูปของคำที่ไม่สามารถแยกหน่วยออกจากกันได้ แม้คำยืมนั้น ในภาษาผู้ให้อาจเป็นคำที่เกิดจากการประกอบหน่วยคำมากกว่าหนึ่งหน่วย หรืออาจเป็นวลีก็ได้ (Haspelmath, 2009: 37) เช่น คำยืมภาษาจีนในภาษาไทย หลายคำเป็นคำประสมในภาษาจีน เช่น *เต้าหู้* ตรงกับภาษาจีนกลาง^๒ว่า 豆腐 *dòufu* เป็นคำประสมจากคำว่า 豆 *dòu* ถั่ว และ 腐 *fu* เน่า หรือคำว่า ก๋วยเตี๋ยว ตรงกับภาษาจีนกลางว่า 糲条 *guō tiáo* เป็นคำประสมจากคำว่า 糲 *guō* ขนมหุง และ 条 *tiáo* เส้น เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หากมีการยืมคำที่เป็นคำประกอบจากหน่วยคำหลายหน่วยเข้าไปในภาษาผู้รับเป็นจำนวนมาก ส่วนของคำที่ประกอบกันนั้น ปรากฏซ้ำ ๆ และมีความหมายเหมือนกัน คำนั้นก็กลายเป็นคำที่มีความหมายและสามารถวิเคราะห์ได้ (Haspelmath, 2009: 37) เช่น คำว่า *วิทยากร* เป็นคำยืมจากภาษาสันสกฤต *วิทยา-กร* หมายถึง ผู้ให้ความรู้ การที่คำนี้สามารถแยกส่วนประกอบได้ในภาษาผู้รับ เนื่องจากมีการยืมชุดคำที่

^๒ ตัวอย่างคำยืมจีน เป็นคำยืมที่มาจากภาษาจีนกลางตั้ง แต่เพื่อความสะดวกในการเปรียบเทียบ จึงใช้รูปเขียนและเสียงอ่านจากภาษาจีนกลางมาเปรียบเทียบ

ประกอบด้วยคำว่า *วิทยา* และ *กร* เข้ามาใช้ในภาษาไทยหลายคำ เช่น *วิทยาคม วิทยากร วิทยาลัย กรรมกร เกษตรกร จิตรกร* เป็นต้น

เมื่อคำยืมเข้ามาในภาษาของผู้รับจะมีการปรับเสียง (adoption) ให้เข้ากับระบบเสียงของภาษาผู้รับด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การคงเสียง (retention) การแทรกเสียง (epenthesis) หรือการตัดเสียง (deletion) เป็นต้น เช่น คำว่า *shopping* ['ʃɒpɪŋ] เมื่อยืมเข้ามาใช้ในภาษาไทย มีการปรับเสียงด้วยการเปลี่ยนเสียงที่ไม่มีในภาษาไทยให้ใกล้เคียงที่สุด ได้แก่ เสียงพยัญชนะเสียดแทรก ไม่ก้อง ปุ่มเหงือกเพดานแข็ง [ʃ] และ เสียงสระหลัง ต่ำ [ɒ] ให้เป็นเสียงพยัญชนะกักเสียดแทรก ไม่ก้อง มีลม เพดานแข็ง [tʃ^h] และเสียงสระหลัง กลางต่ำ สั้น [ɔ] ตามลำดับ เปลี่ยนการลงน้ำหนักในพยางค์แรก ให้เป็นพยางค์หลังตามลักษณะการลงน้ำหนักของภาษาไทย แทรกเสียงวรรณยุกต์ตรีในพยางค์แรก และวรรณยุกต์โทในพยางค์หลัง และซ้ำเสียง (geminate) พยัญชนะกัก ไม่ก้อง ไม่มีลม ริมฝีปาก [pp] เป็นคำยืมในภาษาไทยว่า *ช้อปปิ้ง* [tʃ^hɔp piŋ]

การปรับเสียงคำยืมเพื่อให้เข้ากับเสียงในภาษาผู้รับนี้ เชื่อว่าเป็นการปรับตามลักษณะเฉพาะของภาษาผู้รับ อันอาจเป็นรูปแบบที่แฝงอยู่ หรือเป็นรูปแบบส่วนใหญ่ที่ปรากฏในภาษาผู้รับ (Kang, 2011: 4) ดังเช่น คำยืมภาษาอังกฤษในภาษากวางตุ้ง หากเป็นคำกริยามักจะมีการลดพยางค์ให้เป็นคำพยางค์เดียว ในขณะที่คำนาม มักจะเป็นคำสองพยางค์ เพราะรูปแบบดังกล่าวเป็นไปตามลักษณะของคำส่วนใหญ่ในภาษากวางตุ้ง (Luke & Lau, 2008) หรือรูปแบบการลงน้ำหนักเสียงคำยืมในภาษาญี่ปุ่น เป็นไปตามระบบเสียงของภาษาญี่ปุ่น (Kubozono, 2006) เป็นต้น หรืออาจเกี่ยวข้องกับกระบวนการรับรู้ภาษา (perception) กล่าวคือ เมื่อผู้รับภาษาได้ยินเสียงของคำยืมจากภาษาผู้ให้ ก็จะถ่ายออกตามเสียงที่ได้ยิน โดยมีการปรับเปลี่ยนเสียงตามข้อบังคับในภาษาของตน แต่จะคงลักษณะเด่นในภาษาผู้ให้ไว้ (Kang, 2011: 5-6) เช่น คำภาษาฝรั่งเศสที่ลงท้ายด้วยเสียง [n] เมื่อยืมเข้ามาในภาษาญี่ปุ่น จะเพิ่มพยางค์ *-nu* เช่น คำว่า *Cannes parisienne prochaine* จะกลายเป็น *kannu parijennu* และ *puroshennu* ในภาษาญี่ปุ่นตามลำดับ ลักษณะดังกล่าว ไม่เกิดกับคำยืมภาษาอังกฤษ เช่น *pen* เมื่อกลายเป็นคำยืมในภาษาญี่ปุ่นก็ไม่มีเพิ่มพยางค์ *-nu* แต่ยังคงเสียงไว้ตามเดิม การเพิ่มพยางค์ *-nu* ในคำยืมภาษาฝรั่งเศส เกิดเนื่องมาจากลักษณะเด่นของคำที่ลงท้ายด้วยเสียง [n] ในภาษาฝรั่งเศส จะมีช่วงเวลาที่ยาวนานกว่าปกติ เมื่อชาวญี่ปุ่นได้ยินจึงเก็บลักษณะเด่นนี้ไว้ แล้วปรับเสียงตามข้อบังคับของภาษาญี่ปุ่น โดยการเพิ่มพยางค์ *-nu* (Paperkamp et al, 2008) นอกจากนี้ การปรับเสียงของคำยืมยังอาจเกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกตัวภาษาก็ได้ ดังเช่น อิทธิพลจากรูปเขียน (Kang, 2011: 7) เช่น ในกรณีการเขียนทับศัพท์ภาษาอังกฤษในภาษาไทย คำภาษาอังกฤษหลายคำมีรูปเขียนไม่ตรงกับเสียง เช่น คำว่า *castle* /'kɑ:səl/ *factory* /'fæktri/ *island* /'aɪlənd/ *Oxford* /'ɒksfəd/ เมื่อเขียนเป็นภาษาไทย จะเขียนตามรูป คือ *แคสเติล แฟกตอรี ไอล์แลนด์* และ *ออกฟอร์ด* ตามลำดับ อิทธิพลของรูปเขียนที่มีต่อคำยืมนี้ สัมพันธ์กับระดับของผู้รู้

สองภาษาในสังคม และช่องทางการรับภาษา หากผู้รู้สองภาษามีจำกัด และมีการรับภาษาด้วยช่องทางการเขียน อิทธิพลของรูปเขียนก็จะมีมาก (Kang, 2011: 7)

คำยืมถือเป็นส่วนหนึ่งของภาษาผู้รับ เพราะเมื่อปรากฏในภาษาผู้รับจะมีเสียง รูปคำ หรือ อารวมถึงความหมายที่แตกต่างกับภาษาผู้ให้ เช่น ในภาษาอังกฤษ ยืมคำว่า *kangaroo* จากภาษา Guugu-Yimidirr แต่ในภาษาเดิมหมายถึงสายพันธุ์หนึ่งของจิงโจ้ ซึ่งมีขนาดใหญ่ ตัวสีดำ หรือ คำว่า *cafeteria* ซึ่งยืมจากภาษาสเปน แต่ในภาษาสเปน คำนี้หมายถึง ร้านอาหาร นอกจากนี้ บางกรณี อาจไม่ปรากฏคำยืมดังกล่าว ในภาษาผู้ให้ก็ได้ แต่เป็นการสร้างคำจากภาษาผู้ให้ เช่นในกรณีคำยืมฝรั่งเศส *nom de plume* ในภาษาอังกฤษ หมายถึง *pen name* แต่คำดังกล่าวไม่ปรากฏในภาษาฝรั่งเศส คำที่หมายถึง นามปากกา ในภาษาฝรั่งเศสคือ *nom de guerre* (Trask, 1996: 18-19)

การที่คำยืมถือเป็นส่วนหนึ่งของภาษาผู้รับนี้ แสดงให้เห็นว่าคำยืมต้องมีสถานะเป็นส่วนหนึ่งของคลังศัพท์ในภาษาผู้รับ Myers-Scotton (1993: 191-204) ระบุว่า คำยืม ต้องเป็นคำที่ใช้โดยทั่วไปในภาษาจนรู้สึกได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาษา เช่นเดียวกับ อมรา ประสิทธิรัฐสินธุ์ (๒๕๔๙ : ๕๙) ที่ระบุว่า คำยืมต้องเป็นศัพท์ที่ใช้มานานและคนในสังคมยอมรับว่าเป็นภาษาของตน ดังเช่นคำยืมในภาษาไทยที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เช่น *ฟุตบอล* *ไวโอลิน* *ไอศกรีม* *เฟอร์นิเจอร์* *เต็นท์* ฯลฯ แตกต่างกับการสลับภาษา (code-switching) ที่ผู้รู้สองภาษาหรือหลายภาษา สลับใช้ภาษาเหล่านั้นในประโยคหรือในข้อความเดียวกัน เช่น ผู้รู้สองภาษาไทยและอังกฤษ พูดประโยคที่ ๑ และ ๒ เป็นภาษาไทย แต่พูดประโยคที่ ๓ และ ๔ เป็นภาษาอังกฤษ แล้วกลับมาพูดภาษาไทยในประโยคที่ ๕ เป็นต้น (อมรา ประสิทธิรัฐสินธุ์, ๒๕๔๕ : ๙๖) แม้การสลับภาษาจะปรากฏการใช้คำจากภาษาอื่น แต่ก็ไม่ถือว่าเป็นคำยืม ทั้งนี้เพราะ ประการแรก การสลับภาษาจะเกิดขึ้นได้เฉพาะแก่บุคคลที่รู้สองภาษาเท่านั้น ในขณะที่ผู้รู้ภาษาเดียวสามารถเข้าใจและใช้คำยืมได้ ประการที่สอง ในเชิงจิตวิทยา คำยืมเป็นคำที่คนในสังคมรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในภาษา สามารถใช้ได้อย่างปกติเสมือนหนึ่งเป็นคำทั่วไปในภาษา แตกต่างกับคำภาษาอื่นที่ใช้ในการสลับภาษา ผู้พูดคือผู้สลับภาษายังคงรู้สึกว่าการนั้นเป็นส่วนหนึ่งของภาษาที่ตนสลับไปพูด และประการสุดท้าย ในเชิงสังคมและการเมือง ศัพท์จากภาษาที่มีอิทธิพลทางสังคมและการเมืองมากกว่า มักจะมีการยืมเข้าไปในภาษาที่มีอำนาจน้อยกว่า ในขณะที่ภาษาที่มีอิทธิพลน้อยกว่า มีผลต่อการสลับภาษามากกว่า (Myers-Scotton, 1997: 8) ดังนั้นคำภาษาอื่นที่ใช้ในการสลับภาษาจึงไม่ถือว่าเป็นคำยืม

สิ่งที่นักวิชาการกลุ่มหนึ่งสนใจศึกษาเกี่ยวกับคำยืม คือ ความเป็นไปได้ในการยืม (borrowability) กล่าวคือ คำประเภทใดที่มีแนวโน้มจะยืมเข้ามาในภาษาของผู้รับได้มากกว่า โดยมุ่งประเด็นไปที่ชนิดของคำ เช่น คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ ฯลฯ หรือประเภทของศัพท์ที่สัมพันธ์กับมโนทัศน์ที่มีอยู่เดิมหรือมโนทัศน์ใหม่ โดยแบ่งคำยืมเป็น ศัพท์พื้นฐาน (basic vocabulary) และศัพท์ไม่พื้นฐาน (non-basic vocabulary) นักภาษาศาสตร์ที่ศึกษาในประเด็นนี้ เชื่อว่า ชนิดของคำที่

สามารถยืมเข้ามาได้ง่ายกว่าคือคำยืมประเภทคำเนื้อหา (content word) เช่น คำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ ในขณะที่คำไวยากรณ์ (grammatical word) ยืมเข้ามาได้ยากกว่า ส่วนในด้านความหมายของศัพท์ ศัพท์ไม่พื้นฐานมีแนวโน้มที่จะยืมได้ง่ายกว่าศัพท์พื้นฐาน (Tadmor et al, 2010: 226)

van Hout & Muysken (1994) ศึกษาคำยืมภาษาสเปนในภาษาโบลิเวียน เกอชัว (Bolivian Quechua) พบว่า ชนิดของคำภาษาสเปนที่ยืมเข้าไปใช้ในภาษาเกอชัวมากที่สุดคือ คำนามและคำกริยา ทั้งในด้านจำนวนคำและความถี่ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Tadmor et al (2010) ซึ่งศึกษาคำยืมจาก ๔๑ ภาษา ก็พบว่า ปรากฏคำยืมที่เป็นคำนามมากที่สุดในทุกภาษา รองลงมาคือคำกริยา และคำคุณศัพท์หรือคำวิเศษณ์ แสดงให้เห็นว่า คำนามยืมได้ง่ายที่สุด และผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่า ประเภทคำไวยากรณ์ยืมได้ยากกว่าคำเนื้อหา ทั้งนี้มีใช้เพียงเพราะในแต่ละภาษาคำนามมีจำนวนมากกว่าคำกริยา เพราะเมื่อเทียบอัตราส่วนระหว่างคำนามและคำกริยา ทั้งหมดในภาษา กับที่เป็นคำยืม ก็ยังพบว่า อัตราส่วนของคำนามที่เป็นคำยืมปรากฏสูงกว่าคำกริยาด้วย นอกจากนี้ Tadmor et al. (2010) ยังได้พิจารณาถึงความหมายของคำยืมด้วย และพบว่า คำที่มีความหมายทางวัฒนธรรม เช่น คำที่เกี่ยวกับศาสนา เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย กฎหมาย มีแนวโน้มที่จะยืมได้ง่ายกว่าคำที่ไม่มีความหมายทางวัฒนธรรม เช่น คำที่เกี่ยวกับความรู้สึก คำที่แสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ และส่วนของร่างกาย อีกทั้งคำประเภทตัวบ่งชี้ (deictic) ไม่ปรากฏเป็นคำยืมในหลายภาษาอีกด้วย

๒. การยืมเสียง (phonetic borrowing)

การยืมเสียงเป็นการรับเอาเสียงจากภาษาผู้ให้ที่ไม่ปรากฏในภาษาผู้รับเข้ามาในภาษา ตามระดับความเข้มข้นของการสัมผัสภาษาที่ Thomason (2001) ได้เสนอไว้ การยืมเสียงจะเริ่มปรากฏในภาษาตั้งแต่ระดับการสัมผัสภาษาที่เข้มข้นเล็กน้อย โดยเริ่มแรกจะจำกัดอยู่เฉพาะในคำยืมเท่านั้น การยืมเสียงในระยะเริ่มแรกเป็นการรับเข้ามาผ่านทางคำยืม กล่าวคือ เสียงดังกล่าวปรากฏใช้ในคำยืมที่มาจากภาษาของผู้ให้ แต่ไม่ปรากฏเป็นหน่วยเสียงสำคัญในภาษาของผู้รับ เช่น ในกรณีคำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทย เมื่อไทยยืมคำที่มีเสียงพยัญชนะประสม [br] และ [fr] จากภาษาอังกฤษ เช่น ในคำว่า *เบรก* *บรอนซ์* *ฟรี* *เฟรม* ทำให้เกิดเสียงดังกล่าวขึ้นในภาษาไทย แต่ยังคงปรากฏเฉพาะในคำยืมเท่านั้น (กาญจนา นาคสกุล, ๒๕๕๖ : ๑๔๐, ๑๔๗)

ในบางกรณี เสียงที่ปรากฏในคำยืมนี้ เดิมอาจเป็นเสียงที่มีอยู่แล้วในภาษา แต่ไม่ได้เป็นหน่วยเสียงสำคัญ อาจเป็นเพียงเสียงย่อยของหน่วยเสียงหนึ่ง เช่น หน่วยเสียง /v/ ในภาษาอังกฤษ เดิมในภาษาอังกฤษสมัยเก่า เสียงนี้ปรากฏเป็นเสียงย่อยของหน่วยเสียง /f/ ซึ่งจะเกิดเฉพาะในตำแหน่งระหว่างเสียงสระ เช่นในคำว่า *ofer* (ปัจจุบันคือ *over*) เป็นต้น แต่เสียง /f/ และ /v/ เป็นหน่วยเสียงที่เป็นคู่เทียบเสียงกันในภาษาฝรั่งเศส เมื่อมีการยืมคำที่ขึ้นต้นด้วยเสียง /v/ จากภาษาฝรั่งเศสเข้ามา

ในภาษาอังกฤษสมัยเก่า เช่นในคำว่า *vine very voice victory* ฯลฯ จึงทำให้เกิดความต่างระหว่างเสียง [f] และ [v] ขึ้นในภาษาอังกฤษ (Trask, 1996: 25)

นอกจากจะมีการยืมเสียงพยัญชนะแล้ว เสียงชนิดอื่น ๆ ในภาษาผู้ให้ก็อาจยืมเข้าไปในภาษาผู้รับได้เช่นกัน รวมถึงกฎของเสียง ดังเช่น การยืมกฎการลงน้ำหนักเสียงในพยางค์แรกเข้าไปในภาษาต่าง ๆ ในกลุ่มบอลติก (Baltic) การยืมกฎการเลื่อนลิ้นสู่เพดานแข็ง (palatalization) ที่ปรากฏในภาษา Mamean เข้าไปในภาษา K'ichean การยืมกฎการกลมกลืนเสียงสระจากภาษาเตอร์กิชไปใช้ในภาษากรีกที่พูดในบริเวณเอเชียไมเนอร์ เป็นต้น (Campbell, 1999: 74)

๓. การยืมความหมาย (semantic borrowing)

การยืมความหมาย เป็นการยืมเฉพาะความหมายของคำจากภาษาผู้ให้เข้ามาในภาษาผู้รับ โดยมีได้รับเอารูปของคำนั้นมาโดยตรง (อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, ๒๕๔๙ : ๑๐๕) ดังเช่น คำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทย เช่นคำว่า *เส้นตาย* มาจาก *dead line* *น้ำผึ้งพระจันทร์* มาจาก *honey moon* *ตลาดมืด* มาจาก *black market* หรือในภาษาละติน มีการสร้างคำด้วยวิธีการยืมความหมายจากภาษากรีก เช่น คำว่า *compassio* ยืมจากคำว่า *sympathia* ในภาษากรีก โดยเทียบจากอุปสรรค *syn-* หมายถึง *พร้อม, ด้วย* ตรงกับความหมายของอุปสรรค *con-* ในภาษาละติน และคำว่า *pathia* ในภาษากรีกแปลว่า *ความทุกข์ทน* ตรงกับคำว่า *passio* ในภาษาละติน (Trask, 1996: 21) เป็นต้น คำยืมในลักษณะนี้อาจเรียกว่า *คำยืมแปล* (loan translation / calque) จะเห็นได้ว่า คำยืมในลักษณะนี้ ไม่ได้ยืมรูปภาษา จากภาษาผู้ให้ แต่เป็นการใช้คำหรือหน่วยคำในภาษาผู้รับเทียบกับคำหรือหน่วยคำในภาษาผู้ให้แบบตัวต่อตัว แต่ที่น่าสังเกตคือ คำยืมในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นคำประกอบ จึงทำให้สามารถเทียบคำต่อคำหรือหน่วยคำต่อหน่วยคำระหว่างภาษาผู้ให้และภาษาผู้รับได้

Haspelmath (2009: 39) เรียกการยืมในลักษณะนี้ว่า *การยืมโครงสร้าง* (structural borrowing) เนื่องจากเป็นการยืมที่คงโครงสร้างของคำตามภาษาของผู้ให้ แบบคำต่อคำหรือหน่วยคำต่อหน่วยคำ นอกจากนี้ การยืมโครงสร้างยังหมายรวมถึง การยืมการขยายความหมาย (loan meaning extension) กล่าวคือ มีการนำเอารูปแบบของคำหลายความหมายในภาษาผู้ให้ไปใช้ในภาษาผู้รับด้วย เช่น ในภาษาอังกฤษ คำว่า *head* ในความหมายทางวิชาการด้านภาษา หมายถึง ส่วนหลักของโครงสร้างวลี ในภาษาเยอรมันก็ยืมความหมายนี้ไปใช้กับคำว่า *Kopf* ด้วยเช่นกัน การยืมในลักษณะนี้ถือเป็นเรื่องปกติ แต่ผู้ใช้ภาษามักไม่รู้ตัวว่าวิธีการดังกล่าวเป็นการยืม เพราะวิธีการนี้สัมพันธ์กับกระบวนการขยายความหมาย ซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่สามารถเกิดขึ้นภายในภาษาได้เช่นกัน

นอกจากนี้ ยังมีการยืมอีกลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการยืมความหมาย ได้แก่ **การยืมแบบผสม** (loanblend) เป็นการยืมที่ประกอบด้วยคำจากภาษาผู้ยืมประกอบกับคำจากภาษาผู้รับ เช่น ในภาษาเยอรมัน ในเพนซิลวาเนีย คำว่า *bockabuch* หมายถึง *สมุดพก* ประกอบด้วยคำว่า *bocka-* ซึ่งเป็นคำยืมจากภาษาอังกฤษว่า *pocket* ประกอบกับคำว่า *-buch* ซึ่งเป็นคำในภาษาเยอรมันเอง หรือในภาษาไทย คำว่า *เอเชียอาคเนย์* ประกอบด้วยคำว่า *เอเชีย* เป็นคำยืมจากภาษาอังกฤษว่า *Asia* ประกอบกับคำว่า *อาคเนย์* หมายถึง *ทิศตะวันออกเฉียงใต้* ซึ่งเป็นคำในภาษาไทยที่มีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต เป็นต้น Haspelmath (2009: 39) จำแนกให้การยืมแบบผสมนี้ เป็นประเภทการยืม **วัสดุ** (material borrowing) หมายถึง การยืมที่นำเอาเสียงและความหมาย หรือก็คือ หน่วยศัพท์หรือรูปคำ จากภาษาผู้ให้เข้ามาในภาษาผู้รับ แตกต่างกับการยืมโครงสร้าง ที่มีได้ใช้รูปคำจากภาษาผู้ให้ อย่างไรก็ตาม การยืมแบบผสมนี้ นักวิชาการบางส่วนไม่ได้พิจารณาว่าเป็นการยืม แต่เกี่ยวข้องกับการสร้างคำในภาษาที่นำมาจากคำยืม

การยืมทางความหมายนี้ มีความสำคัญกับการพิจารณาราชศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร เพราะราชศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรหลายข้อมูล แสดงให้เห็นความคล้ายคลึงกันทางโครงสร้างความหมายของราชศัพท์ เช่น ราชศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรปัจจุบัน *ฉลองพระเนตร - ฝูงหมู่เรไรศ* *สนองพระเนตร* *ข้อพระหัตถ์* - *กฏะบทุ* *กพระทส* เป็นต้น ความคล้ายคลึงกันดังกล่าวของราชศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรปัจจุบันอาจเป็นการยืมทางความหมายก็เป็นได้

๔. การยืมไวยากรณ์ (grammar borrowing)

การยืมไวยากรณ์ เป็นการยืมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางหน่วยคำในภาษาผู้ให้ ได้แก่ ประเภททางไวยากรณ์ และวิธีการสร้างคำ ที่ไม่ปรากฏในภาษาผู้รับ หรือมีความแตกต่างกับภาษาผู้รับ การยืมในลักษณะนี้มาพร้อมกับคำยืม ดังเช่นในกรณีภาษาอังกฤษมีการยืมคำจากภาษากรีกและละตินเป็นจำนวนมาก ในภาษากรีกและละตินมีวิธีการแสดงพจน์ที่แตกต่างกับภาษาอังกฤษ เมื่อมีการยืมคำบางคำเข้ามาก็ำนำเอารูปคำที่แสดงพจน์ติดเข้ามาด้วย ดังเช่นคู่คำเอกพจน์และพหูพจน์ต่อไปนี้ *datum-data* *criterion-criteria* *phenomenon-phenomena* *bacterium-bacteria* เป็นต้น (Trask, 1996: 27-28) อย่างไรก็ตาม ลักษณะดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่า เป็นเพียงการยืมคำเท่านั้น เพราะลักษณะการแสดงรูปพหูพจน์ของคำดังกล่าว เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละคำ มิได้เป็นกฎที่ใช้แก่คำจำนวนมาก แต่กระนั้นการยืมประเภททางไวยากรณ์ก็อาจปรากฏได้ในบางภาษาเช่นกัน เช่น ในภาษากรีกบางถิ่นที่พูดในเอเชียไมเนอร์ มีการใช้ปัจจัยผันของภาษาเตอร์กิช แก่คำกริยาในภาษากรีก หรือในภาษา Mednyj Aleut มีการใช้ระบบการผันกริยาของภาษารัสเซีย เป็นต้น (Thomason, 2001: 65)

วัฒนธรรม เมื่อมีการรับวัฒนธรรมจากประเทศอื่นก็ย่อมมีการหยิบยืมเอาคำจากภาษานั้นมาใช้ในภาษาของตน และคำที่ยืมมาใช้ก็เป็นคำที่มีความหมายในเชิงวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม เหตุผลทางด้านความจำเป็นก็อาจไม่ใช่เหตุผลที่ชัดเจนนัก เนื่องจากโดยปกติเมื่อเกิดมโนทัศน์ใหม่ขึ้นในภาษา แต่ละภาษาย่อมมีวิธีการสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ในภาษา ดังเช่นในภาษาไทย มักใช้วิธีการประสมคำเพื่อสร้างคำใหม่ ๆ เช่น *น้ำแข็ง น้ำมัน ไฟฟ้า หลอดไฟ แม่สี พัดลม ห้องสมุด ห้องแถว* ฯลฯ หรือในภาษาอังกฤษ เมื่อมีมโนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ก็ไม่มี ความจำเป็นต้องใช้วิธีการยืม ดังเช่นคำว่า *volume mouse menu memory bookmark* จะเห็นได้ว่า คำดังกล่าวเป็นคำที่ใช้อยู่ทั่วไปในภาษา แต่มีความหมายใหม่เพิ่มขึ้นใช้เรียกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ วิธีการสร้างคำดังกล่าว เป็นวิธีการขยายความหมายของคำเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้กินความหมายกว้างขึ้น (Haspelmath, 2009: 46) ในทางกลับกัน คำดังกล่าวเมื่อเข้ามาอยู่ในภาษาไทย จะใช้ว่า *หมวด แม่สี เมนู ความจำ และบุ๊กมาร์ก* ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่ใช้วิธีการยืมเป็นหลัก

Haspelmath (2009: 47) ชี้ให้เห็นว่า แท้จริงแล้วการยืมไม่ได้มีสาเหตุหลักมาจากความจำเป็น แต่การปรากฏการยืมและคำยืมใช้อย่างแพร่หลายในสังคม น่าจะเป็นเหตุผลมาจากการมีผู้รู้สองภาษาจำนวนมากในสังคม กล่าวคือ เมื่อผู้รู้สองภาษาเรียนรู้คำใหม่และมโนทัศน์ของคำนั้นในภาษาหนึ่ง และจะต้องพูดถึงมโนทัศน์ใหม่นั้นในภาษาอีกภาษา ผู้รู้สองภาษาย่อมเลือกใช้คำในอีกภาษาหนึ่งที่ตนมีความรู้ดีอยู่แล้วแทนที่จะคิดหรือสร้างคำใหม่ในภาษานั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคนในสังคมนั้นเป็นผู้รู้สองภาษาเช่นเดียวกัน ลักษณะดังกล่าวนี้จึงน่าจะเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดการยืมขึ้นในภาษา ดังเช่น นักวิชาการไทยส่วนใหญ่ นิยมที่จะพูดทับศัพท์คำศัพท์ทางวิชาการ แม้คำดังกล่าวจะมีศัพท์บัญญัติใช้แทนแล้วก็ตาม

นอกจากการยืมทางวัฒนธรรมแล้ว พบว่ามีคำยืมอีกจำนวนหนึ่งที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำที่มีใช้อยู่แล้วในภาษา ดังเช่น ในภาษาไทยมีคำว่า *ตะวัน เดือน ดาว น้ำ แผ่นดิน ความรู้ ทาง* แต่ยังคงยืมคำภาษาบาลีสันสกฤตมาใช้ในคำต่อไปนี้ *พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาราศาสตร์ อุตกศาสตร์ ธรณีวิทยา สุริยคติ จันทร์คติ ชลมารค สกลมารค* การปรากฏคำยืมจากภาษาอื่นมาใช้แทนคำในภาษานี้ อาจเรียกว่า **การยืมแทนที่** (core borrowing) กล่าวคือ เป็นการยืมที่นำคำจากภาษาผู้ให้เข้ามาใช้แทนที่คำที่มีอยู่เดิมในภาษาของผู้รับ นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่า การยืมแทนที่สัมพันธ์กับเรื่อง "ศักดิ์ศรี" ของภาษา (Haspelmath, 2009: 48) กล่าวคือ ภาษาที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นภาษาของผู้ที่มีวัฒนธรรมสูงกว่า ย่อมมีโอกาสให้เกิดการยืมเข้ามาในภาษาของผู้ที่มีวัฒนธรรมด้อยกว่า ดังเช่น คำยืมภาษาฝรั่งเศสในภาษาอังกฤษ คำยืมส่วนใหญ่ยืมเข้ามาในช่วงศตวรรษที่ ๑๑ ขณะที่กลุ่มนอร์แมนปกครองอังกฤษ ทำให้มีการใช้ภาษาฝรั่งเศสในกลุ่มผู้ปกครองชั้นสูง ภาษาฝรั่งเศสจึงเป็นภาษาที่มีศักดิ์ศรีและถูกยืมเข้ามาแทนที่คำในภาษาอังกฤษ (Trask, 1996: 20) เช่นเดียวกับการใช้คำยืมภาษา

บาลีสันสกฤตในภาษาไทย เนื่องจากคนในสังคมไทยเห็นว่าภาษาบาลีสันสกฤตเป็นภาษาที่ใช้ในศาสนา ดังนั้นจึงถือเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ จึงมีการใช้ศัพท์บาลีสันสกฤตในพิธีกรรมหรือในโอกาสที่เป็นทางการสูง รวมไปถึงนำมาใช้ในทำเนียบภาษาที่เป็นทางการด้วย ดังเช่น การใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตแทนคำไทยในเอกสารราชการ เช่น บุตร - ลูก ผัวเมีย - สามีภรรยา, คู่สมรส ฯลฯ

การยืมแทนที่สัมพันธ์กับจำนวนของผู้รู้สองภาษาเช่นกัน กล่าวคือ หากมีจำนวนผู้รู้สองภาษามากก็ย่อมทำให้เกิดการยืมมากด้วย โดยเฉพาะการยืมแทนที่ เนื่องจาก หากมีผู้รู้สองภาษาเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเลือกใช้ภาษาใดก็ย่อมทำให้อีกฝ่ายสามารถเข้าใจได้ ดังนั้นจะเลือกใช้คำใด คนในสังคมก็สามารถเข้าใจได้ (Haspelmath, 2009: 47) จึงอาจเป็นเหตุผลที่นำไปสู่การยืมแทนที่

อย่างไรก็ตาม การยืมแทนที่อาจเป็นไปได้ทั้งการยืมเข้ามาแทนที่คำเดิมในภาษาผู้รับ หรืออาจเป็นการยืมมาใช้แต่คำเดิมยังคงอยู่ แต่อาจมีการใช้แตกต่างกันตามทำเนียบภาษาก็ได้ ดังเช่นในกรณีคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยดังตัวอย่างข้างต้น จากการรวบรวมคำยืมในภาษาต่าง ๆ ๔๑ ภาษา Haspelmath (2009: 47) พบว่า คำยืมในแต่ละภาษา แบบที่ปรากฏมากที่สุดคือ การยืมเข้ามาในฐานะเป็นคำใหม่ในภาษา รองลงมาคือการยืมแบบคงไว้ทั้งคำเดิมและคำยืม แต่ที่ปรากฏน้อยที่สุดคือ การยืมเข้ามาแทนที่คำในภาษาเดิม

๒.๑.๑.๔ ลำดับชั้นของคำยืมและการระบุสมัยของคำยืม

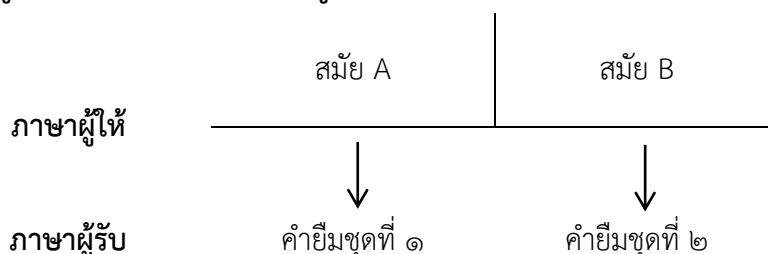
คำยืมที่ปรากฏในบางภาษา อาจมีได้ยืมเข้ามาในเวลาเดียวกันทั้งหมด คำยืมบางคำหรือบางชุดในภาษาผู้รับ อาจยืมมาจากภาษาผู้ให้ในสมัยที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะหากเป็นภาษาที่มีการติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนานและต่อเนื่อง ดังเช่น ภาษาอังกฤษที่ยืมคำจากภาษาฝรั่งเศสเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่สมัยกลาง ภายหลังการพิชิตดินแดนโดยชาวนอร์มัน เมื่อ ค.ศ. ๑๐๖๖ จนกระทั่งถึงสมัยใหม่ (Grant, 2009: 365) หรือภาษาไทยที่ยืมคำจากภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นต้นมา กระทั่งถึงปัจจุบันก็ยังคงปรากฏคำยืมภาษาอังกฤษใหม่ ๆ เข้ามาใช้อย่างต่อเนื่อง (วัลยา ช่างขวัญยืน และอนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, ๒๕๔๙ : ๒๕๓-๒๕๕) เป็นต้น

คำยืมที่ปรากฏใช้อยู่ในปัจจุบัน จึงอาจเป็นคำที่ยืมเข้ามาจากภาษาผู้ให้ตั้งแต่อดีต ในขณะที่บางคำอาจเพิ่งได้รับเข้ามาในสมัยหลัง จึงทำให้คำยืมมีลำดับชั้นทางอายุของคำแตกต่างกัน ทั้งนี้โดยส่วนมาก คำที่ยืมมาจากภาษาต่างสมัยกัน ก็มักมีรูปคำที่แตกต่างกันด้วย ดังเช่น คำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทย คำว่า *กัปตัน เต็นท์ โป๊ป เอเยนต์ ออฟฟิศ ก๊าด* ซึ่งยืมจากคำว่า *captain tent pope agent office* และ *gas* ตามลำดับ น่าจะเป็นคำที่ยืมมาก่อนคำว่า *คอลัมน์ โพลด์ เทป แจ๊ส โบนัส ไฟก๊าส* ซึ่งยืมมาจากคำว่า *column post tape jazz bonus* และ *focus* ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะคำยืมทั้งสองชุดมีการเปลี่ยนแปลงรูปเสียงและรูปเขียนแตกต่างกัน กล่าวคือ คำยืมชุดแรก เสียงพยัญชนะของคำว่า *captain tent pope* และ *agent* แสดงการปรับเสียง /k/ /t/ /p/ /dʒ/ ในภาษาอังกฤษ

เป็นเสียง /k/ /t/ /p/ /j/ ในคำว่า *กัปตัน เต็นท์ ไปป์* และ *เอเย่นต์* ตามลำดับ ในขณะที่คำยืมชุดที่สอง ปรับเสียงเดียวกันในคำว่า *column post tape* และ *jazz* เป็น /kʰ/ /tʰ/ /pʰ/ และ /c/ ในคำว่า *คอลัมน์ โพสต์ เทป* และ *แจ๊ส* อีกทั้งรูปเขียนของคำยืมที่มีเสียงพยัญชนะท้าย /-s/ ในภาษาอังกฤษ ในสมัยปัจจุบันใช้เพียงรูปพยัญชนะ “-ส” เท่านั้น^๓ ดังเช่นคำว่า *โบนัส* และ *โฟกัส* เป็นต้น แต่คำว่า *ออฟฟิศ* กลับใช้รูป “-ศ” และ *ก๊าด* ใช้รูป “-ด” ดังนั้นคำยืมชุดแรกและชุดที่สองจึงน่าจะเป็นคำยืมคนละสมัยกัน สอดคล้องกับที่เบญจภรณ์ อ่อนประเสริฐ (๒๕๓๓) ระบุว่า คำยืมชุดแรกนี้ ปรากฏใช้แล้วตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓-๕ ในขณะที่คำยืมชุดที่สอง น่าจะยืมเข้ามาภายหลัง จึงมีวิธีการปรับเสียงที่แตกต่างกันและมีการกำหนดรูปเขียนสำหรับคำยืมที่ชัดเจนแล้ว

ความแตกต่างทางรูปคำของคำยืมแต่ละลำดับชั้น นอกจากจะแสดงให้เห็นว่า มีการยืมเข้ามาต่างสมัยกันแล้ว ยังอาจสัมพันธ์กับสมัยของภาษาผู้ให้ กล่าวคือ คำยืมที่ปรากฏในภาษาผู้รับ แสดงให้เห็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดขึ้นในภาษาผู้ให้ เช่น ในสมัย A ภาษาผู้ให้มีรูปแบบอย่างหนึ่ง กระทั่งถึงสมัย B ภาษาผู้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้ภาษาสมัย A และสมัย B มีความแตกต่างกัน ดังนั้นหากภาษาผู้รับยืมคำจากภาษาผู้ให้มาทั้งในสมัย A และสมัย B คำยืมจากภาษาผู้ให้ย่อมมีลำดับชั้นสองชุด กล่าวคือ ชุดแรกเป็นคำยืมที่แสดงลักษณะภาษาผู้ให้ในสมัย A และคำยืมชุดที่สอง แสดงลักษณะภาษาผู้ให้สมัย B เป็นต้น อาจแสดงดังแผนภูมิที่ ๑ การยืมคำจากภาษาผู้ให้ต่างสมัย

แผนภูมิที่ ๑ การยืมคำจากภาษาผู้ให้ต่างสมัย

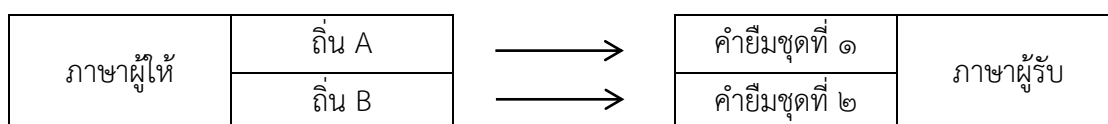
การยืมคำจากภาษาผู้ให้ต่างสมัย อาจเห็นได้จากคำยืมภาษาฝรั่งเศสในภาษาอังกฤษ เนื่องจากในภาษาอังกฤษ มีการยืมคำภาษาฝรั่งเศสเข้ามาอย่างต่อเนื่องและเป็นจำนวนมาก เช่นคำว่า *feast forest hostel beast restaurant genre résumé fondue* เป็นต้น คำดังกล่าวตรงกับคำในภาษาฝรั่งเศสปัจจุบันคือ *fête forêt hôtel bête restaurant genre résumé* และ *fondue* ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า คำว่า *feast forest hostel* และ *beast* มีรูปและเสียงแตกต่างกับคำภาษา

^๓ ตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาอังกฤษของราชบัณฑิตยสถาน กำหนดให้ตัว s ในตำแหน่งพยัญชนะสะกดและตัวการ์นต์ ถ่ายเป็นอักษรไทยด้วยตัว ส (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๒ : ๑๓)

ฝรั่งเศสปัจจุบัน ในขณะที่คำว่า *restaurant genre résumé* และ *fondue* มีรูปตรงกับคำในภาษาฝรั่งเศส และมีเสียงที่ใกล้เคียงกัน^๔ ทั้งนี้เป็นเพราะคำยืมทั้งสองกลุ่ม ยืมมาจากภาษาต่างสมัยกัน กล่าวคือ คำยืมชุดแรก ยืมมาจากภาษาฝรั่งเศสสมัยกลาง ในยุคที่ชาวนอร์มันปกครองประเทศอังกฤษ คำยืมกลุ่มนี้จึงเป็นคำยืมจากภาษาฝรั่งเศสแบบอังก์โล-นอร์มัน (Anglo-Norman) ที่ยังคงรักษาเสียง s หน้าพยัญชนะอื่น ในขณะที่ภาษาฝรั่งเศสสมัยใหม่ ได้สูญลักษณะดังกล่าวไปในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ (Baugh & Cable, 2002: 170) ในขณะที่คำยืมชุดที่สอง ยืมมาจากภาษาฝรั่งเศสสมัยใหม่ คำยืมชุดนี้จึงมีรูปและเสียงใกล้เคียงกับคำภาษาฝรั่งเศสปัจจุบันมากกว่าคำยืมชุดแรก

นอกจากลำดับชั้นของคำยืมจะสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดขึ้นในภาษาผู้ให้แล้ว ในบางกรณียังอาจสัมพันธ์กับถิ่นของภาษาผู้ให้ที่แตกต่างกันได้อีกด้วย กล่าวคือ ในสมัยหนึ่ง ภาษาผู้รับยืมคำจากภาษาผู้ให้ถิ่น A แต่ในสมัยต่อมา มีการรับคำยืมจากภาษาผู้ให้ถิ่น B ทำให้ในภาษาผู้รับปรากฏคำยืมที่แตกต่างกันสองชุด คือ ชุดหนึ่งมาจากภาษาผู้ให้ถิ่น A และอีกชุดมาจากภาษาถิ่น B อาจแสดงได้ดังแผนภูมิที่ ๒ การยืมคำจากภาษาผู้ให้ต่างถิ่น

แผนภูมิที่ ๒ การยืมคำจากภาษาผู้ให้ต่างถิ่น

การยืมคำจากภาษาผู้ให้ต่างถิ่นกัน อาจเห็นได้จากคำยืมภาษาจีนในภาษาญี่ปุ่น คำยืมภาษาจีนส่วนหนึ่งซึ่งเขียนด้วยตัวคันจิหรือตัวเขียนจีนรูปเดียวกัน แต่ออกเสียงต่างกัน ดังเช่นคำว่า “人” ซึ่งหมายถึง คน, ชาว สามารถอ่านได้ ๒ แบบ คือ “jin” และ “nin” เสียงแบบแรกคือเสียงที่อ่านว่า “jin” ปรากฏในคำประสม เช่นคำว่า 人生 jinsei (ชีวิต, ช่วงชีวิต) 人種 jinshu (เผ่าพันธุ์) 人民 jinmin (ประชาชน, ราษฎร) เรียกการอ่านแบบนี้ว่า “吳音 go'on” หมายถึง เสียงของแคว้นอู๋ ซึ่งเป็นสำเนียงจีนที่ใช้อยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน บริเวณแม่น้ำแยงซี เสียงแบบแรกนี้รับเข้ามาในประเทศญี่ปุ่น ช่วงสมัยนาระ หรือประมาณ ค.ศ. ๗๑๐-๗๙๔ ส่วนเสียงแบบที่สอง ในคำที่

^๔ คำดังกล่าว ในภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส ออกเสียงดังนี้

เสียงในภาษาอังกฤษ	เสียงในภาษาฝรั่งเศส	เสียงในภาษาอังกฤษ	เสียงในภาษาฝรั่งเศส
restaurant /'rest(ə)rɒnt/	/RESTORɑ̃/	genre /'(d)ʒɒnrə/	/ʒɑ̃r/
résumé /'rezjumei/	/REZYME/	fondue /'fɒnd(j)u:/	/'fɛ̃du/

อ่านว่า “nin” ปรากฏในคำประสม เช่นคำว่า 人間 ningen (มนุษย์) 人氣 ninki (ความนิยม, มีชื่อเสียง) 人參 ninjin (แครอท) เรียกการอ่านลักษณะนี้ว่า “漢音 kan'on” หมายถึง เสียงของชาวฮั่น ซึ่งเป็นสำเนียงจีนที่ใช้ในสมัยราชวงศ์สุ่ยและราชวงศ์ถัง ทางตอนเหนือของประเทศจีน บริเวณเมืองฉางอานและลั่วหยาง ได้รับเข้ามาใช้ในสมัยเฮอัง ช่วง ค.ศ. ๗๙๔-๑๑๘๕ (Schmidth, 2009: 549) ดังนั้นจึงทำให้ตัวคันจิหนึ่งตัวสามารถออกเสียงได้หลายแบบ ตามสำเนียงของถิ่นที่ยืมในแต่ละสมัยที่ยืมเข้ามา

อย่างไรก็ตาม คำยืมที่ปรากฏอยู่ในภาษาผู้รับ บางครั้งอาจมิได้แสดงให้เห็นลำดับชั้นทางอายุของคำที่ชัดเจนมากนัก คำยืมบางชุดอาจรับเข้ามาใช้ในภาษาอย่างยาวนาน จนมีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของภาษาผู้รับ ทำให้การระบุลำดับชั้นของคำยืมเป็นไปได้ยาก ดังเช่น คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย คำส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกับคำในภาษาไทยมาก^๕ เช่น เเดิน ปาน^๖ เรียน แซ็ง เซิง วัง จบ จอบ ปรวบ ปรุก เลิก ลัก ฯลฯ จะเห็นได้ว่า คำส่วนใหญ่มีรูปคำคล้ายคลึงกับคำในภาษาไทยมาก จึงเป็นเรื่องยากที่จะสามารถพิจารณาเห็นความแตกต่างของคำชุดดังกล่าวได้ ดังนั้นการระบุลำดับชั้นของคำยืม จึงจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะหลักฐานการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดขึ้นกับทั้งภาษาผู้ให้และภาษาผู้รับ อันจะช่วยเป็นเครื่องมือในการพิจารณาได้ชัดเจนขึ้น

การระบุลำดับชั้นของคำยืม อาจพิจารณาได้จากการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดขึ้นกับทั้งภาษาผู้ให้และภาษาผู้รับ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับภาษาผู้ให้ อาจพิจารณาได้เช่นเดียวกับคำยืมภาษาฝรั่งเศสในภาษาอังกฤษดังตัวอย่างข้างต้น กล่าวคือ เมื่อภาษาผู้รับยืมคำจากภาษาผู้ให้ในสมัยหนึ่ง ลักษณะของคำยืมนั้นยังคงสอดคล้องกับภาษาของผู้ให้ในขณะนั้น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษาขึ้นในภาษาผู้ให้ ผลของการเปลี่ยนแปลงนั้นย่อมไม่เกิดขึ้นกับคำที่ยืมเข้าไปแล้วในภาษาของผู้รับ และเมื่อภาษาผู้รับยืมคำชุดใหม่จากภาษาผู้ให้ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงแล้ว คำยืมชุดดังกล่าวก็จะมีลักษณะสอดคล้องกับภาษาผู้ให้ ณ ขณะนั้นเช่นกัน จึงทำให้มีคำยืมสองชุดที่มีลักษณะต่างกันใช้ในภาษาผู้รับ ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๑ ข้างต้น

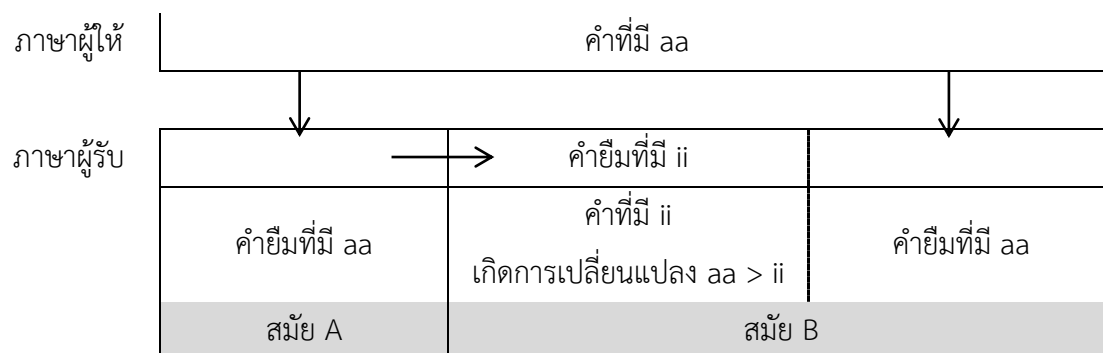
ส่วนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับภาษาผู้รับ ก็อาจใช้พิจารณาลำดับชั้นของคำยืมได้เช่นกัน กล่าวคือ เมื่อภาษาผู้รับยืมคำจากภาษาผู้ให้ คำยืมชุดดังกล่าวยังคงมีลักษณะบางประการสอดคล้องกับภาษาผู้ให้ แต่ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษาขึ้นในภาษาผู้รับ คำยืมชุดดังกล่าวก็ย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามภาษาผู้รับด้วย จึงอาจทำให้มีลักษณะไม่สอดคล้องกับภาษาผู้ให้ เมื่อมีการยืมคำจากภาษาผู้ให้เข้ามาใหม่ ภายหลังจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาดังกล่าวเสร็จสิ้นลงแล้ว คำยืมชุดใหม่นี้จึงไม่ได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงอย่างคำยืมชุดเดิม คำยืมชุดใหม่จึงมีลักษณะ

^๕ ตัวอย่างคำภาษาเขมรในภาษาไทยที่ยกมานี้ อ้างอิงจาก อุไรศรี วรตะริน (๒๕๕๓)

^๖ ปาน ในตัวอย่างนี้ หมายถึง เปรียบ

สอดคล้องกับภาษาผู้ให้มากกว่าคำยืมชุดเดิม ยกตัวอย่างเช่น ในสมัย A ภาษาผู้รับยืมคำที่มี aa จากภาษาผู้ให้ ต่อมาในสมัย B ภาษาผู้รับเกิดการเปลี่ยนแปลง คือ aa กลายเป็น ii จึงยอมส่งผลให้ aa ที่ปรากฏในคำยืมกลายเป็น ii ด้วย ภายหลังจากภาษาผู้รับได้ยืมคำที่มี aa จากภาษาผู้ให้เข้ามาอีก แต่คำดังกล่าวไม่เปลี่ยนเป็น ii เพราะยืมเข้ามาเมื่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้นเสร็จสิ้นลงแล้ว ทำให้คำยืมในภาษาผู้รับมีทั้ง ii ที่ปรากฏในคำยืมชุดเดิม และ aa ที่ปรากฏในคำยืมชุดใหม่ ลักษณะดังกล่าว อาจแสดงได้ดังแผนภูมิที่ ๓ ลำดับชั้นของคำยืมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในภาษาผู้รับ

แผนภูมิที่ ๓ ลำดับชั้นของคำยืมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในภาษาผู้รับ

ตัวอย่างเช่น คำยืมจากภาษาอินโด-อารยันในภาษาไทย ในอดีตตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย เป็นต้นมา ไทยยืมคำจากภาษาอินโด-อารยันคือภาษาบาลีและสันสกฤต เช่นคำว่า *guṇa jāti deva buddha* ฯลฯ คำดังกล่าวมีพยัญชนะต้นเป็นเสียงกักก้อง คือ /g ṛ d b/^๗ ตามลำดับ เมื่อยืมเข้ามาใช้ในภาษาไทย ก็คงลักษณะเสียงดังกล่าวไว้คือ /*g *ṛ *d *b/ (Brown, 1985: 9-11) ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียงขึ้น คือ เกิดกระบวนการลดความก้องของเสียง (devoicing) ทำให้หน่วยเสียงพยัญชนะต้นกักก้อง ไปรวมกับหน่วยเสียงพยัญชนะต้นกักไม่ก้อง มีลม คือ /k^h c^h t^h p^h/ (๘) ตรงกับคำในปัจจุบันว่า *คุณ ชาติ เทพ* และ *พุทธ* อย่างไรก็ตาม กระบวนการเปลี่ยนแปลงเสียงดังกล่าวได้สิ้นสุดลงแล้ว ทำให้คำจากภาษาอินโด-อารยันในปัจจุบัน ไม่เปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะกักก้อง เป็นกักไม่ก้อง มีลม อย่างเช่นที่เกิดกับคำภาษาบาลีและสันสกฤต ดังเช่นคำยืมภาษาฮินดี คำว่า *hindu*

^๗ ดูเสียงพยัญชนะภาษาบาลีและสันสกฤตใน Cardona (2003: 109) และ Obelies (2003: 168)

^๘ ดูการสืบสร้างเสียงพยัญชนะในภาษาไทยกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมใน Pittayaporn (2008)

^๙ ดู Li (65, 104, 168, 198), ดุษฎีพร ชำนิโรตศานต์ (๒๕๒๖ : ๑๘๓), Pittayaporn (2009: 110-114)

และ *gulāb*^{๑๐} รับเข้ามาเป็นคำว่า *ฮินดู* และ *กุหลาบ* ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงเสียงเป็น *หิณฑู* และ *คูลาบ* กล่าวคือเสียงพยัญชนะต้น /d/ ในคำว่า *hindu* และ /g/ ในคำว่า *gulāb* ไม่กลายเป็นหน่วยเสียง /tʰ/ และ /kʰ/ แต่ยังคงเสียง /d/ ไว้ตามเดิม^{๑๑} ส่วนเสียง /g/ ในภาษาไทยปัจจุบันไม่มีหน่วยเสียงดังกล่าว จึงกลายเป็นหน่วยเสียงที่ใกล้เคียงกันคือ /k/^{๑๒} จะเห็นได้ว่า คำยืมจากภาษาอินโด-อารยันที่ยืมมาในอดีตจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียงไปพร้อมกับภาษาไทย แต่ภายหลังจากกระบวนการดังกล่าวได้สิ้นสุดลง เมื่อมีการรับคำยืมใหม่จากภาษาอินโด-อารยัน คำยืมชุดใหม่ก็ย่อมไม่ได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงนั้น

นอกจากนี้ การพิจารณาลำดับชั้นของคำยืม อาจพิจารณาได้จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในภาษาผู้ให้และภาษาผู้รับไปพร้อมกันด้วย ดังเห็นได้จากคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยจากการศึกษาของอุไรศรี วรสระริน (๒๕๕๓) ที่ได้ศึกษาร่องรอยภาษาเขมรในภาษาไทย และสันนิษฐานว่า ภาษาไทยน่าจะยืมคำภาษาเขมรเข้ามาใช้ตั้งแต่ช่วงก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑ และต่อเนื่องเรื่อยมากระทั่งปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ จึงพบคำยืมใหม่น้อยลง^{๑๓} ช่วงเวลาดังกล่าว ภาษาเขมรเกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่สำคัญ ทำให้ภาษาเขมรโบราณแยกจากภาษาเขมรยุคกลางและยุคปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ทำให้สามารถระบุลำดับชั้นของคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยได้ กล่าวคือ หากรูปที่ปรากฏตรงกับภาษาเขมรโบราณ ก็แสดงว่าไทยยืมคำนั้นมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่หากมีรูปตรงกับคำภาษาเขมรสมัยกลางหรือปัจจุบัน ก็ถือเป็นคำที่เพิ่งยืมในสมัยหลัง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

	ภาษาเขมรโบราณ		ภาษาเขมรสมัยกลางหรือปัจจุบัน			คำยืมในภาษาไทย
๑.	svat	สวด	สู๊ต	สูต	/sout/	สวด
๒.	pvas	ปวส	บู๊ส	บัวส	/buəh/	บวช
๓.	jvat	ชวด	จู๊ต	จูต	/cu:t/	ชวด

^{๑๐} คำว่า *กุหลาบ* มีผู้สันนิษฐานว่า เป็นคำยืมจากภาษาเปอร์เซีย มาจากคำว่า *golāb* بولاب ซึ่งหมายถึง น้ำดอกกุหลาบ (ประยูร ทรงศิลป์, ๒๕๒๖ : ๑๘๒) คำนี้มาจากคำว่า *gol* گل หมายถึง ดอกไม้, ดอกกุหลาบ + *āb* آب หมายถึง น้ำ (Farsidict, 2016) อย่างไรก็ตาม พบว่า ในภาษาฮินดี คำว่า *gulāb* गुलाब ใช้หมายถึง ดอกกุหลาบ ดังนั้นคำว่า *กุหลาบ* จึงน่าจะเป็นคำที่ไทยยืมมาจากภาษาฮินดีมากกว่า

^{๑๑} เสียง /d/ ในภาษาฮินดี มีลักษณะทางเสียงต่างกับภาษาไทยเล็กน้อย กล่าวคือ เป็นเสียงฐานฟัน (dental [d̪]) (McGregor, 1995: xviii) ในขณะที่ภาษาไทย เป็นเสียงฐานฟัน-ปุ่มเหงือก (alveolar)

^{๑๒} เสียง /g/ และ /k/ มีลักษณะทางเสียงตรงกันเกือบทุกประการ แตกต่างกันเพียงเสียง /g/ เป็นเสียงก้อง (voice) ส่วนเสียง /k/ เป็นเสียงไม่ก้อง (voiceless)

^{๑๓} ดู อุไรศรี วรสระริน (๒๕๕๓ : ๔, ๗, ๙๑-๙๓)

๔.	svey	สเวย	សៃយ	โสย	/saoy/	สเวย
๕.	ter	เตร	ធ្វើរ	เหว็ร	/daə/	เดิน
๖.	tyaŋ	ตยง	ធ្លឹង	ทวึง	/dɔŋ/	ดิง / เดียง
๗.	kon	โกน	កូន	กูน	/koun/	กูน

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่า คำยืมลำดับที่ ๑-๘ มีรูปใกล้เคียงกับคำในภาษาเขมรโบราณมากกว่าคำในภาษาเขมรสมัยกลางและปัจจุบัน ดังนั้นจึงสามารถระบุได้ว่า คำยืมชุดนี้ เป็นคำที่ยืมมาจากภาษาเขมรสมัยโบราณ ในขณะที่คำยืมลำดับที่ ๗ มีรูปใกล้เคียงกับคำภาษาเขมรสมัยกลางและปัจจุบันมากกว่าคำภาษาเขมรสมัยโบราณ จึงถือว่าเป็นรูปที่ยืมเข้ามาจากภาษาเขมรสมัยกลางหรือปัจจุบัน ส่วนคำยืมลำดับที่ ๖ ปรากฏในภาษาไทย ๒ รูป ได้แก่ *ดิง* และ *เดียง* รูปแรก มีรูปใกล้เคียงกับภาษาเขมรสมัยกลางและปัจจุบัน ในขณะที่รูปที่สองมีรูปใกล้เคียงกับภาษาเขมรโบราณมากกว่า^{๑๔} ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า คำนี้เป็นการยืมคำเดียวกันเข้ามา แต่ยืมเข้ามาในสมัยที่แตกต่างกัน นั่นคือรูปที่สองยืมเข้ามาก่อนในสมัยพระนคร ส่วนรูปแรกเพิ่งยืมเข้ามาในสมัยกลางหรือปัจจุบัน

คำยืมลำดับที่ ๕ เป็นคำที่มีรูปใกล้เคียงกับคำภาษาเขมรสมัยกลางหรือปัจจุบันมากกว่า เนื่องจากมีรูปสระเดียวกัน ส่วนพยัญชนะแม้จะใช้คนละรูป แต่ก็แทนเสียงพยัญชนะต้นเสียงเดียวกันคือ /d/ จึงน่าจะเป็นคำยืมจากภาษาเขมรสมัยกลางหรือปัจจุบัน แต่ถ้าพิจารณาจากเสียง จะเห็นว่าคำยืมภาษาเขมรสมัยกลางหรือปัจจุบันแม้จะคงรูปพยัญชนะท้าย -ร ไว้ แต่ไม่ออกเสียง ในขณะที่ภาษาไทย ยังคงรักษาเสียงพยัญชนะท้ายไว้ แต่ออกเสียงเป็น /n/ คำนี้จึงน่าจะยืมเข้ามาก่อนที่เสียงพยัญชนะท้าย -ร ในภาษาเขมรจะหายไป ดังนั้นจึงน่าจะเป็นคำยืมจากภาษาเขมรโบราณมากกว่า

นอกจากการพิจารณาสมัยของคำยืมจากการเปลี่ยนแปลงของภาษาเขมรแล้ว ยังอาจพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงเสียงที่เกิดขึ้นในภาษาไทยได้ด้วย กล่าวคือ ในภาษาไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงเสียงที่สำคัญคือ การลดความก้องของเสียงพยัญชนะต้น เช่น เสียง *g *ɟ *d *b กลายเป็นเสียง /k^h c^h t^h p^h/ ตามลำดับ เสียงพยัญชนะต้นดังกล่าวในภาษาเขมรและไทยโบราณเขียนด้วยรูปพยัญชนะ ค ช ท พ แม้ในภาษาเขมรและไทยปัจจุบันก็ยังคงรูปเขียนเดิมไว้ แต่ภาษาเขมรปัจจุบันมีวิวัฒนาการทางเสียง กลายเป็นเสียงกักไม่ก้อง ไม่มีลม คือ /k c t p/ ตามลำดับ ดังนั้นหากเป็นคำที่ยืมเข้าไปก่อนเกิดการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาไทย คำยืมดังกล่าวก็จะมีกร

^{๑๔} คำว่า *ตยง* ในภาษาเขมรโบราณ ตรงกับคำยืมในภาษาไทยปัจจุบันคือ *เดียง* ทั้งนี้เพราะรูป ต ในภาษาเขมรโบราณออกเสียงเป็น /d/ ส่วนรูปเขียน ย ซึ่งเขียนด้วยตัวเชิงในภาษาเขมรโบราณถือเป็นรูปเขียนแทนเสียงสระออกเสียงเป็น /i:ə/ (Jenner, 2009: x) คำว่า *ตยง* จึงน่าจะมีเสียงเป็น /di:əŋ/ (Jenner, 2009: 210) เมื่อไทยยืมเข้ามาน่าจะจะมีเสียง **diəŋ* (ดู Pittayaporn, 2008) ตรงกับรูปเขียนไทยโบราณคือ *ตยง*

เปลี่ยนแปลงเสียงเช่นเดียวกับคำในภาษาไทยอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ แม้จะเป็นคำยืมที่ไม่ปรากฏหลักฐานในภาษาเขมรโบราณ แต่เขียนด้วยพยัญชนะ ค ช ท พ ทั้งในภาษาเขมรและไทย แต่ออกเสียงเป็น /k c t p/ ในภาษาเขมร ก็น่าจะเป็นคำยืมจากภาษาเขมรโบราณด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน			คำยืมในภาษาไทย
คัมภ์	คัมภ์	/kumrup/	คัมภ์
ลัมเคญ	ลัมเคญ	/lumkij/	ลัมเคญ
โคก	โคก	/co:k/	โคก
สันทាប់	สันทាប់	/santöap/	สันทាប់
จัมพูก	จัมพูก	/campu:k/	จัมพูก

จะเห็นได้ว่า คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยในตัวอย่างข้างต้น มีพยัญชนะต้นเขียนด้วย ค ช ท พ ทั้งในภาษาไทยและภาษาเขมร แต่ออกเสียงเป็น /k c t p/ ในภาษาเขมร คำยืมดังกล่าวจึงน่าจะรับมาใช้ตั้งแต่สมัยโบราณ เพราะเป็นคำยืมที่แสดงการเปลี่ยนแปลงทางเสียง

ตัวอย่างคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยข้างต้นนี้ ช่วยให้เห็นวิธีการระบุลำดับชั้นของคำยืมที่ปรากฏต่างสมัยกัน ด้วยการพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทั้งภาษาผู้ให้และภาษาผู้รับ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า นอกจากการพิจารณาเสียงที่เปลี่ยนแปลงแล้ว ยังต้องพิจารณารูปเขียนควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้เพราะรูปเขียนในภาษาไทยและภาษาเขมรปัจจุบัน ส่วนใหญ่ยังคงรูปเดิมก่อนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียง รูปเขียนจึงมีความสำคัญในฐานะเครื่องบันทึกเสียงดั้งเดิมไว้ อันช่วยให้สามารถกำหนดสมัยของคำยืมได้ด้วย

การระบุลำดับชั้นของคำยืม ยังอาจพิจารณาได้จากรูปดั้งเดิม (proto-form) ที่เกิดจากการสืบสร้าง (reconstruction) เนื่องจากคำยืมบางคำหรือบางชุด ได้ยืมเข้ามาใช้ในภาษานานแล้ว ภาษาผู้ให้และผู้รับในปัจจุบัน อาจไม่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกัน เพราะภาษาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากแล้ว ตัวอย่างงานวิจัยที่แสดงให้เห็นการระบุลำดับชั้นของคำยืมจากรูปคำดั้งเดิม เช่น การศึกษาลำดับชั้นของคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยของ Manomaivibool (1976) เป็นการศึกษาคำในภาษาไทยที่คาดว่ายืมมาจากภาษาจีน โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของรูปคำดั้งเดิมในภาษาไทยดั้งเดิม (Proto-Thai) เทียบกับภาษาจีนยุคกลาง (Middle Chinese) และพิจารณาร่วมกับหลักฐานการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดขึ้นในภาษาจีนก่อนหรือหลังยุคกลาง ผลการศึกษาพบว่า คำในภาษาไทยแสดงให้เห็นลำดับชั้นของการยืม ๔ ลำดับ ได้แก่ คำที่ยืมมาก่อนยุคกลาง คำที่ยืมจากยุคกลาง คำที่ยืมจากปลายยุคกลาง และคำที่ยืมจากภาษาจีนถิ่น ดังนี้

คำที่ยืมมาก่อนยุคกลาง พิจารณาจากคำภาษาจีนยุคกลางที่มีสระ *-uo ซึ่งเป็นสระที่พัฒนามาจากภาษาจีนยุคเก่า **ag คำดังกล่าวสอดคล้องกับสระในภาษาไทยดั้งเดิมคือ *-aa ซึ่งน่าจะยืมมาจากภาษาจีนยุคเก่าที่ยังคงเสียงสระ **a ไว้ แต่เสียงพยัญชนะท้าย **g ได้สูญไป เช่น คำว่า ทา *daa^A ตรงกับรูปภาษาจีนยุคกลางคือ 塗 *duo p'ing^{๑๕} คำนี้น่าจะยืมมาจากภาษาจีนยุคเก่าคือ **dag เพราะภาษาจีนยุคกลางได้พัฒนาเสียง *-ag เป็น *-uo แล้ว

คำที่ยืมจากยุคกลาง พิจารณาจากคำภาษาจีนยุคกลางที่มีเสียงพยัญชนะต้น สระ และวรรณยุกต์สอดคล้องกับภาษาไทยดั้งเดิม เช่น คำว่า โล้ *loo^B มีรูปตรงกับภาษาจีนยุคกลางคือ 櫛 *luo shǎng หรือคำว่า เชียง *jian^A มีรูปตรงกับภาษาจีนยุคกลางคือ 城 *zjǎng p'ing เป็นต้น

คำที่ยืมจากปลายยุคกลาง พิจารณาจากคำไทยที่แสดงลักษณะทางเสียงที่พัฒนาภายหลังจากภาษาจีนยุคกลาง เช่น เสียงพยัญชนะต้น f- ที่ไม่ปรากฏในจีนยุคกลาง ดังเช่นคำว่า ฟุ่น *fun^B ในภาษาจีนยุคกลาง คำนี้คือ 粉 *pjwǎn shǎng ซึ่งยังไม่เกิดการกลายเสียงพยัญชนะต้นเป็น f-

ส่วนคำที่ยืมจากภาษาจีนถิ่น พิจารณาจากคำไทยที่แสดงลักษณะการพัฒนทางเสียงสอดคล้องกับภาษาจีนถิ่นนั้น ๆ เช่น ในภาษาจีนถิ่นกวางตุ้งได้สูญเสียงแบบเพดานแข็ง (palatalization) ไป เช่น คำในภาษาจีนยุคกลาง 𪛗 *diep ในภาษาจีนถิ่นกวางตุ้งปัจจุบัน คือ taap ตรงกับภาษาไทย ทับ *dap^A ซึ่งแสดงการสูญเสียงแบบเพดานแข็งเช่นเดียวกัน

จะเห็นได้ว่า การพิจารณาลำดับชั้นของคำยืมนี้ Manomaivibool ได้ศึกษาจากรูปคำที่เกิดจากการสืบสร้างในภาษาจีนยุคกลางเป็นหลัก เทียบกับรูปคำในภาษาไทยดั้งเดิม จึงทำให้สามารถพิจารณาความสัมพันธ์ของคำในภาษาไทยและภาษาจีนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และทำให้สามารถระบุลำดับชั้นของคำยืมได้

นอกจากงานวิจัยของ Manomaivibool แล้ว การพิจารณาลำดับชั้นของคำยืมจากรูปคำดั้งเดิมที่เกิดจากการสืบสร้าง ยังเห็นได้จากการวิจัยของ Pittayaporn (2014) ซึ่งเป็นการศึกษาลำดับชั้นของคำยืมภาษาจีนสมัยต่าง ๆ ในภาษาไทยดั้งเดิมกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ โดยเปรียบเทียบรูปคำที่ได้จากการสืบสร้างในภาษาไทยดั้งเดิมกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ กับรูปสืบสร้างในภาษาจีนสมัยต่าง ๆ ๕ สมัย ได้แก่ ภาษาจีนสมัยเก่า ภาษาจีนสมัยอันยุคหลัง ภาษาจีนสมัยกลางยุคต้น ภาษาจีนสมัยกลางช่วงปลาย และภาษาจีนแมนดารินยุคต้น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้แตกต่างกับงานวิจัยของ Manomaivibool เพราะใช้รูปสืบสร้างในภาษาไทยดั้งเดิมและภาษาจีนแตกต่างกัน ทำให้การพิจารณาสมัยของคำยืมแตกต่างกันด้วย ผลการศึกษาพบว่า ปรากฏคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยดั้งเดิมกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ในช่วงก่อนสมัยอันตอนปลาย เรื่อยมาถึงสมัยกลางช่วงปลาย ราวคริสต์ศตวรรษที่ ๗-๑๑ แต่ไม่พบในภาษาจีนแมนดาริน ดังตัวอย่างในตารางที่ ๑ ต่อไปนี้

^{๑๕} คำที่ขีดเส้นใต้ เป็นเสียงวรรณยุกต์ที่สืบสร้างในภาษาจีนยุคกลาง

สมัยที่ปรากฏคำยืม	ความหมาย	PSWT	OC	LH	EMC	LMC	EM	MC
ก่อนอันช่วงปลาย	กล้า	*kla: ^C	*kʰra-s	ka ^C	kai ^C / ke: ^C	kja: ^C	kjà	稼 jià
	หมอ (หมอผี)	*hmɔ: ^A	*C.m(r)[o]	muɑ	muǎ	vjyǎ/ vuǎ	vú	巫 wū
อันยุคหลัง	ทราย	*za:j ^A	*[s]ʰraj	ʂai	ʂai ʂɛ:	ʂa:	ʂa	沙 shā
	สืบ	*gi:p ^D	*m-kʰep	gep	ʎep	x ^h jiap	xjé	挾 xié
สมัยกลางยุคต้น	คอ	*ɣw: ^A	*[g]ʰ(r)o	go	ɣəw	x ^h əw	xów	喉 hóu
	ทาง	*da:ŋ ^A	*[N-]rʰaŋ	daŋ	daŋ	t ^h aŋ	t ^h aŋ	唐 táng
สมัยกลางช่วงปลาย	ถั่ว	*t ^h uo ^B	*N.t ^h o-s	do ^C	dəw ^C	t ^h əw ^C	təw	荳 dòu
	ศึก	*srk ^D	*k.dzʰək	dzək	dzək	ts ^h ək	tsój	賊 zéi

PSWT หมายถึง Proto-Southwestern Tai ภาษาไทดั้งเดิมกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้

OC หมายถึง Old Chinese ภาษาจีนสมัยเก่า

LH หมายถึง Later Han Chinese ภาษาจีนสมัยอันยุคหลัง

EMC หมายถึง Early Middle Chinese ภาษาจีนสมัยกลางยุคต้น

LMC หมายถึง Late Middle Chinese ภาษาจีนสมัยกลางช่วงปลาย

EM หมายถึง Early Mandarin Chinese ภาษาจีนแมนดารินยุคต้น

MC หมายถึง Modern Chinese ภาษาจีนปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า ในการพิจารณาลำดับชั้นของคำยืม สามารถใช้รูปคำดั้งเดิมที่ได้จากการสืบสร้างในภาษาผู้รับ เปรียบเทียบกับรูปคำสืบสร้างในภาษาผู้ให้ในแต่ละสมัยได้อีกด้วย วิธีการดังกล่าวนี้ ช่วยให้สามารถพิจารณาคำในภาษาผู้รับว่าเป็นคำยืมหรือไม่ เพราะรูปคำที่ปรากฏในภาษาปัจจุบัน ทั้งในภาษาผู้ให้และผู้รับ มีความแตกต่างกันอย่างมาก การใช้วิธีสืบสร้างจึงช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ของภาษาผู้ให้กับภาษาผู้รับได้ชัดเจนยิ่งขึ้นอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การใช้วิธีสืบสร้างอาจให้ผลที่แตกต่างได้ หากใช้วิธีสืบสร้างและรูปคำที่ได้จากการสืบสร้างแตกต่างกัน ดังการศึกษาของ Manomaivibool และ Pittayaporn ข้างต้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า คำที่ยืมเข้ามาในภาษาของผู้รับ อาจมิได้ยืมเข้ามาพร้อมกันในคราวเดียว แต่อาจมีการยืมเป็นระลอกหรืออย่างต่อเนื่อง ทำให้คำยืมที่ปรากฏในภาษาผู้รับ มีทั้งคำยืมที่ยืมมานานแล้ว และคำยืมที่เพิ่งรับเข้ามา ทำให้เกิดลำดับชั้นของคำยืมที่แตกต่างกัน

ในการพิจารณาคำยืม จะเห็นได้ว่า ผู้วิจัยส่วนใหญ่มักพิจารณาลำดับชั้นของคำยืมจากการเปลี่ยนแปลงทางเสียงที่เกิดขึ้นในภาษาของผู้ให้และผู้รับเป็นสำคัญ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางเสียงที่ปรากฏทั้งในภาษาเขมรและภาษาไทย อาจมีส่วนช่วยในการศึกษาเปรียบเทียบราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร เมื่อพิจารณาว่า ราชาศัพท์ที่ปรากฏในภาษานั้น ได้รับอิทธิพลมาจากภาษาใดและในสมัยใด อย่างไรก็ตาม การพิจารณาเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเสียง อาจมิได้แสดงให้เห็นลำดับชั้นของราชาศัพท์ที่ปรากฏในภาษาแต่ละสมัยได้ชัดเจนมากเท่าที่ควรนัก ทั้งนี้ผู้ศึกษามีสมมติฐานว่า รูปแบบของราชาศัพท์ในแต่ละสมัยน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงต่างกัน ดังนั้นในการพิจารณารราชาศัพท์ ผู้ศึกษาจะพิจารณารูปแบบของราชาศัพท์เพื่อแสดงลำดับชั้นของราชาศัพท์ด้วย ดังจะได้กล่าวถึงวิธีการศึกษาต่อไป

๒.๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการยืมระหว่างภาษาไทยและภาษาเขมร

๒.๒.๑ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

การศึกษาคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยมีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าไว้ค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่เป็นการสืบค้นในด้านประวัติและความหมายของคำบางคำหรือบางกลุ่ม แต่การศึกษาที่เป็นงานวิจัยยังมีไม่มากนัก ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะงานวิจัยบางเรื่องที่เป็นประโยชน์กับการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

กาญจนา นาคสกุล (๒๕๐๒) ศึกษาเรื่อง “คำสันนิษฐานในภาษาไทยที่มีมูลรากเป็นภาษาเขมร” มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมคำที่สันนิษฐานว่ามีที่มาจากภาษาเขมร โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ และตรวจสอบกับพจนานุกรมภาษาเขมร ฉบับพระราชบัณฑิตยสถาน ค.ศ. ๑๙๓๘ และฉบับพุทธศาสนบัณฑิต ค.ศ. ๑๙๔๓ ผลการศึกษาสามารถรวบรวมคำสันนิษฐานที่มีมูลรากเป็นภาษาเขมรได้ ๔ กลุ่ม ได้แก่ คำสันนิษฐานภาษาเขมรที่ใช้ในวรรณคดีไทย คำราชาศัพท์ที่มีมูลรากเป็นคำภาษาเขมร ซึ่งสามารถจำแนกได้ ๒ ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ ๑ เป็นคำที่ใช้เป็นราชาศัพท์โดยตรง เช่น *ผทม เสวย* และประเภทที่ ๒ เป็นคำที่ต้องประกอบกับคำอื่นเพื่อใช้เป็นราชาศัพท์ เช่น *พระเชนย* คำสันนิษฐานภาษาเขมรที่ใช้เป็นคำซ้อน คำสันนิษฐานที่ใช้เป็นคำสามัญในภาษาไทย และคำที่ยังสันนิษฐานไม่ได้ว่าเป็นคำภาษาใด

การศึกษาของกาญจนา นาคสกุล เป็นงานวิจัยในยุคบุกเบิกของการศึกษาคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย เพราะขณะนั้นยังขาดงานวิจัยและเอกสารที่ใช้ในการค้นคว้าและอ้างอิงอยู่มาก งานของกาญจนา นาคสกุล จึงเป็นงานชิ้นแรก ๆ ที่เป็นการศึกษาในลักษณะนี้ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ได้

แสดงให้เห็นถึงวิธีการสังเกตคำภาษาเขมรในภาษาไทยและวิธีการตรวจสอบที่มาของคำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตรวจสอบคำสันนิษฐานกับคำร่วมตระกูลในภาษาอื่น เช่น ภาษามอญ หรือการพิจารณา คำสันนิษฐานที่ปรากฏในคำซ้อน อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในสมัยต่อมา

อุไรศรี วรสระริน (๒๕๕๓)^{๑๖} ศึกษาคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในภาษาไทย โดยรวบรวมข้อมูล จากเอกสารภาษาไทยสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๓-๑๘ ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง มี วัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในภาษาไทย และเพื่อศึกษาลักษณะของการยืมคำ ภาษาเขมรใน ๓ ด้าน ได้แก่ การยืมคำศัพท์ การยืมระบบการแผลงคำ และการยืมคำไวยากรณ์และ โครงสร้างไวยากรณ์

ในการรวบรวมคำศัพท์ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินคำยืมภาษาเขมร ๔ ประการ ได้แก่ การปรากฏในจารึกเขมรโบราณระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๗-๑๑ การเป็นศัพท์ร่วมเชื้อสายในภาษา ตระกูลมอญ-เขมรอื่น ๆ การสร้างคำด้วยวิธีการแผลงคำ และการใช้หน่วยเติมหน้าที่มีเสียง /k/ หรือ /t/ หน้าศัพท์ที่เป็นชื่อพืชหรือสัตว์

ในด้านการยืมศัพท์ เป็นการพิจารณา ๒ ลักษณะ ได้แก่ การพิจารณาด้านเสียง และการ พิจารณาด้านหน่วยคำ การพิจารณาด้านเสียงเป็นการพิจารณารูปศัพท์ของคำยืมว่ามีการเปลี่ยนแปลง ทางเสียงอย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยมีสมมติฐานว่า คำยืมเหล่านี้ ส่วนใหญ่ น่าจะยืมมาตั้งแต่ก่อนช่วง คริสต์ศตวรรษที่ ๑๑ รูปเขียนในปัจจุบันจึงอาจแสดงเสียงในภาษาไทยโบราณที่สัมพันธ์กับเสียงใน ภาษาเขมรโบราณ จึงใช้รูปเขียนประกอบการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางเสียงด้วย ส่วน การพิจารณาในด้านหน่วยคำ เป็นการพิจารณาว่ามีการยืมคำในลักษณะใดเข้ามาใช้บ้าง

ในด้านการยืมระบบการแผลงคำ เป็นการรวบรวมคำแผลงลักษณะต่าง ๆ ที่มีรากศัพท์เป็น คำไทย เพื่อพิจารณาระบบการแผลงคำที่อาจได้รับอิทธิพลจากระบบการแผลงคำในภาษาเขมรไปใช้ กับคำไทย

ส่วนด้านการยืมคำไวยากรณ์และโครงสร้างไวยากรณ์ เป็นการพิจารณาคำไวยากรณ์และ โครงสร้างไวยากรณ์บางประการที่ไม่ปรากฏในภาษาไทยกลุ่มอื่น และแสดงให้เห็นว่าได้รับมาจากภาษา เขมร

^{๑๖} หนังสือเรื่อง **ร่องรอยภาษาเขมรในภาษาไทย** ของอุไรศรี วรสระริน (๒๕๕๓) เป็นหนังสือที่แปลจาก วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิตภาษาฝรั่งเศสของ Uraisri Varasarin (1984) เรื่อง **Les éléments khmers dans la formation de la langue siamoise** มีเนื้อหาเช่นเดียวกัน ในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้ศึกษาใช้ หนังสือฉบับแปลเป็นหลัก

ผลการศึกษาพบว่า ปรากฏคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก ประมาณ ๒,๐๐๐ คำ และปรากฏในทุกวงความหมาย มีทั้งที่ปรากฏใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน ปรากฏเฉพาะในวรรณคดี และปรากฏเป็นราชาศัพท์

ในด้านการยืมคำศัพท์ พบว่า คำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏในภาษาไทย ส่วนใหญ่แสดงให้เห็นว่าเป็นคำยืมที่รับมาจากภาษาเขมรสมัยพระนคร มีเพียงบางคำที่รับเข้ามาในสมัยหลัง และยังพบว่า มีการยืมคำคำเดียวกันมาจากทั้งภาษาเขมรโบราณและภาษาเขมรสมัยกลางหรือสมัยปัจจุบันอีกด้วย ในด้านเสียงของคำยืม พบว่า มีทั้งที่เปลี่ยนแปลงทางเสียงและไม่เปลี่ยนแปลงทางเสียง ทั้งนี้สาเหตุสำคัญเกิดจากหน่วยเสียงในภาษาไทยมีจำนวนน้อยกว่า จึงต้องมีการปรับเสียง ส่วนในด้านหน่วยคำ พบว่า มีทั้งการยืมรากศัพท์และคำแผลงเข้ามาใช้ หรืออาจยืมเฉพาะรากศัพท์หรือคำแผลงเข้ามาใช้เท่านั้น แต่คำแผลงส่วนใหญ่ที่ยืมเข้ามาใช้มักสูญเสียหน้าที่ทางไวยากรณ์ จึงทำให้มีความหมายไม่ต่างกับรากศัพท์

ในด้านการยืมระบบการแปลงคำ พบว่า คำแผลงที่มีรากศัพท์เป็นคำไทยมีจำนวนไม่มากนัก ระบบการแปลงคำที่พบมีทั้งการใช้หน่วยคำเต็มหน้า การซ้ำเสียง และหน่วยคำเต็มกลาง การใช้หน่วยคำเต็มหน้า พบใช้เพื่อเน้นย้ำความหมายเป็นส่วนใหญ่ พบที่มีความหมายเป็นกริยากริตและกริยากรรมวากเพียงเล็กน้อย ส่วนการซ้ำเสียงพบมากในงานวรรณกรรม ในขณะที่หน่วยคำเต็มกลางพบใช้น้อยมาก จึงไม่อาจยืนยันได้ว่า มีการรับหน่วยคำเต็มกลางจากภาษาเขมร

ส่วนในด้านการยืมคำไวยากรณ์และโครงสร้างไวยากรณ์ พบว่า ปรากฏคำยืมที่เป็นคำไวยากรณ์หลายคำ มี ๒ ลักษณะ คือ กลุ่มที่ไม่ได้ทำให้เกิดลักษณะไวยากรณ์แบบใหม่ อาจใช้ร่วมกับคำไทยที่มีอยู่แล้ว มักยืมเข้ามาใช้ในงานวรรณกรรม หรือพบในเอกสารโบราณของไทย และกลุ่มที่ไม่มีคู่คำที่มีความหมายเท่ากันในภาษาไทย คำกลุ่มนี้มีใช้ตรงกับภาษาเขมร ทั้งความหมายและโครงสร้างของรูปประโยค อีกทั้งบางคำปรากฏใช้เฉพาะในภาษาไทยและภาษาลาว แต่ไม่ปรากฏในภาษาไทกลุ่มอื่น

งานของอุไรศรี วรเศรินี ได้ช่วยเปิดมุมมองในการศึกษาคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย ทั้งในมิติเชิงกว้างและเชิงลึก กล่าวคือ เป็นการศึกษาโดยรวบรวมข้อมูลคำศัพท์เป็นจำนวนมากจากเอกสารที่หลากหลาย และการศึกษายังครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับคำยืมภาษาเขมรทั้งในด้านเสียง คำ การสร้างคำ และไวยากรณ์ อีกทั้งยังเป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับมิติเชิงประวัติ งานวิจัยนี้จึงมีความละเอียดและลึกซึ้งอย่างยิ่ง

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยชิ้นแรกที่ทำให้ความสำคัญกับการระบุสมัยของคำยืมภาษาเขมร โดยให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทางเสียงที่เกิดขึ้นในภาษาเขมรสมัยต่าง ๆ อันแสดงให้เห็นได้จากรูปเขียนที่แตกต่างกัน ดังนั้นในการพิจารณาคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย จึงอาจพิจารณาได้จาก

ความสัมพันธ์ของรูปเขียนคำยืมกับรูปเขียนของภาษาเขมรแต่ละสมัย หากสัมพันธ์กับรูปเขียนภาษาเขมรสมัยใด ก็อาจจะบ่งได้ว่ายืมมาจากภาษาเขมรสมัยนั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สมัยก่อนพระนคร	สมัยพระนคร	เขมรปัจจุบัน	ไทยปัจจุบัน
sot	svat	ស្លុត សุต /sout/	สวด
pos	pvas	ប្រស บัวส /buəh/	บวช
jūt	jvat	ជូត ชุต /cuut/	ชวด
kon	kon	កូន กูน /koun/	กูน

จากตัวอย่างข้างต้น อุไรศรี วรตะริน ระบุว่า คำ ๓ คำแรก รูปเขียนในภาษาไทยสัมพันธ์กับรูปเขียนภาษาเขมรสมัยพระนครมากที่สุด จึงน่าจะเป็นคำยืมจากภาษาเขมรสมัยพระนคร ส่วนคำสุดท้าย มีรูปเขียนตรงกับภาษาเขมรปัจจุบัน จึงน่าจะเป็นคำยืมสมัยหลัง วิธีการศึกษาดังกล่าว อาจนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษารากศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรได้ เพื่อพิจารณาว่า รากศัพท์ที่ปรากฏในปัจจุบันยืมมาจากภาษาสมัยใด

ในส่วนของรากศัพท์ อุไรศรี วรตะริน ระบุว่า ไทยยืมภาษาเขมรมาใช้เป็นรากศัพท์ ๒ ลักษณะ คือ ยืมหลักการใช้รากศัพท์เข้ามาในภาษาไทย และยืมคำเขมรเข้ามาใช้เป็นรากศัพท์ การยืมหลักการนี้ อุไรศรี วรตะริน ให้เหตุผลว่า การใช้รากศัพท์ไม่ปรากฏในภาษาไทยกลุ่มอื่น ปรากฏเฉพาะในภาษาไทยและภาษาลาว จึงแสดงให้เห็นว่า การใช้รากศัพท์ในภาษาไทยนี้ เป็นอิทธิพลมาจากภาษาเขมร นอกจากนี้ ไทยยังได้รับเอากระบวนการสร้างคำรากศัพท์มาใช้ด้วย ดังเช่น การใช้คำว่า “พระ” นำหน้าคำนาม และคำว่า “เสด็จ” นำหน้าคำกริยา ส่วนการยืมคำเขมรมาใช้เป็นรากศัพท์นั้น มี ๒ ลักษณะคือ ยืมคำที่เป็นรากศัพท์อยู่แล้วมาใช้ เช่น *เสวย ผทม* และยืมคำศัพท์สามัญในภาษาเขมรมาใช้เป็นรากศัพท์ เช่น *ขนอง เขนย*

การศึกษารากศัพท์ของอุไรศรี วรตะริน ช่วยชี้ให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจ กล่าวคือ ในการยืมรากศัพท์มาใช้ในภาษาไทย มิได้เป็นการยืมเพียงแค่คำศัพท์เท่านั้น หากแต่เป็นการนำเอา “กระบวนการสร้างคำรากศัพท์” มาใช้ด้วย อย่างไรก็ตาม อุไรศรี วรตะริน ยกตัวอย่างคำยืมในลักษณะนี้มาเพียง ๒ ตัวอย่างเท่านั้น คือ คำว่า “พระ” และ “เสด็จ” และเมื่อพิจารณาในรายการคำยืมที่เป็นรากศัพท์ในหมวดเบ็ดเตล็ด พบอีกเพียง ๖ คำ ได้แก่ “พระ” ใช้หน้าคำนาม “ฉลอง” ใช้ในคำนามประสมของรากศัพท์ “สมเด็จ” และ “เสด็จ” ใช้เป็นคำนำหน้าแสดงการยกย่อง “ทรง” ใช้เปลี่ยนคำกริยาสามัญให้เป็นรากศัพท์ และ “เสด็จ” ใช้เป็นคำกริยาช่วยหน้าคำกริยาแสดงการเคลื่อนไหว อุไรศรี วรตะริน ยังมิได้ระบุอย่างชัดเจนว่า “กระบวนการสร้างคำรากศัพท์” ที่ไทยยืมมา

ใช้นี้มีวิธีการอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพราะมิได้เป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการศึกษา ดังนั้นจึงน่าสนใจที่จะศึกษาต่อไปว่า ไทยได้รับเอากระบวนการสร้างคำราชาศัพท์มาใช้ในภาษาไทยด้วยหรือไม่

เปรมินทร์ คาระวี (๒๕๓๙) ศึกษาคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้ โดยรวบรวมข้อมูลจากพจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ ๒๕๒๕ ข้อมูลจากวิทยานิพนธ์และบทความทางวิชาการ ข้อมูลจากวรรณกรรมและการละเล่นภาคใต้ และข้อมูลที่เป็นชื่อพืช ชื่อสัตว์ และชื่อสถานที่ รวมทั้งข้อมูลจากผู้ออกภาษา นอกจากนี้ยังรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากพจนานุกรมภาษาเขมรที่มีเสียงหรือความหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงกับคำในภาษาไทยถิ่นใต้อีกด้วย ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมคำที่มีรากศัพท์เป็นคำเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้ นำมาวิเคราะห์ลักษณะการยืมเปรียบเทียบกับการยืมคำเขมรในภาษาไทยมาตรฐาน รวมทั้งเปรียบเทียบเสียงและความหมายของคำยืมเหล่านั้นกับคำเขมรปัจจุบันและเขมรโบราณที่สัมพันธ์กัน เพื่อสันนิษฐานสมัยและวิธีการยืมคำเขมรเข้ามาใช้ในภาษาไทยถิ่นใต้

ผลการศึกษาพบว่า ปรากฏข้อมูลคำยืมเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้จำนวน ๑,๓๒๐ คำ เมื่อเปรียบเทียบลักษณะการยืมคำเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้กับการยืมคำเขมรในภาษาไทยมาตรฐาน พบว่า ปรากฏคำยืมที่ใช้เฉพาะในภาษาไทยถิ่นใต้จำนวน ๓๙๔ คำ และปรากฏคำที่ใช้ตรงกันจำนวน ๕๗๔ คำ ซึ่งทั้งหมดเป็นคำสามัญที่ใช้ในชีวิตประจำวันในภาษาไทยถิ่นใต้ แต่ในภาษาไทยมาตรฐานปรากฏทั้งที่ใช้ทั่วไป ใช้ในคำซ้อน ใช้ในวรรณคดี หรือใช้เป็นราชาศัพท์ ส่วนในด้านเสียง พบทั้งคำที่มีจำนวนพยางค์ตรงกันและต่างกัน คำพยางค์เดียวบางคำที่มีเสียงต่างกัน โดยเฉพาะเสียงสระ อาจแสดงให้เห็นทิศทางการยืมว่า ภาษาไทยถิ่นใต้อาจยืมมาจากภาษาเขมรโดยตรง ไม่ได้ยืมผ่านภาษาไทยมาตรฐาน ส่วนคำที่มีจำนวนพยางค์ต่างกัน พบว่า คำยืมเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้มักมีการกร่อนเสียงภายในคำ ทำให้มีจำนวนพยางค์น้อย แตกต่างกับภาษาไทยมาตรฐานที่ส่วนใหญ่รับคำเขมรเข้ามาทั้งคำ

เมื่อเปรียบเทียบเสียงของคำยืมเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้กับคำเขมรปัจจุบัน พบโครงสร้างของคำสัมพันธ์ของคำยืมเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้กับคำเขมรปัจจุบัน จำนวน ๑๐ แบบ ในจำนวนนี้มีโครงสร้าง ๗ แบบที่เป็นการตัดเสียงบางเสียง หรือตัดเสียงและกร่อนคำให้เหลือพยางค์เดียว ลักษณะการกร่อน ไม่ได้เป็นการกร่อนหน่วยทางไวยากรณ์ แต่เป็นการกร่อนเสียงเพื่อให้คำมีพยางค์ลดลง จึงสันนิษฐานได้ว่า เป็นการยืมเข้ามาจากการได้ยิน ไม่ใช่การรับผ่านตัวเขียนหรือการศึกษา

ในการวิเคราะห์ความหมายของคำยืมเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้กับคำเขมรปัจจุบันและเขมรโบราณ พบว่า ส่วนใหญ่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน ส่วนคำที่มีความหมายแตกต่างกันนั้นเป็นความต่างเพียงเล็กน้อยที่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันได้ ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่า คำยืมเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้กับคำเขมรที่สัมพันธ์กันนั้นน่าจะพัฒนามาจากคำเขมรดั้งเดิมเดียวกัน

การสันนิษฐานสมัยและวิธีการยืมคำเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้ทั้ง ๑,๓๒๐ คำ ผู้วิจัยใช้ลักษณะทางเสียงในการพิจารณาเป็นหลัก ได้แก่ เสียงพยัญชนะต้น สระ และพยัญชนะท้าย สามารถจำแนก

คำยืมดังกล่าวออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่สามารถค้นคำเขมรโบราณมาสนับสนุนได้ และกลุ่มที่ไม่สามารถค้นคำเขมรโบราณมาสนับสนุนได้ สามารถสันนิษฐานยุคของการยืมได้ ๓ กลุ่ม ได้แก่ คำยืมที่สันนิษฐานว่ายืมมาจากภาษาเขมรโบราณ จำนวน ๓๐๖ คำ คำยืมที่สันนิษฐานว่ายืมมาจากภาษาเขมรยุคปัจจุบัน จำนวน ๘๑ คำ และคำยืมที่ไม่อาจสันนิษฐานสมัยของการยืมได้ จำนวน ๙๓๓ คำ

ส่วนวิธีการยืมนี้ สันนิษฐานว่า คำยืมเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้ ส่วนใหญ่เป็นคำสามัญ และมักมีการตัดเสียงพยางค์บางเสียงออกไป จึงมีแนวโน้มที่จะยืมเข้ามาด้วยการเลียนเสียงพูดมากกว่า เพราะในภาษาไทยถิ่นใต้ไม่มีระบบตัวเขียนอย่างชัดเจน และส่วนใหญ่คำยืมภาษาเขมรมักใช้ในกลุ่มผู้สูงอายุตามชนบทซึ่งเป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา อ่านและเขียนไม่ได้ จึงน่าจะเป็นการรับเข้ามาโดยตรง ไม่ได้ยืมผ่านจากภาษาไทยมาตรฐาน มีคำยืมเพียง ๕๗ คำเท่านั้นที่มีแนวโน้มว่าได้รับเข้ามาทางตัวเขียน

การศึกษาของเปรมินทร์ คาระวี เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาี้ โดยเฉพาะแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการกำหนดอายุของคำยืม กล่าวคือ เปรมินทร์ คาระวี ใช้เกณฑ์ทางเสียงและรูปแบบโครงสร้างของคำยืม เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้กับภาษาเขมรโบราณ ทั้งนี้คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้ ไม่ปรากฏรูปเขียนเพื่อใช้วิเคราะห์อย่างคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย ดังนั้นจึงต้องหาความสัมพันธ์ทางรูปแบบของเสียงของคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้กับคำภาษาเขมรปัจจุบัน แล้วจึงพิจารณารูปแบบของคำนั้นกับคำเขมรโบราณต่อไป วิธีการวิเคราะห์ดังกล่าว ช่วยแสดงให้เห็นแนวทางการวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อกำหนดอายุของคำยืม อันอาจนำมาใช้ในการพิจารณาความสัมพันธ์ของราชาศัพท์ในภาษาไทยกับภาษาเขมรได้

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (๒๕๔๔ : ๓๕-๕๐; ๒๕๔๔ : ๓-๒๗; ๒๕๕๐ : ๑-๒๔) นำเสนอบทความเกี่ยวกับสังคมไทยในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาสมัยอยุธยาจากคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย โดยได้ตั้งข้อสังเกตว่า คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก คำหลายคำเป็นคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน บางคำใช้มานานจนมีลักษณะเป็นคำไทยไปแล้วอย่างสมบูรณ์ คำยืมภาษาเขมรจึงมีลักษณะแตกต่างกับคำยืมอื่น ๆ ที่ปรากฏในภาษาไทย ผู้เขียนจึงเสนอสมมติฐานเกี่ยวกับสถานภาพของภาษาเขมรในสังคมไทยสมัยอยุธยาว่า สังคมในขณะนั้นน่าจะเป็นสังคมทวิภาษา กล่าวคือ เป็นสังคมที่มีผู้รู้สองภาษา ได้แก่ ภาษาไทยและภาษาเขมร อยู่เป็นจำนวนมาก และมีความเป็นไปได้ว่าต่อมาผู้พูดภาษาเขมรเป็นภาษาแม่ ได้ย้ายภาษาไปใช้ภาษาไทยเพียงภาษาเดียว ทั้งนี้ได้ให้เหตุผลประกอบ ๖ ประการ ได้แก่

๑) คำภาษาเขมรในภาษาไทยมีธรรมชาติแตกต่างกับคำยืมอื่น ๆ กล่าวคือ คำยืมจากภาษาอื่นมักยืมเข้ามาพร้อมกับสิ่งใหม่ แต่คำยืมเขมรในภาษาไทยจำนวนมากไม่ใช่สิ่งใหม่ แต่มักเป็นคำที่คนไทยรู้จักอยู่แล้วหรือมีคำไทยใช้อยู่ก่อนแล้ว เช่น เเดิน พุง จมูก จบ ชนะ เกรง แขน เป็นต้น

๒) คำภาษาเขมรในภาษาไทยส่วนหนึ่งเป็นคำไวยากรณ์ กล่าวคือ เป็นคำยืมที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ เช่น คือ โดย แต่ เพราะ หรือ หรือคำขานรับ เช่น จำ จ๊ะ โว้ย โอ้ย เป็นต้น

๓) คำภาษาเขมรในภาษาไทยส่วนหนึ่งเป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก หรือใช้บรรยายอาการกิริยาต่าง ๆ เช่น กระวนกระวาย ฉงน ระทระทวย รำคาญ เป็นต้น

๔) คำภาษาเขมรในภาษาไทยปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก ปรากฏอยู่ในทุกแวดวงความหมาย และปรากฏครอบคลุมทุกด้าน

๕) คำภาษาเขมรในภาษาไทยจำนวนมากนำมาใช้ในการตั้งชื่อ เช่น จำลอง จำนง เจริญ จำเรียง ตำริ บรรหาร ระเบียบ สำอาง เสงี่ยม เสนาะ บำรุง เป็นต้น

๖) คำภาษาเขมรในภาษาไทยที่คำเดิมเป็นคำหลายความหมาย มักปรากฏเป็นคำหลายความหมายในภาษาไทยด้วย เช่น คำว่า “จุก” มี ๒ ความหมาย คือ หมายถึงสิ่งที่ใช้ปิดขวด หรืออาการเจ็บปวดที่ท้อง ความหมายทั้งสองนี้ตรงกันทั้งในภาษาเดิมของเขมรและภาษาไทย

ลักษณะดังกล่าวไม่น่าจะเกิดจากความสัมพันธ์จากการยืมเพียงเท่านั้น แต่น่าจะเป็นไปได้ว่า คนในสังคมขณะนั้นเป็นผู้รู้สองภาษา กล่าวคือ เป็นผู้รู้ทั้งภาษาไทยและภาษาเขมรเป็นอย่างดี จึงทำให้เกิดการสลับภาษาและการปนภาษา นั่นคือ ขณะที่ใช้ภาษาหนึ่งอยู่ อาจนำคำ วลี ประโยค หรือข้อความจากภาษาหนึ่งเข้ามาสลับใช้หรือปะปนด้วย ดังเห็นได้จาก การเลือกใช้คำแสดงอารมณ์และความรู้สึก ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อผู้พูดรู้สึกว่ภาษาที่ตนกำลังพูดอยู่นั้นไม่อาจสื่อความหมายได้ดีเท่ากับอีกภาษาหนึ่ง จึงเลือกใช้คำในอีกภาษาแทน หรือการใช้คำภาษาเขมรที่คำเดิมเป็นคำหลายความหมาย ก็แสดงให้เห็นว่าผู้พูดนั้นเป็นผู้รู้ภาษาเขมรเป็นอย่างดี จึงยังคงใช้คำได้ตรงตามความหมายเดิมในภาษาเขมร หรือแม้แต่การตั้งชื่อด้วยภาษาเขมรนั้น น่าจะแสดงว่าผู้พูดต้องคุ้นเคยกับภาษาเขมรเป็นอย่างดี และมีโอกาสใช้ภาษาเขมรในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ อาจเป็นไปได้ว่า ผู้รู้สองภาษาดังกล่าว น่าจะเป็นผู้พูดภาษาเขมรเป็นภาษาแม่ ย้ายภาษามาพูดภาษาไทย จึงทำให้มีการถ่ายโอนคำและไวยากรณ์บางประการในภาษาแม่ของตนมาใช้ในภาษาไทย ดังเห็นได้จากคำภาษาเขมรที่มีความหมายตรงกับคำไทย หรือคำไวยากรณ์ภาษาเขมรที่ปรากฏใช้ในภาษาไทย

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้ยกหลักฐานมาสนับสนุนความเป็นสังคมทวิภาษาในสมัยอยุธยาด้วยว่า มีการใช้หน่วยคำเติมหน้าแบบเขมรมาใช้กับคำไทดั้งเดิม เช่น ดูก เป็น กระจุก การใช้คำราชาศัพท์ที่ต้องเปลี่ยนหรือดัดแปลงรูปคำให้เป็นคำเขมรก่อน ดังนั้นผู้ใช้จึงต้องเป็นผู้รู้ภาษาเขมรอย่างดี จึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงรูปคำได้ถูกต้อง และการใช้ภาษาเขมรในงานวรรณกรรมสมัยอยุธยาที่อุดมไปด้วยคำภาษาเขมร ก็แสดงให้เห็นว่า สังคมสมัยอยุธยามีผู้รู้ภาษาเขมรเป็นอย่างดี จึงเป็นเครื่องยืนยันว่า สังคมขณะนั้นเป็นสังคมทวิภาษา

การศึกษาของวิไลวรรณ ขนิษฐานันท์มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นการนำเสนอสภาพสังคมในสมัยอยุธยาโดยผ่านมุมมองทางการยืมภาษา ทำให้เห็นว่า การปรากฏคำยืมในภาษาเขมรเป็น

จำนวนมากนี้ เป็นผลมาจากสังคมทวิภาษา และการย้ายภาษาของผู้พูดภาษาเขมรมาเป็นภาษาไทย จึงทำให้มีการยืมคำและการสร้างคำแบบของภาษาเขมรมาใช้ในภาษาไทย

อย่างไรก็ตาม แม้การใช้หลักฐานเรื่องการยืมดังกล่าวจะมีความน่าสนใจ แต่อาจมีข้อโต้แย้งหลายประการ โดยเฉพาะการนิยามคำว่า “ผู้รู้สองภาษา” ในสังคมอยุธยา น่าสนใจว่า หมายถึงคนกลุ่มใด จากหลักฐานที่ยกมาประกอบ โดยเฉพาะหลักฐานการใช้ราชาศัพท์และการใช้คำภาษาเขมรในงานวรรณกรรม ที่แสดงให้เห็นถึงการปนภาษาและการสลับภาษา ทั้งนี้เพราะการใช้ราชาศัพท์หรือการใช้คำภาษาเขมรในงานวรรณกรรม อาจมิได้เกิดขึ้นจากการปนภาษาหรือการสลับภาษา แต่น่าจะเกิดขึ้นจากการยืมมากกว่า ทั้งนี้เพราะการใช้คำยืมภาษาเขมรทั้งสองลักษณะ มิได้เกิดขึ้นจากการใช้ภาษาทั่วไป แต่เป็นการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นในการเขียน ซึ่งก็อาจเกิดจาก “ผู้รู้สองภาษา” ที่เป็นผู้มีโอกาสเรียนภาษาเขมร มากกว่าจะเป็นผู้รู้สองภาษาที่ใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาแม่ นอกจากนี้ หากสังคมในสมัยอยุธยาเป็นสังคมทวิภาษาและมีการย้ายภาษาของผู้พูดภาษาเขมร จำนวนคำยืมหรือวิธีการยืมน่าจะเป็นไปในลักษณะตรงกันข้าม กล่าวคือ จำนวนคำยืมภาษาเขมรน่าจะปรากฏน้อย และไม่ปรากฏการยืมคำไวยากรณ์ ทั้งนี้เพราะหากผู้พูดภาษาเขมรย้ายมาพูดภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาของคนกลุ่มใหญ่ ผลของการย้ายภาษาจึงน่าจะเกิดขึ้นกับภาษาแม่ของผู้พูดภาษาเขมร มากกว่าจะเกิดขึ้นกับภาษาไทย แต่การที่มีการยืมคำภาษาเขมรมาเป็นจำนวนมาก หรือการยืมคำไวยากรณ์มาใช้นั้น น่าจะเกิดจากการยืมซึ่งเป็นผลมาจากการสัมผัสภาษามาอย่างยาวนานและต่อเนื่องมากกว่า

การศึกษาดังกล่าว แม้จะมีข้อโต้แย้งอยู่บางประการ แต่ก็เป็นการศึกษาน่าสนใจและช่วยเปิดมุมมองให้ตั้งข้อสังเกตและหาคำตอบถึงความสัมพันธ์ของภาษาไทยและภาษาเขมร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรากฏใช้คำภาษาเขมรควบคู่กับคำไทยและคำบาลีสันสกฤตในราชาศัพท์ว่า เกิดจากเหตุผลใด เหตุใดในการกราบบังคมทูลจึงต้องมีการใช้คำภาษาเขมรสลับไปมากับคำไทยและคำบาลีสันสกฤต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทำเนียบภาษาแบบพิธีการ วิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการของไทยหรือไม่ หรือเป็นวัฒนธรรมการใช้ราชาศัพท์ที่ยืมรูปแบบมาจากภาษาเขมรอีกทอดหนึ่ง

งานวิจัยดังกล่าวข้างต้น เป็นการศึกษาคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏใช้ในภาษาไทย บางงานวิจัยก็มีการกล่าวถึงคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏใช้เป็นราชาศัพท์ไทยด้วย นอกจากนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับใช้ในการพิจารณาราชศัพท์ในภาษาไทยแล้ว วิธีการศึกษาดังกล่าว ยังเป็นประโยชน์ในการใช้ศึกษาต่อไปอีกด้วย โดยเฉพาะการกำหนดอายุของคำยืม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาเปรียบเทียบราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรต่อไป

๒.๒.๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำยืมภาษาไทยในภาษาเขมร

การศึกษาคำยืมภาษาไทยในภาษาเขมร มีผู้ศึกษาอยู่ไม่มากนัก งานศึกษาที่สำคัญและอาจเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

กาญจนา ชินะโชติ (๒๕๒๒) ศึกษาคำไทยและอิทธิพลบางประการของภาษาไทยในภาษาเขมร โดยเก็บข้อมูลจากพจนานุกรมพุทธศาสนบัณฑิต พ.ศ. ๒๕๑๒ จากสื่อสิ่งพิมพ์ภาษาเขมรทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง รวมทั้งจากจารึกบางหลัก มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดเกณฑ์การพิจารณาคำไทยที่ปรากฏในภาษาเขมร และนำเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้รวบรวมข้อมูล จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางรูปเขียน หน่วยเสียง และหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำไทยที่นำไปใช้ในภาษาเขมร และศึกษาอิทธิพลของภาษาไทยในด้านการประกอบคำ ระบบการนับและการใช้คำบอกจำนวน และการใช้คำลักษณนาม

ผลการศึกษาพบว่า เกณฑ์ที่สามารถนำมาพิจารณาคำไทยในภาษาเขมรมี ๔ เกณฑ์ ได้แก่ ๑) เกณฑ์ด้านอักขรวิธีและระบบเสียง พบว่า อักขรวิธีและหน่วยเสียงที่สามารถนำมาตัดสินว่าเป็นคำไทยคือ เป็นรูปที่เขียนตามอักขรวิธีไทย ได้แก่ หุม หุน หล หุย หว เป็นรูปที่ใช้เขียนแทนคำเลียนเสียง ได้แก่ มั ยั ่ว เป็นรูปที่ระบุว่าใช้เขียนแทนคำภาษาไทย ได้แก่ ฎ และ ฑ เป็นรูปที่ใช้เขียนคำยืม ได้แก่ ณ เป็นหน่วยเสียงที่ไม่มีในภาษาเขมร ได้แก่ /f/ เป็นหน่วยเสียงควบกล้ำสนิทในภาษาไทยแต่กลายเป็นหน่วยเสียงควบแบบมีเสียงลมเชื่อม ได้แก่ /kl>/khl/ และ /pl>/phl/ เป็นคำที่มีความสัมพันธ์ไม่เป็นไปตามปกติระหว่างหน่วยเสียงพยัญชนะต้นกับสระทั้ง ๒ ชุด เป็นคำที่ปรากฏรูปวรรณยุกต์ในภาษาไทย เป็นคำที่ลงอุปสรรคภาษาไทย คือ /ma-/ /ta-/ และ /ka-/ และเป็นคำที่มีวิธีการเขียนแบบไทย ได้แก่ การใช้เครื่องหมายวิสรรชนีย์ในพยางค์ที่ไม่ลงน้ำหนักและการใช้เครื่องหมายสังโยคสัญลักษณ์ ๒) เกณฑ์ด้านรูปคำและความหมาย พบว่า เกณฑ์ที่สามารถใช้ตัดสินว่าเป็นคำไทย ได้แก่ เป็นคำสองพยางค์ที่มีความหมายตรงกันหรือใกล้เคียงกับคำประสมในภาษาไทย เป็นคำสองพยางค์ที่ตรงกับคำอิสระสองหน่วยคำในภาษาไทย เป็นคำสองพยางค์ที่ตรงกับคำเสริมสร้อยในภาษาไทย^{๑๗} เป็นหน่วยคำไม่อิสระของคำซ้อนหรือคำประสมในภาษาเขมรที่ตรงกับหน่วยคำอิสระ

^{๑๗} คำเสริมสร้อยในงานของกรรณิการ์ ชินะโชติ หมายถึง คำที่เกิดจากการประกอปกกันหน่วยคำสองหน่วย อาจเป็นหน่วยคำอิสระทั้งสองหน่วย หรือเป็นหน่วยคำอิสระหนึ่งหน่วยประกอปกกับหน่วยคำไม่อิสระ แต่มีความหมายเท่ากับหน่วยคำหน่วยใดหน่วยหนึ่ง (๒๕๒๒ : ๖๒) เช่น แก้วไข ม้วหมอง หวงแหวน ฯลฯ อย่างไรก็ตาม คำชนิดนี้ นักวิชาการในปัจจุบัน นิยมเรียกว่า คำซ้อน

หรือคำประสมในภาษาไทย^{๑๘} และเป็นหน่วยคำอิสระของคำประสมในภาษาเขมรที่ตรงกับหน่วยคำอิสระในภาษาไทย ๓) เกณฑ์ด้านวิธีการใช้คำ พบว่า การที่คำคำหนึ่งมีที่ใช้จำกัดในภาษาหนึ่งแต่ไม่จำกัดในอีกภาษาหนึ่ง คำดังกล่าวน่าจะเป็นคำยืม วิธีการใช้คำที่สามารถสันนิษฐานว่าเป็นคำไทยได้แก่ คำที่ใช้กับบุคคลเฉพาะกลุ่ม อันได้แก่ คำราชาศัพท์และคำสมณศัพท์ คำที่ใช้เฉพาะถิ่น โดยเฉพาะถิ่นเสียมราฐและพระตะบอง และคำที่ใช้เฉพาะกับบางความหมายหรือคำบางคำ และ ๔) เกณฑ์ด้านการปรากฏร่วมกับภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ผลจากการกำหนดเกณฑ์ดังกล่าว ทำให้สามารถรวบรวมคำไทยที่ปรากฏในภาษาเขมรได้ทั้งสิ้น ๕๔๓ คำ

ในด้านการเปลี่ยนแปลงรูปเขียนและหน่วยเสียงของคำไทยในภาษาเขมร พบว่า เขมรรับคำไทยไปใช้ในภาษา ๔ ลักษณะ ได้แก่ รูปเขียนและหน่วยเสียงตรงกัน เฉพาะรูปเขียนตรงกัน หน่วยเสียงต่างกัน เฉพาะหน่วยเสียงตรงกัน รูปเขียนต่างกัน และทั้งรูปเขียนและหน่วยเสียงตรงกัน

ในด้านหน้าที่ของคำไทยในภาษาเขมร พบว่า มีการใช้คำไทยในภาษาเขมร ๔ ลักษณะ ได้แก่ คำไทยในภาษาเขมรทำหน้าที่อย่างเดียวกับคำไทยในภาษาไทย คำไทยในภาษาเขมรทำหน้าที่น้อยกว่าคำไทยในภาษาไทย คำไทยในภาษาเขมรทำหน้าที่มากกว่าคำไทยในภาษาไทย และคำไทยในภาษาเขมรทำหน้าที่ต่างกับคำไทยในภาษาไทย คำไทยในภาษาเขมรส่วนใหญ่มีหน้าที่เหมือนคำไทยในภาษาไทย ส่วนที่มีหน้าที่ต่างกันมีเพียงเล็กน้อย

การศึกษาอิทธิพลของภาษาไทยในด้านการประกอบคำ พบอิทธิพลที่ภาษาไทยมีต่อภาษาเขมร ๒ ประการ คือ การสร้างคำนามโดยการประสมคำ พบการใช้คำ “การ” หรือ “เสจกฏี” ในภาษาเขมรซึ่งปรากฏในภาษาเขมรยุคกลาง แต่ไม่ปรากฏในภาษาเขมรโบราณ การสร้างกริยากริตโดยใช้คำว่า “เหว็โอย-ทำให้” แบบไทย ซึ่งไม่พบในภาษาเขมรสมัยโบราณและสมัยกลาง แต่พบในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ส่วนอิทธิพลของภาษาไทยในด้านคำบอกจำนวน พบว่า มีอิทธิพล ๒ ลักษณะ คือ อิทธิพลด้านคำบอกจำนวน ปรากฏคำบอกจำนวนที่เป็นภาษาไทย ๑๓ คำ ได้แก่ *สง-สอง สามสิบ-สามสิบ แลสิบ-สี่สิบ หาลิบ-ห้าสิบ ทกลิบ-หกสิบ จิตลิบ-เจ็ดสิบ แปดลิบ-แปดสิบ เกาลิบ-เก้าสิบ ทย-ร้อย พาน-พัน หมีน-หมื่น แสน-แสน และ ลาน-ล้าน* ปรากฏในภาษาเขมรสมัยกลางและปัจจุบัน และยังมีอิทธิพลในด้านการคำนวณ กล่าวคือ มีการคำนวณเลขแบบไทย ในสมัยกลางและปัจจุบัน แต่แตกต่างกับการคำนวณในภาษาเขมรสมัยโบราณ อิทธิพลในด้านคำลักษณนาม พบว่า มีการยืมคำลักษณนามจากภาษาไทย โดยเฉพาะคำลักษณนามบอกการซึ่งดวงวัดมากที่สุด รวมทั้งพบคำลักษณนามที่เป็นการแปลความหมายจากคำไทยอีกด้วย

^{๑๘} คำซ้อนในภาษาเขมรที่กรณิการ์ ชินะโชติ ยกตัวอย่าง เช่น *มุลกฏ ฎาจขาด เฉลียตบ กรหมแขง* เป็นต้น ส่วนคำประสม เช่น *สลาบตายนโง ตรีปลารู สัพตผามัง* เป็นต้น หน่วยคำที่ขีดเส้นใต้เป็นหน่วยคำที่ไม่อิสระในภาษาเขมร (๒๕๒๒ : ๖๖-๖๙)

การศึกษาของกาญจนา ชินะโชตินี้ ทำให้เห็นอิทธิพลในทางกลับกันของภาษาไทยที่มีต่อภาษาเขมร แนวทางการศึกษาดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาครั้งนี้ โดยเฉพาะการกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกคำไทยและคำเขมร อันอาจนำไปพิจารณาราชศัพท์ในภาษาเขมรยุคปัจจุบันที่น่าจะได้รับอิทธิพลจากราชศัพท์ไทยต่อไปได้

๒.๓ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาราชศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร

๒.๓.๑ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาราชศัพท์ในภาษาไทย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับราชศัพท์ในภาษาไทย พบว่าส่วนใหญ่เป็นงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมราชศัพท์ หรือกล่าวถึงวิธีการใช้ราชศัพท์ที่ถูกต้องอย่างไรก็ตาม ยังพบว่ามีเอกสารและงานวิจัยส่วนหนึ่งที่กล่าวถึงความเป็นมาและพัฒนาการของราชศัพท์ และความสัมพันธ์ของราชศัพท์กับสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นผู้ศึกษาจะขอกกล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับราชศัพท์ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๒.๓.๑.๑ ความเป็นมาของราชศัพท์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความเป็นมาของราชศัพท์มีไม่มากนัก และส่วนใหญ่เป็นเพียงการสันนิษฐาน ทั้งนี้เพราะยังขาดข้อมูลที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สามารถนำมายืนยันได้อย่างชัดเจน เอกสารและงานวิจัยดังกล่าว ส่วนใหญ่กล่าวถึงความเป็นมาของราชศัพท์ใน ๒ ประเด็น ได้แก่ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการใช้ราชศัพท์ และสมัยที่เริ่มปรากฏการใช้ราชศัพท์ ดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการใช้ราชศัพท์

เอกสารส่วนใหญ่ที่กล่าวถึงความเป็นมาของราชศัพท์ มักกล่าวถึงเรื่องที่มาของราชศัพท์ แต่ส่วนมากมุ่งประเด็นไปที่การอธิบายปัจจัยที่มีผลให้เกิดการใช้ราชศัพท์ขึ้นในสังคมไทย ทั้งนี้ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการใช้ราชศัพท์ในสังคมไทยคือ *ปัจจัยทางสังคม* กล่าวคือ สังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญและยกย่องเทิดทูนผู้นำของสังคม จึงทำให้เกิดการใช้รูปภาษาที่ใช้เพื่อแสดงความยกย่องแก่ผู้นำของสังคมด้วย ดังเช่น หม่อมราชวงศ์แสงสุรย์ ลดาวัลย์ ได้กล่าวถึงปัจจัยทางสังคมที่มีผลให้เกิดการใช้ราชศัพท์ขึ้นในสังคมไทย ดังนี้

ในสังคมมนุษย์นั้น เราถือว่าการให้เกียรติแก่บุคคลที่เป็นหัวหน้าชุมชน หรือผู้ที่ชุมชนเคารพนับถือ นั้น เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษยชาติ ทุกชาติทุกภาษาจึงต่างยกย่องให้เกียรติแก่ผู้เป็นประมุขของชุมชนด้วยกันทั้งนั้น ดังนั้นแทบทุกชาติทุกภาษาจึงต่างก็มีคำสุภาพสำหรับใช้กับประมุขหรือผู้ที่เขาเคารพ

นับถือ จะมากน้อยย่อมสุดแต่ชนบประเพณีของชาติและจิตใจของประชาชนในชาติว่ามีความเคารพในผู้เป็นประมุขเพียงใด

เมืองไทยเรามีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และพระประมุขของเราแต่ละพระองค์ ส่วนใหญ่ก็ล้วนแต่ทรงพระคุณอันวิเศษ ทรงทำนุบำรุงบ้านเมือง และทรงบำบัดทุกข์บำรุงสุขของอาณาประชาราษฎร์ด้วยทศพิธราชธรรม จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีความเคารพสักการะอันสูงสุด และมีความจงรักภักดีอย่างแนบแน่นตลอดมาแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน

...และก็เพราะบรรพชนของไทยเราทั้งรักทั้งเคารพพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นพระประมุขอย่างยิ่งนี้เอง ท่านจึงไม่ยากที่จะใช้คำพูดกับองค์พระประมุขให้เหมือนกับที่พูดกับคนอื่น ๆ ท่านจึงต้องคิดค้นคำบางคำที่เห็นว่าสุภาพและเป็นคำสมควรแก่พระเกียรติมาใช้เป็นคำกราบบังคมทูล

(หม่อมราชวงศ์แสงสุรีย์ ลดาวัลย์, ๒๕๑๗ : ๑-๒)

ข้อสันนิษฐานของหม่อมราชวงศ์แสงสุรีย์ ลดาวัลย์ข้างต้น กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการใช้ราชาศัพท์ ๒ ประการ ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางการปกครอง ปัจจัยทางสังคมที่ทำให้เกิดการใช้ราชาศัพท์ เป็นปัจจัยที่เกิดจากการที่สังคมมีวัฒนธรรมการให้เกียรติแก่ผู้นำและผู้ที่น่าเคารพยกย่อง จึงทำให้เกิดการใช้ภาษาเพื่อแสดงความยกย่องและให้เกียรติแก่บุคคลนั้น ส่วนปัจจัยทางการปกครอง เป็นปัจจัยที่เกิดจากแนวคิดทางการปกครองของไทยซึ่งเป็นระบอบเทวราชา มีการยกย่องให้พระมหากษัตริย์เป็นประมุขสูงสุดของสังคม จึงมีการใช้ภาษาเพื่อแสดงให้เห็นความสูงส่งอันยิ่งกว่าบุคคลทั่วไป ปัจจัยทั้ง ๒ ประการนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการใช้ราชาศัพท์

ข้อสันนิษฐานดังกล่าว สอดคล้องกับความคิดเห็นของพระวรเวทย์พิสิฐ (๒๕๓๔ : ๑๒๖) และหม่อมหลวงปิยะ มาลากุล (๒๕๑๖ : ๓-๔) ที่เห็นว่า การปรากฏใช้ราชาศัพท์ในสังคมไทยน่าจะเกิดขึ้นจากการเคารพยกย่องบุคคลขึ้นเป็นประมุขปกครองประเทศ และเพื่อแสดงการยกย่องให้พิเศษกว่าบุคคลทั่วไป จึงมีการใช้รูปภาษาแสดงการยกย่อง ต่อมาจึงคลี่คลายเป็นราชาศัพท์

ความคิดเห็นของหม่อมราชวงศ์แสงสุรีย์ ลดาวัลย์ พระวรเวทย์พิสิฐ และหม่อมหลวงปิยะ มาลากุล นอกจากจะแสดงให้เห็นความเชื่อว่า ราชาศัพท์เกิดขึ้นจากปัจจัยทางสังคมและปัจจัยทางการปกครองแล้ว ยังแสดงให้เห็นความเชื่อว่า ราชาศัพท์ที่ใช้ในสังคมไทยเกิดขึ้นภายในสังคมไทยเอง

นอกจากนี้ ประพจน์ อัครวิรุฬหการ (๒๕๔๒ : ๗๘) ยังได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับที่มาของราชาศัพท์ในสังคมไทยว่า

ราชาศัพท์ที่มาจากสังคมไทยนั่นเอง ระบบสังคมความคิดความสัมพันธ์ของคนในสังคมไทยนั่นเองทำให้เกิดการใช้ภาษาอย่างที่เราเรียกว่าราชาศัพท์ สังคมไทยแบ่งคนออกเป็น ๓ ชั้น คือ เจ้า นาย โพร่ มักพูดกันว่า เจ้านาย เจ้าขุนมูลนาย โพร่พล ต่อ ๆ มากี่เลือน ๆ กันไป เจ้านายใช้หมายถึงเจ้า นายใช้คำว่า ขุนนางแทน ชักให้เข้าใจคำว่า ขุน ในเจ้าขุนมูลนายเป็นขุนนางไปด้วย ที่จริงแล้ว คงจะเป็น เจ้าขุนคำหนึ่ง มูลนายคำหนึ่ง มีพยานอยู่ในคำว่า พ่อขุน ขุนหลวง อันเป็นคำใช้เรียกพระเจ้าแผ่นดินอยู่แต่เดิม แสดงว่าเป็นเจ้าใหญ่ในหมู่ขุนหรือหมู่เจ้า เป็นหัวหน้าเจ้า

ระบบสังคมดังกล่าวจะทำให้เกิดการใช้ภาษาตามลำดับชั้นเพื่อให้รู้ว่าเป็นคนชั้นไหน เพื่อประโยชน์แก่การปกครอง

ข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ประพจน์ อัครวิรุฬหการ เห็นว่า ราชาศัพท์น่าจะเกิดขึ้นในสังคมไทย และน่าจะเกิดจากปัจจัยทางสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับการปกครองเป็นสำคัญ เนื่องจากในอดีตสังคมไทยมีการจัดลำดับชั้นของบุคคล ระหว่างผู้ปกครอง อันได้แก่ เจ้า และนาย และผู้ใต้ปกครอง ได้แก่ โพร่ จึงทำให้เกิดการใช้ภาษาตามลำดับชั้น และเอื้อต่อการเกิดราชาศัพท์ในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม ประพจน์ อัครวิรุฬหการ ก็มีโต้แย้งว่า ราชาศัพท์ที่ใช้ในสังคมไทยอาจเกิดขึ้นจากปัจจัยการยืมจากราชาศัพท์เขมร ทั้งนี้เพราะเห็นว่า ราชาศัพท์มีการใช้คำที่มีที่มาจากภาษาเขมร และมีวิธีการสร้างคำขึ้นเป็นราชาศัพท์ ซึ่งอาจเป็นวิธีที่ได้รับแบบอย่างมาจากเขมรก็ได้ (ประพจน์ อัครวิรุฬหการ, ๒๕๔๒ : ๘๔)

ยรรยงค์ สิกขะฤทธิ (๒๕๕๒) เห็นว่า ปัจจัยทางสังคมและปัจจัยทางการปกครองแม้จะมีส่วนให้เกิดราชาศัพท์ แต่ก็ไม่มีนัยสำคัญให้เกิดราชาศัพท์ในภาษาไทย และเสนอว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดราชาศัพท์ในสังคมไทยมิได้เกิดขึ้นจากปัจจัยเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้น แต่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัยประกอบกัน ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางศาสนา และปัจจัยทางการปกครอง

ปัจจัยทางสังคม ทำให้เกิดรูปภาษาที่ใช้แก่บุคคลลำดับชั้นต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่มีการจำแนกบุคคลตามลำดับชั้น ตั้งแต่ในสมัยสุโขทัยเป็นต้นมา ดังเห็นได้จากจารึกหลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง มีการใช้คำที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในชนชั้นปกครองและชนชั้นที่ถูกปกครอง เช่น การใช้คำสรรพนาม *มัน* และ *ทวน* ในจารึกหลักที่ ๑ แม้คำสรรพนาม *ทวน* อาจปรากฏใช้ได้กับบุคคลทั่วไปโดยไม่ระบุ แต่ส่วนใหญ่ก็มักใช้แก่พระมหากษัตริย์ ขุนนาง หรือกลุ่มชนชั้นสูง ส่วนคำสรรพนาม *มัน* ก็ไม่เคยปรากฏใช้กับชนชั้นปกครองเลย แสดงให้เห็นว่ามีการใช้รูปภาษาที่แตกต่างกันสำหรับบุคคลต่างลำดับชั้นมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว

ปัจจัยทางศาสนา ทำให้เกิดรูปภาพแสดงการให้เกียรติอย่างสูงสุดแก่ศาสนา รูปภาพแสดงการให้เกียรติอย่างสูงสุดนี้ ปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยขอมพระนคร ดังปรากฏการใช้หน่วยเต็มหน้า “วระ” ในจารึกสต็อกก้อกรม ที่ใช้แก่เทวรูปของศาสนาพราหมณ์ ส่วนในสังคมไทยปรากฏรูปภาพแสดงการให้เกียรติแก่ศาสนาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังเห็นได้จากจารึกหลักที่ ๑ มีการใช้หน่วยเต็มหน้า “พระ” แก่ศัพท์ศาสนา ทั้งในศาสนาพุทธ เช่น “พระเจดีย์ พระพุทธรูป พระวิหาร” และแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ เช่น “พระขงพงษ์”

ส่วนปัจจัยทางการปกครองเป็นการนำแนวคิดทางศาสนามาปรับใช้กับการปกครอง ทำให้มีการถ่ายโอนรูปภาพแสดงการให้เกียรติแก่ศาสนามาใช้แก่พระมหากษัตริย์ ดังหลักฐานจากจารึกหลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง พบว่า มีการใช้รูปภาพแก่ลำดับชั้นที่แตกต่างกัน และมีการใช้รูปภาพที่แสดงการให้เกียรติแก่ศัพท์ศาสนาแล้ว แต่ยังไม่ปรากฏใช้ราชาศัพท์ นอกจากนี้ในจารึกเขมรสมัยพระนครก็ปรากฏรูปภาพแสดงการให้เกียรติแก่ศาสนา และปรากฏการใช้ราชาศัพท์แล้ว หากพิจารณาการปกครองในสมัยพ่อขุนรามคำแหงจะเห็นว่า เป็นการปกครองในระบอบพ่อปกครองลูก ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์และประชาชนใกล้ชิดกัน กระทั่งในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลีไทย ทรงใช้พระพุทธานำการปกครอง อีกทั้งพระองค์ยังมีพระจริยาวัตรเพื่อการพระศาสนา เช่น ทรงศึกษาพระไตรปิฎกอย่างแตกฉาน และทรงผนวชเป็นพระภิกษุ จึงทำให้พระองค์ทรงมีฐานะประดุจพระโพธิสัตว์ จึงเป็นเหตุให้มีการถ่ายโอนศัพท์แสดงการให้เกียรติแก่ศาสนาไปใช้แก่พระองค์ด้วย

๒. สมัยที่เริ่มปรากฏการใช้ราชาศัพท์

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการระบอบสมัยที่เริ่มปรากฏการใช้ราชาศัพท์ มีผู้สันนิษฐานไว้แตกต่างกันอยู่ ๒ กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มหนึ่งเชื่อว่าราชาศัพท์เริ่มปรากฏใช้ในสังคมไทยในสมัยอยุธยา ส่วนอีกกลุ่มเชื่อว่า เริ่มปรากฏใช้มาตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยา

กลุ่มที่เชื่อว่าราชาศัพท์เริ่มปรากฏใช้ในสมัยอยุธยา คือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานเรื่องที่มาของราชาศัพท์ไว้ในหนังสือ *สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ๒๕๐๕ : ๑๖๒-๑๖๓* ความว่า

*ราชาศัพท์เป็นคำที่ผู้เป็นบริวารชนใช้สำหรับผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ หรือถ้า
ว่าอีกอย่าง ๑ ดูเป็นเอาภาษาของคนจำพวกอื่น ที่ใช้สำหรับผู้ที่มาเป็นเจ้านาย
ผู้ปกครองของตน... มูลเหตุของราชาศัพท์จะเกิดด้วยเมื่อเขมรปกครองเมืองลโว
ในอาณาเขตเมืองลโว พลเมืองมีหลายชนิด คำพูดเป็นหลายภาษาปะปนกัน ทั้ง*

เขมร ไทย และละว้า ไทยพวกเมืองอุ่ทองคงพูดภาษาไทยมีคำภาษาอื่นปนมากกว่าภาษาไทยที่พูดทางเมืองเหนือ... ครั้นรวมเมืองเหนือกับเมืองใต้อยู่ในปกครองของกรุงศรีอยุธยา เจ้านายที่เคยอยู่เมืองเหนือนับแต่สมเด็จพระบรมราชาธิราชสามพระยาเป็นต้น ได้ปกครองกรุงศรีอยุธยาและตีเมืองเขมรได้ ได้เขมรพวกที่เคยปกครองเมืองเขมรเข้ามาเพิ่มเติม ระเบียบราชาศัพท์จึงเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นต้น

ข้อสันนิษฐานของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาต่อราชานุกาภาพข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า พระองค์ทรงเชื่อว่าราชาศัพท์ของไทยได้แบบอย่างมาจากราชาศัพท์ของเขมร ทั้งนี้พระองค์ทรงใช้หลักฐานจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ เจ้าสามพระยา ที่ทรงสามารถตีเมืองนครธมได้เมื่อ พ.ศ. ๑๙๗๔ และทรงกวาดต้อนผู้คนมาเป็นจำนวนมาก (นามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย, ๒๕๕๔ : ๖๙) และเมื่อทรงพิจารณาลักษณะภาษาที่ใช้ในเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ ทรงเห็นว่า ไม่ใคร่มีการใช้ถ้อยคำที่เป็นภาษาเขมรมากนัก จึงทรงสันนิษฐานว่า ระเบียบราชาศัพท์น่าจะเริ่มขึ้นในช่วงนี้ และเป็นแบบแผนชัดเจนในสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

หม่อมหลวงปีย์ มาลากุล (๒๕๑๖ : ๓) ก็เชื่อว่า ราชาศัพท์ น่าจะปรากฏครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทั้งนี้เพราะพิจารณาจาก*กฎมณเฑียรบาล* ซึ่งตราขึ้นในสมัยนี้ กล่าวถึงพระราชกำหนดถ้อยคำที่ใช้ในการกราบบังคมทูล กราบทูล กำหนดคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้ และวิธีขานรับ ซึ่งน่าจะถือได้ว่าเป็นตำราราชาศัพท์ฉบับแรก

กลุ่มที่เชื่อว่าราชาศัพท์น่าจะมิใช่มาตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยา ที่สำคัญคือ หม่อมราชวงศ์แสงสุรย์ ลดาวัลย์ (๒๕๑๗ : ๓-๔) ให้ความเห็นว่า ราชาศัพท์น่าจะมิใช่มาตั้งแต่ก่อนสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ พระเจ้าอู่ทอง และพระมหากษัตริย์ราชที่ ๑ ลีไทย ทั้งนี้เพราะกษัตริย์ทั้ง ๒ พระองค์ครองราชในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน คือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ พระเจ้าอู่ทอง ครองราชย์ในระหว่าง พ.ศ. ๑๘๙๓-๑๙๑๒ ส่วนพระมหากษัตริย์ราชที่ ๑ ลีไทย ครองราชย์ในระหว่าง พ.ศ. ๑๘๙๗-๑๙๑๓ หากราชาศัพท์เกิดขึ้นจากพระราชดำริของพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง ต้องใช้เวลาอีกหลายปี วัฒนธรรมการใช้ราชาศัพท์จึงจะแพร่หลายไปสู่อีกอาณาจักร ทั้งนี้หม่อมราชวงศ์แสงสุรย์ ลดาวัลย์ ให้ความเห็นว่า ราชาศัพท์น่าจะเกิดขึ้นในช่วงสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เช่นเดียวกับ*หม่อมราชวงศ์ศุภวัณย์ เกษมศรี* (๒๕๕๒ : ๑๖-๑๗) ก็เชื่อว่า ราชาศัพท์น่าจะมิใช่ขึ้นในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พิจารณาจากคำที่มีลักษณะเป็นราชาศัพท์คือขึ้นต้นด้วย "พระ" จำนวน ๒๐ คำ เช่น *พระรามคำแหง พระเจดีย์ พระศรีรัตนธาตุ พระพุทธรูป พระกระพุงผี* เป็นต้น ทั้งนี้หม่อมราชวงศ์ศุภวัณย์ เกษมศรี ถือว่าคำราชาศัพท์คือ คำที่ใช้แก่ทั้งพระราชมา พระศาสนา และเทพยดา ด้วย แม้จะยังไม่ปรากฏการใช้ราชาศัพท์ในจารึกหลักที่ ๑ ชัดเจนนัก แต่ก็ปรากฏการใช้ถ้อยคำที่สุภาพ เช่น ใช้คำว่า "นบ" แทน "ไหว้" เป็นต้น

จึงอาจเป็นไปได้ว่า มีการใช้ถ้อยคำที่สุภาพไพเราะในสมัยพ่อขุนรามคำแหงแล้ว และคำเหล่านี้ได้พัฒนาไปเป็นราชาศัพท์ ส่วนการที่ปรากฏราชาศัพท์ใช้ในกรุงศรีอยุธยา นั้น ก็น่าจะได้รับอิทธิพลจากสุโขทัย ดังเห็นได้จากอาณาเขตการปกครองในสมัยพระองค์ และอิทธิพลการรับตัวอักษรสุโขทัยไปใช้ในอยุธยา

อย่างไรก็ตาม ยังปรากฏผู้สันนิษฐานที่มาของราชาศัพท์ที่เชื่อว่าปรากฏขึ้นก่อนสมัยอยุธยา แต่ระยะเวลาที่ปรากฏแตกต่างกับหม่อมราชวงศ์แสงสุรีย์ ลดาวัลย์ และหม่อมราชวงศ์ศุภวัฑฒย์ เกษมศรี ได้แก่ ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๕๐ : (๑๓)) ระบุว่า ราชาศัพท์น่าจะมิใช่ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังปรากฏในจารึกหลักที่ ๕ จารึกวัดป่ามะม่วง ด้านที่ ๑ กล่าวถึงการเสด็จขึ้นครองราชย์ของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลิไทย พบคำบางคำที่เป็นราชาศัพท์และยังคงมีใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน ดังนี้

*พระยาหล่อไทย...รู้พระปิฎกไตร ได้ขึ้นเสวยราชย์ในเมืองศรีลัชชนาลัย
สุโขทัย แทนปู่แทนพ่อ ผุ่งเป็นท้าวเป็นพระยาเบื้องตะวันออกตะวันตก หัว
นอน ตีนนอน ต่างคนต่างมีใจใคร่ใจรักเอามกุฏขึ้นชัยศรีเศวตฉัตรมาลัยดัดยัญ
อภิเชกให้เป็นท้าวเป็นพระยา ทั้งหลายจึงสมมติชื่อขึ้น ศรีสุริยพงศ์รามมหา
ธรรมราชาธิราชเสวยราชย์ชอบด้วยทศพิธราชธรรม*

คำว่า *เสวยราชย์ มกุฏ เศวตฉัตร และทศพิธราชธรรม* เป็นราชาศัพท์ที่ยังคงปรากฏใช้มาจนถึงปัจจุบัน จึงถือได้ว่าราชาศัพท์ปรากฏใช้แล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย

นอกจากนี้ ยรรยงค์ สิกขะฤทธิ (๒๕๕๒) ก็ได้สันนิษฐานช่วงเวลาปรากฏราชาศัพท์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ เชื่อว่าราชาศัพท์น่าจะเริ่มปรากฏใช้ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลิไทย ทั้งนี้ เพราะไม่ปรากฏการใช้ราชาศัพท์ในจารึกหลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง และจารึกหลักที่ ๒ จารึกวัดบางสนุก แต่ปรากฏรูปภาษาที่แสดงการยกย่องแก่ศัพท์ศาสนาในจารึกทั้ง ๒ หลักแล้ว อีกทั้งเมื่อพิจารณาบริบททางประวัติศาสตร์ ยังพบว่า พระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลิไทย ได้ทรงประกาศใช้พระพุทธานุภาพการปกครอง ทำให้พระองค์ทรงมีฐานะเป็นดังพระโพธิสัตว์ จึงเป็นเหตุให้เกิดการถ่ายโอนศัพท์ที่ใช้แก่พระศาสนาไปใช้แก่พระมหากษัตริย์ เป็นเหตุให้ปรากฏการใช้ราชาศัพท์ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลิไทยนี้ ดังปรากฏหลักฐานครั้งแรกในจารึกนครชุม พ.ศ. ๑๙๐๐ ดังนี้

*พระยาหล่อไทยราช ผู้เป็นลูกพระยาเลอไทย เป็นหลานแก่พระยารามราช
เมื่อได้เสวยราชย์ในเมืองศรีลัชชนาลัยสุโขทัย ได้ราชาภิเชก อันผู้ท้าวพระยา
ทั้งหลายอันเป็นมิตรสหาย อันมีในลี้ทศนี้ แต่งกระยาตงววยของฝากหมากปลา*

มาไหว้อันยัตย์ *อภิเชก* เป็นท้าวเป็นพระยา จึงขึ้นชื่อศรีสุริยวงศ์มหาธรรม
ราชาธิราช

จารึกนครชุม พ.ศ. ๑๙๐๐ ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๒-๔
(ประชุมจารึกภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย, ๒๕๔๘ : ๕๙)

ข้อความข้างต้น บรรยายถึง ลักษณะฤทธิ ระบุว่า ปราบภูรราชาศัพท์ ๓ คำ ได้แก่ *เสวยราชย์* *ราชาภิเชก* และ *อภิเชก* ถือเป็นกริยารราชาศัพท์ เนื่องจากมีการใช้รูปคำที่แตกต่างกับภาษาสามัญ และมีความหมายเกี่ยวแก่พระมหากษัตริย์ กล่าวคือ เป็นการกล่าวถึงการสถาปนาขึ้นเป็นกษัตริย์ ใช้แก่ "พระยาลือไทยราช" ซึ่งหมายถึง พระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลีไทย จึงกล่าวได้ว่าเป็นหลักฐานที่ปรากฏการใช้ราชาศัพท์ครั้งแรกในภาษาไทย

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีผู้สันนิษฐานความเป็นมาของราชาศัพท์โดยอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องยืนยัน แต่การศึกษาความเป็นมาของราชาศัพท์ก็ยังไม่เป็นที่ยุติ เพราะหลักฐานที่ยกมานั้น ก็เป็นหลักฐานเพื่อสนับสนุนสมมติฐานนั้น ๆ อีกทั้งปัญหาสำคัญที่พบในการศึกษาความเป็นมาของราชาศัพท์ นั่นคือ นิยามและขอบเขตความหมายของคำว่า "ราชาศัพท์" เนื่องจากคำบางคำ ในการศึกษาหรืองานวิจัยบางชิ้นอาจเรียกรว่าราชาศัพท์ ในขณะที่เมื่อเป็นราชาศัพท์ในความเห็นของนักวิชาการคนอื่น ดังเช่น นิยาม "ราชาศัพท์" ของหม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี ที่ถือให้คำที่ขึ้นต้นด้วย "พระ" ที่ปรากฏในจารึกหลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง เป็นราชาศัพท์ทั้งหมด โดยให้เหตุผลว่าราชาศัพท์เป็นการใช้รูปภาษาเฉพาะสำหรับเทพ อันได้แก่ สมมติเทพ คือ พระราชา อุบัติเทพ คือ เทพและเทวดา และวิสุทธิเทพ คือ พระพุทธเจ้า (ศุภวัฒน์ เกษมศรี, ๒๕๔๒ : ๑๗) จึงมีผลให้คำที่ปรากฏในจารึกหลักที่ ๑ ซึ่งขึ้นต้นด้วย "พระ" จัดเป็นราชาศัพท์ทั้งหมด ทั้งที่มีได้ใช้แก่พระมหากษัตริย์ก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การศึกษาความเป็นมาของราชาศัพท์ยังไม่สามารถหาข้อยุติได้อย่างแน่ชัด

เมื่อพิจารณาการศึกษาและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่า แม้ผลการศึกษาเหล่านั้นจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องสมัยที่เริ่มปรากฏราชาศัพท์ในสังคมไทย แต่ก็ช่วยชี้ให้เห็นว่า ราชาศัพท์ในสังคมไทยน่าจะเริ่มปรากฏใช้ในราว พ.ศ. ๑๘๒๒-๑๘๙๑ ตั้งแต่ช่วงสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช จนถึงสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ อันเป็นช่วงเริ่มต้นสมัยประวัติศาสตร์ของไทย นอกจากนี้ งานวิจัยบางชิ้นยังชี้ให้เห็นจุดสำคัญของการกำหนดสมัยราชาศัพท์นั่นคือ ความแตกต่างในแง่มิติพื้นที่ กล่าวคือ กรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา มิได้มีการสืบทอดกันทางประวัติศาสตร์ แต่ต่างเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน แม้กรุงสุโขทัยจะมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เริ่มขึ้นก่อนกรุงศรีอยุธยา

ถึง ๑๐๑ ปี^{๑๙} แต่ก็ยังไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่า ก่อนหน้าการตั้งกรุงศรีอยุธยา เคยมีกลุ่มชาวไทย เป็นผู้ปกครองดินแดนแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยามาก่อนหรือไม่

ปรีดี พิศภูมิวิถี (๒๕๕๔ : ๔๙-๕๐) กล่าวว่า ในหนังสือ "คู่มือทูตตอบ" ที่เรียบเรียงขึ้นในสมัย สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ระบุว่า พระเจ้าแผ่นดินอยุธยาสืบเชื้อสายมาจากสมเด็จพระปฐม นารายณ์อิศวรบพิตร เมื่อ พ.ศ. ๑๓๐๐ และมีกษัตริย์สืบทอดต่อมาอีกถึง ๕๐ รัชกาล จนถึงสมเด็จพระรามาธิบดีได้สร้างกรุงสยามเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๔ จึงอาจมีความเป็นไปได้เช่นกันว่า ดินแดนบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานี้ อาจเคยมีกลุ่มชาวไทยเป็นผู้ปกครองอยู่ก็เป็นได้ เพียงแต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ การกำหนดว่าราชาศัพท์เมื่อเกิดขึ้นในเมืองหนึ่งแล้วมีอิทธิพลไปสู่ อีกเมืองหนึ่ง จึงอาจมีน้ำหนักน้อยเกินไปก็เป็นได้ ฉะนั้นในการพิจารณากำหนดอายุของราชาศัพท์จึง ควรพิจารณาเรื่องมิติของพื้นที่นี้ด้วย

หากพิจารณาตามความเห็นของหม่อมราชวงศ์แสงสุริย์ ลดาวัลย์ แม้จะเห็นว่าการถ่ายทอด วัฒนธรรมการใช้ราชาศัพท์จากกรุงสุโขทัยไปสู่กรุงศรีอยุธยาเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก แต่ก็มิได้ปฏิเสธ ว่าเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ยกตัวอย่างการถ่ายทอดวัฒนธรรมตัวอักษรไทยสุโขทัย ไปสู่กรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏหลักฐานในจารึกแผ่นศิbuk วัดมหาธาตุ พ.ศ. ๑๙๑๒-๑๙๓๑ ซึ่งมีสำเนา อักษรคล้ายคลึงกับอักษรไทยสุโขทัยสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลิไทย (ก่องแก้ว วีระประจักษ์, ๒๕๒๖ : ๒๕)

เมื่อพิจารณาจากหลักฐานการแพร่กระจายของอักษรไทยสุโขทัยสู่กรุงศรีอยุธยา จะเห็นว่า เมื่อพิจารณาอักษรไทยสุโขทัยที่ปรากฏในจารึกวัดป่ามะม่วง พ.ศ. ๑๙๐๔ สมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลิไทย และอักษรไทยอยุธยาที่ปรากฏในจารึกศิbuk วัดมหาธาตุ พ.ศ. ๑๙๑๒-๑๙๓๑ มีระยะเวลา ห่างกันเพียง ประมาณ ๑๐-๓๐ ปี เท่านั้น แต่วัฒนธรรมการใช้อักษรไทยแบบสุโขทัยก็ปรากฏขึ้นแล้ว ในสมัยอยุธยา ดังนั้นหากราชาศัพท์เริ่มปรากฏขึ้นในสมัยสุโขทัยก่อน แล้วจึงส่งอิทธิพลสู่อยุธยา ก็มีความเป็นไปได้เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ก็มีความสำคัญในการช่วยชี้ให้เห็นถึงความ แตกต่างด้านมิติพื้นที่ เพราะราชาศัพท์ที่ปรากฏใช้ในกรุงสุโขทัยและราชาศัพท์ที่ปรากฏใช้ในกรุงศรี อยุธยา อาจมีการสืบทอดอิทธิพลต่อกัน หรืออาจมีที่มาแตกต่างกัน หรืออาจมีที่มาจากแหล่งอื่น เดียวกัน ก็เป็นไปได้เช่นกัน

^{๑๙} ในนามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย (๒๕๕๔ : ๑๙, ๔๙) ระบุว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ผู้ก่อตั้งกรุง สุโขทัย เสวยราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๑๗๙๒ ส่วนสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ พระเจ้าอู่ทอง ผู้ก่อตั้งกรุงศรีอยุธยา เสวย ราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ ดังนั้นระยะเวลาระหว่างการตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี จึงห่างจากการตั้งกรุงศรีอยุธยา ถึง ๑๐๑ ปี

นอกจากนี้ การศึกษาความเป็นมาของราชาศัพท์ยังแสดงให้เห็นหลักฐานต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษาความเป็นมาของราชาศัพท์ หลักฐานสำคัญในสมัยสุโขทัย ได้แก่ *จารึกหลักที่ ๑* *จารึกพ่อขุนรามคำแหง* *จารึกวัดนครชุม* และ *จารึกวัดป่ามะม่วง*

จารึกหลักที่ ๑ *จารึกพ่อขุนรามคำแหง* มีทั้งผู้ที่กล่าวว่า ปรากฏหลักฐานการใช้ราชาศัพท์ใน *จารึกหลักนี้แล้ว* และที่เห็นว่า *จารึกหลักนี้ยังไม่ปรากฏหลักฐานการใช้ราชาศัพท์ โดยเฉพาะคำที่น่าสนใจ ได้แก่ คำที่ขึ้นต้นด้วย "พระ" คือคำว่า พระพุทธศาสนา พระพุทธรูป พระอัฐารศ พระขงูผี พระธาตุ พระเจดีย์ และ พระมหาธาตุ* คำที่มีรูปเหมือนราชาศัพท์ปัจจุบัน คือคำว่า *ทรงศีล* และคำที่มีความหมายเหมือนกันแต่ใช้รูปคำต่างกัน คือคำว่า *นบ-ไหว้* และ *ท่าน-มัน*

คำดังกล่าวนี้ เป็นคำที่ใช้ในการเป็นหลักฐานการใช้ภาษาในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช กล่าวคือ คำว่า *นบ-ไหว้* และ *ท่าน-มัน* เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีการใช้คำที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มผู้ปกครองและกลุ่มผู้ใต้ปกครอง กล่าวคือ คำว่า *นบ* และ *ท่าน* เป็นคำที่ใช้แก่ผู้ปกครอง ส่วนคำว่า *ไหว้* และ *มัน* ใช้แก่ผู้ใต้ปกครอง สำหรับ *หม่อมราชวงศ์แสงสุริย์ ลดาวัลย์* ถือว่าการใช้คำเหล่านี้ ได้คลี่คลายไปเป็นราชาศัพท์ในสมัยต่อมา ส่วน *ยรรยงค์ ลิกษะฤทธิ* เห็นว่า คำเหล่านี้เป็นเพียงเครื่องยืนยันการใช้ภาษาตามลำดับชั้นในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช แต่ยังไม่ถือเป็นราชาศัพท์

ส่วนคำว่า *ทรงศีล* นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า ไม่ใช่ราชาศัพท์อย่างแน่นอน เพราะเป็นศัพท์ที่ใช้แก่บุคคลทั่วไป ดังปรากฏในข้อความว่า "*ผู้ง่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน*" (ด้าน ๑ บรรทัดที่ ๑๒) ข้อความนี้กล่าวถึง *ผู้ง่วย* ซึ่งหมายถึงกลุ่มบุคคล ที่มีจิตใจศรัทธาในพระพุทธศาสนา เมื่อถึงช่วงเข้าพรรษาก็จะพากันถือศีล ฉะนั้นคำว่า *ทรงศีล* ในที่นี้จึงมิใช่ราชาศัพท์

กลุ่มคำที่น่าสนใจอีก ๗ คำ ได้แก่คำว่า *พระพุทธศาสนา พระพุทธรูป พระอัฐารศ พระขงูผี พระธาตุ พระเจดีย์* และ *พระมหาธาตุ* คำดังกล่าวนี้ *หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี* ถือว่าเป็นราชาศัพท์ดังกล่าวแล้วข้างต้น แต่ *ยรรยงค์ ลิกษะฤทธิ* ตั้งข้อสังเกตว่ามีการสร้างรูปคำจากภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาเขมร และมีลักษณะเช่นเดียวกับราชาศัพท์ที่ปรากฏส่วนใหญ่ในสมัยสุโขทัย คำดังกล่าวมิใช่คำราชาศัพท์เพราะเป็นคำที่ใช้แก่ศัพท์ทางศาสนาและแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ คำชุดดังกล่าวเป็นหลักฐานการใช้รูปภาษาแสดงการยกย่องแก่ศาสนา ซึ่งต่อมาได้ถ่ายทอดมาใช้แก่พระมหากษัตริย์

กลุ่มคำดังกล่าวที่ปรากฏใน *จารึกหลักที่ ๑* *จารึกพ่อขุนรามคำแหง* ถือเป็นหลักฐานสำคัญที่มีผู้นำไปใช้เป็นหลักฐานยืนยันสมมติฐานของตน ฉะนั้นในการศึกษาความเป็นมาของราชาศัพท์คำชุดดังกล่าวนี้ก็น่าจะยังมีประโยชน์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสันนิษฐานสมัยของราชาศัพท์ได้

ส่วนใน *จารึก ๒* หลักที่มีความสำคัญมาก ได้แก่ *จารึกนครชุม* และ *จารึกวัดป่ามะม่วง* เพราะมีผู้นำไปใช้เป็นหลักฐานการปรากฏใช้ราชาศัพท์ครั้งแรก ในหนังสือ *ราชาศัพท์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*

ราชาศัพท์ปรากฏใช้ครั้งแรกใน*จารึกวัดป่ามะม่วง* เพราะปรากฏการใช้คำที่ใช้เฉพาะแก่พระมหากษัตริย์ ได้แก่คำว่า *เสวยราชย์ มกุฏ ชั้นชัยศรี เศวตฉัตร ทศพิธราชธรรม* แต่ยรรยงค์ ลิกษะฤทธิ ระบุว่าราชาศัพท์ปรากฏครั้งแรกใน*จารึกนครชุม* เพราะปรากฏคำที่มีรูปศัพท์แตกต่างจากคำสามัญ คือใช้คำภาษาบาลีสันสกฤต และใช้แก่พระมหากษัตริย์ จึงถือว่าคำดังกล่าวเป็นราชาศัพท์ ข้อเสนอพื้นฐานที่ต่างกันของราชบัณฑิตยสถาน และยรรยงค์ ลิกษะฤทธิ อยู่ที่สมัยของเอกสาร ยรรยงค์ ลิกษะฤทธิ ระบุว่า *จารึกนครชุม* จารึกขึ้นใน พ.ศ. ๑๙๐๐ แต่ราชบัณฑิตยสถาน มิได้ระบุว่า จารึกขึ้นเมื่อใด แต่ในหนังสือ*ประชุมจารึกภาคที่ ๘ จารึกสมัยสุโขทัย* (๒๕๔๘ : ๗๑) ระบุว่าอย่างชัดเจนว่าเป็นจารึกเมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๔ อย่างไรก็ตาม จารึกทั้ง ๒ หลักก็เป็นจารึกที่ปรากฏขึ้นในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลีไทย เช่นเดียวกัน และแสดงให้เห็นว่าปรากฏการใช้ราชาศัพท์แล้วในสมัยนี้

ส่วนเอกสารสำคัญในสมัยอยุธยาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ราชาศัพท์ในสมัยอยุธยา คือ *กฎมณเฑียรบาล* ซึ่งเชื่อว่าตราขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ใน*กฎมณเฑียรบาล* ได้กล่าวถึงธรรมเนียมปฏิบัติในพระราชวัง การสืบสันตติวงศ์ รวมทั้งการใช้ถ้อยคำในการกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์ อีกทั้งใน*กฎมณเฑียรบาล* ก็ปรากฏการใช้ราชาศัพท์เป็นจำนวนมากแล้ว ดังนั้นจึงมีทั้งนักวิชาการที่เชื่อว่าปรากฏการใช้ราชาศัพท์มาแล้วก่อนสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และที่เชื่อว่าปรากฏแบบแผนการใช้ราชาศัพท์เป็นลายลักษณ์อย่างชัดเจนในสมัยนี้

เอกสารดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นเอกสารสำคัญที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของราชาศัพท์ และเป็นเอกสารที่แสดงให้เห็นตัวอย่างการใช้ราชาศัพท์ในสมัยดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

๒.๓.๑.๒ พัฒนาการของราชาศัพท์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวถึงพัฒนาการของราชาศัพท์ปรากฏเพียง ๒ เรื่อง เท่านั้น คือ การศึกษาของ*ประพจน์ อัครวิรุฬหการ* และ*ยรรยงค์ ลิกษะฤทธิ* ดังนี้ *ประพจน์ อัครวิรุฬหการ* (๒๕๔๒) ศึกษาเรื่อง "ที่มาและพัฒนาการราชาศัพท์" โดยแยกประเด็นการศึกษาเป็น ๒ หัวข้อ คือ ที่มาของราชาศัพท์และพัฒนาการราชาศัพท์ ในส่วนที่เป็นการศึกษาพัฒนาการราชาศัพท์นั้น *ประพจน์ อัครวิรุฬหการ* ได้ยกตัวอย่างเอกสารในสมัยสุโขทัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ ที่ปรากฏการใช้ราชาศัพท์ มาอภิปรายเกี่ยวกับลักษณะราชาศัพท์และการใช้ราชาศัพท์ในสมัยนั้น ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สมัยสุโขทัย ได้ยกตัวอย่างจารึก ๒ หลัก ได้แก่ จารึกหลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง และจารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาไทย จารึกทั้งสองหลักแสดงให้เห็นว่า ในสมัยสุโขทัยปรากฏราชาศัพท์จำนวนจำกัด โดยเฉพาะช่วงต้นสุโขทัย ปรากฏเฉพาะคำนำหน้าพระนามเท่านั้น เช่น *พ่อขุน* ในช่วงต่อมาจึงปรากฏนามและกริยารราชาศัพท์ เช่น *พระสหาย ราชอาสน์ พระราชโองการ เสวยราชย์ ราชภิเษก* และคำนำหน้าชื่อ มีการใช้คำว่า *พระ* และ*พระยา* อย่างไรก็ตามคำบอกเครือญาติยังคงใช้

คำธรรมดา เช่น *ปู่ พ่อ* นอกจากนี้ยังได้พิจารณาราชาศัพท์ที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วงด้วย พบว่า มีราชาศัพท์มากอยู่พอสมควร เช่น *เสด็จ ราชกุมาร ราชอาสน์ ราชมณเฑียร* และมีคำนำหน้าชื่อเพิ่มขึ้น เช่น *สมเด็จ สมเด็จพระ*

สมัยอยุธยา ยกตัวอย่างจาก *กฎมณเฑียรบาล สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ คำพระราชทานสมณศักดิ์ สมัยพระอินทราชา (พ.ศ. ๑๙๕๙) คำจากฎที่พระเจดีย์ศรีสองรักษ์ สมัยสมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิ (พ.ศ. ๒๑๐๗) เอกสารเรื่องทรงพระกรุณาให้สร้างพระพุทธรูปจำลอง สมัยสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ. ๒๒๒๓) และจดหมายเหตุการพระศพสมเด็จพระนารายณ์ วัตถุประสงค์ สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๘) พบว่าในสมัยอยุธยาปรากฏราชาศัพท์เพิ่มมากขึ้น และมีลักษณะสำคัญดังนี้*

๑) เน้นการใช้ราชาศัพท์เฉพาะแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและไม่กำหนดเกณฑ์เครื่องครัด

๒) เน้นการใช้คำนำพระนามและยศศักดิ์ โดยใช้อย่างเป็นปกติ เช่น *สมเด็จพระเจ้าหน่อพุทธางกูร สมเด็จพระพรหมเมศวร พระมหาอุปราช พระราชกุมาร เป็นต้น*

๓) เน้นการใช้นามราชาศัพท์มาก แต่คำกริยาไม่นิยมใช้เป็นราชาศัพท์ เช่น *พระราชกุมารเกิด ด้วยพระอัครมเหสี สมเด็จพระพุทธเจ้าขีทิพยานทอง เป็นต้น* คำกริยาเริ่มใช้มากขึ้นสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เช่น *เสด็จทรงพระผนวช เสด็จลาผนวช เสด็จปริวัตร มีพระโองการตรัสให้อนุญาต ทรงเครื่องบรรพชิต เป็นต้น* คำที่มีการเติม *ทรง* มีเฉพาะคำว่า *ทรงพระผนวช* แต่คำส่วนใหญ่ที่เป็นกริยามักคงไว้ตามเดิม

ส่วนในสมัยรัตนโกสินทร์ สามารถจำแนกลักษณะความสำคัญและการใช้ราชาศัพท์เป็นสมัยย่อย ๆ ได้ดังนี้

๑) สมัยต้นรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑-๒ คงใช้ราชาศัพท์ตามแบบภาษาอยุธยาสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แต่จะเคร่งครัดเรื่องการใช้คำแสดงยศศักดิ์ และกริยาสำคัญ เช่น *เสวยราชย์ ราชภิเษก พระราชโองการ เสด็จสวรรคาลัย*

๒) สมัยรัชกาลที่ ๓ มีการใช้ "ทรง" นำหน้ากริยาสามัญและกริยารราชาศัพท์เพิ่มมากขึ้น เช่น *ทรงตรัส*

๓) สมัยรัชกาลที่ ๔ มีการบัญญัติกฎการใช้ราชาศัพท์เพิ่มขึ้น เนื่องจากทรงสถาปนากรมพระราชวังบวรสถานมงคล ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินอีกพระองค์หนึ่ง จึงทรงบัญญัติให้ใช้คำว่า "บรม" สำหรับพระเจ้าแผ่นดินวังหลวง และใช้คำว่า "บวร" สำหรับพระเจ้าแผ่นดินวังหน้า นอกจากนี้ยังทรงบัญญัติเรื่องการใช้คำว่า "ทรง" กล่าวคือ ห้ามให้ใช้ "ทรง" นำหน้ากริยารราชาศัพท์ เช่น *โปรด ตรัส เสวย* และกริยาสามัญที่ตามด้วยนามราชาศัพท์ เช่น *สนพระทัย หนักพระทัย ชูบพระองค์*

๔) สมัยรัชกาลที่ ๕ การใช้ราชาศัพท์มีกฎเกณฑ์และแบบแผนที่แน่นอน เนื่องจากมีตำราเรียนภาษาไทยเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังเน้นราชาศัพท์ที่เป็นคำนามและคำนำหน้าพระนาม และพยายามหลีกเลี่ยงการใช้คำหยาบหรือคำที่มีเสียงไม่ไพเราะในการเพ็ดทูล

๕) สมัยปัจจุบัน มีระเบียบการใช้คำ "พระราช" "พระบรมราช" และ "พระบรมมหาราช" แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีการใช้ราชาศัพท์ที่ไม่เหมาะสมและฟุ่มเฟือยเพิ่มมากขึ้น เช่น การใช้ทรงกับกริยาราชศัพท์ เช่น ทรงโปรด ทรงรับสั่ง การใช้คำ "เสด็จ" เพียงคำเดียวเพื่อหมายความว่า ไป เป็นต้น

การศึกษาของประพจน์ อัครวิรุฬหการ ทำให้เห็นลักษณะการใช้ราชาศัพท์ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยปัจจุบันอย่างกว้าง ๆ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ประเด็นที่สำคัญในการศึกษานี้คือ การปรากฏหมวดคำที่ใช้เป็นราชาศัพท์ ทำให้เห็นว่ามีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงหมวดคำที่ใช้เป็นราชาศัพท์ ดังนี้ คำนำหน้านาม > คำนาม > คำกริยา และแนวโน้มการใช้กริยาราชศัพท์ก็เริ่มมีมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังชี้ให้เห็นแนวโน้มของการใช้หน่วยเติมหน้าคำเพื่อใช้เป็นราชาศัพท์ เช่น พระ พระราช พระบรมราช สำหรับคำนาม และ ทรง สำหรับกริยา แต่เดิมปรากฏเพียงคำว่า พระ แล้วจึงค่อยพัฒนาไปใช้คำอื่นมากขึ้น ส่วนคำกริยาแต่เดิมไม่มีการสร้างขึ้นเป็นราชาศัพท์ แต่ต่อมามีการใช้ ทรง อยู่บ้าง กระทั่งปัจจุบันมีการใช้อย่างมาก

ยรรยงค์ สิกขะฤทธิ (๒๕๕๒) ศึกษาเรื่อง "พัฒนาการราชาศัพท์สมัยสุโขทัยถึงสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างราชาศัพท์และพัฒนาการของโครงสร้างราชาศัพท์ และเพื่อศึกษาการใช้ราชาศัพท์และพัฒนาการการใช้ราชาศัพท์ โดยศึกษาจากเอกสาร ๔ สมัย ได้แก่ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๑-๓ และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

ผลการศึกษาพบว่า ราชาศัพท์เกิดจากองค์ประกอบโครงสร้างราชาศัพท์ ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนหลัก ส่วนประธานราชาศัพท์ และส่วนขยาย ดังตัวอย่างราชาศัพท์ต่อไปนี้

พระราชลัญจกรสำหรับแผ่นดิน

หมายถึง ตราประทับสำหรับเอกสารสำคัญที่ออกในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ราชาศัพท์ข้างต้นมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

ลัญจกร เป็นส่วนหลัก (สล) ทำหน้าที่แสดงความหมายหลักของราชาศัพท์ หมายถึง ตราประทับ

พระราชเป็นส่วนประธานราชาศัพท์ (สป) ทำหน้าที่เสริมส่วนหลักให้เป็นราชาศัพท์ หมายถึง พระราชา (ราช) ผู้ประเสริฐ (พระ)

สำหรับแผ่นดิน เป็นส่วนขยาย (สข) ทำหน้าที่ขยายความหมายของส่วนหลักเพื่อบอกว่า ส่วนหลักเป็นตราประทับที่ใช้ในราชการแผ่นดิน ออกในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

องค์ประกอบดังกล่าว สามารถจำแนกประเภทของโครงสร้างเป็น ๒ ชนิด ได้แก่ โครงสร้างราชาศัพท์หน่วยเดียวและโครงสร้างราชาศัพท์หลายหน่วย ปรากฏแตกต่างกันตามหมวดคำ ๕ หมวด ได้แก่ นามราชาศัพท์ สรรพนามราชาศัพท์ ลักษณะนามราชาศัพท์ กริยารราชาศัพท์ และวิเศษณ์ราชาศัพท์ หมวดนามราชาศัพท์และกริยารราชาศัพท์ปรากฏข้อมูลมากที่สุด ถือเป็นหมวดคำหลักของราชาศัพท์

นอกจากนี้เมื่อพิจารณารราชาศัพท์ในแต่ละสมัยพบว่า ราชาศัพท์สมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ปรากฏข้อมูลและโครงสร้างมากที่สุด รองลงมาคือสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๑-๓ สมัยอยุธยา และสมัยสุโขทัยตามลำดับ ส่วนรูปแบบโครงสร้างราชาศัพท์พบว่า สมัยสุโขทัยมีความซับซ้อนน้อยที่สุดในขณะที่สมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๑-๓ มีความซับซ้อนมากที่สุด ส่วนโครงสร้างที่นิยมใช้มากที่สุดในทุกสมัยและทุกหมวดคำคือ ส่วนประธานราชาศัพท์ประกอบหน้าส่วนหลัก เช่น *พระหัตถ์* และโครงสร้างที่ไม่ปรากฏในสมัยสุโขทัยแต่เริ่มปรากฏใช้ครั้งแรกในสมัยอยุธยา คือ ส่วนหลักต้น+ส่วนประธานราชาศัพท์+ส่วนหลักท้าย เช่น *สีพระทนต์*

ส่วนการศึกษาการใช้ราชาศัพท์ พบว่า ราชาศัพท์ใช้แก่บุคคล ๒ บุคคล คือ *ผู้อ้างถึง* และ*ผู้ใช้* ทำให้เกิดโครงสร้างสำหรับผู้อ้างถึง และโครงสร้างสำหรับผู้ใช้ ส่วนลำดับชั้นของผู้อ้างถึงในสมัยสุโขทัยมี ๓ ลำดับชั้น ได้แก่ พระมหากษัตริย์ พระภรรยาเจ้าและพระราชชนนี และพระบรมวงศานุวงศ์ ส่วนลำดับชั้นของผู้อ้างถึงสมัยอยุธยาถึงสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ ปรากฏ ๕ ลำดับชั้น ได้แก่ พระมหากษัตริย์ พระภรรยาเจ้าและพระราชชนนี พระมหาอุปราช พระบรมวงศานุวงศ์ และไม่ระบุลำดับชั้น ในลำดับชั้นย่อยพบว่าสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาจำแนกตามความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับกษัตริย์ ส่วนสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๑-๓ และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ จำแนกตามลำดับพระอิสริยยศของผู้อ้างถึง ส่วนโครงสร้างราชาศัพท์ที่สัมพันธ์กับการใช้พบว่า มีการใช้โครงสร้างแก่พระมหากษัตริย์มากที่สุดในทุกสมัย และนิยมใช้โครงสร้างที่มีส่วนประธานราชาศัพท์ประกอบหน้าส่วนหลัก เช่น *พระองค์* มากที่สุด

นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังได้อภิปรายผลการศึกษาในเรื่องความซับซ้อนของโครงสร้างราชาศัพท์ที่สัมพันธ์กับฐานะของพระมหากษัตริย์ พบว่า ความซับซ้อนของโครงสร้างราชาศัพท์ที่แตกต่างกันในแต่ละสมัย อาจเกิดจากความแตกต่างของฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในแต่ละสมัย กล่าวคือในสมัยสุโขทัยพระมหากษัตริย์มีฐานะเป็นธรรมราชา รูปแบบโครงสร้างจึงมิได้ซับซ้อนนัก

ต่อมาในสมัยอยุธยาที่มีความคิดว่าพระมหากษัตริย์คือสมมติเทวราชและพระพุทธเจ้า จึงปรากฏโครงสร้างที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๑-๓ และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็มีการสืบทอดความคิดดังกล่าวจากสมัยอยุธยา ทำให้มีการสร้างราชาศัพท์ด้วยโครงสร้างที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นความคิดดังกล่าวอย่างชัดเจน

การศึกษาของ *ยรรยงค์ ลิกษะฤทธิ* เป็นการศึกษาพัฒนาการที่มุ่งศึกษาโครงสร้างของราชาศัพท์และโครงสร้างที่สัมพันธ์กับการใช้ ผลจากการศึกษาทำให้เห็นพัฒนาการว่า โครงสร้างราชาศัพท์ในแต่ละสมัยมีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ที่น่าสนใจคือ การปรากฏโครงสร้างแบบส่วนหลักต้น+ส่วนประธานราชาศัพท์+ส่วนหลักท้าย เช่นในคำว่า *สีพระทนต์ บ้วนพระโอษฐ์ ฤงพระบาท ที่พระบรรทม ที่ราชรถฐาน ผ้าเช็ดพระพักตร์ น้ำพระราชหฤทัย* เป็นต้น โครงสร้างดังกล่าวปรากฏขึ้นครั้งแรกในสมัยอยุธยา นอกจากนี้โครงสร้างแบบซับซ้อน เช่นในคำว่า *พระศรีสรรเพชญ์สมเด็จพระบพิตร สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระบพิตรพระราชสมภารธรรมิกราชาธิราชเจ้า* เริ่มปรากฏในสมัยอยุธยาเช่นเดียวกัน และโครงสร้างดังกล่าวก็พัฒนาต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๑-๓ และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ การไม่ปรากฏโครงสร้างดังกล่าวในสมัยสุโขทัย จึงทำให้ราชาศัพท์สมัยสุโขทัยมีความแตกต่างกับราชาศัพท์สมัยอื่น ๆ มากที่สุด จึงน่าจะสนใจว่า หากพิจารณารราชาศัพท์ที่ปรากฏในสมัยสุโขทัย และสมัยอื่น ๆ ราชาศัพท์สมัยสุโขทัยจะมีปรากฏใช้ในสมัยอื่นหรือไม่

การศึกษาพัฒนาการราชาศัพท์ดังกล่าวข้างต้น ช่วยให้เห็นภาพราชาศัพท์ที่ปรากฏใช้ในสมัยต่าง ๆ ได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามเนื่องจากประเด็นในการศึกษา และการกำหนดขอบเขตคำว่าราชาศัพท์ที่แตกต่างกัน ทำให้ผลการศึกษามีความแตกต่างกันอยู่พอสมควร

นอกจากการศึกษาของประพจน์ อัครวิรุฬหการ และยรรยงค์ ลิกษะฤทธิ แล้ว ยังมีการศึกษาของ Zarchi (2001) ที่ศึกษาในเชิงพัฒนาการของราชาศัพท์ อย่างไรก็ตาม การศึกษาของ Zarchi มุ่งตอบคำถามในด้านสังคมและวัฒนธรรมมากกว่าด้านภาษา ดังนั้นจึงจะไม่นำมากล่าวในที่นี้ แต่จะนำไปกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

๒.๓.๑.๓ ความสัมพันธ์ของราชาศัพท์กับสังคมและวัฒนธรรม

เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นด้านความสัมพันธ์ของราชาศัพท์กับสังคมและวัฒนธรรมมีจำนวน ๔ เรื่อง ได้แก่ การศึกษาของ Roengpitya (1973) Chantornvong (1991) Zarchi (2001) และสุวดี นาสวัสดิ์ (๒๕๕๒) ดังนี้

Kanita Kanasut Roengpitya (1973 อ้างถึงใน สุวดี นาสวัสดิ์, ๒๕๕๒ : ๓๒-๓๓) ศึกษาเรื่อง "A semantic study of royal and sacerdotal usages in Thai" เป็นการศึกษาโครงสร้างความหมายของการใช้คำราชาศัพท์สำหรับพระราชวงศ์และพระสงฆ์ในภาษาไทยตามแนว

อรรถศาสตร์ของเซฟ (Chafe's semantic grammar) โดยวิเคราะห์ข้อมูลราชาศัพท์ในสถานการณ์จริง มีสมมติฐานว่า ระดับภาษาเป็นรูปแสดงซึ่งเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ของ semantic reliable ของทั้งโครงสร้างประโยคและระดับปริเฉท ปฏิสัมพันธ์ทางความหมายนี้ถูกควบคุมด้วยชุดของข้อจำกัดทางความหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า แม้ถ้อยคำที่เป็นราชาศัพท์จะเป็นถ้อยคำที่ถูกกำหนดมาให้ใช้อย่างเป็นแบบแผน แต่ในสถานการณ์สื่อสารจริงแล้ว ไม่ได้เคร่งครัดเช่นนั้นเสมอไป เนื่องจากมีปัจจัยอื่นเพิ่มเติมมา ผลการวิเคราะห์พบว่า โครงสร้างความหมายของราชาศัพท์ที่ใช้กับพระราชวงศ์ และพระสงฆ์ ถูกควบคุมด้วยชุดคำของข้อจำกัดทางความหมายซึ่งมีอยู่ในความรู้ทางโลกของผู้พูด ตัวอย่างของข้อจำกัดที่มีในความคิดของผู้พูดชาวไทยคือ การแสดงความถ่อมตนเมื่อผู้พูดด้วยหรือผู้ที่อ้างถึงมีลักษณะเหนือกว่า ส่วนปัจจัยที่กำหนดการเลือกใช้คำราชาศัพท์นั้น ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พูด ผู้ที่พูดด้วย และสิ่งที่อ้างถึง โดยการพิจารณาสถานภาพของบุคคลว่าสูงหรือต่ำกว่ากันดูได้จากอัตลักษณ์ อันได้แก่ เพศ ลำดับชั้น ตำแหน่ง สถานภาพ ความเป็นทางการ และดูได้จากความสัมพันธ์ส่วนบุคคล และกาลเทศะ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการใช้ราชาศัพท์ที่แตกต่างไปจากแบบแผนที่กำหนด

Sombat Chantornvong (1991 อ้างถึงใน สุวดี นาสวัสดิ์, ๒๕๕๒ : ๓๔-๓๕) ศึกษาเรื่อง "To address the dust of the dust under the soles of the royal feet: A reflection on the political dimension of the Thai Court Language" เป็นการศึกษาภาพสะท้อนทางการเมืองจากราชาศัพท์ เนื่องจากสังเกตว่าถ้อยคำที่ใช้เป็นราชาศัพท์นั้นแฝงความคิดทางพระพุทธศาสนา แต่ผู้พูดคนไทยซึ่งนับถือศาสนาอื่นที่ไม่ใช่ศาสนาพุทธก็สามารถกล่าวถ้อยคำเหล่านั้นได้อย่างไม่ตะขิดตะขวง งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์สาเหตุของปรากฏการณ์ดังกล่าว และวิเคราะห์ว่าระบบการให้เกียรติทำหน้าที่ในทางการเมืองอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทั้งนี้ได้ศึกษาจากคำสรรพนาม คำขึ้นต้น คำลงท้าย ผลการศึกษาสรุปได้ว่า มีสาเหตุ ๒ ประการที่ทำให้ผู้พูดซึ่งเป็นคนในศาสนาอื่นพูดราชาศัพท์ได้ ได้แก่ ความไม่คุ้นเคย (unfamiliarity) และการเผลอ (forgetfulness) ความไม่คุ้นเคยกับราชาศัพท์ทำให้คนมุสลิมภาคใต้กล่าวราชาศัพท์โดยไม่ได้นึกถึงความหมายตามรูปของถ้อยคำเหล่านั้น ส่วนการเผลอจะปรากฏกับผู้พูดที่เป็นคนไทยโดยกำเนิดเท่านั้น ด้วยเหตุที่รู้สึกว่ถ้อยคำที่ใช้กับพระมหากษัตริย์นั้นเป็นสิ่งที่ใช้เพื่อแสดงความเป็นทางการ จึงไม่ได้ตระหนักถึงความหมายที่แท้จริงของถ้อยคำ แต่กรณีของคนไทยมุสลิมจัดว่าเป็นความตั้งใจที่จะเผลอ เนื่องจากโดยทั่วไปผู้พูดซึ่งเป็นคนมุสลิมจะนึกถึงความหมายตามรูปก่อน แต่ที่กล่าวได้ก็คงเพราะพยายามทำให้ราชาศัพท์เป็นเพียงถ้อยคำที่เป็นสัญลักษณ์ของการแสดงความเคารพเท่านั้น

การศึกษาของ Chantornvong มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะแสดงให้เห็นว่าราชาศัพท์กลายเป็นรูปภาษาที่สำคัญ เนื่องจากทำให้ผู้ที่อยู่ในสังคมทุกคนต้องพยายามที่จะใช้ให้ถูกต้อง โดยลืม

คำนึงถึงความหมายตามรูปคำ จึงเป็นเหตุให้ชาวมุสลิมใช้ราชาศัพท์โดยไม่ได้คำนึงว่าเป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

Moshe Ami Zarchi (2001) ศึกษาเรื่อง "การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมทางวัฒนธรรมและสังคมที่สะท้อนในการใช้ราชาศัพท์ในหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงปัจจุบัน" ผู้ศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมของคนในสังคมไทยเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เนื่องจากโดยปกติเมื่อสังคมมีการพัฒนาขึ้นคนส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญกับค่านิยมแบบเดิมลดลง แต่ในสังคมไทยสถาบันพระมหากษัตริย์กลับมีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยอย่างยิ่งและมีอิทธิพลต่อคนในสังคมอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาราชศัพท์ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นบทบาทของสถาบันกษัตริย์ที่ศนะของคนในสังคมต่อสถาบันกษัตริย์ สถานะของสถาบันกษัตริย์ต่อระบบค่านิยมของไทย ซึ่งสัมพันธ์กับระยะเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ในสังคมไทย

การศึกษานี้ใช้วิธีการศึกษาแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการวิเคราะห์คำราชาศัพท์ประมาณ ๓๐,๐๐๐ คำ จากบทความในหนังสือพิมพ์ไทยหลายฉบับใน ๔ ช่วงเวลา ได้แก่ พ.ศ. ๒๔๗๓-๒๔๗๘ พ.ศ. ๒๔๙๓-๒๕๐๐ พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๒๙ และ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๒ เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทั้งรูปแบบและเนื้อหาของราชาศัพท์ โดยรวบรวมจากคำกริยา คำสรรพนาม และคำนาม ผู้วิจัยจัดหมวดหมู่คำราชาศัพท์ที่พบและนับความถี่ เพื่อวิเคราะห์ความหมายที่แฝงอยู่ในภาษาที่ใช้เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์

ผลการวิเคราะห์คำกริยา พบว่ามีการใช้คำว่า "ทรง" เป็นคำนำหน้ามากขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วงเวลาของการวิเคราะห์ นอกจากนั้นยังพบว่า ปรากฏการใช้คำกริยาบางคำที่ยังไม่เคยปรากฏใช้มาก่อน เช่นคำว่า ทรงพยายาม ทรงทำงานหนัก ทรงอธิบาย ทรงสาธิต ทรงห่วงใย ส่วนคำสรรพนามพบว่า มีแนวโน้มการใช้คำนำหน้าพระนามที่ยาวและซับซ้อนมากขึ้น เช่น มีการใช้คำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มากขึ้น ในขณะที่คำว่า ในหลวง มีการใช้น้อยลง ส่วนคำนามพบว่า อัตราการปรากฏคำนำหน้านาม เช่น พระ พระบรม พระราช ไม่มีความแตกต่างในช่วงระยะเวลาดังกล่าว แต่เมื่อศึกษาความหมาย พบว่า ปรากฏคำนามที่เกี่ยวกับพิธีกรรมมากขึ้น ในขณะที่คำนามที่เกี่ยวข้องกับสถานที่และพาหนะมีความสำคัญน้อยลง

ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นบทบาทใหม่ของสถาบันพระมหากษัตริย์ กล่าวคือแสดงให้เห็นภาพของการทำงานหนัก ความเพียรพยายาม ความมีจิตใจอ่อนโยน และความไม่ถือตน แต่ในขณะเดียวกันก็มีการเสนอภาพของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เน้นพิธีกรรมและความศักดิ์สิทธิ์เพิ่มมากขึ้น อันเป็นภาพลักษณ์ที่ไม่สอดคล้องกัน

นอกจากการศึกษาของ Zarchi จะมุ่งตอบคำถามในด้านสังคมและวัฒนธรรมยังมีประโยชน์ต่อการศึกษาในด้านพัฒนาการของราชาศัพท์ด้วย กล่าวคือ งานของ Zarchi สามารถใช้เป็นเครื่องช่วยยืนยันการศึกษาของประพจน์ อัครวิรุฬหการได้เป็นอย่างดีในเรื่องการปรากฏการใช้คำว่า

ทรง เพิ่มขึ้นในสมัยต่อ ๆ มา และยังคงแสดงให้เห็นด้วยว่า ปราภฏการใช้กริยาราชาศัพทเพิ่มมากขึ้น และเป็นกริยาราชาศัพทที่สร้างขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก และส่วนมากมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับพระราชกริยาวัตรของพระมหากษัตริย์ ในขณะที่นามราชาศัพทปราภฏกลับปราภฏการสร้างคำขึ้นใหม่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น อีกทั้งการปราภฏใช้คำนำหน้านาม พระ พระบรม และ พระราช ก็มีได้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การศึกษาของ Zarchi จึงมีความน่าสนใจและแสดงให้เห็นแนวโน้มของตัวบ่งชี้ความเป็นราชาศัพท ที่ต่อไปอาจมีได้อยู่ที่คำนาม แต่อยู่คำกริยาก็เป็นไปได้

สุวดี นาสวัสดิ์ (๒๕๕๒) ศึกษาเรื่อง "ระบบการให้เกียรติที่สะท้อนจากคำขึ้นต้น คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ และ ๒ คำลงท้าย และคำรับในราชาศัพทไทย" เพื่อศึกษาระบบการให้เกียรติ กลวิธีการสร้างคำจากคำขึ้นต้น คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ และ ๒ คำลงท้าย และคำรับในราชาศัพทไทย รวมทั้งศึกษาคำสรรพนามราชาศัพทบุรุษที่ ๑ และ ๒ ในภาษาไทยเปรียบเทียบกับคำสรรพนามราชาศัพทบุรุษที่ ๑ และ ๒ ในภาษามลายูและภาษาจีนโบราณ ผลการศึกษาพบว่า คำขึ้นต้น คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ และ ๒ คำลงท้าย และคำรับในราชาศัพทไทย แสดงการให้เกียรติแก่ผู้ที่พูดด้วยแบบสัมพันธ์กับเป้าหมายของการให้เกียรติ และคำในแต่ละชุดข้อมูลมีระดับการให้เกียรติลดหลั่นลงไปตามฐานันดรศักดิ์ของคู่สนทนา นอกจากนี้ยังพบว่าสรรพนามราชาศัพทบุรุษที่ ๑ สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์การแสดงความถ่อมตนของผู้พูดและมโนทัศน์การอ้างถึงส่วนที่ดีที่สุดของตน สรรพนามราชาศัพทบุรุษที่ ๒ สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์การบดบังอัตลักษณ์ของผู้ที่พูดด้วย และมโนทัศน์การอ้างถึงพื้นที่ คำขึ้นต้น สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์การแสดงความเคารพต่อผู้พูดอย่างสูง คำลงท้ายสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์การบดบังอัตลักษณ์ของผู้ที่พูดด้วย ส่วนคำรับสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์การให้เกียรติตามสถานภาพสูง-ต่ำของผู้ที่พูดด้วย

ด้านกลวิธีการสร้างคำ พบว่าคำขึ้น คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ และที่ ๒ คำลงท้าย และคำรับในราชาศัพทไทย มีรูปแบบทางไวยากรณ์ตั้งต้นเป็นวลีหรือประโยค ต่อมาปัจจัยการใช้ซ้ำจนเป็นแบบแผน จึงทำให้เกิดกระบวนการกลายเป็นคำศัพท์

นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบสรรพนามราชาศัพทบุรุษที่ ๑ และที่ ๒ ในภาษาไทยกับภาษามาเลย์และภาษาจีนโบราณพบว่า คำสรรพนามราชาศัพทบุรุษที่ ๑ และที่ ๒ ในภาษามาเลย์และภาษาจีนโบราณเป็นรูปภาษาแสดงการให้เกียรติแก่ผู้ที่พูดด้วยแบบสัมพันธ์กับเป้าหมายของการให้เกียรติเช่นเดียวกับภาษาไทย คำสรรพนามราชาศัพทบุรุษที่ ๑ ของทุกภาษามีความหมายในลักษณะเดียวกันคือมีคำที่แปลว่า "ทาสหรือผู้รับใช้" แสดงถึงความถ่อมตนของผู้พูดอย่างมาก ส่วนคำสรรพนามบุรุษที่ ๒ ปราภฏรูปภาษา ๒ ลักษณะ ได้แก่ รูปภาษาที่แสดงถึงผู้ที่พูดด้วยอย่างชัดเจน พบในภาษามาเลย์ และรูปภาษาที่แสดงถึงคู่สนทนาอย่างอ้อม พบในภาษาไทยและภาษาจีน รูปภาษาทั้งสองลักษณะสะท้อนให้เห็นการแสดงความเคารพอย่างสูงต่อผู้ปกครองและสะท้อนให้เห็นคติความเชื่อทางศาสนาหรือตำนานเกี่ยวกับผู้ปกครอง

การศึกษาของสุวดี นาสวัสดิ์ เป็นการศึกษาที่เลือกเฉพาะถ้อยคำบางกลุ่มในราชาศัพท์มาศึกษา แต่แสดงให้เห็นถึงระบบความคิดของคนในสังคมไทยในการแสดงการให้เกียรติแก่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ได้อย่างชัดเจนยิ่ง และทำให้เห็นมโนทัศน์ของคนไทยที่มีต่อสถาบันกษัตริย์ นอกจากนี้ ยังได้แสดงให้เห็นความเป็นสากลของรูปภาษาแสดงการให้เกียรติแก่สถาบันกษัตริย์ที่ปรากฏในประเทศอื่น ๆ ทำให้เห็นว่า มโนทัศน์ของคนในสังคมที่มีต่อสถาบันกษัตริย์ในแต่ละชาติ มีมโนทัศน์ในเรื่องพื้นที่และระยะห่างระหว่างตนเองกับพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ จึงมีการใช้รูปภาษาแสดงมโนทัศน์นั้น

๒.๓.๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาราชศัพท์ในภาษาเขมร

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับราชาศัพท์ในภาษาเขมรมีจำนวนเพียงเล็กน้อย ในที่นี้จะขอจำแนกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ หนังสือและตำราเกี่ยวกับราชาศัพท์ในภาษาเขมร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับราชาศัพท์ในภาษาเขมร ดังนี้

๒.๓.๒.๑ หนังสือและตำราเกี่ยวกับราชาศัพท์ในภาษาเขมร

หนังสือที่กล่าวถึงและรวบรวมราชาศัพท์ในภาษาเขมรเท่าที่พบในปัจจุบัน มีเพียง ๒ เล่ม ได้แก่ หนังสือ **กตาสถกฤษฏ์ภาสาไฮ** ราชาสพทกฤษฏ์ภาสาเขมร ราชาศัพท์ในภาษาเขมร ของ ทิวน์ ฮิน (ธัน บ็ิส, 2003) และหนังสือ **หัตถิฎะภณบรูโตณิฎะษบาญุฎ สีน สเบตฎะสฆุภณ** อพิพระราชปรไพณิพระมหากษัตริ นิง สมภูจพระสงฆราช เนื่องในพระราชประเพณีพระมหากษัตริย์และสมเด็จพระสังฆราช ของ จุม เจ็อน (จุม เจ็อน, 2003) หนังสือทั้งสองเล่มนี้เป็นหนังสือที่รวบรวมข้อมูลราชาศัพท์ในภาษาเขมร ส่วนใหญ่มีรายการศัพท์คล้ายคลึงกัน และมีการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับราชาศัพท์ด้วย ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงสาระสังเขปที่เกี่ยวข้องกับราชาศัพท์ในภาษาเขมรที่ปรากฏในหนังสือทั้งสองเล่ม ดังนี้

๑. ความหมายและความเป็นมาของราชาศัพท์ในภาษาเขมร

จุม เจ็อน (2003: 4) ได้ให้ความหมายคำว่า "ราชาศัพท์" ในภาษาเขมรไว้ว่า หมายถึง "ถ้อยคำที่พระราชหรือพระราชินีมีพระราชโองการหรือพระราชเสาวนีย์ไปยังพระราชวงศ์ หรือเป็นถ้อยคำที่พระราชวงศ์กราบบังคมทูลพระราชหรือพระราชินี หรือเป็นถ้อยคำที่พระสงฆ์หรือประชาชนกล่าวแก่พระราช พระราชินี หรือพระราชวงศ์ คำราชาศัพท์นี้ สำหรับใช้ในพระราชวงศานุวงศ์ หรือประชาชนกล่าวเกี่ยวแก่พระราชวงศานุวงศ์ด้วยความเคารพอย่างสูงสุด" ความหมายดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับราชาศัพท์ในภาษาไทย โดยแสดงให้เห็นมิติในเรื่องลำดับชั้น

ของบุคคลเช่นเดียวกับราชาศัพท์ไทย และเชื่อว่าการเกิดราชาศัพท์เกิดขึ้นจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ที่ว่า เทวดาหรืออาทิเทพได้ถือกำเนิดเป็นกษัตริย์ ดังนั้นกษัตริย์จึงมีบุญญาภิหาร นักปราชญ์เขมรจึงบัญญัติถ้อยคำพิเศษเพื่อเป็นเครื่องหมายรู้ให้แตกต่างกับสามัญชนทั่วไป (ฌ็อง บ็อง, 2003: ค-ฉ ต-ฌ) อีกทั้งยังระบุด้วยว่า ราชาศัพท์มีลักษณะเช่นเดียวกับถ้อยคำที่ใช้แก่พระศาสนา เนื่องจากประเทศเขมรเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา จึงมีการใช้คำพิเศษเพื่อให้รู้ว่าเป็นการพรรณนาเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ อันมีลักษณะเช่นเดียวกับราชาศัพท์ (ฌ็อง บ็อง, 2003: ค ต)

จะเห็นได้ว่า ชาวเขมรปัจจุบันเชื่อว่า ราชาศัพท์เกิดขึ้นจากพระพุทธศาสนา และมีความเกี่ยวพันกับพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น ทั้งที่แต่เดิมอาณาจักรขอมเป็นอาณาจักรที่นับถือศาสนาพราหมณ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันชาวเขมรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธเถรวาท จึงส่งผลให้มีความเชื่อในลักษณะดังกล่าว

๒. ลักษณะสำคัญและหลักการสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมร

ทิวิน ฮีน ระบุว่า ราชาศัพท์ส่วนใหญ่ในภาษาเขมรเป็นคำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤต แต่ก็มีภาษาเขมรอยู่เป็นจำนวนมากเช่นกัน และแสดงหลักเกณฑ์การสร้างราชาศัพท์ ดังนี้ (ฌ็อง บ็อง, 2003: ญ-ช ฅ-ช)

๒.๑ นามราชาศัพท์ มีหลักการสร้างนามราชาศัพท์ ดังนี้

๒.๑.๑ เติม "ព្រះ" พระ และ "ព្រះរាជ" พระราช ข้างหน้าราชาศัพท์ส่วนใหญ่ มักสร้างด้วยวิธีการนี้ แต่ส่วนมากเป็นคำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต เช่น

ព្រះទ័យ	พระทัย	พระทัย
ព្រះរាជហឫទ័យ	พระราชหฤทัย	พระราชหฤทัย
ព្រះភូសា	พระภูษา	พระภูษา
ព្រះទម្រង់មណីរត្ន	พระทมร่งมณีรัตน	พระธำมรงค์
ព្រះរាជចល្លិង្គ	พระราชปลัดังก	พระราชปลัดังก
ព្រះមហេសី	พระมเหสี	พระมเหสี

๒.๑.๒ เติม "ព្រះរាជទ្រព្យ" พระราชทรัพย์ ข้างท้าย มักเป็นคำที่ไม่ใช่ภาษาบาลีสันสกฤต อาจเป็นคำเขมร ทั้งนี้เพราะการเติม "ព្រះ" พระ ทำให้รู้สึกแปลกจากความคุ้นเคยในภาษา เช่น

នាឡិកាព្រះរាជទ្រព្យ	นาฬิกาพระราชทรัพย์	นาฬิกา
សៀវភៅព្រះរាជទ្រព្យ	เสี้ยวเภาพระราชทรัพย์	หนังสือ

เด็จเจ้าพระยา	เจ้าพระยาพระราชนุรักษ์	กระถางดอกไม้
เจ้าพระยา	เจ้าพระยาพระราชนุรักษ์	กระบุง
เจ้าพระยา	เจ้าพระยาพระราชนุรักษ์	กระดิ่ง
เจ้าพระยา	เจ้าพระยาพระราชนุรักษ์	ตะแครง

๒.๑.๓ เติม "พระโสมย" พระโสมย ข้างซ้าย ใช้แก่

คำนามที่หมายถึง อาหาร เช่น

บฏพระโสมย	บนแลพระโสมย	ผัก
ลาพระโสมย	ลาพระโสมย	เนื้อสัตว์
สุตพระโสมย	สุตพระโสมย	ไข่
กุฎพระโสมย	กุฎพระโสมย	ข้าว

๒.๑.๔ เติม "พระ" พระ เพียงคำเดียว ใช้แก่คำนามที่เป็น

คำประสม โดยเติมที่คำนามตัวแรก หรือตัวที่สอง เช่น

พระสิริ	รงพระสิริ	พระเขนยรองพระเศียร
พระบาท	รงพระบาท	พระเขนยรองพระบาท
พระขรรค์	สนาพระขรรค์	พระสนับเพลา
พระทนต์	ฉนากพระทนต์	จิ้มพระทนต์
พระบาท	กั้วพระบาท	หลังพระขงฆ์ (น่อง)
พระหस्त	กั้วพระหस्त	พระกร (ปลายแขนถึงมือ)

๒.๑.๕ เติม "ราช" ราช ข้างหน้า เช่น

กษัตริย์	ราชกษัตริย์	พระราชกัลยา
กษัตริย์	ราชกษัตริย์	พระแสงเกาทัณฑ์
กษัตริย์	ราชกษัตริย์	พระราชชนนี
กษัตริย์	ราชกษัตริย์	พระราชโอรส
กษัตริย์	ราชกษัตริย์	พระราชดำรัส
กษัตริย์	ราชกษัตริย์	พระราชดำริ

๒.๒ กริยาราชศัพท์ มีหลักการสร้างกริยาราชศัพท์ ดังนี้

ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๙ จำนวน ๕๒๐ หลัก ผลการศึกษาพบว่า ราชศัพท์ในภาษาเขมรโบราณสมัยแรก ส่วนใหญ่เป็นคำนำหน้าเพื่อแสดงความยกย่องแก่เทพเจ้า คือ *วระกมรตางอญ* "พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ" ต่อมาจึงนำมาใช้แก่พระมหากษัตริย์และผู้ครองเมือง ดังปรากฏในจารึกปราสาทปรำโวเลง พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓ และปรากฏการใช้ราชศัพท์อย่างชัดเจนในจารึก K 904 A พ.ศ. ๑๒๕๖

ลักษณะของนามราชศัพท์ที่ปรากฏในจารึกสมัยก่อนพระนครและสมัยพระนคร พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการสร้างราชศัพท์โดยใช้ *วระ* "พระ" นำหน้าสิ่งของต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาเขมรและภาษาสันสกฤต เช่น *วระปุณยะ* "สิ่งของสำหรับถวาย" *วระอาชญา* "พระราชโองการ" นอกจากนี้มีการใช้ *ราช* ประกอบศัพท์สันสกฤตเพื่อแสดงความเป็นราชศัพท์ เช่น *ราชการุย* "งานที่ทำให้แก่พระเจ้าแผ่นดิน" *ราชกุล* "ตระกูลของพระเจ้าแผ่นดิน" *ราชครุ* "ครูของพระเจ้าแผ่นดิน" *ราชทรุย* "ทรัพย์สินสมบัติของพระเจ้าแผ่นดิน" ส่วนกริยาราชศัพท์พบว่า นิยมใช้ศัพท์สันสกฤตเพื่อให้แตกต่างกับคำสามัญอื่น ๆ เช่น *ปราสาท* "ให้" *ปรัลลิต* "มอบให้" หรือเป็นการใช้ *สตจ* นำหน้าคำเขมรสามัญ เช่น *สตจเทา* "เสด็จไป" *สตจเอลงฉปง* "เสด็จขึ้นไปสูรับ" นอกจากนี้ยังพบว่าราชศัพท์ในภาษาเขมรโบราณยังไม่ปรากฏการใช้ *ทรง* นำหน้าคำกริยา แต่ปรากฏครั้งแรกในจารึกวัดป่ามะม่วง พ.ศ. ๑๙๐๔ ในสมัยพระมหาดธรรมราชาลิไทย

การศึกษาของกังวล คัชชิตมา เป็นการศึกษาที่ช่วยยืนยันให้เห็นว่า ในภาษาเขมรโบราณปรากฏการใช้ราชศัพท์มาตั้งแต่สมัยก่อนพระนครแล้ว และราชศัพท์ดังกล่าว มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับภาษาไทย โดยเฉพาะการใช้หน่วยเติมหน้า "วระ" หน้านามราชศัพท์ เช่นเดียวกับการใช้หน่วยเติมหน้า "พระ" หน้านามราชศัพท์ไทย อย่างไรก็ตาม ก็แสดงให้เห็นความต่างของกริยาราชศัพท์ของเขมรและไทย กล่าวคือ กริยาราชศัพท์ของเขมร ส่วนมากสร้างขึ้นจากศัพท์สันสกฤต และที่สำคัญยังไม่ปรากฏใช้หน่วยเติมหน้า "ทรง" หน้ากริยาสามัญเพื่อใช้เป็นราชศัพท์ในสมัยนี้เลย จึงอาจเป็นไปได้ว่า การใช้หน่วยเติมหน้า "ทรง" ในราชศัพท์ไทย น่าจะเกิดขึ้นในสังคมไทยก็เป็นได้

การทบทวนวรรณกรรม ทั้งในแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการศึกษา และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาราชศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร ข้างต้นนี้ อาจเป็นประโยชน์ให้สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการศึกษาการสร้างราชศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรได้

๒.๓ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ไทย-กัมพูชา

๒.๓.๑ ความเป็นมาของราชอาณาจักรกัมพูชา

ประเทศกัมพูชามีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า ๒,๐๐๐ ปี นักวิชาการทางประวัติศาสตร์ได้จำแนกยุคสมัยของประเทศกัมพูชาอย่างกว้าง ๆ ออกเป็น ๖ ยุค ได้แก่ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคอาณาจักรฟูนันและเจนละ ยุคอาณาจักรเมืองพระนคร ยุคหลังเมืองพระนคร ยุคอาณาจักรมอญ และยุคเอกราชหรือยุคปัจจุบัน (Chandler & Overton, 2017) ดังนี้

๒.๓.๑.๑ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ (ก่อนพุทธศตวรรษที่ ๖)

หลักฐานทางโบราณคดี ชี้ให้เห็นว่า พื้นที่บริเวณประเทศกัมพูชาในปัจจุบัน มีกลุ่มคนอาศัยอยู่มาตั้งแต่ยุคหินเก่า ประมาณ ๔,๗๐๐ ปีก่อนพุทธศักราช ดังเช่น การค้นพบแหล่งโบราณคดีบริเวณสแรสเบา (ស្រែស្រា) เขตกรอเจะ ถ้ำลางสเปียน (ល្អាងស្ពាន) เขตพระตะบอง หรือที่สำโรงแสน (សំរោងសែន) เขตกำปงฉนัง เป็นต้น มีการขุดค้นพบเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และพบกระดูกและกะโหลกของมนุษย์ ทำให้ทราบว่าชาวกัมพูชาในยุคก่อนประวัติศาสตร์มีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวกัมพูชาในปัจจุบัน (แซนด์เลอร์, ๒๕๔๖ : ๑๕) อย่างไรก็ตาม ยังไม่อาจระบุได้ชัดเจนว่า บรรพบุรุษของชาวกัมพูชาอพยพมาจากที่ใด แต่หลักฐานทางโบราณคดีต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่า กลุ่มคนนี้อาศัยอยู่บริเวณนี้มีวัฒนธรรมที่ค่อนข้างซับซ้อน นักวิชาการบางกลุ่มยังเชื่อว่า ดินแดนนี้เป็นภูมิภาคแรกของโลกที่รู้จักการปลูกข้าวและการหล่อทองแดง (Chandler & Overton, 2017)

๒.๓.๑.๒ ยุคอาณาจักรฟูนันและเจนละ (พุทธศตวรรษที่ ๖-๑๔)

อาณาจักรฟูนันรุ่งเรืองขึ้นตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๖ คำว่า “ฟูนัน” น่าจะตรงกับคำว่า “ฟูน” ในภาษาเขมรโบราณ หมายถึง ภูเขา มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองวยาธปุระ บริเวณเมืองบาพนม ตอนใต้ของกัมพูชา ยังไม่แน่ชัดว่ากษัตริย์ผู้ปกครองเป็นชนพื้นเมืองเดิมหรือชาวต่างชาติ แต่ในพงศาวดารจีนบางฉบับระบุว่า เป็นพราหมณ์ชาวอินเดียนามว่า “เกาณทีณยะ” ได้แต่งงานกับผู้นำหญิงชาวพื้นเมืองชื่อ “เลี้ยวเย” และได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นปฐมกษัตริย์แห่งอาณาจักรฟูนัน (อภินันท์ สงเคราะห์, ๒๕๔๔ : ๒๕-๒๖) ในสมัยนี้มีการรับวัฒนธรรมจากอินเดียอย่างมาก ดังเห็นได้จากการบูชาศิวลึงค์ พร้อมกับรับพระพุทธศาสนาเถรวาท อีกทั้งยังพบจารึกภาษาสันสกฤตที่ใช้อักษรปัลลวะของอินเดียได้อีกด้วย (Chandler & Overton, 2017)

ต่อมาช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๒ พระเจ้าอรวรมัน เชื่อพระวงศ์พระองค์หนึ่ง ได้ประกาศแยกตนเป็นอิสระ สถาปนาอาณาจักรเจนละขึ้น และได้รับพุงกับอาณาจักรฟูนันอยู่หลายครั้ง กระทั่งในสมัยพระเจ้าอิวสานวรมันจึงสามารถผนวกอาณาจักรฟูนันเข้าเป็นส่วนหนึ่งได้ในที่สุด (ศานติ ภัคติกคำ, ๒๕๔๖ : ๑๕) แต่ต่อมาราวพุทธศตวรรษที่ ๑๔ เกิดความแตกแยกภายในทำให้อาณาจักรเจนละถูก

แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ “เจนละบก” และ “เจนละน้ำ” กระทั่งในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๔ เมื่อ กองทัพขวากบุกเข้าโจมตี อาณาจักรเจนละจิกตกเป็นเมืองขึ้นในที่สุด (ศานติ ภัคดีคำ, ๒๕๔๖ : ๑๗) ในสมัยนี้แม้จะปรากฏอิทธิพลของอินเดียอยู่มาก แต่ก็ยังมีลักษณะผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น (Chandler & Overton, 2017) เช่นเดียวกับรูปอักษรแบบปลงวะของอินเดียเริ่มมีสัณฐานต่าง จากเดิม และยังพบการใช้ภาษาเขมรควบคู่ไปกับภาษาสันสกฤตมากขึ้นด้วย (กรรณิการ์ วัฒนเกษม, ๒๕๕๒ ๓๑๔-๓๑๕)

๒.๓.๑.๓ ยุคอาณาจักรเมืองพระนคร (พุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๙)

อาณาจักรเมืองพระนครสถาปนาขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๔ เจ้าชายแห่ง เมืองอนินทิตปุระเชื้อพระวงศ์พระองค์หนึ่ง เมื่อเสด็จกลับจากขวาก ได้ขึ้นครองราชย์และรวบรวม บ้านเมืองที่แตกแยกให้เป็นปึกแผ่นอีกครั้ง ใน พ.ศ. ๑๓๔๕ โปรดให้พราหมณ์ประกอบพิธีราชาภิเษก สถาปนาพระองค์ขึ้นเป็นทวารวดี มีพระนามว่า พระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ (พ.ศ. ๑๓๓๓-๑๓๗๘) ทำให้ สถานะของพระองค์เป็นดุจเทพเจ้าไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของผู้ใด จึงเป็นการประกาศอิสรภาพจาก อาณาจักรขวาก (ศานติ ภัคดีคำ, ๒๕๔๖ : ๒๑-๒๒) ในยุคนี้มีกษัตริย์ปกครองต่อเนื่องมาตลอด ระยะเวลา ๕ ศตวรรษ มีเมืองหลวงที่สำคัญคือเมืองโยธธรปุระ สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าโยศวรมันที่ ๑ (พ.ศ. ๑๔๓๓-๑๔๕๓) ถือเป็นราชธานีที่มีกษัตริย์ปกครองยาวนานที่สุด ต่อมาเป็นที่รู้จักในนามว่า เมืองพระนคร (จิโต, ๒๕๕๒ : ๔) ในเมืองพระนครมีศาสนสถานสำคัญหลายแห่งซึ่งสร้างขึ้นตามคติ ของศาสนาพราหมณ์ฮินดูและพุทธมหายาน ศาสนสถานที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ ปราสาทนครวัด สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ เพื่ออุทิศถวายพระวิษณุและเป็นที่เก็บ พระศพของพระองค์ (แซนด์เลอร์, ๒๕๔๖ : ๗๔) แม้ในสมัยนี้อาณาจักรเมืองพระนครจะมีความ เจริญรุ่งเรืองและมั่นคง แต่ก็ยังมีภัยสงครามจากต่างชาติ โดยเฉพาะจากอาณาจักรจามปา กระทั่งพระ เจ้าชัยวรมันที่ ๗ (พ.ศ. ๑๗๒๔-ประมาณ ๑๗๖๓) เสด็จยกทัพไปปราบและยึดราชธานีของจามปาได้ สำเร็จ (ศานติ ภัคดีคำ, ๒๕๔๖ : ๓๓-๓๔) ในสมัยนี้ถือเป็นยุครุ่งเรืองที่สุดยุคหนึ่ง เนื่องจากมีอาณา เขตกว้างไกล กินอาณาบริเวณของประเทศไทย ลาว เวียดนาม พม่า และมาเลเซีย (ศานติ ภัคดีคำ, ๒๕๔๖ : ๓๔) พระองค์ทรงศรัทธาพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า โปรดให้สร้างพุทธสถานและ โรงพยาบาลหลายแห่งทั่วพระราชอาณาจักร (เซเดส, ๒๕๕๖ : ๒๒๖) งานสถาปัตยกรรมที่สำคัญที่สุด ของพระองค์คือ การสร้างกำแพงเมืองพระนครหลวง (หรือปัจจุบันเรียกว่า นครธม) โดยมีปราสาท บายันเป็นศูนย์กลาง (จิโต, ๒๕๕๒ : ๑๐๓-๑๐๖) อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ สวรรคต อาณาจักรพระนครเริ่มเสื่อมอำนาจลง นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นเพราะความเปื้อน หน่ายของประชาชนที่ถูกเกณฑ์แรงงานมาสร้างและดูแลศาสนสถานเหล่านี้ รวมทั้งการเข้ามาของ

พระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปฏิเสธแนวคิดเรื่องอัตตาและการบูชาชัศตริย์อย่างเทพเจ้า มีผลให้อาณาจักรเมืองพระนครอ่อนแอลงในที่สุด (เซเดส, ๒๕๕๖ : ๒๔๑-๒๔๒)

๒.๓.๑.๔ ยุคหลังเมืองพระนคร (พุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๕)

ภายหลังจากพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ เสด็จสวรรคต มีกษัตริย์ปกครองเมืองพระนครเรื่อยมาอีกราว ๒๐๐ ปี และน่าจะเป็นอาณาจักรที่มั่งคั่งและอุดมสมบูรณ์มิได้เสื่อมโทรมลงอย่างที่นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อ ดังปรากฏหลักฐานในบันทึกของโจว ต้ากวน (Chandler & Overton, 2017) กระทั่ง พ.ศ. ๑๙๗๔ จึงถูกกองทัพสยามโจมตีและยึดเมืองพระนครไว้ (ศานติ ภัคดี คำ, ๒๕๕๖ : ๔) ภายหลังจากจึงมีการย้ายเมืองหลวงไปหลายแห่ง ได้แก่ เมืองศรีสัชนร เมืองลงแวก เมืองจตุमुख (พนมเปญ) เมืองลาวาเอม และเมืองอุดงค์ (ศานติ ภัคดี คำ, ๒๕๕๖ : ๑๑) นักวิชาการเชื่อว่าสาเหตุสำคัญในการย้ายเมืองหลวงน่าจะเป็นเพราะปัจจัยทางการค้า เนื่องจากในสมัยนี้การค้าขายกับจีนขยายตัวสูงขึ้น มีการส่งเครื่องบรรณาการไปยังประเทศจีนหลายครั้ง การย้ายเมืองหลวงลงมาทางใต้จึงทำให้ควบคุมเส้นทางการค้าได้สะดวกกว่า (แซนด์เลอร์, ๒๕๕๖ : ๑๑๕-๑๑๗) แต่ก็ยังถูกโจมตีและแทรกแซงจากสยามและเวียดนามอยู่หลายครั้ง ดังเช่น ใน พ.ศ. ๒๑๓๖ สมัยพระบรมราชาที่ ๕ เจ้าพญาตน (๒๑๒๖-๒๑๓๗) ราชธานีลงแวกถูกกองทัพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเข้าโจมตีและเผาทำลาย จนต้องย้ายราชธานีไปยังเมืองอุดงค์ (ศานติ ภัคดี คำ, ๒๕๕๖ : ๓๘-๔๒) ในช่วง พ.ศ. ๒๓๗๖-๒๓๙๐ สมัยพระบาทองค์จันท์ที่ ๒ (พ.ศ. ๒๓๔๙-๒๓๗๗) เกิดสงครามไทย-เวียดนามเพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่เหนือกัมพูชา โดยใช้ประเทศกัมพูชาเป็นสมรภูมิ อีกทั้งยังเกิดความขัดแย้งภายในราชวงศ์ของกัมพูชาด้วย เป็นเหตุให้สมัยนี้เป็นยุคที่ราชสำนักของกัมพูชาขาดเสถียรภาพมากที่สุด

๒.๓.๑.๕ ยุคอาณานิคมฝรั่งเศส (พ.ศ. ๒๔๐๖-๒๕๕๖)

กัมพูชาตกเป็นรัฐอารักขาของฝรั่งเศสในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๖ ในสมัยสมเด็จพระนโรดม (พ.ศ. ๒๔๐๓-๒๔๔๗) หลังจากทรงลงนามในสนธิสัญญากับผู้แทนจากกระทรวงทหารเรือของฝรั่งเศส ทำให้อิทธิพลของไทยเหนือราชสำนักกัมพูชาค่อย ๆ ลดลง (แซนด์เลอร์, ๒๕๕๖ : ๒๑๙-๒๒๐) ฝรั่งเศสได้เข้ามามีอิทธิพลและแทรกแซงกิจการภายในของกัมพูชา แม้แต่การสถาปนาชัศตริย์ก็ต้องได้รับความยินยอมจากข้าหลวงใหญ่ของฝรั่งเศส (แซนด์เลอร์, ๒๕๕๖ : ๒๓๒) แรงกดดันนี้ทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านจากชาวกัมพูชา นำไปสู่การชุมนุมประท้วงของชาวนา ใน พ.ศ. ๒๔๕๙ และการฆาตกรรมข้าหลวงชาวฝรั่งเศสโดยกลุ่มชาวบ้านใน พ.ศ. ๒๔๖๘ (แซนด์เลอร์, ๒๕๕๖ : ๒๓๙) และยังเป็นแรงผลักดันให้เกิดลัทธิชาตินิยมขึ้นในกัมพูชาอีกด้วย

๒.๓.๑.๖ ยุคเอกราชหรือยุคปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๔๙๖ ถึงปัจจุบัน)

บุคคลสำคัญที่มีส่วนในการเรียกร้องเอกราชคือ สมเด็จพระนโรดม สีหนุ พระองค์เสด็จฯ ไปยังประเทศต่าง ๆ เพื่อประกาศแถลงการณ์เรียกร้องเอกราชกดินฝรั่งเศส และทรงเนรเทศพระองค์เองออกจากพนมเปญจนกว่าฝรั่งเศสจะมอบเอกราชสมบูรณ์ให้กับกัมพูชา (แซนด์เลอร์, ๒๕๔๖ : ๒๘๙-๒๙๒) กระทั่งในวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๖ เดอ ลองกลาด (De Langlade) แม่ทัพฝรั่งเศสประจำกัมพูชาได้คืนอำนาจการบัญชาการและถอนกำลังทัพฝรั่งเศสออกจากพระราชอาณาจักร จึงถือเอาวันนี้เป็นวันเอกราชของกัมพูชา (ศานติ ภัคดีคำ, ๒๕๔๖ : ๑๒๐) อย่างไรก็ตาม แม้จะได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส แต่ก็เกิดความวุ่นวายทางการเมืองหลายครั้งต่อเนื่องตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดพรรคคอมมิวนิสต์ในกัมพูชาหรือกลุ่มเขมรแดงนำโดย พอล พต ซึ่งมีอุดมการณ์สร้างสังคมใหม่ที่เน้นสังคมชนบทต่อต้านสังคมเมืองและศักดินา กลุ่มเขมรแดงได้เข้ายึดกรุงพนมเปญในวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๑๘ และอพยพผู้คนออกสู่ชนบทเพื่อใช้แรงงานในการทำนา เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตจากการใช้แรงงานหนักและขาดอาหารเป็นจำนวนมาก แม้กลุ่มเขมรแดงจะให้สิทธิในการนับถือศาสนา แต่กลับเห็นว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ซุจริตและแสดงศักดินา จึงบังคับให้พระสงฆ์ลาสิกขา ผู้ที่ขัดขืนจะถูกสังหาร วัดอารามและพระพุทธรูปถูกทำลาย บางแห่งถูกเปลี่ยนเป็นที่เก็บของหรือที่คุมขังนักโทษ แม้แต่คัมภีร์ต่าง ๆ ก็ถูกเผาหรือโยนทิ้ง (ธิบัติ บังคำศรี, ๒๕๕๕ : ๑๑๖-๑๑๗) ทำให้เอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณสถานที่สำคัญถูกทำลายลงเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้บรรดาบุคคลสำคัญในราชวงศ์และกลุ่มชนชั้นสูงก็ถูกสังหารด้วยเช่นกัน เมื่อสิ้นสุดยุคเขมรแดง ประมาณการณ์ว่ามีผู้เสียชีวิตจากการปกครองในระบอบนี้กว่า ๒.๑ ล้านคน (ธิบัติ บังคำศรี, ๒๕๕๕ : ๑๒๒) กระทั่ง พ.ศ. ๒๕๓๔ มีการประชุมสันติภาพนานาชาติที่กรุงปารีส กำหนดให้มีการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราว และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกรกฎาคม ๒๕๓๖ ต่อมาจึงได้มีการรื้อฟื้นระบอบกษัตริย์ และทูลเชิญสมเด็จพระนโรดม สีหนุกลับสู่ราชบัลลังก์ (แซนด์เลอร์, ๒๕๔๖ : ๓๗๗-๓๗๘) ภายหลังได้ทรงประกาศสละราชสมบัติใน พ.ศ. ๒๕๔๗ แก่พระราชโอรส คือ พระบาทสมเด็จพระบรมนาถนโรดม สีหมุนี ให้สืบราชสมบัติเป็นกษัตริย์ของกัมพูชาต่อมา

๒.๓.๒ ความเป็นมาของราชอาณาจักรไทย

ยุคประวัติศาสตร์ของไทยแม้จะเพิ่งเริ่มต้นขึ้นเมื่อประมาณ ๗๐๐ ปีที่แล้ว แต่ก็พบหลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับชนชาติไทยก่อนหน้านั้นแล้ว อาจจำแนกยุคสมัยของไทยออกเป็น ๖ ยุค ได้แก่ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคสุโขทัย ยุคกรุงศรีอยุธยา ยุคกรุงธนบุรี ยุคกรุงรัตนโกสินทร์ และยุคปัจจุบัน ดังนี้

๒.๓.๒.๑ ยุคก่อนประวัติศาสตร์

หลักฐานทางโบราณคดีชี้ให้เห็นว่า ดินแดนบริเวณประเทศไทยปัจจุบันมีมนุษย์อาศัยอยู่มาเนิ่นนานแล้วตั้งแต่ยุคหินเก่า ดังเช่น แหล่งโบราณคดีที่บ้านเก่าและที่ถ้ำพระ จังหวัดกาญจนบุรี ที่โคกพนมดี จังหวัดชลบุรี หรือที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น (ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, ๒๕๕๕ : ๑๓-๑๘) แต่นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่า ชนชาติไทเพิ่งอพยพเข้ามาในดินแดนนี้ภายหลัง เพราะไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวถึงเลยก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๖ กระทั่งพบหลักฐานครั้งแรกในจารึกของจามปา กล่าวถึงกษัตริย์จามอุทิศชาวสยามให้เป็นทาสรับใช้ในวิหารที่เมืองโพนคร (วุฒิชัย มูลศิลป์, ๒๕๕๐ : ๓๐-๓๒) ทั้งนี้ชนชาติไทน่าจะอพยพมาจากตอนใต้ของจีน เพราะบริเวณดังกล่าวมีกลุ่มผู้พูดภาษาและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับชาวไทยอาศัยอยู่ทั่วไปหลายกลุ่ม (วุฒิชัย มูลศิลป์, ๒๕๕๐ : ๑๒) และเป็นกลุ่มที่ยังไม่ได้รับวัฒนธรรมจากอินเดีย

๒.๓.๒.๒ ยุคสุโขทัย (พ.ศ. ๑๗๖๒-๒๐๐๖)

แคว้นสุโขทัยตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำปิง ยม และน่าน ประกอบด้วยเมืองสำคัญ ๒ เมือง คือ เมืองสุโขทัยและเมืองศรีสัชนาลัย ปรากฏนามกษัตริย์พระองค์แรกคือ พ่อขุนศรีนาวนาถุม ประมาณ พ.ศ. ๑๗๖๒ ต่อมาแคว้นสุโขทัยตกอยู่ใต้อำนาจของขอมสบาดโขลญลำพง พ่อขุนผาเมืองโอรสของพ่อขุนศรีนาวนาถุมจึงร่วมมือกับพ่อขุนบางกลางหาวเจ้าเมืองบางยางเข้ายึดเมืองคืน พ่อขุนผาเมืองจึงอภิเษกให้พ่อขุนบางกลางหาวเป็นเจ้าเมืองสุโขทัย พร้อมกับมอบพระนามศรีอินทรมุขินทรทิตยและพระขรรค์ชัยศรีที่ได้รับจากกษัตริย์ขอมแก่พ่อขุนบางกลางหาวด้วย (ประเสริฐ ภู นคร, ๒๕๕๔ : ๑๙) ภายหลังพระโอรส ๒ พระองค์ คือ พ่อขุนผาเมืองและพ่อขุนรามคำแหง ได้ขึ้นครองราชย์สืบต่อมา กระทั่งใน พ.ศ. ๑๙๒๑ สมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๒ สุโขทัยตกเป็นเมืองขึ้นของอยุธยาจนถึง พ.ศ. ๑๙๓๑ แต่ต่อมาในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๓ ไสลิไทย ก็ตกเป็นเมืองขึ้นของอยุธยาอีกครั้ง จนถึง พ.ศ. ๑๙๘๑ อยุธยาไม่ตั้งเจ้าประเทศราชครองสุโขทัย กระทั่ง พ.ศ. ๒๐๐๖ สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สุโขทัยจึงถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอยุธยา (ประเสริฐ ภู นคร, ๒๕๕๗ : ๔) ในสมัยนี้พระพุทธรูปและพระพุทธรูปที่มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก มีการอัญเชิญพระเถระจากนครศรีธรรมราชและนครพนมมาเผยแผ่พระพุทธรูปในกรุงสุโขทัย (ประเสริฐ ภู นคร, ๒๕๔๗ : ๑๒-๑๓) มีการสร้างพระพุทธรูป วัด และปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ อีกทั้งกษัตริย์หลายพระองค์ยังได้ทรงผนวชเป็นพระภิกษุด้วย

๒.๓.๒.๓ ยุคกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๙๓-๒๓๑๐)

กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทยเป็นเวลากว่า ๔๐๐ ปี สถาปนาขึ้นโดยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ อู่ทอง เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๔๒ : ๓) ตั้งอยู่บริเวณที่มี

แม่น้ำ ๓ สายไหลบรรจบกันคือ แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำป่าสัก จึงมีชัยภูมิเหมาะแก่ยุทธศาสตร์และการค้า (ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, ๒๕๕๕ : ๔๐-๔๑) ภายหลังจากตั้งราชธานีไม่นานอยุธยาพยายามแผ่อำนาจออกไปยังเมืองต่าง ๆ มีการโจมตีเมืองพระนครหลวงของกัมพูชา การเข้ายึดครองเมืองสุโขทัย การสงครามกับเมืองเชียงใหม่ และการเข้าครองนครศรีธรรมราช (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๔๒ : ๕) ทั้งนี้อาจเพื่อต้องการควบคุมแหล่งทรัพยากรและเส้นทางการค้า กระทั่งอยุธยากลายเป็นเมืองท่าที่มั่งคั่ง แต่กระนั้นก็ยังมิเมืองหงสาวดีของพม่าและเมืองลงแวกของกัมพูชาเป็นคู่แข่งสำคัญ ทำให้เกิดการแก่งแย่งกันเป็นใหญ่เพื่อเข้าควบคุมแหล่งสินค้าของป่าอันเป็นที่ต้องการของจีน (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, ๒๕๕๗ : ๓๘) เป็นเหตุให้เกิดสงครามระหว่างกันเรื่อยมา จนในที่สุดอยุธยาบุกเข้าทำลายเมืองลงแวกจนราบคาบ แต่ขณะเดียวกันอยุธยาก็ถูกหงสาวดีทำลายจนย่อยยับในที่สุด สภาพสังคมในสมัยอยุธยามีความหลากหลาย มีชาวต่างชาติเข้ามาติดต่อกับค้าขายหลายชนชาติ ทำให้อุทยานมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างสูง แตกต่างกับการเมืองที่ค่อนข้างผันผวน แม้ฐานะของกษัตริย์จะสูงส่งดุจเทพเจ้าตามลัทธิเทวราชาที่ได้รับจากขอมเมืองพระนคร แต่กลับมีการแย่งชิงราชสมบัติและผลัดเปลี่ยนแผ่นดินอยู่เนือง ๆ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๕๐ : ๒๔๒-๒๔๓) อันเป็นเหตุนำไปสู่การเสียกรุงใน พ.ศ. ๒๓๑๐

๒.๓.๒.๔ ยุคกรุงธนบุรี (พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕)

ภายหลังจากกรุงศรีอยุธยาถูกทำลายลงใน พ.ศ. ๒๓๑๐ เกิดความวุ่นวายทางการเมืองไปทั่วประเทศ มีผู้ตั้งตนเป็นหัวหน้าชุมนุมต่าง ๆ ๕ ชุมนุม พระยาวชิรปราการหรือพระยาตากสิน หัวหน้าชุมนุมทางหัวเมืองตะวันออก ได้รวบรวมกำลังคนเข้าขับไล่ทหารพม่าและยึดกรุงศรีอยุธยาคืนได้ จึงสถาปนาตนขึ้นเป็นกษัตริย์และย้ายเมืองหลวงมาตั้งอยู่ที่กรุงธนบุรี ภายหลังจากครองราชย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็ทรงปราบปรามชุมนุมต่าง ๆ เพื่อรวบรวมบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่นอีกครั้ง ขณะเดียวกันก็ต้องทำสงครามป้องกันอาณาจักร และยังทรงพยายามรื้อฟื้นฟูเศรษฐกิจ ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมให้รุ่งเรืองอีกครั้ง กระทั่งในปลายรัชสมัยมีบันทึกว่า พระองค์ทรงงานหนักจนพระสติฟั่นเฟือน ทำให้เกิดความระส่ำระสายในราชสำนัก บรรดาข้าราชการจึงอัญเชิญเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ และสำเร็จโทษสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเพื่อรักษาความมั่นคงทางการเมือง (ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, ๒๕๕๕ : ๔๔-๔๖)

๒.๓.๒.๕ ยุครุ่งรัตนโกสินทร์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงรับอัญเชิญขึ้นเป็นกษัตริย์พระองค์ใหม่ ทรงย้ายพระนครมาทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา และโปรดให้ตั้งพิธียกเสาหลักเมืองในวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๓๒๕ และทำพิธีปราบดาภิเษกขึ้นในวันที่ ๑๐ มิถุนายน

๒๓๒๕ (เวินา โรจนราชา, ๒๕๕๔ : ๑๙๐) ถือเป็นการสถาปนาราชธานีและพระราชวงศ์ใหม่ของไทย พระราชภารกิจหลักในช่วงต้นเป็นการฟื้นฟูประเทศและขยายแสนยานุภาพทางทหาร เพื่อให้กลับไปรุ่งเรืองดุจอยุธยาตั้งเดิม เช่นเดียวกับธรรมเนียมต่าง ๆ ในราชสำนักที่กลับไปใช้อย่างอยุธยา อย่างไรก็ตาม การขยายดินแดนทำได้กว้างไกลกว่าสมัยอยุธยามาก อาณาจักรล้านนา ล้านช้าง และกัมพูชา ตกเป็นประเทศราชของไทย มีการกวาดต้อนผู้คนเข้ามาตั้งบ้านเรือนในกรุงเทพฯ และแถบที่ราบลุ่มภาคกลางเป็นจำนวนมาก (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, ๒๕๕๗ : ๖๑-๖๓) ในสมัยนี้เศรษฐกิจเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดชนชั้นกษัตริย์ แม้แต่ห้องพระคลังก็มั่งคั่งขึ้นมาก โดยเฉพาะในรัชกาลที่ ๓ ที่ทรงได้รับสมญานามว่า “เจ้าสัว” แต่ก็ทรงส่งเสริมการพระศาสนาให้รุ่งเรืองยิ่งขึ้นด้วย กระทั่งในวาระปลายรัชกาลที่ ๓ กลุ่มชาติตะวันตกเดินทางเข้ามาทำสนธิสัญญากับไทย กลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ไทยเข้าสู่ยุคการค้าอาณานิคมของชาติตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ ๔-๕ ในสมัยนี้เกิดการปฏิรูปบ้านเมืองหลายด้าน ทั้งธรรมเนียมในราชสำนักต่าง ๆ เช่น การใส่เสื้อเข้าเฝ้า ยกเลิกการหมอบกราบ ฯลฯ หรือการปฏิรูปการปกครองมาเป็นระบบกระทรวงและเทศาภิบาล แต่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดคือ การเลิกทาส ใน พ.ศ. ๒๔๔๘ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงประเทศให้ทันสมัยเพื่อให้รอดพ้นจากภัยคุกคามจากการล่าอาณานิคม (วัยอาจ, ๒๕๕๗ : ๒๗๙) แต่กระนั้นไทยก็ยังคงเสียดินแดนบางส่วนให้แก่อังกฤษและฝรั่งเศส ในการปฏิรูปประเทศ รัชกาลที่ ๕ ทรงส่งพระเจ้าลูกยาเธอและบุตรหลานขุนนางไปศึกษาต่ออย่างต่างประเทศเพื่อนำความรู้มาพัฒนาบ้านเมือง ขณะเดียวกันกลุ่มคนเหล่านี้ก็ได้นำค่านิยมและความคิดทางการเมืองกลับมาด้วย อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ในที่สุด

๒.๓.๒.๖ ยุคปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ โดยคณะราษฎร ทำให้ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบอบประชาธิปไตย โดยมีได้เกิดเหตุการณ์นองเลือดแต่อย่างใด แต่กระนั้นการเมืองก็มิได้สงบ มีการแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มคณะราษฎรและกลุ่มนิยมเจ้า จนนำไปสู่กบฏบวรเดชใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ที่ต่อสู้เพื่อพระราชบัลลังก์ ผลจากความพ่ายแพ้ทำให้รัชกาลที่ ๗ ทรงประกาศสละราชสมบัติในเดือนมีนาคม ๒๔๗๘ ขณะประทับที่ยุโรป รัฐบาลขณะนั้นจึงทูลเชิญพระองค์เจ้าอานันทมหิดล ซึ่งมีพระชันษาเพียง ๑๐ ปี และยังทรงศึกษาอยู่ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ขึ้นเป็นกษัตริย์องค์ต่อไป (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, ๒๕๕๗ : ๑๘๗-๑๙๑) ในขณะเดียวกันรัฐบาลทหารนำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้ก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมือง หลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จฯ นิวัติพระนคร มีความพยายามฟื้นฟูสถาบันพระมหากษัตริย์ขึ้น ด้วยการปรากฏพระองค์ต่อสาธารณชนอย่างเปิดเผย พลกนิกรสามารถเข้าเฝ้าได้อย่างใกล้ชิด กระทั่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

เสด็จขึ้นครองราชย์แผนการดังกล่าวถูกจอมพล ป. ชะลอไว้ชั่วคราวและมีความพยายามจำกัดพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่อยู่ในกิจการสาธารณะ แต่หลังจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำรัฐประหารใน พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้ส่งเสริมให้มีการขยายบทบาทของพระองค์มากขึ้น อีกทั้งพระราชกรณียกิจส่วนใหญ่ของพระองค์กว่า ๖ ทศวรรษที่ทรงเกื้อกูลแก่พสกนิกร จึงทำให้สถาบันกษัตริย์กลายเป็นสัญลักษณ์ของชาติและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนทั้งประเทศ (คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, ๒๕๕๗ : ๒๖๕-๒๗๓)

๒.๓.๓ ความสัมพันธ์ของราชอาณาจักรไทยและกัมพูชาในประวัติศาสตร์

ไทยและกัมพูชามีความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนานและแนบแน่นกว่าชนชาติอื่นในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพทางภูมิประเทศของไทยและกัมพูชาที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีเพียงเทือกเขาพนมดงรักที่มีความสูงไม่มากนักเป็นแนวพรมแดน จึงทำให้การเดินทางติดต่อระหว่างกันทำได้ไม่ยากนัก ความสัมพันธ์ที่ยาวนานของทั้งสองประเทศ อาจพิจารณาตามสมัยของไทยได้ดังนี้

๒.๓.๓.๑ ความสัมพันธ์ก่อนสมัยสุโขทัย

หลักฐานแรกที่แสดงความสัมพันธ์ของชาวไทยกับกัมพูชาคือ ภาพจำหลักนูนต่ำกองทัพนายกที่ระเบียงคดของปราสาทนครวัด ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ เป็นภาพขบวนทหารที่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าลายดอก นุ่งผ้ายาวเลยหัวเข่าเล็กน้อย มีเข็มขัดเป็นสายสร้อยระยงระยง ไ่ว้มยาวใส่ตุ้มหูรูปห่วงขนาดใหญ่ และสวมเครื่องประดับศีรษะ ถืออาวูคคล้ายดอกและโล่ มีแม่ทัพแต่งกายอย่างเดียวกันถือธนูยืนอยู่บนหลังช้าง บริเวณรูปภาพมีจารึกด้วยอักษรขอมโบราณกำกับว่า *นะ สุย้า กุก* ‘นี่ เสียมกุก’ แต่ปัจจุบันจารึกดังกล่าวได้ถูกทำลายไปแล้ว (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๔๕ : ๒๑) ภาพจำหลักดังกล่าว เป็นขบวนทัพกลุ่มชนชาติไทที่เข้าร่วมรบกับกองทัพของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ เมื่อครั้งทำสงครามกับอาณาจักรจามปา (จิตร ภูมิศักดิ์, ๒๕๕๖ : ๑๐๑) แสดงให้เห็นว่า กลุ่มชาวไทยได้อพยพเข้ามาอาศัยในดินแดนนี้แล้ว และน่าจะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มสังคมขนาดใหญ่มาก่อนหน้านี้แล้ว และน่าจะมีความสัมพันธ์อันดีกับเขมร จึงได้นำทัพเข้าร่วมในสงครามครั้งนี้ด้วย

นอกจากนี้ อาณาจักรเมืองพระนครน่าจะมีความสัมพันธ์กับเมืองโบราณบริเวณภาคกลางของไทยแล้ว ในจารึกสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ระบุว่า พระองค์สร้างพระชยพุทธมahanad แล้วพระราชทานไปยังเมืองต่าง ๆ ๒๓ แห่ง เช่น ลโวทยปุระ สุวรรณปุระ ชยราชปุระ ศรีชยสิงหปุระ ศรีชยวัชรปุระ เป็นต้น เมืองเหล่านี้ อาจหมายถึง เมืองลพบุรี สุวรรณบุรี ราชบุรี เมืองสิงห์ในกาญจนบุรี และเมืองเพชรบุรี ตามลำดับ (ศานติ ภัคตีคำ, ๒๕๕๔ : ๔๒)

๒.๓.๓.๒ ความสัมพันธ์ของอาณาจักรพระนครกับสุโขทัย

ในสมัยสุโขทัย เขมรกับไทยน่าจะมีความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างกัน โดยเฉพาะในสมัยก่อนสถาปนาราชวงศ์พระร่วง ในจารึกวัดศรีชุม (ประมาณ พ.ศ. ๑๙๑๒) กล่าวถึงพ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราด โอรสของพ่อขุนศรีนาวนำถมแห่งเมืองสุโขทัย ได้อภิเษกกับ “นางสุขธรมหาเทวี” พระธิดาของ “ผีฟ้าเจ้าเมืองศรีโสธรปุระ” ซึ่งน่าจะหมายถึงกษัตริย์แห่งเมืองยโสธรปุระหรือเมืองพระนคร อาจตรงกับสมัยพระเจ้าอินทรวรมันที่ ๒ (พ.ศ. ๑๗๔๔-๑๗๘๖) หรือสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๘ (พ.ศ. ๑๗๘๖-๑๘๓๘) (ศานติ ภัคดีคำ, ๒๕๕๔ : ๔๓) พระองค์จึงมีสถานะเป็นพระขามาตา (ลูกเขย) ของกษัตริย์เมืองพระนคร อีกทั้งในจารึก ยังกล่าวถึงพระนามเดิมของพระองค์ คือ “กมรแดงอัญญาเมือง” เป็นการใช้นามนำหน้าพระนาม “กมรแดงอัญญา” เช่นเดียวกับสมัยเมืองพระนคร จึงแสดงให้เห็นว่า เขมรมีอิทธิพลทางการเมืองในสมัยสุโขทัยค่อนข้างมาก ดังนั้นจึงอาจเป็นเหตุผลว่าเมื่อพระองค์สามารถยึดเมืองคืนจาก “ขอมสบาดโขลญลำพง” ได้แล้ว จึง “เวนเมือง” ให้แก่พ่อขุนบางกลางหาว เพื่อให้สุโขทัยเป็นอิสระทางการเมืองจากเมืองพระนคร อย่างไรก็ตาม ศานติ ภัคดีคำ (๒๕๕๔ : ๔๓-๔๖) มีความเห็นว่า การต่อสู้ของพ่อขุนผาเมืองและพ่อขุนบางกลางหาวเป็นเพียงการยึดเมืองสุโขทัยคืนจากทัพของ “ขอมสบาดโขลญลำพง” เท่านั้น ไม่ใช่การประกาศอิสรภาพ อีกทั้งคำว่า “ขอม” ในที่นี้ อาจไม่ได้หมายถึงขอมเมืองพระนคร แต่อาจหมายถึง ขอมจากเมืองละโว้หรือภาคกลางของไทยที่มีตำแหน่งยศ “โขลญลำพง” อย่างเมืองพระนครก็เป็นได้

ภายหลังจากการสถาปนาราชวงศ์พระร่วง ก็ไม่ปรากฏความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างสุโขทัยกับเมืองพระนครอีก แต่ในด้านภาษาและอักษรวิทยา ยังปรากฏอิทธิพลของเขมรอยู่อย่างต่อเนื่อง ในจารึกหลักต่าง ๆ ปรากฏคำภาษาเขมรเป็นจำนวนมาก รองจากภาษาบาลีสันสกฤต (วันทนิย์ ม่วงบุญ, ๒๕๓๒ : ๓๓๕) และยังพบจารึกที่บ้านทีกด้วยอักษรขอมอีกกว่า ๒๐ หลัก (ประชุมจารึกภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย, ๒๕๔๘ : ๓) ในจำนวนนี้ยังพบจารึกที่เป็นภาษาเขมรด้วย นั่นคือ จารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาเขมร ซึ่งมีเนื้อความตรงกับจารึกอีก ๒ หลัก คือ จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย และจารึกวัดป่ามะม่วงภาษาบาลี กล่าวถึงการเสด็จขึ้นครองราชย์และพระราชกรณียกิจด้านการพระศาสนาของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลีไทย จึงน่าจะแสดงให้เห็นว่า ภาษาเขมรเป็นภาษาสำคัญในสังคมขณะนั้น อาจเป็นไปได้ว่าเป็นการจารึกขึ้นเพื่อสื่อสารโดยตรงกับชาวเขมร หรืออาจเป็นเพราะภาษาเขมรเป็นภาษาหนึ่งที่ชนชั้นสูงของรัฐต่าง ๆ ใช้ในการสื่อสาร จึงมีการจารึกเหตุการณ์สำคัญนี้ด้วยภาษาเขมร

๒.๓.๓.๓ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาสมัยกรุงศรีอยุธยา

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ความสัมพันธ์ของไทยและกัมพูชาเป็นไปในลักษณะคู่สงครามตั้งแต่ช่วงต้นของการก่อตั้งกรุงศรีอยุธยา นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่า สงครามกับกรุงศรี

อยุธยาเป็นเหตุให้อาณาจักรเมืองพระนครล่มสลาย จนต้องย้ายเมืองหลวง (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๔๒ : ๕) อย่างไรก็ตาม นักวิชาการส่วนหนึ่งเห็นแย้งและเชื่อว่าเมืองพระนครมิได้ถูกทำลาย หากแต่ตกเป็นเมืองขึ้นของอยุธยาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และยังคงความมั่งคั่งสืบต่อมา (Chandler & Overton, 2017) เมื่ออยุธยาเติบโตและเจริญรุ่งเรืองขึ้น ก็ยังคงมีการสู้รบระหว่างกันอยู่เนือง ๆ สงครามระหว่างไทยกับกัมพูชาในสมัยอยุธยา ตามบันทึกในเอกสารของไทยและกัมพูชา มีประมาณ ๒๒ ครั้ง ดังนี้ (ศานติ ภัคคีคำ, ๒๕๔๒)

ตารางที่ ๑ สงครามระหว่างไทยและกัมพูชาในสมัยอยุธยา

ครั้งที่	พ.ศ.	สมัยของไทย	สมัยของกัมพูชา	เหตุการณ์
๑	๑๘๙๕	พระรามาธิบดีที่ ๑ อยู่ทอง	พระลำพองบรม ราชา	สมเด็จพระรามาเมศวร และขุนหลวงพ่องั่วจึงยกทัพตีเมืองพระนคร ได้เมืองและกวาดต้อนผู้คนมาอยุธยา
๒	-	พระรามาธิบดีที่ ๑ อยู่ทอง - พระรามเมศวร	พระรามาธิบดีคำซัด	พระเจ้าคำซัดยกทัพมาตีเมืองจันทบูร (จันทบุรี) เมืองบางคาง (ปราจีนบุรี) กวาดต้อนผู้คนไปเมืองจตุमुख
๓	-	พระรามาธิบดีที่ ๑ อยู่ทอง - พระรามเมศวร	พระรามาธิบดีคำซัด	พระเจ้าคำซัดและเจ้าพญาแก้วพ่ายทัพเข้ามาถึงปลายแดนอยุธยาจึงกวาดต้อนผู้คนกลับไป
๔	๑๙๗๔	พระบรม ราชาธิราชที่ ๒ เจ้าสามพระยา	พระเจ้าศรีธรรม โศก	เจ้าสามพระยายกทัพตีเมืองพระนครกวาดต้อนผู้คนกว่า ๔๐,๐๐๐ กลับอยุธยา
๕	๑๙๘๗	พระบรม ราชาธิราชที่ ๒ เจ้าสามพระยา	สมเด็จพระนคร อินทร์	เจ้าพระยาแพรง (พระโอรสเจ้าสามพระยา) ยกทัพไปช่วยสมเด็จพระนครอินทร์ซึ่งครองเมืองพระนครหลวง ปรากฏกบฏเจ้าพญาสัต แต่สมเด็จพระนครอินทร์ทรงประชวรหนักสวรรคต เจ้าพระยาแพรงจึงได้ครองเมืองแทน แต่ต่อเจ้าพญาสัตก่อกบฏปลงพระชนม์เจ้าพระยาแพรงขึ้นครองเมืองพระนครหลวง แล้วจึงย้ายราชธานีไปที่เมืองศรีสัชนร
๖	-	พระบรม ราชาธิราชที่ ๒ เจ้าสามพระยา	พระบรม ราชาธิราช (เจ้า พญาสัต)	สมเด็จพระบรมราชาธิราชหรือเจ้าพญาสัต ยกทัพไปตีเมืองจันทบูรได้
๗	๒๐๑๙	พระบรมไตร โลกนาถ	พระธรรมราชา	สมเด็จพระธรรมราชาขอกองทัพอยุธยาเข้ามาจับสมเด็จพระเชษฐาและสมเด็จพระภคินีโยไปอยุธยา

ครั้งที่	พ.ศ.	สมัยของไทย	สมัยของกัมพูชา	เหตุการณ์
๘	๒๐๘๙	พระไชย ราชาธิราช	พระบรม ราชาธิราช (เจ้า พญาจันทราชา)	เจ้าพญาจันทราชาขณะลี้ภัยอยู่ที่อยุธยา ทราบข่าวว่า ขุนหลวงพระเสด็จ (กอน) ก่อการกบฏ จึงแสสร้งทูล พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาขอกำลังพลคล้องช้างเผือก แต่ นำกองทัพไปปราบขุนหลวงพระเสด็จ ขึ้นครองเมือง ลงแวก ต่อมาพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาจึงยกทัพมาถึง เมืองพระนครหลวง แต่แพ้ทัพของเจ้าพญาจันทราชา จับเชลยได้เป็นอันมาก
๙	๒๐๙๙	พระมหา จักรพรรดิ	พระบรม ราชาธิราช (เจ้า พญาจันทราชา)	สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ โปรดให้เจ้าพญาองค์ สวรรค์โลกยกทัพไปตีเมืองลงแวก แต่พ่ายแพ้เสียไพร่ พลข้างมาเป็นจำนวนมาก
๑๐	๒๑๑๓	พระมหาธรรม ราชา	พระบรมราชาที่ ๓	อยุธยาตกเป็นเมืองขึ้นของหงสาวดี พระบรมราชาที่ ๓ ครองเมืองลงแวก ยกทัพเข้ามาตีอยุธยาโดยทางบก
๑๑	๒๑๑๘	พระมหาธรรม ราชา	พระบรมราชาที่ ๓	พระบรมราชาที่ ๓ ยกทัพเข้ามาตีอยุธยาโดยทางเรือ
๑๒	๒๑๒๑	พระมหาธรรม ราชา	พระบรมราชาที่ ๔ (นักพระสัญญา)	พระบรมราชาที่ ๔ ครองเมืองลงแวก ยกทัพเรือเข้า มาตีเมืองเพชรบุรี แต่ไม่สามารถตีได้
๑๓	๒๑๒๔	พระมหาธรรม ราชา	พระบรมราชาที่ ๔ (นักพระสัญญา)	พระบรมราชาที่ ๔ ยกทัพเรือเข้ามาตีเมืองเพชรบุรี เป็นครั้งที่ ๒ สามารถตีเมืองได้สำเร็จ
๑๔	๒๑๒๕	พระมหาธรรม ราชา	พระบรมราชาที่ ๔ (นักพระสัญญา)	พระบรมราชาที่ ๔ โปรดให้พระทศราชาและพระสุริ นทรายกทัพมากวาดต้อนผู้คนชายแดนตะวันออก
๑๕	๒๑๒๙	พระมหาธรรม ราชา	พระบรมราชาที่ ๔ (นักพระสัญญา)	สมเด็จพระนเรศวรขณะเป็นอุปราช ยกทัพมาตีเมือง ลงแวก แม้ไม่สำเร็จก็กวาดต้อนผู้คนมาได้มาก
๑๖	๒๑๓๖	พระนเรศวร มหาราช	พระบรมราชาที่ ๔ (นักพระสัญญา)	สมเด็จพระนเรศวรยกทัพมาตีเมืองลงแวกได้สำเร็จ ได้พระศรีสุริโยพรรณและพระราชบุตรทั้งสอง
๑๗	๒๑๔๖	พระนเรศวร มหาราช		สมเด็จพระนเรศวรโปรดให้พระศรีไชยเชษฐายกทัพไป ปราบจลาจลในกัมพูชา
๑๘	๒๑๖๔	พระเจ้าทรงธรรม	พระชัยเชษฐาที่ ๒	พระเจ้าทรงธรรมยกทัพบุกและทัพเรือมาตีกัมพูชา แต่ต้องแตกทัพกลับไป
๑๙	๒๑๗๓	พระเจ้าปราสาท ทอง	พระศรีธรรมราชา พระราชสมภาร	สมเด็จพระศรีธรรมราชา พระราชสมภารแต่งทัพมา กวาดต้อนผู้คนในเมืองนครราชสีมา
๒๐	๒๒๑๙	พระนารายณ์ มหาราช	พระศรีไชยเชษฐา (เจ้าพระยาโส)	สมเด็จพระศรีไชยเชษฐาออกกองทัพจากอยุธยาไป ปราบนักโนน นักโนนจึงหนีไปเวียดนาม
๒๑	๒๒๕๙/ ๒๒๖๒	พระเจ้าท้ายสระ	พระเจ้าแก้วฟ้า	พระศรีธรรมราชาออกกองทัพอยุธยาช่วยรบแย่งชิงราช สมบัติจากสมเด็จพระเจ้าแก้วฟ้า แม้ไม่สำเร็จแต่

ครั้งที่	พ.ศ.	สมัยของไทย	สมัยของกัมพูชา	เหตุการณ์
				สมเด็จพระเจ้าแก้วฟ้าที่ส่งบรรณาการแก่อยุธยา
๒๒	๒๒๙๓	พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ	พระรามาธิบดี พระศรีไชยเชษฐ	นักงศ์อิงยกทัพญวนมาแย่งราชสมบัติ พระรามาธิบดีจึงหนีมาอยุธยา พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศโปรดให้จัดทัพมากัมพูชา นักงศ์อิงจึงยอมอ่อนน้อม

จะเห็นได้ว่า ในสมัยอยุธยา ความสัมพันธ์ของไทยและกัมพูชา เป็นความสัมพันธ์ในด้านคู่สงคราม ทั้งสองฝ่ายต่างผลัดกันยกทัพเข้ามาตีอีกฝ่าย ในช่วงแรกแม้ไทยจะสามารถโจมตีกัมพูชาและยึดครองเมืองพระนครได้ แต่สถานะของกัมพูชาก็ยังคงเป็นอิสระมาได้อย่างยาวนาน แต่ในช่วงหลังเกิดความขัดแย้งภายในกัมพูชา และได้ขอให้อยุธยาส่งทัพไปช่วยรบหลายครั้ง จึงอาจเป็นเหตุผลให้ในสมัยต่อมา ไทยเข้าไปมีอิทธิพลและแทรกแซงการเมืองภายในของกัมพูชา

๒.๓.๓.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาสมัยกรุงธนบุรี

ในสมัยกรุงธนบุรี ไทยและกัมพูชามีความสัมพันธ์กันในทางการเมือง เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินขึ้นครองราชย์ นักงศ์โคโนหรือนักงศ์คราม พระราชวงศ์กัมพูชาได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร พระองค์จึงทรงช่วยเหลือโดยโปรดฯ ให้แต่งทัพเข้าตีเมืองกัมพูชาหลายครั้ง สมเด็จพระอุทัยราชาษัตริย์กัมพูชาขณะนั้น จึงยอมมอบราชสมบัติแก่นักงศ์โคโนได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระรามราชา (सानติ ภัคดีคำ, ๒๕๔๒ : ๒๔๘-๒๖๘) แสดงให้เห็นถึงการแทรกแซงกิจการภายในและอิทธิพลของไทยที่มีเหนือกัมพูชาแล้ว

๒.๓.๓.๕ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ กัมพูชาได้เข้ามาขอความช่วยเหลือจากไทยหลายครั้งเมื่อเกิดปัญหาการเมืองภายใน โดยเฉพาะการแย่งชิงราชสมบัติ ลักษณะเช่นนี้ปรากฏมาตั้งแต่ช่วงปลายสมัยอยุธยาแล้ว กระทั่งในสมัยรัชกาลที่ ๑ ตรงกับรัชกาลพระรามราชาหรือพระองค์โคโน เกิดความวุ่นวายทางการเมืองอย่างมาก ขุนนางกัมพูชานำพวกจามมาตีเมืองพนมเปญ ทำให้กษัตริย์กัมพูชาคือพระองค์เองซึ่งยังทรงพระเยาว์ ต้องเสด็จเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงรับพระองค์ไว้เป็นพระราชบุตรบุญธรรม เมื่อเจริญพระชนมายุขึ้น พระองค์จึงโปรดให้ประกอบพิธีราชาภิเษก สถาปนาเป็นเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดีในฐานะเมืองประเทศราชของไทย ขณะเดียวกันก็ทรงขอเมืองเสียมเรียบและพระตะบองให้ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ (सानติ ภัคดีคำ, ๒๕๕๔ : ๒๗๒-๒๗๔) เหตุการณ์นี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้ไทยเข้าไปมีบทบาทและแทรกแซงกิจการภายในของกัมพูชา จนทำให้กัมพูชาต้องหันไปพึ่งเวียดนามเพื่อให้เข้ามาถ่วงดุล

อำนาจกับไทย ในสมัยสมเด็จพระอุทัยราชาพระโอรสของพระองค์เอง ทรงหันไปฝักใฝ่เวียดนาม ทำให้ฝ่ายไทยเกิดความระแวง จึงแต่งตั้งพระอนุชาของพระอุทัยราชา คือ พระองค์สงวนขึ้นเป็นพระมหาอุปโยราช (ฝ่ายหลัง) และพระองค์อ้อมเป็นพระมหาอุปราช (ฝ่ายหน้า) โดยผลของการเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายภายในราชสำนักกัมพูชา ชุนนางแบ่งเป็นฝ่ายสนับสนุนไทยและเวียดนาม จนนำไปสู่สงครามการแย่งชิงความเป็นใหญ่ของไทยและเวียดนามเหนือกัมพูชา หรือสงคราม “อานนามสยามยุทธ” ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๗๖-๒๓๘๙ เป็นเวลากว่า ๑๓ ปี

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ไทยและกัมพูชามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในพระราชสำนัก เนื่องจากกษัตริย์ของกัมพูชาหลายพระองค์และเชื้อพระวงศ์เสด็จมาประทับอยู่ในกรุงเทพฯ บางพระองค์เสด็จมาประทับตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ กษัตริย์กัมพูชาที่เคยเสด็จมาประทับในกรุงเทพฯ^๑ ได้แก่

๑. พระนารายณ์ราชาธิราช (พระองค์เอง) เสด็จมาประทับในสมัยรัชกาลที่ ๑ ตั้งแต่พระชนมพรรษา ๖ พรรษา และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงรับเป็นพระราชบุตรบุญธรรม

๒. พระอุทัยราชาธิราช (พระองค์จัน) เสด็จมาประกอบพิธีราชาภิเษกในสมัยรัชกาลที่ ๑ และได้เสด็จมาเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชหลายครั้ง

๓. พระหริรักษรามมา (พระองค์ด้วง) เสด็จหนีราชภัยมาประทับอยู่ในกรุงเทพฯ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ กับพระเชษฐาพระองค์สงวนและพระองค์อ้อม

๔. สมเด็จพระนโรดมบรมรามเทวาวตาร (พระองค์ราชวดี) ประสูติที่กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๙ ประทับอยู่จนกระทั่งพระชนมายุ ๒๑ พรรษา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้อุปสมบทเป็นนาคหลวงที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

จะเห็นได้ว่า มีกษัตริย์กัมพูชาถึง ๔ พระองค์ด้วยกันที่เคยประทับอยู่ในกรุงเทพฯ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันอย่างมากของราชวงศ์ไทยและราชวงศ์กัมพูชา

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากกัมพูชาตกเป็นรัฐอารักขาของฝรั่งเศสใน พ.ศ. ๒๔๐๖ ถือเป็นกาลสิ้นสุดความสัมพันธ์ของราชวงศ์ไทยและกัมพูชาอย่างที่เคยมีเป็นมาในอดีต

^๑ สรุปรจาก ศานติ ภัคดีคำ (๒๕๕๕; ๒๕๕๖)

บทที่ ๓

ราชาศัพท์ในภาษาเขมร

การศึกษาราชศัพท์ในภาษาเขมร เป็นการพิจารณาราชศัพท์ที่ปรากฏในภาษาเขมรตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน เพื่อพิจารณาใน ๒ ประเด็น ได้แก่ ที่มาของราชศัพท์ และการสร้างราชศัพท์ กล่าวคือ การศึกษาที่มาของราชศัพท์เป็นการพิจารณาว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรมีที่มาจากภาษาใดบ้าง อันอาจสะท้อนให้เห็นแนวคิดในการเลือกใช้ภาษาที่นำมาสร้างเป็นราชาศัพท์ในภาษาเขมรแต่ละสมัย ส่วนการศึกษาการสร้างราชศัพท์ เป็นการพิจารณาว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรแต่ละสมัยมีวิธีการสร้างอย่างไร อันอาจแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของราชศัพท์ที่ปรากฏในแต่ละสมัยได้อย่างชัดเจน

ในบทนี้ จะกล่าวถึงที่มาของราชศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรแต่ละสมัย ดังนี้

๑. ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร
๒. ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร
๓. ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง
๔. ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร หมายถึง ราชาศัพท์ที่ปรากฏในภาษาเขมร ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๓^๑ ข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการรวบรวมจากจารึกภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร จำนวนทั้งสิ้น ๑๓๙ หลัก

ผลการศึกษาพบว่า จารึกที่ปรากฏข้อมูลราชาศัพท์เขมรสมัยก่อนพระนครมีเพียง ๑๙ หลักเท่านั้น ด้วยเหตุดังกล่าว ทำให้ข้อมูลในสมัยนี้ปรากฏจำนวนน้อยมาก กล่าวคือ ปรากฏข้อมูลราชาศัพท์จำนวนทั้งสิ้นเพียง ๑๐ ข้อมูล เท่านั้น สามารถแสดงตามลำดับการปรากฏข้อมูลได้ดังนี้

^๑ ดู อุไรศรี วรตะริน (๒๕๕๒ : ๘)

ตารางที่ ๑ ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร

ที่	พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	คำสามัญ ^๒	ชนิดคำ	ความหมาย
๑	๑๒-๑๓	ราชวิหาร	วิหาร	น.	วัด, ที่ประกอบพิธีทางศาสนา
๒	๑๒-๑๓	อาชญา	(ปจบ.) บงคาบ	น.	คำสั่ง
๓	๑๓-๑๔	ราชขย	(ปจบ.) สมัย	น.	สมัย
๔	๑๓	ปราสาท	โอย	ก.	ให้
๕	๑๓	วระนิวนทน	นิวนทน	น.	ของอุทิศ
๖	๑๔-๑๕	ราชการย	การย	น.	งาน
๗	๑๔-๑๕	วระราชการย	การย	น.	งาน
๘	๑๔-๑๕	วระศาสน	(ปจบ.) บงคาบ	น.	คำสั่ง
๙	๑๔-๑๕	วระสัจ	ราช	น.	กษัตริย์
๑๐	๑๔-๑๕	สัจปงค	ปงค	ก.	เคารพ

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้อมูลราชศัพท์ที่ปรากฏในจารึกภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร เริ่มปรากฏตั้งแต่ช่วงราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นต้นมา ข้อมูลแรกที่พบใช้เป็นราชศัพท์คือ *ราชวิหาร* และ *อาชญา* และปรากฏข้อมูลราชศัพท์เพิ่มมากขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔

ราชศัพท์ทั้ง ๑๐ ข้อมูลข้างต้น สามารถจำแนกได้เป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่

๑. **นามราชศัพท์** จำนวน ๘ ข้อมูล ได้แก่ *ราชวิหาร* *อาชญา* *ราชขย* *วระนิวนทน* *ราชการย* *วระราชการย* *วระศาสน* และ *วระสัจ*

๒. **กริยราชศัพท์** จำนวน ๒ ข้อมูล ได้แก่ *ปราสาท* และ *สัจปงค*

สามารถนำมาพิจารณาที่มาของราชศัพท์ และการสร้างราชศัพท์ได้ ดังนี้

^๒ คำสามัญในที่นี้ หมายถึง คำที่มีได้เป็นราชศัพท์ กล่าวคือ เป็นคำที่ใช้กับสามัญชนหรือบุคคลในลำดับชั้นอื่นที่มีใช้กษัตริย์ เช่น ใช้กับขุนนาง คนสามัญ หรือทาส คำสามัญที่นำมาแสดงในตารางนี้ เป็นคำที่ปรากฏในจารึกสมัยก่อนพระนครทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม หากไม่พบคำสามัญในสมัยเดียวกัน จะนำเสนอคำสามัญที่สามารถเทียบกับคำสามัญในสมัยปัจจุบันแทน

๓.๑.๑ ที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร

จากการศึกษาข้อมูลราชาศัพท์ในภาษาเขมรแต่ละสมัย พบว่า ราชาศัพท์หลายข้อมูลมีการประกอบหน่วยเติมเข้ากับคำที่แสดงความหมายหลัก เช่น *พระราชการุญ* *พระศาสน* *พระสัจ* *สัจบังค์* ราชาศัพท์ ๓ ข้อมูลแรก มีการประกอบหน่วยเติมหน้า “วระ-” เข้ากับคำที่แสดงความหมายหลัก คือคำว่า “ราชการุญ” “ศาสน” และ “สัจ” ตามลำดับ ส่วนข้อมูลสุดท้าย มีการประกอบหน่วยเติมหน้า “สัจ-” เข้ากับคำว่า “บังค์” ทั้งนี้ คำว่า “วระ-” และ “สัจ-” เป็นคำที่มาจากภาษาเขมร เช่นเดียวกับคำว่า “สัจ” และ “บังค์” แต่คำว่า “ราชการุญ” และ “ศาสน” มีที่มาจากภาษาสันสกฤต ในการพิจารณาที่มาของราชาศัพท์ จะแยกพิจารณาหน่วยเติมหน้ากับคำที่แสดงความหมายหลักของราชาศัพท์ ดังนั้นข้อมูล *พระราชการุญ* และ *พระศาสน* นี้ จะถือเป็นราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต ส่วนหน่วยเติมหน้า “วระ-” จะพิจารณาเป็นอีกชุดข้อมูลที่มาจากภาษาเขมร

จากการศึกษาที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร พบว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร มีที่มาจาก ๒ ภาษาเท่านั้น ได้แก่ **ภาษาสันสกฤต** และ **ภาษาเขมร** ทั้งนี้พบว่า ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤตปรากฏจำนวนมากที่สุด ดังนี้

๓.๑.๑.๑ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร ส่วนใหญ่มาจากภาษาสันสกฤต ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น ๘ ข้อมูล ดังแสดงในตารางที่ ๒ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๒ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครที่มาจากภาษาสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๑๒-๑๓	ราชวิหาร	ส.	น. วัดของพระราชา ราชวิหาร <i>rājavihāra</i> = น. ที่พักผ่อนของพระราชา, วัดของพระราชา (ราช <i>rāja</i> = น. กษัตริย์, ผู้นำสูงสุด, สิ่งที่ดีที่สุดในกลุ่มหรือชนิด + วิหาร <i>vihāra</i> = น. วัด, อาราม, ที่ประกอบพิธีทางศาสนา)
๑๒-๑๓	อาชญา	ส.	น. คำสั่งของกษัตริย์ อาชญา <i>ājñā</i> = น. คำสั่ง, อำนาจ, อำนาจที่ ไว้ชีวิตจำกัด, การยินยอม, การอนุญาต, คำอนุญาต

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๑๓-๑๔	ราชชย	ส.	น. ความเป็นกษัตริย์, รัชกาล, อาณาจักร ราชชย rājya = คุณ. เกี่ยวกับกษัตริย์, อย่างกษัตริย์, อย่างเจ้า, เกี่ยวกับเจ้า; น. ความเป็นพระราชชา, อำนาจกษัตริย์, จักรวรรดิ
๑๓	ปราสาท	ส.	ก. ให้, มอบให้ ปราสาท prasāda = น. ความสะอาด, ความกระจ่าง, ความบริสุทธิ์, ความสงบ, ความเงียบสงบ, ความกรุณา, ของให้เปล่า, ของรางวัล, อาหารถวายแก่เทวรูป
๑๓	วระนิพนทน	ส.	น. ของให้, ของที่จัดเตรียมไว้ให้ นิพนทน nibandhana = น. การผูก, การมัด, การล่าม; การสร้าง; สาเหตุ, ต้นกำเนิด; ของให้, ของขวัญของพระราชชา; การจัดเตรียม; คำอธิบาย
๑๔-๑๕	ราชการชย	ส.	น. งานของกษัตริย์, งานราชการ ราชการชย rājakārya = น. หน้าที่หรือกิจของพระราชชา, งานราชการ, คำสั่งของพระราชชา (ราช rāja = น. กษัตริย์, ผู้นำสูงสุด, สิ่งที่ดีที่สุดในกลุ่มหรือชนิด + การชย kārya = น. หน้าที่หรือการงานที่ต้องทำ, ภาระ, หน้าที่)
๑๔-๑๕	วระราชการชย	ส.	น. งานของกษัตริย์, งานราชการ ราชการชย rājakārya = น. หน้าที่หรือกิจของพระราชชา, งานราชการ, คำสั่งของพระราชชา (ราช rāja = น. กษัตริย์, ผู้นำสูงสุด, สิ่งที่ดีที่สุดในกลุ่มหรือชนิด + การชย kārya = น. หน้าที่หรือการงานที่ต้องทำ, ภาระ, หน้าที่)
๑๔-๑๕	วระศาสน	ส.	น. คำสั่งของกษัตริย์ ศาสน śāsana = น. การลงโทษ, ผู้ลงโทษ; การสอน, ผู้สอน; การปกครอง; คำสั่ง, คำสั่งของพระราชชา; การเขียน, งานเขียน, ข้อความ

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครที่มาจากภาษาสันสกฤต มีทั้งที่เป็นการยืมจากศัพท์ศัพท์เดียว ได้แก่ *อาชญา ราชชย ปราสาท วระนิพนทน* และ *วระศาสน* และเป็นการยืมจากศัพท์สมาส ได้แก่ *ราชวิหาร ราชการชย* และ *วระราชการชย* นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นการยืมมาใช้ตามความหมายเดิมที่ปรากฏในภาษาสันสกฤต มีเพียงคำว่า *ราชชย* ที่มีความหมายต่างไปจากเดิม กล่าวคือ เดิมหมายถึงความเป็นกษัตริย์หรืออำนาจของกษัตริย์ ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครใช้หมายถึง สมัยหรือช่วงเวลาที่กษัตริย์ครองราชย์ และ

คำว่า *ปราสาท* ที่เปลี่ยนแปลงหน้าที่จากคำนาม หมายถึง ของให้เปล่า ของรางวัล กลายเป็นคำกริยา และใช้หมายถึง ให้หรือมอบให้

๓.๑.๑.๒ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครที่มาจากภาษาเขมร ปรากฏเพียง ๔ ข้อมูล ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๓ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครที่มาจากภาษาเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๑๔-๑๕	วระสดจ	ข.	สดจ = น. ภาวะความเป็นผู้มีสถานะและอำนาจสูงสุด: ความสูงส่ง, ความเป็นกษัตริย์; ผู้ที่มีสถานะและอำนาจสูงสุด: กษัตริย์; สมาชิกราชวงศ์, ชนชั้นสูง, นักบวชระดับสูง; เจ้า (สดจ = ก. อยู่ในสถานะและอำนาจสูงสุด, อยู่ในตำแหน่งประมุข, เป็นเชื้อพระวงศ์หรือชนชั้นสูง, สง่าผ่าเผย; (ใช้แก่กษัตริย์) ยืนหรือเคลื่อนที่, พอใจที่จะ (ไป, มา, อยู่, ทำ, ฯลฯ) + หน่วยเติมกลาง -)
๑๔-๑๕	สดจปงค์	ข.	ปงค์ = น. การคำนับหรือการแสดงความเคารพ; ก. แสดงความเคารพ (แก่เทพเจ้า, กษัตริย์, พระสงฆ์, ฯลฯ) ด้วยการประสาทมือยกขึ้นเหนือศีรษะ, ทักทายด้วยความเคารพหรือความอ่อนน้อม (*ปงค์ ^๓ = ก. รวมกัน, รวมกลุ่ม, รวมเป็นหนึ่ง + หน่วยเติมกลาง -)
๑๓	วระ-	ข.	หน่วยเติมหน้านามเพื่อแสดงความเป็นราชาศัพท์ (ระ = ก. ส่องแสง, ส่องสว่าง + หน่วยเติมหน้า ว-)
๑๔-๑๕	สดจ-	ข.	หน่วยเติมหน้ากริยาเพื่อแสดงความเป็นราชาศัพท์ (*สดจ~ทจ~เตจ = แดกออก, แยกออก, จบ, เสร็จ + หน่วยเติมหน้า ส-)

จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร ส่วนหนึ่งเป็นหน่วยเติมหน้า ได้แก่ *วระ-* และ *สดจ-* กล่าวคือ *วระ-* เป็นหน่วยเติมหน้านาม ดังปรากฏในข้อมูลราชาศัพท์ *วระนิเวศน* *วระราชการุญ* *วระศาสน* และ *วระสดจ* ส่วนหน่วยเติมหน้า *สดจ-* เป็นหน่วยเติมหน้ากริยา ปรากฏในข้อมูลว่า *สดจปงค์*

^๓ คำภาษาเขมรที่ปรากฏเครื่องหมายดอกจัน (*) ข้างหน้า เป็นคำที่ไม่ปรากฏหลักฐานในภาษาเขมรโบราณ แต่เป็นคำที่สันนิษฐานหรือสืบสร้างขึ้น

ที่มาของคำว่า **วระ-** นี้ มีนักวิชาการให้ความเห็นแตกต่างกัน ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑. เป็นคำยืมจากภาษาสันสกฤต “วร” vara หมายถึง คุณ. ที่ได้รับเลือก, ดีที่สุด, ชั้นหนึ่ง, มีค่า, ดีเยี่ยม; เกี่ยวกับกษัตริย์ หรือเกี่ยวกับเจ้า (พบในชาดก); ดีกว่า, เด่นกว่า; แก่ที่สุด, ของขวัญ, รางวัล, การอวยพร, สิ้นสุด

นักวิชาการที่มีความเห็นดังกล่าว เช่น พระพุทธโฆษาจารย์จวน ณาต (ผู้ส ณาถ ช้วน ณาต วิทยาลัยพุทธศาสนนบพิตย, 2008), Headley et al. (1977) เป็นต้น

๒. เป็นคำภาษาเขมร ดังเช่น Jenner (2009b: 477) ให้ความเห็นว่า คำนี้เกิดจากการสร้างคำด้วยวิธีแผลงคำ กล่าวคือ นำคำเดิม “ระ” หมายถึง ส่องแสง, สว่าง ประกอบกับหน่วยเติมหน้า “ว-” พบในจารึกสมัยก่อนพระนคร มีรูปเป็น *วระ วระห วรห วรหห วระห พฺรา* หรือ *พฺร* หมายถึง น. สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือความเป็นกษัตริย์ ปรากฏเป็นส่วนหลักของนามวลี, รูปเคารพ, ศิวลึงค์, ปราสาท, วัด, ศาสนสถาน, ที่อยู่ของเทพเจ้า; ส. เทพเจ้าหรือกษัตริย์, ผู้ศักดิ์สิทธิ์ คำดังกล่าวอาจเป็นการยืมแปล (calque) จากศัพท์สันสกฤตว่า “ศรี” ก็เป็นไปได้ นอกจากนี้ยังระบุว่า ตรงกับคำว่า “bra” ในภาษาชวาโบราณซึ่งใช้นำหน้าชื่อของบุคคลในราชวงศ์ และอาจตรงกับคำว่า “bhurā /phəyà/” ในภาษาพม่า หมายถึง พระเจ้า หรือวัด

กังวล คัชชิตมา (๒๕๔๘: ๑๒๕) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า คำว่า *วระ* ไม่น่าจะเป็นคำยืมจากภาษาสันสกฤต เนื่องจากเมื่อเทียบกับรูปคำยืมภาษาสันสกฤตอื่น ๆ ที่ร่วมสมัยและพบในสมัยหลัง ก็ไม่พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงรูปคำด้วยการควบพยัญชนะต้นและเติมเครื่องหมายวิสรรค (-ย) ท้ายคำ

นักวิชาการที่มีความเห็นดังกล่าว เช่น Jenner & Pou (1985: 285), ลง เขียม (ฎุข ฎุข พง เขียม, 2000: 546), อุไรศรี วรศะริน (๒๕๔๒ข : ๔๑) เป็นต้น

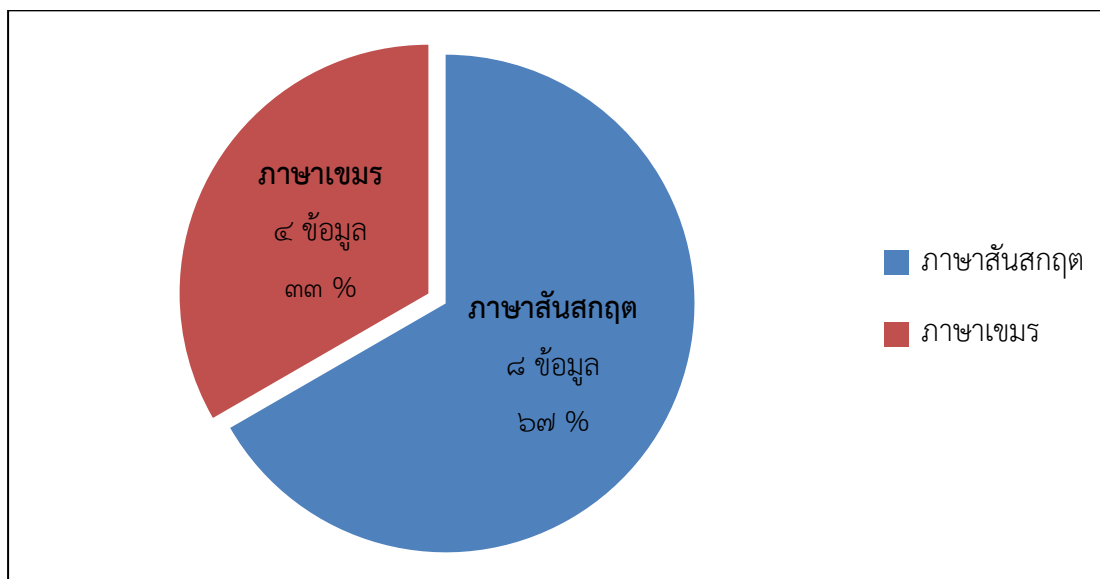
อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นด้วยกับนักวิชาการกลุ่มที่ ๒ ตามเหตุผลข้างต้น จึงได้จัดให้คำว่า *วระ* เป็นคำในภาษาเขมร

อาจสรุปที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครได้ ดังตารางและแผนภูมิต่อไปนี้

ตารางที่ ๔ สรุปที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร

ที่มาของราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ
๑. ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต	๘	๖๖.๗
๒. ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร	๔	๓๓.๓
รวม	๑๒	๑๐๐

จากตารางสรุปที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครข้างต้น จะเห็นได้ว่าราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤตมีจำนวนมากที่สุด คือ ๘ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๗ ส่วนราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร มีจำนวน ๔ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓ ดังแสดงด้วยแผนภูมิวงกลมต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๑ ที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร

๓.๑.๒ การสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร

การสร้างราชาศัพท์เป็นการพิจารณาว่า ราชาศัพท์ในแต่ละสมัยมีวิธีการสร้างเพื่อใช้เป็นราชาศัพท์ด้วยวิธีใดบ้าง จากการศึกษาวิธีการสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครพบว่า นามราชาศัพท์และกริยารราชาศัพท์ มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑.๒.๑ การสร้างนามราชาศัพท์

นามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร มีจำนวนทั้งสิ้น ๘ ข้อมูล มีวิธีการประกอบสร้างที่แตกต่างกัน ๒ ลักษณะ ดังต่อไปนี้

ก. ยืมคำจากภาษาสันสกฤต

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาสันสกฤตมาใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏจำนวน ๔ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๕ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครที่สร้างด้วยการยืมคำจากภาษาสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๒-๑๓	ราชวิหาร	วิหาร	วัด, ที่ประกอบพิธีทางศาสนา
๑๒-๑๓	อาชญา	(ปัจจ.) บงคาบ	คำสั่ง
๑๓-๑๔	ราชย	(ปัจจ.) สมัย	สมัย, รัชกาล
๑๔-๑๕	ราชการย	การย	งาน

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า นามราชาศัพท์ที่สร้างด้วยการยืมคำจากภาษาสันสกฤต มีทั้งการยืมคำที่เป็นศัพท์ศัพท์เดี่ยว ได้แก่ *อาชญา* และ *ราชย* และที่เป็นศัพท์สมาส ได้แก่ *ราชวิหาร* และ *ราชการย*

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยก่อนพระนคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คุ ต . . . ปราบ อาย โสร วระ วิปาก ปุณย อุปาทยาย ราชวิหาร . . . ร เลห นุ อุปการ
เกษตร ||

คือ ต . . . ปราบ ที่ โสร วระ ผลบุญของอุปายายะแห่งราชวิหาร . . . ร โลหะกับขอบเขต
แห่งอุปการะ

(K.389 จารึกหินขอน ๒ พ.ศ. ๑๑๒๑-๑๒๒๐ ด้าน ๓ บรรทัด ๘-๑๓)

คุ เตล อาชญา วระกมรตางอญ เปร เปก อาย ตีรุธคราม คุ จุ ละ หล เตลง หล

คือซึ่งอาชญาพระกมรตางอญ ไซให้แบ่งที่ที่หมู่บ้านทำน้ำคือลงบ้างขึ้นบ้าง

(K.940 จารึกตวลเนียะตาบักก (อนกตาบักก) พ.ศ. ๑๒๒๑-๑๓๒๐ บรรทัด ๑-๓)

โละ ต คิ ราชย วระกมรตางอญ ศรีชยเทวี มาน อาชญา วระกมรตางอญ ศรีชยเทวี โอย ทาน
ต วระกมรตางอญ ศรีโลกนาถ

ลูถึงคือรัชกาลพระกมรตางอญศรีชยเทวี มีอาชญาพระกมรตางอญศรีชยเทวี ให้ทาน
แก่พระกมรตางอญศรีโลกนาถ

(K.259S/4 จารึกกรอบประตู่วัดขนาด พ.ศ. ๑๒๒๑-๑๓๒๐ บรรทัด ๒๑-๒๒)

คิต ขา ปิ เปร ต ราชการยย คุะ
คือผู้ควรเพื่อใช้แก่ราชการเท่านั้น

(K.340 จารึกโคกจัน (โคกจัน) พ.ศ. ๑๓๕๐-๑๔๒๐ บรรทัด ๙)

ข. ใช้หน่วยเติมหน้า วระ- + นาม

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นหน่วยเติมหน้า วระ- ประกอบหน้าคำนาม เพื่อใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏจำนวน ๔ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๖ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครที่สร้างด้วยการใช้นหน่วยเติมหน้า วระ- + นาม

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๓	วระนิวนทน	นิวนทน	ของอุทิศ
๑๔-๑๕	วระศาสน	(ปัจบ.) บงคាប់	คำสั่ง
๑๔-๑๕	วระราชการยย	การยย	งาน
๑๔-๑๕	วระสัจ	ราช	กษัตริย์

ราชาศัพท์ที่สร้างด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นหน่วยเติมหน้า วระ- ประกอบเข้ากับคำนามทั้งที่มาจากภาษาสันสกฤตและภาษาเขมร อย่างไรก็ตาม จะสังเกตได้ว่า ในช่วงแรก คือ พุทธศตวรรษที่ ๑๓ คำที่มีการใช้นหน่วยเติม วระ- เป็นคำยืมจากภาษาสันสกฤต ส่วนการใช้นหน่วยเติม วระ- ประกอบเข้ากับคำนามภาษาเขมร เพิ่งปรากฏในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๔

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยก่อนพระนคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เปร คิ สิทธิ ต วระนิวนทน วระกัมรตางอญ ศรีตริปุรานตเกศวร มน มรตาญ ศกรสวามี โอย
รงโก เซ ๑ สั ปรีโภค ทง โกปญญ กัมรตางอญ ศรีเสนามุขวิชยา โอย รงโก เซ กนละห โมย ไตง

ใช้คือสิทธิแก่พระนิเวทนะ แก่พระกมรตางอญศรีตริปุรานตเกศวร ซึ่งมรตาญศักราสวามี ให้
ข่าวสาร ๑ เซ พร้อมกับโกปญญกมรตางอญศรีเสนามุขวิชยา ให้ข่าวสารครึ่งเซ หนึ่งวัน

(K.904 จารึกบารายตวันตง พ.ศ. ๑๒๕๖ ด้าน ๑ บรรทัด ๑๙-๒๑)

คิ ต ขา ปิ โขลญ มุข เหา ปิ เปร ต คิ วระราชการยย คุส
คือผู้เหมาะให้โขลญมุขะเรียกเพื่อใช้อันคือพระราชาเท่านั้น

(K.340 จารึกโคกจัน (โคกจัน) พ.ศ. ๑๓๕๐-๑๔๒๐ บรรทัด ๕-๗)

นุ วระสัจ สตจปงคฺ ต กนฺโลงกัมรเตงอญู ภิมาลย มาณ วระศาสน รุว ขญู วระ ต เนา นา
วระคค นุ ชัราส โฝงง อาย เต

ด้วยพระสมเด็จเสด็จบังคมแก่กันโลงกมรเตงอญูภิมาลย มีพระศาสน อันว่าข้าพระผู้อยู่ที่
กลุ่มด้วยคำตัดสินทั้งหลายแต่เดิม

(K.340 จารึกโคกจัน (โคกจัน) พ.ศ. ๑๓๕๐-๑๔๒๐ บรรทัด ๑-๕)

อาจสรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๗ สรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร

การสร้างนามราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ราชาศัพท์
๑ ยืมคำจากภาษาสันสกฤต	๔	๕๐	อาชญา ราชย ราชวิหาร ราชการยย
๒ ใช้หน่วยเติมหน้า วระ- + นาม	๔	๕๐	วระนิวนทน วระศาสน วระราชการยย วระสัจ
รวม	๘	๑๐๐	

นามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครมีวิธีการสร้าง ๒ วิธี ได้แก่ ยืมคำจากภาษาสันสกฤต และ ใช้หน่วยเติมหน้า วระ- + นาม แต่ละวิธีปรากฏข้อมูลราชาศัพท์เท่ากัน คือ ๔ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๕๐ เท่ากัน

๓.๑.๒.๒ การสร้างกริยารราชาศัพท์

กริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร มีจำนวนเพียง ๒ ข้อมูล เท่านั้น พบว่า กริยารราชาศัพท์ทั้ง ๒ ข้อมูล มีวิธีการประกอบสร้างที่แตกต่างกัน ดังนี้

ก. ยืมคำจากภาษาสันสกฤต

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาสันสกฤตมาใช้เป็นราชศัพท์ กริยาราชศัพท์ที่มีวิธีการสร้างดังกล่าว คือ *ปราสาท* ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ ๘ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครที่สร้างด้วยการยืมคำจากภาษาสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๓	ปราสาท	โอบ	ให้, มอบให้

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยก่อนพระนคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คิ เตล ฐุลิเชง วุระกัมรตางอญ ปราสาท ต มหาวิกรานตเกสรี ญุ ปุเร ต คิ มทุทยมปริจารก
คือซึ่งฐุลิเชงพระกมรตางอญประสาทแก่มหาวิกรานตเกสรี กับผู้บำเรออันคือมัททยมปริจารก
(K.1029 จารึกวัดไพรแวง พ.ศ. ๑๒๘๗ บรรทัด ๑๓-๑๕)

ข. ใช้หน่วยเติมหน้า สดจ- + กริยา

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิพจน์เติมหน้า สดจ- ประกอบหน้าคำกริยา เพื่อใช้เป็นราชศัพท์ กริยาราชศัพท์ที่มีวิธีการสร้างดังกล่าว คือ *สดจปงค์* ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ ๙ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า สดจ- + กริยา

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๔-๑๕	สดจปงค์	ปงค์	แสดงความเคารพ

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยก่อนพระนคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นุ วระสัจ สุตจปงค์ ต กนฺโถง กัมรเตงอญ ภีมาลย มาณ วระศาสน รุว ขญ วระ ต เนา นา
วระค นุ ชฺราส โฝงง อาย เต

ด้วยพระสมเด็จเสด็จบังคมแก่กันโถงกมรเตงอญภีมาลย มีพระศาสน์ อันว่าข้าพระพุทธเจ้า
ที่กลุ่มด้วยคำตัดสินทั้งหลายแต่เดิม

(K.340 จารึกโคกจัน (โคกจาน) พ.ศ. ๑๓๕๐-๑๔๒๐ บรรทัด ๑-๕)

อาจสรุปการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๐ สรุปการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร

การสร้างกริยาราชศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ราชศัพท์
๑ ยืมคำจากภาษาสันสกฤต	๑	๕๐	ปราสาท
๒ ใช้หน่วยเติมหน้า สุตจ- + กริยา	๑	๕๐	สุตจปงค์
รวม	๒	๑๐๐	

จะเห็นได้ว่า กริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครปรากฏข้อมูลเพียง ๒ ข้อมูล
และมีวิธีการสร้าง ๒ วิธี ได้แก่ ยืมคำจากภาษาสันสกฤต และใช้หน่วยเติมหน้า สุตจ- + กริยา เท่านั้น

วิธีการสร้างกริยาราชศัพท์นี้ มีลักษณะคล้ายกับวิธีการสร้างนามราชศัพท์ กล่าวคือ เป็น
การยืมคำจากภาษาสันสกฤตมาใช้เป็นราชศัพท์ และใช้วิธีประกอบหน่วยเติมหน้าเช่นเดียวกัน
ต่างกันเพียงหน่วยเติมหน้าเท่านั้น หากเป็นนามราชศัพท์จะใช้หน่วยเติมหน้า วระ- ส่วนกริยาราช
ศัพท์จะใช้หน่วยเติมหน้า สุตจ-

น่าสังเกตว่า หากพิจารณาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร จะพบว่า ข้อมูลที่
ปรากฏเป็นราชศัพท์ครั้งแรก คือ *ราชวิหาร* และ *อาชญา* ซึ่งพบในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓ เป็น
การยืมคำภาษาสันสกฤตมาใช้เป็นราชศัพท์โดยตรง แต่การนำคำภาษาเขมรมาใช้เป็นราชศัพท์เพิ่ง
ปรากฏในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๔ จึงอาจแสดงให้เห็นว่า การเริ่มใช้ราชศัพท์ในช่วงแรกเป็นการยืม
คำภาษาสันสกฤต เพื่อนำมาใช้เป็นราชศัพท์ ต่อมาจึงปรากฏใช้คำภาษาเขมรเป็นราชศัพท์

นอกจากนี้ คำยืมภาษาสันสกฤตที่นำมาใช้เป็นราชศัพท์โดยตรง ส่วนใหญ่เป็นคำที่มี
ความหมายเกี่ยวข้องกับกษัตริย์ ได้แก่ *ราชวิหาร* *ราชยุ* *ราชการยุ* โดยเฉพาะการยืมคำสมาสที่มีคำ

ว่า “ราช” ประกอบในบทสมาสมาใช้เป็นราชาศัพท์ แสดงให้เห็นว่า ศัพท์ดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์โดยตรง จึงเป็นเหตุผลให้สามารถนำมาใช้เป็นราชาศัพท์

ส่วนคำภาษาเขมรที่ปรากฏเป็นราชาศัพท์ ไม่พบว่ามีการใช้เพียงลำพัง แต่จะปรากฏร่วมกับหน่วยเติมเสมอ ดังคำว่า *วระสัจ* และ *สัจปงศ์* ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า วิธีการสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร วิธีการหลักคือการนำคำยืมภาษาสันสกฤตมาใช้เป็นราชาศัพท์ และเมื่อจะนำคำภาษาเขมรมาใช้เป็นราชาศัพท์จะต้องประกอบด้วยหน่วยเติมเสียก่อน จึงจะสามารถใช้เป็นราชาศัพท์ได้

๓.๑.๓ สรุปลักษณะของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร

จากการศึกษาที่มาและการสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร อาจสรุปลักษณะของราชาศัพท์ได้ดังต่อไปนี้

๑. ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร ปรากฏจำนวน ๑๐ ข้อมูลเท่านั้น เป็นนามราชาศัพท์จำนวน ๘ ข้อมูล และเป็นกริยารราชาศัพท์จำนวน ๒ ข้อมูล

๒. ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครมีที่มาจาก ๒ ภาษา ได้แก่ ภาษาสันสกฤตและภาษาเขมร ทั้งนี้ปรากฏข้อมูลที่เป็นภาษาสันสกฤตมากที่สุด คือ ๘ ข้อมูล และปรากฏเป็นภาษาเขมร ๔ ข้อมูล

๓. นามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครมีวิธีการสร้าง ๒ วิธี คือ ยืมคำจากภาษาสันสกฤต และใช้หน่วยเติมหน้า *วระ-* + นาม แต่ละวิธีปรากฏข้อมูลราชาศัพท์ในจำนวนที่เท่ากัน

๔. กริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครมีวิธีการสร้าง ๒ วิธี คือ ยืมคำจากภาษาสันสกฤต และใช้หน่วยเติมหน้า *สัจ-* + นาม แต่ละวิธีปรากฏเพียงข้อมูลเดียวเท่านั้น

๓.๒ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร หมายถึง ราชาศัพท์ที่ปรากฏในภาษาเขมร ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๒๐^๔ ข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการรวบรวมจากจารึกภาษาเขมรสมัยพระนคร จำนวนทั้งสิ้น ๓๖๒ หลัก

ผลการศึกษาพบว่า จารึกที่ปรากฏข้อมูลราชาศัพท์เขมรสมัยพระนคร มีจำนวน ๑๙๖ หลัก และปรากฏข้อมูลราชาศัพท์ทั้งสิ้น ๑๑๐ ข้อมูล ดังตัวอย่างราชาศัพท์ในตารางต่อไปนี้

^๔ ดู อุไรศรี วรชะริน (๒๕๔๒ : ๘)

ตารางที่ ๑๑ ตัวอย่างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร

ที่	พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ชนิดคำ	ความหมาย
๑	๑๔	ตงวาย	อโนย	น.	ของให้
		ราชปุณย	ปุณย	น.	งานกุศล
		วระราชการยุย	การยุย	น.	งาน
		วระอูมา	อูมา	น.	อา, น้ำชาย
		ปรณย	ขมิ	ก.	ต้องการ
		ปนทวล(ก.)	ปงคาป, กลา	ก.	สั่ง, แจ้ง, บอก
		สตจเทา	เทา	ก.	ไป
		เสวยวระราชย	ปจบ.ครงราชย	ก.	ครองราชย์
๒	๑๕	ราชสัปต	สัปต	น.	สมบัติ
		วระรูป	รูป	น.	รูปปั้น
		วระเจา	เจา	น.	หลาน
		วระราชปุณย	ปุณย	น.	งานกุศล
		วระ	คิ, วา	ส.	ท่าน
		ผท	ตยก	ก.	นอน
		เสวยราชย	ปจบ.ครงราชย	ก.	ครองราชย์
๓	๑๖	สวามินี	ปรปวน	น.	ภรรยา
		ราชกษตร	กษตร	น.	สมาชิกราชวงศ์
		วระโกษร	ปจบ. โกรพุกมาต, กาคตสก	น.	การโกนหนวด, การตัดผม
		วระกนมวย	กนมวย	น.	หลาน
		โรษณ	โกรธ	ก.	โกรธ
		สวรคคต	สลาป	ก.	ตาย
๔	๑๗	ราชาภิเชก	โฉลง, คาล	น.	การสมโภช, การขึ้นสู่
		วระมนทิต	คฤห	น.	บ้าน
		วระอรยำ	อรยำ	น.	พี่
		สัดจ	ราช	น.	กษัตริย์
		สตจนำ	นำ	ก.	นำ
๕	๑๘-๑๙	ยุวราช	ปจบ.ส้ฎจกโละ	น.	เจ้าชาย
		ราชวิภว	สิทธิ	น.	อำนาจ
		ผตยง	ปงคาป	น.	คำสั่ง
		อภิเชก	ปจบ.เถลิ่ง	ก.	ตั้งขึ้น

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้อมูลราชาศัพท์ในจารึกภาษาเขมรสมัยพระนคร ปรากฏมาตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๔ เป็นต้นมา และปรากฏข้อมูลใหม่เพิ่มมากขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ กระทั่งช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๗ จึงเริ่มปรากฏข้อมูลใหม่น้อยลง จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ ที่ปรากฏข้อมูลราชาศัพท์ใหม่เพิ่มขึ้นเพียง ๔ ข้อมูลเท่านั้น

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร สามารถจำแนกตามชนิดของราชาศัพท์ได้ ๓ ประเภท ได้แก่ นามราชาศัพท์ สรรพนามราชาศัพท์ และกริยาราชศัพท์ ดังนี้

๑. นามราชาศัพท์	มีจำนวน	๗๖	ข้อมูล
๒. สรรพนามราชาศัพท์	มีจำนวน	๑	ข้อมูล
๓. กริยาราชศัพท์	มีจำนวน	๓๓	ข้อมูล

สามารถนำมาพิจารณาที่มาของราชาศัพท์ และการสร้างราชาศัพท์ได้ ดังนี้

๓.๒.๑ ที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร

จากการศึกษาที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร พบว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร มีที่มา ๔ ลักษณะ ได้แก่ มาจากภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาสันสกฤต ประกอบภาษาเขมร และ ไม่ทราบที่มา ทั้งนี้พบว่า ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤตปรากฏจำนวนมากที่สุด ดังนี้

๓.๒.๑.๑ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร ส่วนใหญ่มาจากภาษาสันสกฤต ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น ๖๐ ข้อมูล ดังตัวอย่างราชาศัพท์ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๒ ตัวอย่างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครที่มาจากภาษาสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๑๔	ปรณย	ส.	ก. ต้องการ, प्रारธना ปรณย pranaya = น. ผู้นำ, ผู้ควบคุม, การสำแดง, ความรัก, ความเส่นหา, มิตรภาพ, ความปรารถนา, ความต้องการ, การขอรับรอง, การวิงวอน

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๑๔	ราชกุล	ส.	น. ตระกูลของกษัตริย์, เชื้อพระวงศ์ ราชกุล rājakula = น. เชื้อสายของกษัตริย์, ครอบครัวของกษัตริย์, พระราชวัง, ราชสำนัก, ถนนหรือเส้นทางหลัก เป็นคำสมาสจากคำว่า (ราช rāja = น. กษัตริย์, ผู้นำสูงสุด, สิ่งที่ดีที่สุดในกลุ่มหรือชนิด + กุล kula = น. กลุ่ม, กองกำลัง, หมู่, ฝูง, ฝูงชน, เชื้อสาย, ครอบครัว, สังคม, เผ่าพันธุ์, บ้าน, ร่างกาย)
๑๔	ราชทรวาย	ส.	น. ทริพย์หรือสมบัติของกษัตริย์ ราชยทรวาย rājyadravya = น. สิ่งจำเป็นในการครองราชย์, สิ่งของที่ต้องใช้ในพิธีราชาภิเษก (ราชย rājya = คุณ. เกี่ยวกับกษัตริย์, อย่างกษัตริย์, อย่างเจ้า, เกี่ยวกับเจ้า; น. ความเป็นพระราชา, อำนาจกษัตริย์, จักรวรรดิ + ทรวาย dravya = น. วัตถุ, สิ่งของ, ส่วนประกอบของสิ่งต่าง ๆ, ยา, วัตถุขั้นมูลฐาน, วัตถุที่ครอบครอง, ความมั่งคั่ง, สินค้า, เงิน, ทอง, ทองเหลือง, ขี้ผึ้ง, น้ำมัน, การเติมพ่น)
๑๔	วาระธรรม	ส.	น. การบริจาต, งานกุศล ธรรม dharma = น. กฎหมาย, การปฏิบัติ, หน้าที่, ความถูกต้อง, ความยุติธรรม, คุณธรรม, จริยธรรม, ศาสนา, คุณความดี, งานที่ดี
๑๔	วาระราชการุญ	ส.	น. งานของกษัตริย์, ราชการ ราชการุญ rājakārya = น. หน้าที่หรือกิจของพระราชา, งานราชการ, คำสั่งของพระราชา (ราช rāja = น. กษัตริย์, ผู้นำสูงสุด, สิ่งที่ดีที่สุดในกลุ่มหรือชนิด + การุญ kārya = น. หน้าที่หรือการงานที่ต้องทำ, ภาระ, หน้าที่)
๑๔	วาระราชขย	ส.	น. ความเป็นกษัตริย์, รัชกาล, อาณาจักร ราชขย rājya = คุณ. เกี่ยวกับกษัตริย์, อย่างกษัตริย์, อย่างเจ้า, เกี่ยวกับเจ้า; น. ความเป็นพระราชา, อำนาจกษัตริย์, จักรวรรดิ
๑๕	กรุณาปราสาท	ส.	ก. ให้, มอบให้, กรุณาที่จะให้ กรุณา karuṇā = น. ความเมตตากรุณา, ความรู้สึกเมตตากรุณา + ปราสาท prasāda = น. ความสะอาด, ความบริสุทธิ์, ความชัดเจน, ความสว่าง, ความเจียบ, ความสงบ, ความเมตตากรุณา, น้ำบริสุทธิ์, ของรางวัล, อาหารถวายเทวรูป

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๑๕	ภุมยราชทราวญ	ส.	น. ที่ดินของกษัตริย์ ภุมิ = น. ดิน, พื้นดิน, เขต, แดน, อาณาเขต, สถานที่, สถานการณ์, ตำแหน่ง, พื้นบ้าน, เรื่องราว, ชั้น, ชั้น + ราชยทราวญ rājyadravya = น. สิ่งจำเป็นในการครองราชย์, สิ่งของที่จำเป็นต้องใช้ในพิธีราชาภิเษก
๑๖	สวามิย	ส.	น. สนม, พระราชินี สวามิน svāmin = น. ผู้เป็นเจ้าของ, เจ้านาย, หัวหน้า, ผู้บัญชาการ, สามิ, พระราชา, เจ้าชาย, รูปเคารพหรือวัดของเทพเจ้า
๑๕	วระราชปุณย	ส.	น. งานกุศลของกษัตริย์, บุญหรือกุศลของกษัตริย์ ราช rāja = น. กษัตริย์, ผู้นำสูงสุด, สิ่งที่ดีที่สุดในกลุ่มหรือชนิด + ปุณย punya = ความดี, ความถูกต้อง, ความบริสุทธิ์, คุณความดี, การกระทำดี, การกระทำด้วยใจเมตตา, คุณธรรมทางจริยธรรมหรือศาสนา, พิธีทางศาสนา
๑๖	โรษณ	ส.	ก. โกรธ, กริ้ว โรษณ roṣana = คุณ. โกรธ, โมโห, รุ่มร้อน, เกรี้ยวกราด
๑๖	สวรคคต	ส.	ก. ตาย (ใช้กับกษัตริย์) สวรคต svargata = ก. ไปแล้วสู่สวรรค์, ตาย; น. การอยู่บนสวรรค์ (สวร svar = น. พระอาทิตย์, แสงอาทิตย์, แสงสว่าง, สถานที่หรือท้องฟ้าที่กระจ่าง, สวรรค์, น้ำ + คต gata = ก. ไปแล้ว, ตาย)

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า ในภาษาเขมรสมัยพระนคร มีการยืมคำจากภาษาสันสกฤตมาใช้เป็นราชาศัพท์เพิ่มมากขึ้น ปรากฏทั้งการยืมจากศัพท์เดี่ยว เช่น *ปรณย สวามิย โรษณ* และศัพท์สมาส เช่น *ราชกุล วระราชปุณย สวรคคต* เป็นต้น

นอกจากนี้ จะสังเกตได้ว่า ราชาศัพท์หลายข้อมูล แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางความหมายจากภาษาสันสกฤต ดังเช่น *สวามิย* ในภาษาสันสกฤต หมายถึง ผู้เป็นเจ้าของ สามิ หรือ พระราชา แต่นำมาใช้เป็นราชาศัพท์หมายถึง พระสนมหรือพระราชินี หรือ *วระธรรม* ในภาษาสันสกฤตหมายถึง คุณธรรม จริยธรรม หน้าที่ ฯลฯ แต่นำมาใช้เป็นราชาศัพท์ หมายถึง งานกุศลหรืองานทางศาสนา

อีกทั้งศัพท์สมาสที่มีคำว่า “ราช” เป็นบทรหน้า บางข้อมูลไม่ปรากฏใช้ในภาษาสันสกฤต เช่น *วระราชปุณย* หรือใช้ในความหมายที่ต่างกับภาษาเดิม เช่น *ราชทราวญ* ในภาษาสันสกฤตหมายถึง สิ่งของที่ใช้ประกอบพิธีราชาภิเษก แต่ในภาษาเขมรสมัยพระนคร ใช้หมายถึง ทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ของ

กษัตริย์ จึงอาจเป็นไปได้ว่า ศัพท์สมาสดังกล่าว เกิดจากการประกอบศัพท์ขึ้นใช้เองในภาษาเขมรก็เป็นได้

๓.๒.๑.๒ ราชศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร

ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครที่มาจากภาษาเขมร ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น ๔๕ ข้อมูล ดังตัวอย่างราชศัพท์ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๓ ตัวอย่างราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครที่มาจากภาษาเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๑๔	ถวาย	ข.	ก. ให้ (ถวาย = ก. ตี, ปรบมือ, ตีมือ, เขียน, โบย, ฟาด + หน่วยเต็มหน้า ต-)
๑๔	ทูล	ข.	ก. รับ (สิ่งของหรือคำสั่งจากกษัตริย์)
๑๔	ปนทูล(น.)	ข.	น. คำสั่งของกษัตริย์ (ทูล = น. หัว, ที่มีรูปร่างอย่างหัว, เนิน, เขาเตี้ย ๆ; ก. ถือขึ้นหรือใส่บนหัว, พูนเหนือหัวอย่างนอบน้อมหรือเคารพ, (ความเปรียบ) รับ (คำสั่ง, คำแนะนำ) ด้วยความเคารพ, พุด (กับกษัตริย์ เจ้า หรือพระสงฆ์) ด้วยความนอบน้อม + หน่วยเต็มหน้า บั-)
๑๔	วระ-	ข.	หน่วยเต็มหน้านามแสดงความเป็นราชศัพท์ (ระ = ก. ส่องแสง, สว่าง + หน่วยเต็มหน้า ว-)
๑๔	วระกรลามุท	ข.	น. ห้องนอนของกษัตริย์ (หน่วยเต็มหน้า วระ + กรลา = น. ที่ว่าง, ที่เปิดโล่ง, พื้น, ลาน, ห้อง, โถง + มุท = ก. นอนหลับ (ใช้กับกษัตริย์))
๑๔	วระตมรย	ข.	น. ช้างของกษัตริย์ (หน่วยเต็มหน้า วระ + ตมรย = น. ช้าง)
๑๔	วระอมา	ข.	น. น้ำหรืออาของกษัตริย์ (หน่วยเต็มหน้า วระ + อมา = น. น้องชายของพ่อหรือแม่, น้ำหรืออา)
๑๔	สตจ(ก.)	ข.	ก. เคลื่อนที่, ไป, อยู่ (*ตจ~ทจ~เตจ = ก. แดกออก, แยกออก, จบ, เสร็จ + หน่วยเต็มหน้า ส-)

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๑๔	สุดจ-	ข.	หน่วยเติมหน้ากริยาแสดงความเป็นราชาศัพท์ (*ตจ~ทจ~เตจ = ก. แดกออก, แยกออก, จบ, เสร็จ + หน่วยเติมหน้า ส-)
๑๔	สุดจเทา	ข.	ก. ไป (หน่วยเติมหน้า สุดจ + เทา = ก. ไป)
๑๔	สุดจเนา	ข.	ก. อยู่ (หน่วยเติมหน้า สุดจ + เนา = ก. อยู่)
๑๕	ผุ่	ข.	ก. นอน, นอนหลับ (*หฺ = ก. เกาะ, พัก, ทำรัง, ปักหลัก + หน่วยเติมหน้า ป-)
๑๕	วระ	ข.	ส. ทาน, พระองค์, ใช้กับกษัตริย์ (ระ = ก. ส่องแสง, สว่าง + หน่วยเติมหน้า ว-)
๑๕	วระปนทูล	ข.	น. คำสั่งของกษัตริย์ (หน่วยเติมหน้า วระ + ปนทูล = น. คำสั่งของกษัตริย์)
๑๗	ผุดยง(ก.)	ข.	ก. แจ้ง, บอก, ประกาศ (ตยง = ก. รู้, รู้ตัว, ระลึกรู้ + หน่วยเติมหน้า ป-)
๑๗	วระอรุยา	ข.	น. พี่ของกษัตริย์ (หน่วยเติมหน้า วระ + อรุยา = น. พี่, พี่ชายหรือพี่สาว)
๑๗	สัจ	ข.	น. กษัตริย์ (สัจ = ก. มีสิทธิ์ขาด, มีอำนาจสูงสุด + หน่วยเติมกลาง -)
๑๗	สุดจอุป	ข.	ก. รบ (หน่วยเติมหน้า สุดจ + อุป = ก. รบ)
๑๘-๑๙	ผุดยง(น.)	ข.	น. คำสั่งหรือประกาศของกษัตริย์ (ตยง = ก. รู้, รู้ตัว, ระลึกรู้ + หน่วยเติมหน้า ป-)

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า ข้อมูลราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมรปรากฏจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าสมัยก่อนพระนครมาก อีกทั้งยังมีความหลากหลายของข้อมูลมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า ปรากฏใช้คำภาษาเขมรเป็นราชาศัพท์หลายข้อมูลมาตั้งแต่ช่วงต้นของยุคพระนครแล้วด้วย

คำที่ปรากฏเป็นหน่วยเติมหน้าในสมัยพระนคร ยังคงพบเพียง ๒ ข้อมูลเช่นเดียวกับภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร คือ **วระ-** และ **สุดจ-**

๓.๒.๑.๓ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤตประกอบกับภาษาเขมร

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนรทที่มาจากภาษาสันสกฤตประกอบกับภาษาเขมร ปรากฏจำนวน ๖ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๔ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนรทที่มาจากภาษาสันสกฤตประกอบกับภาษาเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๑๔	ปงคฺถฺปวงนิเวทน	ข.+ส	ก. บังคมเกล้ากราบทูล (ข. ปงคฺ = ก. แสดงความเคารพ (แก่เทพเจ้า กษัตริย์ พระสงฆ์) ด้วยการประสานมือขึ้นเหนือศีรษะ, แสดงความเคารพด้วยอาการอ่อนน้อม + ข. ถฺปวง = น. ศีรษะ, หัว + ส. นิเวทน nivedana = น. การประกาศ, การทำให้รู้, การสื่อสาร, การชี้แจง, การส่งมอบ, การไว้วางใจ, การเสนอให้, การอุทิศให้)
๑๔	เสวยวระธรรุมราชย	ข.+ส	ก. ขึ้นครองราชย์ (ข. เสวย = ก. เพลิดเพลิน, เสพ, ได้รับ, ประสบ + ข. หน่วยเติมหน้า วระ- + ส. ธรรุม dharma หมายถึง น. กฎหมาย, การปฏิบัติ, หน้าที่, ความถูกต้อง, ความยุติธรรม, คุณธรรม, จริยธรรม, ศาสนา, คุณความดี, งานที่ดี + ส. ราชย rājya = คุณ. เกี่ยวกับกษัตริย์, อย่างกษัตริย์, อย่างเจ้า, เกี่ยวกับเจ้า; น. ความเป็นพระราชา, อำนาจกษัตริย์, จักรวรรดิ)
๑๔	เสวยวระราชย	ข.+ส	ก. ขึ้นครองราชย์ (ข. เสวย = ก. เพลิดเพลิน, เสพ, ได้รับ, ประสบ + ข. หน่วยเติมหน้า วระ- + ส. ราชย rājya = คุณ. เกี่ยวกับกษัตริย์, อย่างกษัตริย์, อย่างเจ้า, เกี่ยวกับเจ้า; น. ความเป็นพระราชา, อำนาจกษัตริย์, จักรวรรดิ)
๑๕	เสวยราชย	ข.+ส	ก. ขึ้นครองราชย์ (ข. เสวย = ก. เพลิดเพลิน, เสพ, ได้รับ, ประสบ + ส. ราชย rājya = คุณ. เกี่ยวกับกษัตริย์, อย่างกษัตริย์, อย่างเจ้า, เกี่ยวกับเจ้า; น. ความเป็นพระราชา, อำนาจกษัตริย์, จักรวรรดิ)
๑๖	กรุณาปนทวล	ส.+ข.	ก. กล่าว, บอก (ส. กรุณา karuṇā = น. ความเมตตากรุณา, ความรู้สึกเมตตา กรุณา + ข. ปนทวล = ก. สั่ง, กล่าว, แจ้ง, บอก)

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๑๗	เสวยวระราชยธรมม	ข.+ส	ก. ขึ้นครองราชย์ (ข. เสวย = ก. เพลิดเพลิน, เสพ, ได้รับ, ประสบ + ข. หน่วยเติมหน้า วระ- + ส. ราชย rājya = คุณ. เกี่ยวกับกษัตริย์, อย่างกษัตริย์, อย่างเจ้า, เกี่ยวกับเจ้า; น. ความเป็นพระราชา, อำนาจกษัตริย์, จักรวรรดิ + ส. ธรรม dharma หมายถึง น. กฎหมาย, การปฏิบัติ, หน้าที่, ความถูกต้อง, ความยุติธรรม, คุณธรรม, จริยธรรม, ศาสนา, คุณความดี, งานที่ดี)

ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤตประกอบด้วยภาษาเขมรทั้งหมดเป็นกริยารราชาศัพท์ อันอาจมีลักษณะเป็นการประกอบกันของหน่วยกริยามากกว่าหนึ่งหน่วย เช่น *กรุณาปนทูล* หรือหน่วยกริยาประกอบกับหน่วยนาม เช่น *เสวยราชย เสวยวระราชย* เป็นต้น ราชาศัพท์ในลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่า ในสมัยพระนครมีการประกอบกันของภาษาสันสกฤตและภาษาเขมร ต่างกับสมัยก่อนพระนครที่ยังไม่พบลักษณะดังกล่าวนี้

๓.๒.๑.๔ ราชาศัพท์ที่ยังไม่ทราบที่มา

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครที่ยังไม่ทราบที่มาแน่ชัด ปรากฏหนึ่งข้อมูล คือ *วระริกต* ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๕ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระที่ยังไม่ทราบที่มา

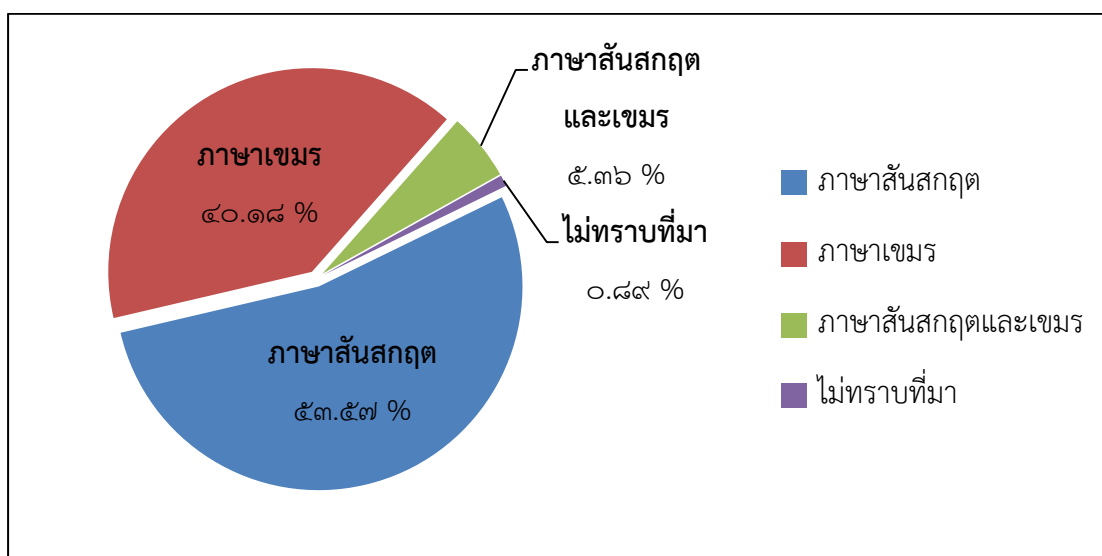
พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๑๔	วระริกต	ไม่ทราบ	น. ใบลานสำหรับบันทึก ริกต ไม่ทราบที่มาแน่ชัด ตรงกับคำในภาษาสันสกฤตว่า ริกต rikta = คุณ. ว่าง, เปล่า สันนิษฐานว่า อาจเป็นคำที่ย่อจากคำว่า ริกตปตตร riktapattra = น. ใบลานหรือแผ่นโลหะสำหรับบันทึก หรืออาจมาจากภาษาปรากฤตภาษาใดก็ได้ (Jenner, 2009a: 477)

อาจสรุปที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครได้ ดังตารางและแผนภูมิต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๖ สรุปที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร

ที่มาของราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ
๑. ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต	๖๐	๕๓.๕๗
๒. ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร	๔๕	๔๐.๑๘
๓. ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤตประกอบกับภาษาเขมร	๖	๕.๓๖
๔. ราชาศัพท์ที่ยังไม่ทราบที่มา	๑	๐.๘๙
รวม	๑๑๒	๑๐๐

จากตารางสรุปที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครข้างต้น จะเห็นได้ว่าราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤตปรากฏจำนวนมากที่สุด ๖๐ ข้อมูล รองลงมาคือราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร จำนวน ๔๕ ข้อมูล ส่วนราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤตประกอบกับภาษาเขมร ปรากฏเพียง ๖ ข้อมูล และราชาศัพท์ที่ยังไม่ทราบที่มา ๑ ข้อมูล ดังแสดงด้วยแผนภูมิรูปวงกลมต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๒ ที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร

๓.๒.๒ การสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร

จากการศึกษาวิธีการสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร พบว่า นามราชาศัพท์ สรรพนามราชาศัพท์ และกริยารราชาศัพท์ มีวิธีการสร้างราชาศัพท์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๒.๒.๑ การสร้างนามราชาศัพท์

นามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร มีจำนวนทั้งสิ้น ๗๖ ข้อมูล มีวิธีการประกอบสร้างที่แตกต่างกัน ๗ ลักษณะ ดังต่อไปนี้

ก. ยืมคำจากภาษาสันสกฤต

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาสันสกฤต มาใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏจำนวน ๑๘ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๗ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนครที่สร้างด้วยการยืมคำจากภาษาสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๔	ปราสาท(น.)	อโนย	ของให้
๑๔	ราชกุล	กุล	ตระกูล
๑๔	ราชทรวุย	ทรวุย	สมบัติ
๑๔	ราชปุณย	ปุณย	งานบุญ
๑๔	ราชบุตร	กวน	ลูก
๑๕	ราชการุย	การุย	งาน
๑๕	ราชครู	ครู	ครู
๑๕	ราชภย	ทณฑ	การลงโทษ
๑๕	ราชศาสน	ปงคาป	คำสั่ง
๑๕	ราชสัปต	สัปต	สมบัติ
๑๕	ราชย	ปจบ. สมัย	สมัย, รัชกาล
๑๖	ราชกษตร	กษตร	สมาชิกราชวงศ์
๑๖	สวามินี	ปรปวน	ภรรยา
๑๖	สวามีย	ปรปวน	ภรรยา
๑๖	อครเทวี	ปรปวน	ภรรยา
๑๗	ราชาภิเษก	โฉลง, คาล	การสมโภช, การขึ้นสู่อำนาจ
๑๘-๑๙	ยวราช	ปจบ. สัมภูจโกละ	เจ้าชาย

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๘-๑๙	ราชวิภว	สิทธิ	อำนาจ

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครที่สร้างด้วยการยืมคำจากภาษาสันสกฤต มีทั้งที่เป็นการยืมจากศัพท์ศัพท์เดี่ยว และการยืมจากศัพท์สมาส แต่จะสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ส่วนใหญ่เป็นการยืมจากศัพท์สมาส มีเพียงข้อมูล *ปราสาท(น.) สุวามินี* และ *สุวามีย* เท่านั้นที่เป็นการยืมจากศัพท์ศัพท์เดี่ยว ส่วนที่เหลือเป็นการยืมจากศัพท์สมาสทั้งสิ้น โดยเฉพาะการยืมศัพท์สมาสที่มีคำว่า “ราช” เป็นบทสมาสหน้า มีจำนวนถึง ๑๒ ข้อมูล และปรากฏมากที่สุดในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ ส่วนราชาศัพท์ที่เป็นการยืมจากศัพท์สมาสข้อมูลอื่น ปรากฏเพียง ๒ ข้อมูลคือ *อครเทวี* และ *ยุวราช* แต่ก็จะเห็นได้ว่า เป็นศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับราชวงศ์ทั้งสองข้อมูล กล่าวคือ ข้อมูลแรกหมายถึงพระมเหสีของกษัตริย์ และข้อมูลที่สองหมายถึง กษัตริย์ผู้เยาว์ อันหมายถึงพระโอรสที่จะขึ้นครองราชย์สืบต่อไป

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ราชาศัพท์ที่เป็นการยืมคำจากภาษาสันสกฤต ส่วนใหญ่เป็นการยืมจากศัพท์สมาสที่มีคำว่า “ราช” เป็นบทสมาสหน้า

นามราชาศัพท์ข้างต้นปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วูว์ ชา ปี อายตต กุเล วาป อีสานคิวิ ปี เหา อนก เนะ เถว ราชการุญ นุ การุญ ไท
ไม่ควรบังคับตระกูลวาปอัสาศิวิะ เพื่อเรียกคนเหล่านี้กระทำราชการกับงานอื่น

(K.343 จารึกกรอบประตูปราสาทนาคบวช (นาคบัวส) พ.ศ. ๑๔๓๙ บรรทัด ๑๑-๑๒)

วระศาสน ธูลิวระปาทฐลิเซง วระกัมรเตงอญ . . สั นุ ราชปุนย . วูว์ ชา ปี ทาร วุริหิ .
วูว์ ชา ปี ทาร ปยุยง .

พระศาสน์ฐลีพระบาทฐลิเซิงพระกัมรเตงอญ . . ขอด้วยราชปุนย . ไม่ควรได้รับข้าวเปลือก .
ไม่ควรได้รับน้ำมัน .

(K.162S จารึกปราสาทอ้อมปีลรลุม (อัมพลิล) พ.ศ. ๑๕๒๑-๑๕๒๐ บรรทัด ๒๙-๓๐)

ข. ใช้คำแผลงภาษาเขมร

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้คำภาษาเขมรที่เกิดจากการแผลงคำ (derivation)^๕ ซึ่งเป็นวิธีการสร้างคำลักษณะหนึ่งของภาษาเขมร กล่าวคือ เป็นการสร้างคำด้วยการประกอบหน่วยเติม (affix) เข้ากับหน่วยฐาน (base form)^๖ ทำให้เกิดคำใหม่ หน่วยเติมในภาษาเขมรมี ๒ ลักษณะ คือ หน่วยเติมหน้า (prefix) และหน่วยเติมกลาง (infix) เช่น “ซาบ” ติด ประกอบหน่วยเติมหน้า “ก-” เป็น “ขซาบ” ติดแน่น หรือ “เกิด” เกิด ประกอบหน่วยเติมกลาง “-น” เป็น “ก่เณต” การเกิด เป็นต้น

นามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนรทศที่สร้างด้วยวิธีการใช้คำแผลงภาษาเขมร ปรากฏจำนวน ๕ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๘ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนรทศที่สร้างด้วยการใช้คำแผลงภาษาเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๔	ตงวาย	ขีนวน	ของให้ (ถวาย = ก. ให้ + หน่วยเติมกลาง -)
๑๔	ปนทวล(น.)	ปงคาป, กถา	สั่ง, แจ้ง, บอก (ทวล = น. หัว, ที่มีรูปร่างอย่างหัว, เนิน, เขาเตี้ย ๆ; ก. ถือขึ้นหรือใส่บนหัว, ทูนเหนือหัวอย่างนอบน้อมหรือเคารพ, (ความเปรียบ) รับ (คำสั่ง, คำแนะนำ) ด้วยความเคารพ, พุด (กับกษัตริย์ เจ้าหรือพระสงฆ์) ด้วยความนอบน้อม + หน่วยเติมหน้า ป-)
๑๘-๑๙	ผตยง(น.)	ปงคาป	คำสั่ง (ตยง = ก. ฐู, ฐูตัว, ระลึกรู้ + หน่วยเติมหน้า ป-)
๑๗	สัดจ	ราช	กษัตริย์ (สัดจ = ก. มีสิทธิ์ขาด, มีอำนาจสูงสุด + หน่วยเติมกลาง -)
๑๗	สุดจ(น.)	ราช	กษัตริย์ (*ตจ~ทจ~เตจ = ก. แดกออก, แยกออก, จบ, เสร็จ + หน่วยเติมหน้า ส-)

^๕ นักวิชาการส่วนหนึ่ง เช่น Jacob (1976), Lewitz (1976), You (1976), Jenner (2009b) เรียกกระบวนการสร้างคำดังกล่าวว่า การเติมหน่วยคำ (affixation)

^๖ อุไรศรี วรตะริน (๒๕๔๕: ๑๔๙) เรียกหน่วยฐานว่า “รากศัพท์” ระบุว่า ตรงกับคำว่า root ในภาษาอังกฤษหรือคำว่า racine ในภาษาฝรั่งเศส ส่วน Jenner (2009b: xvi) เรียกว่า “wordbase”

ข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า คำภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนรค เป็นการนำคำแผลงมาใช้เป็นราชาศัพท์ ทั้งนี้อาจเป็นคำแผลงที่สร้างจากหน่วยฐานที่เป็นคำมูล เช่น ปนทวล สร้างจากหน่วยฐาน “ทวล” หรือ ผดยง สร้างจากหน่วยฐาน “ดยง” หรืออาจสร้างจากหน่วยฐานที่เป็นคำแผลงมาก่อนก็ได้ เช่น สัดจ สร้างจากหน่วยฐาน “สัดจ” ซึ่งเป็นคำแผลงที่สร้างจากหน่วยฐาน *ตจ~ทจ~เตจ อีกชั้นหนึ่ง

นามราชาศัพท์ข้างต้นปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนรค ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อญ ปงคฤปวง นิเวทน วระกรุณา เปร อญ โยก . ถวาย สันวต ขมิ โอย
ธรมปุร นุ พรหาร วระกรุณา ทาร ภูมิ มน อญ หนัก โยก นุ ตงวาย

กูปังคมเกล้ากราบทูล พระกรุณาใช้ให้กูเอา . ถวายคำสวดปรารภนาให้ (พระองค์) ให้
ธรรมปุระ กับประหาระ พระกรุณารับภูมิที่กูจัดไว้ เอากับตั้งวาย

(K.697B จารึกบ้านตาดทอง พ.ศ. ๑๕๒๑-๑๕๒๐ บรรทัด ๑๓)

นุ มาน ปนทวล วระปาท กมรเตงกัตวนอญ ศรีสุรยวรมมเทว ต วระกัสมเตง
ศรีเคารีศวรปนทิต สรูก ศิวคูปต ต อปกल्प ๐

ด้วยมี บันทูล พระบาทกมรเตงกัตวนอญศรีสุรยวรมมเทวะแก่พระกมสเตง
ศรีเคารีศวรบัณฑิตเมืองศิวคูปตผู้ประกอบพิธี ๐

(K.212A/2 จารึกตาแฉงน พ.ศ. ๑๕๗๐ ด้าน ๒ บรรทัด ๒๒-๒๔)

สงกต มวย ต ราชย วระปาท กมรเตงอญ ศรีชยวรมมเทว ปรมเศวร ผดยง นิ เปร นา ล้วง
วระอปปงโกทก ทกษิณ ผกน สรูก จามป ต วระกมรเตงอญ วราหมณ นา เทว วระศิวบูชา ต
คิ ฤปี ปสั ตป นา วระกรลาปาณชีย เทว ระ ผดยง นิ สี่โนง วิง

ช่วงหนึ่งของรัชกาลพระบาทกมรเตงอญศรีชัยวรมันปรมเศวร ประกาศเพื่อใช้ที่ว่าง
หลังน้ำพระอปปงโกทกทักษิณ ป้องกันเมืองจามปาแก่พระกมรเตงอญพราหมณ์ ที่ทำพระศิวบูชาอัน
คือ /ฤปี ปสั ตป/ ที่พระกระลาปาณชียทำอย่างประกาศเพื่อตอนแหบ

(K.470 จารึกปราสาทบายน พ.ศ. ๑๘๗๐ บรรทัด ๑๐-๑๔)

ค. ใช้หน่วยเติมหน้า วระ- + นามสามัญภาษาเขมร

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นามเติมหน้า วระ- ประกอบเข้ากับคำภาษาเขมรที่เป็นคำนามสามัญ ปรากฏจำนวน ๑๕ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๙ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนรทศที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า วระ- + นามสามัญภาษาเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๔	วระขีนวน	อโนย	ของให้
๑๔	วระตมรยุ	ตมรยุ	ข้าง
๑๔	วระอมา	อมา	อา, น้ำชาย
๑๕	วระก้วง	ก้วง	ทำน้ำ
๑๕	วระไชลย	ไชลย	พี่เขย, พี่สะใภ้
๑๕	วระจंना	จंना	ของบริจาค
๑๕	วระเจา	เจา	หลาน
๑๕	วระขีนนต	อโนย	ของให้
๑๕	วระสรุก	สรุก	เมือง
๑๖	วระกนมวย	กนมวย	หลาน
๑๖	วระกรลาโสรง	ปจบ. บนทาบตีก	ห้องอาบน้้า
๑๖	วระถนี	ปจบ. เครื่องอลงการ	เครื่องประดับ
๑๗	วระกรลา	ปนทป	ห้อง
๑๗	วระกรลาคกลาง	ปจบ. ฆล้าง	ห้องเก็บสมบัติ
๑๗	วระอรุรย้า	อรุรย้า	พี่

ราชาศัพท์ที่ประกอบด้วยหน่วยเติมหน้า วระ- ประกอบเข้ากับนามสามัญภาษาเขมร ไม่ปรากฏในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนรทศ แต่ปรากฏเป็นค่อนข้างมากในสมัยพระนรทศ และจะเห็นว่า ปรากฏข้อมูลใหม่เรื่องมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๗

นอกจากนี้ ราชาศัพท์กลุ่มนี้ยังมีความน่าสนใจคือ สามารถจำแนกกลุ่มตามความหมายได้ ดังต่อไปนี้

๑. ความหมายเกี่ยวกับเครือญาติ จำนวน ๕ ข้อมูล ได้แก่ *วระอมา* *วระไชลย* *วระเจา* *วระกนมวย* *วระอรุรย้า*

๒. ความหมายเกี่ยวกับสถานที่ จำนวน ๕ ข้อมูล ได้แก่ *วระก้วง* *วระสุรุก* *วระกรลาโลรง*
วระกรลา *วระกรลากลาง*

๓. ความหมายเกี่ยวกับสิ่งของ จำนวน ๓ ข้อมูล ได้แก่ *วระซุ่นวน* *วระจันน้ำ* *วระซุ่นนต*

๔. ความหมายเกี่ยวกับสัตว์พาหนะ จำนวน ๑ ข้อมูล ได้แก่ *วระตมฺรย*

๕. ความหมายเกี่ยวกับเครื่องประดับ จำนวน ๑ ข้อมูล ได้แก่ *วระถนี*

จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ที่ประกอบหน่วยเต็มหน้า *วระ-* กับนามสามัญภาษาเขมร ส่วนใหญ่มีความหมายเกี่ยวกับเครือญาติและสถานที่เป็นหลัก และปรากฏความหมายอื่น ๆ อีกเล็กน้อย

นามราชาศัพท์ข้างต้นปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ลวระ ต ๑๐๓๕ ศก ปี *วระปาท* *กมฺรเตงอญ* *ศรีสุรยวรมมเทว* ต ชา *วระเจา* *มตฤปกษ*
วระปาท *กมฺรเตงอญ* *ศรีชยวรมมเทว* นุ *วระปาท* *กมฺรเตงอญ* *ศรีธรณินทรวรมมเทว* เสวย
วระธรมฺราชา *อญเชญ* *ภควตปาท* *กมฺรเตงอญ* ต *คฺรุ* *ศรีทิวากรปณฺชิต* ชา *วระคฺรุ* *คิ* ต *เถว*
ราชาภิเชก

ถึง ๑๐๓๕ ศก แล้วพระบาทกมฺรเตงอญ *ศรีสุรยวรมมเทว* ผู้เป็น พระนัดดา ฝ้ายแม่
พระบาทกมฺรเตงอญ *ศรีชยวรมมเทว* กับพระบาทกมฺรเตงอญ *ศรีธรณินทรวรมมเทว* เสวย
พระธรรมราชา *อญเชญ* *ภควตปาท* *กมฺรเตงอญ* ผู้ *คฺรุ* *ศรีทิวากรปณฺชิต* เป็นพระ *คฺรุ* คือผู้กระทำ
ราชาภิเชก

(K.194 จารึกพนมซ็อนดัก (สนฎาก) พ.ศ. ๑๖๖๒ และ K.383 จารึกพระวิหาร พ.ศ. ๑๖๖๔
ด้าน ๑ บรรทัด ๒๖-๒๘)

ลวระ ต *ราชา* *วระปาท* *กมฺรเตงอญ* *ศรีธรณินทรวรมมเทว* ต ชา *วระอรย้า* *วระปาท*
กมฺรเตงอญ *ศรีชยวรมมเทว* *ภควตปาท* *กมฺรเตงอญ* ต *คฺรุ* *ศรีทิวากรปณฺชิต* *คิ* ต ชา *วระคฺรุ* *เถว*
ราชาภิเชก *โหม* นุ *วระยชญ* *โฝง*

ถึงรัชกาลพระบาทกมฺรเตงอญ *ศรีธรณินทรวรมมเทว* ผู้เป็น พระเริยม พระบาท
กมฺรเตงอญ *ศรีชยวรมมเทว* *ภควตปาท* *กมฺรเตงอญ* ผู้ *คฺรุ* *ศรีทิวากรปณฺชิต* คือผู้เป็นพระ *คฺรุ* กระทำ
ราชาภิเชก *โหม* กับพระยชญะทั้งหลาย

(K.194 จารึกพนมซ็อนดัก (สนฎาก) พ.ศ. ๑๖๖๒ และ K.383 จารึกพระวิหาร พ.ศ. ๑๖๖๔
ด้าน ๑ บรรทัด ๒๑-๒๓)

ง. ใช้หน่วยเติมหน้า วระ- + นามภาษาสันสกฤต

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นามเติมหน้า วระ- ประกอบเข้ากับค่านามภาษาสันสกฤต ปรากฏจำนวนมากที่สุดคือ ๒๙ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๐ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนครที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า วระ- + นามภาษาสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๔	วระกรุณา	ปงคาป	คำสั่ง
๑๔	วระกลปนา	กลปนา	การกลปนา
๑๔	วระทกษิณา	ฮโนย	ของให้
๑๔	วระธรรมม	ปุณย	งานกุศล
๑๔	วระธรรมมราชย	ราช	ความเป็นกษัตริย์
๑๔	วระนิยม	ปงคาป	คำสั่ง
๑๔	วระริกุต	ริกุต	ไบลาน
๑๔	วระศาสน	ปงคาป	คำสั่ง
๑๔	วระศิลาสทมภ	ปจบ. ลีลาสทมภ	ศิลาสำหรับจารึก
๑๔	วระอาชญา	ปงคาป	คำสั่ง
๑๕	วระปณชีย	ปณชีย	รายการสิ่งของ
๑๕	วระรูป	รูป	รูปปั้น
๑๕	วระศรีย	ขลวน	ตัว, ตัวเอง
๑๕	วระอาลกษณ	ปจบ. สาร	ข้อความ
๑๖	วระกุลา	กุล	ตระกูล, ญาติ
๑๖	วระโกษร	ปจบ. โกรพุกมาต, กาทสก์	การโกนหนวด, การตัดผม
๑๖	วระคุรุ	คุรุ	คุรุ
๑๖	วระชนนิ	เม	แม่
๑๖	วระตโปวีรีย	ปจบ. ตโปวีรียะ	ความเพียรทางตบะ
๑๖	วระทาน	ทาน	สิ่งที่ให้
๑๖	วระปรศสต	ปรศสต	จารึก
๑๖	วระมาตา	เม	แม่
๑๖	วระลิขิต	ปจบ. ลีขิต	ข้อความบันทึก
๑๖	วระวร	วร	พร

ราชาศัพท์ที่ประกอบด้วยหน่วยเต็มหน้า วรรค- ประกอบเข้ากับนามภาษาสันสกฤต พบว่า นามภาษาสันสกฤตส่วนใหญ่ มิได้ปรากฏเป็นราชาศัพท์ บางข้อมูลสามารถเทียบได้กับคำสามัญ

นอกจากนี้ ยังพบว่า ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างแบบนี้ มักปรากฏความหมาย ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑. ความหมายเกี่ยวกับข้อความ สิ่งที่ใช้บันทึก และสิ่งที่ใช้บันทึก จำนวน ๖ ข้อมูล ได้แก่ *วาระศิลาสมุดมก วาระปรศสต วาระริกต วาระอาลักษณ วาระลิขิต วาระโคลก*

๒. ความหมายเกี่ยวกับคำสั่ง จำนวน ๔ ข้อมูล ได้แก่ *วาระกรุณา วาระนิยม วาระศาสน วาระอาชญา*

๓. ความหมายเกี่ยวกับสิ่งของหรืองานทางศาสนา จำนวน ๔ ข้อมูล ได้แก่ *วาระกลปนา วาระทกษิณา วะระทาน วะระธรรม*

๔. ความหมายเกี่ยวกับเครือญาติ จำนวน ๔ ข้อมูล ได้แก่ *วาระชนนี วาระมาตา วาระสนทาน วาระกุลา*

ส่วนข้อมูลอื่น ๆ อีก ๑๑ ข้อมูล ไม่สามารถจัดกลุ่มทางความหมายได้อย่างชัดเจน

นามราชาศัพท์ข้างต้นปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นุ วรรคกรมรเตงอญ ศรี.. .. ปงคัถปวง นิเวทน .. ศิวาชญา โนะ คิ ปี มาน วาระกรุณา
วาระปาท กมรเตงกัถวนอญ ศรีสุรยยวรมมเทว ต โรระ เนะ ๐

ด้วยพระกรมรเตงอญศรี.. .. บังคมเกล้ากราบทูล .. อาชญาพระศิวะนั้น คือแล้วมีพระกรุณา
พระบาทกรมรเตงกัถวนอญศรีสุรยวรมมเทวะอย่างนี้ ๐

(K.382 จารึกปราสาทพระวิหาร พ.ศ. ๑๕๙๐ ด้าน ๓ บรรทัด ๒ - ด้าน ๔ บรรทัด ๒)

เนะ โฝง ต วาระกลปนา ตี วาระปาท กมรเตงอญ ศรีสุรยยวรมมเทว ชวน ต กมรเตงชคต
ศรีสุรยยปรวต

นี้ทั้งหลาย อันพระกัถปนาที่พระบาทกรมรเตงอญศรีสุรยวรมมเทวะมอบแก่กรมรเตงชคต
ศรีสุรยบรรพต

(K.31 จารึกกรอบประตูปนมจีโซว (ภนชีสุร) พ.ศ. ๑๕๗๒)

วาระรูป วาระปาท กมรเตงอญ ต สตจเทา ศิวโลก

พระรูปพระบาทกรมรเตงอญผู้เสด็จไปศิวโลก

(K.967 จารึกกรอบประตูปราสาทบาปวน พ.ศ. ๑๗๒๑-๑๘๒๐ บรรทัด ๑)

จ. ใช้หน่วยเติมหน้า วระ- + นามราชาศัพท์

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นามเติมหน้า วระ- ประกอบเข้ากับคำนามภาษาสันสกฤตหรือภาษาเขมรที่ปรากฏเป็นราชาศัพท์ ปรากฏ ๗ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๒๑ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนเรศวรที่สร้างด้วยการใช้นามเติมหน้า วระ- + นามราชาศัพท์

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๔	วระกรุณาปราสาท	อินอย	ของให้
๑๔	วระราชการุญ	การุญ	งาน
๑๔	วระราชธรมม	ปุณญ	งานกุศล
๑๔	วระราชศาสน	ปงคาป	คำสั่ง
๑๔	วระราชขย	ปจบ. สมัย	สมัย
๑๕	วระปนทวล	ปงคาป	คำสั่ง
๑๕	วระราชปุณญ	ปุณญ	งานกุศล

จะเห็นได้ว่า นามราชาศัพท์ส่วนใหญ่ที่นำมาประกอบหน่วยเติมหน้า วระ- เป็นนามราชาศัพท์ที่ยืมมาจากศัพท์สมาสภาษาสันสกฤตที่มีคำว่า “ราช” เป็นบทสมาสน้ำ และปรากฏใช้เป็นราชาศัพท์ด้วย การเติมหน่วยเติมหน้า วระ- จึงเป็นการประกอบหน่วยเติมหน้าซ้อน ทั้งที่ศัพท์ดังกล่าวก็เป็นราชาศัพท์อยู่แล้ว อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะเช่นนี้เป็นการเน้นหรือย้ำความเป็นราชาศัพท์ให้หนักแน่นขึ้นก็เป็นได้

นอกจากนี้ จะเห็นว่าราชาศัพท์ข้างต้น ปรากฏมาตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๔ แล้ว และหากพิจารณาจะพบว่า ลักษณะดังกล่าวนี้ ปรากฏมาตั้งแต่สมัยก่อนพระนเรศวรแล้ว ดังเช่นข้อมูล *วระราชการุญ* เป็นต้น

นามราชาศัพท์ข้างต้นปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนเรศวร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

จรโล วาป ปญ เม นป เนะ สยง ต เถว วระราชการุญ นา ภาคต ปิเร ๐

ผู้ช่วย(?)วาปปญ เมนปนี้ ผู้อยู่กระทำพระราชการที่ภาควัดบำเรอ ๐

(K.165N จารึกรอบประตูปราสาทเวียงกะเดีย (ธวารกุฎี) พ.ศ. ๑๔๖๙ บรรทัด ๑๙-๒๐)

นีย ทรวุย ต โนะห ตี เซาว ภูมิ อนเล ต วุยร ปี จำ จัมนำ นุ ปรส ต อปลล เนะ ตี ชวน ต
 กมรเตงชคตต วุญ วุราหุมณ ตี ถวาย ชา พระราชธรรม วระปาท กมรเตงกัถวนอญ ศรีสุรยวรมมเทว
 เพื่อทริพยัอันนี้ที่ชื่อภูมิ ๒ แห่ง เพื่อให้จำนำของทั้งหมดนี้ที่มอบแก่
 กมรเตงชคตพนม พราหมณ์ที่ถวายเป็นพระราชธรรมพระบาทกมรเตงกัถวนอญศรีสุรยวรมมเทวะ

(K.618 จารึกกรอบประตูปราสาทเสกตาตุย (เสกตาทุย) พ.ศ. ๑๕๖๙ บรรทัด ๓๖-๓๙)

คิ นุ สถาปนา กมรเตงชคต ศรีภทเรศวราศรม พระราชปุนย วระปาท กมรเตงอญ ศรี
 ธรณีนทรวรมมเทว อาสน กมรเตงชคต ศิวปุระ วิษยธนยปุระ ๐

คือด้วยสถาปนากมรเตงชคตศรีภทเรศวราศรม พระราชปุนยพระบาทกมรเตงอญศรี
 ธรณีนทรวรมมเทวะ อาสนะกมรเตงชคตศิวปุระแห่งวิษยธนยปุระ ๐

(K.852 จารึกปราสาทพนมบายอง พ.ศ. ๑๖๕๐ บรรทัด ๑-๓)

จ. ใช้หน่วยเต็มหน้า วระ- + นามสามัญ + กริยาราชศัพท์

การสร้างนามราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิพจน์เต็มหน้า วระ-
 ประกอบเข้ากับคำนามสามัญและกริยาราชศัพท์ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ วระกรลาผุ ดังนี้

ตารางที่ ๒๒ นามราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนครที่สร้างด้วยการใช้นิพจน์เต็มหน้า วระ- +
 นามสามัญ + กริยาราชศัพท์

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๔	วระกรลาผุ	ปจบ. บนทาปฎุ	ห้องนอน (หน่วยเต็มหน้า วระ + กรลา = น. ที่ว่าง, ที่เปิดโล่ง, พื้น, ที่, ลาน, ห้อง, โถง + ผุ = ก. นอนหลับ (ใช้กับกษัตริย์))

ราชศัพท์ข้างต้น เกิดจากการประกอบหน่วยเต็มหน้า วระ- เข้ากับคำว่า “กรลาผุ” ซึ่งมา
 จากคำนามสามัญ “กรลา” หมายถึง ห้อง ประกอบกับกริยาราชศัพท์ “ผุ” หมายถึง บรรทม, นอน

นามราชศัพท์ข้างต้นปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นุ ฐูลิวัระปาหฐูลิเชง วัระกั้มรเตงอญุ ศรีชัยวีรวัรมมเทว สตาจ आय วัระคฤห โฉลง
วัระกรลาพท์ ปศุจิม

ด้วยฐูลิวัระปาหฐูลิเชงพระกั้มรเตงอญุศรีชัยวัรมันเทวะ เสด็จที่พระคฤหะ อุทิศ
พระกระลาบรรมทิสประจิม

(K.158 จารึกตวลปราสาท พ.ศ. ๑๕๔๖ ด้าน ๒ บรรทัด ๑๔-๑๗)

ข. ใช้นามที่เป็นของส่วนตัว + ราชทรวาย

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำค่านามที่เป็นของ
ส่วนตัวของกษัตริย์ ประกอบกับ “ราชทรวาย” ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ *ภูมยราชทรวาย* ดังนี้

ตารางที่ ๒๓ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนครที่สร้างด้วยการใช้นามที่เป็นของส่วนตัว +
ราชทรวาย

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๕	ภูมยราชทรวาย	ภูมย	ที่ดิน (ภูมย = ที่ดิน + ราชทรวาย = ทรัพย์สินของกษัตริย์)

ข้อมูลราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการนำราชาศัพท์ “ราชทรวาย” ซึ่งหมายถึง ทรัพย์สินของกษัตริย์
ประกอบท้ายค่านามสามัญ “ภูมย” หมายถึง ที่ดิน นำมาใช้เป็นราชาศัพท์ ทั้งนี้ส่วนที่แสดง
ความหมายหลักคือ “ภูมย” และส่วนที่แสดงความเป็นราชาศัพท์คือ “ราชทรวาย”

นามราชาศัพท์ข้างต้นปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ลวะ ต ราชย วัระปาห ปรมนิรววานปท มน เนะ ภูมยราชทรวาย ตี โยก ปุรสาท เทา ต
กั้มรเตงอญุ ศรีวีรลักษมี อชี อญุ มวาย โดย มาตฤปกษ ชมะ โลญ ชุน ซา ตั้มรวจ กั้มรเตงอญุ วีรลักษมี
รลิก ต กั้มรเตงอญุ ศรีวีรลักษมี เลง มาน โคล อวี आय ลวะ ภูมย ชนง ปราง เลง กั ปิ มาน อุปวาท

ถึงรัชกาลพระบาทบรมนิราณบท อันนี้ ภูมยราชทรวาย ที่เอาประสาทไปแกก
กั้มรเตงอญุศรีวีรลักษมี ซีกู ๑ ตามฝ่ายแม่ ชื่อ โลญชุนเป็นตำรวจกั้มรเตงอญุวีรลักษมี
รำลึกแกกั้มรเตงอญุศรีวีรลักษมี (ว่า) ให้มีหลักจากที่นี้ถึงภูมยชนงปราง ให้ห้ามให้มีข้อพิพาท

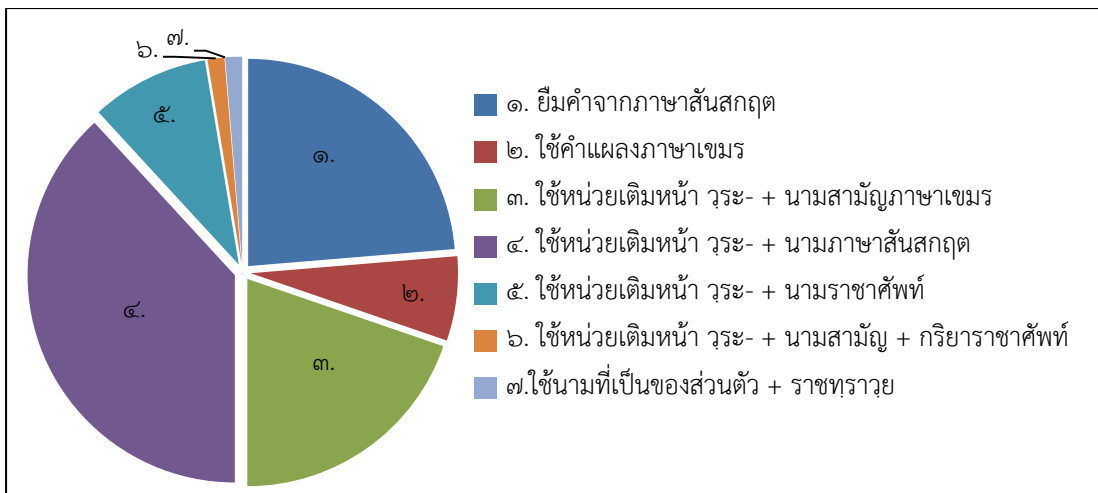
(K.521 จารึกปราสาทจอก (ปราสาทจก) พ.ศ. ๑๕๒๑ ด้านทิศเหนือ บรรทัด ๑-๕)

อาจสรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๔ สรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร

การสร้างนามราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑ ยืมคำจากภาษาสันสกฤต	๑๘	๒๓.๖๘	ราชูย
๒ ใช้คำแผลงภาษาเขมร	๕	๖.๕๘	สัจ
๓ ใช้หน่วยเต็มหน้า วระ- + นามสามัญภาษาเขมร	๑๕	๑๙.๗๔	วระอุรยา
๔ ใช้หน่วยเต็มหน้า วระ- + นามภาษาสันสกฤต	๒๙	๓๘.๑๖	วระกุลา
๕ ใช้หน่วยเต็มหน้า วระ- + นามราชาศัพท์	๗	๙.๒๑	วระราชการุย
๖ ใช้หน่วยเต็มหน้า วระ- + นามสามัญ + กริยารราชาศัพท์	๑	๑.๓๒	วระกรลามุท
๗ ใช้นามที่เป็นส่วนตัว + ราชทราวูย	๑	๑.๓๒	ภูมยราชทราวูย
รวม	๗๖	๑๐๐	

ตารางข้างต้น จะเห็นว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครที่ปรากฏมากที่สุดคือ การใช้หน่วยเต็มหน้า วระ- + นามภาษาสันสกฤต จำนวน ๒๙ ข้อมูล รองลงมาคือ การยืมคำจากภาษาสันสกฤต จำนวน ๑๘ ข้อมูล และ การใช้หน่วยเต็มหน้า วระ- + นามสามัญภาษาเขมร จำนวน ๑๕ ข้อมูล ส่วนอีก ๓ วิธีที่เหลือคือ การใช้หน่วยเต็มหน้า วระ- + นามราชาศัพท์ ปรากฏ ๗ ข้อมูล การใช้คำแผลงภาษาเขมร ปรากฏ ๕ ข้อมูล และ การใช้หน่วยเต็มหน้า วระ- + นามสามัญ + กริยารราชาศัพท์ และ การใช้นามที่เป็นส่วนตัว + ราชทราวูย ปรากฏอย่างละ ๑ ข้อมูล ดังแสดงด้วยแผนภูมิรูปวงกลมต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๓ สรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนร

๓.๒.๒.๒ การสร้างสรรค์นามราชาศัพท์

สรรพนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนร ปรากฏเพียงข้อมูลเดียวเท่านั้น คือ วระ และพบวิธีการสร้างเพียงวิธีเดียวคือ การใช้คำแผลงภาษาเขมร ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๕ สรรพนามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนรที่สร้างด้วยการใช้คำแผลงภาษาเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๕	วระ	คิ, วา	ท่าน (ระ = ก. ส่องแสง, สว่าง + หน่วยเติมหน้า ว-)

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ต คิ ราชย วระปาท ปรมศิวปท มน วระ เทา อวิ นคร ศรียโสธรปุระ ปี เทา กุรุงนิ อาย โฉก
ครคยร นำ กมรเตงชคตต ราช เทา อุกก ๐

อันคือรัชกาลพระบาทบรมศิวบท เมื่อพระไปจากนครศรียโสธรปุระ แล้วไปครองที่โฉก
ครเคียร นำกมรเตงชคตผู้ราชาไปด้วย ๐

(K.235 จารึกสตึกก้อกธม ๒ พ.ศ. ๑๕๙๕ ด้าน ๔ บรรทัด ๓๑-๓๒)

๓.๒.๒.๓ การสร้างกริยาราชศัพท์

กริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร มีจำนวนทั้งสิ้น ๓๓ ข้อมูล มีวิธีการประกอบสร้างที่แตกต่างกัน ๗ ลักษณะ ดังต่อไปนี้

ก. ยืมคำจากภาษาสันสกฤต

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาสันสกฤตมาใช้เป็นราชศัพท์ ปรากฏจำนวน ๖ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๒๖ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนครที่สร้างด้วยการยืมคำจากภาษาสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๔	ปรณย	ขมิ	ต้องการ
๑๕	ปรสาท(ก.)	โอย	ให้
๑๖	โรษณ	โกรธ	โกรธ
๑๖	สวรุคคต	สลาป	ตาย
๑๖	อุจจารณะ	เจญ	ออก (คำสั่ง)
๑๘-๑๙	อภิเชก	เถลง	ตั้งขึ้น

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

... ក្រិពេងទយ វុះគុះ ប្រញូត ត វាប វាប លេ ងុ . ដេង អាចារយ ាយ ដេង ប្រវាចយ ត អាចារយ យៃ វុះក្រុណា ប្រณย

... កម្រពេងឱយ វុះគុះប្រញូត ក្រៅវាប វាប លេ ក្រិប . ដេង អាចារយ ត្រី ដេង ប្រវាច វិជយ វុះ ឱយ យៃ វុះក្រុណា ប្រសង ត្រី

(K.414 จารึกเขาสระบาป พ.ศ. ๑๕๒๑-๑๕๒๐ บรรทัด ๕-๘)

វុះ រោษณ ត ក្រិពេង មលាយ ប្រេ ស្តប វុះវាយ វុះ

វុះ ក្រិពេង ក្រិពេង មលាយ យៃ យៃ ឱយ ត្រី វុះ

(K.1198B จารึกโอบสมัจ (อุรสมัจ) พ.ศ. ๑๕๕๗ ด้าน ๒ บรรทัด ๓๔-๓๕)

ข. ใช้คำแผลงภาษาเขมร

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำคำภาษาเขมรที่เป็นคำแผลงมาใช้เป็นราชศัพท์ ปรากฏจำนวน ๗ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๒๗ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนเรศวรที่สร้างด้วยการใช้คำแผลงภาษาเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๔	ถวาย	โอย	ให้ (วาย = ก. ตี, ปรบมือ, ตีมือ, เขียน, โบาย, ฟาด + หน่วยเติมหน้า ต-)
๑๔	ปงค้	ปจบ.คิน่าบ่	ทำความเคารพ (ผค้ = ก. ทำให้รวมกัน, รวมกัน, รวมกลุ่ม + หน่วยเติมกลาง -)
๑๔	ปนทวล(ก.)	ปงคาป, กถา	สั่ง, แจ้ง, บอก (ทวล = น. หัว, ที่มีรูปร่างอย่างหัว, เนิน, เขาเตี้ย ๆ; ก. ถือขึ้นหรือใส่บนหัว, ทูนเหนือหัวอย่างนอบน้อมหรือเคารพ, (ความเปรียบ) รับ (คำสั่ง, คำแนะนำ) ด้วยความเคารพ, พุด (กับ กษัตริย์ เจ้า หรือพระสงฆ์) ด้วยความนอบน้อม + หน่วยเติมหน้า ป-)
๑๔	สตุจ(ก.)	เทา	ไป (*ตจ~ทจ~เตจ = ก. แดกออก, แยกออก, จบ, เสร็จ + หน่วยเติมหน้า ส-)
๑๕	ผุท้	ตยก	นอน (*ท้ = ก. เกาะ, พัก, ทำรัง, ปักหลัก + หน่วยเติมหน้า ป-)
๑๖	กูรุง	ปจบ. ครง	ปกครอง (รุง = ก. ใหญ่, เต็มโต, เจริญวัย, เป็นหัวหน้า, สำคัญ, เป็นหลัก, กว้าง, มาก + หน่วยเติมหน้า ก-)
๑๗	ผตยง(ก.)	ปงคาป	คำสั่ง (ตยง = ก. รู้, รู้ตัว, ระลึกรู้ + หน่วยเติมหน้า ป-)

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนเรศวร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นุ วระปาท กมรเตงกัตวนอญ ศรีสุรยวรมมเทว สดจ วระกรลา เสว อาย นคร ศรียโคธรปุร
ปี ปนทวล ต วระกมรเตงอญ ศรีราชปติวรมม ต เจา วระกมรเตงอญ ศรีราชปติวรมม ต อจส สรูก
อวธยปุร ๐

ด้วยพระบาทกมรเตงกัตวนอญศรีสุรยวรมมเทวเสด็จพระกระลาเสพที่นครศรียโคธรปุระ
แล้วบันทูลแก่พระกมรเตงอญศรีราชปติวรมมผู้หลานพระกมรเตงอญศรีราชปติวรมมผู้อาวุโสเมือง
อวัธยปุระ ๐

(K.380E/1 จารึกกรอบประตูปราสาทพระวิหาร พ.ศ. ๑๕๘๑ ด้าน ๑ บรรทัด ๑-๕)

มนน ตัรยย รต จวล ต ไวร เนะ ต ชมะ วิษณุคร้าม ยป ผท ต คี

เมื่อข้างหนึเข้าปานี่ชื่อวิษณุคร้าม คีน(นั้น) บรรทมที่นั่น

(K.521 จารึกปราสาทจอก (ปราสาทจก) พ.ศ. ๑๕๒๖-๑๖๒๐ ด้านทิศใต้ บรรทัด ๓-๔)

มน วระปาท ปรมเศวร โมก อวิ ขวา ปี กรุงนิ เนา นคร อินทรปุร ๐ แสดงอญ สีวไกวลอย ต
อชปี ปราชญา ซา ครุ ซา ราชปุโรหิต ต วระปาท ปรมเศวร ๐

เมื่อพระบาทปรมเศวรมาจากขวา แล้วปกครองอยู่นครอินทรปุระ ๐ แสดงอญสีวไกววัลย์ผู้
อาวุโสปราชญ์เป็นครูเป็นราชปุโรหิตแห่งพระบาทปรมเศวร ๐

(K.235 จารึกสติ๊กกัถอม ๒ พ.ศ. ๑๕๙๕ ด้าน ๓ บรรทัด ๖๑-๖๒)

ค. ใช้คำที่ไม่ใช่คำแผลง

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำคำภาษาเขมรที่ไม่ใช่
คำแผลงมาใช้เป็นราชศัพท์ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียวเท่านั้น คือ ทวล ดังนี้

ตารางที่ ๒๘ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนครที่สร้างด้วยการใช้คำที่ไม่ใช่คำแผลง

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๔	ทวล	ทาร	รับ, รับคำสั่ง

ข้อมูลราชศัพท์นี้เป็นเพียงข้อมูลเดียวที่พบว่าเป็นการใช้คำภาษาเขมรที่ไม่ใช่คำแผลง เพราะ
ราชศัพท์ข้อมูลอื่นที่เป็นคำภาษาเขมรและใช้เพียงคำเดียว จะปรากฏเป็นคำแผลงทั้งหมด

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เสตงอญ ปรสส นุ โลญ กฤษณคุณ ทวล วรรศาสน เทา โอย วรรณาปราสาท คิ ภูมิ นุ ขญ
ต เสตงอญ รุฑรา โระ วรรศาสน

เสตงอญปรสสกับโลญกฤษณคุณรับพระศาสน์ ไปให้พระกรณาประสาทคือที่ดินกับข้าแก่เส
ตงอญรุฑรา อย่างพระศาสน์

(K.265S จารึกปราสาทเลียบเนียง (ลากันาง) พ.ศ. ๑๕๐๒ บรรทัด ๑๙-๒๐)

ลวะ ต ราชย วรรปาท กมรเตงอญ ศรี สุรยวรมมเทว ถวาย สันวัต ทวล วรรณา มา
น วรรศาสน ปนทวล เปร สถาปนา ๐

ถึงรัชกาลพระบาทกมรเตงอญศรีสุรยวรมมเทวะ ถวายฎีกา รับพระกรณา มี
พระศาสน์ บันทูลใช้ให้สถาปนา ๐

(K.366 จารึกปราสาทหินวัดภู พ.ศ. ๑๖๘๒ ด้าน ๑ บรรทัด ๑๕-๑๖)

ง. ใช้หน่วยเต็มหน้า สตจ- + กริยา/กริยาวลี

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิพจน์เต็มหน้า สตจ-
ประกอบเข้ากับคำกริยาหรือกริยาวลีเพื่อใช้เป็นราชศัพท์ ปรากฏจำนวน ๑๑ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๙ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนครที่สร้างด้วยการใช้นิพจน์เต็มหน้า สตจ- +
กริยา/กริยาวลี

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๔	สตจจาป	จาป	จับ (สตจ+จาป = จับ)
๑๔	สตจเทา	เทา	ไป (สตจ+เทา = ไป)
๑๔	สตจเนา	เนา	อยู่ (สตจ+เนา = อยู่)
๑๗	สตจจจะ	จจะ	ลง (สตจ+จจะ = ลง)
๑๗	สตจฉปง	ฉปง	รบ (สตจ+ฉปง = รบ)
๑๗	สตจเถลง	เถลง	นำหน้า (สตจ+เถลง = ขึ้น, นำหน้า)
๑๗	สตจนำ	นำ	นำ (สตจ+นำ = นำ)
๑๗	สตจปลญจยรวล	ปลจบ. บญเจรพล	ขับพล (สตจ+ปลญจยร = ขับ + พล = พล)
๑๗	สตจปรโกป	ปรโกป	ยกให้ (สตจ+ปรโกป = ยกให้)

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๗	สุดจผุชลมะ	ผุชลมะ	ประจัญหน้า (สุดจ+ ผุชล = ประจัญ + มะ = หน้า)
๑๗	สุดจวิง	วิง	กลับ, คืบ (สุดจ- + วิง = คืบ)

ข้อมูลราชาศัพท์ที่มีการสร้างด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิพจน์เติมหน้า *สุดจ-* ประกอบเข้าหน้า คำกริยาสามัญภาษาเขมร เช่น *สุดจจาป* *สุดจเทา* *สุดจเนา* *สุดจจู่* เป็นต้น หรือเป็นการประกอบหน้า กริยาวลีที่ประกอบด้วยคำสามัญ เช่น *สุดจปญจยรวล* *สุดจผุชลมะ* เป็นต้น

นอกจากนี้ หากพิจารณาข้อมูลข้างต้น จะพบว่า คำกริยาที่นำมาประกอบกับหน่วยเติมหน้า *สุดจ-* อาจเป็นคำกริยาที่แสดงการเคลื่อนที่ ได้แก่ *สุดจเทา* *สุดจเนา* *สุดจจู่* *สุดจเญ่* *สุดจนำ* และ *สุดจวิง* หรือเป็นคำกริยาที่แสดงการกระทำ เช่น *สุดจจาป* *สุดจฉปง* *สุดจปญจยรวล* *สุดจปรโกป* และ *สุดจผุชลมะ* ก็ได้

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ครามวฤทธิ กถา มน ภูมิ ไวร วรรคณโหลง ตี ฐลิวระปาท ต สุดจเทา วัชฌุโลก สุดจจาป
ตัมรย ต คี

ผู้อาวุโสแห่งหมู่บ้าน กล่าวว่า ภูมิไพรพระคณโหลงที่ฐลิวระปาทผู้เสด็จไปพิชฌุโลก เสด็จจับ
ข้างที่นั่น

(K.175 จารึกโคกฤๅษี พ.ศ. ๑๕๒๑-๑๕๒๐ ด้านทิศตะวันออก บรรทัด ๒-๓)

วระปาท กมรเตงอญ ศรีสุรยวรมมเทว สุดจจู่ เล วระ เลก วระอญชลี ปนทวล เปร
สถาปนา ปุรศาสต เนะ ๐

พระบาทกมรเตงอญ ศรีสุรยวรมันเทวะ เสด็จลงบนพระ ยกพระอญชลี บันทูลสั่งให้
สถาปนาจารึกนี้ ๐

(K.194 จารึกพนมซ็อนดัก (สนมูก) พ.ศ. ๑๖๖๒ และ K.383 จารึกพระวิหาร พ.ศ. ๑๖๖๔

ด้าน ๑ บรรทัด ๖-๗)

๑๐๒๕ ศก คิ ญุ วระปาท กมฺรเตงอญฺ สุริชยวรมมเทว สตจเทา โอย สรง กมฺรเตงชคต
วระรูป วระถวาน

๑๐๒๕ ศก คือด้วยพระบาทกมฺรเตงอญฺสุริชยวรมันเทวะ เสด็จไป ให้สรงกมฺรเตงชคต
พระรูปพระถวาน

(K.366 จารึกปราสาทหินวัดภู พ.ศ. ๑๖๘๒ ด้าน ๑ บรรทัด ๑๓)

สตจปลจยร วล โผง สตจวิง ฌปง กร

เสด็จขับพลทั้งหลาย เสด็จกลับไปปรบป้องกัน

(K.227 จารึกปราสาทบันทายฉมาร์ พ.ศ. ๑๗๒๑-๑๘๒๐ บรรทัด ๑๙)

จ. ใช้กริยาราชศัพท์ + กริยาราชศัพท์

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้กริยาราชศัพท์สอง
ข้อมูลประกอบกัน ทั้งนี้กริยาราชศัพท์อาจมีหน่วยนามประกอบด้วยก็ได้ ปรากฏจำนวน ๒ ข้อมูล
ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๐ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนครที่สร้างด้วยการใช้กริยาราชศัพท์ +
กริยาราชศัพท์

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๔	ปงคฺถปวงนิเวทน	กลา	แจ้ง, บอก (ปงคฺ = ก.บังคม + ถปวง = น.หัว, เกล้า + นิเวทน = ก.บอก, แจ้ง)
๑๗	ถวายปงคฺ	ปจบ.คํน่าบ	ทำความเคารพ (ถวาย = ก.ให้ + ปงคฺ = ก.บังคม)

จะเห็นได้ว่า ราชศัพท์ทั้งสองข้อมูลข้างต้น เป็นกริยาอาการของสามัญชนที่ปฏิบัติต่อกษัตริย์
เมื่อเทียบกับคำสามัญแล้วจะพบว่า สามารถเทียบได้กับคำเพียงคำเดียว การใช้กริยาราชศัพท์ทั้งสอง
หน่วยประกอบกันนี้ เป็นการแสดงวิธีการปฏิบัติของสามัญชนต่อกษัตริย์ กล่าวคือ ในข้อมูลแรก เมื่อ
จะบอกหรือแจ้งแก่กษัตริย์ ผู้แจ้งจะต้อง ปงคฺถปวง คือ บังคมด้วยศีรษะก่อน แล้วจึง นิเวทน คือ แจ้ง
หรือบอกแก่กษัตริย์

ส่วนราชาศัพท์ *ถวายบังคม* อาจเป็นการใช้ความหมายในเชิงเปรียบเทียบ กล่าวคือ เป็นการมอบการบังคมให้แก่กษัตริย์

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนรค ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นุ เสดงอญ สตุก จัญจาญ สภาปติ น ตริณี ขจย กมรเตงอญ วระคุรุ สภาปติ สรุก โภคปุร
ปงคฺถปวง นิเวทน ต ธูลิวระปาท กัมรเตงกัถวนอญ ศรีสุรยยวรมมเทว ริ วาปวรม ภาวษตร
 อญเชญ เสดงอญ สตุก จัญจาญ สถาปนา วระกัมรเตงอญ ศิวลิ่งค นุ กนโลงกัมรเตงอญ อาย
 ภาวษตร นุ มาส ปราก ปาตรกร ๐

ด้วยเสดงอญสตุกจัญจาญสภาปติชั้นตรี อาศัยกมรเตงอญพระคุรุสภาปติเมืองโภคปุระ
บังคมเกล้ากราบทูลแก่ฐลีพระบาทกมรเตงกัถวนอญศรีสุรยวรมมเทวะ ส่วนวาปวรมภาวษตร
 อัญเชิญเสดงอญสตุกจัญจาญสถาปนาพระกมรเตงอญศิวลิ่งคกับกันโลงกมรเตงอญที่
 ภาวษตรด้วยทอง เงิน (จาก) ผู้ทำบาตร

(K.843 จารึกตระพังโดนเม็ยะ (ตรพ้างนุมาส) พ.ศ. ๑๕๖๘ ด้าน ๑ บรรทัด ๑-๗)

... กมรเตงอญ ศรีชยวรมม ... ล ... วระกมรเตง อ ตต อาธิ ... ถวายบังคม ...

... กมรเตงอญ ศรีชยวรมัน ... ล ... พระกมรเตง อ ตต อาธิ ... ถวายบังคม ...

(K.539 จารึกปราสาทบายน พ.ศ. ๑๗๒๑-๑๘๒๐ ด้านทิศตะวันออก บรรทัด ๑-๖)

ฉ. ใช้กริยา + นามราชาศัพท์

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้คำกริยาสามัญ ประกอบกับนามราชาศัพท์ ปรากฏจำนวน ๔ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๑ กริยารราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนรคที่สร้างด้วยการใช้กริยา + นามราชาศัพท์

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๔	เสวยวระธรมมราชย	ปจบ.ครงราชย	ครองราชย์ (เสวย+วระธรมมราชย)
๑๔	เสวยวระราชย	ปจบ.ครงราชย	ครองราชย์ (เสวย+วระราชย)
๑๕	เสวยราชย	ปจบ.ครงราชย	ครองราชย์ (เสวย+ราชย)
๑๗	เสวยวระราชยธรมม	ปจบ.ครงราชย	ครองราชย์ (เสวย+วระราชยธรมม)

ราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการใช้คำกริยาสามัญคือคำว่า “เสวย” ประกอบกับนามราชาศัพท์ ได้แก่ “ราชขย” “วระราชขย” “วระธรมมราชขย” และ “วระราชขยธรมม” ซึ่งหมายถึงราชบัลลังก์หรือราชสมบัติทั้งหมด

คำว่า “เสวย” ที่ปรากฏในข้อมูลราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนร พบว่า ยังมีได้ปรากฏเป็นราชาศัพท์ เป็นเพียงคำกริยาสามัญ หมายถึง ประสบ ได้รับ เช่น “เสวยผล” ได้รับผล “เสวยราชภย” ได้รับราชภย (K.277 จารึกกรอบประตูปราสาทตาแก้ว) เป็นต้น

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มน วระปาท นรฺวานปท กริทา วล ปิ อนุท โตก วระ อาย ภทรปตตน นุ สตฺก รนสิ ๐ มน วระ เสวยราชขย ฌนำ ๒ คุะ เสดงอญฺ ติวาคารยย สสถาปนา วระ โนะ ๓ ไน สนตาน วิง ๐

เมื่อพระบาทนรฺวานบทกริทาพล เพราะคนล้มน้ำพระที่ภัทรปตนะกับสตฺกรนสิ ๐ เมื่อพระเสวยราชขย ๒ ปีเท่านั้น เสดงอญฺติวาคารยยสถาปนาพระนั้นอันแห่งตระกูลคิน ๐

(K.235 จารึกสตฺกก๊กอธม ๒ พ.ศ. ๑๕๙๕ ด้าน ๔ บรรทัด ๔๐-๔๑)

มน วระปาท กมฺรเตงอญฺ ศรีอุทยาทีตยวรมมเทว เสวย วระราชขย กุเล โฝง วิง นา กมฺรเตงชคตต ราช รุ ต ตปรฺ เอนา ๐

เมื่อพระบาทกมฺรเตงอญฺศรีอุทยาทีตยวรมมเทวเสวยพระราชขย ตระกุลทั้งหลายคินที่ กมฺรเตงชคตผู้ราชาเหมือนอย่างก่อนมา ๐

(K.235 จารึกสตฺกก๊กอธม ๒ พ.ศ. ๑๕๙๕ ด้าน ๔ บรรทัด ๖๔)

คิน วระปาท กัมฺรเตงอญฺ ศรีอุทยาทีตยวรมมเทว เสวย วระธรมมราชขย ๐

คือด้วยพระบาทกมฺรเตงอญฺศรีอุทยาทีตยวรมมเทวเสวยพระธรมมราชขย ๐

(K.219 จารึกปราสาทระลัวะ (รลัวะ) พ.ศ. ๑๕๙๓ บรรทัด ๑-๒)

เลง วระปาท กัมฺรเตงอญฺ เสวย วระราชขยธรมม เลง นิสกานตค เลง อวทฺธย ต ปรปฺกษ ไรค ชวาร วยธา โฝง

ให้พระบาทกมฺรเตงอญฺเสวยพระราชธรมม ให้ไร่เสี้ยนหนาม ให้ไม่ถูกทำลายด้วยปรปฺกษ ไรค ไร่ พยธา ทั้งหลาย

(K.523 จารึกพนมอักษร พ.ศ. ๑๖๖๑ ด้าน ๓ บรรทัด ๒๕-๒๙)

ข. ใช้คำว่า กรุณา + กริยาแสดงการให้

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้คำว่า กรุณา ประกอบกับกริยาแสดงการให้หรือการแจ้งข้อมูล ปรากฏจำนวน ๒ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๒ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนครที่สร้างด้วยการใช้คำว่า กรุณา + กริยาแสดงการให้

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๑๕	กรุณาปราสาท	โอย	ให้ (กรุณา + ปราสาท = ให้)
๑๖	กรุณาปนทวล	กลา	กล่าว (กรุณา + ปนทวล = แจ้ง, บอก)

ราชศัพท์ข้างต้นเป็นการนำคำว่า “กรุณา” ประกอบกับกริยาแสดงการให้และกริยาดังกล่าว ก็เป็นกริยาราชศัพท์ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้จะเห็นว่า ราชศัพท์ทั้งสองข้อมูลเป็นกริยาอาการของกษัตริย์ที่ปฏิบัติต่อสามัญชน เริ่มต้นด้วยคำว่า “กรุณา” อันหมายถึง ความมีเมตตาอันเกิดจากความสงสาร ก่อนจะแสดงกริยาต่อไป จึงสะท้อนให้เห็นว่า การที่กษัตริย์จะแสดงกริยาที่สัมพันธ์กับสามัญชนนั้น เกิดจากความเมตตาสงสาร จึงได้แสดงกริยาอาการนั้น ๆ

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยพระนคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เทพ ุระปาท กมรเตงอญ กรุณาปราสาท ภูมิ โสต อาย... อโมฆปุระ จันต วยร ญนิवास
จันต ทุก โฉลง ๐

จึงพระบาทกมรเตงอญกรุณาปราสาทภูมิอีก ที่...อโมฆปุระ จันตเวียรนิवास
จันตทุกโฉลง ๐

(K.521 จารึกปราสาทจอก (ปราสาทจก) พ.ศ. ๑๕๒๑-๑๖๒๐ ด้านทิศใต้ บรรทัด ๑๑-๑๓)

คิ ปิ วระปาท กมรเตงกัถวนอญ ศรีสุรยวรมมเทว กรุณาปนทวล วระวร ต ศรีสุกรมมา กัสเตง โอย ปราสาท ราชทรวย นุ สรุก วิเภท มฤตถน มรตาญ ศรีปฤถิวินเรนทร กัณง กัสเตง ศรีมหิธรวรมม วระสรุก ต ศรีสุกรมมา กัสเตง

คือแล้วพระบาทกมรเตงกัถวนอญศรีสุรยวรมมเทวะ กรุณابقันทวลพระพรแก่ศรีสุกรมมา กมสเตง ให้ปราสาทราชทรัพย์กับเมืองวิเภท เงินมรดกมรตาญศรีปฤถิวินเรนทรภายใน(ที่ดิน)กมสเตง ศรีมหิธรวรมันแห่งพระนคร แก่ศรีสุกรมมากมสเตง

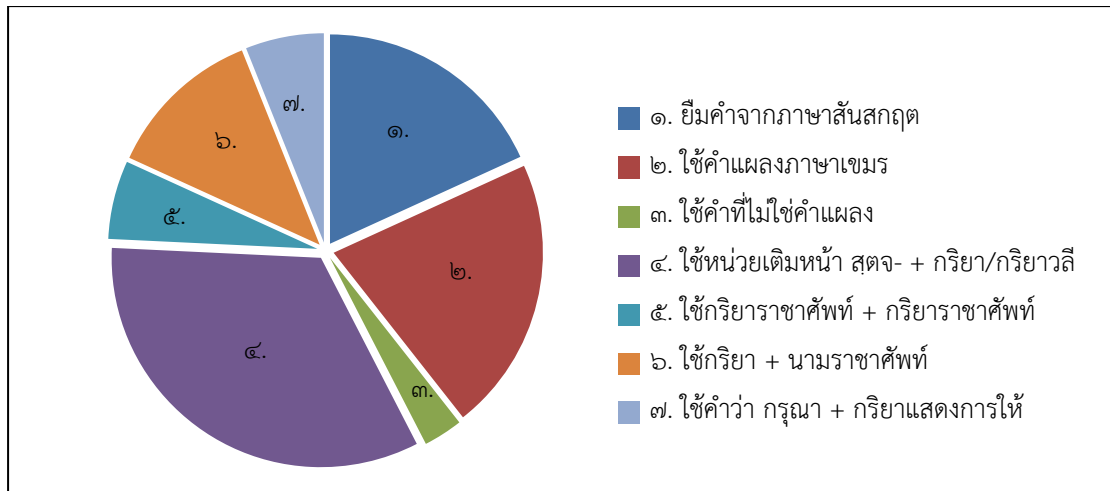
(K.380W/2 จารึกกรอบประตูปราสาทพระวิหาร พ.ศ. ๑๕๘๐ ด้าน ๒ บรรทัด ๒๑-๒๔)

อาจสรุปการสร้างกิริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๓ สรุปการสร้างกิริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร

การสร้างกิริยาราชศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑ ยืมคำจากภาษาสันสกฤต	๖	๑๘.๑๘	ปราสาท
๒ ใช้คำแผลงภาษาเขมร	๗	๒๑.๒๑	ถวาย
๓ ใช้คำที่ไม่ใช่คำแผลง	๑	๓.๐๓	ทวล
๔ ใช้หน่วยเต็มหน้า สตจ- + กิริยา/กิริยาลี	๑๑	๓๓.๓๓	สตจเทา
๕ ใช้กิริยาราชศัพท์ + กิริยาราชศัพท์	๒	๖.๐๖	ถวายปงค์
๖ ใช้กิริยา + นามราชศัพท์	๔	๑๒.๑๒	เสวยวระราชย
๗ ใช้คำว่า กรุณา + กิริยาแสดงการให้	๒	๖.๐๖	กรุณาปนทวล
รวม	๓๓	๑๐๐	

ตารางข้างต้น แสดงให้เห็นว่า วิธีการสร้างกิริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครที่ปรากฏพบมากที่สุดคือ *การใช้หน่วยเต็มหน้า สตจ- + กิริยา/กิริยาลี* ปรากฏ ๑๑ ข้อมูล รองลงมา คือ *การใช้คำแผลงภาษาเขมร* จำนวน ๗ ข้อมูล และ *การยืมคำจากภาษาสันสกฤต* ส่วนวิธีการอื่น ๆ ปรากฏข้อมูลเพียงเล็กน้อย ดังแสดงด้วยแผนภูมิรูปลูกกลมต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๔ สรุปรูปการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร

ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร ปรากฏจำนวนเพิ่มมากขึ้นจากสมัยก่อนพระนคร และจะเห็นว่า มีวิธีการสร้างที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นด้วย

วิธีการสร้างนามราชศัพท์และกริยาราชศัพท์ วิธีการหลักมีลักษณะคล้ายคลึงกัน นั่นคือ การใช้หน่วยเติมหน้าเช่นเดียวกัน หากเป็นนามราชศัพท์จะใช้หน่วยเติมหน้า *วระ-* ส่วนกริยาราชศัพท์จะใช้หน่วยเติมหน้า *สดจ-* แต่ลักษณะที่ต่างกันคือ หน่วยเติมหน้า *วระ-* สามารถประกอบกับนามที่มาจากภาษาสันสกฤตหรือภาษาเขมรก็ได้ แต่หน่วยเติมหน้า *สดจ-* พบเฉพาะที่ประกอบกับกริยาที่มาจากภาษาเขมรเท่านั้น

นอกจากนี้ ยังน่าสนใจว่า ราชศัพท์ในสมัยพระนครมีวิธีการสร้างที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะการปรากฏใช้กริยาที่แสดงความสัมพันธ์ของกษัตริย์และขุนนางหรือสามัญชน เช่น *ปงคฺฤปวงนิเวทน* และ *กรุณาปราสาท* ซึ่งเป็นการปรากฏหน่วยกริยามากกว่าหนึ่งหน่วย อันอาจสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์และขุนนางหรือสามัญชนที่เพิ่มมากขึ้น

๓.๒.๓ สรุปลักษณะของราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร

จากการศึกษาที่มาและการสร้างราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร อาจสรุปลักษณะของราชศัพท์ได้ดังต่อไปนี้

๑. ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร ปรากฏจำนวน ๑๑๐ ข้อมูล เป็นนามราชศัพท์จำนวน ๗๖ ข้อมูล เป็นสรรพนามราชศัพท์จำนวน ๑ ข้อมูล และเป็นกริยาราชศัพท์จำนวน ๓๓ ข้อมูล

๒. ราชาศัพท์ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครมีที่มา ๔ ลักษณะ ได้แก่ มาจากภาษาสันสกฤต ปรากฏมากที่สุดจำนวน ๖๐ ข้อมูล มาจากภาษาเขมร จำนวน ๔๕ ข้อมูล มาจากภาษาสันสกฤตประกอบภาษาเขมรจำนวน ๖ ข้อมูล และยังไม่ทราบที่มาอีก ๑ ข้อมูล

๓. นามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครมีวิธีการสร้าง ๗ วิธี ได้แก่ ๑) ยืมคำจากภาษาสันสกฤต ๒) ใช้คำแผลงภาษาเขมร ๓) ใช้หน่วยเติมหน้า วฺระ- + นามสามัญภาษาเขมร ๔) ใช้หน่วยเติมหน้า วฺระ- + นามภาษาสันสกฤต ๕) ใช้หน่วยเติมหน้า วฺระ- + นามราชาศัพท์ ๖) ใช้หน่วยเติมหน้า วฺระ- + นามสามัญ + กริยาราชาศัพท์ และ ๗) ใช้นามที่เป็นส่วนตัว + ราชทราวฺย

๔. กริยาราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครมีวิธีการสร้าง ๗ วิธี ได้แก่ ๑) ยืมคำจากภาษาสันสกฤต ๒) ใช้คำแผลงภาษาเขมร ๓) ใช้คำที่ไม่ใช่คำแผลง ๔) ใช้หน่วยเติมหน้า สฺตจ- + กริยา/กริยาวลี ๕) ใช้กริยาราชาศัพท์ + กริยาราชาศัพท์ ๖) ใช้กริยา + นามราชาศัพท์ และ ๗) ใช้คำว่า กรุณา + กริยาแสดงการให้

๓.๓ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง หมายถึง ราชาศัพท์ที่ปรากฏในภาษาเขมร ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๔^๗ ข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการรวบรวมจากจารึกนครวัดสมัยหลังพระนคร จำนวนทั้งสิ้น ๓๙ หลัก

ผลการศึกษาพบว่า จารึกที่ปรากฏข้อมูลราชาศัพท์เขมรสมัยกลาง มีจำนวน ๑๑ หลักเท่านั้น ด้วยเหตุดังกล่าว ทำให้ข้อมูลในสมัยนี้ปรากฏจำนวนน้อย กล่าวคือ ปรากฏข้อมูลราชาศัพท์ทั้งสิ้นเพียง ๕๘ ข้อมูล เท่านั้น สามารถแสดงตามลำดับการปรากฏข้อมูลได้ ดังนี้

ตารางที่ ๓๔ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

ที่	พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ชนิดคำ	ความหมาย
๑	๒๐	มาโตรทร	ปจบ. โพะ มฎาย	น.	ท้องแม่
		ราชสมปัตต	ทรพย	น.	ทรัพย์สินสมบัติ
		พระเกสโมลี	ปจบ. ฌนัง สก	น.	มวยผม
		พระญาติ	ญาต	น.	ญาติ
		พระปนทูล	ปจบ. บณฺชา	น.	คำสั่ง

^๗ ดู อุไรศรี วรศะริน (๒๕๔๒ : ๘)

ที่	พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ชนิดคำ	ความหมาย
		พระราชทยา	จิตต	น.	ใจ
		พระราชจันงปรารุธนา	จันง	น.	ความต้องการ
		สเด็จพระชี	ชี	น.	บรรพบุรุษ
		สเด็จพระราชโอรส	กุน	น.	ลูกชาย
		สเด็จพระราชเทพพิตร	ปจบ. กสตรียานี	น.	ราชินี
		พระองค(ลษ.)	นัก	ลษ.	คน
		สดจ	คัต	ส.	เขา
		สดจจะโมก	จะโมก	ก.	ลงมา
		ทรงครพถนิ	ปจบ. มานไฟทโพะ	ก.	ท้อง
๒	๒๑	พระพุททฤไท	จิตต	น.	ใจ
		พระองค(ส.)	คัต	ส.	เขา
		ตราสสเปรี	เหาเปรี	ก.	เรียกใช้
		ทรงสารุทธา	สารุทธา	ก.	ศรัทธา
		ทรงพระกษณนา	กษณนา	ก.	กรุณา
		กราบถวายปงคม	ปจบ. คินาบ	ก.	ทำความเคารพ
๓	๒๒	พระอंनाจ	อंनाจ	น.	สิทธิ์, พลัง
		พระราชโองการ	พาก, พวาก	น.	คำพูด
		สเด็จพระภคคณินโย	กุมย	น.	หลานชาย, ลูกชายของพี่สาว น้องสาว
		สเด็จพระราชบุตรา	กุน	น.	ลูก
		สเด็จพระอนุชขสตรี	ผอน	น.	น้องสาว
		ตรสส	โพล	ก.	พูด, บอก
		พระราชทาน(ก.)	โอย	ก.	ให้
		เสตจเลลา	เลลา	ก.	เยื้องย่าง
		ทรงพระนาม	โถมะ	ก.	ชื่อ

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้อมูลราชาศัพท์ในจารึกภาษาเขมรสมัยกลาง ปรากฏตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา จนกระทั่งถึงพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒ จึงเริ่มปรากฏข้อมูลใหม่น้อยลง

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง สามารถจำแนกตามชนิดของราชาศัพท์ได้ ๔ ประเภท ได้แก่ นามราชาศัพท์ ลักษณะนามราชาศัพท์ สรรพนามราชาศัพท์ และกริยารราชาศัพท์ ดังนี้

๑. นามราชาศัพท์	มีจำนวน	๔๑	ข้อมูล
๒. ลักษณะนามราชาศัพท์	มีจำนวน	๑	ข้อมูล
๓. สรรพนามราชาศัพท์	มีจำนวน	๒	ข้อมูล
๔. กริยารราชาศัพท์	มีจำนวน	๑๔	ข้อมูล

สามารถนำมาพิจารณาที่มาของราชาศัพท์ และการสร้างราชาศัพท์ได้ ดังนี้

๓.๓.๑ ที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

จากการศึกษาที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง พบว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง มีที่มาจาก ๓ ภาษา ได้แก่ ภาษาสันสกฤต ภาษาบาลี และ ภาษาเขมร

ทั้ง ๓ นี้ นำมาประกอบกันทำให้เกิดลักษณะของที่มา ๕ ลักษณะ ได้แก่ มาจากภาษาสันสกฤต ภาษาบาลี ภาษาบาลีหรือสันสกฤต ภาษาเขมร และ ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๓.๑.๑ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่มาจากภาษาสันสกฤต ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น ๒๐ ข้อมูล ดังตัวอย่างราชาศัพท์ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๕ ตัวอย่างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่มาจากภาษาสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	มาโตรทร	ส.	น. ท้องแม่ มาตฤ mātr = น. แม่ + อุทร udara = น.ท้อง, พุง, กระเพาะ, ครรภ์, โโพรง
๒๐	ราชสตรู	ส.	น. ศัตรูของกษัตริย์ ราช rāja = น. กษัตริย์, ผู้นำสูงสุด, สิ่งที่ดีที่สุดในกลุ่มหรือชนิต + ศตรู śatru = น. ศัตรู, คู่อริ, คู่ต่อสู้, กษัตริย์ผู้ไม่เป็นมิตร (โดยเฉพาะกษัตริย์ในดินแดนติดกัน)

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	พระลคนาราศี	ส.	น. ช่วงเวลาที่พระอาทิตย์เข้าสู่ราศี, ลัคนา, ราศีเกิดของเจ้าชะตา ลคน <i>lagna</i> = น. จุดเชื่อมหรือจุดตัด (ของสองเส้น), จุดที่เส้นขอบฟ้าตัดกับสุริยวิถีหรือเส้นทางของดาวเคราะห์, จุดหรือส่วนโค้งของเส้นศูนย์สูตรที่ตรงกับจุดหรือส่วนโค้งของสุริยวิถี, จุดที่สุริยวิถีปรากฏบนเส้นรุ้งและเส้นแวง, ช่วงเวลาที่พระอาทิตย์เข้าสู่ราศี, การขึ้นของพระอาทิตย์หรือดวงดาว, ช่วงเวลายามงคลที่เป็นโชคในการเริ่มกระทำสิ่งต่าง ๆ + ราศี <i>rāsi</i> = น. กอง, กลุ่ม, ฝูง, ปริมาณ, จำนวน, ผลรวมของจำนวน, หน่วยนับจำนวน, สัญลักษณ์ของจักรราศี
๒๐	สุดจพระราชบุตร	ส.	น. ลูกชายของพระราชา ราชบุตร <i>rājaputra</i> = น. ลูกชายของกษัตริย์, เจ้าชาย (ราช <i>rāja</i> = น. กษัตริย์, ผู้นำสูงสุด, สิ่งที่ดีที่สุดในกลุ่มหรือชนิด + บุตร <i>putra</i> หมายถึง น. ลูก, ลูกชาย)
๒๐	สเด็จพระราชเทวีทิพย	ส.	น. ราชนี ราช <i>rāja</i> = น. กษัตริย์, ผู้นำสูงสุด, สิ่งที่ดีที่สุดในกลุ่มหรือชนิด + เทวี <i>devī</i> = น. เทพเจ้าหญิง, ราชนี, ท่านหญิง (ภรรยาหรือลูกสาวของกษัตริย์ รวมถึงหญิงที่มีฐานันดรศักดิ์สูง) + ทิพย <i>divya</i> = คุณ. เกี่ยวกับสวรรค์, งาม, น่าพอใจยิ่ง, เป็นทิพย์, มีเสน่ห์, น่ารัก
๒๐	ราช-	ส.	หน่วยเติมหน้าแสดงความเป็นราชาศัพท์ ราช <i>rāja</i> = น. กษัตริย์, ผู้นำสูงสุด, สิ่งที่ดีที่สุดในกลุ่มหรือชนิด
๒๑	พระชน	ส.	น. อายุ ชนม <i>janma</i> = น. การเกิด
๒๑	พระพุทฺธฤๅ	ส.	น. ใจ พุทฺธ <i>buddha</i> = คุณ. ตื่นแล้ว, ระลึกรู้, ฉลาด; น. ผู้รู้, นักปราชญ์, พระพุทฺธเจ้า, ความรู้ + ฤๅ <i>hrdaya</i> = น. หัวใจ, จิตใจ, หัวใจหรือใจกลางของสรรพสิ่ง, ความรู้แท้
๒๑	ทฺรงสรทฺธา	ส.	ก. ศรัทธา ศรทฺธา <i>śraddha</i> = คุณ. มีศรัทธา, มีความเชื่อใน

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๑	ทรงพระกรุณา	ส.	ก. กรุณา กรุณา <i>karuṇā</i> = น. ความสงสาร, ความเมตตา
๒๒	พระราชหฤทัย		น. ใจ ราช <i>rāja</i> = น. กษัตริย์, ผู้นำสูงสุด, สิ่งที่ดีที่สุดในกลุ่ม หรือชนิด + หฤทัย <i>hr̥daya</i> = น. หัวใจ, จิตใจ, หัวใจ หรือใจกลางของสรรพสิ่ง, ความรู้แท้
๒๒	สเด็จพระอนุชชสตร์		น. น้องสาว อนุช <i>anuja</i> = คุณ. เกิดภายหลัง, ภายหลัง, อ่อนกว่า; น. น้องชาย + กษตร์ <i>ksatrī</i> = น. หญิงในวรรณกษัตริย์

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง มีการยืมคำจากภาษาสันสกฤตมาใช้ทั้งที่เป็นศัพท์ศัพท์เดี่ยว และศัพท์สมาส แต่พบว่า ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นศัพท์สมาส ดังเช่น *มาไตรทร ราชสตร์ ราชบุตร พุทธหฤทัย อนุชชสตร์* เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พบว่า หลายข้อมูล ไม่ปรากฏใช้ทั่วไปในภาษาสันสกฤต ดังเช่น *มาไตรทร ราชสตร์ พุทธหฤทัย อนุชชสตร์* เป็นต้น จึงอาจจะไม่ใช่คำยืมจากภาษาสันสกฤตโดยตรง และอาจเป็นคำที่นำมาประกอบขึ้นเองในภาษาเขมร

๓.๓.๑.๒ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลี

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่มาจากภาษาบาลี ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น ๗ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๖ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่มาจากภาษาบาลี

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	พระเกสโมลี	ป.	น. มวยผม เกส <i>kesa</i> = น. ผม + โมลี <i>moli</i> = น. มวยผม, ทงอน, ผ้าโพกศีรษะ

^๘ ศัพท์ว่า *พุทธหฤทัย* ซึ่งมาจาก *พุทธหฤทัย* ในภาษาสันสกฤต พบว่า ปรากฏเป็นชื่อธารณีหรือบทมนตร์ในพระพุทธานุศาสนฝ่ายมหายาน แต่มีความหมายแตกต่างกับที่ปรากฏในจารึกสมัยกลาง เพราะในจารึกสมัยกลางใช้หมายถึง ใจของกษัตริย์ ต่างกับชื่อมนตร์ที่หมายถึงพระคาถาอันเป็นหัวใจหรือแก่นแห่งพระพุทธเจ้า

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	พระญาติ	ป.	น. ญาติ ญาติ <i>ñāti</i> = น. ญาติ, พี่น้อง, คนสนิท
๒๐	พระราชกุศล	ป.	น. กุศล ราช <i>rāja</i> = น. กษัตริย์, ผู้ปกครอง + กุศล <i>kusala</i> = น. กุศล, บุญ, ความดีงาม, กรรมดี
๒๐	สเด็จพระราชโอรส	ป.	น. ลูกชาย ราช <i>rāja</i> = น. กษัตริย์, ผู้ปกครอง + โอรส <i>orasa</i> = คุณ. เกิดแต่อก, เกิดจากตนเอง, ถูกกฎหมาย, ตามธรรมชาติ, ของตนเอง
๒๒	พระราชโองการ	ป.	น. คำพูด ราช <i>rāja</i> = น. กษัตริย์, ผู้ปกครอง + โองการ <i>onkāra</i> = น. พยางค์ศักดิ์สิทธิ์โอม, การออกเสียงพยางค์โอม, การเริ่มต้น, การเริ่มต้นที่เป็นมงคล
๒๒	สเด็จพระภคินี	ป.	น. หลานสาว, ลูกสาวของพี่สาวน้องสาว ภาคินี <i>bhāgineyyā</i> = น. ลูกสาวของพี่น้องหญิง, หลานสาว
๒๒	สเด็จพระภคินี	ป.	น. หลานชาย, ลูกชายของพี่สาวน้องสาว ภาคินี <i>bhāgineyyo</i> จาก ภาคินี <i>bhāgineyyā</i> = น. ลูกของพี่สาวน้องสาว, หลานชาย

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง ปรากฏคำยืมจากภาษาบาลีเพิ่มขึ้นซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครและสมัยพระนคร คำยืมที่ปรากฏมีทั้งที่ยืมมาจากศัพท์ศัพท์เดียว เช่น *พระญาติ* *สเด็จพระภคินี* *สเด็จพระภคินี* เป็นต้น และศัพท์สมาส เช่น *พระเกสโมลี*

ส่วนคำที่ประกอบด้วยคำว่า “ราช” ปรากฏ ๓ ข้อมูล ได้แก่ *พระราชกุศล* *สเด็จพระราชโอรส* *พระราชโองการ* ทั้ง ๓ ข้อมูลนี้ไม่ปรากฏเป็นศัพท์สมาสในภาษาบาลี รวมถึงไม่ปรากฏเป็นศัพท์สมาสในภาษาสันสกฤตด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกอบคำว่า “ราช” หน้าคำที่ขึ้นต้นด้วยสระ คือ “โอรส” และ “โองการ” ไม่ปรากฏการสนธิหรือการเชื่อมเสียงสระ ทั้งที่ควรมีรูปเป็น “ราโอรส” และ “ราโองการ” ตามลำดับ ดังนั้นราชาศัพท์ดังกล่าว จึงอาจมิได้ยืมมาจากภาษาบาลีโดยตรงก็เป็นได้

นอกจากนี้ ยังพบการยืมรูปคำที่มีการผันรูปหรือวิภัตติ^๔ นั่นคือ *สเด็จพระภคคินิโย* คำว่า “ภคคินิโย” มาจากศัพท์ภาษาบาลีว่า “ภาคินิโย” ซึ่งเป็นรูปปฐมาวิภัตติ เอกพจน์ ของศัพท์เดิมคือ “ภาคินิโย”

๓.๓.๑.๓ ราชศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต

ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต หมายถึง ราชศัพท์ที่ไม่สามารถระบุได้อย่างแน่ชัดว่ามีที่มาจากภาษาบาลีหรือภาษาสันสกฤต ทั้งนี้ เพราะภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเป็นภาษาร่วมตระกูลกัน จึงปรากฏการใช้ศัพท์ร่วมกัน เช่น *ชน เทว นร ปาท สุร* เป็นต้น ดังนั้นจึงถือว่าเป็นคำที่มีที่มาจากทั้งสองภาษา

นอกจากนี้ราชศัพท์บางข้อมูลอาจมีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ ไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่า มาจากภาษาบาลีหรือภาษาสันสกฤต เช่น *พระราชทยา* หมายถึง ใจของกษัตริย์ คำว่า “ทยา” เป็นรูปคำที่อาจตัดมาจาก “หทย” ในภาษาบาลี หรือ “หฤทย” ในภาษาสันสกฤต จึงไม่สามารถระบุได้ว่า ราชศัพท์ดังกล่าวมีที่มาจากภาษาใดแน่ ดังนั้นจึงถือว่าเป็นคำที่มีที่มาจากทั้งสองภาษา

ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น ๑๖ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๗ ตัวอย่างราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	ราชสมบัติ	ปส.	น. ทรัพย์สมบัติ ราช <i>rāja</i> = น. กษัตริย์, ผู้นำสูงสุด, สิ่งที่ดีที่สุดในกลุ่มหรือชนิด + สมบัติ <i>sampatti</i> = น. ความเจริญรุ่งเรือง, ความมั่งคั่ง, โชค, ความสำเร็จ, ข้อตกลง, การได้มา, การเป็นเจ้าของ, การมีอยู่, สถานการณ์ที่ดี, ความมากมาย, ความอุดมสมบูรณ์

^๔ วิภัตติ vibhatti (case-ending) คือ การผันคำเพื่อแสดงความสัมพันธ์กับคำอื่นเมื่อปรากฏในประโยค (Collins, 2006: 156) ในภาษาบาลีมี ๘ วิภัตติ เช่น ปฐมาวิภัตติแสดงผู้กระทำการ ทุตติยาวิภัตติแสดงกรรมตรงของกริยาหรือเป็นกรรมตัวที่สองของกริยาการิต เป็นต้น (Collins, 2006: 18)

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	พระจริตจินตา	ปส.	น. ความคิด จริต <i>carita</i> = ก. เทียวไปแล้ว, เหลือบมอง, สืบหา; น. การไป, การเคลื่อนที่, การเคลื่อนไหว, การกระทำ, การปฏิบัติ, พฤติกรรม + จินตา <i>cintā</i> = น. ความคิด, ความใส่ใจ, ความห่วง, ความกังวล, การพิจารณา
๒๐	พระนามกร	ปส.	น. ชื่อ นาม <i>nāma</i> = น. ชื่อ, การเรียก + กร <i>kara</i> = น. ผู้ทำ, การทำ, การสร้าง, การผลิต, การช่วยเหลือ, มือ, งวงข้าง, ขาปู
๒๐	พระราชทยา	ปส.	น. ใจ ราช <i>rāja</i> = น. กษัตริย์, ผู้นำสูงสุด, สิ่งที่ดีที่สุดในกลุ่มหรือชนิด + ททย <i>hadaya</i> (ป.) / หฤทย <i>hr̥daya</i> (ส.) = น. หัวใจ, วิญญาณ, จิตใจ, ความรู้อันจริงแท้หรือความรู้แห่งเทพ, พระเวท, ศาสตร์
๒๐	สเด็จพระวรปิตาธิราช	ปส.	น. พ่อ วร <i>vara</i> = คุณ. ที่ได้รับเลือก, ดีที่สุด, ชั้นหนึ่ง, มีค่า, ดีเยี่ยม; เกี่ยวกับกษัตริย์ หรือเกี่ยวกับเจ้า (พบในชาดก); ดีกว่า, เด่นกว่า; แก่ที่สุด, ของขวัญ, รางวัล, การอวยพร, สิ้นสอด. + ปิตุ <i>pitu</i> (ป.) / ปิตฤ <i>pitṛ</i> (ส.) = น. พ่อ + อธิราช <i>adhirāja</i> = น. จักรพรรดิ
๒๐	สเด็จพระมหาอุปาสก	ปส.	น. อุปาสก มหา <i>mahā</i> (บทหน้าของสมาส) จาก มหนต <i>mahanta</i> (ป.) / มหต <i>mahat</i> (ส.) = คุณ. มาก, ใหญ่, ยิ่ง, ยาว, กว้าง, สูง, สำคัญ, ดี, เยี่ยม + อุปาสก <i>upāsaka</i> = น. การรับใช้, ผู้รับใช้, ผู้บงอ้อ, ผู้ติดตาม, ชายผู้นั่งใกล้ (พระรัตนตรัย)
๒๑	พระมาตาปิตา	ปส.	น. พ่อแม่ มาตาปิตา (รูปผัน) จาก มาตาปิตุ <i>mātāpitu</i> (ป.) / มาตาปิตฤ <i>mātāpitṛ</i> (ส.) = น. พ่อและแม่
๒๑	พระองค(ส.)	ปส.	ส. เขา องค <i>aṅga</i> = น. ส่วนของร่างกาย, ร่างกาย

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๒	เสด็จเลลา	ปส.	ก. เยื้องย่าง ลีลา น. การเล่น, กีฬา, งานรื่นเริง, การปรากฏ, ความคล้อยคลึง, การปลอม, ความสง่างาม

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต ส่วนใหญ่มักเป็นการประกอบกันของศัพท์มากกว่าสองศัพท์ขึ้นไป ดังเช่น **ราชสมบัติ** **พระจริตจินดา** **พระนามกร** **พระราชทยา** **เสด็จพระวรวปิตาราช** **พระมหาอุปาสก** **พระมาตาปิตา** เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม พบว่า บางข้อมูลมีลักษณะแตกต่างกับศัพท์สมาสโดยทั่วไป ดังเช่น **พระจริตจินดา** คำว่า “จริตจินดา” มาจากคำว่า “จริต” การประพฤติ, การกระทำ + “จินดา” ความคิด แต่ใช้ในความหมายว่า “ความคิด” เท่านั้น เช่นเดียวกับ **พระนามกร** คำว่า “นามกร” มาจาก “นาม” ชื่อ + “กร” ผู้ทำ, การทำ แต่ใช้ในความหมายว่า “ชื่อ” เพียงอย่างเดียว

๓.๓.๑.๔ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่มาจากภาษาเขมร ปรากฏจำนวน ๑๓ ข้อมูล ดังราชาศัพท์ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๘ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่มาจากภาษาเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	พระปนทุล	ข.	น. คำสั่ง (ผทุล, ผทวล = ก. สวมบนศีรษะ, วางไว้บนศีรษะ + หน่วยเติมกลาง -)
๒๐	เสด็จพระชี	ข.	น. บรรพบุรุษ (ข.โบราณ อชี~อชี~อชี~อชี~ชี น. ปู่, ตา, บรรพบุรุษ)
๒๐	ถวายปงค์	ข.	ก. ทำความเคารพ ถวาย = ก. ให้ + ปงค์ = ก. บังคม, แสดงความเคารพ; น. การบังคม, การแสดงความเคารพ
๒๐	เสด็จจะโมก	ข.	ก. ลงมา เสด็จ- + จะ = ก. ลง + โมก = ก. มา

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	สุดจนำ	ข.	ก. นำ, พา สุดจ- + นำ = ก. นำ, พา
๒๐	พระ-	ข.	หน่วยเติมหน้าแสดงความเป็นราชาศัพท์ (ข.โบราณ วระ- มาจาก ระ = ก. ส่องแสง, ส่องสว่าง + หน่วยเติมหน้า ว-)
๒๐	สุดจ-/เสด็จ-	ข.	หน่วยเติมหน้าแสดงความเป็นราชาศัพท์ (ข.โบราณ สุดจ- มาจาก *ตจ~ทจ~เตจ = แดกออก, แยกออก, จบ, เสร็จ + หน่วยเติมหน้า ส-)
๒๐	สเด็จพระ-	ข.	หน่วยเติมหน้าแสดงความเป็นราชาศัพท์ สเด็จพระ (ข.โบราณ สเด็จพระ) น. ภาวะความเป็นผู้มีสถานะและ อำนาจสูงสุด: ความสูงส่ง, ความเป็นกษัตริย์; ผู้ที่มี สถานะและอำนาจสูงสุด: กษัตริย์; สมาชิกราชวงศ์, ชน ชั้นสูง, นักบวชระดับสูง; เจ้า + พระ- (ข.โบราณ วระ) หน่วยเติมหน้าแสดงความเป็นราชาศัพท์
๒๑	ทรง-	ข.	หน่วยเติมหน้าแสดงความเป็นราชาศัพท์ (ข.โบราณ ทรง = ก. ถือ, มี, เป็นเจ้าของ)
๒๑	ตราสเปรี	ข.	ก. เรียกใช้ ตราส = ก. พูด, บอก, สั่ง + เปรี = ก. ใช้
๒๑	กราบถวายบังคม	ข.	ก. ทำความเคารพ กราบ = ก. กราบ + ถวาย = ก. ให้ + บังคม = ก. บังคม , แสดงความเคารพ; น. การบังคม, การแสดงความ เคารพ
๒๒	พระอำนาจ	ข.	น. สิทธิ, พลัง (อาจ = ก. อาจ, สามารถ + หน่วยเติมกลาง -น)
๒๒	ตรส	ข.	ก. พูด, บอก (ระ = ก. ส่องแสง, ส่องสว่าง + หน่วยเติมหน้า ต-)

คำภาษาเขมรที่ปรากฏเป็นราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง พบว่า ปรากฏคำที่ใช้เป็นหน่วยเติมหน้าเพิ่มมากขึ้นจากสมัยพระนคร ได้แก่ **พระ- สเด็จพระ-/เสด็จ- สเด็จพระ-** และ **ทรง-**

หน่วยเติมหน้าบางข้อมูลไม่เคยปรากฏมาก่อนในภาษาเขมรโบราณ นั่นคือคำว่า **ทรง-** ในสมัยก่อนพระนครและสมัยพระนครมีรูป “โทรง” หรือ “ทรง” ใช้เป็นคำกริยาสามัญ หมายถึง ถือไว้ ดำรงไว้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตุมร เทน ๗ กโธล เปล สรุ ๑ โทรง วรหุท โทง คิ อาศรม ไอ ปณจรา

วัว ๗ คู่ ยั้งผลข้าวสาร ๑ ตำรงพระ(วิหาร) และคืออาศรมที่ปัญญา

(K.728 จารึก D.56 พิพิธภัณฑ์กรุงพนมเปญ พ.ศ. ๑๒๒๑-๑๓๒๐ บรรทัด ๒)

นุ มน โลญ อนุต เปร อาจารย์ยย ทรง วิฆน วระ นุ สรุ ก อวิ กาล วระราชย ฐลิวระปาท ต
สตาจเทา ปรมศิวโลก ๐

ด้วยเมื่อโลญอนันตะใช้อาจารย์ให้ถือเอาอุปสรรค(แห่ง)พระกับสรุก ตั้งแต่เมื่อรัชกาลฐลิพระ
บาทผู้เสด็จไปปรมศิวโลก

(K.238 จารึกตึกชุม (ทีกซู) พ.ศ. ๑๔๙๒ บรรทัด ๑๑-๑๓)

จะเห็นว่า คำว่า “ทรง” ในภาษาเขมรโบราณ มิได้ใช้เป็นราชาศัพท์ เพราะไม่ได้ใช้แก่กษัตริย์
และมิได้ทำหน้าที่เป็นหน่วยเติมหน้ากริยาเพื่อแสดงความเป็นราชาศัพท์ ดังนั้นการนำมาใช้เป็นราชา
ศัพท์จึงเพิ่งปรากฏในภาษาเขมรในจารึกสมัยกลาง

นอกจากนี้ จะเห็นว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียงจากภาษาเขมรสมัยโบราณสู่ภาษาเขมร
สมัยกลางแล้ว นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้น /v/ ว เป็น /b/ พ ดังปรากฏในหน่วยเติม
หน้า **พระ-** ซึ่งตรงกับหน่วยเติมหน้า **วระ-** ในภาษาเขมรสมัยโบราณ

ในสมัยกลางนี้ ยังพบการใช้หน่วยเติมหน้าซ้อนกัน ๒ หน่วย คือ **สเด็จพระ-** มาจากคำว่า
“สเด็จพระ” + “พระ-” ดังปรากฏในข้อมูลราชาศัพท์ **สเด็จพระชี สเด็จพระภคคินิโย สเด็จพระภคคินิยา**
เป็นต้น ลักษณะดังกล่าว ยังไม่ปรากฏในภาษาเขมรสมัยโบราณ

อีกทั้งยังพบคำที่เพิ่งปรากฏใช้เป็นราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางอีก นั่นคือคำว่า
ตราส ในจารึกภาษาเขมรสมัยพระนคร พบใช้คำว่า “ตราส” และพบเพียงแห่งเดียวใน K.9 จารึก
ฟู่หิว พ.ศ. ๑๑๘๒/๑๑๘๓ และใช้เป็นชื่อสถานที่ มิได้ใช้เป็นราชาศัพท์ หากใช้ในความหมายใกล้เคียง
กัน พบว่า นิยมใช้เป็นราชาศัพท์ว่า “ปนทูล” หรือใช้กริยาสามัญ เช่น “เทา เปรี่” เป็นต้น

๓.๓.๑.๕ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤตประกอบภาษาเขมร

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต
ประกอบภาษาเขมร หมายถึง ราชาศัพท์ที่มีส่วนแสดงความหมายหลักมาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต
ประกอบกับภาษาเขมร ปรากฏจำนวน ๖ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๓๙ ราชศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤตประกอบภาษาเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	พระราชจันงปรารุธนา	ข.+ปส.	น. ความต้องการ ข. จันง = น. จันง, ความอยาก, ความต้องการ + ส. ปรารุธน <i>prārthana</i> = น. ความปรารุธนา, ความต้องการ, การร้องขอ, การวิงวอน
๒๐	พระราชจโพะปรารุธนา	ข.+ปส.	น. ความต้องการ ข. จโพะ = น. จุดมุ่งหมาย, จุดประสงค์, ความตั้งใจ, การตกลงใจ; ก. ตั้งใจจะ, มุ่งจะ + ส. ปรารุธน <i>prārthana</i> = น. ความปรารุธนา, ความต้องการ, การร้องขอ, การวิงวอน
๒๐	ไสยราชสมบัติ	ข.+ปส.	ก. ครองสมบัติ ข. ไสย (ข.โบราณ ไสย) = ก. เสพ, กิน, ต้ม, ประสบ, ทนทุกข์ + ปส. ราชสมบัติ <i>rājasampatti</i> = น. สมบัติของพระราชา (ราช + สมบัติ)
๒๐	ทรงครุภณิ	ข.+ปส.	ก. ท้อง ข. ทรง = ก. ถือ, มี, เป็นเจ้าของ + ส. ครุภ <i>garbha</i> น. มดลูก, ภายใน, ท้องภายใน, ท้องนอน, ท้องภายในของวิหาร, ลูกในครรภ์, ตัวอ่อนในท้อง, ก้นแม่น้ำ (โดยเฉพาะแม่น้ำคงคา)
๒๐	พระราช-	ข.+ปส.	หน่วยเติมหน้าแสดงความเป็นราชศัพท์ ข. พระ- (ข.โบราณ วุระ) หน่วยเติมหน้านามแสดงความเป็นราชศัพท์ + ส. ราช- (ส. ราช) หน่วยเติมหน้านามแสดงความเป็นราชศัพท์
๒๐	สเด็จพระราช-	ข.+ปส.	หน่วยเติมหน้าแสดงความเป็นราชศัพท์ ข. สเด็จพระ (ข.โบราณ สเด็จพระ) น. ภาวะความเป็นผู้มีสถานะและอำนาจสูงสุด: ความสูงส่ง, ความเป็นกษัตริย์; ผู้ที่มีสถานะและอำนาจสูงสุด: กษัตริย์; สมาชิกราชวงศ์, ขนชั้นสูง, นักบวชระดับสูง; เจ้า + ข. พระ- (ข.โบราณ วุระ) หน่วยเติมหน้าแสดงความเป็นราชศัพท์ + ส. ราช- หน่วยเติมหน้าแสดงความเป็นราชศัพท์

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤตประกอบด้วยภาษาเขมรพบว่า มีทั้งที่เป็นการประกอบกันของหน่วยกริยากับหน่วยนาม เช่น *ไสยราชสมบัติ* คล้ายกับราชาศัพท์ *เสวยราชย์ เสวยวระราชย์* ในภาษาเขมรสมัยพระนคร และที่มีลักษณะเป็นคำซ้อน ดังเช่น *พระราชจ้านงปรารถนา พระราชจโพะปรารถนา* เพราะทั้งคำว่า “จ้านง” “จโพะ” และ “ปรารถนา” มีความหมายคล้ายคลึงกัน จึงเป็นการนำภาษาเขมรมาซ้อนกับคำภาษาสันสกฤตลักษณะดังกล่าวนี้ ยังไม่ปรากฏในภาษาเขมรสมัยพระนคร

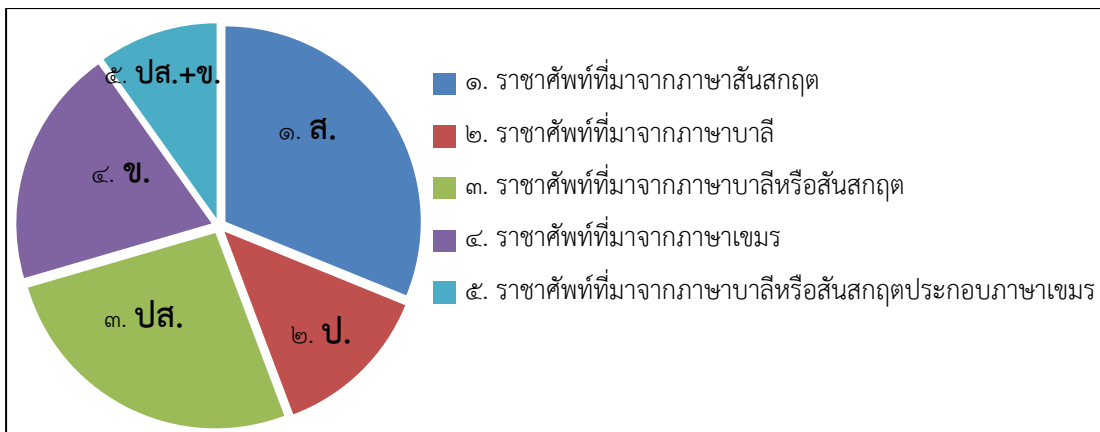
นอกจากนี้ ยังพบหน่วยเติมหน้าที่เกิดจากภาษาบาลีหรือสันสกฤตประกอบด้วยภาษาเขมรด้วย นั่นคือ *พระราช-* ซึ่งเป็นมาจากหน่วยเติมหน้า ๒ หน่วยประกอบกัน คือ *พระ-* + *ราช-* และ *สเด็จพระราช-* ซึ่งเป็นหน่วยเติมหน้า ๓ หน่วยประกอบกัน คือ *สเด็จพระ-* + *พระ-* + *ราช-*

อาจสรุปที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางได้ ดังตารางและแผนภูมิต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๐ สรุปที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

ที่มาของราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ
๑. ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต	๒๐	๓๒.๒๖
๒. ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลี	๗	๑๑.๒๙
๓. ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต	๑๖	๒๕.๘๑
๔. ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร	๑๓	๒๐.๙๗
๕. ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤตประกอบภาษาเขมร	๖	๙.๖๘
รวม	๖๒	๑๐๐

จากตารางข้างต้น สามารถเรียงลำดับที่มาของราชาศัพท์จากมากไปหาน้อยได้ดังนี้คือ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต ๒๐ ข้อมูล ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต ๑๖ ข้อมูล ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร ๑๓ ข้อมูล ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลี ๗ ข้อมูล และราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤตประกอบภาษาเขมร ๖ ข้อมูล ดังแสดงด้วยแผนภูมิรูวงกลมต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๕ สรุปที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

๓.๓.๒ การสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

จากการศึกษาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง พบว่า นามราชาศัพท์ ลักษณะนามราชาศัพท์ สรรพนามราชาศัพท์ และกริยาราชศัพท์ มีวิธีการสร้าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๓.๒.๑ การสร้างนามราชาศัพท์

นามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง มีจำนวนทั้งสิ้น ๗๖ ข้อมูล มีวิธีการสร้าง ๖ ลักษณะ ดังต่อไปนี้

ก. ยืมคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤตมาใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ *มาโตรทร* ดังนี้

ตารางที่ ๔๑ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการยืมคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	มาโตรทร	ปจบ. โพะ มฎาย	ท้องแม่

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เทพ เทพว จยุด มก อุตูปัตต ไอ ต มาโตรทร ใน สเด็จพระราชเทพีทิพย ต่ มาน ปุณย ภูล
 จึงเทพจตุมาอุบัติในมาโตรทรแห่งสมเด็จพระราชเทพีทิพยผู้มีบุญเต็ม

(IMA 3 พ.ศ. ๒๑๒๒ ด้าน ๑ บรรทัด ๕๐-๕๒)

ข. ใช้หน่วยเต็มหน้า ราช- + นามภาษาบาลีสันสกฤต

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเต็มหน้า ราช- ประกอบนามที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ปรากฏจำนวน ๓ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๒ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเต็มหน้า ราช- + นามภาษาบาลีสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	ราชปรเวณี	ราช- + ปรเวณี	ปจบ. ทำเนียบ	ประเพณี
๒๐	ราชศัตรู	ราช- + สตฺร	ศัตรู	ศัตรู
๒๐	ราชสมปัตต	ราช- + สมปัตต	ทรพย	ทรัพย์สินสมบัติ

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางดังกล่าว เกิดจากหน่วยเต็มหน้า “ราช-” ประกอบเข้ากับศัพท์ภาษาบาลีหรือสันสกฤต “ปรเวณี” “ศัตรู” และ “สมปัตต” แต่ก็อาจพิจารณาข้อมูลดังกล่าวว่าเป็นการยืมศัพท์สมาสจากภาษาบาลีสันสกฤตก็เป็นได้

อย่างไรก็ตาม พบว่า การใช้ “ราช” หน้าศัพท์ภาษาบาลีและสันสกฤตในราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลาง ทั้งที่ปรากฏร่วมกับหน่วยเต็มหน้าอื่น ๆ ได้แก่ พระราช- และ สเด็จพระราช- น่าจะเป็นหน่วยเต็มหน้ามากกว่าเป็นศัพท์สมาส ดังนี้

๑. คำว่า “ราช” ปรากฏหน้าศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตที่ไม่ปรากฏเป็นศัพท์สมาสในภาษาเดิม พบราชาศัพท์เพียงข้อมูลเดียวที่ปรากฏเป็นศัพท์สมาสในภาษาเดิม คือ พระราชบุตร

๒. คำว่า “ราช” ปรากฏหน้าศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตที่ขึ้นต้นด้วยสระ ไม่แต่พบว่ามี การสนธิหรือเชื่อมเสียง ได้แก่ พระราชขอทิสฐาน พระราชโองการ สเด็จพระราชโอรส คำว่า “ราชขอทิสฐาน” “ราชโองการ” และ “ราชโอรส” หากเป็นศัพท์สมาส ควรมีการสนธิเป็น “ราชาทิสฐาน” “ราชโองการ” และ “ราชโอรส”

๓. คำว่า “ราช” ปรากฏหน้าศัพท์ภาษาเขมร ได้แก่ พระราชจันงปรารุณา และ พระราชจิโพะปรารุณา การปรากฏคำว่า “ราช” หน้าศัพท์ภาษาเขมรนี้ น่าจะเป็นเครื่องยืนยันได้อย่างชัดเจน

ว่า ไม่ใช่วิธีการสร้างคำด้วยการสมาส เพราะเป็นการปรากฏหน้าศัพท์ภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาบาลีสันสกฤต

๔. คำว่า “ราช” เมื่อประกอบหน้าคำอื่น ๆ ทำให้มีความหมายเกี่ยวข้องกับกษัตริย์ และใช้เป็นราชาศัพท์

ด้วยเหตุผลทั้ง ๔ ประการข้างต้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า การปรากฏคำว่า “ราช” หน้าศัพท์อื่น ไม่ได้เกิดจากการสมาส แต่เนื่องจากคำว่า “ราช” ทำหน้าที่เป็นหน่วยเติมหน้าเพื่อแสดงความเป็นราชาศัพท์

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า วิธีการดังกล่าว ยังไม่ปรากฏในภาษาเขมรสมัยโบราณ แม้ว่าในภาษาเขมรโบราณจะปรากฏคำว่า “ราช” ประกอบหน้าศัพท์อื่น เช่น *ราชวิหาร ราชการุญ ราชกุล ราชครู ฯลฯ* ทั้งนี้เพราะคำว่า “ราช” ยังถือเป็นบทหน้าของศัพท์สมาส เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นการยืมศัพท์สมาสทั้งศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่พบเป็นศัพท์สมาสในภาษาสันสกฤตหรือใช้ในความหมายที่ต่างกับภาษาสันสกฤตเดิม เช่น *ราชสัปต ราชทราวุช ราชปุณฺย* เป็นต้น

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า คำว่า “ราช” ที่ปรากฏหน้าศัพท์อื่นในภาษาเขมรสมัยกลาง จัดเป็นหน่วยเติมหน้า มิใช่บทหน้าของศัพท์สมาสเช่นในภาษาเขมรโบราณ

นามราชาศัพท์ที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า ราช- + นามภาษาบาลีสันสกฤต ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มนคิ อัมปิ กาล ชา ปรณัม สเด็จพระมหาอุปาสก ปาน เถลง โส่วย ราชสมปิตต โครง ราชประเวณี โนะ

เมื่อจากกาลอันเป็นประณม สมเด็จพระมหาอุปาสกได้เถลิงเสวยราชสมบัติ ครอง ราชประเวณี นั้น

(IMA 3 พ.ศ. ๒๑๒๒ ด้าน ๑ บรรทัด ๑๖-๑๘)

สุ เทพวตา โฝง ปนตน จิตร ราชสตรู โนะ กุมปิ โอย โมก เปยตเปยง กัมพูชชเทส นุ พระศาสนา พระมหาสาริกธาตุ เลย สุ ราชตร โฝง อัมปาล กัมพูชชเทส เนะ โน สุกข เขสม ขุसान กุมปิ มาน จลาจลนิ เลย

ขอเทพดาทั้งผอง น้อมใจราชคัตรูนั้น อย่าให้มาเบียดเบียนกัมพูชชเทศ กับพระศาสนา พระมหาสาริกธาตุเลย ขอราษฎร์ทั้งผองแคในกัมพูชชเทศนี้อยู่สุขเกษมขุสานต์ อย่าให้มีจลาจลเลย

(IMA 3 พ.ศ. ๒๑๒๒ ด้าน ๒ บรรทัด ๓๗-๔๑)

ค. ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเติมหน้า พระ- ประกอบนามที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตหรือภาษาเขมร ปรากฏจำนวนมากที่สุด ๑๔ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๓ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	พระเกสโมลี	พระ- + เกสโมลี	ปจบ. ผนังง สก่	มวยผม
๒๐	พระจรีตจินดา	พระ- + จรีตจินดา	คัมนิต	ความคิด
๒๐	พระญาติ	พระ- + ญาติ	ญาต	ญาติ
๒๐	พระนามกร	พระ- + นามกร	โถมะ	ชื่อ
๒๐	พระปนทูล	พระ- + ปนทูล	ปจบ. บถชา	คำสั่ง
๒๐	พระลคนาราศี	พระ- + ลคนาราศี	ปจบ. ราสี	ลคนาราศี
๒๐	พระองค(น.)	พระ- + องค	ขลุน	ตัว, ตนเอง
๒๑	พระชน	พระ- + ชน	ฉนัม	อายุ
๒๑	พระพุทฺทเหตุไ	พระ- + พุทฺทเหตุไ	จิตต	ใจ
๒๑	พระมาตาปิตา	พระ- + มาตาปิตา	มาตตปาตตปา	พ่อแม่
๒๒	พระทาน(น.)	พระ- + ทาน	ทาน	ของให้
๒๒	พระนาม	พระ- + นาม	โถมะ	ชื่อ
๒๒	พระอำนาจ	พระ- + อำนาจ	อำนาจ	สิทธิ์, พลัง
๒๒	พระโอสส	พระ- + โอสส	มตย	ปาก

ราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการประกอบหน่วยเติมหน้า พระ- เข้ากับนามภาษาบาลีสันสกฤตหรือภาษาเขมร นามที่นำมาประกอบนี้ พบทั้งที่เป็นคำสามัญ เช่น พระญาติ พระทาน(น.) พระอำนาจ และไม่ปรากฏเป็นคำสามัญ เช่น พระจรีตจินดา พระนามกร พระปนทูล พระชน พระโอสส เป็นต้น

นอกจากนี้ แม้จะพบว่า มีการเติมหน่วยเติมหน้า พระ- หน้านามภาษาบาลีสันสกฤตหรือภาษาเขมร แต่ส่วนใหญ่มักเป็นการเติมนามภาษาบาลีสันสกฤตมากกว่า มีเพียง ๒ ข้อมูลเท่านั้น ที่มาจากภาษาเขมร คือ พระปนทูล และ พระอำนาจ

ราชาศัพท์ข้างต้นนี้ อาจจำแนกตามวงความหมายได้ ดังต่อไปนี้

๑. ความหมายเกี่ยวกับร่างกาย จำนวน ๓ ข้อมูล ได้แก่ พระเกสโมลี พระองค(น.) พระโอสส

๒. ความหมายเกี่ยวกับความคิดหรือจิตใจ จำนวน ๒ ข้อมูล ได้แก่ พระจรีตจินดา และ พระพุทฺทเหตุไถ

๓. ความหมายเกี่ยวกับเครื่องญาติ จำนวน ๒ ข้อมูล ได้แก่ พระญาติ และ พระมาตาปิตา

๔. ความหมายเกี่ยวกับชื่อ จำนวน ๒ ข้อมูล ได้แก่ พระนามกร และ พระนาม

๕. ความหมายเกี่ยวกับดวงชะตาและอายุ จำนวน ๒ ข้อมูล ได้แก่ พระลคนาราศี พระชน

๖. ความหมายเกี่ยวกับสิ่งของ จำนวน ๑ ข้อมูล ได้แก่ พระทาน(น.)

๗. ความหมายเกี่ยวกับคำพูดหรือคำสั่ง จำนวน ๑ ข้อมูล ได้แก่ พระปนทุล

๘. ความหมายเกี่ยวกับอำนาจ บารมี หรือบุญกุศล จำนวน ๑ ข้อมูล ได้แก่ พระอำนาจ

การปรากฏกลุ่มความหมายข้างต้น พบว่า มีความแตกต่างกับราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครที่ประกอบหน่วยเติม วุระ- เช่น ความหมายเกี่ยวกับอวัยวะร่างกาย ความคิดหรือจิตใจ ซึ่งไม่ปรากฏในสมัยพระนคร แต่ก็พบว่า กลุ่มความหมายในสมัยพระนครก็ไม่พบในสมัยกลางเช่นกัน ทั้งนี้ อาจเพราะข้อมูลราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางปรากฏไม่มากนัก จึงทำให้ไม่พบข้อมูลมากนัก

อย่างไรก็ตาม น่าสังเกตว่า กลุ่มความหมายเกี่ยวกับเครื่องญาติที่ปรากฏทั้งในภาษาเขมรสมัยพระนครและสมัยกลาง มีลักษณะต่างกัน คือ ในสมัยพระนคร มักปรากฏเป็นการประกอบหน่วยเติมหน้า วุระ- กับนามภาษาเขมร แต่ในสมัยกลาง เป็นการประกอบหน่วยเติมหน้า พระ- กับนามภาษาบาลีหรือสันสกฤต

นามราชาศัพท์ข้างต้นปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คิ ปิ ขลุอัจสส ตาก พระเกศโมลี นา มาน เจสตาธิการ อัมพล นุ มุรทุธาภิเสก โนะ ปง ไอ ต
ษถาน พระพิสนุโลก เนะ //

คือแล้วข้าพระเจ้าวางพระเกศโมลี ณ ที่นั้น มีเจษฎาธิการ พร้อมด้วยมุรธาภิเชกนั้น วางไว้ที่
สถานพระพิสนุโลกนี้ //

(IMA 2 พ.ศ. ๒๑๒๐ บรรทัด ๑๘-๒๐)

บพิตร เยงขลุ สุม ลา เวรานูเวร คติ ปรมาท อานาทร พระญาติ มาน อาทิ คี พระมาตาปิตา
นุ สตว โฝง รุง ฌมาร

บพิตร ข้าพเจ้าของลาเวรานูเวร ความประมาทอนาทรพระญาติ มีอาทิ คือ พระมารดาปิตา
กับสัตว์ทั้งผองใหญ่น้อย

(IMA 17 พ.ศ. ๒๑๗๕ บรรทัด ๖๓-๖๕)

ง. ใช้หน่วยเติมหน้า พระราช- + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเติมหน้า พระราช- ประกอบหน้านามที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตหรือภาษาเขมร ปรากฏจำนวน ๑๐ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๔ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า พระราช- + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	พระราชกุศล	พระราช + กุศล	กุศล	กุศล
๒๐	พระราชจันงปรารภ	พระราช + จันงปรารภ	จันง	ความต้องการ
๒๐	พระราชจีโพะปรารภ	พระราช + จีโพะปรารภ	จันง	ความต้องการ
๒๐	พระราชทยา	พระราช + ทยา	จิตต	ใจ
๒๐	พระราชบุตร	พระราช + บุตร	กุน	ลูก
๒๐	พระราชปรเวณี	พระราช + ปรเวณี	ปรเวณี	ประเพณี
๒๐	พระราชสนดาน	พระราช + สนดาน	สนดาน	เชื้อสาย
๒๐	พระราชขอทิสฐาน	พระราช + ขอทิสฐาน	ขอทิสฐาน	คำอธิษฐาน
๒๒	พระราชหฤไทย	พระราช + หฤไทย	จิตต	ใจ
๒๒	พระราชโองการ	พระราช + โองการ	พาก, พวาก	คำพูด

การประกอบหน่วยเติมหน้า พระราช- เข้ากับนามภาษาบาลีสันสกฤตหรือภาษาเขมรนี้ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการประกอบเข้ากับนามภาษาบาลีหรือสันสกฤต พบที่ประกอบเข้ากับนามภาษาเขมรเพียง ๒ ข้อมูล คือ พระราชจันงปรารภ และ พระราชจีโพะปรารภ นามที่นำมาประกอบนี้มีทั้งที่เป็นคำสามัญ เช่น พระราชกุศล พระราชปรเวณี พระราชขอทิสฐาน และที่ไม่ปรากฏเป็นคำสามัญ

หน่วยเติมหน้า พระราช- นี้ มีรูปคำตรงกับภาษาเขมรสมัยโบราณ คือ “วระราช” เช่น วระราชการุญ วระราชธรรม วระราชศาสน วระราชบุญ เป็นต้น แต่ในภาษาเขมรสมัยโบราณ จัดเป็นหน่วยเติมหน้า “วระ-” กับบหน้าของสมาส “ราช”

เมื่อพิจารณาความหมายของราชาศัพท์ดังกล่าว อาจจำแนกตามกลุ่มความหมาย ได้ดังนี้

๑. ความหมายเกี่ยวกับความคิดหรือจิตใจ จำนวน ๔ ข้อมูล ได้แก่ พระราชจันงปรารภ พระราชจีโพะปรารภ พระราชทยา พระราชหฤไทย

๒. ความหมายเกี่ยวกับเครือญาติ จำนวน ๒ ข้อมูล ได้แก่ พระราชบุตร พระราชสนทน

๓. ความหมายเกี่ยวกับอำนาจ บารมี หรือบุญกุศล จำนวน ๒ ข้อมูล ได้แก่ พระราชกุศล
พระราชขอทิสฐาน

๔. ความหมายเกี่ยวกับวันเวลาและโอกาส จำนวน ๑ ข้อมูล ได้แก่ พระราชประเพณี

๕. ความหมายเกี่ยวกับคำพูดหรือคำสั่ง จำนวน ๑ ข้อมูล ได้แก่ พระราชโองการ

ราชาศัพท์ที่มีการประกอบหน่วยเติมหน้า พระราช- นี้ ส่วนใหญ่มีกลุ่มความหมายตรงกับราชาศัพท์ที่มีการประกอบหน่วยเติมหน้า พระ- ยกเว้นเพียงความหมายเกี่ยวกับวันเวลาและโอกาสเท่านั้นที่ต่างกัน

ราชาศัพท์ข้างต้นปรากฏในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สุเรจ สถาปนา พระมหาสาริกธาตุ โฉลง จัเรน พระราชกุศล เนะ กัลปนา ถวาย โท ต่
สัเตจพระซี ต่ ปวน พระองค์

เสร็จสถาปนาพระมหาสารีริกธาตุ ฉลองจำเริญพระราชกุศลนี้ กัลปนาถวายไปแก่
สมเด็จพระซีทั้ง ๔ พระองค์

(IMA 3 พ.ศ. ๒๑๒๒ ด้าน ๑ บรรทัด ๒๑-๒๔)

สุ จัเรน พระชนมาพิธิ ทิรชายุะ แลง ปาน โครง พระราชประเพณี ขมิ ปาน ชา ธรรมิกราช
อาจ เลก พระศาสนา พระตถาคต ปรากฎ ไอ ต กัมพูชราชสุต เนะ โอย เขสม ขสาน ภพ มณฑล
สกล ปริปุรณ ตูจ พระราชสนทน ปุราน นา ปาน สาง พระมหานคร อินทรปรัชฐ นุ พระพิสนุโลก
นุ สรพว ปรากฎ โฝง สปป อนเลท กัลุง กัมพูชเทศ เนะ แลง สฐิต สฐิร อีส กาล ต ลงฆ โระ พระราช
จันงปรารณนา ไน สัเตจพระมหาอุปาสก มหาราชพิตริ โหง

ขอจำเริญพระชนมาพิธิทิรชายุ ให้ได้ครองพระราชประเพณี ปรารณนาได้เป็นธรรมิกราช
อาจยกพระศาสนาพระตถาคต ปรากฎที่กัมพูชราชสุตนี้ ให้เกษมกษานต์ ภพ มณฑล
สกลปริบุรณ์ ตูจพระราชสนทนโบราณที่ได้สร้างพระมหานครอินทรปรัชฐ กับพระพิสนุโลก
กับสรพพราการทั้งผอง ทุกที่ในกัมพูชเทศนี้ ให้สถิตเสถียรสิ้นกาลอันยาวนานอย่าพระราช
จันงปรารณนาแห่งสมเด็จพระมหาอุปาสก มหาราชพิตริทั้งผอง

(IMA 3 พ.ศ. ๒๑๒๒ ด้าน ๒ บรรทัด ๑๔-๒๒)

จ. ใช้หน่วยเต็มหน้า ส้แดงพระ- + นามแสดงบุคคล

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นามหน่วยเต็มหน้า ส้แดงพระ- ประกอบกับนามที่กล่าวถึงบุคคล ปรากฏจำนวน ๕ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๕ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้นามหน่วยเต็มหน้า ส้แดงพระ- + นามแสดงบุคคล

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	ส้แดงพระชี	ส้แดงพระ- + ชี	ชี	บรรพบุรุษ
๒๐	ส้แดงพระมหาอุปาสก	ส้แดงพระ- + มหาอุปาสก	ปจบ. อุปาสก	อุปาสก
๒๐	ส้แดงพระวรวปีตาราช	ส้แดงพระ- + วรวปีตาราช	อาพูก	พ่อ
๒๒	ส้แดงพระภคคินยา	ส้แดงพระ- + ภคคินยา	กมูย	หลานสาว, ลูกสาวของ พี่สาวน้องสาว
๒๒	ส้แดงพระภคคินโย	ส้แดงพระ- + ภคคินโย	กมูย	หลานชาย, ลูกชายของ พี่สาวน้องสาว

ราชาศัพท์ข้างต้นเป็นการประกอบหน่วยเต็มหน้า ส้แดงพระ- เข้ากับนามที่แสดงความหมายเกี่ยวกับบุคคล มี ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑. ความหมายเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นเครือญาติ ได้แก่ ส้แดงพระชี ส้แดงพระวรวปีตาราช ส้แดงพระภคคินยา และ ส้แดงพระภคคินโย

๒. ความหมายเกี่ยวกับสถานะของบุคคล ได้แก่ ส้แดงพระมหาอุปาสก

การปรากฏหน่วยเต็มหน้า ส้แดง- เข้ากับหน่วยเต็มหน้า พระ- น่าจะแสดงให้เห็นว่า บุคคลที่กล่าวถึง มีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกษัตริย์ หรือเป็นบุคคลที่อยู่ในลำดับสูง จึงมีการประกอบหน่วยเต็ม ส้แดง- เพิ่มขึ้น

ราชาศัพท์ข้างต้นปรากฏในข้อมูลจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สุเรจ สถาปนา พระมหาสารีริกธาตุ โฉลง จัเรน พระราชกุศล เนะ กัลปนา ถวาย โท ต่
สเด็จพระซี ต่ ปวน พระองค์ นุ สเด็จพระวรบิดาธิราช

เสร็จสถาปนาพระมหาสารีริกธาตุ ฉลองจำเริญพระราชกุศลนี้ กัลปนาถวายไปแก่
สมเด็จพระซีทั้ง ๔ พระองค์ กับสมเด็จพระวรบิดาธิราช

(IMA 3 พ.ศ. ๒๑๒๒ ด้าน ๑ บรรทัด ๒๑-๒๔)

เทียบ สรุตร รุต เทา ตาม ครัว ตล สรุท สี่รง แสน ปาน จัวป นิง สเด็จพระอนุชษตรี นุ สเด็จพระ
 พระราชบุตรา นุ สเด็จพระราชบุตรี นุ สเด็จพระภคคินโย นุ สเด็จพระภคคินยา

แล้วรีบรุดไปตามคริวถึงสรุกสำโรงแสน ได้พบกับสมเด็จพระอนุชษตรี กับสมเด็จพระ
 พระราชบุตร กับสมเด็จพระราชบุตรี กับสมเด็จพระภาคินโย กับสมเด็จพระภาคินิ

(IMA 39 พ.ศ. ๒๒๙๐ บรรทัด ๑๗-๑๙)

ฉ. ใช้หน่วยเต็มหน้า สเด็จพระราช- + นามแสดงเครือญาติ

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเต็มหน้า
 สเด็จพระราช- ประกอบกับนามแสดงเครือญาติ ปรากฏจำนวน ๗ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๖ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเต็มหน้า สเด็จพระ
 ราช- + นามแสดงเครือญาติ

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	สเด็จพระราชเทพปพิตร	สเด็จพระราช- + เทปพิตร	ปจบ. กสตรียานี	ราชินี
๒๐	สเด็จพระราชเทพีพิพย	สเด็จพระราช- + เทพีพิพย	ปจบ. กสตรียานี	ราชินี
๒๐	สเด็จพระราชมาตาปพิตร	สเด็จพระราช- + มาตาปพิตร	มตาย	แม่
๒๐	สเด็จพระราชโอรส	สเด็จพระราช- + โอรส	กุน	ลูกชาย
๒๐	สเด็จพระราชบุตร	สเด็จพระราช- + บุตร	กุน	ลูก
๒๒	สเด็จพระราชบุตรา	สเด็จพระราช- + บุตรา	กุน	ลูก
๒๒	สเด็จพระอนุชษตรี	สเด็จพระราช- + อนุชษตรี	ผอน	น้องสาว

จะเห็นได้ว่า หน่วยเต็มหน้าที่ปรากฏในราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการประกอบกันของหน่วยเต็ม
 จำนวน ๓ หน่วย ได้แก่ สเด็จพระ- + พระ- + ราช- และปรากฏใช้กับนามแสดงเครือญาติซึ่งมี

ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกษัตริย์หรือแสดงสถานะของบุคคลชั้นสูง เช่น สเด็จพระราชเทพิพิตร เป็นต้น จึงมีการใช้หน่วยเติมที่ประกอบกันขึ้นถึง ๓ หน่วย ประกอบหน้าศัพท์

ราชาศัพท์ข้างต้นปรากฏในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สุ เทพวตา โฝง โชรรม ลมโตะ สเด็จพระมหาอุปาสก มหาราชพิตร นุ สเด็จพระราชเทพิพิตร พยิร พระองค์ นุ พระราชบุตร นุ สเด็จพระราชมาตาพิตร นุ ศรีศรีงคาร ปริวาร นุ ราชครู พรหมณาจารย์ย มนตรี มุกข จตุสต้มภ กรัมการ สปัตปรกฤติ กิวิ ปณทิต นุ ราชปรสตว โฝง สู่ โลตะ แลง สรพว ทุกข สรพว โสภ สรพว โรค สรพว โภ สรพว จงไร สรพว อุปปทุพพย อนุตราย โฝง ต นานาปรการย

ขอเทพดาทั้งผองช่วยเปลื้องสมเด็จพระมหาอุปาสกมหาราชพิตร กับ สมเด็จพระราชเทพิพิตรสองพระองค์ กับพระราชบุตร กับ สมเด็จพระราชมาตาพิตร กับศรีศฤการปริวาร กับราชครู พรหมณาจารย์ย มนตรีมุขจตุสต้มภ กรัมการ สปัตปรกฤติ กิวิ บัณทิต กับราชบริษัททั้งผอง ขอให้ พันสรรพทุกซ์ สรรพโคก สรรพโรค สรรพภัย สรรพจ้งไร สรรพอุปีทวะอันตรายทั้งผองอัน นานาประการ

(IMA 3 พ.ศ. ๒๑๒๒ ด้าน ๒ บรรทัด ๒๕-๓๒)

อาจสรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางได้ดังตารางต่อไปนี้

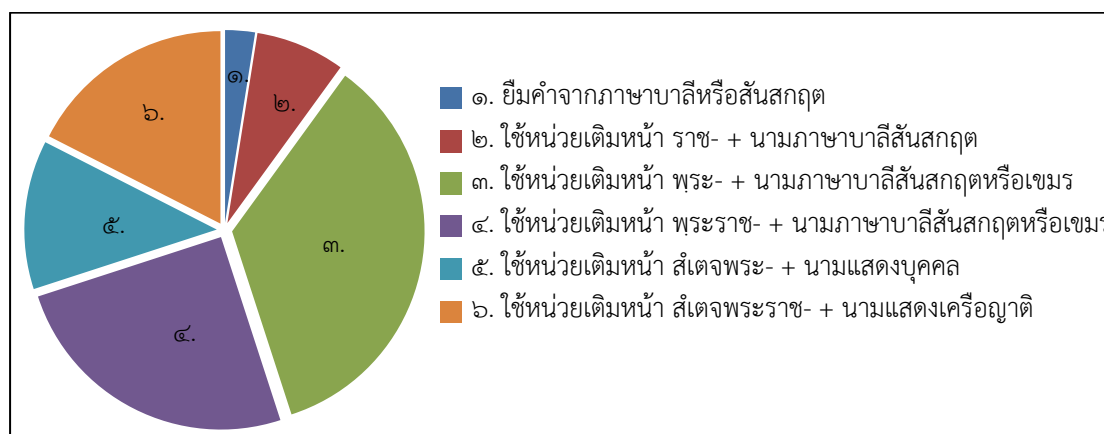
ตารางที่ ๔๗ สรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

การสร้างนามราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑ ยืมคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต	๑	๒.๕	มาโตรทร
๒ ใช้หน่วยเติมหน้า ราช- + นามภาษาบาลีสันสกฤต	๓	๗.๕	ราชสมปัตต
๓ ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร	๑๔	๓๕	พระญาติ
๔ ใช้หน่วยเติมหน้า พระราช- + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร	๑๐	๒๕	พระราชอภิฐาน
๕ ใช้หน่วยเติมหน้า สเด็จพระ- + นามแสดงบุคคล	๕	๑๒.๕	สเด็จพระภคคณินโย
๖ ใช้หน่วยเติมหน้า สเด็จพระราช- + นามแสดงเครือญาติ	๗	๑๗.๕	สเด็จพระราชโอรส
รวม	๔๐	๑๐๐	

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่ปรากฏมากที่สุดคือ การใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร มีจำนวน ๑๔ ข้อมูล รองลงมาคือ การใช้หน่วยเติมหน้า พระราช- + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร มีจำนวน ๑๐ ข้อมูล ถัดมาคือ การใช้หน่วยเติมหน้า สเด็จพระราช- + นามแสดงเครือญาติ จำนวน ๗ ข้อมูล และ การใช้หน่วยเติมหน้า สเด็จพระ- + นามแสดงบุคคล จำนวน ๕ ข้อมูล น้อยที่สุดคือ การใช้หน่วยเติมหน้า ราช- + นามภาษาบาลีสันสกฤต จำนวน ๓ ข้อมูล และ การยืมคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต พบเพียงข้อมูลเดียว

จะเห็นได้ว่า วิธีการที่เคยปรากฏข้อมูลจำนวนมากในภาษาเขมรสมัยพระนคร คือ การยืมคำจากภาษาสันสกฤต เมื่อถึงภาษาเขมรสมัยกลาง กลับพบเพียงแค่ข้อมูลเดียวเท่านั้น แต่วิธีการที่ยังคงพบมากที่สุดคือ การใช้หน่วยเติมหน้า พระ- ประกอบกับนาม

อาจแสดงตารางสรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางเป็นแผนภูมิรูปลูกมดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๖ สรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

๓.๓.๒.๒ การสร้างลักษณะนามราชาศัพท์

ลักษณะนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง ปรากฏเพียงข้อมูลเดียวเท่านั้น คือ พระองค์ จึงพบวิธีการสร้างเพียงวิธีเดียวคือ การใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤต ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๘ ลักษณะนามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	พระองค์(ลช.)	พระ- + องค์	นั้ก	คน (ลักษณะนาม)

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สุเรจ สถาปนา พระมหาสาริกธาตุ โฉลง จัเรน พระราชกุศล เนะ กัลปนา ถวาย โท ต่
 สัเตจพระซี ต่ ปวน พระองค์ นุ สัเตจพระวรปิตาธิราช

เสร็จสถาปนาพระมหาสาริกธาตุ ฉลองจำเริญพระราชกุศลนี้ กัลปนาถวายไปแก่
 สมเด็จพระซีทั้ง ๔ พระองค์ กับสมเด็จพระวรปิตาธิราช

(IMA 3 พ.ศ. ๒๑๒๒ ด้าน ๑ บรรทัด ๒๑-๒๔)

๓.๓.๒.๓ การสร้างสรรค์นามราชาศัพท์

สรรพนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง ปรากฏเพียง ๒ ข้อมูลเท่านั้น
 คือ สุดจ และ พระองค์ และพบวิธีการสร้าง ๒ วิธีเดียว ดังนี้

ก. ใช้คำแผลงภาษาเขมร

การสร้างสรรค์นามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำคำภาษาเขมรที่
 เป็นคำแผลงมาใช้เป็นราชาศัพท์ คือข้อมูลว่า สุดจ ดังนี้

ตารางที่ ๔๙ สรรพนามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้คำแผลงภาษาเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	สุดจ	คั้ต	เขา (*ตจ~ทจ~เตจ = ก. แตกออก, แยกออก, จบ, เสร็จ + หน่วยเติม หน้า ส-)

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สตจฺ มาน พระราชจีโพะปรารธนา นุ เลก สาสนา พระตถาคต ปรากฎฺ สาง มหาปราสาท
พระพิษณุโลกปรากการ เลก ฤมํ กํ กัฬุ นพวุสุลปราสาท ส้อต พิจิตร ปิต มาส

เสด็จมีพระราชจำเพาะปรารธนา ด้วยยกพระศาสนาพระตถาคต ปรากฎฺสร้างมหาปราสาท
พระพิษณุโลกปรากการ ยกหินก่อยอดคนพศุลปราสาท ทำความสะอาดให้พิจิตร ปิตทอง

(IMA 3 พ.ศ. ๒๑๒๒ ด้าน ๑ บรรทัด ๑๘-๒๑)

ข. ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤต

การสร้างสรรพนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นามเต็มหน้า
พระ- ประกอบเข้ากับค่านามภาษาบาลีสันสกฤต คือข้อมูลว่า พระองค์ ดังนี้

ตารางที่ ๕๐ สรรพนามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้นามเต็มหน้า พระ-
+ นามภาษาบาลีสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	พระองค์(ลช.)	พระ- + องค์	นัก	คน (ลักษณะนาม)

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เอ โกรย โนะ เหย พระองค์ โมก คิตต อนนิจาห ถา ขลุง แนะ โมก อพิย วตร อนลุง ตโตก
นาย โนะ โยล สงขาร แนะ พุ เทียง เลย

ภายหลังจากนั้นแล้ว พระองค์ มาคิดอนิจจาว่า ตนนี้มาจากวัดอันลุงตโตก
โน้น ได้เห็นสังขารนี้ ไม่เที่ยงเลย

(IMA 27 พ.ศ. ๒๒๑๔ บรรทัด ๗-๑๐)

๓.๓.๒.๔ การสร้างกริยารราชาศัพท์

กริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง ปรากฏจำนวนเพียง ๑๔ ข้อมูล แต่
พบวิธีการสร้างถึง ๘ ลักษณะ ดังต่อไปนี้

ก. ใช้คำแผลงภาษาเขมร

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำคำภาษาเขมรที่เป็นคำแผลงมาใช้เป็นราชศัพท์ ปรากฏจำนวน ๒ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๕๑ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้คำแผลงภาษาเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	ถวาย	โอย	ให้ (วาย = ก. ตี, ปรบมือ, ตีมือ, เขียน, โบาย, ฟาด + หน่วยเติมหน้า ต-)
๒๒	ตรสส	โพล	พูด, บอก (ระ = ก. ส่องแสง, ส่องสว่าง + หน่วยเติมหน้า ต-)

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สุเรจ สถาปนา พระมหาสาริกธาตุ โฉลง จัเรน พระราชกุศล เนะ กัลปนา ถวาย โท ต่
สัเตจพระซี ต่ ปวน พระองค์ นุ สัเตจพระวรปิตาธิราช

เสร็จสถาปนาพระมหาสารีริกธาตุ ฉลองจำเริญพระราชกุศลนี้ กัลปนาถวายไปแก่
สมเด็จพระซีทั้ง ๔ พระองค์ กับสมเด็จพระวรปิตาธิราช

(IMA 3 พ.ศ. ๒๑๒๒ ด้าน ๑ บรรทัด ๒๑-๒๔)

เทีปป สัเตจพระบาทปรมมนาภูฏ พระบาทปรมมปุพิตร อนกชาอัจส ตรสส พระราชโองการ
มธูร หูร พี พระโอสส ทิพว พิเสสส ไถล โอย พระทาน โอกญา วงสาอครราช ชา อุกญา เตโซ ฉี สรุก
กำพงสวาย โนะ

จึงสมเด็จพระบาทบรมนาถ พระบาทบรมบพิตร ผู้เป็นเจ้าของ ตรัสพระราชโองการ
มธูร ไหลจากพระโษษฐ์ทิพย์พิเศษยั้ง ให้พระทานออกญาวงศาอัครราช เป็นออกญาเตโซ กินเมือง
กำพงสวายนั้น

(IMA 39 พ.ศ. ๒๒๙๐ บรรทัด ๔๔-๔๗)

ข. ใช้หน่วยเติมหน้า สดจ-/เสตจ- + กริยา/กริยาวลี

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิพจน์เติมหน้า สดจ- หรือ เสตจ- ประกอบกับกริยาหรือกริยาวลี มาใช้เป็นราชศัพท์ ปรากฏจำนวน ๓ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๕๒ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้นิพจน์เติมหน้า สดจ-/เสตจ- + กริยา/กริยาวลี

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	สดจจะโมก	สดจ- + จะโมก	จะโมก	ลงมา
๒๐	สดจนำ	สดจ- + นำ	นำ	นำ, พา
๒๒	เสตจเลลา	เสตจ- + เลลา	เลลา	เยื้องย่าง

หน่วยเติมหน้า สดจ- และ เสตจ- นี้ จัดเป็นรูปแปรเดียวกัน สามารถใช้ประกอบหน้าคำกริยาสามัญ เช่น สดจนำ สดจเลลา หรือประกอบหน้ากริยาวลี เช่น สดจจะโมก ก็ได้

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สุเรจ สดจนำ สเดจพระบรมราชาธิราช พระราชโอรส โมก นา พระพิสนุโลก ต่ ชา สุฐาน ชุนุ ไน เทพวตา มหาเขสตร มหาพราหม รสีห สิทิสกติ นุ เทพวรักษ ปิตตรคณ โฝง สยงต ชุนุ สมุคตา โน คิ

เสรีจเสด็จนำสมเด็จพระบรมราชาธิราช พระราชโอรส มา ณ พระพิสนุโลก อันเป็นสถาน ชุมนุมนแห่งเทพวตา มหาเขสตร มหาพราหม ฤษี สิทิสกติ กับเทพวรักษ ปิตตรคณทั้งผอง ซึ่งชุมนุมน เบื้องหน้าอยู่นั้น

(IMA 3 พ.ศ. ๒๑๒๒ ด้าน ๑ บรรทัด ๖๑-๖๓)

นา กาล อนก โอกญา วงสาอศคราช นุ ชา โจพญา มนตรี สงคราม โนะ พระบาท อนกชาอ้งสส เสตจเลลา ยাত্রา ม,ก อพี กรุงเทพ พระมหานคร ม,ก ตล สรุก จันทบุรี //

ในกาล นักออกญาวงศาอัครราชซึ่งเป็นเจ้าพระยามนตรีสงครามนั้น พระบาท ผู้เป็นเจ้าของ เสด็จลีลา ยাত্রามาจากกรุงเทพพระมหานคร มาถึงเมืองจันทบุรี //

(IMA 39 พ.ศ. ๒๒๙๐ บรรทัด ๘-๑๑)

ค. ใช้กริยาวลีที่ประกอบกริยาราชศัพท์

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้กริยาราชศัพท์ประกอบในกริยาวลี ทำให้กลายเป็นราชศัพท์ ปรากฏจำนวน ๓ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๕๓ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้กริยาวลีที่ประกอบกริยาราชศัพท์

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	ถวายปงค์	ถวาย + ปงค์	ปจบ. คิน่าบ	ทำความเคารพ
๒๑	ตราสสเปรี	ตราสส + เปรี	เทาเปรี	เรียกใช้
๒๑	กราบถวายปงคัม	กราบ + ถวาย + ปงค์	ปจบ. คิน่าบ	ทำความเคารพ

ราชศัพท์ในกริยาข้างต้น จะเห็นว่า เป็นกริยาวลีที่ประกอบด้วยหน่วยกริยามากกว่า ๒ หน่วย และหน่วยใดหน่วยหนึ่ง จะปรากฏเป็นราชศัพท์ ดังเช่น *ตราสสเปรี* ประกอบด้วยคำกริยา “ตราสส” และ “เปรี” คำว่า “ตราสส” เป็นกริยาราชศัพท์ และคำว่า “เปรี” เป็นคำสามัญ เป็นต้น

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เทีป พระปาท อนาคตจส ตราสส เปรี โจพญา มนตรีสงคราม ม,ก มุน ตล ปนทาย ลุงแวก จัปป นิง สเด็จพระราชบุตรา ตูจ ทรง พระนาม ชา สเด็จพระแก้วหวา"

จึงพระบาทผู้เป็นเจ้า ตราสสใช้เจ้าพระยามนตรีสงครามมาก่อน ถึงบันทายลงแวก พบกับสมเด็จพระราชบุตรองค์เล็ก ทรงพระนามว่า สมเด็จพระแก้วฟ้า

(IMA 39 พ.ศ. ๒๒๙๐ บรรทัด ๘-๑๑)

จัปป ปาน ขญ สมเด็จพระมหาขสตรี นู อีสส ทรั้าพว รปสส โฝง เจริณ นำ จูล โท กรัปป ถวายปงค์ ถวาย ตัว อีสส ขญ นู อีสส ทรั้าพว ทัง โนะ //

จับได้ข้าสมเด็จพระมหากษัตริ กับทั้งทรัพย์สิ่งของทั้งผองมาก นำเข้าไป กราบ ถวายบังคม ถวายตัวทั้งข้ากับทั้งทรัพย์ทั้งนั้น //

(IMA 39 พ.ศ. ๒๒๙๐ บรรทัด ๔๒-๔๔)

ง. ใช้กริยา + นามราชาศัพท์

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นำกริยาประกอบกับ นามราชาศัพท์ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ ไสยราชสมบัติ ดังนี้

ตารางที่ ๕๔ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้กริยา + นามราชาศัพท์

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	ไสยราชสมบัติ	ไสย + ราชสมบัติ	ปจบ.ครองราชย์	ครองสมบัติ

จะเห็นได้ว่า คำว่า “ไสย” เป็นคำกริยาสามัญ ประกอบกับคำว่า “ราชสมบัติ” ซึ่งเป็นนามราชาศัพท์ และใช้เป็นกริยาราชศัพท์ ลักษณะนี้ปรากฏมาแล้วตั้งแต่สมัยพระนคร

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มนุคิ อพิ กาล ชา ปรถัม สเด็จพระมหาอุปาสก ปาน เถลง ไสย ราชสมบัติ โครองราชปรเวณี โนะ

เมื่อจากกาลอันเป็นประณม สมเด็จพระมหาอุปาสกได้เถลิงไสยราชสมบัติ ครองราชประเวณินัน

(IMA 3 พ.ศ. ๒๑๒๒ ด้าน ๑ บรรทัด ๑๖-๑๘)

จ. ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรงแ- + กริยาสามัญ

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นำหน่วยเต็มหน้า ทรงแ- ประกอบกับกริยาสามัญ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ ทรงแสารทธา ดังนี้

ตารางที่ ๕๕ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเต็มหน้า ทรงแ- + กริยาสามัญ

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๑	ทรงแสารทธา	ทรงแ- + สารทธา	สารทธา	ศรัทธา

การประกอบหน่วยเต็มหน้า “ทรง-” กับกริยาสามัญ เพิ่งปรากฏในข้อมูลภาษาเขมรสมัยกลาง ทั้งนี้ไม่พบว่า ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครหรือสมัยพระนคร มีการใช้คำว่า “ทรง” เป็นราชาศัพท์

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เหีย พระองค์ รมิต เมิล ยล ชา ทิมงุน พนุปรุหมาน อีส ญาต สนตาน ทัง อัมปาล โนะ พระองค์ โสมะ โฉพะ ทรงสารทธา เล็ก โอย ชา ทาน อีส ญาตสนตาน ทัง ซิณซิง ๗ โนะ แสรจ โห่ง แล้วพระองค์ครุ่นคิดดูเห็นเป็นภาระหนักพันประมาณแก่ญาติสันดานทั้งหมดนั้น พระองค์ชื่อตรงเฉพาะทรงศรีทธายกให้เป็นทานแก่ญาติสันดานทั้ง ๗ ซึ่งนั้นเสร็จแล

(IMA 31 พ.ศ. ๒๒๒๗ ด้าน ๒ บรรทัด ๑๒-๑๕)

จ. ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรง- + นามภาษาสันสกฤต

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้หน่วยเต็มหน้า ทรง- ประกอบกับนามภาษาสันสกฤต ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ ทรงครุพถนิ ดังนี้

ตารางที่ ๕๖ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเต็มหน้า ทรง- + นามภาษาสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	ทรงครุพถนิ	ทรง- + ครุพถนิ	ปจบ. มานไฟทโพะ	ท้อง

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มวยนิ นา ปรัถมกาล สัเตจพระภควติ ศรีจักรพตติอรุคคราชมเหสี พระพิธณินทรเชยราชเทพี ศรีธรรมธิตาปพิตร ทรงครุพถนิ

อีกประการหนึ่ง เมื่อประณมกาล สมเด็จพระภควดี ศรีจักรพรรดิอัครราชชมเหสี พระพิธณินทรไชยราชเทพี ศรีธรรมธิตาปพิตร ทรงครุพถ

(IMA 3 พ.ศ. ๒๑๒๒ ด้าน ๑ บรรทัด ๓๒-๓๕)

ข. ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรง- + นามราชาศัพท์

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิพจน์เต็มหน้า ทรง- ประกอบกับนามราชาศัพท์ ปรากฏเพียง ๒ ข้อมูล คือ *ทรงพระคุณรนา* และ *ทรงพระนาม* ดังนี้

ตารางที่ ๕๗ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้นิพจน์เต็มหน้า ทรง- + นามราชาศัพท์

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๑	ทรงพระคุณรนา	ทรง- + พระคุณรนา	กฤษฎา	กรรณา
๒๒	ทรงพระนาม	ทรง- + พระนาม	โณมะ	ชื่อ

จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการใช้นิพจน์เต็มหน้า “ทรง-” ประกอบกับนามราชาศัพท์ คือ “พระคุณรนา” และ “พระนาม” ทำให้กลายเป็นกริยาราชศัพท์

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ลู่ *ทรงพระคุณรนา* โอย ยสส ส"กตกตา เหลิง ซา พระขมูลง โนะ ปัวสส ๒ ต,ง
แล้ว*ทรงพระกรรณา*ให้ยศศักดิ์ ขึ้นเป็นพระคลัง ครั้งนั้นบวช ๒ หน

(IMA 37 พ.ศ. ๒๒๔๓ บรรทัด ๑๔-๑๕)

เหีย สเด็จพระราชบุตธา ธิ *ทรงพระนาม* สเด็จพระสรีธมมราชา โอย ทาน โจพญา ซา
โอภญา สุเรนทราธิปติ โอย ทาน นาง เพา ซา จ,มทาว สรีรัตนเกสร

แล้วสมเด็จพระราชบุตรองค์ใหญ่*ทรงพระนาม*สมเด็จพระศรีธรรมราชา ให้ทานเจ้าพระยา เป็น
ออกญาสุเรนทราธิปติ ให้ทานนางเพาเป็นซุมท้าวศรีรัตนเกสร

(IMA 39 พ.ศ. ๒๒๙๐ บรรทัด ๒๒-๒๖)

ข. ใช้หน่วยเต็มหน้า พระราช- + นาม

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิพจน์เต็มหน้า พระราช- ประกอบกับคำนาม ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ *พระราชทาน* ดังนี้

ตารางที่ ๕๘ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรสมัยกลางที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า พระราช- +
นาม

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๒	พระราชทาน(ก.)	พระราช- + ทาน	โอย	ให้

จะเห็นได้ว่า ข้อมูลข้างต้นนี้ มีการใช้หน่วยเติมหน้า “พระราช-” ซึ่งเป็นหน่วยเติมที่พบใช้ในการสร้างนามราชศัพท์ ดังนั้นราชศัพท์นี้จึงน่าจะเป็นการนำนามราชศัพท์ “พระราชทาน” มาใช้เป็นกริยาราชศัพท์ อย่างไรก็ตาม ไม่พบคำว่า “พระราชทาน” ที่เป็นนามราชศัพท์ ในภาษาเขมรสมัยกลาง

ปรากฏข้อมูลในจารึกสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ออกญา อังวร พระราชหฤไทย ไถล ทิพว พิเสสส พุร ท้าวล เลีย เทีปป พระราชทาน เป็ก โอย
โอกญา ฉี พาน มาสส โอย ป่าง กุลสส ๔

ออกญาอ้อนวอนพระราชหฤทัยอันมีค่าเป็นทิพย์พิเศษ ไม่ขอรับเลย จึงพระราชทานเป็กให้
ออกญากินพานทอง ให้กินกลด ๔ ชั้น

(IMA 39 พ.ศ. ๒๒๙๐ บรรทัด ๔๗-๔๘)

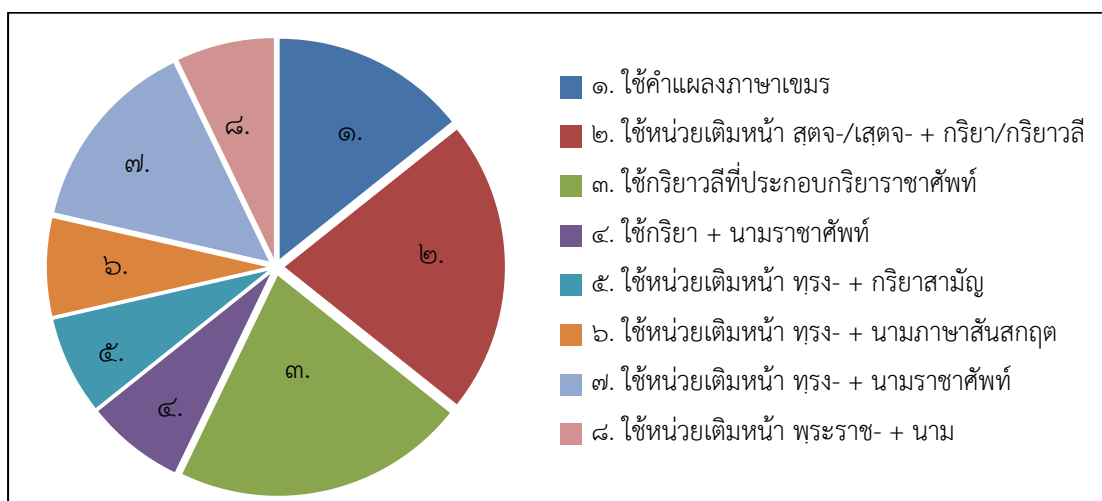
อาจสรุปการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๕๙ สรุปการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

	การสร้างกริยาราชศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑	ใช้คำแผลงภาษาเขมร	๒	๑๔.๒๙	ถวาย ตรสส
๒	ใช้หน่วยเติมหน้า สดจ-/เสตจ + กริยา/กริยาวลี	๓	๒๑.๔๓	สดจจะโมก สดจนำ
๓	ใช้กริยาวลีที่ประกอบกริยาราชศัพท์	๓	๒๑.๔๓	ถวายปงค์ ตรสสเปรี
๔	ใช้กริยา + นามราชศัพท์	๑	๗.๑๔	ไสยราชสมปัตต
๕	ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง- + กริยาสามัญ	๑	๗.๑๔	ทรงสารทธา

การสร้างกริยาราชศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๖ ใช้หน่วยเติมหน้า ทฺรง- + นามภาษาสันสกฤต	๑	๗.๑๔	ทรงครุภณิ
๗ ใช้หน่วยเติมหน้า ทฺรง- + นามราชศัพท์	๒	๑๔.๒๙	ทรงพระภุณรนา
๘ ใช้หน่วยเติมหน้า พระราช- + นาม	๑	๗.๑๔	พระราชทาน
รวม	๑๔	๑๐๐	

กริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง ปรากฏจำนวนเพียง ๑๔ ข้อมูล แต่มีวิธีการสร้างที่หลากหลาย ด้วยเหตุนี้ในแต่ละวิธีการจึงปรากฏข้อมูลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น วิธีการสร้างราชศัพท์ที่ปรากฏจำนวนมากที่สุด คือ การใช้หน่วยเติมหน้า สฺตจ-/เสตจ + กริยา/กริยาวลี และ การใช้กริยาวลีที่ประกอบกริยาราชศัพท์ ปรากฏอย่างละ ๓ ข้อมูล รองลงมาคือ การใช้คำแผลงภาษาเขมร และ การใช้หน่วยเติมหน้า ทฺรง- + นามราชศัพท์ ปรากฏอย่างละ ๒ ข้อมูล ส่วนวิธีการอื่นปรากฏเพียงอย่างละข้อมูล สามารถแสดงเป็นแผนภูมิรูวงกลมได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๗ สรุปลการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง แม้จะปรากฏจำนวนไม่มากนัก เนื่องจากข้อมูลในสมัยนี้มีจำนวนไม่มากเท่ากับภาษาเขมรสมัยโบราณ แต่ก็พบวิธีการสร้างที่หลากหลาย และวิธีการสร้างดังกล่าวหลายวิธีการ ไม่เคยปรากฏมาก่อนในภาษาเขมรสมัยโบราณ

นอกจากนี้ยังพบ ข้อมูลราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีซึ่งไม่เคยปรากฏในภาษาเขมรสมัยโบราณอีกเช่นกัน แม้จะปรากฏจำนวนไม่มากนัก แต่ก็แสดงให้เห็นว่ามีการปรากฏราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีเพิ่มขึ้นแล้วในภาษาเขมรสมัยกลาง

วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ แม้จะมีลักษณะที่ได้รับสืบทอดมาจากภาษาเขมรสมัยพระนคร แต่ก็พบรายละเอียดที่แตกต่างออกไป ดังเช่น พบการสร้างด้วยการใช้คำยืมน้อยลงมาก คือ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว แต่ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีการใช้คำว่า “ราช” เป็นหน่วยเติมหน้า จึงทำให้ข้อมูลการสร้างด้วยวิธีการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้มีน้อยลง

ส่วนวิธีการที่ยังคงใช้สืบทอดมานั้นคือ การสร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า *วระ-* ซึ่งได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียงกลายเป็น *พระ-* แต่พบว่า มีรายละเอียดที่แตกต่างไปจากภาษาเขมรสมัยพระนคร โดยเฉพาะการใช้หน่วยเติมนี้ประกอบกับคำภาษาเขมร พบใช้น้อยลงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กับคำสามัญภาษาเขมรที่หมายถึงเครื่องญาติ พบว่าในภาษาเขมรสมัยกลาง ไม่ปรากฏใช้หน่วยเติมหน้า *พระ-* กับคำสามัญภาษาเขมรที่แสดงเครือญาติ กลับนิยมใช้กับคำภาษาบาลีสันสกฤตแทน

วิธีการสร้างราชาศัพท์ที่โดดเด่นในภาษาเขมรสมัยกลางคือ การใช้หน่วยเติมหน้าที่เพิ่มมากขึ้นจากภาษาเขมรสมัยพระนคร ได้แก่ *พระราช-* *สเด็จพระ-* และ *สเด็จพระราช-* วิธีการดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏในภาษาเขมรสมัยพระนคร เฉพาะคำว่า *พระราช-* แม้จะสามารถเทียบกับราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนครที่ขึ้นต้นด้วย “*วระราช*” แต่ก็ เป็นวิธีการที่ต่างกัน กล่าวคือ คำว่า “*ราช*” ในภาษาเขมรสมัยกลางใช้เป็นหน่วยเติม ในขณะที่ภาษาเขมรสมัยพระนครถือเป็นส่วนหนึ่งของศัพท์สมาส อีกทั้งยังพบใช้ได้อย่างหลากหลายคล้ายหน่วยเติม *พระ-* แตกต่างกับภาษาเขมรสมัยพระนครที่ราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย “*วระราช*” มักปรากฏเกี่ยวกับงานหรือหน้าที่ของกษัตริย์ เช่น *วระราชการุญ* *วระราชบุญ* *วระราชธรรม* เป็นต้น

ส่วนหน่วยเติมหน้า *สเด็จพระ-* และ *สเด็จพระราช-* พบว่า เป็นหน่วยเติมหน้าเพียงปรากฏใช้ในภาษาเขมรสมัยกลาง และปรากฏใช้ประกอบกับนามที่มีความหมายเกี่ยวกับบุคคลเท่านั้น

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง ยังพบการใช้ลักษณะนามราชาศัพท์อีกด้วย ซึ่งไม่เคยปรากฏในภาษาเขมรสมัยโบราณ เพราะภาษาเขมรสมัยโบราณไม่ปรากฏการใช้ลักษณะนาม การปรากฏลักษณะนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง จึงไม่น่าใช่การสืบทอดจากภาษาเขมรสมัยโบราณและไม่น่าจะใช่การสร้างขึ้นใช้เองในภาษาเขมรสมัยกลางด้วย

กริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง แม้จะพบว่าวิธีการสร้างราชาศัพท์ที่สืบทอดจากภาษาเขมรสมัยโบราณ แต่ก็พบว่า มีวิธีการที่ไม่เคยปรากฏในภาษาเขมรสมัยกลางคือ การใช้หน่วยเติมหน้า *ทรง-* เนื่องจากราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยโบราณ ใช้หน่วยเติมหน้า *สุดจ-* ประกอบหน้าคำกริยาสามัญทั้งเป็นกริยาแสดงการเคลื่อนที่และกริยาแสดงการกระทำ แต่ในภาษาเขมรสมัยกลาง พบว่า หน่วยเติมหน้า *สุดจ-* ซึ่งมีรูปแปรเป็น *เสตจ-* จำกัดใช้เฉพาะกริยาที่

แสดงการเคลื่อนที่ ส่วนคำว่า *ทรง-* แม้ยังไม่พบใช้กับกริยาแสดงการกระทำ แต่พบว่า ใช้ประกอบกับนามเพื่อใช้เป็นกริยาราชศัพท์แล้ว

นอกจากนี้ การพบกริยาราชศัพท์ *ตรัส* และ *พระราชทาน* ในภาษาเขมรสมัยกลาง ก็ถือเป็นเรื่องที่น่าสนใจเช่นกัน เพราะคำว่า *ตรัส* ไม่เคยปรากฏใช้เป็นราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยโบราณเลย เมื่อจะใช้ในความหมายว่า “พูด” มักปรากฏใช้คำว่า *ปนทูล* *มานวระศาสน* หรือ *ผดุง* ซึ่งมักหมายถึง “สั่ง” แทน แต่ข้อมูลดังกล่าวก็ไม่ปรากฏแล้วในสมัยกลางเช่นกัน เช่นเดียวกับคำว่า *พระราชทาน* ก็ไม่เคยปรากฏใช้ในภาษาเขมรสมัยโบราณ แต่ได้เข้ามาทำหน้าที่แทนราชศัพท์ *ปราสาท* ซึ่งไม่ปรากฏใช้ในภาษาเขมรสมัยกลางอีกต่อไป

ลักษณะดังกล่าว จึงอาจแสดงให้เห็นว่า ในภาษาเขมรสมัยกลาง ปรากฏข้อมูลราชศัพท์ใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น แต่ขณะเดียวกัน ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยโบราณ ก็ไม่ปรากฏใช้แล้วในภาษาเขมรสมัยกลางเช่นเดียวกัน อีกทั้งวิธีการสร้างราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางก็มีวิธีการที่แตกต่างกับภาษาเขมรสมัยโบราณด้วย จึงน่าสนใจศึกษาต่อไปว่า วิธีการดังกล่าวเกิดจากการยืมหรือไม่ ดังจะได้กล่าวถึงในการศึกษาเปรียบเทียบกับราชศัพท์ในภาษาไทยต่อไป

๓.๒.๓ สรุปลักษณะของราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

จากการศึกษาที่มาและการสร้างราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง อาจสรุปลักษณะของราชศัพท์ได้ดังต่อไปนี้

๑. ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง ปรากฏจำนวน ๕๘ ข้อมูล เป็นนามราชศัพท์จำนวน ๔๑ ข้อมูล ลักษณะนามราชศัพท์ จำนวน ๑ ข้อมูล สรรพนามราชศัพท์ จำนวน ๒ ข้อมูล และเป็นกริยาราชศัพท์จำนวน ๑๔ ข้อมูล

๒. ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางมีที่มา ๕ ลักษณะ ได้แก่ มาจากภาษาสันสกฤต มากที่สุด จำนวน ๒๐ ข้อมูล มาจากภาษาบาลี จำนวน ๗ ข้อมูล มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต จำนวน ๑๖ ข้อมูล มาจากภาษาเขมร จำนวน ๑๓ ข้อมูล และ มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร จำนวน ๖ ข้อมูล

๓. นามราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางมีวิธีการสร้าง ๖ วิธี ได้แก่ ๑) ยืมคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต ๒) ใช้หน่วยเติมหน้า *ราช-* + นามภาษาบาลีสันสกฤต ๓) ใช้หน่วยเติมหน้า *พระ-* + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร ๔) ใช้หน่วยเติมหน้า *พระราช-* + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร ๕) ใช้หน่วยเติมหน้า *ล้ตเจพระ-* + นามแสดงบุคคล และ ๖) ใช้หน่วยเติมหน้า *ล้ตเจพระราช-* + นามแสดงเครือญาติ

ทั้งนี้วิธีการสร้างที่ปรากฏข้อมูลจำนวนมากที่สุดคือ ๓) ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร รองลงมาคือ ๔) ใช้หน่วยเต็มหน้า พระราช- + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร

๔. กริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางมีวิธีการสร้าง ๘ วิธี ได้แก่ ๑) ใช้คำแผลงภาษาเขมร ๒) ใช้หน่วยเต็มหน้า สุตจ-/เสตจ + กริยา/กริยาวลี ๓) ใช้กริยาวลีที่ประกอบกริยาราชศัพท์ ๔) ใช้กริยา + นามราชศัพท์ ๕) ใช้หน่วยเต็มหน้า ทฺรง- + กริยาสามัญ ๖) ใช้หน่วยเต็มหน้า ทฺรง- + นามภาษาสันสกฤต ๗) ใช้หน่วยเต็มหน้า ทฺรง- + นามราชศัพท์ ๘) ใช้หน่วยเต็มหน้า พระราช- + นาม

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อมูลกริยาราชศัพท์มีไม่มากนัก จึงไม่สามารถสรุปได้ชัดเจนว่าวิธีการใดเป็นวิธีที่ปรากฏข้อมูลมากที่สุด

๕. ลักษณะนามราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง พบเพียงข้อมูลเดียว จึงพบวิธีการสร้างเพียงวิธีเดียวคือ ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤต

๖. สรรพนามราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง พบเพียง ๒ ข้อมูล และพบวิธีการสร้าง ๒ วิธี ได้แก่ ๑) ใช้คำแผลงภาษาเขมร และ ๒) ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤต

๓.๔ ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน หมายถึง ราชศัพท์ที่ปรากฏในภาษาเขมรตั้งแต่หลังสมัยกลาง ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๕ เป็นต้นมา ข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาคั้งนี้ เป็นการรวบรวมจากข้อมูล ๒ แหล่ง ได้แก่

๑. ข้อมูลจากหนังสือเรื่อง **ราชสพทกนุงภาษาเขมร** ของ ทวี น อิน จัดพิมพ์โดยวิทยสถานพุทธศาสนันบัณฑิต พ.ศ. ๒๕๔๖ และ **อภิปุระราชปรไพณิพระมหากษัตริย์สมเฏจพระสงฆราช** ของ จุม เฌอน จัดพิมพ์โดยกระทรวงพระบรมราชวัง พ.ศ. ๒๕๔๖^{๑๐}

๒. พระราชกิจรายวันของพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระบรมนาถ นโรดม สีหมุนี พระมหากษัตริย์แห่งพระราชอาณาจักรกัมพูชา ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๖ เผยแพร่บนเว็บไซต์ <http://www.norodomsihamoni.org/> โดยสำนักพระราชวัง

^{๑๐} **ภณีสฎกฐนภณีสฎ** ราชสพทกนุงภาษาเขมร “ราชศัพท์ในภาษาเขมร” ของ ทวี น อิน (ธนุ ฆนั บัณิส, 2003) และ **หังถึฏะภณีสฎเณถึภณีสฎษกษุฏฐ** **สึฆ** **สเฆอุฏฐะสฎฐภณีสฎ** อภิปุระราชปรไพณิพระมหากษัตริย์สมเฏจพระสงฆราช “เกี่ยวกับพระราชประเพณีพระมหากษัตริย์และสมเด็จพระสังฆราช” ของ จุม เฌอน (ฉึ เฌ็ณิส, 2003)

ผลการศึกษาพบว่า ปรากฏราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน จำนวนทั้งสิ้น ๘๖๒ ข้อมูล จำแนกตามชนิดของราชาศัพท์ได้ ดังนี้

๑. นามราชาศัพท์	ปรากฏจำนวน	๖๑๔	ข้อมูล
๒. ลักษณะนามราชาศัพท์	ปรากฏจำนวน	๑	ข้อมูล
๓. สรรพนามราชาศัพท์	ปรากฏจำนวน	๑๐	ข้อมูล
๔. กริยารราชาศัพท์	ปรากฏจำนวน	๒๓๗	ข้อมูล

ดังตัวอย่างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ต่อไปนี้

ตารางที่ ๖๐ ตัวอย่างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

ราชาศัพท์	คำสามัญ	ชนิดคำ	ความหมาย
ภูงวาย	อโณย	น.	ของให้
ว่าง	ผทะ	น.	บ้าน
จุดหมาย	สับุตร	น.	จดหมาย
ราชสรีงคาร	สรีพระสน์	น.	พระสนม
ราชสมนาก่	ลัเนา	น.	ที่อยู่
พระปีธาน	สาชีครบ	น.	ผ้าชี
พระยมกา	จงเก๊ะ	น.	ตะเกียบ
พระวตตมาน	วตตมาน	น.	การปรากฏ
พระขุนล่	เขนียแผอก	น.	หมอนอิง
พระบนทุล	สมฎี, การนียาย	น.	คำพูด, การพูด
พระเรียม	บง	น.	พี่
พระแสร	แสร	น.	นา
พระสรีขณชก่	สลากรก	น.	หมากติบแห้ง
พระทีนัง, พระทีนัง	ยานชินีะ, ปราสาท, ภูณาก่	น.	ยานพาหนะ, ปราสาท, ตำหนัก
พระแทนบนท์	แครแญก, กนแลงแญก	น.	เตียงนอน
พระราชกุสล	กุสล	น.	กุศล
พระราชทรพย	รบส่ทรพย	น.	ทรัพย์สิน, เงิน
พระราชปเวณี	ปเวณี	น.	ประเพณี
พระราชยาน	ยานชินีะ	น.	ยานพาหนะ
พระราชโองการ	บงคាប់	น.	คำสั่ง

ราชาศัพท์	คำสามัญ	ชนิดคำ	ความหมาย
พระราชโอรส	โอรส	น.	โอรส
พระบรมสพ	สพ	น.	ศพ
พระบรมอัญญา	อัญญา	น.	อัญญา
พระบรมสิริราชสมบัติ	สมบัติ	น.	สมบัติ
พระทรมงสุกัณฑ์	กัณฑ์	น.	กรรไกร
พระที่นั่งสิริวิภา	แครง, แครง, ว วนา	น.	แครง, แครง
แนบพระองค์	แนบ	น.	แนบ
สนงพระทนต์	ทนต์	น.	ทนต์
สมเญจพระครูอุปชฌา	ครูอุปชฌา	น.	ครูอุปชฌา
สมเญจพระวรราชมาตา	มาตา	น.	แม่
ค่ง	ค่ง	ก.	อยู่
คาล	คาล	ก.	นั่งคอย, ไปพบ
ถวาย	ถวาย	ก.	ให้
ทรวงเต็น	เต็น	ก.	ตั้ง
ทรวงทสสนาการ	ทสสนาการ	ก.	เห็น
ทรวงครุภ	ครุภ	ก.	ตั้งห้อง
ทรวงณท์	ณท์	ก.	นอน
ทรวงพระกาสะ	กาสะ	ก.	ไอ
ทรวงพระสณฎา	สณฎา	ก.	ฟัง
ทรวงยงพระบาท	ยง	ก.	เดิน
ทรวงโสรราชชย	โสรราชชย	ก.	ขึ้นครองราชสมบัติ
มานพระราชสทธา	สทธา	ก.	ศรัทธา
โสรพระทวงคต	ทวงคต	ก.	ตาย (ใช้กับกษัตริย์)
โสรพระวิลาลัย	วิลาลัย	ก.	ตาย (ใช้กับมเหสี)
เสฏจยง	ยง	ก.	ไป
เสฏจยงเท	เท	ก.	ไป
เสฏจยงนิวัตตน์	นิวัตตน์	ก.	กลับ

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน บางข้อมูลใช้ต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยพระนคร ดังเช่น *มุงววย-ตงววย พระบนทูล-วระบนทูล พระเรียม-วระอูรย้า พระราชทรพย-วระราชทรววย ถวาย-ถววย* บางข้อมูลใช้ศัพท์เดียวกัน แต่สมัยปัจจุบันมีการใช้หน่วยเติมหน้าหรือมีหน่วยเติมหน้าที่แตกต่างกัน เช่น *พระราชทรพย-ราชทรววย สมเญจพระวรราชมาตา-*

วระมาตา พระบรมลิริราชสมบัติ-ราชสัปต ทรงแม้-มู่ทู่ ทรงโลยราชชย-เสวยราชชย เป็นต้น บางข้อมูลพบตรงกันหรือใกล้เคียงกับสมัยกลาง เช่น พระราชกุศล-พระราชกุศล พระทัย-พระราชทยา พระราชปเวณี-พระราชปเวณี พระราชโองการ-พระราชโองการ ฤวาย-ฤวาย ทรงโลยราชชย-โลยราชสมบัติ ทรงแครภ-ทรงครพภณี พระชนม-พระชน มาณพระราชสทธา-ทรงสารทธา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ราชศัพท์ส่วนใหญ่ในสมัยปัจจุบัน มีลักษณะที่แตกต่างกับราชศัพท์ในสมัยพระนครและสมัยกลางค่อนข้างมาก ทั้งในด้านปริมาณข้อมูลที่พบและลักษณะของราชศัพท์ เช่น พบราชศัพท์ที่มีความหมายหลากหลายขึ้น ดังเช่น พระปธาน-ฝ่าชี พระยมกา-ตะเกียบ พระขุนล้-หมอนอิง พระสรินมทก-หมากดิบแห้ง สุนงพระทนต์-ครกตำหมาก ฯลฯ การใช้หน่วยเติมหน้าใหม่ ๆ ที่ไม่ปรากฏในสมัยอื่น ดังเช่น “พระบรม-” “พระทมรง-” “พระที่นาง-” หรือการใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” อย่างสม่ำเสมอกับกริยาต่าง ๆ เป็นต้น

ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน สามารถนำมาพิจารณาที่มาและการสร้างราชศัพท์ได้ ดังนี้

๓.๔.๑ ที่มาของราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

จากการศึกษาที่มาของราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน พบว่า ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน มีที่มาจาก ๕ ภาษา ได้แก่ ภาษาสันสกฤต ภาษาบาลี ภาษาเขมร ภาษาไทย และ ภาษาอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบข้อมูลที่ไม่ทราบที่มาอีกด้วย

ภาษาต่าง ๆ ดังกล่าว มีการประกอบกันทำให้เกิดลักษณะของที่มา ๙ ลักษณะ ดังนี้

๑. มาจากภาษาบาลีสันสกฤต
๒. มาจากภาษาเขมร
๓. มาจากภาษาไทย
๔. มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร
๕. มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาไทย
๖. มาจากภาษาเขมรประกอบภาษาไทย
๗. มาจากภาษาบาลีสันสกฤต เขมร และไทยประกอบกัน
๘. มาจากภาษาอื่น ๆ
๙. ไม่ทราบที่มา

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๔.๑.๑ ราชศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต

ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต หมายถึง ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มีที่มาจากทั้งภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต หรือที่ไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่ามาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต

ในการศึกษาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน จะไม่วิเคราะห์ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตแยกออกจากกัน เนื่องจากในภาษาเขมรปัจจุบันมีการยืมคำจากทั้งภาษาบาลีและสันสกฤตมาใช้ค่อนข้างมากและปรากฏในหลายวงความหมาย (กังวล คัชชิวา, ๒๕๔๘ : ๑๔๙) คำส่วนใหญ่ไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่ามาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต อีกทั้งความแตกต่างของที่มาจากทั้งสองภาษาดังกล่าวอาจมิได้แสดงให้เห็นนัยสำคัญต่อการศึกษาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงจัดให้คำที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเป็นคำที่มีที่มาเดียวกัน

ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น ๕๘๗ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๖๑ ตัวอย่างราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต

ราชศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
พระกิโลมกะ	ป.	น. พังผืด กิโลมก kilomaka = น. พังผืด
ทรงสมโมสา	ป.	ก. ลี้ม สมโมส sammosa = น. ความหลงลืม
พระกสิร์	ส.	น. น้านม กษีร์ kṣīra = น. น้านม, น้ำ, ยางไม้
ทรงพระสวยมพร	ส.	ก. แต่งงาน สวยัวร์ svayamvara = น. การเลือกด้วยตนเอง, การเลือกสามีของเจ้าหญิงหรือลูกสาวในวาระกษัตริย์ในที่สาธารณะที่ชายผู้ประสงค์จะแต่งงานมารวมตัวกัน
พระทาตมา	ปส.	น. เขี้ยว ปส. ทาตมา dādhā = น. เขี้ยว, งา
พระหทัย	ป.	น. ใจ, หัวใจ หทย hadaya = น. หัวใจ, จิตใจ
พระหฤทัย	ส.	น. ใจ, หัวใจ หฤทย hr̥daya = น. หัวใจ, จิตใจ

ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
พระนหารุ	ป.	น. เส้นเลือด นหารุ <i>nahāru</i> = น. เส้น, เส้นเอ็น
พระนหารุ	ป.	น. เอ็น นหารุ <i>nahāru</i> = น. เส้น, เส้นเอ็น
พระอัยกา	ป.	น. ย่า, ยาย อัยกา <i>ayyakā</i> , อัยยิก <i>ayyakī</i> , อัยยิกา <i>ayyikā</i> = น. ย่า, ยาย
พระอัยโก	ป.	น. ปู่, ตา อัยโก <i>ayyako</i> จาก อัยยิก <i>ayyaka</i> = น. ปู่, ตา
พระครุฑ	ป.	น. ปากกา ครุฑ <i>garuka</i> = คุณ. ใหญ่, หนัก, ผู้ควรแก่การเคารพนับถือ, ผู้ควรได้รับยกย่องสำคัญ
พระตโจ	ป.	น. หนั่ง ตโจ <i>taco</i> จาก ตจ <i>taca</i> = น. หนั่ง, เปลือกไม้
ทรงอกมะ	ป.	ก. เหยียบ อกกมติ <i>akkamati</i> = ก. เหยียบย่ำ, ก้าวไป
ทรงอามสนะ	ป.	ก. คล้ำ อามสน <i>āmasana</i> = น. การแตะต้อง, การลูบคล้ำ, การถู
ราชเวสมัน	ส.	น. บ้าน เวศมน <i>veśman</i> = น. บ้าน, ที่อยู่อาศัย, ที่พัก, วัง, เรือนชะตา
ราโฆวาท	ป.	น. โอวาท, คำสั่งสอน โอวาท <i>ovādakanitṭha</i> = น. โอวาท, คำแนะนำ
พระกนิฐงคฺลี	ป.	น. นิ้วนาง กนิฐ <i>kanitṭha</i> = น. นิ้วชาย; คุณ. เล็กกว่า, เล็กที่สุด, ผู้เกิด ภายหลัง + องคฺลี <i>aṅguli</i> = น. นิ้วมือ, นิ้วเท้า, กีบเท้าโค
พระกนิฐบาท	ป.	น. นิ้วนางเท้า กนิฐ <i>kanitṭha</i> = น. นิ้วชาย; คุณ. เล็กกว่า, เล็กที่สุด, ผู้เกิด ภายหลัง + ปาท <i>pāda</i> = น. เท้า, เขิง, เสี้ยว, เศษหนึ่งส่วนสี่, ราก, ปุ่ม
พระขนมวสฺสา	ปส.	น. อายุ ส. ขนม <i>janma</i> = น. การเกิด + ป. วสฺส <i>vassa</i> = น. ฝน, ปี, ฤดู ฝน

ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
พระกาฬมตติกา	ป.	น. ดินสอ กาฬ <i>kāḷa</i> = น. สีดำ, ข้างแรม; คุณ. ดำ, มีสีดำ + มตติกา <i>mattikā</i> = น. ดินเหนียว
พระที่นั่งอุทุมมภาคจักร	ปส.	น. เฮลิคอปเตอร์ ป. อุฑธ <i>uddham</i> = วิ. เบื้องบน, ตั้งแต่นี้ไป + ปส. ภาค <i>bhāga</i> = น. ส่วน, ข้าง, ฝ่าย + ส. จักร <i>cakra</i> = น. ล้อ, แป้นปั่นหม้อ, กงจักร, เครื่องโม่, วงกลม, จักรราศี, วงปี, กองทัพ, น้ำวน, ทางคดเคี้ยวของแม่น้ำ
พระวตตมาน	ป.	น. การปรากฏ วตตมาน <i>vattamāna</i> = ก. กำลังเป็นอยู่
พระราชขุททกาลัย	ป.	น. สำนักงาน, ออฟฟิศ ขุททก <i>khuddhaka</i> = น. จวนฝิ่ง, น้ำฝิ่ง, ฝิ่งตัวเล็ก, แผลงวัน; คุณ. น้อย, เล็ก, ต่ำ, ยากไร้, ไม่สำคัญ + อาलय <i>ālaya</i> = น. ตัณหา, เรือน, ความอาลัย, ความห่วงใย, การหลอกล่อ
ทรงปรณวณ	ส.	ก. เป็นไข้ ปรชวาร <i>prajvāra</i> = น. ไข้
ราช-	ปส.	หน่วยเติมหน้าแสดงความเป็นราชาศัพท์ ราช <i>rāja</i> = น. กษัตริย์, ผู้นำสูงสุด, สิ่งที่ดีที่สุดในกลุ่มหรือชนิด

ตัวอย่างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีทั้งที่มาจากภาษาบาลี เช่น *พระกิโถมกะ ทรงสมโสมสา* ภาษาสันสกฤต เช่น *พระกสิกร ทรงพระสวยมพร* ภาษาบาลีหรือสันสกฤต เช่น *พระทาตมา* หรือทั้งจากภาษาบาลีและสันสกฤตที่รูปต่างกันแต่ความหมายเหมือนกัน เช่น *พระหทัย-พระหฤทัย* เป็นต้น

นอกจากนี้ ราชาศัพท์บางข้อมูล ยังแสดงให้เห็นว่า มีการรับมาจากศัพท์เดียวกัน แต่นำมาใช้เป็นราชาศัพท์ที่มีความหมายต่างกัน เช่น *พระนหารุ-พระนหารู* ทั้งสองคำรับมาจากศัพท์ภาษาบาลี “นหารุ” หมายถึง เส้น, เอ็น แต่รูปแรกนำมาใช้หมายถึง เส้นเลือด และรูปที่สองนำมาใช้หมายถึง เส้นเอ็น

ราชาศัพท์บางข้อมูล นำรูปที่มีการผันวิภัตติมาใช้ ดังเช่น *พระอวยโยโก พระตโจ พระครุภัก* ทั้ง ๓ ข้อมูลนี้ แสดงการผันวิภัตตินามด้วยปฐมวิภัตติ (nominative case) สองข้อมูลแรกมาจากคำนามเพศชาย เมื่อผันวิภัตติจึงมีรูปสำเร็จเป็น “-โย” (อวยโย > อวยโยโก, ตจ > ตโจ) ในขณะที่ข้อมูลสุดท้ายมาจากคำนามที่ไม่ใช่เพศชายเพศหญิง จึงมีรูปสำเร็จเป็น “-” (ครุภัก > ครุภัก) นอกจากนั้นแล้ว

ราชาศัพท์ *พระอวยโย* ซึ่งแสดงการผันวิภัติ ยังทำให้มีรูปร่างอย่างชัดเจนกับราชาศัพท์ *พระอวยโยกา* ซึ่งมีที่มาจากศัพท์เดียวกัน คือ “อวยโย” แต่รูปแรกเป็นคำนามเพศชาย หมายถึง ปู่, ตา ในขณะที่รูปที่สองเป็นคำนามเพศหญิง หมายถึง ย่า, ยาย

หากพิจารณา จะเห็นว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน มีการยืมคำนามมาใช้เป็นคำกริยาด้วย ดังในตัวอย่าง *ทรงอามสนะ* มาจากคำนามในภาษาบาลีคือ “อามสน” การแต่ะต้อง, การลูบคลำ, การถู นำมาใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ แตกต่างกับข้อมูล *ทรงอกมะ* คำว่า “อกมะ” มาจาก “อกกม-” ซึ่งเป็นรูปกริยาก่อนการกระจายวิภัติ (conjugation) ที่อาจมีสำเนียงรูปเป็น “อกกมติ”^{๑๑}

นอกจากนี้ ยังพบราชาศัพท์ที่เป็นศัพท์สมาสด้วย เช่น *พระกนิษฐคุณี* *พระกนิษฐบาท* แต่คำว่า “กนิษฐคุณี” และ “กนิษฐบาท” นี้ ไม่ปรากฏใช้ในภาษาบาลี จึงน่าจะเป็นการนำศัพท์มาสมาสกันขึ้นเอง เช่นเดียวกับคำว่า *พระชนมวสุสา* ซึ่งเป็นการประกอบศัพท์สันสกฤต “ชนม” เข้ากับศัพท์บาลี “วสุส” ใช้ในความหมายว่า ปีแห่งการเกิด หมายถึง อายุ เป็นต้น

ลักษณะดังกล่าว พบมากในราชาศัพท์สมัยปัจจุบัน โดยเฉพาะการบัญญัติศัพท์ (neologism) ขึ้นใช้เรียกสิ่งของที่เป็นเครื่องใช้สมัยใหม่หรือนวัตกรรมในโลกยุคปัจจุบัน เช่น *พระกาฬมตติกา* คำว่า “กาฬมตติกา” ตามรูปศัพท์หมายถึง ดินเหนียวสีดำ มาจากคำว่า “กาฬ” ดำ + “มตติกา” ดินเหนียว ใช้หมายถึง ดินสอ และ *พระที่นั่งอุทธรมภาคจกร* คำว่า “อุทธรมภาคจกร” ตามรูปศัพท์หมายถึง จักรอันมีส่วนอยู่เบื้องบน มาจากคำว่า “อุทธร” เบื้องบน + “ภาค” ส่วน + “จกร” กงจักร ใช้หมายถึง เสิลคอปเตอร์

เช่นเดียวกับราชาศัพท์ *พระวตตมาน* และ *พระราชชุกททาลัย* ทั้งสองข้อมูลนี้เข้าใจว่า มาจากคำสามัญที่เป็นศัพท์บัญญัติเพื่อใช้แทนศัพท์ในภาษาอังกฤษว่า “presence” และ “cabinet” หมายถึง การปรากฏ และ สำนักงาน ตามลำดับ

นอกจากนั้นแล้ว ยังพบราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต แต่คาดว่าน่าจะได้รับการรับมาจากภาษาไทย คือ *ทรงปรณวณ* คำว่า “ปรณวณ” ตรงกับราชาศัพท์ในภาษาไทยว่า “ประชวร” ซึ่งเป็นคำยืมจากศัพท์ภาษาสันสกฤต คือ “ปรชวาร” ไทยออกเสียงเป็น /ประ-ชวณ prachuan/ เขมรจึงรับไปและเขียนตามเสียงอ่านว่า “ปรณวณ” /ปรอ-ชวณ prachuan/ มิได้รับรูปคำจากภาษาสันสกฤตว่า “ปรชวาร” ซึ่งควรจะอ่านเป็น /ปรอ-จวา pracwaa/ อีกทั้ง Antelme (1996: 90) ยังพบว่า ใน

^{๑๑} คำกริยาในภาษาบาลีสันสกฤต เรียกว่า “อาชยาด” มีส่วนสำคัญ ๒ ส่วนคือ ธาตุ (root) และ คำลงท้ายแสดงบุรุษ (personal ending) ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยและวิภัติ (Collins, 2006: 75) เช่น “กร” ธาตุ หมายถึง กระทำ + โอ ปัจจัย แสดงกัตตุจาก (active voice) = ตโน- + -ติ วิภัติ แสดงบุรุษที่ ๓ และปัจจุบันกาล “ตโนติ” (เขา) กระทำอยู่ เป็นต้น

ภาษาเขมรโบราณ ปรากฏคำสันสกฤต “ชวาร” ซึ่งเป็นคำเดียวกันกับคำว่า “ปรชวาร” แต่ไม่ปรากฏใช้รูปคำดังกล่าวในภาษาเขมรปัจจุบัน

๓.๔.๑.๒ ราชศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร

ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาเขมร ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น ๑๑๔ ข้อมูล ดังตัวอย่างราชศัพท์ต่อไปนี้

ตารางที่ ๖๒ ตัวอย่างราชศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร

ราชศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
ภูงวาย	ข.	น. ของให้ (ข.โบราณ ตงวาย จาก ถวาย = ก. ให้ + หน่วยเติมกลาง -)
วัง	ข.	น. วัง, ที่อยู่ของกษัตริย์หรือเชื้อพระวงศ์ (ข.โบราณ วาง~วางง~วัง = ก. ล้อมรอบ; น. วงกลม, เส้นรอบวง, การล้อมรอบ, กำแพงที่ล้อมรอบ, ป้อมปราการ, รั้ว, กำแพงเมือง)
สมเฏจ	ข.	น. สมเด็จ, ลูกของกษัตริย์ที่เกิดแต่แม่เสี, เจ้าฟ้า (ข.โบราณ สตจ จาก สตจ = ก. อยู่ในสถานะและอำนาจสูงสุด, อยู่ในตำแหน่งประมุข, เป็นเชื้อพระวงศ์หรือชนชั้นสูง, ส่งผ่าเผย; (ใช้แก่กษัตริย์) ยืนหรือเคลื่อนที่, พอใจที่จะ (ไป, มา, อยู่, ทำ, ฯลฯ) + หน่วยเติมกลาง -)
ราชสมนาก	ข.	น. ที่อยู่ของกษัตริย์, ที่ใกล้กษัตริย์ (ข.กลาง สันกส = น. ที่พัก, ที่ค้างคืน; ก. พัก, ค้างคืน จาก สนาก ก. พัก, อยู่ + หน่วยเติมกลาง -) ^{๑๒}
พระกลส	ข.	น. กลด, ร่ม (ข.โบราณ กลส = น. กลศ, หม้อ, คนโท, ร่ม, ฉัตร)
พระภูณาก	ข.	น. บ้านของกษัตริย์หรือเชื้อพระวงศ์ (ภูาก = ก. วาง + หน่วยเติมกลาง -น)
พระทมรง	ข.	น. เครื่องทรง (ข.กลาง ตมรุง = น. สิ่งที่อยู่หรือสวมใส่, เครื่องประดับ, อาวุธ จาก ทรง = ก. ถือ, แบก, สวมใส่ + หน่วยเติมกลาง -)

^{๑๒} คำว่า “สมนาก” นี้ อุไรศรี วรรณ (๒๕๕๓ : ๒๑๒) ว่า เป็นคำแผลงจาก “สนาก” + หน่วยเติมกลาง - แต่ Jenner (2011) เห็นว่า มาจากคำว่า “*สาก์” (เป็นรูปแปรของ “ภูาก” วาง) + หน่วยเติมกลาง -น

ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
พระบนท์	ข.	น. เติงนอน (ผท์ = นอน + หน่วยเติมกลาง -)
พระบนทูล	ข.	น. คำพูด, การพูด (ข.โบราณ บนทูล จาก ผทูล = ก. วาง สวม หรือยกขึ้นไว้เหนือหัว + หน่วยเติมกลาง -)
พระเรียม	ข.	น. พี่ (ข.โบราณ อรฺย่า = น. พี่)
พระกรยาไสย	ข.	น. ข้าว กรยา = น. อาหาร (จาก ข.กลาง กรยา = น.เสปียง) + ไสย = น. อาหาร, ใช้เป็นราชาศัพท์ (จาก ข.โบราณ สงเวย > เสวย = ก. กิน, เสพ, ประสบ + หน่วยเติมกลาง -)
พระราชตมราส	ข.	น. คำพูด (ตราส = ก. ตรัสรู้, พูด, แถลง + หน่วยเติมกลาง -)
พระราชตมริระ	ข.	น. ความคิด (ตริระ ก. คิด, พิจารณา + หน่วยเติมกลาง -)
ทรวง	ข.	ส. ท่าน (ข.โบราณ ทรวง = ก. ถือ, มี, เป็นเจ้าของ จาก *รง~*รง = ก. ถือ, แบก, หนูน + หน่วยเติมหน้า ฑ-)
ค่ง	ข.	ก. อยู่ (ข.โบราณ คง~*โคง = ก. อยู่, อาศัย, พัก, คงอยู่)
คาล	ข.	ก. นั่งคอย, ไปพบ (ข.โบราณ คล, คาล = ก. ยก, ยกขึ้น, ยกย่อง, รับใช้ (กษัตริย์หรือเทพเจ้า), คอย, เฝ้า)
ทรวงชราบ	ข.	ก. รู้ ชราบ ก. ซึมซาบ, ทราบ
ทรวงตราส	ข.	ก. สั่ง, บอก (ข.กลาง ตรสสระ = ก. พูด, บอก จาก ระ = ก. ส่งแสง, ส่งสว่าง + หน่วยเติมหน้า ต-)
ทรวงผท์	ข.	ก. นอน (ข.โบราณ ผท์ = ก. นอน จาก *ท์ = ก. เกาะ, พัก, ทำรัง, ปักหลัก + หน่วยเติมหน้า ป-)

ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
ทรงพระกนแสง	ข.	ก. ร้องไห้ (ข.โบราณ กนแสง น. ที่สวมไว้บนไหล่ : ผ้าคลุมไหล่, ผ้าพันคอ; ผู้ที่ถือหรือแบกไว้บนไหล่ : คนถือ, คนแบก จาก *เกสง = ก. แบกไว้บนหัวไหล่ + หน่วยเติมกลาง -)
ทรงไสย	ข.	ก. สูบ, ดื่ม, กิน (ข.โบราณ เสวย, ข.กลาง ไสวย = ก. เพลิดเพลิน, เสพ, ได้รับ, ประสบ)
ปรสถาป	ข.	ก. อยู่ (น่าจะมาจาก ผทาบ = ก. เรียงซ้อนกัน, วางไว้ต่อกัน จาก ทบ = ก. กั้น, ขวาง + หน่วยเติมหน้า ป-)

ข้อมูลราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่เป็นคำในภาษาเขมรเอง บางข้อมูลพบว่า มีการใช้ต่อเนื่องมาตั้งแต่ในภาษาเขมรสมัยโบราณ เช่น *กฎววย-ตงววย พระบนทูล-วระบนทูล พระเรียม-วระอูรยา ทรงผท์-ผท์* แต่อีกหลายข้อมูล มีลักษณะแตกต่างกับภาษาเขมรสมัยโบราณค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการใช้คำคำเดียวเป็นราชาศัพท์ เช่น *วัง ทรง คง คาล* ข้อมูลดังกล่าวนี้ แม้จะพบใช้แล้วในภาษาเขมรสมัยโบราณ แต่ไม่พบว่าเคยปรากฏใช้เป็นราชาศัพท์

เช่นเดียวกับข้อมูล *พระราชตมราส* และ *พระราชตมริะ* ก็ไม่พบใช้มาก่อนในภาษาเขมรสมัยโบราณ ในข้อมูลราชาศัพท์สมัยกลาง พบการใช้คำว่า “ตฺรสส” เป็นราชาศัพท์ แต่ยังไม่ปรากฏว่าใช้คำว่า “ตมราส” และ “ตมริะ” เป็นราชาศัพท์เช่นกัน

ราชาศัพท์ *ทรงพระกนแสง* ซึ่งเป็นกริยารราชาศัพท์หมายถึง ร้องไห้ แม้จะพบคำว่า “กนแสง” ปรากฏใช้แล้วตั้งแต่ในภาษาเขมรสมัยพระนคร แต่ก็ยังไม่พบใช้เป็นราชาศัพท์ในขณะนั้นเช่นกัน น่าสังเกตว่า คำว่า “กนแสง” นี้ ปรากฏเป็นคำสามัญหมายถึง ผ้าเช็ดหน้า แต่ไม่พบใช้เป็นราชาศัพท์ นามราชาศัพท์ที่หมายถึงผ้าเช็ดหน้า คือ *พระกนิจฉาพระภักตร*

นอกจากนี้ ข้อมูลว่า *ปรสถาป* ซึ่งหมายถึง อยู่, นั่ง ตรงกับราชาศัพท์ในภาษาไทยว่า “ประทับ” ซึ่งคาดว่าเป็นคำยืมจากภาษาเขมรคือ “ผทาบ” (อุไรศรี วรศะริน, ๒๕๕๓ : ๓๐๑) แต่คำว่า “ผทาบ” นี้ไม่ปรากฏใช้เป็นราชาศัพท์ในภาษาเขมรในสมัยใดเลย และน่าสังเกตว่า การออกเสียงของคำว่า *ปรสถาป* /ปรอ-ทับ *prathap*/ ยังใกล้เคียงกับราชาศัพท์ไทย “ประทับ” /ประ-ทับ *pratháp*/ อีกด้วย จึงอาจเป็นไปได้ว่า คำดังกล่าว เป็นคำเดิมในภาษาเขมร และไทยรับไปใช้เป็นราชาศัพท์ต่อมาเขมรจึงรับคำดังกล่าวกลับไปใช้เป็นราชาศัพท์ในภาษาเขมรก็เป็นได้

๓.๔.๑.๓ ราชศัพท์ที่มาจากภาษาไทย

ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาไทย ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น ๑๓ ข้อมูล ดังตัวอย่างราชศัพท์ต่อไปนี้

ตารางที่ ๖๓ ตัวอย่างราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาไทย

ราชศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
เข็มขัด	ท.	เข็มขัดทองเงิน เข็มขัด = น. เครื่องคาดเอวชนิดหนึ่ง, สายรัดเอว
จุดหมาย	ท.	จดหมาย จดหมาย = น. หนังสือที่มีไปมาถึงกัน
พระที่นั่ง	ท.	ยานพาหนะ, ปราสาท, ตำหนัก ที่ = น. พื้น, ตำแหน่ง + นั่ง = ก. อากาที่หย่อนกันให้ติดกับพื้นหรือที่รองเช่นเก้าอี้
พระสุภาภัก	ท.	ผ้าขาวม้าพาดไหล่, สไบห่ม สะพัก = น. ผ้าห่มเฉียงพาดทับบ่าซ้าย; ก. ห่มผ้า, ห่มคลุม
พระที่นั่งแห	ท.	แห แห = น. ไม้ไผ่หรือซุงเป็นต้นที่ผูกมัดเรียงติดกันมาก ๆ สำหรับใช้เป็นพาหนะทางน้ำ หรือล่องมาขาย, เรือที่ตั้งอยู่บนแหในน้ำ มีลักษณะต่างกับเรือไทยทั่วไปตรงที่มีเสาแต่ไม่ลงดิน ไม่มีระเบียงและชาน หันด้านข้างออกแม่น้ำ
ทอด	ท.	ดู ทอด = ก. ทิ้ง, ปล่อยลง, ทิ้งลง, เหยียดยาวออกไป, พาดจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง
ทรงเต็น	ท.	ตื่น ตื่น = ก. พินจากหลับ, แสดงอาการผิดปกติเพราะตกใจ ตีใจหรือแปลกใจ, รู้สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง, โดยปริยายหมายความว่า รู้เท่าทัน, รู้ตัวขึ้น
ย่าง	ท.	ไป ย่าง = ก. ยกเท้าก้าวไป, เดิน, เคลื่อนเข้าสู่

จะเห็นได้ว่า คำภาษาไทยที่นำไปใช้เป็นราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวนไม่มากนัก มีทั้งที่เป็นคำคำเดียว เช่น “ทอด” “ตื่น” “ย่าง” หรือคำประสม เช่น “เข็มขัด”

“จดหมาย” และส่วนใหญ่มักเป็นคำสามัญที่ใช้อยู่ทั่วไปในภาษาไทย มีเพียงบางข้อมูลที่ปรากฏเป็นราชาศัพท์ในภาษาไทย เช่น “ที่นั่ง” ใช้เป็นราชาศัพท์ในภาษาไทยว่า “พระที่นั่ง” คำว่า “สะพัก” ในราชาศัพท์ไทยว่า “ผ้าทรงสะพัก” เป็นต้น

๓.๔.๑.๔ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร หมายถึง ราชาศัพท์ที่มีส่วนแสดงความหมายหลักมาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤตประกอบกับภาษาเขมร ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น ๑๔๘ ข้อมูล ดังตัวอย่างราชาศัพท์ต่อไปนี้

ตารางที่ ๖๔ ตัวอย่างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร

ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
พระอัยกาท้าว	ปส.+ข.	ย่าทวด, ยายทวด ป. อัยกา ayyakā = น. ย่า, ยาย + ข. ท้าว = น. ทวด
พระอัยโกท้าว	ปส.+ข.	ปู่ทวด, ตาทวด ป. อัยโก ayyako จาก อัยก ayyaka = น. ปู่, ตา + ข. ท้าว = น. ทวด
พระสมอองเกสา	ข.+ปส.	หวี ข. สมออง = น. เครื่องทำให้สวย + ป. เกส kesa = น. ผม
พระราชภูเณียรทสสนกิจจ	ข.+ปส.	การเดินทางเยือน ข. ภูเณียร = น. การเดิน, การเดินทาง + ป. ทสสน dassana = น. การดู, การมอง, การเห็น, การทราบ, การเข้าใจ, ความรู้ชัด, ญาณ, โสดาปัตติมรรค, ตา สิ่งที่เห็นรูป, ทศนะ, ความเห็น, ลัทธิ, ทฤษฎี, การแสดง + ป. กิจจ kicca = น. กิจ, ธุระ, การงาน, หน้าที่, สิ่งที่ควรทำ
พระที่นั่งยนต์โหะ	ปส.+ข.	เครื่องบิน ป. ยนต์ yanta = น. ยนต์, เครื่องยนต์, เครื่องจักร, เครื่องกลไก + ข. โหะ = ก. เหาะ, ไปในอากาศ
ฉลากัพระทนต์	ข.+ปส.	ไม้จิ้มฟัน ข. ฉลากั ก. สลัก ปส. ทนต์ danta = น. ฟัน, งาช้าง

ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
รงพระสิริ	ข.+ปส.	หมอนหนุน(หัว) ข. รง = ก. รองข้างใต้, วางข้างใต้, รองรับ ป. สิริ <i>sira</i> = น. หัว, ยอด
สนงพระเนตร	ข.+ปส.	แว่นตา ข. สนง = น. ผู้แทน; ก. จ้าง, ออกตัวเป็นผู้แทน; คุณ. เป็นผู้แทน, เป็นสิ่งที่แทน ส. เนตร <i>netra</i> = น. ดวงตา
ทรงไสยทิวงคต	ข.+ปส.	ตาย ข. ไสย = ก. เสวย, ได้รับอารมณ์เป็นสุขหรือทุกข์ + ปส. ทิว <i>diva</i> = น. สวรรค์, วัน + คต <i>gata</i> = ก. ไปแล้ว
ทรงท้าวลสวนการ	ข.+ปส.	ฟัง ข. ท้าวล ก. รับ, ต้อนรับ, ยอมรับ + ป. สวน <i>savana</i> = น. การฟัง + อการ <i>ākāra</i> = น. อการ, ทำทาง, ทำนอง, มรรยาท

ราชาศัพท์ที่มีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาเขมร มักเป็นราชาศัพท์ที่เป็นคำประสมจากภาษาเขมรประกอบกับศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต หรือเกิดจากคำภาษาเขมรประกอบกับราชาศัพท์ที่เป็นคำภาษาบาลีสันสกฤต เป็นต้น

๓.๔.๑.๕ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาไทย

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาไทย หมายถึง ราชาศัพท์ที่มีส่วนแสดงความหมายหลักมาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤตประกอบกับภาษาไทย ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น ๘ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๖๕ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร

ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
ทรงย่างพระบาท	ท.+ปส.	ก. เดิน ท. ย่าง = ก. ยกเท้าก้าวไป, เดิน, เคลื่อนเข้าสู่ ปส. ปาถ <i>pāda</i> = น. เท้า, เชิง, เลี้ยว, เศษหนึ่งส่วนสี่, ราก, ปุ่ม

ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
ทรงพ่ายพระหस्तเลขา	ท.+ปส.	ก. ลงลายมือ ท. ลาย น. ลวดลาย, เป็นเส้น ๆ ส. หस्त hasta = น. มือ + ปส. เลขา lekhā = น. เส้น, รอย, ลาย, การเขียน, ลายมือเขียน, ภาพวาด, ภาพเหมือน, ขอบ, ริม, เส้นขอบ, ยอด
พระสุรเสียง	ปส.+ท.	น. เสียงแก้วกัณฑ์ ปส. สุร svara = น. เสียง, สระ + ท. เสียง = น.สิ่งที่รับรู้ได้ด้วยหู
พระอุณหสุภาภัก	ปส.+ท.	น. ผ้าผวย (ผ้าห่มนอน) ป. อุณห unha = น. ความร้อน; คุณ. ร้อน + ท. สะพัก น. น. ผ้าห่มเฉียงพาดทับบ่าซ้าย; ก. ห่มผ้า, ห่มคลุม
ยางนิวัตตน	ท.+ปส.	ก. กลับ ท. ย่าง = ก. ยกเท้าก้าวไป, เดิน, เคลื่อนเข้าสู่ + ป. นิวัตตน nivattana = น. การกลับ
เสฏฺจยางทสสนา	ท.+ปส.	ก. ไปดู ท. ย่าง = ก. ยกเท้าก้าวไป, เดิน, เคลื่อนเข้าสู่ + ป. ทสสน dassana = น. การดู, การมอง, การเห็น, การทราบ, การเข้าใจ, ความรู้ชัด, ญาณ, โสดาปัตติมรรค, ตา สิ่งที่เห็นรูป, ทักษะ, ความเห็น, ทัศนะ, ทฤษฎี, การแสดง
เสฏฺจยางนิวัตตน	ท.+ปส.	ก. กลับ ท. ย่าง = ก. ยกเท้าก้าวไป, เดิน, เคลื่อนเข้าสู่ + ป. นิวัตตน nivattana = น. การกลับ
พ่ายพระหस्तเลขา	ท.+ปส.	น. ลายเขียน ท. ลาย น. ลวดลาย, เป็นเส้น ๆ ส. หस्त hasta = น. มือ + ปส. เลขา lekhā = น. เส้น, รอย, ลาย, การเขียน, ลายมือเขียน, ภาพวาด, ภาพเหมือน, ขอบ, ริม, เส้นขอบ, ยอด

ราชาศัพท์ที่มีลักษณะนี้ มักเป็นราชาศัพท์ที่เป็นคำประสม เกิดจากคำภาษาไทยประกอบกับศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต หรือเกิดจากคำภาษาไทยประกอบกับราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต

๓.๔.๑.๖ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมรประกอบกับภาษาไทย

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาเขมรประกอบกับภาษาไทย หมายถึง ราชาศัพท์ที่มีส่วนแสดงความหมายหลักมาจากภาษาเขมรประกอบกับภาษาไทย ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น ๙ ข้อมูล ดังตัวอย่างราชาศัพท์ต่อไปนี้

ตารางที่ ๖๖ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาเขมรประกอบกับภาษาไทย

ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
พระแทนบนท์	ท.+ข.	น. เตียงนอน ท. แทน = น. ที่นั่งที่นอนเป็นต้นคล้ายเตียง แต่ไม่มีขารองรับ, ยกพื้น + ข. บนท์ = น. เตียงนอน
พระราชภูเณียรยาง	ข.+ท.	น. การเดินทางไป ข. ภูเณียร = น. การเดิน, การเดินทาง + ท. ย่าง = ก. ยกเท้าก้าวไป, เดิน, เคลื่อนเข้าสู่
พระราชภูเณียรยางทอด	ข.+ท.	น. การเดินทางไปดู ข. ภูเณียร = น. การเดิน, การเดินทาง + ท. ย่าง = ก. ยกเท้าก้าวไป, เดิน, เคลื่อนเข้าสู่ + ท. ทอด = ก. ทิ้ง, ปล่อยลง, ทิ้งลง, เหยียดยาวออกไป, พาดจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง
สูมยาง	ข.+ท.	ก. ขอให้ไป ข. สูม = ก. ขอ + ท. ย่าง = ก. ยกเท้าก้าวไป, เดิน, เคลื่อนเข้าสู่
สูมเสฎจยาง	ข.+ท.	ก. ขอให้ไป ข. สูม = ก. ขอ ท. ย่าง = ก. ยกเท้าก้าวไป, เดิน, เคลื่อนเข้าสู่
เสฎจยางช่วย	ท.+ข.	ก. ไปพบ ท. ย่าง = ก. ยกเท้าก้าวไป, เดิน, เคลื่อนเข้าสู่ + ข. ช่วย = ก. พบ
เสฎจยางเทา	ท.+ข.	ก. ไป ท. ย่าง = ก. ยกเท้าก้าวไป, เดิน, เคลื่อนเข้าสู่ + ข. เทา = ก. ไป
ถวายทอด	ข.+ท.	ก. ให้อู ข. ถวาย = ก. ให้อู (ราชาศัพท์) + ท. ทอด = ก. ทิ้ง, ปล่อยลง, ทิ้งลง, เหยียดยาวออกไป, พาดจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง

ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
พระที่นั่ง-	ข.+ท.	หน่วยเติมหน้าแสดงความเป็นราชาศัพท์ ข. พระ- = หน่วยเติมหน้าแสดงความเป็นราชาศัพท์ + ท. ที่ = น. พื้นที่, ตำแหน่ง + ท. นั่ง = ก. อากัรที่หย่อนกันให้ติดกับพื้นหรือ ที่รองเช่นเก้าอี้

ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาไทยประกอบภาษาเขมร ส่วนใหญ่เป็นกริยารราชาศัพท์ที่มีคำสามัญ ภาษาเขมรประกอบกับราชาศัพท์ที่มาจากภาษาไทย ส่วนใหญ่เป็นการประกอบกับคำกริยารราชาศัพท์ “ยาง” และ “ทต” นอกจากนี้ ยังพบหน่วยเติมหน้าที่มาจากภาษาไทยประกอบกับภาษาเขมร นั่นคือ **พระที่นั่ง-** ใช้เป็นหน่วยเติมหน้านามที่แสดงพาหะหรือสถานที่

๓.๔.๑.๗ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร และภาษาไทย ประกอบกัน

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร หมายถึง ราชาศัพท์ที่มีส่วนแสดงความหมายหลักมาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาไทยและภาษาเขมร ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น ๔ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๖๗ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร และภาษาไทยประกอบกัน

ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
พระราชภูเณียรยางนิวตตัน	ข.+ท.+ปส.	น. การเดินทางกลับ ข. ภูเณียร = น. การเดินทาง ท. ย่าง = ก.ยกเท้าก้าวไป, เดิน, เคลื่อนเข้าสู่ ป. นิวตตัน <i>nivattana</i> = น. การกลับ
มานพายพระหสฺตเลขา	ข.+ท.+ปส.	ก. ลงชื่อ ข. มาน ก. มี ท. ลาย น. ลวดลาย, เป็นเส้น ๆ ส. หสฺต <i>hasta</i> = น. มือ + ปส. เลขา <i>lekhā</i> = น. เส้น, รอย, ลาย, การเขียน, ลายมือเขียน, ภาพวาด, ภาพเหมือน, ขอบ, ริม, เส้นขอบ, ยอด

ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
ยางจุลพระทิววงศ์	ท.+ข.+ปส.	ก. ตาย (ใช้แก่กษัตริย์) ท. ย่าง = ก.ยกเท้าก้าวไป, เดิน, เคลื่อนเข้าสู่ ข. จุล = ก. เข้า ปส. ทิว diva = น. สวรรค์, วัน + คต gata = ก. ไปแล้ว
เสฏฐายางไสยพระทิววงศ์	ท.+ข.+ปส.	ก. ตาย (ใช้แก่กษัตริย์) ท. ย่าง = ก.ยกเท้าก้าวไป, เดิน, เคลื่อนเข้าสู่ ข. ไสย ปส. ทิว diva = น. สวรรค์, วัน + คต gata = ก. ไปแล้ว

ราชาศัพท์ที่มีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต เขมร และไทยประกอบกัน มักเป็นข้อความที่มีหน่วยกริยาและหน่วยนามประกอบกัน จึงปรากฏราชาศัพท์ที่มีที่มาจากทั้งภาษาบาลีสันสกฤต เขมร และไทยประกอบกัน

๓.๔.๑.๘ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาอื่น ๆ

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาอื่น ๆ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ *พระสาเลียง* ซึ่งมาจากภาษามอญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ ๖๘ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มาจากภาษาอื่น ๆ

ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
พระสาเลียง	มอญ	น. เสลียง สรง = น. คานหาม

ราชาศัพท์ *พระสาเลียง* นี้ ตรงกับราชาศัพท์ในภาษาไทยว่า “พระเสลียง” คำว่า “เสลียง” มีงมิตร ศรีประสิทธิ์ (๒๕๕๒ : ๓๙๔) ระบุว่า เป็นคำไทยที่ยืมจากภาษามอญว่า “สรง” /hərean/ น. คานหาม คำนี้เขมรน่าจะยืมไปจากภาษาไทยมากกว่าจะยืมจากภาษามอญโดยตรง เพราะเสียงพยัญชนะต้นในพยางค์ที่สอง ทั้งไทยและเขมรมีเสียงตรงกันคือ /ล l/ แต่ในภาษามอญเป็นเสียง /ร r/

๓.๔.๑.๙ ราชศัพท์ที่ไม่ทราบที่มา

ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่ยังไม่ทราบที่มาแน่ชัด ปรากฏ ๒ ข้อมูล คือ *พระอาเจียน* และ *ทรวงอาเจียน* ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ ๖๙ ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่ไม่ทราบที่มา

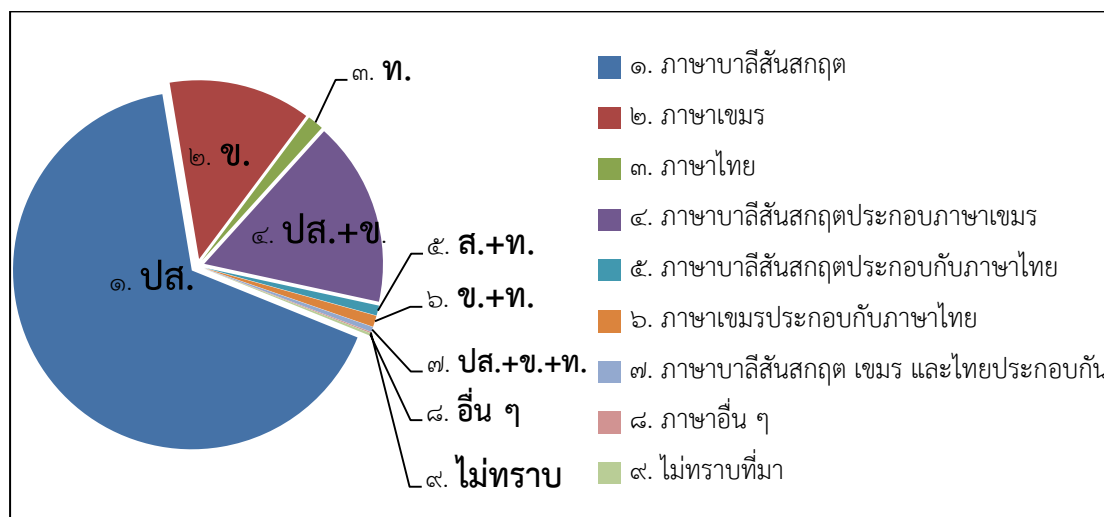
ราชศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
พระอาเจียน	ไม่ทราบ	น. รากที่อาเจียนออกมา คำว่า “อาเจียน” ยังไม่ทราบที่มาของคำแน่ชัดว่ามาจากภาษาใด ในคำสามัญภาษาเขมรใช้คำว่า “จงโอร”
ทรวงอาเจียน	ไม่ทราบ	ก. อาเจียน คำว่า “อาเจียน” ยังไม่ทราบที่มาของคำแน่ชัดว่ามาจากภาษาใด ในคำสามัญภาษาเขมรใช้คำว่า “จงโอร”

อาจสรุปที่มาของราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันได้ ดังตารางและแผนภูมิต่อไปนี้

ตารางที่ ๗๐ สรุปที่มาของราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

ที่มาของราชศัพท์	จำนวน	ร้อยละ
๑. ราชศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต	๕๘๗	๖๖.๒๕
๒. ราชศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร	๑๑๔	๑๒.๘๗
๓. ราชศัพท์ที่มาจากภาษาไทย	๑๓	๑.๔๗
๔. ราชศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร	๑๔๘	๑๖.๗๐
๕. ราชศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาไทย	๘	๐.๙๐
๖. ราชศัพท์ที่มาจากภาษาเขมรประกอบกับภาษาไทย	๙	๑.๐๒
๗. ราชศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับ ภาษาเขมร และภาษาไทยประกอบกัน	๔	๐.๔๕
๘. ราชศัพท์ที่มาจากภาษาอื่น ๆ	๑	๐.๑๑
๙. ราชศัพท์ที่ไม่ทราบที่มา	๒	๐.๒๓
รวม	๘๘๖	๑๐๐

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตมีจำนวนมากที่สุด ถึง ๕๘๖ ข้อมูล รองลงมาคือ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร จำนวน ๑๔๘ ข้อมูล และราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร จำนวน ๑๑๔ ข้อมูล ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาไทย ปรากฏเพียง ๑๕ ข้อมูลเท่านั้น ส่วนการประกอบกันลักษณะอื่น ๆ ปรากฏเพียงจำนวนเล็กน้อย ดังนี้ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมรประกอบกับภาษาไทย จำนวน ๙ ข้อมูล ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาไทย จำนวน ๘ ข้อมูล ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาเขมร และภาษาไทยประกอบกัน จำนวน ๔ ข้อมูล และ ราชาศัพท์ที่ไม่ทราบที่มาอีก ๒ ข้อมูล ดังแสดงด้วยแผนภูมิรูปวงกลมต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๘ สรุปที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

๓.๔.๒ การสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

จากการศึกษาราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน พบว่า นามราชาศัพท์ ลักษณะนามราชาศัพท์ สรรพนามราชาศัพท์ และกริยาราชาศัพท์ มีวิธีการสร้าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๔.๒.๑ การสร้างนามราชาศัพท์

นามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน มีจำนวนทั้งสิ้น ๖๑๔ ข้อมูล มีวิธีการสร้าง ๖ ลักษณะใหญ่ ดังต่อไปนี้

๑. ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นาม

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้อยู่หน่วยเต็มหน้า พระ- ประกอบกับนาม นามที่มาประกอบนี้ อาจเป็นนามภาษาบาลีสันสกฤต เขมร หรือภาษาอื่น และอาจเป็นนามสามัญหรือนามราชาศัพท์ก็ได้ เป็นปรากฏข้อมูลมากที่สุด จำนวน ๓๕๖ ข้อมูล สามารถจำแนกวิธีการสร้างในลักษณะนี้ออกเป็น ๙ วิธีย่อย ได้แก่

๑.๑	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตที่ไม่ใช้ทั่วไป	๑๕๖	ข้อมูล
๑.๒	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตที่เป็นศัพท์ สมาสและไม่ใช้ทั่วไป	๑๓๐	ข้อมูล
๑.๓	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตที่พบใช้ทั่วไป	๒๑	ข้อมูล
๑.๔	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาเขมรและภาษาอื่น	๑๙	ข้อมูล
๑.๕	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามที่เกิดจากการประสมคำ	๑๗	ข้อมูล
๑.๖	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤต + นามราชา ศัพท์แสดงอวัยวะร่างกาย	๔	ข้อมูล
๑.๗	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามที่ไม่ใช้ทั่วไป + กริยารราชาศัพท์	๔	ข้อมูล
๑.๘	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤต + ส่วนขยาย แสดงความหมายเกี่ยวกับกษัตริย์หรือ ความเป็นมงคล	๔	ข้อมูล
๑.๙	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาเขมร + ข้อความแสดง อำนาจ	๑	ข้อมูล

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๑ ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตที่ไม่ใช้

ทั่วไป

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้อยู่หน่วยเต็มหน้า พระ- ประกอบกับนามภาษาบาลีสันสกฤตที่ไม่ปรากฏใช้ทั่วไป มาใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏข้อมูลมากที่สุด จำนวน ๑๕๖ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๗๑ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลี
สันสกฤตที่ไม่ใช้ทั่วไป

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระกษี	พระ+กษี	จงเกะ	เอว	อวัยวะร่างกาย
พระเกสา	พระ+เกสา	สเก	ผม	อวัยวะร่างกาย
พระคณฑะ	พระ+คณฑะ	ถพาล	แก้ม	อวัยวะร่างกาย
พระตโจ	พระ+ตโจ	แสบก	หนัง	อวัยวะร่างกาย
พระธมณี	พระ+ธมณี	สรไสถมา (นหารู)	เส้นเลือด	อวัยวะร่างกาย
พระนาภี	พระ+นาภี	ผจิต	สะดือ	อวัยวะร่างกาย
พระอกชกา	พระ+อกชกา	ฉอิงฎงกำบิต	กระดุกไหปลาร้า	อวัยวะร่างกาย
พระเขษะ	พระ+เขษะ	ทีกมาต	น้ำลาย	เกี่ยวกับร่างกาย
พระลสิกา	พระ+ลสิกา	ทีกริลิต	น้ำเมือก	เกี่ยวกับร่างกาย
พระเสมหะ	พระ+เสมหะ	เสลสม	เสลด	เกี่ยวกับร่างกาย
พระเขฎฐา	พระ+เขฎฐา	บง, จบง	พี่ชาย	เครือญาติ
พระนตดา	พระ+นตดา	เงา	หลาน	เครือญาติ
พระบุตรา	พระ+บุตรา	กุนปรัส	ลูกชาย	เครือญาติ
พระสสุระ	พระ+สสุระ	โอพุกเกมง	พ่อตา	เครือญาติ
พระสสุ	พระ+สสุ	มาตาเกมง	แม่ยาย	เครือญาติ
พระสุณิสา	พระ+สุณิสา	กุนปรัสสาตรี	ลูกสะใภ้	เครือญาติ
พระครุก	พระ+ครุก	สลาบปากกา	ปากกา	เครื่องใช้
พระทณฑะ	พระ+ทณฑะ	ฉีจระต	ไม้เท้า	เครื่องใช้
พระปธาน	พระ+ปธาน	สาชีครบ	ผ้าซี	เครื่องใช้
พระมสี	พระ+มสี	ทีกเขมา, ทีกสรเสร	น้ำหมึก	เครื่องใช้
พระยมกา	พระ+ยมกา	จงเก๊ะ	ตะเกียบ	เครื่องใช้
พระสณฑาส	พระ+สณฑาส	จนทาส	แหนบ	เครื่องใช้
พระมาลา	พระ+มาลา	ม้วก	หมวก	เสื้อผ้า
พระกณฑล	พระ+กณฑล	ทุหุ	ตุ้มหู	ประดับ
พระพาซี	พระ+พาซี	เสะ	ม้า	สัตว์พาหนะ

จากตัวอย่างข้อมูลราชาศัพท์ในตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า ศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตที่นำมาประกอบหน่วยเต็มหน้า พระ- เพื่อใช้เป็นราชาศัพท์ เป็นศัพท์ที่มีได้ปรากฏใช้เป็นคำสามัญและมีได้ใช้อยู่ทั่วไปในภาษา

เมื่อพิจารณาวงความหมายของราชาศัพท์ที่มีการสร้างในลักษณะนี้ พบวงความหมายดังต่อไปนี้

๑. ความหมายเกี่ยวกับอวัยวะร่างกายและสิ่งเกี่ยวกับร่างกาย	จำนวน	๘๐	ข้อมูล
๒. ความหมายเกี่ยวกับเครือญาติ	จำนวน	๓๑	ข้อมูล
๓. ความหมายเกี่ยวกับเครื่องใช้สอย	จำนวน	๒๓	ข้อมูล
๔. ความหมายเกี่ยวกับเสื้อผ้าและเครื่องประดับ	จำนวน	๘	ข้อมูล
๕. ความหมายเกี่ยวกับโรคและอาการป่วย	จำนวน	๔	ข้อมูล
๖. ความหมายอื่น ๆ	จำนวน	๑๐	ข้อมูล

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างด้วยการเติมหน่วยเติมหน้า พระ- กับศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตที่ไม่ใช้ทั่วไป ส่วนมากมีความหมายเกี่ยวกับอวัยวะร่างกายและสิ่งเกี่ยวกับร่างกาย รองลงมาจึงเป็นราชาศัพท์เกี่ยวกับเครือญาติและเครื่องใช้สอย

๑.๒ ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตที่เป็นศัพท์สมาสและไม่ใช้ทั่วไป

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเติมหน้า พระ- ประกอบกับนามภาษาบาลีสันสกฤตที่เป็นศัพท์สมาส และไม่ปรากฏใช้ทั่วไป นำมาใช้เป็นราชาศัพท์ พบข้อมูลเป็นจำนวนมากเป็นอันดับที่ ๒ ปรากฏจำนวน ๑๓๐ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๗๒ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตที่เป็นศัพท์สมาสและไม่ใช้ทั่วไป

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระองค์คุณฐงค์ลี	พระ+องค์คุณ-องค์ลี	มรามแม่ไถ่	นิ้วโป้ง	อวัยวะร่างกาย
พระกนิฐ์องค์ลี	พระ+กนิฐ์-องค์ลี	มรามนางไถ่	นิ้วนาง	อวัยวะร่างกาย
พระอนุชองค์ลี	พระ+อนุช-องค์ลี	มรามกุนไถ่	นิ้วก้อย	อวัยวะร่างกาย
พระปทราชี	พระ+ปท-ราชี	กรโย	ขวัญ	อวัยวะร่างกาย
พระขานมละ	พระ+ขาน-มละ	อาจมจรมะ	ขี้มูก	เกี่ยวกับร่างกาย
พระชิวหาวิโสธรณ์	พระ+ชิวหา-วิโสธรณ์	เฉีโขนสอณฎาต	ไม้ชูดลิ้น	เครื่องใช้
พระทนต์กฐฐ์	พระ+ทนต์-กฐฐ์	เฉีจาก์เฮมญ	ไม้จิ้มฟัน	เครื่องใช้
พระสุวณณโกจฉะ	พระ+สุวณณ-โกจฉะ	เกาอี้	เก้าอี้	เครื่องใช้

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระปานโกสะ	พระ+ปาน-โกสะ	ภูบแต	ขวดชา	เครื่องใช้
พระปานถาลกะ	พระ+ปาน-ถาลกะ	แพงแต	ถ้วยชา	เครื่องใช้
พระเชษฐภคินี	พระ+เชษฐ-ภคินี	บงสตรี	พี่สาว	เครือญาติ
พระเชษฐภคิตา	พระ+เชษฐ-ภคิตา	บงปรัสเซีย	พี่ชาย	เครือญาติ
พระธิดูปตี	พระ+ธิดู-ปตี	กุนปราปรัสเซีย	ลูกเขยชาย	เครือญาติ
พระภคินีภคินิ	พระ+ภคินี-ภคินิ	บฏีรับบงสตรีกบฏอนสตรี	สามีของพี่สาวหรือน้องสาว	เครือญาติ
พระสสุเทวี	พระ+สสุ-เทวี	มาตาเกมง	แม่ยาย	เครือญาติ
พระธุมวณัฐิ	พระ+ธุม-วณัฐิ	บารี	บุหรี	เครื่องบริโภค
พระทาทโรค	พระ+ทาท-โรค	ครุน	ไข้	โรค-อาการป่วย
พระสุพรมโกสบาท	พระ+สุพรม-โกส-บาท	โสรมเชิง	ถุงเท้า	เสื้อผ้า
พระสุณณยาน	พระ+สุณณ-ยาน	แครยานมาส	ยานทอง	พาหนะ
พระนิเวสนฐาน	พระ+นิเวสน-ฐาน	ทืออาสริยเนาชานิจจ	ที่อาศัยอยู่เป็นนิตย	สถานที่

นามราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างดังปรากฏในตัวอย่างข้างต้น เป็นการนำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตที่เป็นศัพท์สมาสซึ่งไม่ปรากฏใช้ทั่วไป มาประกอบกับหน่วยเต็มหน้า พระ- ศัพท์สมาสที่พบส่วนใหญ่ไม่พบในภาษาเดิม น่าจะเป็นการนำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตมาประกอบใช้เป็นราชาศัพท์

เมื่อพิจารณาวงความหมายของราชาศัพท์ที่มีการสร้างในลักษณะนี้ พบวงความหมายดังต่อไปนี้

๑. ความหมายเกี่ยวกับอวัยวะร่างกายและสิ่งเกี่ยวกับร่างกาย	จำนวน	๓๗	ข้อมูล
๒. ความหมายเกี่ยวกับเครื่องใช้สอย	จำนวน	๓๓	ข้อมูล
๓. ความหมายเกี่ยวกับเครือญาติและบุคคล	จำนวน	๑๘	ข้อมูล
๔. ความหมายเกี่ยวกับอาหารและเครื่องบริโภค	จำนวน	๑๑	ข้อมูล
๕. ความหมายเกี่ยวกับโรคและอาการป่วย	จำนวน	๑๐	ข้อมูล
๖. ความหมายเกี่ยวกับเสื้อผ้าและเครื่องประดับ	จำนวน	๑๐	ข้อมูล
๗. ความหมายอื่น ๆ	จำนวน	๑๑	ข้อมูล

จะเห็นได้ว่า วงความหมายของนามราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างแบบนี้ มีลักษณะตรงกับวิธีการสร้างนามราชาศัพท์ด้วยการใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตที่ไม่ใช้ทั่วไป แต่พบ

กลุ่มความหมายเกี่ยวกับอาหารและเครื่องบริโภคเพิ่มขึ้น และกลุ่มความหมายที่พบมากตรงกันคือ ความหมายเกี่ยวกับอวัยวะร่างกายและสิ่งเกี่ยวกับร่างกาย

นอกจากนี้ น่าสังเกตว่า ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างแบบนี้ มักมีคำสามัญเป็นคำประสม โดยเฉพาะราชาศัพท์ที่มีวงความหมายเกี่ยวกับอวัยวะร่างกายและเครื่องญาติ เช่น พระองค์กุฎฐงค์คูลี ตรงกับคำสามัญ “มรามเมไถ” นิ้วหัวแม่มือ พระกนิษฐงค์คูลี ตรงกับคำสามัญ “มรามนางไถ” พระเชษฐภคินี ตรงกับคำสามัญ “บงปรัส” พี่ชาย พระเชษฐภคินี ตรงกับคำสามัญ “บงสรี” พี่สาว เป็นต้น จึงอาจมีการสร้างราชาศัพท์ด้วยการประกอบรูปคำให้สอดคล้องกับคำสามัญ หรืออาจเป็นคำที่ไม่เคยปรากฏสิ่งของลักษณะดังกล่าวในภาษาบาลีสันสกฤต เช่น พระธมวภูฏี พระสุพรรณโกสบาท พระปานโกสยะ เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าว เมื่อใช้เป็นราชาศัพท์จึงต้องใช้วิธีการสร้างด้วยการนำคำภาษาบาลีสันสกฤตมาสมาสกัน

๑.๓ ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตที่พบใช้

ทั่วไป

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้อยู่เติมหน้า พระ- ประกอบกับนามภาษาบาลีสันสกฤตที่พบใช้ทั่วไป นำมาใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏจำนวน ๒๑ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๗๓ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตที่พบใช้ทั่วไป

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระกิตติยศ	พระ+กิตติยศ	กิตติยศ	เกียรติยศ	ชื่อ
พระรูป	พระ+รูป	รูป	รูป	เครื่องใช้
พระประธาน	พระ+ประธาน	ประธาน	ประธาน	ตำแหน่งหน้าที่
พระมกุฎ	พระ+มกุฎ	มกุฎ	มงกุฎ	เครื่องประดับ
พระโรค	พระ+โรค	โรค	โรค	โรค
พระวตตมาน	พระ+วตตมาน	วตตมาน	การปรากฏ	การอยู่-มี
พระวิญญานกษณธ	พระ+วิญญานกษณธ	วิญญานกษณธ	วิญญาน	เกี่ยวกับร่างกาย
พระสุภาพ	พระ+สุภาพ	สุภาพ	สุภาพ	โรค-สุภาพ
พระหตถเลขา	พระ+หตถเลขา	หตถเลขา	ลายเซ็น	หนังสือ-เอกสาร
พระอสุจิ	พระ+อสุจิ	ทีกกาม	น้ำอสุจิ	นาม

ราชาศัพท์ที่มีการสร้างในรูปแบบนี้ เป็นการใช้นิพจน์เติมหน้า พระ- ประกอบกับนามภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏใช้ทั่วไป กล่าวคือ ปรากฏใช้เป็นคำสามัญหรือใช้เป็นคำทั่วไปในภาษาเขมร วิธีการสร้างดังกล่าว จึงเป็นการใช้นิพจน์เติมหน้า พระ- ประกอบเข้ากับคำนามสามัญ เพื่อใช้เป็นราชาศัพท์

ราชาศัพท์ที่ปรากฏมีความหมายที่หลากหลาย จึงไม่สามารถจำแนกกลุ่มความหมายได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม น่าสังเกตว่า ศัพท์บาลีสันสกฤตที่ใช้เป็นราชาศัพท์กลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มักเป็นคำที่ปรากฏในภาษาเขียนหรือภาษาระดับทางการ เช่น คำว่า “กิตติยศ” เป็นคำที่ใช้ในภาษาระดับทางการ ในภาษาทั่วไปอาจใช้ว่า “เกียรติโสมะ” หมายถึง ชื่อเสียง หรือคำว่า “หตุลเลขา” ในภาษาทั่วไป มักใช้ว่า “สุญญ” หมายถึง ลายเซ็น เช่นเดียวกับคำว่า “อสุจิ” มักพบในข้อความทางการแพทย์หรืองานทางวิชาการ โดยทั่วไปอาจใช้ว่า “ทีกกาม” หมายถึง น้ำกาม เป็นต้น ดังนั้นการสร้างราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ จึงอาจเป็นการนำคำที่ใช้ในภาษาระดับทางการมาประกอบหน่วยเติมหน้า พระ- เพื่อใช้เป็นราชาศัพท์

๑.๔ ใช้นิพจน์เติมหน้า พระ- + นามภาษาเขมรและภาษาอื่น

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิพจน์เติมหน้า พระ- ประกอบกับนามภาษาเขมรหรือภาษาอื่น ๆ มาใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏจำนวน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๗๔ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้นิพจน์เติมหน้า พระ- + นามภาษาเขมรและภาษาอื่น

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระขนล	พระ+ขนล	เขนียแพอก	หมอนอิง	เครื่องใช้
พระทมรง	พระ+ทมรง	เครื่องทรง	เครื่องทรง	เครื่องใช้
พระบนท	พระ+บนท	แครก	เตียงนอน	เครื่องใช้
พระภูณาก	พระ+ภูณาก	ผทะ	บ้าน	สถานที่
พระเรียม	พระ+เรียม	บง, จบง	พี	เครื่องญาติ
พระบนทูล	พระ+บนทูล	สมฎี, การนียาย	คำพูด, การพูด	ถ้อยคำ
พระแสง	พระ+แสง	อาวุธ	อาวุธ	อาวุธ
พระที่นั่ง	พระ+ที่นั่ง	ยานขันชะ, ปราสาท	พาหนะ, ปราสาท	สถานที่, พาหนะ
พระสาเลียง	พระ+สาเลียง	สาเลียง	เสลียง	พาหนะ

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระอาเจียน	พระ+อาเจียน	กมอ้วต	รากที่อาเจียน	เกี่ยวกับร่างกาย

ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ พบว่า เป็นการประกอบคำว่า พระ- หน้าคำภาษาเขมรจำนวน ๑๕ ข้อมูล เช่น พระชนล พระทมร่ง พระบนท์ คำภาษาไทย ๒ ข้อมูล ได้แก่ พระที่นั่ง และ พระสุภาภัก คำภาษามอญ ๑ ข้อมูล คือ พระสาเลียง และยังไม่มีทราบที่มาจากอีก ๑ ข้อมูล คือ พระอาเจียน

คำภาษาเขมรที่นำมาประกอบหน่วยเติมหน้า พระ- พบทั้งที่เป็นคำสามัญ เช่น พระชนล พระทมร่ง และคำราชาศัพท์ เช่น พระบนท์ พระภูณิก

คำภาษาไทยที่นำมาใช้เป็นราชาศัพท์ พบทั้งที่เป็นราชาศัพท์ในภาษาไทย คือคำว่า พระที่นั่ง มาจากราชาศัพท์ภาษาไทยว่า “พระที่นั่ง” และที่เป็นคำทั่วไปในภาษาไทย คือคำว่า พระสุภาภัก มาจาก “สะพัก” หมายถึง ผ้าห่มเฉียงพาดทับบ่าซ้าย เรียกว่า ผ้าสะพัก ในภาษาไทยใช้เป็นราชาศัพท์ว่า “ผ้าทรงสะพัก”

ส่วนคำว่า พระสาเลียง และ พระอาเจียน พบว่า ใช้ตรงกับราชาศัพท์ในภาษาไทยว่า “พระเสลียง” และ “พระอาเจียน”

เมื่อพิจารณาวงความหมาย พบว่า ราชาศัพท์ที่สร้างในลักษณะนี้ ส่วนใหญ่มีความหมายเกี่ยวกับเครื่องใช้และสถานที่

๑.๕. ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามที่เกิดจากการประสมคำ

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นามเติมหน้า พระ- ประกอบกับนามที่เป็นการประสมคำ กล่าวคือ เป็นการประกอบคำภาษาเขมรเข้ากับภาษาอื่น ๆ หรือเป็นการประกอบคำภาษาอื่น ๆ เข้าด้วยกัน ปรากฏจำนวน ๑๗ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๗๕ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามที่เกิดจากการประสมคำ

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระสมอองเกสา	พระ+สมออง-เกสา	สนิต	หวี	เครื่องใช้
พระสมอองเกลี	พระ+สมออง-เกลี	กุราสสิตสก์	หวีเสนียด	เครื่องใช้

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระสุรเสียง	พระ+สุร-เสียง	สัฟเฟกเลียวกลา	เสียงแก้วกล้า	ถ้อยคำ
พระยานุมาส	พระ+ยาน-มาส	แคเรียน	คานหามมีพนักปิดทอง	พาหะ
พระศรีสว่าง	พระ+ศรี-สว่าง	บารี	บุหรี	อาหาร
พระศรีสลิก	พระ+ศรี-สลิก	มลูบาย	พลูข้าว	อาหาร
พระอวยกาทวด	พระ+อวยกา-ทวด	ซีญทวด	ย่าทวด, ยายทวด	เครือญาติ
พระอวยโกทวด	พระ+อวยโก-ทวด	ซีดาทวด	ปู่ทวด, ตาทวด	เครือญาติ
พระอุณหสุภา	พระ+อุณห-สุภา	ภ้วย	ผ้าผวย (ผ้าห่มนอน)	เสื้อผ้า
พระสิดสุภา	พระ+สิด-สุภา	ไสบชรลกทีก	ไสบย้อมน้ำ	เสื้อผ้า

จะเห็นได้ว่า นามราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการใช้นิพนธ์เติมหน้า พระ- ประกอบกับนามที่เกิดจากคำในภาษาต่าง ๆ ประสมกัน ดังเช่น *พระสมอวงเกลา พระสมอวงเกลี* เป็นคำภาษาเขมรประกอบกับภาษาบาลีสันสกฤต *พระสุรเสียง พระอุณหสุภา* *พระสิดสุภา* เป็นคำภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับคำไทย เป็นต้น

วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ในลักษณะนี้ คล้ายคลึงกับวิธีการสร้างนามราชาศัพท์ด้วยการใช้นิพนธ์เติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตที่เป็นคำสมาส

ส่วนวงความหมายที่พบ ส่วนใหญ่เป็นความหมายเกี่ยวกับเครือญาติและบุคคล

๑.๖ ใช้นิพนธ์เติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤต + นามราชาศัพท์แสดงอวัยวะร่างกาย

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิพนธ์เติมหน้า พระ- ประกอบนามภาษาบาลีสันสกฤต และประกอบนามราชาศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับอวัยวะร่างกาย ปรากฏจำนวน ๔ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๗๖ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้นิพนธ์เติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤต + นามราชาศัพท์แสดงอวัยวะร่างกาย

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระกนิจฉาพระภคตร	พระ+กนิจฉา+พระภคตร	กนแสงชุตมุข	ผ้าเช็ดหน้า	เครื่องใช้
พระกนิจฉาพระหส	พระ+กนิจฉา+พระหส	กนแสงชุตโฏ	ผ้าเช็ดมือ	เครื่องใช้
พระกนิจฉาพระองค	พระ+กนิจฉา+พระองค	กนแสงชุตขลวัน	ผ้าเช็ดตัว	เครื่องใช้

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระกนิจฉาพระโอสฐ์	พระ+กนิจฉา+พระโอสฐ์	กนแสงชุตมาต	ผ้าเช็ดปาก	เครื่องใช้

นามราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ พบว่าเป็นการใช้หน่วยเติมหน้า พระ- ประกอบกับคำว่า “กนิจฉา” หมายถึง ผ้าสำหรับเช็ด ประกอบกับราชาศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับอวัยวะร่างกาย ได้แก่ “พระภกตฺร” หน้า “พระหุต” มือ “พระองค” ตัว และ “พระโอสฐ์” ปาก

๑.๗ ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามที่ไม่ใช้ทั่วไป + กริยาราช

ศัพท์

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเติมหน้า พระ- ประกอบกับนามที่ไม่ใช้ทั่วไป และประกอบกับกริยาราชศัพท์ ปรากฏจำนวน ๔ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๗๗ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามที่ไม่ใช้ทั่วไป + กริยาราชศัพท์

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระกนิจฉาบงค	พระ+กนิจฉา+บงค	กนแสงทราบถวายบงค	ผ้ารองถวายบังคม	เครื่องใช้
พระธาราบงคน	พระ+ธารา+บงคน	ทีกกลางอาจรม	น้ำล้างอุจจาระ	เครื่องใช้
พระแทนบนท	พระ+แทน+บนท	แครนูก	เตียงนอน	เครื่องใช้
พระกรยาโสงย	พระ+กรยา+โสงย	บาย	ข้าว	อาหาร

ราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการประกอบหน่วยเติมหน้า พระ- กับนามที่ไม่ปรากฏใช้ทั่วไป ทั้งจากภาษาบาลีสันสกฤต ได้แก่คำว่า “กนิจฉา” และ “ธารา” จากภาษาเขมร คือ “กรยา” และ จากภาษาไทยคือ “แทน” (แทน) ประกอบกับกริยาราชศัพท์

กริยาราชศัพท์ที่ประกอบนี้ ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายความหมายของคำนามข้างหน้าเพื่อออกวัตถุประสงค์ของนามว่าใช้สำหรับสิ่งใด เช่น พระแทนบนท คำว่า “บนท” เป็นกริยาราชศัพท์ หมายถึง นอน จึงเป็นการบอกวัตถุประสงค์ของคำว่า “แทน” ว่าใช้สำหรับนอน เป็นต้น

นามราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ จะสังเกตได้ว่า มีลักษณะเป็นการถ่ายทอดความหมายจากคำสามัญ เช่น คำสามัญ “แครก” หมายถึง เตี้ยงนอน คำว่า “แคร-เตี้ยง” เทียบเป็นราชาศัพท์ได้ว่า “พระแทน” ส่วนคำว่า “แครก-นอน” เทียบเป็นกริยารราชาศัพท์ได้ว่า “บนท์” เป็นต้น

๑.๘ ใช้หน่วยเติมหน้า พระ - + นามภาษาบาลีสันสกฤต + ส่วนขยายแสดงความหมายเกี่ยวกับกษัตริย์หรือความเป็นมงคล

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเติมหน้า พระ- ประกอบกับนามภาษาบาลีสันสกฤต แล้วประกอบกับส่วนขยายที่มีความหมายเกี่ยวกับกษัตริย์หรือความเป็นมงคล ปรากฏจำนวน ๔ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๗๘ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเติมหน้า พระ - + นามภาษาบาลีสันสกฤต + ส่วนขยายแสดงความหมายเกี่ยวกับกษัตริย์หรือความเป็นมงคล

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระขันราชา	พระ+ขัน+ราชา	ขัน	ขรรค์	เครื่องใช้
พระมกุฎราชา	พระ+มกุฎ+ราชา	มกุฎราชา	มงกุฎราช	เครื่องใช้
พระพรชัย	พระ+พร+ชัย	พร	พรชัย	พร
พระพรชัยมงคล	พระ+พรชัย+มงคล	พร	พระ	พร

นามราชาศัพท์ข้างต้นเป็นการประกอบหน่วยเติมหน้า พระ- เข้ากับนามภาษาบาลีสันสกฤต และประกอบส่วนขยายที่มีความหมายเกี่ยวกับกษัตริย์ คือ “ราชา” หรือที่มีความหมายแสดงความหมายเป็นมงคล ได้แก่ “ชัย” และ “ชัยมงคล”

๑.๙ ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามภาษาเขมร + ข้อความแสดงอำนาจ

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเติมหน้า พระ- ประกอบกับนามภาษาเขมร และประกอบกับข้อความแสดงอำนาจ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียวคือคำว่า พระบนทูลสุรสีหนาท ดังนี้

ตารางที่ ๓๙ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาเขมร +
ข้อความแสดงอำนาจ

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระบนทูลสุรสีหนาท	พระ+บนทูล+สุรสีหนาท	พากย์	คำพูด	ถ้อยคำ

นามราชาศัพท์นี้เกิดจากการใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- ประกอบกับนามภาษาเขมร “บนทูล” ใช้เป็นนามราชาศัพท์ว่า “พระบนทูล” หมายถึง คำสั่ง และประกอบกับข้อความว่า “สุรสีหนาท” ซึ่งหมายถึง เสียงที่มีความก้องกังวานดุจราชสีห์

๒. ใช้หน่วยเต็มหน้า พระราช- + นาม

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้หน่วยเต็มหน้า พระราช- ประกอบกับนาม ปราบกฏข้อมูลจำนวนมากที่สุตรงลงมา คือ ๔๘ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๐ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า พระราช- + นาม

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระราชเปสกกมม	พระราช+เปสกกมม	เปสกกมม	ภารกิจ	หน้าที่/งาน
พระราชวณทกกิจจ สวาคมน์	พระราช+วณทกกิจจ สวาคมน์	สวาคมน์	การต้อนรับ	หน้าที่/งาน
พระราชบณฎ้า	พระราช+บณฎ้า	บณฎ้า	คำสั่ง	คำสั่ง
พระราชโองการ	พระราช+โองการ	บงคาบ่	คำสั่ง	คำสั่ง
พระราชส่เณ็	พระราช+ส่เณ็	ส่เณ็	คำแนะนำ	ถ้อยคำ
พระราชภคนโย	พระราช+ภคนโย	เจา	หลาน	ญาติ
พระราชภควตติสุนนิสา	พระราช+ภควตติสุนนิสา	เจาปรสาสิรี	หลานสะใภ้	ญาติ
พระราชนิพนธ	พระราช+นิพนธ	นิพนธ	เนื้อความที่แต่ง	หนังสือ
พระราชโองการเลขา	พระราช+โองการเลขา	ส่บุตรกิจจราชการ	จดหมายราชการ	หนังสือ
พระราชตมริระ	พระราช+ตมริระ	เสกภูมิตรีระ	ความคิด	ความคิด
พระราชหญัยร์เภิบ เตรกอร	พระราช+หญัยร์เภิบ เตรกอร	เสกภูมิตรีเภิบ เตรกอร	ความปลาบปล้ม ยินดี	ความรู้สึก

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วง ความหมาย
พระราชภูเณียรทสสนกิจจ	พระราช+ภูเณียรทสสนกิจจ	ภูเณียรทสสนกิจจ	การเดินทางเยือน	เดินทาง
พระราชมาตุภูมินิวตตัน	พระราช+มาตุภูมินิวตตัน	มาตุภูมินิวตตัน	การกลับประเทศ	เดินทาง
พระราชขุททกาลัย	พระราช+ขุททกาลัย	ขุททกาลัย	สำนักงาน, ออฟฟิศ	สถานที่
พระราชโรง	พระราช+โรง	โรงทพัลภณียิว	โรงรับแขก	สถานที่
พระราชกุศล	พระราช+กุศล	กุศล	กุศล	กุศล
พระราชสวตธิภาพ	พระราช+สวตธิภาพ	สวตธิภาพ	สวัสติภาพ	สุข
พระราชตังนาง	พระราช+ตังนาง	ตังนาง	ผู้แทน	บุคคล
พระราชสวนาการ	พระราช+สวนาการ	สวนาการ	การฟัง, การสนทนา	ปฏิสัมพันธ์
พระราชมานะ	พระราช+มานะ	เฉีฆนาค	ไม้วัด	เครื่องใช้

นามที่นำมาประกอบกับหน่วยเต็มหน้า พระราช- นี้ พบว่า เป็นภาษาบาลีสันสกฤตหรือภาษาเขมร หรือภาษาต่าง ๆ ประกอบกัน และพบทั้งที่เป็นนามสามัญ และนามที่ไม่ปรากฏใช้ทั่วไป

เมื่อพิจารณาความหมายของนามราชาศัพท์กลุ่มนี้ พบว่า สามารถจำแนกกลุ่มความหมายได้ ดังนี้

๑. ความหมายเกี่ยวกับหน้าที่การงาน	จำนวน	๑๗	ข้อมูล
๒. ความหมายเกี่ยวกับคำพูดและถ้อยคำ	จำนวน	๑๑	ข้อมูล
๓. ความหมายเกี่ยวกับเครือญาติ	จำนวน	๑๐	ข้อมูล
๔. ความหมายเกี่ยวกับหนังสือ เอกสาร และสารตรา	จำนวน	๑๐	ข้อมูล
๕. ความหมายเกี่ยวกับความคิด จิตใจ หรือความรู้สึก	จำนวน	๙	ข้อมูล
๖. ความหมายเกี่ยวกับการเดินทาง	จำนวน	๙	ข้อมูล
๗. ความหมายเกี่ยวกับสถานที่	จำนวน	๗	ข้อมูล
๘. ความหมายอื่น ๆ	จำนวน	๒๕	ข้อมูล

จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์กลุ่มนี้มีความหมายที่ค่อนข้างหลากหลาย แตกต่างกับการใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- ที่ส่วนใหญ่มักมีความหมายเกี่ยวกับอวัยวะร่างกาย เครือญาติ เครื่องใช้สอย แต่ราชาศัพท์กลุ่มนี้ความหมายส่วนใหญ่เกี่ยวกับหน้าที่การงาน คำพูดหรือถ้อยคำ เครือญาติ และหนังสือ เอกสาร และสารตรา ไม่พบความหมายเกี่ยวกับอวัยวะร่างกาย

นามราชาศัพท์กลุ่มนี้ ส่วนใหญ่เป็นราชาศัพท์ที่ใช้กับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศ์ชั้นสูง แต่ก็พบว่า บางข้อมูลใช้กับเชื้อพระวงศ์ชั้นสมเด็จและพระองค์เจ้าเช่นกัน

ราชาศัพท์ข้างต้นปรากฏการใช้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

โลกปรธานวิหารนิงศาสนิกกาตุลิกบานถวายพระราชวณทนกิจจสวาคมน์ปรกบโถย
ภาพขงพ่งขพส์ ถวายพระราชวตตมานฎ์อุตตงอุตตมรสพระกรุณาชาอมจาสชีวิตเลิตบุง นิง
บัวงส้างภูล่พระชามจาสช่วยปีบัจแถรกสานิงโปรสพร์นวุพระพรชัยมงคลถวายพระกรุณาชาอมจาส
ชีวิตเลิตบุง

ประธานวิหารและศาสนิกคาทอลิก ได้ถวายการต้อนรับประกอบด้วย
ความสูงส่ง ถวายการปรากฏพระองค์อันสูงส่งยิ่งแห่งพระกรุณาเป็นเจ้าชีวิตเหนือหัว กับ
บวงสรวงแก่พระเป็นเจ้าให้ช่วยบำรุงรักษาและโปรดพรหมซึ่งพระพรชัยมงคลถวายพระกรุณาเป็นเจ้า
ชีวิตเหนือหัว^{๑๓}

(พระราชกิจฯ วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๔๙)

สมเฎจพระราม นโรตตม บุปผาเทวี พระราชต๋นางพระมหากษัตริย์บานยางชาพระราชอธิปัตตี
เนาขุนงพิธิสังฆทานถวายพระราชกุศลถวายพระวิญญาณกขันธ สมเฎจนโรตตม นรินทรพงส
แถลปรพริตเตทาเนาพระเจดีย์ตักล่พระอัฐิธาตุสมเฎจนโรตตม นรินทรพงสกุณงพระอุโปสถ
รัตนาราม พระแกวมรกตกุณงพระบรมราชวัง ฯ

สมเด็จพระพีนางเธอ นโรตม บุปผาเทวี ผู้แทนพระองค์พระมหากษัตริย์ ได้เสด็จไปเป็น
ประธานในพิธีสังฆทานถวายพระราชกุศล ถวายดวงพระวิญญาณ สมเด็จพระนโรตม นรินทรพงษ์
ซึ่งประกอบพิธีในพระเจดีย์ที่ตั้งพระอัฐิธาตุสมเด็จพระนโรตม นรินทรพงษ์ ในพระอุโบสถ
รัตนาราม พระแกวมรกต ในพระบรมมหาราชวัง ฯ

(พระราชกิจฯ วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๔๙)

^{๑๓} การแปลข้อความข้างต้น เป็นการแปลรักษาความหมายตามรูปภาษาเดิมในภาษาเขมร จึงไม่ตรงกับการ
ใช้ราชาศัพท์ในภาษาไทย เพราะในภาษาไทยไม่มีคำที่ตรงกับราชาศัพท์ พระราชวณทนกิจจสวาคมน์ ซึ่งหมายถึง
การไหว้ต้อนรับ และไม่มีคำตรงกับ พระราชวตตมาน ซึ่งหมายถึง การปรากฏตัว ตรงกับภาษาอังกฤษว่า presence
หากแปลถ้อยความเป็นภาษาไทย อาจแปลได้ว่า “ประธานวิหารและศาสนิกชนชาวคาทอลิก ได้เฝ้า ฯ รับเสด็จ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และได้ขอพรแก่พระผู้เป็นเจ้าให้ช่วยบำรุงรักษาและโปรดประทานพระพรชัยมงคล
ถวายแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”

๓. ใช้หน่วยเต็มหน้า ราช- + นาม

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นามเต็มหน้า ราช- ประกอบกับนาม ปรากฏจำนวน ๒๙ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๘๑ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า ราช- + นาม

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
ราชโยสิต	ราช+โยสิต	ปรพนธ	ภรรยา	ญาติ
ราชสรีงคาร	ราช+สรีงคาร	สรีพระสน	พระสนม	ญาติ
ราชกุลฐาน	ราช+กุลฐาน	ทึลเนาในราชตรกูล	ที่อยู่ในราชตระกูล	สถานที่
ราชสมนาก	ราช+สมนาก	ลึเนา	ที่อยู่	สถานที่
ราชูปตมม	ราช+อุปตมม	เสจกฏีทึนุกบมรุง, การม จุงเณฎีม	การทำนุบำรุง, การ เกื้อกูล	หน้าที่/งาน
ราชรงค์	ราช+รงค์	ปราก	เงิน	สมบัติ
ราชเทย	ราช+เทย	รงวาน	รางวัล	สิ่งของ
ราโชวาท	ราช+โอวาท	ฎึบูนมาน	โอวาท, คำสั่งสอน	ถ้อยคำ
ราชบริวตตัน	ราช+บริวตตัน	การผลาสราชย	การผลิตแผ่นดิน	ปกครอง
ราชมูธา	ราช+มูธา	กบาล	หัว	อวัยวะ

นามที่นำมาประกอบหน่วยเต็มหน้า ราช- นี้ ส่วนใหญ่เป็นนามที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต พบจากภาษาเขมรเพียงข้อมูลเดียวคือ *ราชสมนาก* นอกจากนี้ยังพบว่า มีการสนธิหน่วยเต็มหน้ากับ นามที่มาจากประเภทยา ดังเช่น *ราชูปตมม* จาก “ราช” + “อุปตมม” และ *ราโชวาท* จาก “ราช” + “โอวาท” เป็นต้น

เมื่อพิจารณากลุ่มความหมายของนามราชาศัพท์กลุ่มนี้ พบว่า กลุ่มความหมายที่ปรากฏมากที่สุดคือ ความหมายเกี่ยวกับเครือญาติ รองลงมาคือความหมายเกี่ยวกับสถานที่

๔. ใช้หน่วยเต็มหน้าอื่น

นอกจากจะพบการใช้หน่วยเต็มหน้า “พระ-” “พระราช-” และ “ราช-” แล้ว ยังพบการใช้หน่วยเต็มหน้าอื่น ๆ อีก แต่การสร้างโดยใช้หน่วยเต็มหน้าอื่น ๆ นี้ ปรากฏ ข้อมูลในแต่ละวิธีการไม่มากนัก สามารถจำแนกได้ ๘ ลักษณะ ได้แก่

๔.๑ ใช้หน่วยเต็มหน้า มหา- + นามราชาศัพท์

๒ ข้อมูล

๕.๒	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระทรง- + นามแสดงอาวุธ เครื่องใช้มีคม หรือเครื่องประดับ	๒๐	ข้อมูล
๕.๓	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระที่นั่ง- + นามแสดงพาหนะและสถานที่	๑๒	ข้อมูล
๕.๔	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระบรม- + นาม	๘	ข้อมูล
๕.๕	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระบรมราช/พระบวรราช- + นาม	๕	ข้อมูล
๕.๖	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระมหา- + นามแสดงบุคคลและเครื่องใช้	๔	ข้อมูล
๕.๗	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระวร(ราช-) + นาม	๒	ข้อมูล
๕.๘	ใช้หน่วยเต็มหน้า สมเฏจ(พระ-/พระราช/พระวรวราช-) + นาม แสดงบุคคล	๑๒	ข้อมูล

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ ใช้หน่วยเต็มหน้า มหา- + นามราชาศัพท์

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเต็มหน้า มหา- ประกอบกับนามราชาศัพท์ ปรากฏเพียง ๒ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๘๒ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใชหน่วยเต็มหน้า มหา- + นามราชาศัพท์

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
มหาพระกิตติยศ	มหา+พระกิตติยศ	กิตติยศ	เกียรติยศ	ชื่อ
มหาพระราชกุศล	มหา+พระราชกุศล	กุศล	กุศล	กุศล

นามราชาศัพท์ที่นำมาประกอบกับหน่วยเต็มหน้า ราช- จะเห็นได้ว่า อาจมาจากนามราชาศัพท์ที่มีหน่วยเต็มหน้า พระ- หรือ พระราช- ก็ได้ นามราชาศัพท์ดังกล่าว ปรากฏใช้เฉพาะแก่พระมหากษัตริย์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ปรธานาธิบดีในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม บานเรียบัจพิธิเสียงสายโกชนเพลโถงตรงย"างอธีกอธมฐีมโหฬาริก ถวายชามหาพระกิตติยศ ถวายพระกรุณาชามจาสชีวิตตมกล่เสิตบุงพระบาทสมเฏจพระบรมนาถ พระมหากุสตรในพระราชอาณาจกรกมพูชา

ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ได้จัดเตรียมพิธีเลี้ยงพระกระยาหารเที่ยงอย่างยิ่งใหญ่ ถวายเป็นมหาพระกิตติยศ ถวายพระกรุณาเป็นเจ้าชีวิตเหนือหัวพระบาทสมเด็จพระบรมนาถ พรมหาคษัตริย์แห่งพระราชอาณาจักรกัมพูชา

(พระราชกิจฯ วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๓)

มย"างเทียต ฎ็ิมปีถวามมหาพระราชกุศลจ้พะพระวิญญานกษนธ สมเฎจ นโรตตมนรินทรพงส แฎลบานจุลทิวงคต เนาเฎงที่ ๐๘ แซตุลา ฉนำ ๒๐๐๓ กนลงมกเนะ สุมบานปรกบнувพระบรมสุขครบปรการกนงสุคตภพ กุปีเฎเลียงฆลาตเพีย ฯ

อีกประการหนึ่ง เพื่อถวายมหาพระราชกุศลเฉพาะดวงพระวิญญาณ สมเด็จ นโรตม นรินทรพงษ์ ซึ่งได้สิ้นพระชนม์ ในวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ที่ผ่านมานี้ ขอได้ประกอบซึ่งพระบรมสุขครบประการในสุคติภาพ อย่าได้ขาดเลย ฯ

(พระราชกิจฯ วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๔๘)

๔.๒ ใช้หน่วยเต็มหน้า พระทมร่ง- + นามแสดงอาวุธ เครื่องใช้

มีคม หรือเครื่องประดับ

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นหน่วยเต็มหน้า พระทมร่ง- ประกอบกับนามที่มีความหมายเกี่ยวกับอาวุธ เครื่องใช้มีคม หรือเครื่องประดับปรากฏจำนวน ๒๐ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๘๓ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้นหน่วยเต็มหน้า พระทมร่ง- + นามแสดงอาวุธ เครื่องใช้มีคม หรือเครื่องประดับ

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระทมร่งเกาทณฑ	พระทมร่ง+เกาทณฑ	ธนู	ธนู	อาวุธ
พระทมร่งฉุริกา	พระทมร่ง+ฉุริกา	กำบัตเสนียด	มีดพก, มีดเหน็บ	อาวุธ
พระทมร่งพรสุ	พระทมร่ง+พรสุ	พู่เถา	ขวานแบบจีน	อาวุธ
พระทมร่งอคคี	พระทมร่ง+อคคี	กำเกลิ่ง	ปืน	อาวุธ
พระทมร่งอสิ	พระทมร่ง+อสิ	ฎวาว	ดาบ	อาวุธ
พระทมร่งขุริ	พระทมร่ง+ขุริ	กำบัตโกร	มีดโกน	เครื่องใช้
พระทมร่งฐุมวฎฐี	พระทมร่ง+ฐุมวฎฐี	เขสียร	กล้องสุบยา	เครื่องใช้
พระทมร่งสุกัณฑ	พระทมร่ง+สุกัณฑ	กนุไตร	กรรไกร	เครื่องใช้

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระทมร่งสุวณณการณ	พระทมร่ง+สุวณณการณ	จิงเกียลตรเจียก	ไม้แคหู่	เครื่องใช้
พระทมร่งมณีรัตน	พระทมร่ง+มณีรัตน	จิญเจียน	แหวน	ประดับ

นามราชาศัพท์ที่สร้างด้วยการประกอบหน่วยเต็มหน้า พระทมร่ง- นี้ มีความหมายเกี่ยวกับอาวุธ จำนวน ๑๐ ข้อมูล และความหมายเกี่ยวกับเครื่องใช้สอย ๑๐ ข้อมูลเช่นกัน ส่วนความหมายเกี่ยวกับเครื่องประดับปรากฏเพียงข้อมูลเดียว

หน่วยเต็มหน้า “พระทมร่ง-” นี้ หากปรากฏใช้เพียงลำพังมิได้ใช้เป็นหน่วยเต็มหน้า มีความหมายว่า เครื่องทรง

นอกจากนี้ น่าสังเกตว่า นามที่นำมาประกอบกับหน่วยเต็มหน้า พระทมร่ง- ไม่ปรากฏเป็นคำสามัญเลย แต่เป็นการใช้ศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตทั้งที่เป็นศัพท์ศัพท์เดี่ยวและศัพท์สมาสที่ไม่ใช้ทั่วไปในภาษาเขมร ดังนั้นนามราชาศัพท์ในลักษณะนี้ จึงเป็นการใช้ทั้งหน่วยเต็มหน้า พระทมร่ง- และภาษาบาลีสันสกฤต เพื่อเป็นเครื่องกำหนดความเป็นราชาศัพท์

อย่างไรก็ตาม น่าสนใจว่า นามราชาศัพท์ที่มีการใช้หน่วยเต็มหน้า พระทมร่ง- นี้ สอดคล้องกับนามราชาศัพท์ในภาษาไทยที่มีหน่วยเต็มหน้า พระแสง- เช่น พระแสงดาบ พระแสงปืน เป็นต้น คำว่า “แสง” และ “ทมร่ง” เป็นคำภาษาเขมร คำแรกไม่ใช่คำแผลง มีความหมายว่า หาม ส่วนคำที่สองเป็นคำแผลง หมายถึง ถือไว้ ดำรงไว้

๔.๓ ใช้หน่วยเต็มหน้า พระทีนาง- + นามแสดงพาหนะและสถานที่

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้หน่วยเต็มหน้า พระทีนาง- ประกอบหน้านามที่แสดงพาหนะหรือสถานที่ ปรากฏจำนวน ๑๒ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๘๔ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า พระทีนาง- + นามแสดงพาหนะและสถานที่

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระทีนางนาวา	พระทีนาง+นาวา	ทุกคั่ง	เรือที่นั่ง	พาหนะ
พระทีนางยนต์โหะ	พระทีนาง+ยนต์โหะ	ยนต์โหะ	เครื่องบิน	พาหนะ
พระทีนางรถเกลิง	พระทีนาง+รถเกลิง	รถเกลิง	รถไฟ	พาหนะ

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระที่นั่งรถยนต์	พระที่นั่ง+รถยนต์	รถยนต์	รถยนต์	พาหนะ
พระที่นั่งราชรถ	พระที่นั่ง+ราชรถ	รถะ, ยานขันเษ	รถ, ยานพาหนะ	พาหนะ
พระที่นั่งสิวิกา	พระที่นั่ง+สิวิกา	แครงแครง, ว รจนา	แครงงา, วอรจนา	พาหนะ
พระที่นั่งอุทธรมาจกร	พระที่นั่ง+อุทธรมาจกร	อุทธรมาจกร	เฮลิคอปเตอร์	พาหนะ
พระที่นั่งคเชนทร	พระที่นั่ง+คเชนทร	ฎีสมรธาบค่ง	ช้างประธาบ	สัตว์พาหนะ
พระที่นั่งอุสกราช	พระที่นั่ง+อุสกราช	โค	วัว	สัตว์พาหนะ
พระที่นั่งอสุสตร	พระที่นั่ง+อสุสตร	เสะ, พาซี	ม้า	สัตว์พาหนะ
พระที่นั่งฎัณาก	พระที่นั่ง+ฎัณาก	ผทะ	บ้าน	สถานที่
พระที่นั่งแผ	พระที่นั่ง+แผ	แผ	แผ	สถานที่

หน่วยเติมหน้า พระที่นั่ง- หรือ พระที่นั่ง- เป็นหน่วยเติมหน้าที่มาจากราชาศัพท์ในภาษาไทยว่า “พระที่นั่ง” หน่วยเติมหน้านี้ ใช้ประกอบกับนามที่มีความหมายเกี่ยวกับยานพาหนะ สัตว์พาหนะ หรือสถานที่ก็ได้ ส่วนนามที่นำมาประกอบนั้น มีทั้งที่เป็นคำสามัญ เช่น “ยนต์โหะ” “รถเกลิ่ง” “อุทธรมาจกร” “แผ” เป็นต้น และคำที่ไม่ใช้ทั่วไป เช่น “นาวา” “ราชรถ” “สิวิกา” “คเชนทร” เป็นต้น ทั้งนี้่าสังเกตว่า คำนามที่ไม่ใช่คำสามัญ ส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่พาหนะที่มีใช้มาแต่โบราณ หรือปรากฏใช้ในพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น พระที่นั่งราชรถ หรือหมายถึงสัตว์พาหนะ เช่น พระที่นั่งคเชนทร พระที่นั่งอุสกราช เป็นต้น ในขณะที่คำนามที่เป็นคำสามัญ ส่วนใหญ่เป็นพาหนะที่เป็นนวัตกรรมสมัยใหม่ เช่น พระที่นั่งยนต์โหะ พระที่นั่งรถเกลิ่ง พระที่นั่งรถยนต์ พระที่นั่งอุทธรมาจกร เป็นต้น

๔.๔ ใช้หน่วยเติมหน้า พระบรม- + นาม

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเติมหน้า พระบรม- ประกอบกับนามซึ่งอาจมาจากภาษาบาลีสันสกฤต หรือเป็นนามราชาศัพท์ก็ได้ ปรากฏจำนวน ๘ ข้อมูล สามารถจำแนกได้ ๒ วิธีย่อย ดังนี้

ก ใช้หน่วยเติมหน้า พระบรม- + นามภาษาบาลี

สันสกฤต กล่าวคือ เป็นการใชหน่วยเติมหน้า พระบรม- ประกอบกับนามภาษาบาลีสันสกฤต ปรากฏจำนวน ๗ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๘๕ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า พระบรม- + นามภาษาบาลี
สันสกฤต

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระบรมฉายาลักษณ์	พระบรม+ฉายาลักษณ์	รูปถด	รูปถ่าย	สิ่งแทนตัว
พระบรมนาม	พระบรม+นาม	โณมะ, ฐานะ	ชื่อ, ฐานะ	สิ่งแทนตัว
พระบรมรูป	พระบรม+รูป	รูปสัณาก	รูปปั้น	สิ่งแทนตัว
พระบรมสพ	พระบรม+สพ	สพ	ศพ	เกี่ยวกับร่างกาย
พระบรมอภิวชิธาตุ	พระบรม+อภิวชิธาตุ	อภิวชิธาตุ	อัฐิ	เกี่ยวกับร่างกาย
พระบรมสุข	พระบรม+สุข	สุข	สุข	ความรู้สึก
พระบรมอภิเสก	พระบรม+อภิเสก	การแต่งต่าง	การอภิเษกขึ้นเป็น พระมหากษัตริย์	พิธี

หน่วยเต็มหน้า พระบรม- เป็นหน่วยเต็มหน้าที่มาจากคำว่า “พระ” ประกอบกับคำว่า “บรม” คำว่า “บรม” นี้มาจากภาษาบาลีสันสกฤต “ปรมา” parama หมายถึง ยอดเยี่ยม อย่างยิ่ง ดีที่สุด จากข้อมูลพบว่า ส่วนใหญ่เป็นนามราชาศัพท์ที่ใช้แก่กษัตริย์ แต่ก็พบราชาศัพท์บางข้อมูล ใช้แก่พระวงศ์ลำดับชั้นสมเด็จพระเจ้าด้วย

เมื่อพิจารณานามที่นำมาประกอบกับหน่วยเต็มหน้า พระบรม- พบว่า ปรากฏเฉพาะนามภาษาบาลีสันสกฤตเท่านั้น และมีทั้งที่เป็นคำสามัญและไม่ใช่คำสามัญ

ส่วนกลุ่มความหมายของราชาศัพท์ลักษณะนี้ มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งที่ใช้แทนตัว สิ่งที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะร่างกาย อารมณ์ความรู้สึก และพิธี

ข. ใช้หน่วยเต็มหน้า พระบรม- + นามราชาศัพท์

กล่าวคือ เป็นการใช้อยู่เต็มหน้า พระบรม- ประกอบกับนามราชาศัพท์ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียวคือ พระบรมสิริราชสมบัติ ดังนี้

ตารางที่ ๘๖ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า พระบรม- + นามราชาศัพท์

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระบรมสิริราชสมบัติ	พระบรม+สิริราชสมบัติ	สมบัติ	สมบัติ	ทรัพย์สินสมบัติ

นามราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการใช้นิพจน์เต็มหน้า พระบรม- เช่นเดียวกับวิธีการข้างต้น แต่นามที่นำมาประกอบเป็นนามราชาศัพท์ คือ “สิริราชสมบัติ” ดังปรากฏข้อมูลในตัวต่อไปนี้

เนาพริกไถงที่ ๒๓ แขอุสกา ฌนำ ๒๐๐๖ เนะ คีชาพระราชเปสกกมมที่ ๒๓ เทีย แกลล พระกรุณาชาอมจาสำชีวิตเลิศบุงชาที่สกุการะ พระองค์ชิตข้เสฎจยางชัวบกุณเจาชา ราชตรที่เสนหารบสพระองค์โฎยผทาล่ บนทาบอ์ฟิบานเสฎจยางคงปรธาบ่กนุง พระบรมสิริราชสมบัติ ชาพระมหากษัตริย์ในพระราชอาณาจกรกมพูชา กนุงระยะเพลชาง ๑ ฌนำกนลงมก ฯ

ในเช้าวันที่ ๒๓ เดือนพฤษภาคม ปี ๒๐๐๖ นี้ อันเป็นพระราชภารกิจที่ ๒๓ แล้ว ซึ่งพระกรุณาเป็นเจ้าชีวิตเหนือหัวเป็นที่สักการะ พระองค์พยายามเสด็จ ฯ ไปเยี่ยมลูกหลานผู้เป็นราษฎรที่รักของพระองค์โดยแท้ หลังจากได้เสด็จ ฯ ไปประทับใน พระบรมสิริราชสมบัติ เป็นพระมหากษัตริย์แห่งพระราชอาณาจักรกัมพูชา ในระยะเวลากว่า ๑ ปีที่ผ่านมา ฯ

(พระราชกิจฯ วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๔๙)

๔.๕ ใช้หน่วยเต็มหน้า พระบรมราช-/พระบวรราช- + นาม

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิพจน์เต็มหน้า พระบรมราช- หรือ พระบวรราช- ประกอบกับนาม ปรากฏจำนวน ๕ ข้อมูล สามารถจำแนกได้เป็น ๒ วิธีย่อยตามการใช้นิพจน์เต็มหน้า ดังนี้

ก. ใช้หน่วยเต็มหน้า พระบรมราช- + นาม กล่าวคือเป็นการใช้นิพจน์เต็มหน้า พระบรมราช- ประกอบกับนาม ปรากฏจำนวน ๔ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๘๗ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้นิพจน์เต็มหน้า พระบรมราช- + นาม

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระบรมราชสาสน์	พระบรมราช+สาสน์	สื่อบุตร	จดหมายของกษัตริย์ ที่มีไปมากับกษัตริย์	หนังสือ-เอกสาร
พระบรมราชหัตถเลขา	พระบรมราช+หัตถเลขา	สื่อบุตร	จดหมายของส่วนตัว ของกษัตริย์	หนังสือ-เอกสาร
พระบรมราชโองการ	พระบรมราช+โองการ	สมัญญ, การ นิยาย	คำพูด, การพูด	ถ้อยคำ

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระบรมราชว่าง	พระบรมราช+ว่าง	ผู้ทะ	วังหลวง	สถานที่

ราชาศัพท์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า นามที่นำมาประกอบกับหน่วยเต็มหน้า พระบรมราช- มีทั้งที่เป็นนามภาษาบาลีสันสกฤต ได้แก่ “สาสน์” “หตุลเลขา” “โองการ” และนามภาษาเขมร คือ “ว่าง”

เมื่อพิจารณาจะเห็นว่า ราชาศัพท์ข้างต้นนี้ เป็นการใช้นามหน่วยเต็มหน้า พระบรมราช- ซึ่งเป็นหน่วยเต็มหน้าที่ประกอบกันขึ้นจากคำ ๓ คำ คือ “พระ-” “บรม-” และ “ราช-” ซึ่งนอกจากจะแสดงความเป็นราชาศัพท์จากคำว่า “พระ-” แล้ว คำว่า “บรม-” ยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นยอดเยี่ยม และ คำว่า “ราช-” แสดงถึงสิ่งที่เกี่ยวกับกษัตริย์ ราชาศัพท์ที่ประกอบหน่วยเต็มหน้านี้ จึงน่าจะเป็นราชาศัพท์ที่มีความสำคัญหรือใช้สื่อนัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับความเป็นกษัตริย์ ทั้งนี้พบว่าราชาศัพท์กลุ่มนี้ มีความหมายเกี่ยวกับหนังสือ เอกสาร และสารตรา ความหมายเกี่ยวกับคำพูดและถ้อยคำ และความหมายเกี่ยวกับสถานที่ อีกทั้งยังปรากฏใช้เฉพาะกับกษัตริย์เท่านั้นด้วย จึงอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้มีการใช้นามหน่วยเต็มหน้าดังกล่าว

ข. ใช้นามหน่วยเต็มหน้า พระบรมราช- + นาม กล่าวคือเป็นการใช้นามหน่วยเต็มหน้า พระบรมราช- ประกอบกับนาม ปรากฏเพียงข้อมูลเดียวเท่านั้น คือ *พระบรมราชสาสน์* ดังนี้

ตารางที่ ๘๘ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้นามหน่วยเต็มหน้า พระบรมราช- + นาม

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระบรมราชสาสน์	พระบรมราช+สาสน์	สั่งบุตร	จดหมายของพระอุภโยราชหรือพระมหาอุปราชมีถึงกษัตริย์ต่างประเทศ	หนังสือ-เอกสาร

นามราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการใช้นามหน่วยเต็มหน้า พระบรมราช- ประกอบหน้าคำว่า “สาสน์” ใช้หมายถึง สาส์นที่พระอุภโยราช^{๑๔}หรือพระมหาอุปราชมีถึงกษัตริย์ต่างประเทศ

^{๑๔} พระอุภโยราช หมายถึง พระมหากษัตริย์ที่ทรงสละราชสมบัติให้พระราชโอรสหรือพระราชวงศ์พระองค์อื่นให้ครองราชย์แทน (วิทยาลัยการศึกษาศาสตรบัณฑิต, 2008)

หน่วยเต็มหน้า พระบวรราช- มีลักษณะคล้ายคลึงกับหน่วยเต็มหน้า พระบรมราช- คำว่า “บวร” นี้ มาจากภาษาบาลีสันสกฤต “ปวร” pavara หมายถึง ประเสริฐ เลิศ สูงสุด ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “บรม” ทั้งนี้พบว่า การใช้หน่วยเต็มหน้า “พระบวรราช-” ปรากฏใช้เฉพาะกับ พระอุภโยราชและพระมหากุปราชเท่านั้น จึงน่าจะเป็นการใช้ให้แตกต่างกับหน่วยเต็มหน้า “พระบรมราช-” ที่ใช้กับกษัตริย์

การใช้หน่วยเต็มหน้า “พระบวรราช-” นี้ ตรงกับหน่วยเต็มหน้าที่ปรากฏในราชาศัพท์ในภาษาไทย เช่น พระบวรราชวัง พระบวรราชโองการ เป็นต้น หน่วยเต็มหน้าดังกล่าว ปรากฏใช้ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑามณี กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ขึ้นเป็นพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรงพระเกียรติยศเสมอด้วยพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ที่ ๒ และโปรดให้แก้ไขพระเพณีสายพระราชวังบวรฯ ให้สมพระเกียรติยศ โดยเฉพาะการขานพระนามและราชาศัพท์ที่มีการเติมคำว่า “บวร” เพื่อหมายถึง วังหน้า ให้คู่กับการใช้คำว่า “บรม” ที่หมายถึง วังหลวง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๔๖๑ : ๕๙-๖๐)

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงอาจเป็นไปได้อย่างยิ่งว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่มีหน่วยเต็มหน้า “พระบวรราช-” เป็นราชาศัพท์ที่ยืมไปจากไทยหรือได้รับวิธีการสร้างลักษณะนี้ไปจากไทย

๔.๖ ใช้หน่วยเต็มหน้า พระมหา- + นามแสดงบุคคลและเครื่องใช้

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเต็มหน้า พระมหา- ประกอบกับนามแสดงบุคคลและเครื่องใช้ ปรากฏจำนวน ๔ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๘๙ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า พระมหา- + นามแสดงบุคคลและเครื่องใช้

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระมหากสตร	พระมหา+กสตร	กสตร	กษัตริย์	บุคคล
พระมหากสตรียานีย์	พระมหา+กสตรียานีย์	กสตรียานีย์	กษัตริย์หรือเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงที่เป็นหญิง	บุคคล
พระมหาอุปราช	พระมหา+อุปราช	เสฏฐจบนทาบ	อุปราช	บุคคล
พระมหาเสวตฉตร	พระมหา+เสวตฉตร	ฉตรส	ฉัตรขาว	เครื่องใช้

๔.๗ ใช้หน่วยเติมหน้า พระวร(ราช-) + นาม

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้อยู่เติมหน้า พระวร- หรือ พระวรราช- ประกอบกับนาม ปราภฏเพียง ๒ ข้อมูล ได้แก่ พระวรลณณกร และ พระวรราชออยยกา ดังนี้

ตารางที่ ๔๐ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเติมหน้า พระวร(ราช)- + นามแสดง
เครือญาติ

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระวรลณณกร	พระวร+ลณณกร	ตราฎีปรเสีร, พระราช มุทรา	ตราประเสีรฐ, พระ ราชมุทรา	ตราประทับ
พระวรราชออยยกา	พระวรราช+ออยยกา	ชีภูน	ย่า, ยาย	ญาติ

ราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการใช้อยู่เติมหน้า พระวร- ประกอบกับนามภาษาบาลี “ลณณกร” และหน่วยเติมหน้า พระวรราช- ประกอบกับนามภาษาบาลี “ออยยกา”

หน่วยเติมหน้า พระวร(ราช)- นี้ ประกอบด้วยคำว่า “พระ” “วร” และ “ราช” คำว่า “วร” มาจากภาษาบาลีสันสกฤต “วร” vara หมายถึง ดีที่สุด, มีค่า, ดีเยี่ยม, ประเสริฐ เมื่อใช้ประกอบกับนามจึงมีความหมายว่า นามนั้นเป็นสิ่งที่ดีเยี่ยมหรือเป็นสิ่งประเสริฐ ดังนั้นนามที่นำมาประกอบกับหน่วยเติมหน้านี้ จึงน่าจะเป็นนามที่มีความสำคัญจึงมีการใช้คำว่า “วร” ประกอบหน้าศัพท์

เมื่อพิจารณาความหมายของราชาศัพท์ พบว่า พระวรลณณกร หมายถึง ตราแผ่นดิน ถือเป็นของสำคัญที่กษัตริย์ใช้ในการออกคำสั่งหรือส่งสาส์นไปยังประเทศต่าง ๆ ส่วน พระวรราชออยยกา หมายถึง ย่า หรือยายของกษัตริย์ ถือเป็นพระญาติวงศ์ใกล้ชิด จึงเป็นบุคคลสำคัญของกษัตริย์ ด้วยเหตุนี้ จึงน่าจะเป็นทำให้มีการใช้คำว่า “วร” ประกอบหน่วยเติมหน้านามดังกล่าว

๔.๘ ใช้หน่วยเติมหน้า สมเฏจ(พระ-/พระราช/พระวรราช-) +

นามแสดงบุคคล

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้อยู่เติมหน้า สมเฏจ- สมเฏจพระ- สมเฏจพระราช- หรือ สมเฏจพระวรราช- ประกอบกับนามแสดงบุคคล ปราภฏจำนวน ๑๒ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๙๑ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า สมเญจ(พระ-/พระราช/
พระวรวราช)- + นามแสดงบุคคล

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
สมเญจตา	สมเญจ+ตา	ซีตา	ตา	ญาติ
สมเญจตาท้าว	สมเญจ+ตาท้าว	ตาท้าว	ตาทวด	ญาติ
สมเญจตาล้า	สมเญจ+ตาล้า	ตาล้า	พ่อของตาทวด	ญาติ
สมเญจแม่	สมเญจ+แม่	มฎาย	แม่	ญาติ
สมเญจยาย	สมเญจ+ยาย	ซีญูน	ยาย	ญาติ
สมเญจโอ	สมเญจ+โอ	โอพุก	พ่อ	ญาติ
สมเญจกรุมพระ	สมเญจ+กรุมพระ	??	สมเด็จพระ	ตำแหน่ง
สมเญจพระครูอุปชฌา	สมเญจพระ+ครูอุปชฌา	ครูอุปชฌา	ครูอุปชฌาย์	บุคคล
สมเญจพระสงฆราช	สมเญจพระ+สงฆราช	สงฆราช	สังฆราช	ตำแหน่ง
สมเญจพระราชชนนี	สมเญจพระราช+ชนนี	มฎาย	แม่	ญาติ
สมเญจพระวรวราชชนนี	สมเญจพระวรวราช+ชนนี	มฎาย	แม่	ญาติ
สมเญจพระวรวราชมาตา	สมเญจพระวรวราช+มาตา	มฎาย	แม่	ญาติ

นามราชาศัพท์ที่ประกอบด้วยหน่วยเต็มหน้า “สมเญจ-” มีจำนวน ๗ ข้อมูล “สมเญจพระ-” มี ๒ ข้อมูล “สมเญจพระราช-” มีเพียงข้อมูลเดียว และ “สมเญจพระวรวราช-” มี ๒ ข้อมูล จะเห็นได้ว่า นามราชาศัพท์ที่ประกอบด้วยหน่วยเต็มหน้าเหล่านี้ มีความหมายเกี่ยวกับบุคคลทั้งสิ้น โดยเฉพาะความหมายเกี่ยวกับเครือญาติ ปรากฏถึง ๘ ข้อมูล นอกจากนี้ยังปรากฏความหมายเกี่ยวกับตำแหน่งและบุคคลอีกด้วย

คำว่า “สมเญจ” ปรากฏมาแล้วตั้งแต่ในภาษาเขมรสมัยโบราณ แต่เพิ่งปรากฏใช้เป็นหน่วยเต็มหน้านามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง โดยปรากฏใช้ร่วมกับหน่วยเต็ม “พระ-” และ “พระราช-” ในสมัยปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่า คำว่า “สมเญจ-” สามารถใช้เป็นหน่วยเต็มหน้าเพียงหน่วยเดียวก็ได้ หรือนำไปประกอบกับหน่วยเต็มหน้าอื่น ๆ แต่ยังคงปรากฏใช้เฉพาะกับนามที่มีความหมายแสดงบุคคลเท่านั้น

นอกจากนี้ หากพิจารณาจะเห็นว่า หน่วยเต็มหน้า “สมเญจพระวรวราช-” เป็นหน่วยเต็มหน้าที่เกิดจากหน่วยต่าง ๆ ประกอบกันมากที่สุด กล่าวคือ ประกอบด้วยคำ ๔ คำ ได้แก่ “สมเญจ” + “พระ” + “ว” + “ราช” การใช้คำที่ประกอบกันถึง ๔ คำนี้ แสดงให้เห็นว่า นามที่กล่าวถึงต้องมี ความสำคัญหรือมีความพิเศษกว่านามราชาศัพท์ทั่วไป จึงมีการใช้หน่วยเต็มนี้ เมื่อพิจารณาข้อมูล คือ

สมญาพระบรรพชาชนนี และ สมญาพระบรรพชาสมาตา ซึ่งหมายถึง แม่ของกษัตริย์ จึงถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญและมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดใกล้ชิดกับกษัตริย์มากที่สุด และถือเป็นบุคคลที่กษัตริย์ให้ความเคารพและยกย่อง จึงน่าจะเป็นเหตุผลให้มีการใช้หน่วยเติมที่ประกอบจากหลายหน่วยแก่นามราชาศัพท์ทั้ง ๒ ข้อมูลดังกล่าว

๕. ใช้คำนาม/กริยา + นามราชาศัพท์

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นามหรือคำกริยา ซึ่งอาจเป็นภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร หรือภาษาอื่น ประกอบกับนามราชาศัพท์ซึ่งอาจมีวิธีการสร้างที่ต่าง ๆ กัน ปรากฏจำนวน ๔๔ ข้อมูล สามารถจำแนกออกเป็น ๕ ลักษณะย่อย ดังนี้

๕.๑	ใช้คำภาษาเขมร	+	นามราชาศัพท์แสดงอวัยวะร่างกาย	๒๕	ข้อมูล
๕.๒	ใช้คำภาษาเขมรและภาษาอื่น	+	นามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วยหน่วยเติมหน้า พระ-	๑๑	ข้อมูล
๕.๓	ใช้คำนามที่เป็นของส่วนตัว	+	-พระราชทรัพย์	๓	ข้อมูล
๕.๔	ใช้คำนามเกี่ยวกับอาหาร	+	-พระโสมย	๓	ข้อมูล
๕.๕	ใช้คำนาม	+	นามราชาศัพท์แสดงความเป็นสิ่งที่สร้างเอง	๒	ข้อมูล

ดังรายละเอียดวิธีการย่อย ดังต่อไปนี้

๕.๑ ใช้คำภาษาเขมร + นามราชาศัพท์แสดงอวัยวะร่างกาย

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นามภาษาเขมร ประกอบกับนามราชาศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับอวัยวะร่างกาย ปรากฏจำนวน ๒๕ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๙๒ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้คำภาษาเขมร + นามราชาศัพท์แสดง
อวัยวะร่างกาย

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
ฉลากั+พระทนต์	ฉลากั+พระทนต์	เม็จากั+เฒมญ	ไม้จิ้มฟัน	เครื่องใช้
นัวนพระภคตร	นนวน+พระภคตร	เมสาลาบมุข	แป้งทาหน้า	เครื่องใช้
รงพระบาท	รง+พระบาท	เขนียุร่าบ่เซ็ง	หมอนรองเท้า	เครื่องใช้
สนงพระเนตร	สนง+พระเนตร	แวนตา	แว่นตา	เครื่องใช้
สนงพระองคูลี	สนง+พระองคูลี	สลาบพรา	ช้อน	เครื่องใช้
กพระหสถ	ก+พระหสถ	กัฎ	ข้อมือ	อวัยวะ
อลญาญพระทนต์	อลญาญ+พระทนต์	อลญาญเฒมญ	เหงือก	อวัยวะ
สุนาบ่พระชงฆ	สุนาบ่+พระชงฆ	โฆเซ็งแวง	กางเกงขายาว	เสื้อผ้า
ทมรง่พระสุรง	ทมรง่+พระสุรง	แซสก	สร้อยคอ	ประดับ
ฎงพระราชหฤทัย	ฎง+พระราชหฤทัย	เบะฎง	ดวงใจ	อวัยวะ

จะเห็นได้ว่า นามราชาศัพท์ในตัวอย่างข้างต้น มีลักษณะเป็นการนำคำภาษาเขมรซึ่งอาจเป็นคำนามหรือคำกริยามาประกอบกับนามราชาศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับอวัยวะ ใช้เป็นนามราชาศัพท์ในความหมายต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาวงความหมายของราชาศัพท์ที่มีการสร้างในลักษณะนี้ พบวงความหมายดังต่อไปนี้

๑. ความหมายเกี่ยวกับเครื่องใช้สอย	จำนวน	๑๒	ข้อมูล
๒. ความหมายเกี่ยวกับอวัยวะร่างกาย	จำนวน	๗	ข้อมูล
๓. ความหมายเกี่ยวกับเสื้อผ้าและเครื่องประดับ	จำนวน	๖	ข้อมูล

นามราชาศัพท์กลุ่มนี้มีลักษณะเป็นการแปลความหมายจากประโยชน์การใช้สอยของสิ่งนั้น ๆ หรืออธิบายลักษณะของสิ่งนั้น ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รงพระสิริ	แปลตามรูปศัพท์ว่า	รอง-หัว	หมายถึง	หมอนหนุน
รงพระบาท	แปลตามรูปศัพท์ว่า	รอง-เท้า	หมายถึง	หมอนที่ใช้หนุนเท้า
สนงพระเนตร	แปลตามรูปศัพท์ว่า	แทน-ตา	หมายถึง	แว่นตา
สนงพระหสถ	แปลตามรูปศัพท์ว่า	แทน-มือ	หมายถึง	ทัพพีตักบาตร
สนงพระองคูลี	แปลตามรูปศัพท์ว่า	แทน-นิ้วมือ	หมายถึง	ช้อน

สุนงพระองค์ลา	แปลตามรูปศัพท์ว่า	แพน-นิ้วมือ	หมายถึง	ส้อม
น้วนพระภักตร	แปลตามรูปศัพท์ว่า	นวล-หน้า	หมายถึง	แบ่งทาหน้า
น้วนพระโอสฐ	แปลตามรูปศัพท์ว่า	นวล-ปาก	หมายถึง	ชี้ฝั่งทาปาก

นอกจากนี้ อาจเป็นการแปลความหมายจากคำสามัญมาเป็นราชาศัพท์ โดยคงคำสามัญคำแรกไว้ แล้วเปลี่ยนคำสามัญอีกคำเป็นราชาศัพท์ โดยเฉพาะคำที่มีความหมายเกี่ยวกับบอวัยวะร่างกาย เช่น คำว่า กุพระหสด “กุไฏ-ข้อมือ” คงคำว่า “ก” ไว้ แล้วเปลี่ยนคำว่า “ไฏ” เป็น “พระหสด” คำว่า อญจาญพระทนต์ “อญจาญเฌมญ-เนื้อหุ้มฟัน” คงคำว่า “อญจาญ” แล้วเปลี่ยนคำว่า “เฌมญ” เป็น “พระทนต์” เป็นต้น

วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ในลักษณะนี้ ยังไม่ปรากฏในราชาศัพท์สมัยโบราณและสมัยกลาง เพิ่งเริ่มปรากฏในสมัยปัจจุบัน

๕.๒ ใช้คำภาษาเขมรและภาษาอื่น + ราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย

หน่วยเติมหน้า พระ-

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้คำภาษาเขมรและภาษาอื่น ประกอบกับราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วยหน่วยเติมหน้า พระ- ปรากฏจำนวน ๑๑ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๙๓ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้คำภาษาเขมรและภาษาอื่น + ราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วยหน่วยเติมหน้า พระ-

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
กมฺรงพระสุคนฺธ	กมฺรง+พระสุคนฺธ	กมฺรงผกา	พวงดอกไม้	เครื่องใช้
กรฺพาพระคฺนาล	กรฺพา+พระคฺนาล	แครองคฺย	เตียงนั่ง	เครื่องใช้
กรฺพาพระบฺนท	กรฺพา+พระบฺนท	แครญก	เตียงนอน	เครื่องใช้
พานพระสรี	พาน+พระสรี	พานฎากํสลา	พานหมาก	เครื่องใช้
สรพกํพระสรี	สรพกํ+พระสรี	แหมสลาพระพร	หีบใส่หมาก	เครื่องใช้
กรฺยาพระโสฺงย	กรฺยา+พระโสฺงย	บาย	ข้าว	อาหาร
จฺมเรินพระชนฺม	จฺมเริน+พระชนฺม	ขัวบกํเณ็ด	ขวบปีเกิด	อายุ
ผทาลํพระองค	ผทาลํ+พระองค	ผทาลํขูลัวน	ส่วนตัว	สิ่งของ
สนาพระหฺสท	สนา+พระหฺสท	สนาไฏ	ฝีมือ, สิ่งที่ทำเอง	งาน-หน้าที่
พายพระหฺสทเลขา	พาย+พระหฺสทเลขา	หตถเลขา	ลายเซ็น	หนังสือ-เอกสาร

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
แฮสทมรง่พระสุรง	แฮส+ทมรง่พระสุรง	แฮสก	สร้อยคอ	เครื่องประดับ

นามราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการใช้คำนามหรือกริยาภาษาเขมร ภาษาบาลี สันสกฤต หรือภาษาไทย มาประกอบกับนามราชาศัพท์ ทั้งนี้คำที่นำมาประกอบอาจเป็นคำสามัญหรือเป็นราชาศัพท์ก็ได้ ดังเช่น “กมรง” “กรพา” “จมเริน” “ผทาล” “สนา” “แฮส” เป็นคำสามัญในภาษาเขมร ขณะที่คำว่า “กรยา” “ผาย” เป็นราชาศัพท์ เป็นต้น

นามราชาศัพท์ส่วนใหญ่มีลักษณะการสร้างด้วยการเทียบกับคำสามัญ ดังเช่น *กมรงพระสุคนธ* “กมรงผกา-พวงดอกไม้” คงคำว่า “กมรง” ไว้ และเปลี่ยนคำว่า “ผกา” เป็น “พระสุคนธ” หรือ *สนาพระหสถ* “สนาไถ-ฝีมือ” คงคำว่า “สนา” ไว้ แล้วเปลี่ยนคำว่า “ไถ” เป็น “พระหสถ” เป็นต้น

๕.๓ ใช้คำนาม + -พระราชทรพย แสดงความเป็นของส่วนตัว

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้คำนาม ประกอบกับคำว่า -พระราชทรพย เพื่อใช้แสดงความหมายว่า เป็นของส่วนตัวของกษัตริย์หรือเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง ปรากฏจำนวน ๓ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๙๔ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้คำนาม + -พระราชทรพย แสดงความเป็นของส่วนตัว

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
เทียนวสสาพระราชทรพย	เทียนวสสา+พระราชทรพย	เทียนวสสา	เทียนพรรษา	สิ่งของในพิธี
องคกฐินทานพระราชทรพย	องคกฐินทาน+พระราชทรพย	กฐินทาน	กฐินทาน	สิ่งของในพิธี
รบ่าพระราชทรพย	รบ่า+พระราชทรพย	รบ่าผทาล	รบ่าส่วนตัว	การแสดง

นามราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการใช้คำว่า -พระราชทรพย ประกอบท้ายคำนามที่ใช้ทั่วไป พบเพียง ๓ ข้อมูลเท่านั้น และเฉพาะแก่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศ์ชั้นสูง

น่าสังเกตว่า วิธีการสร้างราชาศัพท์ด้วยการใช้คำว่า -พระราชทรพย ประกอบท้ายคำนาม คล้ายกับวิธีการสร้างราชาศัพท์ด้วยการใช้นามที่เป็นของส่วนตัว + -ราชทรพย ในราชาศัพท์สมัยพระนคร จึงอาจเป็นไปได้ว่า วิธีการดังกล่าวนี้ ปรากฏสืบทอดมาตั้งแต่สมัยพระนครก็เป็นได้

ดังตัวอย่างข้อความที่ปรากฏราชาศัพท์ต่อไปนี้

พระองค์บานสพพพระราชหฤทัยเสด็จอย่างชาพระราชาธิบติกษัตริย์พระราชาธิบุญยสถิตเทียบ
วรสสาพระราชทรพย

พระองค์ได้พ้อพระราชหฤทัย เสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานในพระราชพิธีบุญหล่อเทียบ
พรรษาส่วนพระองค์

(พระราชกิจฯ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๔๙)

สมเฏจราชบุตรี พระเรียม นโรตตม บุปผาเทวี พระราชตังนางผู้ขงพงษ์สรบสพระกรุณาชา
อมจาสชีวิตเลิศบุงชาที่สภการะภู์ขงพงษ์ บานยางปรารพพพระราชพิธีบุญยงแหองคกฐินทาน
พระราชทรพยที่พระบรมราชวังโฉพะเทากาน่วตตสามคศิราชร"าราม ชุรกาธิ์ สรุจจบาร์มน
เขตตักังสพี ๑

สมเด็จพระราชบุตรี พระเรียม นโรตตม บุปผาเทวี ผู้แทนอันสูงส่งของพระกรุณาเป็น
เจ้าชีวิตเหนือหัวที่สภการะอันสูงส่ง ได้เสด็จไปทรงเปิดพระราชพิธีบุญแหองคกฐินทาน
ส่วนพระองค์จากพระบรมมหาราชวัง ไปถึงวัดสามัคศิราชราราม ชุมระกาธม สรุจจบาร์มน
เขตกำปงสะปือ ๑

(พระราชกิจฯ วันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๔๙)

กษัตริย์สมเฏจสิลปะรบ้ำพระราชทรพยเรื่อง "อุณวบุสบา" แฏลชาสนาพระหสถภู์ไถลถลา
รบสสมเฏจพระมหากษัตริยานี พระสุสุวตถิ มุนีวงส กุสมะ นาริรัตน สิริวฒนา ตรวชาพระวร
ราชอัยยกาพหาล์รบสพระมหากษตร ๑

ในงานแสดงศิลปะรบ้ำส่วนพระองค์เรื่อง "อิเหนาบุชบา" ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ฝิพระหัตถ์
อันสูงส่งของสมเด็จพระมหากษัตริยานี พระสุสุวตถิ มุนีวงส์ กุสมะ นาริรัตน สิริวฒนา ผู้เป็นพระวร
ราชอัยยกาพระมหากษัตริย์ ๑

(พระราชกิจฯ วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๒)

๕.๔ ใช้คำนามเกี่ยวกับอาหาร + -พระโศงย

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้คำนามที่มีความหมายเกี่ยวกับอาหาร ประกอบกับคำว่า -พระโศงย ปรากฏจำนวน ๓ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๙๕ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้คำนามเกี่ยวกับอาหาร + -พระโศงย

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
บนแลพระโศงย	บนแล+พระโศงย	สารเพ็บนแล	ผักแกง	อาหาร
สาจ้พระโศงย	สาจ้+พระโศงย	สาจ้	เนื้อ	อาหาร
อนลก่พระโศงย	อนลก่+พระโศงย	สารเพ็รอนลก่	ผักจิ้ม	อาหาร

ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างแบบนี้ เป็นการใช้ราชาศัพท์ว่า -พระโศงย ต่อท้ายคำนามที่มีความหมายเกี่ยวกับอาหาร ใช้เป็นราชาศัพท์ ทั้งนี้คำว่า “พระโศงย” เป็นนามราชาศัพท์ มีความหมายว่า อาหาร เมื่อใช้ต่อท้ายคำนามอื่นจึงหมายถึงคำนามนั้นเป็นอาหารของกษัตริย์หรือเชื้อพระวงศ์

๕.๕ ใช้คำนาม + นามราชาศัพท์ แสดงความเป็นสิ่งที่สร้างเอง

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้คำนามประกอบกับนามราชาศัพท์ที่มีความหมายว่าเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเอง ได้แก่ คำว่า *พระราชนิพนธ์* และ *สุนาพระหฤศ* ปรากฏเพียง ๒ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๙๖ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้คำนาม + นามราชาศัพท์ แสดงความเป็นสิ่งที่สร้างเอง

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
บทเพลงพระราชนิพนธ์	บทเพลง+พระราชนิพนธ์	บทเพลงนิพนธ์	เพลงแต่ง	การแสดง
แชสภาพยนต์สุนาพระหฤศ	แชสภาพยนต์+สุนาพระหฤศ	แชสภาพยนต์	ภาพยนตร์	การแสดง

ราชาศัพท์ข้างต้นเป็นการใช้นามราชาศัพท์ที่มีความหมายว่าเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเอง ได้แก่ “พระราชนิพนธ์” และ “สนาพระหสถ” ประกอบท้ายค่านามสามัญ คือคำว่า “บทเพลง” และ “แชสภาพยन्द” ปรากฏในข้อมูลดังตัวอย่างต่อไปนี้

โลกสรี Desita Atma ผคาบ่านส์แญงรบ่าในบทเพลงพระราชนิพนธ์ แกลมานจ้งงเชิงธา “ฎ้อญ” (Complainte) เนากนงแชสภาพยन्दม้วยแกลชาสนาพระหสถไนพระกรุณาพระมหาวิรกษัตริย์ พระวรวราชบิดา นิงบ่านส์แญงรบ่ากนงแชสภาพยन्दรบ่าเรื่อง “สุบินต” แกลชาสนาพระหสถไนพระกรุณาพระมหากษัตริย์ ๑

นางสาว Desita Atma ถวายการแสดงระบ่าในบทเพลงพระราชนิพนธ์ ซึ่งมีชื่อว่า “คร่ำครวญ” (Complainte) อยู่ในภาพยन्दรื่องหนึ่งซึ่งเป็นภาพยन्दรื่องพระหัตถ์พระกรุณาพระมหาวิรกษัตริย์ พระวรวราชบิดา และได้แสดงระบ่าในภาพยन्दรื่อง “ความฝัน” ซึ่งเป็นภาพยन्दรื่องพระหัตถ์พระกรุณาพระมหากษัตริย์ ๑

(พระราชกิจฯ วันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๔๘)

เยี่ยมโหสรพอนตรชาติในภาพยन्दเอกราชยเนร่งจำทหวัลการโปรสพระราชทาน แชสภาพยन्दสนาพระหสถนิพนธมึเทียตแลมึบิณจ้งเนามโหสรพเนาเพลขางมูข ๑

แล้วงานมหรสพนาชาติแห่งภาพยन्दรื่องเอกราชนี้ รอรับการโปรดเกล้าฯ พระราชทาน ภาพยन्दรื่องพระหัตถ์ ทรงสร้างใหม่ เพื่อฉายในงานมหรสพในโอกาสหน้า ๑

(พระราชกิจฯ วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๑)

๖. ใช้วิธีการสร้างอื่น ๆ

นอกจากวิธีการสร้างทั้ง ๕ วิธีข้างต้น ยังพบวิธีการสร้างราชาศัพท์แบบอื่น ๆ อีก ๔ ลักษณะ ได้แก่

- ๖.๑ ยืมคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต
- ๖.๒ ยืมคำจากภาษาไทย
- ๖.๓ ใช้คำภาษาเขมร
- ๖.๔ ใช้คำภาษาเขมรและภาษาอื่นประกอบกัน

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๖.๑ ยืมคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤตมาใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏจำนวน ๑๓ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๙๗ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ยืมคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต

ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
สนธิยา	ว่างน	ม่าน
สาณิยา	ว่างน	ม่าน
อภิเสก	การแต่งต่าง	พิธีสงฆ์น้ำกลดน้ำสังข์
สรึงคาร	สรีสนม	สาวสนม
สฺนानภูมิ	ที่สมรป่าตึก	ที่อาบน้ำ
สฺนानเวสมัน	บนทบ่ตึก	ห้องน้ำ
สฺนानสถาน	ที่สมรป่าตึก	ที่อาบน้ำ
ปราปตภิเสก	การแต่งต่าง	การอภิเษกหลังขณะสงคราม
สงฺครามภิเสก	การแต่งต่าง	การอภิเษกในขณะที่เกิดสงคราม

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ที่มีการสร้างด้วยการยืมคำจากภาษาบาลีสันสกฤต อาจเป็นการยืมคำคำเดียวมาใช้เป็นราชาศัพท์ เช่น *สนธิยา* *สาณิยา* *อภิเสก* *สรึงคาร* หรืออาจเป็นศัพท์สมาส เช่น *สฺนानภูมิ* *สฺนानสถาน* *ปราปตภิเสก* *สงฺครามภิเสก* เป็นต้น

๖.๒ ยืมคำจากภาษาไทย

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาไทยมาใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏจำนวน ๒ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๙๘ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ยืมคำจากภาษาไทย

ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
ชิมชาติ	แซสกรวาทเรวีพิมาสถุปราก	เข็มขัดทองเงิน
จตุหมาย	สี่บุตร	จตุหมาย

คำไทยที่ยืมมาใช้เป็นนามราชาศัพท์ในภาษาเขมร จะเห็นได้ว่า เป็นการยืมจากคำประสมในภาษาไทย คำแรก *ชิมชาต* ยืมมาจากคำว่า “เข้มชัด” ซึ่งเป็นการประสมจากคำนาม “เข้ม” ประกอบคำกริยา “ชัด” และคำว่า *จุดหมาย* ยืมจากคำว่า “จุดหมาย” ซึ่งเป็นการประสมจากคำกริยา “จุด” และ “หมาย” ในภาษาไทยทั้งสองคำนี้เป็นคำสามัญที่ปรากฏใช้ทั่วไป และคำที่นำมาประสมกันก็ปรากฏใช้แยกกันได้ แต่ในภาษาเขมรคำทั้งสองนี้ใช้เป็นราชาศัพท์เท่านั้น และไม่สามารถแยกคำที่ประสมออกจากกันได้

๖.๓ ใช้คำภาษาเขมร

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำคำในภาษาเขมรมาใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏจำนวน ๖ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๙๙ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้คำภาษาเขมร

ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
วัง	ผุทะ	บ้าน, ที่อยู่อาศัยของกษัตริย์หรือเชื้อพระวงศ์
คั่นาล	ที่สมรាប់คาล	ที่สำหรับเฝ้า
ภูงววย	อโณย	ของให้แก่กษัตริย์หรือเชื้อพระวงศ์
ตงววย	อโณย	ของให้แก่กษัตริย์หรือเชื้อพระวงศ์
สมญจ	กสตร	สมเด็จ, ลูกของกษัตริย์กับอัครมเหสี, เทียบได้กับเจ้าฟ้า
อนกมนาง	ปรพนธ	ภรรยา

คำภาษาเขมรที่ปรากฏเป็นนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน พบว่า มีทั้งที่เป็นคำแผลงและไม่ใช่คำแผลง คำแผลงบางข้อมูลพบใช้เป็นนามราชาศัพท์มาตั้งแต่ในภาษาเขมรสมัยโบราณ นั่นคือ *ภูงววย* *ตงววย* และ *สมญจ* คำแผลงที่ปรากฏใช้เป็นนามราชาศัพท์เพิ่มขึ้นในสมัยปัจจุบันคือ *คั่นาล* เป็นคำแผลงจากคำว่า “คาล” ซึ่งปรากฏใช้เป็นกิริยารราชาศัพท์ ดังนั้น *คั่นาล* จึงเป็นการแผลงจากกิริยารราชาศัพท์มาเป็นนามราชาศัพท์

ส่วนคำว่า *วัง* เป็นราชาศัพท์ที่ไม่ใช่คำแผลง ปรากฏมาแล้วตั้งแต่สมัยพระนคร ใช้เป็นชื่อบุคคลหรือชื่อสถานที่ แต่มิได้ใช้เป็นราชาศัพท์ การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยการใช้คำภาษาเขมรที่ไม่ใช่คำแผลง จึงเพิ่งปรากฏในสมัยปัจจุบัน

ส่วนคำว่า *อนกมนาง* เป็นคำประสมจากคำสามัญ “อนก” หมายถึง คน, บุคคล, ผู้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ประกอบกับ “มนาง” หมายถึง นางสนม, ฐานันดรสำหรับพระสนม เมื่อประกอบกันเป็น

ราชาศัพท์ *อนกมนาง* ใช้หมายถึง หญิงสามัญชนที่เป็นภรรยาของกษัตริย์ หญิงบริวารที่รับใช้ใกล้ชิด พระราชวงศ์^{๑๕} หรือ หม่อมราชวงศ์ พระวงศ์ หรือสามัญชนที่เป็นภรรยาพระองค์เจ้า (จุม เจริญ, ๒๐๐๓)

๖.๔ ใช้คำภาษาเขมรและภาษาอื่นประกอบกัน

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้คำภาษาเขมร ประกอบกับคำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต มาใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว ดังนี้

ตารางที่ ๑๐๐ นามราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้คำภาษาเขมรและภาษาอื่นประกอบกัน

ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
อนกองค์มจาส์	กสตรี	หม่อมเจ้า, ลูกของพระองค์เจ้า ข. อนก = น. คน, ผู้, ผู้ประกอบอาชีพ + ปส. องค์ <i>an̄ga</i> = น. ส่วน ของร่างกาย, ร่างกาย + ข. มจาส์ = น. เจ้า, เจ้าของ

ราชาศัพท์ *อนกองค์มจาส์* เกิดจากการประกอบคำภาษาเขมร “อนก” ประกอบคำภาษาบาลีสันสกฤต “องค์” และคำภาษาเขมร “มจาส์” ใช้หมายถึง หม่อมเจ้า หรือลูกของพระองค์เจ้า

อาจสรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๐๑ สรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

การสร้างนามราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑. ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นาม	๓๕๖	๕๗.๙๘	
๑.๑ ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตที่ไม่ใช้ทั่วไป	๑๕๖	๒๕.๔๑	พระชิวหา พระทนต์

^{๑๕} จุม เจริญ (๒๐๐๓) อธิบายว่า หญิงสามัญชนที่เป็นภรรยาของกษัตริย์ เรียกว่า “เตตย เจาจุม” ส่วนหญิงสามัญชนที่เป็นบริวารรับใช้พระราชวงศ์ เรียกว่า “เตตยิถ เจาจิต” ทั้ง “เจาจุม” และ “เจาจิต” มี ๖ ตำแหน่งเช่นกัน และปรากฏตำแหน่ง “อนกมนาง” เช่นกัน

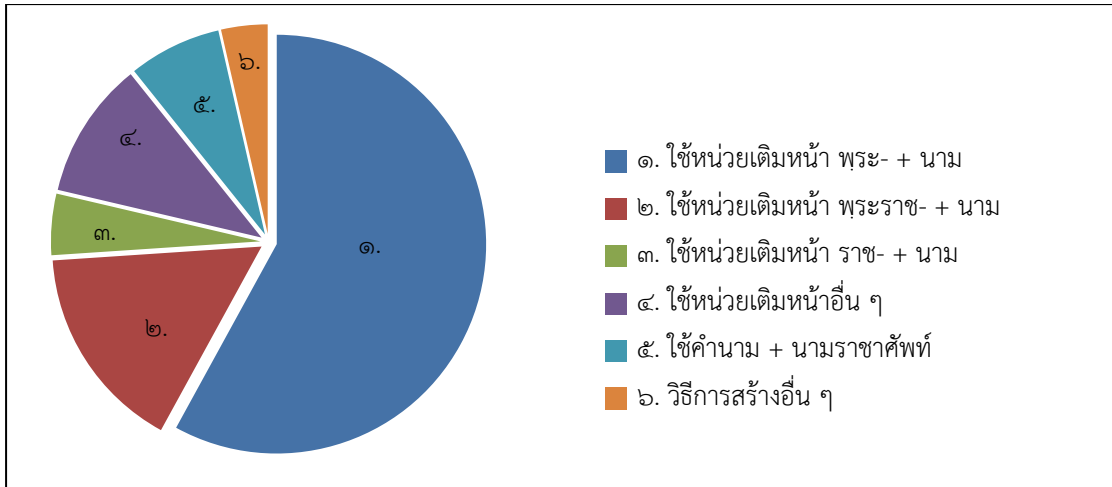
การสร้างนามราชาศัพท์		จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑.๒	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตที่เป็นศัพท์สมาสและไม่ใช้ทั่วไป	๑๓๐	๒๑.๑๗	พระกนิษฐกุลี พระเชษฐภคินี
๑.๓	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤตที่พบใช้ทั่วไป	๒๑	๓.๔๒	พระกิตติยศ พระสุภาพ
๑.๔	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาเขมรและภาษาอื่น	๑๙	๓.๐๙	พระทมรงค์ พระที่นั่ง
๑.๕	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามที่เกิดจากการประสมคำ	๑๗	๒.๗๗	พระสมอองเกสี พระสุรเสียง
๑.๖	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤต + นามราชาศัพท์แสดงอวัยวะร่างกาย	๔	๐.๖๕	พระกนิจนาพระภคตร พระกนิจนาพระหสด
๑.๗	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามที่ไม่ใช้ทั่วไป + กริยารราชาศัพท์	๔	๐.๖๕	พระกนิจนาบังค พระแทนบนท์
๑.๘	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤต + ส่วนขยายแสดงความหมายเกี่ยวกับกษัตริย์หรือความเป็นมงคล	๔	๐.๖๕	พระมกุฎราชยุ พระพรชัย
๑.๙	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นามภาษาเขมร + ข้อความแสดงอำนาจ	๑	๐.๑๖	พระบนพุลสุรสีหนาท
๒.	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระราช- + นาม	๙๘	๑๕.๙๖	พระราชกิจจ
๓.	ใช้หน่วยเต็มหน้า ราช- + นาม	๒๙	๔.๗๒	ราชกุมาร ราชบัลลังก์
๔.	ใช้หน่วยเต็มหน้าอื่น ๆ	๖๕	๑๐.๕๙	
๔.๑	ใช้หน่วยเต็มหน้า มหา- + นามราชาศัพท์	๒	๐.๓๓	มหาพระกิตติยศ
๔.๒	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระทมรงค์- + นามแสดงอาวุธ เครื่องใช้มีคม หรือเครื่องประดับ	๒๐	๓.๒๖	พระทมรงค์เกาทัณฑ์ พระทมรงค์คู้
๔.๓	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระที่นั่ง- + นามแสดงพาหนะ และสถานที่	๑๒	๑.๙๕	พระที่นั่งยนต์โห
๔.๔	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระบรม- + นาม	๘	๑.๓๐	พระบรมฉายาลักษณ์
๔.๕	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระบรมราช/พระบวรราช- + นาม	๕	๐.๘๑	พระบรมราชสาส์น
๔.๖	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระมหา- + นามแสดงบุคคลและเครื่องใช้	๔	๐.๖๕	พระมหาเสวตฉัตร
๔.๗	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระวร(ราช-) + นาม	๒	๐.๓๓	พระวรลณณกร
๔.๘	ใช้หน่วยเต็มหน้า สมเฏจ(พระ-/พระราช/พระวรวราช-) + นามแสดงบุคคล	๑๒	๑.๙๕	สมเฏจตา สมเฏจพระวรวราชชนนี
๕.	ใช้คำนาม/กริยา + นามราชาศัพท์	๔๔	๗.๑๗	

การสร้างนามราชาศัพท์		จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
	๕.๑ ใช้คำภาษาเขมร + นามราชาศัพท์แสดงอวัยวะร่างกาย	๒๕	๔.๐๗	กพระบาท สนองพระเนตร
	๕.๒ ใช้คำภาษาเขมรและภาษาอื่น + นามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วยหน่วยเต็มหน้า พระ-	๑๑	๑.๗๙	กรพาทพระบงท์ กรยาพระโสงย
	๕.๓ ใช้คำนามที่เป็นของส่วนตัว + -พระราชทรพย	๓	๐.๔๙	รบ้ำพระราชทรพย
	๕.๔ ใช้คำนามเกี่ยวกับอาหาร + -พระโสงย	๓	๐.๔๙	สาจ้พระโสงย
	๕.๕ ใช้คำนาม + นามราชาศัพท์แสดงความเป็นสิ่งที่สร้างเอง	๒	๐.๓๓	บทเถลงพระราชนิพนธ
๖. ใช้วิธีการสร้างอื่น ๆ		๒๒	๓.๕๘	
	๑. ยืมคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต	๑๓	๒.๑๒	สาณียา สนานเวสมัน
	๒. ยืมคำจากภาษาไทย	๒	๐.๓๓	ชิมชาติ จุดหมาย
	๓. ใช้คำภาษาเขมร	๖	๐.๙๘	ว่าง คิน่าล
	๔. ใช้คำภาษาเขมรและภาษาอื่นประกอบกัน	๑	๐.๑๖	อนกองคมจาส
รวม		๖๑๔	๑๐๐	

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน สามารถเรียงตามลำดับการปรากฏข้อมูลจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ๑. ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นาม มีจำนวน ๓๕๖ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๙๘ รองลงมาคือ ๒. ใช้หน่วยเต็มหน้า พระราช- + นาม จำนวน ๙๘ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๙๖ ถัดมาคือ ๔. ใช้หน่วยเต็มหน้าอื่น ๆ จำนวน ๖๕ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕๙ ต่อมาคือ ๕. ใช้คำนาม + นามราชาศัพท์ จำนวน ๔๔ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๗.๑๗ และ ๓. ใช้หน่วยเต็มหน้า ราช- + นาม จำนวน ๒๙ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๒ น้อยที่สุดคือ ๖. วิธีการสร้างอื่น ๆ จำนวน ๒๒ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๓.๕๘

จะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ที่ปรากฏมากที่สุดในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน คือ การใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นาม เช่นเดียวกับในภาษาเขมรสมัยกลาง อีกทั้งยังปรากฏข้อมูลเกินกว่าครึ่งหนึ่งของข้อมูลทั้งหมดด้วย วิธีการสร้างนามราชาศัพท์รูปแบบนี้ จึงถือเป็นวิธีการหลักของการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

อาจแสดงตารางสรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันเป็นแผนภูมิรูปลวงกลมดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๙ สรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

๓.๔.๒.๒ การสร้างลักษณะนามราชาศัพท์

ลักษณะนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ปรากฏเพียงข้อมูลเดียวเท่านั้น คือ *พระวสุสา* จึงพบวิธีการสร้างเพียงวิธีเดียวคือ การใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤต ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๐๒ ลักษณะนามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤต

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
พระวสุสา	พระ- + วสุสา	ฉุน้ำ	ปี (ลักษณะนาม)

ลักษณะนามราชาศัพท์ *พระวสุสา* หมายถึง ปี เป็นลักษณะนามของนามราชาศัพท์ *พระชนม* หมายถึง อายุ ดังตัวอย่างข้อความที่ปรากฏการใช้ลักษณะนามราชาศัพท์ ต่อไปนี้

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสุภาพโสภณบวรวิสุทธิวงษาตถาคต จากพุทธพิธีพระโรคาพยาธิทางพาย นิงบาน
 ปรกบหนาวพระกายพลม้ามุน พระชนมยี่นยวชางรยพระวสุสา ฎีมปีคังปรถาบเนาชามลบัฎี
 ตรชากฎล่ปรชาราสตชากูน เจา เจาทั่วตรบส่พระองค์ฎียอรองแวงตเทา ฯ

ขอพระองค์มีพระสุขภาพที่ดีบริบูรณ์ ปราศสิ้นจากพระโรคพยาธิทั้งหลาย และได้ประกอบซึ่งพระกายพลแข็งแรง พระชนม์ยืนยาวกว่าร้อยพรรษา เพื่อประทับอยู่เป็นเงาอันร่มเย็นแก่ประชากรราษฎร์ผู้เป็นลูก หลาน หลานทวดของพระองค์ให้ยาวนานสืบต่อไป ฯ

(พระราชกิจฯ วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๙)

๓.๔.๒.๓ การสร้างสรรพนามราชาศัพท์

สรรพนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน ๙ ข้อมูลพบวิธีการสร้าง ๓ วิธี ดังนี้

๑. ใช้กริยารราชาศัพท์

วิธีการสร้างสรรพนามราชาศัพท์วิธีนี้ คือ การนำกริยารราชาศัพท์มาใช้เป็นสรรพนามราชาศัพท์ ปรากฏ ๕ ข้อมูล มีลักษณะการสร้างแตกต่างกัน ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า ทຽង

การสร้างสรรพนามราชาศัพท์วิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเติมหน้ากริยารราชาศัพท์ ทຽង- มาใช้เป็นสรรพนามราชาศัพท์ ดังนี้

ตารางที่ ๑๐๓ สรรพนามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า
ทຽង

ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย	ใช้กับ
ทຽង	คาด	ท่าน	หม่อมเจ้า

คำว่า “ทຽង” ปรากฏใช้มาตั้งแต่ภาษาเขมรสมัยโบราณ คือ “ทຽង~โทຽង” หมายถึง ถือ ไว้ ดำรงไว้ แต่เพิ่งปรากฏใช้เป็นราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง และใช้เป็นหน่วยเติมหน้ากริยารราชาศัพท์จนถึงสมัยปัจจุบัน การปรากฏใช้คำว่า “ทຽង” เป็นสรรพนามราชาศัพท์ คาดว่าน่าจะมาจากหน่วยเติมหน้ากริยา “ทຽង” เพราะมักปรากฏหน้ากริยารราชาศัพท์เสมอ จึงอาจมีการนำมาใช้เป็นสรรพนามราชาศัพท์ด้วย

ในราชาศัพท์สมัยปัจจุบัน คำว่า “ทรง” ใช้เป็นสรรพนามราชาศัพท์บุรุษที่ ๒ และ ๓ เพื่อใช้กับพระราชวงศ์ลำดับชั้นหม่อมเจ้า

๑.๒ ใช้กริยาราชศัพท์ที่มีหน่วยเติมหน้า ทรง + พระ-

การสร้างสรรพนามราชาศัพท์วิธีนี้ เป็นการใช้กริยาราชศัพท์ที่มีหน่วยเติมหน้า ทรง- ประกอบกับนามราชาศัพท์ที่ขึ้นด้วย “พระ-” มาใช้เป็นสรรพนามราชาศัพท์ คือคำว่า *ทรงพระกรุณาพิเสศ* ดังนี้

ตารางที่ ๑๐๔ สรรพนามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่สร้างด้วยการใช้กริยาราชศัพท์ที่มีหน่วยเติมหน้า ทรง + พระ-

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	ใช้กับ
ทรงพระกรุณาพิเสศ	ทรง+พระกรุณา+พิเสศ	คาด	ท่าน	ใช้แก่สมเด็จพระองค์เจ้า

สรรพนามราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการใชหน่วยเติมหน้า “ทรง-” + นามราชาศัพท์ คือ “พระกรุณา” หมายถึง ความเมตตากรุณา และส่วนขยายคือ “พิเสศ” หมายถึง พิเศษหรือเป็นพิเศษ การใชหน่วยเติมหน้า “ทรง” ประกอบกับนามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วยหน่วยเติมหน้า “พระ-” เป็นวิธีการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน เช่น *ทรงพระอุสุสาท* *ทรงพระกรุณา* *ทรงพระเมตตาโปรด* เป็นต้น สรรพนามราชาศัพท์นี้ จึงเป็นการสร้างขึ้นจากกริยาราชศัพท์

๑.๓ ใช้กริยาราชศัพท์ที่มีคำว่า ทูล + (พระ-) บงค์

การสร้างสรรพนามราชาศัพท์วิธีนี้ เป็นการใช้กริยาราชศัพท์ “ทูล” + “บงค์” / “พระบงค์” และอาจมีส่วนประกอบอื่นเพิ่มเติมหรือไม่ก็ได้ ปรากฏ ๓ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๐๕ สรรพนามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่สร้างด้วยการใช้กริยาราชศัพท์ที่มีคำว่า ทูล + (พระ-) บงค์

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	ใช้กับ
ทูลบงค์	ทูล+บงค์	ขณ	ฉัน	ชายให้กับหม่อมเจ้า

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	ใช้กับ
ทูลบงค้ชาขุณู	ทูล+บงค้+ชาขุณู	ขุณู	ฉัน	ชายให้กับสมเด็จ
ทูลพระบงค้ชาขุณู	ทูล+พระ-+บงค้+ชาขุณู	ขุณู	ฉัน	ชายใช้กับกษัตริย์

ราชาศัพท์ข้างต้น ข้อมูลแรก เป็นการใช้กริยารราชาศัพท์ “ทูล” + กริยารราชาศัพท์ “บงค้” แปลว่า ทูลบงค้ ข้อมูลที่สอง เป็นการใช้กริยารราชาศัพท์ “ทูล” + กริยารราชาศัพท์ “บงค้” + ส่วนขยาย “ชาขุณู” แปลว่า ทูลบงค้เป็นข้ และ ข้อมูลสุดท้าย เป็นการใช้กริยารราชาศัพท์ “ทูล” + หน่วยเติมหน้า “พระ-” + กริยารราชาศัพท์ “บงค้” + ส่วนขยาย “ชาขุณู” แปลว่า ทูลพระบงค้เป็นข้ ทั้ง ๓ ข้อมูล ใช้เป็นสรรพนามราชาศัพท์บุรุษที่ ๑ เช่นเดียวกัน แต่ข้อมูลแรกใช้กับพระราชวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า ข้อมูลที่สองใช้กับพระราชวงศ์ชั้นสมเด็จ และข้อมูลสุดท้ายใช้กับกษัตริย์

จะเห็นได้ว่า สรรพนามราชาศัพท์รูปแบบนี้ เป็นการสร้างจากกริยารราชาศัพท์มาใช้เป็นสรรพนามราชาศัพท์

๒. ใช้นามราชาศัพท์

วิธีการสร้างสรรพนามราชาศัพท์วิธีนี้ คือ การนำนามราชาศัพท์มาใช้เป็นสรรพนามราชาศัพท์ ปรากฏ ๓ ข้อมูล มีลักษณะการสร้างแตกต่างกัน ๒ ลักษณะ ดังนี้

๒.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นาม

เป็นการใช้หน่วยเติมหน้า พระ- ประกอบกับนาม เช่นเดียวกับการสร้างนามราชาศัพท์ นามที่นำมาประกอบอาจเป็นคำคำเดียวหรือหลายคำประกอบกันก็ได้ ปรากฏ ๒ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๐๖ สรรพนามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นาม

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	ใช้กับ
พระองค์	พระ+องค์	คาค	ท่าน	กษัตริย์
พระกรุณาขอมจาสชีวิตเล็ดบุง	พระ+กรุณาขอมจาสชีวิตเล็ดบุง	คาค	ท่าน	กษัตริย์

สรพนามราชาศัพท์ข้างต้น ข้อมูลแรก เป็นการใช้นิตยศัพท์ “พระ-” + คำคำเดียว คือ “องค์” ส่วนข้อมูลที่ ๒ เป็นการประกอบกับข้อความ “กรุณาขอมหาชีวิตเสด็จ” แปลว่า กรุณาเป็นเจ้าของชีวิตเหนือหัว ทั้งสองข้อมูลใช้เป็นสรพนามบุรุษที่ ๓ ใช้กับกษัตริย์

ลักษณะการสร้างรูปแบบนี้ เป็นการใช่วิธีการสร้างแบบนามราชาศัพท์ กล่าวคือ เป็นการใช้นิตยศัพท์ “พระ-” ประกอบกับคำหรือข้อความ เช่นเดียวกับนามราชาศัพท์ เช่น พระบาท พระเกศา พระเนตร พระบนทุลสุรสีหนาท เป็นต้น

๒.๒ ใช้คำสามัญภาษาเขมร + นามราชาศัพท์

การสร้างสรพนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิตยศัพท์ คำสามัญภาษาเขมร ประกอบกับนามราชาศัพท์ซึ่งมีความหมายเกี่ยวกับอวัยวะร่างกาย ปรางค์เพียง ข้อมูลเดียว คือ โกรมพระบาท ดังนี้

ตารางที่ ๑๐๗ สรพนามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่สร้างด้วยการใช้นิตยศัพท์ ภาษาเขมร + นามราชาศัพท์

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	ใช้กับ
โกรมพระบาท	โกรม+พระ-บาท	คาค่า	ท่าน	หญิงใช้กับสมเด็จพระองค์เจ้า

คำว่า “โกรมพระบาท” แปลว่า ไต้พระบาท หรือ ไต้เท้า เป็นการใช้นิตยศัพท์ ภาษาเขมร คือ “โกรม” + นามราชาศัพท์ “พระบาท” ซึ่งเป็นวิธีการเดียวกับการสร้างนามราชาศัพท์ เช่น กพระหสธ อยจาญพระทนต์ สุนาปพระชงฆ เป็นต้น นำมาใช้เป็นสรพนามราชาศัพท์บุรุษที่ ๑ ของหญิง ใช้กับ พระราชวงศ์ลำดับชั้นสมเด็จพระ^{๑๖} และพระองค์เจ้า

๓. ใช้คำสามัญประกอบคำว่า -มจาส์

วิธีการสร้างสรพนามราชาศัพท์วิธีแรก เป็นการใช้นิตยศัพท์ คือ “ขลุ” หมายถึง ข้า, ทาส ประกอบกับคำว่า “มจาส์” หมายถึง เจ้า, เจ้าของ ดังนี้

^{๑๖} ลำดับชั้นสมเด็จพระ เทียบได้กับลำดับชั้นเจ้าฟ้าของไทย

ตารางที่ ๑๐๘ สรรพนามราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่สร้างด้วยการใช้คำสามัญประกอบ
คำว่า -มจาส์

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	ใช้กับ
ขณุมจาส์	ขณู + มจาส์	ขณู	ฉันทัน	หญิงใช้แก่กษัตริย์-หม่อมเจ้า

คำว่า “มจาส์” มาจากคำว่า “อมจาส์” เป็นการตัดเสียง (deletion) พยางค์หน้า คือ /อ- ʔə-/ ของคำว่า “อมจาส์” /อ้อมจะห์ ʔəm cah/ กลายเป็น “มจาส์” /มจะห์ mcah/ มีความหมายว่า น. ผู้มีอำนาจเป็นของตน, อิศรชน, ผู้เป็นเจ้าของตนเอง หรือผู้เป็นเจ้าของบุคคลอื่น, เจ้าชีวิต, เจ้าแผ่นดิน, กษัตริย์

คำนี้ ปรากฏใช้มาตั้งแต่สมัยเขมรโบราณ คือ “อจาส” หรือ “อจส” ซึ่งเป็นคำแผลงจากคำว่า “จาส~จส” หมายถึง แก่, มีอายุ, คนมีอายุ + หน่วยเติมหน้า “อ-” ใช้หมายถึง ความแก่, อายุ, ความอาวุโส, แก่, มีอายุ, อาวุโส, คนที่แก่หรือเป็นผู้ใหญ่, ผู้มีอายุ, ผู้อาวุโส, เจ้านาย, ผู้เป็นเจ้าของ

ดังนั้น เมื่อใช้คำว่า “ขณู” + “มจาส์” จึงหมายถึง ข้าเจ้า หรือ ข้าของผู้เป็นเจ้าของ จึงนำมาใช้เป็นสรรพนามราชาศัพท์บุรุษที่ ๑ ของหญิง ใช้แก่กษัตริย์และเจ้านายทุกลำดับชั้น

อาจสรุปการสร้างสรรพนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๐๙ การสร้างสรรพนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

การสร้างราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑. ใช้กริยารราชาศัพท์	๕	๕๕.๕๖	
๑.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า ทฺรง	๑	๑๑.๑๑	ทฺรง
๑.๒ ใช้กริยารราชาศัพท์ที่มีหน่วยเติมหน้า ทฺรง + พระ-	๑	๑๑.๑๑	ทฺรงพระกรุณาพิเสส
๑.๓ ใช้กริยารราชาศัพท์ที่มีคำว่า ทูล + (พระ-) บงค	๓	๓๓.๓๓	ทูลบงค ทูลบงคชาขณู
๒. ใช้นามราชาศัพท์	๓	๓๓.๓๓	
๒.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นาม	๒	๒๒.๒๒	พระองค์
๒.๒ ใช้คำสามัญภาษาเขมร + นามราชาศัพท์	๑	๑๑.๑๑	โกรมพระบาท
๓. ใช้คำสามัญประกอบคำว่า -มจาส์	๑	๑๑.๑๑	ขณุมจาส์
รวม	๙	๑๐๐	

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างสรรค์พจนานามที่ปรากฏมากที่สุดคือ *การใช้กริยาราชาคัพท์* ปรากฏจำนวน ๕ คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๕๖ สามารถแสดงเป็นแผนภูมิวงกลมต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๑๐ สรุปการสร้างสรรค์พจนานามราชาคัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

๓.๔.๒.๔ การสร้างกริยาราชาคัพท์

กริยาราชาคัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน ๒๓๗ ข้อมูลพบวิธีการสร้าง ๕ ลักษณะ ดังต่อไปนี้

๑. ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรงแ- + กริยา/นาม

การสร้างกริยาราชาคัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเต็มหน้า ทรงแ- ประกอบกับนามหรือกริยา นามและกริยาที่มาประกอบนี้ อาจเป็นนามหรือกริยาสามัญ หรืออาจเป็นนามหรือกริยาราชาคัพท์ก็ได้ ปรากฏข้อมูลมากที่สุด จำนวน ๑๔๙ ข้อมูล สามารถจำแนกวิธีการสร้างในลักษณะนี้ออกเป็น ๔ วิธีย่อย ได้แก่

๑.๑	ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรงแ- + กริยาราชาคัพท์	๙๒	ข้อมูล
๑.๒	ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรงแ- + พระ-/พระราช-	๔๕	ข้อมูล
๑.๓	ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรงแ- + นามราชาคัพท์	๑	ข้อมูล
๑.๔	ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรงแ- + กริยาสามัญ	๗	ข้อมูล
๑.๕	ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรงแ- + นามสามัญ	๔	ข้อมูล

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า ทฺร่ง- + กริยาราชาศัพท์

การสร้างกริยาราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิพจน์เติมหน้า “ทฺร่ง-” ประกอบกับกริยาราชาศัพท์ ปรากฏจำนวน ๙๒ ข้อมูล สามารถจำแนกวิธีการย่อย ๆ ตามหน่วยที่นำมาประกอบ ๕ ลักษณะ ดังนี้

ก. ใช้หน่วยเติมหน้า ทฺร่ง- + ศัพท์ที่ไม่ใช้ทั่วไป

กล่าวคือ คำที่นำมาประกอบกับ “ทฺร่ง-” เป็นศัพท์ที่ไม่ปรากฏใช้ทั่วไป อาจเป็นศัพท์จากภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร หรือภาษาอื่น ปรากฏจำนวน ๖๑ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๑๐ กริยาราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเติมหน้า ทฺร่ง- + ศัพท์ที่ไม่ใช้ทั่วไป

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
ทฺร่งสนนิฐาน	ทฺร่ง+สนนิฐาน	จุดจิตต	ชอบ	อารมณ์
ทฺร่งสมโมสา	ทฺร่ง+สมโมสา	ภูลิจ	ลื้ม	ความคิด
ทฺร่งขมายี	ทฺร่ง+ขมายี	หิต	ดม	กิน-ดื่ม
ทฺร่งบรมาส	ทฺร่ง+บรมาส	องแอล	ลูบคลำ	เกี่ยวกับมือ
ทฺร่งปฏิมะ	ทฺร่ง+ปฏิมะ	คูนานุกนากูญ	หมั่นไส้	อารมณ์
ทฺร่งปรหม้วน	ทฺร่ง+ปรหม้วน	ฉี	เป็นไข้	ไข้
ทฺร่งขญาล	ทฺร่ง+ขญาล	ซิมติจ	โกรธเล็กน้อย	อารมณ์
ทฺร่งค่ง	ทฺร่ง+ค่ง	องคฺย, เนา	นั่ง, อยู่	อยู่-อาศัย
ทฺร่งยาง	ทฺร่ง+ยาง	เหฺวีร	เดิน	เคลื่อนที่
ทฺร่งเติน	ทฺร่ง+เติน	เติน	ตื่น	นอน

ตัวอย่างกริยาราชาศัพท์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า คำที่นำมาประกอบกับหน่วยเติมหน้า “ทฺร่ง-” มีทั้งศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร หรือภาษาไทย

คำที่นำมาประกอบกับ “ทฺร่ง-” นี้ บางข้อมูลเป็นกริยาราชาศัพท์อยู่แล้ว เช่น “ค่ง” “ปรถาบ” “ยาง” “ทต” เป็นต้น แต่บางข้อมูล แม้จะไม่ปรากฏใช้ในภาษาทั่วไป แต่ก็ได้ปรากฏใช้เพียงลำพัง ต้องประกอบกับหน่วยเติมหน้า “ทฺร่ง-” เช่น *ทฺร่งสนนิฐาน* *ทฺร่งสมโมสา* *ทฺร่งขญาล* *ทฺร่งเติน* เป็นต้น จึงอาจแสดงให้เห็นว่า กริยาบางคำแม้จะยืมคำจากภาษาอื่นมาใช้เป็นราชาศัพท์ แต่ก็ยังคงต้องประกอบด้วยหน่วยเติมหน้า “ทฺร่ง-” จึงจะใช้เป็นราชาศัพท์ได้ ขณะเดียวกันกริยาบางคำ แม้จะเป็นราชาศัพท์อยู่แล้ว ก็อาจประกอบหน่วยเติมหน้า “ทฺร่ง-” ด้วยก็ได้ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า

หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน มีหน้าที่สำคัญเพื่อใช้แสดงความเป็นกริยาราชาศัพท์

ข. ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง + กริยาราชาศัพท์ที่มีหน่วย

นามประกอบ กล่าวคือ กริยาราชาศัพท์ที่นำมาประกอบกับ “ทรง-” จะมีหน่วยนามประกอบ ทั้งนี้ กริยาราชาศัพท์ดังกล่าว อาจเป็นกริยาสามัญหรือกริยาราชาศัพท์ที่ประกอบนามราชาศัพท์ หรือเป็นกริยาราชาศัพท์ที่ประกอบกับนามสามัญ มีจำนวน ๒๔ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๑๑ กริยาราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง + กริยาราชาศัพท์ที่มีหน่วยนามประกอบ

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
ทรงคงพระภูณาก	ทรง+คง-พระภูณาก	เนาหะ	อยู่บ้าน	อยู่-อาศัย
ทรงไสยพระทิวงคต	ทรง+ไสย-พระทิวงคต	สลาบ	ตาย	เกิด-ตาย
ทรงสร้างพระวารี	ทรง+สร้าง-พระวารี	งูตทีก	อาบน้ำ	ทำความสะอาด
ทรงยางพระบาท	ทรง+ยาง-พระบาท	เฎีร	เดิน	เกี่ยวกับขา
ทรงสิตพระเกสา	ทรง+สิต-พระเกสา	สิตสก์	หวิम्म	ตกแต่ง
ทรงจูลพระบงคนตจ	ทรง+จูล-พระบงคนตจ	บตเซ็งตจ	ปัสสาวะ	ทำความสะอาด
ทรงวิจิตรพระญโม	ทรง+วิจิตร-พระญโม	กาลพิณเจียม	กันคิ้ว	ตกแต่ง
ทรงสพพพระราชหฤทัย	ทรง+สพพ-พระราชหฤทัย	สรพญ, เพญจิตต	รัก	ความรู้สึก
ทรงไสยทิวงคต	ทรง+ไสย-ทิวงคต	สลาบ	ตาย	เกิด-ตาย
ทรงกรศาลกีฬา	ทรง+กรศาล-กีฬา	เลงกีฬา	เล่นกีฬา	เล่น-แข่งขัน

จากตัวอย่างราชาศัพท์ข้างต้น ข้อมูล ๔ ข้อมูลแรก เป็นการใชหน่วยเติมหน้า “ทรง-” + กริยาราชาศัพท์หรือกริยาที่ไม่ใช้ทั่วไป คือ “คง” “ไสย” “สร้าง” และ “ยาง” ประกอบกับนามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วยหน่วยเติมหน้า “พระ-” ข้อมูลต่อมาคือ *ทรงสิตพระเกสา* และ *ทรงจูลพระบงคนตจ* เป็นการใชหน่วยเติมหน้า “ทรง-” + กริยาสามัญ “สิต” และ “จูล” ประกอบกับนามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วยหน่วยเติมหน้า “พระ” ส่วนข้อมูล *ทรงสพพพระราชหฤทัย* เป็นการใชกริยาสามัญประกอบกับนามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วยหน่วยเติมหน้า “พระราช-” ส่วนสองข้อมูลสุดท้าย เป็นการใชกริยาราชาศัพท์หรือกริยาที่ไม่ใช้ทั่วไป คือ “ไสย” และ “กรศาล” ประกอบกับนาม

ค. ใช้หน่วยเติมหน้า ทรงแ + มาน + นามราชาศัพท์ที่

ขึ้นด้วย พระ-/พระราช- แสดงคำสั่ง กล่าวคือ คำที่นำมาประกอบกับ “ทรงแ-” เป็นคำกริยาสามัญ “มาน” ประกอบกับนามราชาศัพท์ที่แสดงคำสั่ง อาจขึ้นต้นด้วย “พระ-” หรือ “พระราช-” มีจำนวน ๕ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๑๒ กริยารราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเติมหน้า ทรงแ + มาน + นามราชาศัพท์ที่ขึ้นด้วย พระ-/พระราช- แสดงคำสั่ง

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
ทรงแมนพระตมราส	ทรงแ+มาน+พระตมราส	นิยาย	พูด, บอก	พูด-สั่ง
ทรงแมนพระบนทูล	ทรงแ+มาน+พระบนทูล	นิยาย	พูด, บอก	พูด-สั่ง
ทรงแมนพระบนทูลสุรสีหนาท	ทรงแ+มาน+พระบนทูลสุรสีหนาท	นิยายบนลิโอยฎึง, นิยายผสายทุเทา	พูดเสียงดังให้รู้, พูดกระจายทั่ว	พูด-สั่ง
ทรงแมนพระราชบถษา	ทรงแ+มาน+พระราชบถษา	บงคាប់	สั่ง	พูด-สั่ง
ทรงแมนพระราชโองการ	ทรงแ+มาน+พระราชโองการ	นิยายการ	สั่งงาน	พูด-สั่ง

ราชาศัพท์กลุ่มนี้ เป็นราชาศัพท์ที่มีลักษณะสอดคล้องกัน ๒ ประการคือ เป็นราชาศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับการพูดหรือการสั่ง และเกิดจากการใช้หน่วยเติมหน้า “ทรงแ-” + กริยาสามัญ “มาน” หมายถึง มี + นามราชาศัพท์แสดงการพูดหรือสั่ง นามราชาศัพท์นี้มีทั้งที่ขึ้นต้นด้วยหน่วยเติมหน้า “พระ-” ได้แก่ “พระตมราส” “พระบนทูล” และหน่วยเติมหน้า “พระราช-” ได้แก่ “พระราชบถษา” และ “พระราชโองการ”

จะเห็นได้ว่า กริยารราชาศัพท์ข้างต้น แม้จะมีความหมายเกี่ยวกับการพูดหรือการสั่ง แต่การประกอบความหมายมาใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ดังกล่าว ไม่ใช่กริยาที่มีความหมายว่าพูดหรือสั่งโดยตรง แต่ใช้ความหมายว่า มีคำพูด หรือมีคำสั่ง

นอกจากนี้ กริยารราชาศัพท์ข้างต้นนี้ ส่วนใหญ่พบใช้กับกษัตริย์เท่านั้น

ง. ใช้หน่วยเติมหน้า ทรงแ + เสฏจ + กริยาแสดงการ

เคลื่อนที่ กล่าวคือ เป็นการใช้นิติหน่วยเติมหน้า “ทรงแ-” และ หน่วยเติมหน้า “เสฏจ-” ประกอบกับกริยาแสดงการเคลื่อนที่ ปรากฏเพียง ๒ ข้อมูล ดังนี้

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
ทูลรับพระนจนา	ทูลรับ+พระ+นจนา	รับ	รับ	เล่น-แข่งขัน
ทูลรับพระพิโรธ	ทูลรับ+พระ+พิโรธ	ชิงชัง	โกรธมาก	อารมณ์
ทูลรับพระพรหมเจต	ทูลรับ+พระ+พรหมเจต	ตาม	งดเว้น	การกระทำ
ทูลรับพระสวยมพร	ทูลรับ+พระ+สวยมพร	ร่วมประเวณี	แต่งงาน	พิธี
ทูลรับพระอาพาธ	ทูลรับ+พระ+อาพาธ	ฉี่	เป็นไข้	ไข้-โรค
ทูลรับพระกนแสง	ทูลรับ+พระ+กนแสง	ยี่	ร้องไห้	อารมณ์
ทูลรับพระตมราส	ทูลรับ+พระ+ตมราส	ปราบ	บอก	พูด-สั่ง
ทูลรับพระตมริระ	ทูลรับ+พระ+ตมริระ	ตรึะริระ, พิจารณา	คิด, พิจารณา	พูด-สั่ง

ราชาศัพท์ในตัวอย่างข้างต้น เกิดจากการใช้หน่วยเติมหน้า “ทูลรับ-” และ “พระ-” ประกอบกับศัพท์ที่ไม่ปรากฏใช้โดยทั่วไป ศัพท์ดังกล่าวอาจเป็นศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต หรือเป็นศัพท์ภาษาเขมรก็ได้ ทั้งนี้พบว่า บางข้อมูล ตรงกับการสร้างแบบการใช้หน่วยเติมหน้า “ทูลรับ-” + ศัพท์บาลีที่ไม่ใช้ทั่วไป ได้แก่ *ทูลรับพระพิโรธ-ทูลรับพิโรธ* *ทูลรับพระพรหมเจต-ทูลรับพรหมเจต* *ทูลรับพระสมภาร-ทูลรับสมภาร* และ *ทูลรับพระอาพาธ-ทูลรับอาพาธ* ในขณะที่ไม่ปรากฏว่า ศัพท์ที่นำมาประกอบกับหน่วยเติม “ทูลรับ-” และ “พระ-” ปรากฏใช้เป็นนามราชาศัพท์ ยกเว้น *ทูลรับพระตมราส* และ *ทูลรับพระตมริระ* ที่ปรากฏนามราชาศัพท์ “พระราชตมราส” และ “พระราชตมริระ”

อีกทั้งพบว่าบางข้อมูล นามราชาศัพท์ที่มีรูปตรงกันหรือความหมายใกล้เคียงกัน แต่ใช้รูปอื่น เช่น *ทูลรับพระเกาถนช* คำว่า “เกาถนช” หมายถึง ธนู แต่เมื่อใช้เป็นนามราชาศัพท์ มิได้ใช้ว่า “พระเกาถนช” แต่ใช้ว่า *พระทมรับเกาถนช* หรือ *ทูลรับพระกนแสง* คำว่า “กนแสง” หมายถึง ผ้าเช็ดหน้า แต่เมื่อใช้เป็นนามราชาศัพท์ มิได้ใช้ว่า “พระกนแสง” แต่ใช้คำว่า *พระกนิจฉาพระภักตร* เป็นต้น

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า หน่วยเติมหน้า “ทูลรับ-” มิได้นำหน้านามราชาศัพท์ที่ขึ้นด้วย “พระ-” แต่เป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “ทูลรับ-” และ “พระ-” ประกอบกับกริยาหรือนาม เพื่อใช้เป็นกริยารราชาศัพท์

ข. ใช้หน่วยเติมหน้า ทูลรับ + พระราช- + นาม/กริยา

กล่าวคือ เป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “ทูลรับ-” ประกอบกับหน่วยนามเติมหน้า “พระราช-” และประกอบกับนามหรือกริยาที่ศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตหรือภาษาเขมร มี ๓ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๑๕ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า ทຽ່ + ព្រះរាជ- + นาม/
กริยา

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
ทຽ່ព្រះរាជភ្នំណើរ	ทຽ່+ព្រះរាជ+ភ្នំណើរ	เรวีภูเณียร	เดิน	เคลื่อนที่
ทຽ່ព្រះរាជតណុត	ทຽ່+ព្រះរាជ+តណុត	วาย	ตี	เกี่ยวกับมือ
ทຽ່ព្រះរាជបល្លា	ทຽ່+ព្រះរាជ+បល្លា	บงคาบ	สั่ง	การสั่ง

ราชศัพท์ข้างต้นเป็นการใช้หน่วยเต็มหน้า “ทຽ່-” ประกอบกับหน่วยเต็มหน้า “ព្រះរាជ-” ประกอบนาม คือ “ភ្នំណើរ” “តណុត” และประกอบกริยา คือ “បល្លា” เพื่อใช้กับกษัตริย์

๑.๓ ใช้หน่วยเต็มหน้า ทຽ່ + นามราชศัพท์

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้หน่วยเต็มหน้า “ทຽ່-” ประกอบกับนามราชศัพท์ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ *ทຽ່អោយព្រះអស់លេខា* ดังนี้

ตารางที่ ๑๑๖ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า ทຽ່ + นามราชศัพท์

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
ทຽ່អោយព្រះអស់លេខា	ทຽ່+អោយព្រះអស់លេខา	จะหตถเลขา	ลงลายมือ	เกี่ยวกับมือ

ราชศัพท์ข้างต้น เป็นการใช้หน่วยเต็มหน้า “ทຽ່-” + นามราชศัพท์ คือ “អស់លេខา” หมายถึง ลายมือ ใช้เป็นกริยาราชศัพท์ หมายถึง ลงลายมือ

๑.๔ ใช้หน่วยเต็มหน้า ทຽ່- + กริยาสามัญ

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้หน่วยเต็มหน้า ทຽ່- ประกอบกับกริยาสามัญ ปรากฏจำนวน ๗ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๑๗ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า ทຽ່- + กริยาสามัญ

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
ทຽ່ខាមាត	ทຽ່+ខាមាត	คุควัน	คุมแค้น	คิด-รู้สึก

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
ทรงแอุสุสาท์	ทรงแ+อุสุสาท์	พยายาม	พยายาม	การกระทำ
ทรงแโกรธ	ทรงแ+โกรธ	ขี้มีย”างขลาง	โกรธมาก	คิด-รู้สึก
ทรงแชราบ	ทรงแ+ชราบ	รู้	รู้	คิด-รู้สึก
ทรงแทพุลสวนาการ	ทรงแ+ทพุล-สวนาการ	สฎาบ	ฟัง	เกี่ยวกับหู
ทรงแบนโทปสสสวาวะ	ทรงแ+บนโท-ปสสสวาวะ	บตเซียงตุง	ปัสสวาวะ	ทำความสะอาด
ทรงแสไกสงเรง	ทรงแ+สไก-สงเรง	ทัวญ	ร้องให้คร่ำครวญ	คิด-รู้สึก

จะเห็นได้ว่า กริยาที่นำมาประกอบกับหน่วยเต็มหน้า ทรงแ- ข้างต้น เป็นกริยาสามัญ แม้ส่วนใหญ่จะมีรูปศัพท์ไม่ตรงกับคำสามัญก็ตาม ทั้งนี้เพราะคำสามัญข้างต้นเป็นคำที่ใช้ในภาษาทั่วไป แต่กริยาที่นำมาประกอบ พบใช้เป็นคำสุภาพ หรือปรากฏในภาษาระดับทางการ ซึ่งอาจพบในงานเขียนวิชาการหรือในการรายงานข่าว เป็นต้น

๑.๕ ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรงแ- + นามสามัญ

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเต็มหน้า ทรงแ- ประกอบกับนามสามัญ ปรากฏจำนวน ๔ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๑๘ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรงแ- + นามสามัญ

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
ทรงแกีฬา	ทรงแ+กีฬา	เลงกีฬา	เล่นกีฬา	การเล่น-แข่งขัน
ทรงแครภ	ทรงแ+ครภ	เผิม	ตั้งห้อง	การเกิด-ตาย
ทรงแทสสนาการ	ทรงแ+ทสสนาการ	เซียม	เห็น	เกี่ยวกับตา
ทรงแนิสันทนาการ	ทรงแ+นิสันทนาการ	องคฺย	นั่ง	การอยู่-อาศัย

นามที่นำมาประกอบกับหน่วยเต็มหน้า ทรงแ- ปรากฏเป็นนามสามัญในภาษาเขมร ทั้งคำว่า “กีฬา” “ครภ” “ทสสนาการ” และ “นิสันทนาการ” เมื่อนำนามสามัญนี้ประกอบกับหน่วยเต็มหน้า “ทรงแ-” จะใช้เป็นกริยาราชศัพท์ที่มีความหมายสัมพันธ์กับนามสามัญดังกล่าว

คำใช้หน่วยเต็มหน้า “ทรงแ-” ประกอบกับนามเพื่อใช้เป็นราชาศัพท์ อาจเนื่องมาจากความหมายเดิมของคำว่า “ทรงแ” ในภาษาเขมรโบราณ หมายถึง มี, ดำรง, ถือ, คงไว้ จึงอาจเข้ากับบริบทดังกล่าว เช่น *ทรงแกีฬา* หมายถึง มีกีฬา *ทรงแครภ* หมายถึง มีห้อง *ทรงแทสสนาการ* หมายถึง มี

การเห็น และ *ทฺรงฺนีสีทนาการ* หมายถึง มีการนั่ง ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่า การใช้หน่วยเติมหน้า “ทฺรงฺ-” ประกอบกับนามเพื่อใช้เป็นราชาศัพท์ น่าจะมาจากความหมายเดิมของ “ทฺรงฺ” อย่างไรก็ตาม “ทฺรงฺ-” ในราชาศัพท์ภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ไม่อาจถือเป็นกริยาหลักได้ เพราะไม่สามารถปรากฏใช้เพียงลำพังเพื่อประกอบกับนามทั่วไป แต่จะประกอบกับนามบางคำเท่านั้น และมีความหมายเฉพาะ อาจหมายถึง เล่น เมื่อประกอบกับนาม “กีฬາ” อาจหมายถึง มี เมื่อประกอบกับนาม “ครม” และเมื่อประกอบกับนาม “ทສສનાការ” และ “นีสีทนาการ” คำว่า “ทฺรงฺ-” ทำหน้าที่บ่งบอกว่านามดังกล่าวใช้เป็นกริยารราชาศัพท์

๒. ใช้หน่วยเติมหน้าอื่น ๆ

การสร้างกริยารราชาศัพท์ นอกจากจะใช้หน่วยเติมหน้า “ทฺรงฺ-” แล้ว ยังปรากฏการใช้หน่วยเติมหน้าอื่น ๆ เพื่อสร้างเป็นกริยารราชาศัพท์ อย่างไรก็ตาม หน่วยเติมหน้าอื่น ๆ นี้ปรากฏข้อมูลไม่มากนัก กล่าวคือ ปรากฏจำนวนข้อมูลรวมกันเพียง ๑๔ ข้อมูลเท่านั้น สามารถจำแนกได้เป็น ๕ ลักษณะ ได้แก่

๒.๑	ใช้หน่วยเติมหน้า พระราช- + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร	๔	ข้อมูล
๒.๒	ใช้หน่วยเติมหน้า พระบรมราช- + นามหรือกริยาภาษาบาลีหรือสันสกฤต	๒	ข้อมูล
๒.๓	ใช้หน่วยเติมหน้า เสฏฺจ- + กริยารราชาศัพท์แสดงการเคลื่อนที่	๑	ข้อมูล
๒.๔	ใช้หน่วยเติมหน้า เสฏฺจยง- + กริยาสามัญแสดงการเคลื่อนที่หรือการสิ้นชีวิต	๕	ข้อมูล
๒.๕	ใช้หน่วยเติมหน้า ยง- + กริยารราชาศัพท์แสดงการสิ้นชีวิต	๒	ข้อมูล

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า พระราช- + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือ

เขมร

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิตยศัพท์เติมหน้า “พระราช-” ประกอบกับนามภาษาบาลีหรือสันสกฤต ปรากฏจำนวน ๔ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๑๙ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเติมหน้า พระราช- + นามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระราชทาน	พระราช+ทาน	โอย	ให้	การให้
พระราชนิพนธ์	พระราช+นิพนธ์	นิพนธ์	แต่ง	การสร้าง
พระราชอโณย	พระราช+อโณย	โอย	ให้	การให้
พระราชทานคัมภีร์	พระราช+ทานคัมภีร์	การคัมภีร์	ให้การอุปถัมภ์	การให้

ราชศัพท์กลุ่มนี้ มีการใช้หน่วยเติมหน้า “พระราช-” เช่นเดียวกับการสร้างนามราชศัพท์ จึงอาจจะเป็นการนำนามราชศัพท์มาใช้เป็นกริยาราชศัพท์ก็ว่าได้ ส่วนใหญ่มีความหมายเกี่ยวกับการให้

๒.๒ ใช้หน่วยเติมหน้า พระบรมราช- + นามหรือกริยาภาษาบาลีหรือสันสกฤต

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “พระบรมราช-” ประกอบกับนามหรือกริยาภาษาบาลีหรือสันสกฤต ปรากฏเพียง ๒ ข้อมูล คือ พระบรมราชทาน และ พระบรมราชานุญาต ดังนี้

ตารางที่ ๑๒๐ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเติมหน้า พระบรมราช- + นามหรือกริยาภาษาบาลีหรือสันสกฤต

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
พระบรมราชทาน	พระบรมราช+ทาน	โอย	ให้	การให้
พระบรมราชานุญาต	พระบรมราช+อนุญาต	อนุญาต	อนุญาต	การอนุญาต

ราชศัพท์ข้างต้นเป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “พระบรมราช-” เช่นเดียวกับนามราชศัพท์ และเช่นเดียวกับการใช้หน่วยเติมหน้า “พระราช-” เพียงแต่มีเพิ่มคำว่า “บรม” เพื่อแสดงการใช้เฉพาะแก่กษัตริย์เท่านั้น ความหมายจึงเกี่ยวข้องกับการให้เช่นเดียวกัน

๒.๓ ใช้หน่วยเติมหน้า เสฎจ- + กริยาราชาศัพท์แสดงการเคลื่อนที่

การสร้างกริยาราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “เสฎจ-” ประกอบกับกริยาราชาศัพท์แสดงการเคลื่อนที่ ปรากฏจำนวน ๓ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๒๑ กริยาราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเติมหน้า เสฎจ- + กริยาราชาศัพท์แสดงการเคลื่อนที่

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
เสฎจยาง	เสฎจ+ยาง	เทา	ไป	การเคลื่อนที่
เสฎจยางซั้วบ	เสฎจ+ยางซั้วบ	เทาซั้วบ	ไปพบ	การเคลื่อนที่
เสฎจยางทสสนา	เสฎจ+ยางทสสนา	เทาเม็ล	ไปดู	การเคลื่อนที่

หน่วยเติมหน้า “เสฎจ-” นี้ ปรากฏใช้มาแล้วตั้งแต่ในภาษาเขมรสมัยโบราณ ตรงกับคำว่า “สตุจ-” เป็นหน่วยเติมหน้าที่ใช้ประกอบกับกริยาที่อาจเป็นกริยาแสดงการเคลื่อนที่หรือกริยาแสดงการกระทำก็ได้ ในภาษาเขมรสมัยกลาง ปรากฏข้อมูลเฉพาะการใช้เป็นหน่วยเติมหน้ากริยาแสดงการเคลื่อนที่เท่านั้น และมีรูปแปร ๒ รูป คือ “สตุจ-” และ “เสตุจ-” อย่างไรก็ตาม หน่วยเติมหน้า “เสฎจ-” นี้ มิได้ประกอบกับกริยาสามัญแสดงการเคลื่อนที่ แต่พบใช้ประกอบเฉพาะกริยาราชาศัพท์ “ยาง” หมายถึง เดิน, ไป เท่านั้น

น่าสังเกตว่า รูปเขียนของหน่วยเติมหน้า “เสฎจ-” นี้ แตกต่างกับภาษาเขมรสมัยโบราณ เนื่องจากในภาษาเขมรสมัยโบราณ ใช้รูป “สตุจ-” คาดว่าน่าจะออกเสียงเป็น /sɔtɕ/ ซึ่งแสดงเสียงสระ /a/ แต่ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ใช้รูป “เสฎจ” ซึ่งควรออกเสียงว่า /sɛtɕ/ เพราะใช้รูปสระ เอ ที่ใช้เสียงสระ /ee/ แต่ในปัจจุบัน ก็ยังคงออกเสียงคำดังกล่าวว่า /sɔtɕ/ จึงน่าสังเกตว่า คำว่า “เสฎจ-” นี้ น่าจะเป็นคำที่เขมรรับจากภาษาไทยกลับไปใช้ เพราะมีรูปเขียนสอดคล้องกับคำว่า “เสด็จ” ในภาษาไทย

๒.๔ ใช้หน่วยเต็มหน้า เสฎฺจฺยง- + กริยาสามัญแสดงการเคลื่อนที่หรือการสิ้นชีวิต

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเต็มหน้า “เสฎฺจฺยง-” ประกอบกับกริยาราชศัพท์แสดงการเคลื่อนที่หรือการสิ้นชีวิต ปรากฏจำนวน ๓ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๒๒ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า เสฎฺจฺยง- + กริยาแสดงการเคลื่อนที่หรือการสิ้นชีวิต

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
เสฎฺจฺยงเทา	เสฎฺจฺยง+เทา	เทา	ไป	เคลื่อนที่
เสฎฺจฺยงนิวัตตน์	เสฎฺจฺยง+นิวัตตน์	นิวัตตน์	กลับ	เคลื่อนที่
เสฎฺจฺยงโสยพระทิวังคต	เสฎฺจฺยง+โสยพระทิวังคต	สลาบ่	ตาย	เกิด-ตาย

จะเห็นได้ว่า ราชศัพท์ข้างต้น แสดงการใช้หน่วยเต็มหน้า “เสฎฺจฺยง-” ประกอบกับกริยาสามัญแสดงการเคลื่อนที่ คือ “เทา” และ “นิวัตตน์” และประกอบกับกริยาราชศัพท์แสดงการสิ้นชีวิต “โสยพระทิวังคต”

คำว่า “ยง” ในราชศัพท์ข้างต้น มิได้ใช้เป็นกริยาที่หมายถึง ไป เช่นเดียวกับวิธีการสร้างข้างต้น แต่ใช้เป็นหน่วยเต็มหน้าร่วมกับหน่วยเต็มหน้า “เสฎฺจฺยง-” เพราะปรากฏหน้ากริยา “เทา” “นิวัตตน์” และ “โสยพระทิวังคต” ซึ่งเป็นกริยาที่แสดงความหมายหลัก ดังนั้นคำว่า “ยง” ในราชศัพท์ข้างต้น จึงถือเป็นหน่วยเต็มหน้าร่วมกับ “เสฎฺจฺยง-”

อย่างไรก็ตาม หน่วยเต็มหน้า “เสฎฺจฺยง-” นี้ ยังคงใช้ประกอบกับกริยาที่แสดงความหมายเกี่ยวกับการเคลื่อนที่ และใช้กับกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการสิ้นชีวิตด้วย

๒.๕ ใช้หน่วยเต็มหน้า ยง- + กริยาแสดงการเคลื่อนที่หรือการสิ้นชีวิต

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเต็มหน้า “ยง-” ประกอบกับกริยาแสดงการเคลื่อนที่หรือการสิ้นชีวิต ปรากฏเพียง ๒ ข้อมูล คือ ยงจูลพระทิวังคต ยงนิวัตตน์ ดังนี้

ตารางที่ ๑๒๓ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้หน่วยเต็มหน้า ยาง- + กริยาแสดงการเคลื่อนที่หรือการสิ้นชีวิต

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
ยางนิวดตน์	ยาง+นิวดตน์	นิวดตน์	กลับ	เคลื่อนที่
ยางจูลพระที่วงคต	ยาง+จูล-พระที่วงคต	สลาบ	ตาย	เกิด-ตาย

คำว่า “ยาง” ในราชศัพท์ข้างต้น มีลักษณะเช่นเดียวกับหน่วยเต็มหน้า “เสฎฺจยาง-” เพราะปรากฏใช้กับกริยาแสดงการเคลื่อนที่ คือ “นิวดตน์” หมายถึง กลับ และกริยาแสดงการสิ้นชีวิต คือ “จูลพระที่วงคต” แปลว่า เข้าพระที่วงคต หมายถึง ตาย เช่นเดียวกัน ดังนั้นคำว่า “ยาง” ในที่นี้จึงทำหน้าที่เป็นหน่วยเต็มหน้ากริยาเพื่อแสดงความเป็นราชศัพท์

๓. ใช้กริยาราชศัพท์ประกอบในข้อความ

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้กริยาราชศัพท์ประกอบเข้าในข้อความ ข้อความดังกล่าว อาจประกอบด้วยกริยาหลายหน่วย และอาจปรากฏกริยาราชศัพท์หลายตัวด้วย แต่จะต้องปรากฏกริยาราชศัพท์ในข้อความอย่างน้อย ๑ ตัว ปรากฏข้อมูลจำนวน ๒๕ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๒๔ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้กริยาราชศัพท์ประกอบในข้อความ

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
กฺรบบบงค์	กฺรบบ+บงค์	สัพพะ	ไหว้	เคารพ
กฺรบบบงค์คาล	กฺรบบ+บงค์+คาล	เทาซั๊วบ	ไปพบ	พบ-ลา
ถววยบงค์คาล	ถววย+บงค์+คาล	เทาซั๊วบ	ไปพบ	พบ-ลา
ถววยบงค์ลา	ถววย+บงค์+ลา	ลา	ลา	พบ-ลา
ทูลถววย	ทูล+ถววย	โอย	ให้	ให้
ค่งปรถาบ	ค่ง+ปรถาบ	เนา	อยู่	อยู่อาศัย
ค่งสราก	ค่ง+สราก	สราก	พักผ่อน	อยู่อาศัย
ทูลสากสั๊ว	ทูล+สากสั๊ว	สากสั๊ว	ถาม	พูด
โปรสปรทาน	โปรส+ปรทาน	โอย	ให้	ให้
โปรสพระราชทาน	โปรส+พระราชทาน	โอย	ให้	ให้

จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ในตัวอย่างข้างต้น มีทั้งที่เกิดจากกริยาราชศัพท์ประกอบกับกริยา
 สามัญ เช่น *กราบบังค์ คงส์รัก ทูลสากส์วร* คำว่า “บังค์” “คง” และ “ทูล” เป็นกริยาราชศัพท์
 หรืออาจเกิดจากกริยาราชศัพท์ประกอบกันก็ได้ เช่น *ถวายบังค์คาล่ ทูลถวาย คงปรุกราบ่ โปรส*
ปรุทาน โปรสพระราชทาน เป็นต้น แต่จะเห็นได้ว่า ในข้อความดังกล่าว จะปรากฏกริยาราชศัพท์
 อย่างน้อย ๑ ตัว

เมื่อพิจารณาจะเห็นว่า กริยาราชศัพท์กลุ่มนี้ มักเกิดจากการใช้กริยาที่เป็นคำคำเดียว เช่น
บังค์ คาล่ คง ถวาย ทูล ปรุทาน ประกอบเข้าในข้อความ และมักเทียบกับคำสามัญได้เพียงคำเดียว
 เช่น คำสามัญ “สัพพะ-ไหว้” เป็นกริยาราชศัพท์ *กราบ-บังค์* คำสามัญ “โอย-ให้” เป็นกริยาราช
 ศัพท์ *โปรสพระราชทาน* คำสามัญ “สากส์วร” เป็นกริยาราชศัพท์ *ทูลสากส์วร* หรือคำกริยาสามัญ
 “ส์รัก-พักผ่อน” เป็นกริยาราชศัพท์ *คง-ส์รัก* เป็นต้น จึงอาจแสดงให้เห็นว่า ในการประกอบกริยา
 ดังกล่าวขึ้นเป็นกริยาราชศัพท์ ไม่เพียงแต่ใช้การถ่ายคำสามัญเป็นราชศัพท์เท่านั้น แต่ยังต้องนำ
 กริยาสามัญอื่นหรือใช้กริยาราชศัพท์อื่นประกอบจึงสามารถใช้เป็นราชศัพท์ได้

๔. ใช้กริยา/นาม + นามราชศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย พระ- / พระราช-

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้กริยาหรือนาม
 ประกอบกับนามราชศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย “พระ-” หรือ “พระราช-” ปรากฏจำนวน ๓๙ ข้อมูล อาจ
 จำแนกได้ ๔ ลักษณะย่อย ดังนี้

๔.๑ ใช้กริยาราชศัพท์ + นามราชศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย พระ- /

พระราช-

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้กริยาราช
 ศัพท์ประกอบกับนามราชศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย “พระ-” และ “พระราช-” ปรากฏจำนวน ๑๒ ข้อมูล
 ดังนี้

ตารางที่ ๑๒๕ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้กริยาราชศัพท์ + นามราชศัพท์ที่ขึ้นต้น
 ด้วย พระ- / พระราช-

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
ถวายพระพร	ถวาย+พระ-พร	โอยพร	อวยพร	อวยพร
ถวายพระเกี๋ยง	ถวาย+พระ-เกี๋ยง	ร้ลายสพ	เผาศพ	เกิด-ตาย

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
กุสยพระชนม	กุสย+พระ-ชนม	สุลาบ	ตาย	เกิด-ตาย
คังพระภูณาก	คัง+พระ-ภูณาก	เนาพทะ	อยู่บ้าน	อยู่-อาศัย
สร้งพระวารี	สร้ง+พระ-วารี	งูตทีก	อาบน้ำ	ทำความสะอาด
สร้งพระสุคนธวารี	สร้ง+พระ-สุคนธวารี	งูตทีก	อาบน้ำ	ทำความสะอาด
โสยพระทิวงคต	โสย+พระ-ทิวงคต	สุลาบ	ตาย	เกิด-ตาย
โสยพระวิลาลัย	โสย+พระ-วิลาลัย	สุลาบ	ตาย	เกิด-ตาย
ถววยพระราชกุสล	ถววย+พระ-ราชกุสล	โอยชากุสล	ให้เป็นกุศล	พิธี
ถววยพระราชวุนทน กิจจสวาคมน	ถววย+พระ-ราชวุนทน กิจจสวาคมน	ชุนสวาคมน	ให้การต้อนรับ	การรับ-เชิญ
ทูลพระราชภูเณียร	ทูล+พระราช-ภูเณียร	อณเชิญเทา	เชิญไป	การรับ-เชิญ
โปรสพระราชานุญาต	โปรส+พระราช-อนุญาต	อนุญาต	อนุญาต	อนุญาต

จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการใช้กิริยารราชาศัพท์ที่เป็นคำคำเดียว เช่น “คัง” “สร้ง” “โสย” เป็นต้น ประกอบกับนามราชาศัพท์ที่ขึ้นด้วย “พระ-” หรือ “พระราช-”

๔.๒ ใช้กิริยาสามัญ + นามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย ราช- / พระ- / พระราช- / มหาพระราช-

การสร้างกิริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้กิริยาสามัญ ประกอบกับนามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย “ราช-” “พระราช-” หรือ “มหาพระราช-” ปรากฏจำนวน ๒๑ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๒๖ กิริยารราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้กิริยาสามัญ + นามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย ราช- / พระ- / พระราช- / มหาพระราช-

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
ครงราชสมบตติ	ครง+ราช-สมบตติ	ครงสมบตติ	ครองสมบัติ	ปกครอง
ภูากพระเกสา	ภูาก+พระ-เกสา	โกรสก	โกนผม	การกระทำ
พรวยพระหญทัย	พรวย+พระ-หญทัย	พรวัยจิตต	กลุ่มใจ	อารมณ์
มานพระบนทูล	มาน+พระ-บนทูล	ปราบ	บอก	พูด-สั่ง
มานพระองค	มาน+พระ-องค	ธาด	อ้วน	ลักษณะ

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
สพพพระราชสทฐา	สพพ+พระราช-สทฐา	สทฐา	ศรัทธา	อารมณ
สพพพระราชหฤทัย	สพพ+พระราช-หฤทัย	เพญจิตต	พอใจ	อารมณ
บ่เพญพระราชภูเณียรทส สนกัจจ	บ่เพญ+พระราช-ภูเณียรทส สนกัจจ	บ่เพญทสสนกัจจ	เดินทางไปเยือน	เคลื่อนที่
บ่เพญพระราชเปสกกมม	บ่เพญ+พระราช-เปสกกมม	บ่เพญเปสกกมม	ปฏิบัติภารกิจ	การกระทำ
บ่เพญมหาพระราชกุศล	บ่เพญ+มหาพระราช-กุศล	บ่เพญกุศล	บำเพ็ญกุศล	พิธี

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่า ราชาศัพท์กลุ่มนี้เกิดจากการใช้คำกริยาสามัญประกอบกับนามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย “พระ-” หรือ “พระราช-” และปรากฏกลุ่มความหมายที่หลากหลาย

๔.๓ ใช้กริยาสามัญ + พระราชหฤทัย + ข้อความแสดง

ความรู้สึก

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชกริยาสามัญประกอบกับนามราชาศัพท์ “พระราชหฤทัย” และประกอบกับข้อความแสดงความรู้สึก ปรากฏจำนวน ๔ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๒๗ กริยารราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใชกริยาสามัญ + พระราชหฤทัย + ข้อความแสดงความรู้สึก

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
มานพระราชหฤทัยทุกฎาก	มาน+พระราชหฤทัย+ ทุกฎาก	ยกจิตตทุกฎาก	เอาใจใส่	อารมณ
มานพระราชหฤทัย โสภสฎาย	มาน+พระราชหฤทัย+ โสภสฎาย	โสภสฎาย	เศร้าเสียใจ	อารมณ
สพพพระราชหฤทัยอบอร สาทร	สพพ+พระราชหฤทัย+อบ อรสาทร	อบอรสาทร	ยินดีปรีดา	อารมณ
มานพระราชหฤทัยพระ เมตตากรุณาสนโตษ	มาน+พระราชหฤทัย+พระ เมตตากรุณาสนโตษ	มานจิตตเมตต กรุณาสนโตษ	มีใจเมตตา กรุณาสันโตษ	อารมณ

ราชาศัพท์ข้างต้น เกิดการใช้กริยาสามัญคือ “มาน-มี” และ “สพพ-พอใจ” ประกอบกับนามราชาศัพท์ “พระราชหฤทัย” ประกอบกับข้อความที่แสดงอารมณ์และความรู้สึก จะเห็นได้ว่าข้อความแสดงอารมณ์และความรู้สึกนี้ ส่วนใหญ่จะตรงกับคำสามัญ แต่จะประกอบคำว่า “มานพระราชหฤทัย” หรือ “สพพพระราชหฤทัย” หน้าคำสามัญนั้น ทั้งนี้ราชาศัพท์กลุ่มนี้ ปรากฏใช้เฉพาะแก่กษัตริย์เท่านั้น

๔.๔. ใช้นามทั่วไปแสดงความยินดี + นามราชาศัพท์

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นามทั่วไปที่มีความหมายแสดงความยินดี คือ “อัคร” ประกอบกับนามราชาศัพท์ ปรากฏ ๒ ข้อมูล คือ *อัครพระคุณ* และ *อัครพระราชคุณ* ดังนี้

ตารางที่ ๑๒๘ กริยารราชาศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้นามทั่วไปแสดงความยินดี + นามราชาศัพท์

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย	วงความหมาย
อัครพระคุณ	อัคร+พระคุณ	อรคุณ	ขอบคุณ	อารมณ์
อัครพระราชคุณ	อัคร+พระราชคุณ	อรคุณ	ขอบคุณ	อารมณ์

ราชาศัพท์ข้างต้นเป็นการใช้นามสามัญคือ “อัคร-ความดีใจ” ประกอบกับนามราชาศัพท์ คือ “พระคุณ” และ “พระราชคุณ”

๕. ใช้วิธีการสร้างอื่น ๆ

การสร้างกริยารราชาศัพท์ นอกจากวิธีการทั้ง ๔ วิธีข้างต้นแล้ว ยังพบวิธีการอื่น ๆ อีก ๓ วิธี ได้แก่ ใช้คำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤต ใช้คำยืมจากภาษาไทย และ ใช้คำภาษาเขมร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑ ยืมคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤตมาใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏเพียง ๓ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๒๙ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ยืมคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต

ราชศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
ปรทาน	โอย	ให้
วิสารทะ	กลาหาน, ฌลาสไว	กล้าหาญ, ว่องไว
สุคต	สลาบ	ตาย

๕.๒ ยืมคำจากภาษาไทย

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาไทยมาใช้เป็นราชศัพท์ ปรากฏจำนวน ๒ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๓๐ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ยืมคำจากภาษาไทย

ราชศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
ทต	เมืล	ดู
ยาง	เทา	ไป

กริยาราชศัพท์ที่ยืมจากคำไทย จะเห็นได้ว่า เป็นการยืมภาษาไทย คือ “ทอด” และ “ย่าง” ซึ่งเป็นกริยาสามัญในภาษาไทย ไปใช้เป็นกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมร

๕.๓ ใช้คำภาษาเขมร

การสร้างนามราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำคำในภาษาเขมรมาใช้เป็นราชศัพท์ ปรากฏจำนวน ๕ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๓๑ กริยาราชศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้คำภาษาเขมร

ราชศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
ปรถาบ	เนา	อยู่ (ใช้กับกษัตริย์)
ค่ง	เนา	อยู่ (ใช้กับเจ้าทุกลำดับชั้น)

ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
คาล	องคฺยจํา, เทาซัวบ	นั่งคอย, ไปพบ
ถวาย	โอย	ให้
ทูล	ชมราบ, ปรាប់	ทำให้ทราบ, บอก

กริยารราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการใช้คำภาษาเขมร มีทั้งที่เป็นคำคำเดียว ได้แก่ *คฺย* *คาล* และ *ทูล* และคำแผลง ได้แก่ *ปรាប់* และ *ถวาย*

บางข้อมูลปรากฏใช้แล้วตั้งแต่ภาษาเขมรสมัยโบราณ ได้แก่ *คาล* *ถวาย* และ *ทูล* ส่วนข้อมูลที่เพิ่งปรากฏในภาษาเขมรปัจจุบันคือ *ปรាប់* และ *คฺย*

กริยารราชาศัพท์สองข้อมูลแรก เป็นกริยาอาการของกษัตริย์หรือพระราชวงศ์ ส่วนอีก ๓ ข้อมูล เป็นกริยาอาการของสามัญชนที่ใช้กับกษัตริย์หรือเชื้อพระวงศ์

อาจสรุปการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันได้ดังตารางต่อไปนี้

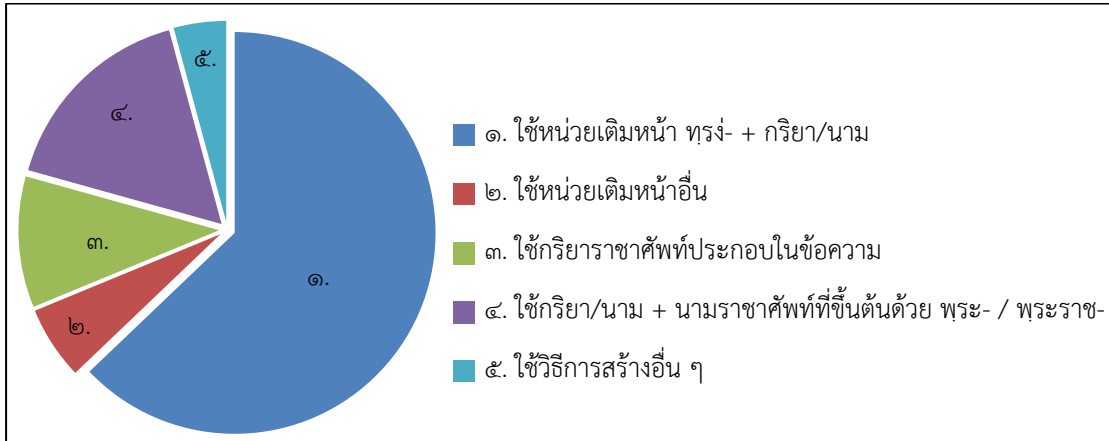
ตารางที่ ๑๓๒ สรุปการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

การสร้างราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑. ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง- + กริยา/นาม	๑๔๙	๖๒.๘๗	
๑.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง- + กริยารราชาศัพท์	๙๒	๓๘.๘๒	
ก. ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง- + ศัพท์ที่ไม่ใช้ทั่วไป	๖๑	๒๕.๓๔	ทรงปรสูต ทรงอาพาธ
ข. ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง + กริยารราชาศัพท์ที่มีหน่วยนามประกอบ	๒๔	๑๐.๑๓	ทรงสุรงพระวารี ทรงสิตพระเกสา
ค. ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง + มาน + นามราชาศัพท์ที่ขึ้นด้วย พระ-/พระราช- แสดงคำสั่ง	๕	๒.๑๑	ทรงมานพระตมราส
ง. ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง + เสฎจ + กริยารราชาศัพท์แสดงการเคลื่อนที่	๒	๐.๘๔	ทรงเสฎจยาง ทรงเสฎจมานพระบาท
๑.๒ ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง- + พระ-/พระราช-	๕๕	๑๘.๙๙	
ก. ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง + พระ- + ศัพท์ที่ไม่ใช้ทั่วไป	๔๒	๑๗.๗๒	ทรงพระพิโรธ
ข. ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง + พระราช- + นาม/กริยา	๓	๑.๒๗	ทรงพระราชฎเณียร
๑.๓ ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง + นามราชาศัพท์	๑	๐.๔๒	ทรงฟายพระหสตเลขา
๑.๔ ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง- + กริยาสามัญ	๗	๒.๙๕	ทรงอุสสารี ทรงชราบ
๑.๕ ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง- + นามสามัญ	๔	๑.๖๙	ทรงกีฬา ทรงครภ

การสร้างราชาศัพท์		จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๒. ใช้หน่วยเติมหน้าอื่น		๑๔	๕.๙๑	
๒.๑. ใช้หน่วยเติมหน้า พระราช- + นามภาษาบาลี สันสกฤตหรือเขมร	๔	๑.๖๙	พระราชทาน พระราชนิพนธ์	
๒.๒ ใช้หน่วยเติมหน้า พระบรมราช- + นามหรือกริยา ภาษาบาลีหรือสันสกฤต	๒	๐.๘๔	พระบรมราชาทาน	
๒.๓ ใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ- + กริยาราชศัพท์แสดงการ เคลื่อนที่	๓	๑.๒๗	เสด็จย่าง เสด็จย่างชั้วบ	
๒.๔ ใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จย่าง- + กริยาแสดงการ เคลื่อนที่หรือการสิ้นชีวิต	๓	๑.๒๗	เสด็จย่างเทา เสด็จย่างโสยพระทิวงคต	
๒.๕ ใช้หน่วยเติมหน้า ย่าง- + กริยาแสดงการเคลื่อนที่ หรือการสิ้นชีวิต	๒	๐.๘๔	ย่างจุลพระทิวงคต	
๓. ใช้กริยาราชศัพท์ประกอบในข้อความ		๒๕	๑๐.๕๕	กราบบงค์ ค่งปรถาบ
๔. ใช้กริยา/นาม + นามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย พระ- / พระราช-		๓๙	๑๖.๔๖	
๔.๑ ใช้กริยาราชศัพท์ + นามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย พระ- / พระราช-	๑๒	๕.๐๖	ถวายพระแมลิ่ง โสยพระทิวงคต	
๔.๒ ใช้กริยาสามัญ + นามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย ราช- / พระ- / พระราช- / มหาพระราช-	๒๑	๘.๘๖	ภูากัพระเกสา มานพระราชสทธา	
๔.๓ ใช้กริยาสามัญ + พระราชหฤทัย + ข้อความแสดง ความรู้สึก	๔	๑.๖๙	มานพระราชหฤทัย ทุกภูากั	
๔.๔. ใช้นามทั่วไปแสดงความยินดี + นามราชาศัพท์	๒	๐.๘๔	อੰนรพระราชคุณ	
๕. ใช้วิธีการสร้างอื่น ๆ		๑๐	๔.๒๒	
๕.๑ ใช้คำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤต	๓	๑.๒๗	ปรทาน สุตต	
๕.๒ ใช้คำยืมจากภาษาไทย	๒	๐.๘๔	ทต ยาง	
๕.๓ ใช้คำภาษาเขมร	๕	๒.๑๑	ค่ง ปรถาบ	
รวม		๒๓๗	๑๐๐	

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างกริยาราชศัพท์ที่ปรากฏมากที่สุดคือ ๑. ใช้หน่วยเติมหน้า *ทรง-* + *กริยา/นาม* ปรากฏจำนวน ๑๔๕ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๘๗ รองลงมาคือ ๔. ใช้ *กริยา/นาม + นามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย พระ- / พระราช-* ปรากฏจำนวน ๓๙ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๔๖ ถัดมาคือ ๓. ใช้ *กริยาราชศัพท์ประกอบในข้อความ* ปรากฏจำนวน ๒๕ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕๕ ส่วนวิธีที่พบน้อยที่สุดคือ ๒. ใช้หน่วยเติมหน้าอื่น ปรากฏจำนวน ๑๔ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๕.๙๑ และ ๕. ใช้วิธีการสร้างอื่น ๆ ปรากฏเพียง ๑๐ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๔.๒๒

อาจแสดงตารางสรุปการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันเป็นแผนภูมิรูปวงกลม ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๑๑ สรุปการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

๓.๔.๓ ลักษณะสำคัญของราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

จากการศึกษาที่มาและโครงสร้างราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน พบลักษณะสำคัญที่เป็นลักษณะเฉพาะสมัย ดังนี้

๓.๔.๓.๑ ที่มาของราชศัพท์

๑. ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันมีที่มาจาก ๓ ภาษาหลัก ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร และภาษาไทย จะเห็นได้ว่า ในภาษาเขมรสมัยโบราณและภาษาเขมรสมัยกลาง ยังไม่ปรากฏที่มาของราชศัพท์จากภาษาไทย การปรากฏที่มาของราชศัพท์จากภาษาไทย จึงถือเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

๒. ราชศัพท์ส่วนใหญ่ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันมีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ซึ่งอาจมาจากภาษาบาลีสันสกฤตเพียงแหล่งเดียว หรืออาจมาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาอื่น แต่จะเห็นได้ว่า ราชศัพท์จำนวนกว่าร้อยละ ๗๐ มีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ดังนั้นภาษาบาลีสันสกฤตจึงถือเป็นที่มาสำคัญของราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

๓. ราชศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต พบว่า มีทั้งที่เป็นศัพท์เดี่ยวและเป็นศัพท์สมาส ศัพท์สมาสที่พบส่วนใหญ่เป็นการนำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตมาประกอบขึ้นใช้เอง

ไม่ปรากฏศัพท์สมาสดังกล่าวในภาษาเดิม โดยเฉพาะการประกอบขึ้นใช้เป็นราชาศัพท์สำหรับสิ่งของต่าง ๆ

๔. ราชาศัพท์ที่เป็นภาษาเขมร พบทั้งที่เป็นคำแผลงและไม่ใช้คำแผลง คำแผลงที่พบ ส่วนใหญ่เป็นราชาศัพท์ที่ใช้มาตั้งแต่ในภาษาเขมรสมัยโบราณหรือภาษาเขมรสมัยกลาง การนำคำที่ไม่ใช่คำแผลงมาใช้เป็นราชาศัพท์ แม้จะปรากฏไม่มากนัก แต่ก็แตกต่างกับราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยโบราณที่ส่วนใหญ่ปรากฏเฉพาะข้อมูลที่เป็นคำแผลง

๕. ราชาศัพท์หลายข้อมูลในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน แสดงให้เห็นการรับผ่านไปจากไทย เพราะมีรูปคำที่สอดคล้องกับภาษาไทย เช่น *ปรมัตถ์-ประจวบ* และ *พระสาเลียง-พระเสลียง* แสดงให้เห็นว่า เป็นการรับคำดังกล่าวผ่านจากภาษาไทย มิได้รับจากภาษาเดิมโดยตรง จึงมีรูปสอดคล้องกับภาษาไทยมากกว่าภาษาเดิม หรือ *ปรภาพ-ประทับ* แสดงการรับคำภาษาเขมรเดิมที่ไทยรับมาใช้ กลับไปใช้เป็นราชาศัพท์ในภาษาเขมร เพราะมีรูปคำสอดคล้องกับภาษาไทย และแตกต่างกับรูปคำเดิมในภาษาเขมรสมัยโบราณ

๓.๔.๓.๒ การสร้างราชาศัพท์

๑. รูปแบบหลักนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน คือ ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นาม (*พระนาม*) ของกริยารราชาศัพท์ คือ ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรง- + กริยา/นาม (*ทรงประสูติ*) และสรรพนามราชาศัพท์ คือ ใช้กริยารราชาศัพท์ (*ทูลบงค*) ส่วนลักษณนามราชาศัพท์ พบเพียงรูปแบบเดียวเท่านั้น

๒. วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ที่ปรากฏมากที่สุดในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ยังคงเป็นวิธีการสร้างที่พบมากที่สุดในการราชาศัพท์ภาษาเขมรทุกสมัย คือ ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นาม (*พระนาม*)

๓. วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ด้วยการใช้หน่วยเต็มหน้า พระ- + นาม (*พระนาม*) นี้ วิธีการย่อยที่พบมากที่สุดคือ การใช้นามที่เป็นภาษาบาลีสันสกฤตที่ไม่พบใช้ทั่วไป แสดงให้เห็นว่า การสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ให้ความสำคัญกับการประกอบศัพท์โดยการ ใช้ภาษาบาลีสันสกฤตมากที่สุด เมื่อจะประกอบคำต่าง ๆ ขึ้นเป็นราชาศัพท์ จึงต้องใช้ภาษาบาลีสันสกฤตเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังพบว่า ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างดังกล่าว ส่วนใหญ่มีความหมายเกี่ยวกับอวัยวะร่างกาย เครื่องญาติ และเครื่องใช้สอย

๔. วิธีการสร้างที่ไม่ปรากฏในราชาศัพท์เขมรสมัยโบราณและเขมรสมัยกลาง ปรากฏใช้กับราชาศัพท์หลายข้อมูล คือ ใช้คำนาม/กริยา + นามราชาศัพท์ เช่น *สุนงพระเนตร* วิธีการดังกล่าวนี้ เพิ่งปรากฏในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

๕. หน่วยเดิมนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน พบใช้เพิ่มขึ้น จากภาษาเขมรสมัยโบราณและสมัยกลาง ได้แก่ หน่วยเดิมนาม *มทา- พระทมรัง- พระทีน่าง- พระบรม- พระบรมราช- พระบวรราช- พระมทา- พระวร- พระวรวราช- สมเฏจ- สมเฏจพระราช- และ สมเฏจพระวรวราช-* หน่วยเดิมนามดังกล่าวมีทั้งที่สัมพันธ์กับความหมายของนามที่นำมา ประกอบ นั่นคือ *พระทมรัง-* ประกอบกับนามที่เป็นอาวุธ เครื่องใช้มีคม หรือเครื่องประดับ *พระทีน่าง-* ประกอบกับนามที่เป็นพาหนะหรือสถานที่ และ *สมเฏจ- สมเฏจพระราช- และ สมเฏจพระวรวราช-* ประกอบกับนามที่แสดงบุคคล หรืออาจเป็นหน่วยเดิมนามที่สัมพันธ์กับลำดับชั้นของบุคคล เช่น *พระบรม-* และ *พระบรมราช-* ใช้กับกษัตริย์เท่านั้น และ *พระบวรราช-* ใช้กับพระอุภโยราชหรือพระมหากุปราช นอกจากนี้ยังอาจสัมพันธ์กับความสำคัญของนาม เช่น *พระบรม-* และ *พระบรมราช-* มัก ประกอบกับนามที่มีความหมายแสดงการสื่อสารกับบุคคลอื่น เช่น *พระบรมราชสาสน์ พระบรมราชหฤตเลขา พระบรมราชโองการ* หรือเป็นสถานที่หรือสิ่งของที่มีเพียงสิ่งเดียวที่สัมพันธ์กับความ เป็นกษัตริย์ เช่น *พระบรมราชวัง* เป็นต้น

๖. กริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่ประกอบหน่วยเดิมนาม พบว่า ส่วนใหญ่ใช้กับหน่วยเดิมนาม “*ทรง-*” ทั้งกับคำที่ใช้ทั่วไปและไม่ใช้ทั่วไป และยังพบการใช้ หน่วยเดิมนาม “*เสฏจ-*” ที่ใช้ประกอบกับกริยาที่มีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ แต่ปรากฏเฉพาะกับ กริยาราชศัพท์ “*ยาง*” (ไป) เท่านั้น นอกจากนี้ยังพบการใช้ “*เสฏจ*” และ “*ยาง*” ร่วมกัน ทั้งใน โครงสร้างที่ “*เสฏจ*” เป็นหน่วยเดิมนาม และ “*ยาง*” เป็นกริยาหลัก เช่น *เสฏจยางซั๊บ* (เสด็จไปพบ) *เสฏจยางทลสนา* (เสด็จไปดู) และในโครงสร้างที่ “*เสฏจ*” และ “*ยาง*” เป็นหน่วยเดิมนามทั้งคู่ เช่น *เสฏจยางเทา* (เสด็จไป) *เสฏจยางนิวัตตน์* (เสด็จกลับ) ในขณะที่เดียวกับ ก็พบโครงสร้างที่อาจตีความได้ ทั้ง ๒ อย่าง เช่น *เสฏจยางไสยทิวคต* (เสด็จไป) *เสวยทิวคต* คำว่า “*ยาง*” ในที่นี้อาจเป็นกริยา หน่วยหนึ่งที่แสดงการเคลื่อนที่ ในขณะที่กริยาราชศัพท์ “*ไสยทิวคต*” แสดงวัตถุประสงค์ หรือคำว่า “*ยาง*” อาจเป็นหน่วยเดิมนามร่วมกับ “*เสฏจ*” และ “*ไสยทิวคต*” เป็นกริยาหลัก หมายถึง สิ้นชีวิต

เช่นเดียวกัน คำว่า “*ยาง*” นี้ยังปรากฏใช้เป็นหน่วยเดิมนามลำพัง โดยไม่มีคำว่า “*เสฏจ*” ด้วยก็ได้ เช่น *ยางนิวัตตน์* (กลับ) คำว่า “*ยาง*” ใช้เป็นหน่วยเดิมนาม และคำว่า “*นิวัตตน์*” เป็น กริยาหลัก ขณะเดียวกันก็พบข้อมูลที่ปรากฏในโครงสร้างที่เอื้อให้ตีความได้ทั้งสองอย่างคือ *ยางจุล ทิวคต* ((ไป)เข้าทิวคต) คำว่า “*ยาง*” ในที่นี้ อาจเป็นกริยาหน่วยหนึ่งที่แสดงการเคลื่อนที่และ “*จุล ทิวคต*” แสดงวัตถุประสงค์ หรือ “*ยาง*” อาจเป็นหน่วยเดิมนาม ประกอบเข้ากับกริยาหลัก ก็ได้

การพบ “*เสฏจยาง*” และ “*ยาง*” ในโครงสร้างดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของ คำว่า “*ยาง*” ที่กำลังเกิดกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) จากการเป็น คำหลักกลายเป็นคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์

๗. การใช้หน่วยเติมหน้ากริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่พบมากที่สุดคือ “ทรง-” แตกต่างกับภาษาเขมรสมัยโบราณ ที่ยังไม่ปรากฏหน่วยเติมหน้านี้ แต่ใช้หน่วยเติมหน้า “สุดจ-” ประกอบหน้ากริยาทุกชนิด กระทั่งในภาษาเขมรสมัยกลางที่พบการใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” กับนามหรือกริยา แต่ยังไม่ปรากฏใช้กับกริยาแสดงการกระทำ และพบใช้หน่วยเติมหน้า “สุดจ-/เสตจ-” กับกริยาแสดงการเคลื่อนที่

๓.๔.๔ สรุปลักษณะของราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

จากการศึกษาที่มาและการสร้างราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน อาจสรุปลักษณะของราชศัพท์ได้ดังต่อไปนี้

๑. ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน ๘๖๒ ข้อมูล เป็นนามราชศัพท์ จำนวน ๖๑๔ ข้อมูล ลักษณะนามราชศัพท์ จำนวน ๑ ข้อมูล สรรพนามราชศัพท์ จำนวน ๑๐ ข้อมูล และ กริยาราชศัพท์ จำนวน ๒๓๗ ข้อมูล

๒. ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันมีที่มาจาก ๔ ภาษาหลัก ได้แก่ ภาษาสันสกฤต ภาษาบาลี ภาษาเขมร และภาษาไทย นอกจากนี้ยังพบภาษาอื่น ๆ คือภาษามอญ และข้อมูลที่ยังไม่ทราบที่มา

ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน แสดงที่มาของภาษาต่าง ๆ ใน ๙ ลักษณะ ได้แก่ ๑) มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ๒) มาจากภาษาเขมร ๓) มาจากภาษาไทย ๔) มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร ๕) มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาไทย ๖) มาจากภาษาเขมรประกอบกับภาษาไทย ๗) มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับ ภาษาเขมร และภาษาไทยประกอบกัน ๘) มาจากภาษาอื่น ๆ และ ๙) ไม่ทราบที่มา

ทั้งนี้ราชศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตปรากฏเป็นจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร และภาษาเขมร

๓. นามราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันมีวิธีการสร้าง ๕ วิธี ได้แก่ ๑) ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นาม ๒) ใช้หน่วยเติมหน้า พระราช- + นาม ๓) ใช้หน่วยเติมหน้า ราช- + นาม ๔) ใช้หน่วยเติมหน้าอื่น ๆ ๕) ใช้คำนาม/กริยา + นามราชศัพท์ ๖) ใช้วิธีการสร้างอื่น ๆ

ทั้งนี้วิธีการสร้างที่ปรากฏมากที่สุดคือ ๑) ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นาม รองลงมาคือ ๒) ใช้หน่วยเติมหน้า พระราช- + นาม

๔. ลักษณะนามราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน พบเพียงข้อมูลเดียว จึงพบวิธีการสร้างเพียงวิธีเดียวคือ ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- + นามภาษาบาลีสันสกฤต

๕. สรรพนามราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน มีวิธีการสร้าง ๓ วิธี ได้แก่ ๑) ใช้กริยาราชศัพท์ ๒) ใช้นามราชศัพท์ และ ๓) ใช้คำสามัญประกอบคำว่า -มาจาส์

วิธีการสร้างที่ปรากฏมากที่สุดคือ ๑) ใช้กริยาราชศัพท์

๖. กริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน มีวิธีการสร้าง ๕ วิธี ได้แก่ ๑) ใช้หน่วยเติมหน้า
ทรง- + กริยา/นาม ๒) ใช้หน่วยเติมหน้าอื่น ๓) ใช้กริยาราชศัพท์ประกอบในข้อความ ๔) ใช้
กริยา/นาม + นามราชศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย พระ-/พระราช- และ ๕) ใช้วิธีการสร้างอื่น ๆ

วิธีการสร้างที่ปรากฏมากที่สุดคือ ๑) ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง- + กริยา/นาม รองลงมาคือ ๔)
ใช้กริยา/นาม + นามราชศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย พระ-/พระราช-

บทที่ ๔

ราชาศัพท์ในภาษาไทย

การศึกษาราชศัพท์ในภาษาไทย เป็นการพิจารณาราชศัพท์ที่ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน เพื่อพิจารณาใน ๒ ประเด็น ได้แก่ ที่มาของราชศัพท์ และการสร้างราชศัพท์ กล่าวคือ การศึกษาที่มาของราชศัพท์เป็นการพิจารณาว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยมีที่มาจากภาษาใดบ้าง อันอาจสะท้อนให้เห็นแนวคิดในการเลือกใช้ภาษาที่นำมาสร้างเป็นราชาศัพท์ในภาษาไทยแต่ละสมัย ส่วนการศึกษการสร้างราชศัพท์ เป็นการพิจารณาว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยแต่ละสมัยมีวิธีการสร้างอย่างไร อันอาจแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของราชศัพท์ที่ปรากฏในแต่ละสมัยได้อย่างชัดเจน

ในบทนี้ จะกล่าวถึงที่มาของราชศัพท์และการสร้างราชศัพท์ในภาษาไทยแต่ละสมัย ดังนี้

๑. ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น
๒. ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี
๓. ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์
๔. ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง
๕. ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ปรากฏข้อมูลจำนวนไม่มากนัก เพียง ๙๐ ข้อมูล เท่านั้น ดังตัวอย่างราชศัพท์ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

ที่	พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ชนิดคำ	ความหมาย
๑	๑๙	ยัถยัญญูภิเชก	ปจบ.แต่งตั้ง	ก.	ขึ้นเป็นพระราชา
		ราชมนเทียร	อ่าวเรือ (เหี่ยวเรือ)	น.	วัง
		ราชาภิเชก	ปจบ.แต่งตั้ง	ก.	ขึ้นเป็นพระราชา
		เสวยราชย์	ไต่เมือง (ได้เมือง)	ก.	ครองบัลลังก์

ที่	พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ชนิดคำ	ความหมาย
๒	๒๐	มกุฏ	ปจบ.มงกุฏ	น.	มงกุฏ
		เศวตฉัตร	ปจบ.ร่ม	น.	ฉัตรขาวสำหรับกษัตริย์
		ทรงพระนาม	ชื่อ	ก.	มีชื่อว่า
		พระศรีราชโอรส	ลูก	น.	ลูกชาย
		ราชสมบัติ	สมบัติ (สมบัติ)	น.	สมบัติ
		พระบาท	ตีน	น.	เท้า
		พระประมุข	อาชญาประมุข	น.	ข้อบัญญัติ
		พระราชประมุข	อาชญาประมุข	น.	ข้อบัญญัติ
		พระราชภักดี	ภักดี (ภักดี)	น.	ความภักดี
		พระราชมนตร์	ปรารถนา	น.	ความหวัง, ความประสงค์
		พระราชศฤงคาร	สมบัติ (สมบัติ)	น.	สมบัติ
		ประศาสน์	ให้ (ให้)	ก.	ให้
		พระมาตุจฉาเจ้า	ปา (ป้า)	น.	ป้า
		พระมาตุจฉาเจ้า	ปา (ป้า)	น.	ป้า
		พระมาตุจฉา	แม่	น.	แม่
		พ่ออยู่หัวเจ้า	ท้าว, พรญา (พระยา)	น.	กษัตริย์
พ่ออยู่หัวเจ้า	ท้าว, พรญา (พระยา)	น.	กษัตริย์		
มีพระศาสน์	ปจบ.สั่ง	ก.	สั่ง, ใช้ให้		

จากตารางข้างต้นจะสังเกตได้ว่า แม้ในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นจะปรากฏหลักฐานจารึกที่เก่าที่สุดคือ จารึกหลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง พ.ศ. ๑๘๓๕ แต่ยังไม่ปรากฏใช้ราชาศัพท์ในจารึกดังกล่าว และไม่พบการใช้ราชาศัพท์ในช่วงต้นของสมัยสุโขทัย จารึกหลักแรกที่ปรากฏข้อมูลราชาศัพท์คือ จารึกนครชุม พ.ศ. ๑๙๐๐ สมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลิไทย แต่ก็ปรากฏเพียงเล็กน้อยเท่านั้น กระทั่งศตวรรษที่ ๒๐ โดยเฉพาะในจารึกกฎหมายลักษณะโจร พ.ศ. ๑๙๔๐ สมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๒ ที่ปรากฏใช้ราชาศัพท์เพิ่มมากขึ้น และพบการใช้ราชาศัพท์เพิ่มขึ้นจากนั้นเรื่อยมา

ราชาศัพท์ในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ทั้ง ๙๐ ข้อมูล แบ่งเป็นนามราชาศัพท์และกริยารราชาศัพท์ได้ดังนี้

๑. นามราชาศัพท์	ปรากฏจำนวน	๕๘	ข้อมูล
๔. กริยารราชาศัพท์	ปรากฏจำนวน	๓๑	ข้อมูล

สามารถนำมาพิจารณาที่มาของราชาศัพท์ และการสร้างราชาศัพท์ได้ ดังนี้

๔.๑.๑ ที่มาของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

จากการศึกษาที่มาของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น พบว่ามีที่มาจาก ๔ ภาษา ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาไทย และ ภาษามอญ

ภาษาต่าง ๆ ดังกล่าว มีการประกอบกันทำให้เกิดลักษณะของที่มา ๘ ลักษณะ ดังนี้

๑. มาจากภาษาบาลีสันสกฤต
๒. มาจากภาษาเขมร
๓. มาจากภาษาไทย
๔. มาจากภาษามอญ
๕. มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร
๖. มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาไทย
๗. มาจากภาษาไทยประกอบภาษาเขมร

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑.๑.๑ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต

ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ส่วนใหญ่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น ๕๔ ข้อมูล ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๑๙	ยัตยัญญอภิเชก	ปส.	น. พิธีบูชาเทวดาเพื่ออภิเชกขึ้นเป็นกษัตริย์ ป. ฌตติ = คำประกาศให้รู้ + ส. ยชญ = บวงสรวง, ให้ทาน + ส. อภิเชก = การถวายน้ำศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นพระราช
๒๐	พระสหาย	ป.	น. เพื่อน ป. สหาย = เพื่อน, มิตร
๒๐	ราชสมบัติ	ปส.	น. สมบัติ ปส. สมบัติ = น. ความเจริญรุ่งเรือง, ความมั่งคั่ง, โชค, ความ มากมาย, ความอุดมสมบูรณ์
๒๐	ราชสีมา	ป.	น. เขต, แดน, เขตอาณาจักร ปส. สีมา = น. เขต, แดน

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	พระประชูปติ	ส.	น. ข้อกำหนด, บัญญัติ ส. ประชูปติ = น. การตั้งขึ้น, การเรียก, ความคิด
๒๐	พระราชศฤงคาร	ส.	น. สมบัติ ส. ศฤงคาร น. ความรัก
๒๐	พระราชโองการ	ป.	น. คำสั่ง ป. โองการ = น. พยางค์ศักดิ์สิทธิ์โอม, การออกเสียงพยางค์โอม, การเริ่มต้น, การเริ่มต้นที่เป็นมงคล
๒๐	ชាយา	ปส.	น. ภรรยาของกษัตริย์ ปส. ชายา = น. ภรรยา
๒๐	พระทาน	ปส.	น. ทาน, ของให้ ปส. ทาน = น. การให้, การแบ่งปัน, การเอื้อเฟื้อ, ของบริจาค
๒๐	ภัชฎาริบัติ	ปส.	น. สามี ส. ภรตฤ, ป. ภตตุ = น. ผู้เลี้ยง, สามี
๒๐	มาตโรทร	ปส.	น. ท้องแม่ ส. มาตฤ, ป. มาตุ = น. แม่ + ปส. อุทร = น. ท้อง

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตนั้น มีทั้งที่เป็นการยืมมาจากศัพท์ศัพท์เดียว หรือยืมมาจากศัพท์สมาส ก็ได้ นอกจากนี้ยังพบว่า คำที่ยืมมานั้น บางคำมีความหมายแตกต่างไปจากภาษาเดิม เช่น *พระราชศฤงคาร* คำว่า “ศฤงคาร” มาจากภาษาสันสกฤต ในภาษาเดิมหมายถึง ความรัก หรือความปรารถนาทางเพศ แต่ในราชาศัพท์สมัยสุโขทัยใช้หมายถึง สมบัติ

๔.๑.๑.๒ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร

ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มาจากภาษาเขมร ปรากฏจำนวน ๑๐ ข้อมูล ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๓ ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มาจากภาษาเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	เสด็จ	ข.	ก. อยู่ สดจ = ก. อยู่ในสถานะและอำนาจสูงสุด, อยู่ในตำแหน่งประมุข, เป็นเชื้อพระวงศ์หรือชนชั้นสูง, สง่าผ่าเผย; (ใช้แก่กษัตริย์) ยืนหรือเคลื่อนที่, พอใจที่จะ (ไป, มา, อยู่, ทำ, ฯลฯ)
๒๐	คัล	ข.	ก. เข้าเฝ้า คล = ก. ยก, ยกย่อง, คอย, เฝ้า, รับใช้ (กษัตริย์)
๒๐	ถวาย	ข.	ก. ให้ ถวาย = ก. ให้
๒๐	ทูน	ข.	ก. บอก, กล่าว ทวล = น. หัว, ที่มีรูปร่างอย่างหัว, เนิน, เขาเตี้ย ๆ; ก. ถือขึ้นหรือใส่บนหัว, ทูนเหนือหัวอย่างนอบน้อมหรือเคารพ, (ความเปรียบ) รับ (คำสั่ง, คำแนะนำ) ด้วยความเคารพ, พุด (กับกษัตริย์ เจ้า หรือพระสงฆ์) ด้วยความนอบน้อม
๒๐	พระ-	ข.	หน่วยเติมหน้านามเพื่อแสดงความเป็นราชศัพท์
๒๐	ทรง-	ข.	หน่วยเติมหน้านามหรือกริยาเพื่อแสดงความเป็นราชศัพท์

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า คำภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ส่วนใหญ่เป็นราชศัพท์ที่อยู่แล้วในภาษาเดิม ดังเช่นคำว่า *เสด็จ คัล ถวาย ทูน* หรือหน่วยเติมหน้า *พระ* ที่ใช้เติมหน้านามเพื่อแสดงความเป็นราชศัพท์ก็พบว่า ใช้มาแล้วตั้งแต่ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร

อย่างไรก็ตาม พบว่า มีการใช้หน่วยเติมหน้า *ทรง-* ที่มีได้ปรากฏเป็นหน่วยเติมหน้าในราชศัพท์เขมรสมัยโบราณ และมีได้ใช้เป็นราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยโบราณ แต่ปรากฏใช้ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นมาตั้งแต่ในจารึกหลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง พ.ศ. ๑๘๓๕ แล้ว

๔.๑.๑.๓ ราชศัพท์ที่มาจากภาษาไทย

ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มาจากภาษาไทยปรากฏจำนวน ๑๗ ข้อมูล ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔ ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มาจากภาษาไทย

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	สมเด็จพระเอกท่าน	ท.	น. หญิงเชื้อพระวงศ์ที่เป็นโยมอุปัฏฐาก แม่ออก = น. โยมอุปัฏฐากหญิง
๒๐	สมเด็จพระพ่อกท่าน	ท.	น. กษัตริย์หรือเชื้อพระวงศ์ชายที่เป็นโยมอุปัฏฐาก พ่อกออก = น. โยมอุปัฏฐากชาย
๒๐	พ่อกอยู่หัว	ท.	น. กษัตริย์
๒๐	แม่อยู่หัวเจ้า	ท.	น. ภรรยาของกษัตริย์, พระราชินี
๒๐	ปู่พระยา	ท.	น. ผู้เป็นกษัตริย์

ภาษาไทยที่ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของราชศัพท์ อาจเป็นคำคำเดียว เช่น *ปู่พระยา* อาจประกอบด้วยคำอื่น ดังเช่น *สมเด็จพระเอกท่าน* *สมเด็จพระพ่อกท่าน* หรืออาจประกอบกันใช้เป็นราชศัพท์ ดังเช่น *พ่อกอยู่หัว* *แม่อยู่หัวเจ้า*

๔.๑.๑.๔ ราชศัพท์ที่มาจากภาษามอญ

ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มาจากภาษามอญ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียวคือ -*พระยา* ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๕ ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มาจากภาษามอญ

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	-พระยา	มอญ	หน่วยเติมท้ายเพื่อแสดงว่าฐานะของบุคคลว่าเป็นกษัตริย์ เช่น <i>ปู่พระยา</i> <i>น้ำพระยา</i> พญา ဝဉ္စာ /pəŋɛa/ น. คำนำหน้าชื่อของเชื้อพระวงศ์และชนชั้นสูง

ข้อมูลที่ปรากฏที่มาจากภาษามอญมีเพียงข้อมูลเดียวคือ -*พระยา* ซึ่งใช้เป็นหน่วยเติมท้ายในราชศัพท์ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

๔.๑.๑.๕ ราชศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร

ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร ปรากฏจำนวน ๑๑ ข้อมูล ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๖ ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๑๙	เสวยราชย์	ปส.+ข.	ก. ครองบัลลังก์ ข. เสวย = ก. เพลิดเพลิน, เสพ, ได้รับ, ประสบ + ส. ราชย = คุณ. เกี่ยวกับกษัตริย์, อย่างกษัตริย์, อย่างเจ้า, เกี่ยวกับเจ้า; น. ความเป็นพระราชา, อำนาจกษัตริย์, จักรวรรดิ
๒๐	เสวยพิราลัย	ปส.+ข.	ก. สิ้นชีวิต ข. เสวย = ก. เพลิดเพลิน, เสพ, ได้รับ, ประสบ + ปส. วีร คุณ. กล้า + อาลัย น. เรือน
๒๐	เสวยราชสมบัติ	ปส.+ข.	ก. ครองบัลลังก์ ข. เสวย = ก. เพลิดเพลิน, เสพ, ได้รับ, ประสบ + ปส. สมบัติ = น. ความเจริญรุ่งเรือง, ความมั่งคั่ง, โชค, ความสำเร็จ, ข้อตกลง, การได้มา, การเป็นเจ้าของ, การมีอยู่, สถานการณ์ที่ดี, ความมากมาย, ความอุดมสมบูรณ์
๒๐	ถวายพระราชกุศล	ปส.+ข.	ก. บำเพ็ญกุศล ข. ถวาย = ก. ให้ + ส. กุศล, ป.กุศล = น. บุญ, ความดี, กรรมดี
๒๐	เสวยสวรรคาลัย	ปส.+ข.	ก. เสียชีวิต ข. เสวย = ก. เพลิดเพลิน, เสพ, ได้รับ, ประสบ + ส. สวรรค = น. สวรรค์ + ปส. อาลัย = น. ที่อาศัย, เรือน

ราชศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาเขมร ส่วนใหญ่เป็นกริยาราชศัพท์ เกิดจากการใช้กริยาภาษาเขมร ประกอบกับนามภาษาบาลีสันสกฤต

๔.๑.๑.๖ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาไทย

ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาไทย ปรากฏจำนวน ๕ ข้อมูล ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๗ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาไทย

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	พระองค์เจ้าอยู่หัว	ปส.+ท.	น. กษัตริย์ ปส. องค = น. ส่วนประกอบ, คุณลักษณะ + ท. เจ้าอยู่หัว = น. กษัตริย์
๒๐	มีพระศาสน์	ปส.+ท.	ก. สั่ง, ใช้ให้ทำ ท. มี = ก. มี + ส. ศาสน = น. การลงโทษ, การสั่งสอน, คำสั่ง
๒๐	รับพระศาสน์	ปส.+ท.	ก. รับคำสั่ง ท. รับ = ก. รับ + ส. ศาสน = น. การลงโทษ, การสั่งสอน, คำสั่ง
๒๐	พระองค์ท่าน	ปส.+ท.	ส. พระองค์, ท่าน ปส. องค = น. ส่วนประกอบ, คุณลักษณะ + ท. ท่าน
๒๑	มีพระราชศรัทธา	ปส.+ท.	ก. ศรัทธา ท. มี = ก. มี + ส. ศรัทธา = น. ความเชื่อ, ความหวัง, ความต้องการ

ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาไทย ส่วนใหญ่เป็นกริยารราชาศัพท์ เกิดจากการใช้กริยาภาษาไทยประกอบกับนามภาษาบาลีสันสกฤต

๔.๑.๑.๗ ราชาศัพท์ที่มาจากภาษาไทยประกอบภาษาเขมร

ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มาจากภาษาไทยประกอบภาษาเขมร ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ *เสด็จขึ้นเสวย* ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๘ ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มาจากภาษาไทยประกอบ
ภาษาเขมร

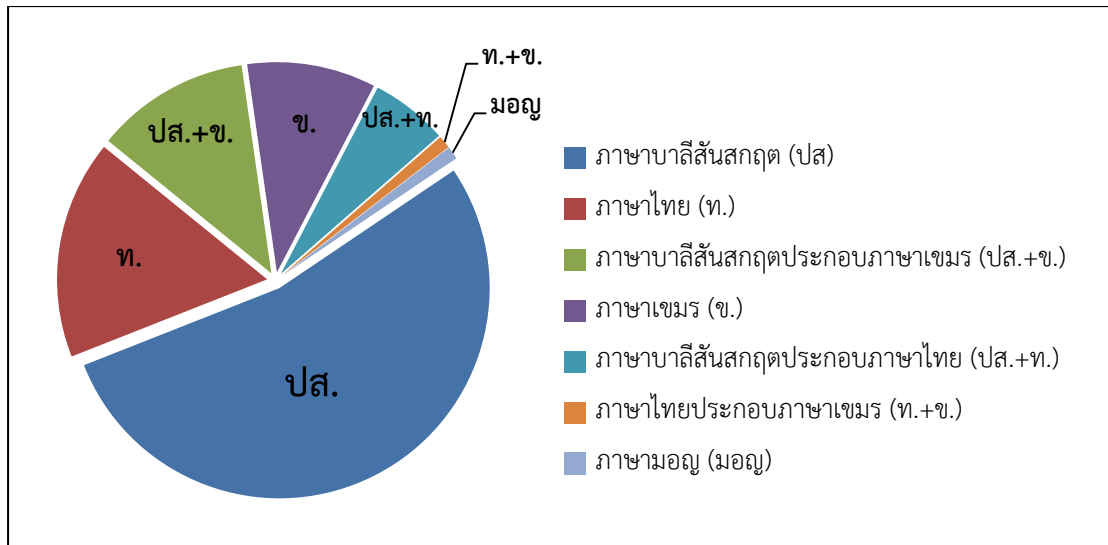
พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๐	เสด็จขึ้นเสวย	ท.+ข.	ก. ครองบัลลังก์ ท. ขึ้น + ข. เสวย = ก. เพลิดเพลิน, เสพ, ได้รับ, ประสบ

อาจสรุปที่มาของราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นได้ดังตารางและ
แผนภูมิต่อไปนี้

ตารางที่ ๙ สรุปที่มาของราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

ที่มาของราชศัพท์	จำนวน	ร้อยละ
๑. ภาษาบาลีสันสกฤต	๕๔	๕๓.๔๗
๒. ภาษาเขมร	๑๐	๙.๙
๓. ภาษาไทย	๑๗	๑๖.๘๓
๔. ภาษามอญ	๑	๐.๙๙
๕. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร	๑๒	๑๑.๘๘
๖. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาไทย	๖	๕.๙๙
๗. ภาษาไทยประกอบภาษาเขมร	๑	๐.๙๙
รวม	๑๐๑	๑๐๐

จากตารางสรุปที่มาของราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นข้างต้น จะเห็น
ได้ว่า ราชศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤตมีจำนวนมากที่สุด คือ ๕๔ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๔๗
รองลงมาคือราชศัพท์ที่มาจากภาษาไทยจำนวน ๑๗ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๘๓ และภาษาบาลี
สันสกฤตประกอบภาษาเขมร จำนวน ๑๒ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘๘ ดังแสดงด้วยแผนภูมิรูป
วงกลมต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๑ ที่มาของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

๔.๑.๒ การสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

จากการศึกษาวิธีการสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น พบว่า นามราชาศัพท์และกริยารราชาศัพท์ มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑.๒.๑ การสร้างนามราชาศัพท์

นามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น มีจำนวนทั้งสิ้น ๕๓ ข้อมูล มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ๓ ลักษณะ ได้แก่ ใช้หน่วยเติม ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ และใช้การประกอบกับราชาศัพท์ ดังนี้

๑. ใช้หน่วยเติม

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใชหน่วยเติมประกอบเข้ากับนาม หน่วยเติมที่ปรากฏในนามราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น มี ๒ ประเภท ได้แก่ หน่วยเติมหน้า และหน่วยเติมท้าย ดังนี้

ก. ใช้หน่วยเติมหน้า

การใช้หน่วยเติมหน้าประกอบกับนามในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น มี ๔ ลักษณะ ดังนี้

๑) ใช้หน่วยเติมหน้า พระ-

ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการ
ใช้หน่วยเติมหน้า “พระ-” ประกอบกับนาม และอาจมีหน่วยเติมท้าย “-เจ้า” “-เจ้าธ” หรือ
“-เจ้าอยู่หัว” ประกอบด้วย ปรากฏจำนวน ๑๓ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๐ นามราชาศัพท์ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่สร้างด้วยการใช้หน่วย
เติมหน้า พระ-

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	พระทาน	พระ+ทาน	ทาน	ทาน
๒๐	พระนุช	พระ+นุช	น่อง (น่อง)	น่อง
๒๐	พระประชยุบติ	พระ+ประชยุบติ	อาชญาประยุบติ	ข้อบัญญัติ
๒๐	พระเศลาจาริก	พระ+เศลาจาริก	จาริก (จาริก)	ศิลาจาริก
๒๐	พระมาตุจฉาเจ้า	พระ+มาตุจฉา+เจ้า	ปา (ป้า)	ป้า
๒๐	พระมาตุจฉาเจ้าธ	พระ+มาตุจฉา+เจ้าธ	ปา (ป้า)	ป้า
๒๐	พระองค์เจ้าอยู่หัว	พระ+องค์+เจ้าอยู่หัว	ท้าว, พรญา (พระยา)	กษัตริย์

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า นามราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างเช่นนี้ ส่วนใหญ่เป็นการใช้
หน่วยเติมหน้า “พระ-” ประกอบเข้ากับนามที่เป็นคำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤตทั้งหมด^๑ นอกจากนี้
๓ ข้อมูลสุดท้าย ยังแสดงให้เห็นว่า อาจมีการใช้หน่วยเติมท้าย “-เจ้า” “-เจ้าธ” และ “-เจ้าอยู่หัว”
ซึ่งส่วนใหญ่มีความหมายแสดงบุคคล

ราชาศัพท์ข้างต้น ปรากฏในข้อความดังตัวอย่างต่อไปนี้

^๑ ข้อมูล *พระเศลาจาริก* คำว่า “จาริก” ยังไม่ทราบที่มาของคำอย่างแน่ชัดว่า มาจากภาษาสันสกฤตหรือ
ภาษาเขมร คำนี้ปรากฏใช้มาตั้งแต่ในภาษาเขมรสมัยพระนคร อุไรศรี วรตะริน (๒๕๕๓ : ๑๖๐-๑๖๑) สันนิษฐานว่า
คำนี้เป็นคำในภาษาตระกูลมอญ-เขมร เพราะพบคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันในภาษาบารันาร์ มีรูป /cerek/
หมายถึง ลากเส้นเป็นรอยลึก, กรีด, วาดลวดลาย, แกะสลักด้วยมีด, ตกแต่งให้ด้วยลวดลายต่าง ๆ โดยเฉพาะทำให้
เป็นร่องลึก และไม่น่าจะเป็นคำแผลงจาก “จาร” เพราะในภาษาเขมรไม่มีการแผลงด้วยการเติมหน่วยคำเติมท้าย

ชื่อว่ามันเห็นคนชื่อนั้นหลาดังชื่อนั้น แลมันเอาพิจารณาโดยพระปราชญ์ ท่านจึงพ้อ
เจ้าของบ้านนี้ ดังชื่อนั้นด้วยก็ดี ตนจะพึงได้บำเหน็จแลฤ

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร พ.ศ. ๑๙๔๐ ด้าน ๒ บรรทัด ๒-๓)

อันว่าพระเศลาจาร์กเจ้าท้าวสองแสนนา อันธรมิกราช ผู้เป็นลูกรักแก่พญาผายู เป็นหลาน
แก่พญาคำฟู เป็นหลานแก่พญามังรายหลวงเจ้าท้าวนี้ เมื่อสุดชนมาพิธิ ปีเดือนพ่อดนดั่งอัน จึงได้เสวย
ราชชัยศรี มีศักดิ์มีบุญฤทธิ์เดชะตบะหนักหนา

(จารึกวัดพระยืน พ.ศ. ๑๙๑๔ ด้าน ๑ บรรทัด ๒-๖)

พระบรมราชาธิบดีศรีมหาจักรพรรดิราช แลพระมาตุราชแลพระมาตุจฉาเจ้า แลท่านเสด็จ
ขึ้นมาให้ท่านข้างเผือกแลราชรถแก่พระสงฆ์ทุกเมือง

(จารึกวัดสรศักดิ์ พ.ศ. ๑๙๖๐ ด้าน ๑ บรรทัด ๑๓-๑๙)

๒) ใช้หน่วยเติมหน้า ราช-

ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการ
ใช้หน่วยเติมหน้า “ราช-” ประกอบกับนาม ปราบภูจำนวน ๕ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๑ นามราชาศัพท์ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่สร้างด้วยการใช้หน่วย
เติมหน้า ราช-

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๑๙	ราชมนเทียร	ราช+มนเทียร	อ่าวเรือน (เหย้าเรือน)	วัง
๒๐	ราชรถ	ราช+รถ	กวยน (เกวียน)	รถ
๒๐	ราชสมบัติ	ราช+สมบัติ	สมบัติ (สมบัติ)	สมบัติ
๒๐	ราชสีมา	ราช+สีมา	ปจบ.เขต	เขตหรือแดนที่พระราชapakครอง
๒๐	ราชาอาสน์	ราชา+อาสน์	ปจบ.อาสน์	ที่นั่งของกษัตริย์

นามราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “ราช-” ซึ่งหมายถึง พระราชาหรือกษัตริย์
ประกอบเข้ากับนามที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ยกเว้นข้อมูลสุดท้าย ที่หน่วยเติมหน้ามีรูปเป็น
“ราชา-” แต่น่าจะเป็นรูปแปรของ “ราช-” หรือการบันทึกผิดก็เป็นได้

นามที่นำมาประกอบกับหน่วยเติมหน้า “ราช-” เป็นคำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤตทั้งหมด จึงอาจมีความเป็นไปได้ว่า เป็นการยืมศัพท์สมาสภาษาบาลีสันสกฤตที่มีบทหน้า “ราช” มาใช้เป็นราชาศัพท์โดยตรง โดยเฉพาะ ๓ ข้อมูลแรก พบในภาษาบาลีและสันสกฤต นอกจากนี้บางข้อมูลยังพบเป็นราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยโบราณด้วย นั่นคือ *ราชสมบัติ* ในขณะที่ข้อมูลอื่นยังไม่ปรากฏใช้ร่วมกับ “ราช”

อย่างไรก็ตาม บางข้อมูลก็ไม่ปรากฏในภาษาบาลีสันสกฤต นั่นคือ *ราชสีมา* และ *ราชาอาสน์* คำว่า *ราชาอาสน์* นี้ มิได้มีการสนธิเป็น “ราชาสน” ดังเช่นในภาษาเดิม^๒ อีกทั้งเมื่อคำว่า “ราช” ปรากฏร่วมกับหน่วยเติมหน้า “พระ-” หรือ “สมเด็จพระ-” สามารถประกอบกับนามภาษาบาลีสันสกฤตที่ไม่ปรากฏเป็นศัพท์สมาสในภาษาเดิม ใช้เป็นราชาศัพท์ได้ เช่น *พระราชมนโรรส* *พระราชภักดี* *สมเด็จพระราชเทวี* เป็นต้น โดยเฉพาะคำว่า *พระราชโองการ* ที่แสดงให้เห็นว่า คำว่า “ราช” และ “โองการ” มิได้ปรากฏเป็นหน่วยเดียวกัน เพราะไม่มีการสนธิเป็น “ราชโองการ” ดังนั้น จึงน่าจะเป็นไปได้ว่า ในสมัยสุโขทัย เริ่มมีการใช้คำว่า “ราช” ที่เป็นบทหน้าของศัพท์สมาสทำหน้าที่เป็นหน่วยเติมหน้าแล้ว

ราชาศัพท์ข้างต้น ปรากฏในข้อความดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระยาศรีสุริยพงศ์รามมหาธรรมราชาธิราช..หากสมาทานทศศีลเป็นดาบ...หน้าพระพุทธรูปทองอันประดิษฐานไว้เหนือราชมนเทียรอันตนแต่ง...

(จารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาไทย หลักที่ ๑ พ.ศ. ๑๙๐๔ ด้าน ๓ บรรทัด ๒๙-๓๓)

มหาธรรมราชาในศาสนามีใจสบรรธาแก่ไตรสรนาถว่าบริสุทธิ์ จึงไปปล่ปลละราชสมบัติพิพัฒน์ทั้งหลายเสียแล้ว แฝว่กยันตรายกลาย ออกบวชในสมุม่วง ได้เป็นภิกษุ

(จารึกวัดช้างล้อม พ.ศ. ๑๙๒๗ ด้าน ๑ บรรทัด ๑๑-๑๕)

อนึ่ง บ้านเมืองเราทั้งหลายและเมืองแพร่เมืองงาว เมืองน่านเมืองพลั่ว ปู่พระยาตูดังเดียวอันตรายมีในราชสีมาเรา ปู่พระยาเป็นเจ้าเห็นว่ามิในราชสีมาท่านแล

(จารึกคำปู่สภ พ.ศ. ๑๙๓๕ บรรทัด ๑๓-๑๕)

^๒ ในภาษาสันสกฤต คำว่า *ราชาสน* *rājāsana* หมายถึง ที่นั่งของกษัตริย์, บัลลังก์

๓) ใช้หน่วยเติมหน้า สมเด็จ- / เสด็จ

ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการ
ใช้หน่วยเติมหน้า “สมเด็จ-” หรือ “เสด็จ-” ประกอบกับนาม ทั้งนี้พบว่า ปรากฏจำนวน ๕ ข้อมูล
ดังนี้

ตารางที่ ๑๒ นามราชาศัพท์ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่สร้างด้วยการใช้หน่วย
เติมหน้า เสด็จ- / สมเด็จ-

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	สมเด็จพ่อออกท่าน	สมเด็จ+พ่อออก+ท่าน	พ่อออก	โยมอุปภูรฎาก
๒๐	สมเด็จแม่ออกท่าน	สมเด็จ+แม่ออก+ท่าน	แม่ออก	โยมอุปภูรฎากหญิง
๒๐	เสด็จแม่อยู่หัว	เสด็จ+แม่อยู่หัว	เมีย	ภรรยาของกษัตริย์, ราชนี
๒๐	สมเด็จปู่พระยา	สมเด็จ+ปู่+พระยา	ปู่	ปู่ผู้เป็นพระราชา
๒๐	สมเด็จปู่พระยาเป็นเจ้า	สมเด็จ+ปู่+พระยา+เป็นเจ้า	ปู่	ปู่ผู้เป็นพระราชา

ราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “สมเด็จ-” ประกอบเข้ากับนามสามัญภาษาไทย
ที่มีหน่วยเติมท้าย “-ท่าน” คือ สมเด็จพ่อออกท่าน สมเด็จแม่ออกท่าน หรือประกอบเข้ากับนามราชา
ศัพท์ที่มีหน่วยเติมท้าย “-พระยา” หรือ “-พระยาเป็นเจ้า” คือ สมเด็จปู่พระยา สมเด็จปู่พระยาเป็น
เจ้า และการใช้หน่วยเติมหน้า “เสด็จ-” ประกอบเข้ากับนามราชาศัพท์ภาษาไทย คือ เสด็จแม่อยู่หัว
แต่น่าสังเกตว่า หน่วยเติมหน้า “สมเด็จ-” และ “เสด็จ-” นี้ ประกอบเข้ากับคำภาษาไทยที่มีความ
หมายแสดงเครือญาติ ได้แก่ “พ่อออก” “แม่ออก” “แม่อยู่หัว” และ “ปู่”

คำว่า “สมเด็จ” นี้ เป็นคำยืมจากภาษาเขมร “สัดจ” พบตั้งแต่ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระ
นคร ใช้ประกอบกับหน่วยเติมหน้า “วระ-” เป็นนามราชาศัพท์ หมายถึง กษัตริย์ และพบใช้เป็นสรรพ
นามราชาศัพท์ เมื่อกล่าวถึงกษัตริย์ ในภาษาเขมรสมัยพระนคร ส่วนคำว่า “เสด็จ” มาจากคำภาษา
เขมร “สัดจ” พบมาตั้งแต่ในภาษาเขมรโบราณ ใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ หมายถึง ไป หรือใช้เป็นหน่วย
เติมหน้าแสดงความเป็นกริยารราชาศัพท์

อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยโบราณ มีการใช้คำทั้งสองดังกล่าวเป็น
หน่วยเติมหน้ามาก่อน ดังนั้นการนำมาใช้เป็นหน่วยเติมหน้า จึงเพิ่งปรากฏในราชาศัพท์ไทยสมัย
สุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

การใช้คำว่า “สมเด็จ-” เป็นหน่วยเติมหน้านามแสดงบุคคล อาจเนื่องมาจากในภาษาเขมรสมัย
โบราณ คำว่า “สัดจ” ใช้หมายถึงกษัตริย์ จึงนำมาใช้เป็นหน่วยเติมหน้าบุคคลเพื่อแสดงความเป็น

กษัตริย์ ดังเช่น สมเด็จพระปทุมมา หมายถึง ปู่ผู้เป็นกษัตริย์ ต่อมาจึงมีการขยายความหมายไปใช้แก่บุคคลอื่นที่เป็นเชื้อพระวงศ์ เช่น สมเด็จพระราชเทวี

ส่วนการใช้หน่วยเติมหน้า “เสด็จ-” เป็นการใช้ในลักษณะเดียวกันกับหน่วยเติมหน้า “สมเด็จพระ-” เนื่องจากคำว่า “สมเด็จพระ” เป็นคำแผลงของคำว่า “เสด็จ” จึงอาจเป็นการรับมาใช้ในความหมายเดียวกัน มิได้ใช้แยกกันเช่นในภาษาเขมรสมัยพระนคร

ราชาศัพท์ข้างต้น ปรากฏในข้อความดังตัวอย่างต่อไปนี้

...เราก็เห็นสมเด็จพระปทุมมาเป็นเจ้าตั้งมหาธรรมราชาท่านเป็น.....มาในชั้ววงศ์สุโขทัยจงอย่ามีใจรังเกียจจงไปสู่อุทุมมา.....ท่านมีรังเกียจ

(จารึกคำปู่สภ พ.ศ. ๑๙๓๕ บรรทัด ๑๖-๑๘)

ใช้แต่สมเด็จพระราชเทวีสร้างอโศการามอันเดยวันี้ ทั้งทักษิณาราม เสด็จแม่อยู่หัวก็สร้างแก้วมหารัตนธรร

(จารึกวัดอโศการาม พ.ศ. ๑๙๕๖ ด้าน ๑ บรรทัด ๒๗-๒๘)

ทั้งศรีจุฬาวาสที่สงสการสมเด็จพระออกท่านก็สำเร็จทั้งพระธรรมราชบุรณที่สงสการสมเด็จพระราชมารดาภิสมุทธิแล้ว

(จารึกวัดอโศการาม พ.ศ. ๑๙๕๖ ด้าน ๑ บรรทัด ๓๔-๓๖)

๔) ใช้หน่วยเติมหน้าซ้อนกัน

ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการ
ใช้หน่วยเติมหน้ามากกว่า ๑ หน่วย ประกอบเข้ากับนาม ในข้อมูลราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ปรากฏหน่วยเติมหน้าซ้อนกันตั้งแต่ ๒-๓ หน่วย ได้แก่ “พระราช-” “ศรีราช-” “สมเด็จพระมหา-” “พระศรีราช-” “สมเด็จพระราช-” และ “สมเด็จพระมหา-” ปรากฏจำนวน ๑๖ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๓ นามราชาศัพท์ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่สร้างด้วยการใช้หน่วย
เติมหน้าซ้อนกัน

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	พระราชกุศล	พระ-ราช+กุศล	กุศล	กุศล
๒๐	พระราชปฤษฎับติ	พระ-ราช+ปฤษฎับติ	อาชญาปฤษฎับติ	ข้อบัญญัติ
๒๐	พระราชมนโรถ	พระ-ราช+มนโรถ	ปรารถนา	ความปรารถนา
๒๐	พระราชโองการ	พระ-ราช+โองการ	อาชญาปฤษฎับติ	คำสั่ง
๒๐	ศรีราชมาดา	ศรี-ราช+มาดา	แม่	แม่
๒๑	สมเด็จพระมหาอุบาสก	สมเด็จพระ+มหา+อุบาสก	อุบาสก (อุบาสก)	อุบาสก
๒๐	สมเด็จพระราชเทวี	สมเด็จพระ-ราช+เทวี	เมีย	ภรรยาเอกของกษัตริย์
๒๐	สมเด็จพระราชมารดา	สมเด็จพระ-ราช+มารดา	แม่	แม่
๒๐	สมเด็จพระราชเทวีเจ้า	สมเด็จพระ-ราช+เทวี+เจ้า	เมีย	ภรรยาเอกของกษัตริย์
๒๑	สมเด็จพระมหากษัตริย์ เจ้า	สมเด็จพระ-มหา+กษัตริย์+ เจ้า	กษัตริย์	กษัตริย์
๒๐	พระศรีราชโอรส	พระ-ศรี-ราช+โอรส	ลูก	ลูกชาย

ตารางข้างต้น เป็นการใช้นามราชาศัพท์เติมหน้า ๒ หน่วย คือ “พระราช-” “ศรีราช-” และ “สมเด็จพระมหา-” และหน่วยเติมหน้า ๓ หน่วย คือ “สมเด็จพระราช-” “สมเด็จพระมหา-” และ “พระศรีราช-” ประกอบหน้านามภาษาบาลีสันสกฤต

น่าสังเกตว่า การใช้นามราชาศัพท์เติมหน้า ที่มีคำว่า “ศรี” และ “สมเด็จพระ” จะประกอบเข้ากับนามที่มีความหมายแสดงบุคคล เช่น *สมเด็จพระมหาอุบาสก* *สมเด็จพระราชเทวี* *ศรีราชมาดา* *พระศรีราชโอรส* เป็นต้น

การใช้นามราชาศัพท์เติมหน้าที่มีคำว่า “สมเด็จพระ” ประกอบเข้ากับนามที่มีความหมายแสดงบุคคล น่าจะตรงกับการใช้นามราชาศัพท์เติมหน้า “สมเด็จพระ-” และ “เสด็จ-” ที่ใช้นำหน้านามแสดงบุคคล ดังกล่าวแล้วข้างต้น ส่วนการใช้นามราชาศัพท์เติมหน้าที่มีคำว่า “ศรี” ประกอบกับนามที่มีความหมายแสดงบุคคลนี้ ไม่พบในราชาศัพท์เขมรสมัยพระนคร แต่พบว่า ในภาษาสันสกฤตใช้คำว่า “ศรี” เป็นคำแสดงการให้เกียรตินำหน้าพระนามของเทพเจ้า เช่น *ศรีหริศคา* *ศรีราม* นำหน้าชื่อบุคคลสำคัญหรือนำหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น *ศรีชยเทวี* *ศรีภาควต* เป็นต้น (Monier-William, 1995) เมื่อพิจารณาในจารึกภาษาเขมรสมัยพระนคร พบการใช้นามราชาศัพท์เติมหน้า “ศรี” นำหน้าพระนามกษัตริย์หรือเทพเจ้าเช่นกัน เช่น *วระกัมรตางอญศรีชยเทวี* (K.107) *วระกัมรตางอญศรีภวรมม* (K.149) *วระกัมรตางอญศรีอวโลกิเตศวร*

(K.163) เป็นต้น ดังนั้นการใช้หน่วยเติมหน้า “ศรี-” จึงน่าจะมาจากการใช้เป็นคำนำหน้าชื่อกษัตริย์หรือเทพเจ้าที่ปรากฏมาตั้งแต่ในภาษาสันสกฤต อย่างไรก็ตาม การใช้หน่วยเติมหน้า “ศรี-” กับนามอื่นที่ไม่ใช่พระนามของกษัตริย์หรือเทพเจ้า ยังไม่ปรากฏในราชาศัพท์เขมรสมัยโบราณ แต่เพิ่งปรากฏในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

นอกจากนี้ น่าสังเกตว่า การใช้หน่วยเติมหน้าซ้อนกัน อาจมิได้ทำหน้าที่เพียงระบุความเป็นราชาศัพท์เท่านั้น เพราะการใช้คำยืมหรือการใช้หน่วยเติมหน้าเพียงหน่วยเดียวก็สามารถบ่งบอกสถานะของคำได้ว่าเป็นราชาศัพท์แล้ว แต่การใช้หน่วยเติมหน้าซ้อนกันมากกว่าหนึ่งหน่วย น่าจะสัมพันธ์กับสถานะหรือลำดับชั้นของบุคคลที่อาจมีความซับซ้อนมากขึ้น จึงมีการใช้หน่วยเติมซ้อนเพื่อแสดงความซับซ้อนดังกล่าว

เมื่อพิจารณาข้อมูลที่ปรากฏหน่วยเติมหน้าซ้อน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับกษัตริย์ทั้งสิ้น เพราะส่วนใหญ่มีคำว่า “ราช” ประกอบ จึงแสดงความหมายว่านามดังกล่าวเป็นของกษัตริย์ เช่น พระราชประชัญบดี พระราชโองการ หรือเป็นสิ่งที่กษัตริย์กระทำ เช่น พระราชกุศล พระราชมนุโรธ หรือเป็นบุคคลที่สัมพันธ์ทางเครือญาติกับกษัตริย์ เช่น พระราชมาตุละบพิตร ศรีราชมาตา โดยเฉพาะบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีการใช้หน่วยเติมหน้าถึง ๓ หน่วยซ้อนกัน ได้แก่ สมเด็จพระราชมาตา สมเด็จพระราชเทวี พระศรีราชเอวรส เป็นต้น จึงอาจแสดงให้เห็นว่าการใช้หน่วยเติมหน้าซ้อนนี้ สัมพันธ์กับลำดับชั้นของบุคคล หากอยู่ในลำดับชั้นสูง ก็จะมีการใช้หน่วยเติมหน้าซ้อนมากขึ้นเพื่อแสดงลำดับชั้นที่สูงกว่าบุคคลอื่น

อย่างไรก็ตาม การใช้หน่วยเติมหน้าซ้อนดังกล่าว ยังมิได้ปรากฏเป็นกฎเกณฑ์ตายตัว ดังสังเกตเห็นได้ว่า ข้อมูลราชาศัพท์หลายข้อมูลที่ใช้กับกษัตริย์ หรือเป็นการกล่าวถึงบุคคลที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับกษัตริย์ ก็ได้ใช้หน่วยเติมหน้าซ้อน เช่น พระประชัญบดี พระมาตุราช พระนุช เป็นต้น ดังนั้นการใช้หน่วยเติมหน้าซ้อนจึงอาจเป็นเพียงการใช้เพื่อแสดงการยกย่องเฉพาะกรณี แต่กระนั้นก็ทำให้เห็นว่า ในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัย ปรากฏการใช้หน่วยเติมหน้าซ้อนที่สัมพันธ์กับลำดับชั้นของบุคคลแล้ว

ราชาศัพท์ข้างต้น ปรากฏในข้อความดังตัวอย่างต่อไปนี้

....พระราชโองการบรมเอฬารหนักหนา จึงท่านให้ตราพระราชประชัญบดี...

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร พ.ศ. ๑๙๔๐ ด้าน ๑ บรรทัด ๑๔)

ถัดนั้นไซ้ เราและสงฆ์ทั้งหลายด้วยมหาธรรมราชาธิราชและศรีราชมาดาและปู่พระยาจิ่ง
ปร..มมงคลวิลาสมหาเถร ไวโนกัถยานวนาวาสด้วยสุขบริโภคบริบูรณ์สิทธิทุกอันแล

(จารึกวัดป่าแดง แผ่น ๓ พ.ศ. ๑๙๔๙ บรรทัด ๓๒-๓๕)

ทั้งศรีจุฬาวาสที่สงสการสมเด็จพ้อออกท่านก็สำเร็จทั้งพระธรรมราชบุรณ์ที่สงสการ สมเด็จพระ
พระราชมาดาก็สัมฤทธิ์แล้ว

(จารึกวัดโสกการาม พ.ศ. ๑๙๕๖ ด้าน ๑ บรรทัด ๓๔-๓๖)

ข. ใช้หน่วยเติมท้าย

การใช้หน่วยเติมท้ายประกอบกับนามในราชาศัพท์ไทย
สมัยสุโขทัย เป็นการใช้หน่วยเติมท้ายประกอบกับนาม มี ๓ ลักษณะ ได้แก่ การใช้หน่วยเติมท้าย
“-พระยา” มีจำนวน ๔ ข้อมูล และการใช้หน่วยเติมท้าย “-ชัยศรี” และการใช้หน่วยเติมท้าย “-เจ้า”
เพียงอย่างละมีเพียงข้อมูลเดียว ดังนี้

ตารางที่ ๑๔ นามราชาศัพท์ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่สร้างด้วยการใช้หน่วย
เติมท้าย

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	ปู่พระยา	ปู่+พระยา	ปู่	ปู่ผู้เป็นกษัตริย์
๒๐	ปู่พระยาเป็นเจ้า	ปู่+พระยา+เป็นเจ้า	ปู่	ปู่ผู้เป็นกษัตริย์
๒๐	ปู่พระยาพ้อออก	ปู่+พระยา+พ้อออก	ปู่, พ้อออก	ปู่ผู้เป็นกษัตริย์และ เป็นโยมอุปถัมภ์
๒๑	น้ำพระยา	น้ำ+พระยา	น้ำ	น้ำผู้เป็นกษัตริย์
๒๑	ภูธรธิปติเจ้า	ภูธรธิปติ+เจ้า	กษัตริย์	กษัตริย์
๒๐	ขรรค์ชัยศรี	ขรรค์+ชัยศรี	ปจบ.ขรรค์	ขรรค์

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า ๔ ข้อมูลแรก ปรากฏหน่วยเติมท้าย “-พระยา” ประกอบ
กับนามแสดงเครือญาติ คือ “ปู่” และ “น้ำ” ในข้อมูลที่ ๒ มีการใช้หน่วยเติมท้าย “-เป็นเจ้า” ร่วม
ด้วย ข้อมูลที่ ๓ มีการใช้ส่วนขยายเพื่อแสดงสถานภาพ ส่วนข้อมูลที่ ๕ เป็นการ ใช้หน่วยเติมท้าย
“-เจ้า” และข้อมูลสุดท้าย เป็นการ ใช้หน่วยเติมท้าย “-ชัยศรี” ประกอบท้ายนามภาษาบาลีสันสกฤต

หน่วยเติมท้าย “-พระยา” เป็นหน่วยเติมท้ายที่ใช้ประกอบกับนามแสดงเครือญาติ เพื่อระบุว่า บุคคลดังกล่าวมีสถานะเป็นกษัตริย์ เช่น *ปู่พระยา* หมายถึง *ปู่ผู้เป็นกษัตริย์* เป็นต้น เมื่อพิจารณาที่มาของราชาศัพท์พบว่า หน่วยเติมหน้านี้ มาจากภาษามอญ *ဗညာ* พญา /pəŋə/ ใช้เป็นคำนำหน้าชื่อของเชื้อพระวงศ์และชนชั้นสูง แต่ไทยนำมาใช้เป็นหน่วยเติมท้ายเพื่อระบุความเป็นกษัตริย์

ส่วนหน่วยเติมท้าย “-ชัยศรี” มีลักษณะคล้ายเป็นสร้อยคำ พบในข้อมูลเดียวคือ *ขรรค์ชัยศรี* แต่เมื่อประกอบกับนามสามัญ “ขรรค์” ทำให้มีความหมายเฉพาะถึงขรรค์อันเป็นหนึ่งในเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์

การสร้างราชาศัพท์ด้วยการใช้หน่วยเติมท้ายประกอบกับนามนี้ ยังไม่ปรากฏในราชาศัพท์เขมรสมัยโบราณ วิธีการดังกล่าวนี้ จึงถือเป็นวิธีการสร้างราชาศัพท์เฉพาะในภาษาไทยสมัยสุโขทัย

ราชาศัพท์ข้างต้น ปรากฏในข้อความดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ดังกล่าวมานี้ เราก็ให้แต่น้ำพระยาต่อหน้าพระศรีรัตนตรัยบพิตรเป็นเจ้า...

(จารึกเจดีย์น้อย พ.ศ. ๒๐๐๑-๒๑๐๐ ด้าน ๒ บรรทัด ๓)

อนึ่ง บ้านเมืองเราทั้งหลายและเมืองแพร่เมืองงาว เมืองน่านเมืองพลั่ว ปู่พระยาดูตั้งเดียว
อันตรายมีในราชสีมาเรา ปู่พระยาเป็นเจ้าเห็นว่ามิในราชสีมาท่านแล

(จารึกคำปู่สภ พ.ศ. ๑๙๓๕ บรรทัด ๑๓-๑๕)

...ทั้งในวัดเผาปู่พระยาพ้อออก ท่านก็ถึงที่แล้วสรรพ...

(จารึกวัดบูรพาราม พ.ศ. ๑๙๕๖ ด้าน ๑ บรรทัด ๔๑-๔๒)

เมื่อก่อนผีฟ้า เจ้าเมืองศรีโสธรปุระให้ลูกสาวชื่อนางสุขุมหาเทวีกับขรรค์ชัยศรี

(จารึกวัดศรีชุม พ.ศ. ๑๙๑๒ ด้าน ๑ บรรทัด ๓๒-๓๓)

๒. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นราชาศัพท์ ในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ปรากฏเพียงการยืมคำจากภาษาบาลีสันสกฤตเท่านั้น มีจำนวน ๗ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๕ นามราชาศัพท์ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่สร้างด้วยการยืมคำจาก
ภาษาต่างประเทศ

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	ชายา	เมีย	ภรรยา
๒๐	ภัษฏุราธิปติ	ผัว (ผัว)	สามี
๒๐	มกุฎ	ปجب.มงกุฎ	มงกุฎ
๒๐	มาตโรทร	ปجب.ท้องแม่	ท้องแม่
๒๐	รัตนชยา	เมีย	ภรรยา
๒๐	เศวตธฉัตร	ปجب.ร่ม	ฉัตรขาวสำหรับกษัตริย์
๒๐	มหามโหสวริยอัครราช	สมบตติ (สมบัติ)	ราชสมบัติ

ราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการยืมคำจากภาษาบาลีสันสกฤตมาใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏทั้งที่เป็น
ศัพท์ศัพท์เดี่ยว เช่น *ชายา มกุฎ* หรือเป็นการสมาส เช่น *มาตโรทร* มาจาก มาตุ/มาตฤ+อุทร *รัตน
ชยา* มาจาก รตน+ชยา *เศวตธฉัตร* มาจาก เศวตธ+ฉตฺร *ภัษฏุราธิปติ* มาจาก ภษฏุร+อธิปติ เป็น
ต้น บางข้อมูลเป็นการประกอบศัพท์หลายศัพท์เข้าด้วยกัน เช่น *มหามโหสวริยอัครราช* มาจาก มหา+
มหา+โหศวริย+อคร+ราช

ราชาศัพท์ข้างต้น ปรากฏในข้อความดังตัวอย่างต่อไปนี้

โดยอันตั้งว่า ผลานิสงส์ตั้งนี้ สมเด็จพระราชเทวีเจ้าท่านแสงแกลิ่งกัลปนาผลเป็นโกฏฐาส
บุญญเฉพาไปแก่สมเด็จพระมหาราชราชาธิราชผู้เป็น ภัษฏุราธิปติ แก่สมเด็จพระศรีธรรมราชามาดา
สมเด็จพระยาพ่อออกแม่ออกท่าน อิกญาติ...

(จารึกวัดบูรพาราม พ.ศ. ๑๙๕๖ ด้าน ๑ บรรทัด ๔๔-๔๗)

ประมาณศักราช ๗๓๐ ทัศ วอณักษัตร์ อาษาฒมาส สมเด็จพระมหาราชราชาธิราชได้เสด็จ
เสวยสวรรคชาติคลาตมาตโรทร แม่นามกรว่า สมเด็จพระศรีธรรมราชามาดา พระกันเืองท่าน

(จารึกวัดบูรพาราม พ.ศ. ๑๙๕๖ ด้าน ๑ บรรทัด ๑-๓)

๓. ใช้คำภาษาไทย

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำคำภาษาไทยมาใช้เป็นนามราชาศัพท์ ในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น เป็นการนำคำสามัญในภาษาไทยมาประกอบขึ้นใช้เป็นนามราชาศัพท์ ทั้งนี้อาจมีการประกอบหน่วยเติมท้าย “-เจ้า” หรือ “-เจ้าธ” ด้วย ปรากฏจำนวน ๔ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๑๖ นามราชาศัพท์ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่สร้างด้วยการใช้คำภาษาไทย

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	พ่ออยู่หัว	ท้าว, พระยา	กษัตริย์
๒๐	พ่ออยู่หัวเจ้า	ท้าว, พระยา	กษัตริย์
๒๐	พ่ออยู่หัวเจ้าธ	ท้าว, พระยา	กษัตริย์
๒๐	แม่อยู่หัวเจ้าธ	เมีย	ภรรยาของกษัตริย์, ราชนี

จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ข้างต้นเป็นคำประสมภาษาไทย เป็นการใช้คำว่า “พ่อ” หรือ “แม่” ประกอบกับคำว่า “อยู่หัว” จึงมีความหมายตามตัวว่า พ่อผู้อยู่เหนือหัว และแม่ผู้อยู่เหนือหัว ใช้หมายถึง กษัตริย์ และราชนี ทั้งนี้อาจมีหน่วยเติมท้าย “-เจ้า” หรือ “-เจ้าธ” ประกอบด้วยก็ได้

ราชาศัพท์ข้างต้น ปรากฏในข้อความดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทั้งลั้งการามก็แล้ว คำนับกับทั้งบูรพารามก็แล้ว สัมฤทธิ์ทั้งศีลวิสุทธาวาส ที่พ่ออยู่หัวเสด็จเสวยพระผนวชบวชกระทำกรรมในท่งชัย

(จารึกวัดโสกการาม พ.ศ. ๑๙๕๖ ด้าน ๑ บรรทัด ๓๐-๓๓)

แล้วจึงให้นายสังฆการีทูลแก่พ่ออยู่หัวเจ้าธ จึงธประศาสน์ ธให้นายสังฆการีไปนิมนต์พระมหาเถรเจ้าธสบวันตีมาขึ้นกุฎี และสานุศิษย์ทั้งเจ็ดพระองค์นั้น อีกพระสงฆ์สบสังวาสอันมาถวายพระพรแก่พระมหาเถรเจ้า

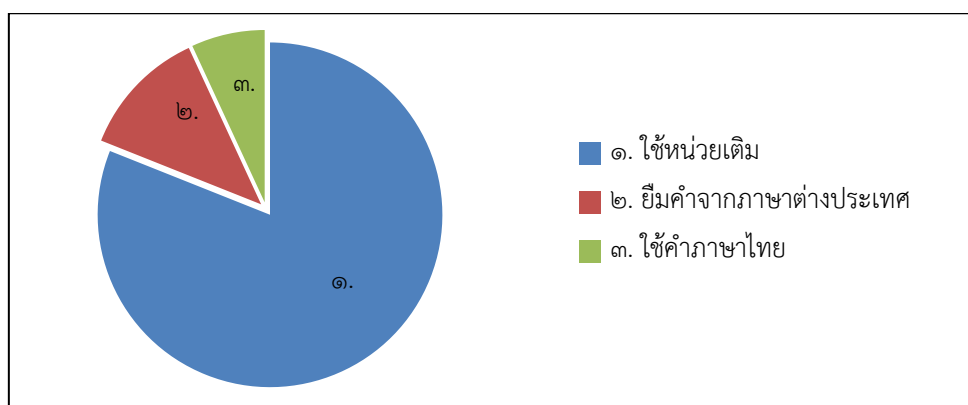
(จารึกวัดสรศักดิ์ พ.ศ. ๑๙๖๐ ด้าน ๑ บรรทัด ๑๓-๑๕)

อาจสรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๗ สรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

การสร้างราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑. ใช้หน่วยเติม	๔๗	๘๑.๓	
๑.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า	๔๐		พระสหาย
๑.๒ ใช้หน่วยเติมท้าย	๗		ปู่พระยา
๒. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	๗	๑๒.๐๗	รัตนชยา
๓. ใช้คำภาษาไทย	๔	๖.๙	พ่อยู่หัว
รวม	๕๘	๑๐๐	

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ที่ปรากฏมากที่สุดในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นคือ การใช้หน่วยเติม ปรากฏจำนวน ๔๗ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๓ รองลงมาคือ การยืมคำจากภาษาต่างประเทศ จำนวน ๗ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐๗ และใช้คำภาษาไทย ๔ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๖.๙ สามารถแสดงด้วยแผนภูมิรูปวงกลมต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๒ สรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

๔.๑.๒.๒ การสร้างกริยาราชศัพท์

กริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น มีจำนวนทั้งสิ้น ๓๑ ข้อมูล มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ๔ ลักษณะ ได้แก่ ใช้หน่วยเติม ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ใช้การประสมคำ และใช้นามราชศัพท์ ดังนี้

๑. ใช้หน่วยเติม

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิพจน์ประกอบเข้ากับนามหรือกริยา เพื่อใช้เป็นกริยาราชศัพท์ หน่วยเติมที่ปรากฏในกริยาราชศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ปรากฏเฉพาะหน่วยเติมหน้า มี ๒ ลักษณะ ดังนี้

ก. ใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ-

ราชศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการใช้นิพจน์เติมหน้า “เสด็จ-” ประกอบกับกริยา ทั้งนี้ปรากฏทั้งที่ประกอบกับกริยาสามัญและกริยาราชศัพท์ มีจำนวน ๕ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๘ กริยาราชศัพท์ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ-

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	เสด็จขึ้นมา	เสด็จ+ขึ้นมา	ขึ้นมา	ขึ้นมา
๒๐	เสด็จขึ้นเสวย	เสด็จ+ขึ้นเสวย	ได้เมือง	ครองบัลลังก์
๒๐	เสด็จมา	เสด็จ+มา	มา	มา
๒๐	เสด็จเสวยพระผนวชบวช	เสด็จ+เสวยพระผนวชบวช	เข้าบวชทรงผนวช	บวช
๒๐	เสด็จเสวยสวรรคชาติ	เสด็จ+เสวยสวรรคชาติ	เกิด	เกิด

ราชศัพท์ข้างต้น ปรากฏในข้อความดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระนครนี้สิทธิสมเด็จบพิตร(มหाराชบุตร).....ราช ศรีบรมจักรพรรดิราช ท่านได้เสด็จขึ้นเสวย.....ภิรมย์ สมดังพระราชมนโรถ ทดแทนแดนพระราชสีมานี้ ดุจดาวดิงสา

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร พ.ศ. ๑๙๔๐ ด้าน ๑ บรรทัด ๒-๔)

สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเสด็จเสวยพระผนวชบวชกระทำกรรมในทุ่งไผ่ โสด...

(จารึกวัดบูรพาราม พ.ศ. ๑๙๕๖ ด้าน ๑ บรรทัด ๔๐-๔๑)

ประมาณศักราช ๗๓๐ ทศ วอภันษัตร อาษาฒมาส สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชได้เสด็จ
เสวยสวรรคตชาติคลาดมาตโรทร แม่นามกรว่า สมเด็จพระศรีธรรมราชามาดา พระกันโหลงท่าน

(จารึกวัดบูรพาราม พ.ศ. ๑๙๕๖ ด้าน ๑ บรรทัด ๑-๓)

ข. ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรง-

ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการใช้นิพจน์
เต็มหน้า “ทรง-” ประกอบกับนามหรือกริยา ใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ ปรากฏเพียง ๒ ข้อมูลเท่านั้น
ดังนี้

ตารางที่ ๑๙ กริยารราชาศัพท์ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่สร้างด้วยการใช้หน่วย
เต็มหน้า ทรง-

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	ทรงต่อ	ทรง+ต่อ	ปจบ.เจริญ	เจริญ
๒๐	ทรงพระนาม	ทรง+พระนาม	ชื่อ	มีชื่อว่า

จะเห็นได้ว่า หน่วยเต็มหน้า “ทรง-” นี้ ประกอบได้ทั้งหน้ากริยาสามัญ “ต่อ”^๓ และนามราชา
ศัพท์ “พระนาม”

ราชาศัพท์ข้างต้น ปรากฏในข้อความดังตัวอย่างต่อไปนี้

ครั้นท่านมีอายุได้สิบหกเข้า ทรงต่อ รูปโฉมพรรณนภา จบสรรพกลาศาสตร์ปราชัญแก้ว
หาญชาญในมูรณรงค์

(จารึกวัดบูรพาราม พ.ศ. ๑๙๕๖ ด้าน ๑ บรรทัด ๓-๔)

^๓ คำว่า “ต่อ” ในหนังสือประชุมจารึกภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย (๒๕๔๘ : ๕๗๖) ให้ความหมายว่า หมายถึง
เจริญ และระบุว่าเป็นภาษาเขมร แต่ผู้ศึกษายังไม่พบว่าตรงกับคำในภาษาเขมรคำใด

...เจ้าผู้ได้ราชาภิเษกทรงพระนามศรีสุริยพงศธรรมราชาธิราชหรั่ง...

(จารึกเขาสุมณภูมิ พ.ศ. ๑๙๑๑ ด้าน ๑ บรรทัด ๒๗-๒๘)

๒. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นกริยาราชศัพท์ ปรากฏการยืมคำจาก ๒ ภาษา ได้แก่ ภาษาเขมรและภาษาบาลีสันสกฤต มีจำนวน ๑๐ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๐ กริยาราชศัพท์ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่สร้างด้วยการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	ปราศาศน์	ให้	ให้
๒๐	อภิเชก	ปจบ.แต่งตั้ง	ขึ้นเป็นพระราช
๑๙	ราชาภิเชก	ปจบ.แต่งตั้ง	ขึ้นเป็นพระราช
๒๐	ถวาย	ให้	ให้
๒๐	ทูล	บอก	บอก, กล่าว

ราชศัพท์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าราชศัพท์ ๓ ข้อมูลแรก เป็นราชศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต และราชศัพท์อีก ๒ ข้อมูล เป็นราชศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร

นอกจากนี้ จะสังเกตได้ว่า ราชศัพท์ข้างต้นนี้ปรากฏตรงกับราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร คือ *ปราสาท-ปราศาศน์ อภิเชก-อภิเชก ราชาภิเชก-ราชาภิเชก ถวาย-ถวาย ทูล-ทูล*

ราชศัพท์ข้างต้น ปรากฏในข้อความดังตัวอย่างต่อไปนี้

แล้วจึงให้นายสังฆการีทูลแก่พ่ออยู่หัวเจ้าธ จึงธปราศาศน์ ธให้นายสังฆการีไปนิมนต์พระมหาเถรเจ้าธสบวันตีมาขึ้นกุฎี และสานุศิษย์ทั้งเจ็ดพระองค์นั้น อีกพระสงฆ์สบสังวาสอันมาถวายพระพรแก่พระมหาเถรเจ้า

(จารึกวัดสรศักดิ์ พ.ศ. ๑๙๖๐ ด้าน ๑ บรรทัด ๑๓-๑๕)

๓. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชาศัพท์หรือกริยารราชาศัพท์มาประกอบกับคำสามัญหรือราชาศัพท์ เพื่อใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ ในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น เป็นการใช้กริยาสามัญหรือกริยารราชาศัพท์ประกอบกับนามราชาศัพท์มีจำนวน ๑๓ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๑ กริยารราชาศัพท์ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่สร้างด้วยการประกอบกับราชาศัพท์

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๑๙	เสวยราชย์	เสวย+ราชย์	ได้เมือง	ครองบัลลังก์
๒๐	เสวยพิราลัย	เสวย+พิราลัย	ตาย	สิ้นชีวิต
๒๐	ถวายอัญชูลี	ถวาย+อัญชูลี	ไหว้	กราบไหว้
๒๐	มีพระศาสน์	มี+พระศาสน์	ปจบ.สั่ง	สั่ง, ใช้ให้
๒๐	เสวยราชสมบัติ	เสวย+ราชสมบัติ	ได้เมือง	ครองบัลลังก์

ราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการนำราชาศัพท์ประกอบกับคำที่เป็นคำสามัญหรือราชาศัพท์ คำที่เป็นราชาศัพท์ได้แก่ *เสวย ถวาย พระศาสน์ ราชสมบัติ* นำไปประกอบกับราชาศัพท์ เช่น *เสวยราชย์ เสวยราชสมบัติ* หรือนำไปประกอบกับคำสามัญ เช่น *มีพระศาสน์ ถวายอัญชูลี เสวยพิราลัย*

ราชาศัพท์ข้างต้น ปรากฏในข้อความดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระยาถือไทยราช ผู้เป็นลูกพระยาเลอไทย เป็นหลานแก่พระยารามราช เมื่อได้เสวยราชย์ในเมืองศรีสัชชนาลัยสุโขทัยได้ราชาภิเษก อันฝูงท้าวพระยาทั้งหลายอันเป็นมิตรสหาย อันมีในสี่ทิศนี้ แต่งกระยาตงวาย ของฝากหมากปลาหมาไหว้ อันยัดยัญญอภิเษกเป็นท้าวเป็นพระยาจึงขึ้นชื่อศรีสุริยพงศ์มหาธรรมราชาธิราช

(จารึกนครชุม พ.ศ. ๑๙๐๐ ด้าน ๑ บรรทัด ๒-๗)

เมื่อสมเด็จพระมหาธรรมราชา เสวยพิราลัย ไคลจากพราเสีย พนมเข้าบวชในสำนักมหาเถรพุทธสาคร

(จารึกวัดช้างล้อม พ.ศ. ๑๙๒๗ ด้าน ๑ บรรทัด ๒๐-๒๒)

๔. ใช้นามราชาศัพท์

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชาศัพท์มาใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ ในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว ดังนี้

ตารางที่ ๒๒ กริยารราชาศัพท์ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่สร้างด้วยการใช้นามราชาศัพท์

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๒๐	พระราชทาน(ก)	ให้	ให้

ราชาศัพท์ *พระราชทาน* เป็นนามราชาศัพท์ที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า “พระราช-” หมายถึง ทานหรือของให้ ต่อมานำมาใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ หมายถึง ให้ ปรากฏในข้อความดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ทั้งหลายมีผลภักดี สิ้น พระราชทานทั้งสินกรยาการ ทั้งสินอันเป็นกับข้าวจังหันคนนาได้ พันล้าน

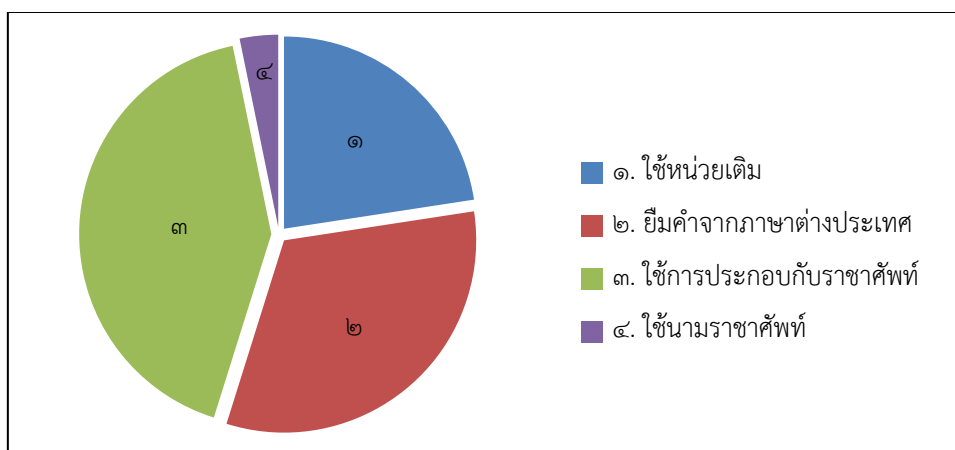
(จารึกวัดบูรพาราม พ.ศ. ๑๙๕๖ ด้าน ๑ บรรทัด ๔๓-๔๔)

อาจสรุปการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๓ สรุปการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

การสร้างราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑. ใช้หน่วยเติม	๗	๒๒.๕๘	เสด็จขึ้น ทรงพระนาม
๒. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	๑๐	๓๒.๒๖	พระศาสน์ อภิเชก พิโรธ
๓. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	๑๓	๔๑.๙๔	มีพระศาสน์ เสวยราชสมบัติ
๔. ใช้นามราชาศัพท์	๑	๓.๒๓	พระราชทาน
รวม	๓๑	๑๐๐	

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างกริยาราชศัพท์ที่ปรากฏมากที่สุดคือ การประกอบกับราชศัพท์ จำนวน ๑๓ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๙๔ รองลงมาคือ การยืมคำจากภาษาต่างประเทศ จำนวน ๑๐ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๒๖ การใช้หน่วยเติม จำนวน ๗ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕๘ และ การใช้นามราชศัพท์ จำนวน ๑ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๓.๒๓ สามารถแสดงด้วยแผนภูมิรูปลูกมต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๓ สรุปการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

๔.๒ ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี

ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ปรากฏข้อมูลเป็นจำนวนมากถึง ๓๒๙ ข้อมูล แบ่งเป็นนามราชศัพท์และกริยาราชศัพท์ได้ดังนี้

๑. นามราชศัพท์	ปรากฏจำนวน	๑๗๕	ข้อมูล
๔. กริยาราชศัพท์	ปรากฏจำนวน	๑๕๔	ข้อมูล

สามารถนำมาพิจารณาที่มาของราชศัพท์ และการสร้างราชศัพท์ได้ ดังนี้

๔.๒.๑ ที่มาของราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี

จากการศึกษาที่มาของราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี พบว่า มีที่มาจาก ๔ ภาษา ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาไทย และ ภาษาอื่น ๆ

นอกจากนี้ ภาษาดังกล่าวยังประกอบกับได้อีก ๕ ลักษณะ ได้แก่

๑. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาไทย
๒. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร

๓. ภาษาเขมรประกอบภาษาไทย
๔. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย และเขมรประกอบกัน
๕. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย หรือเขมร ประกอบกับภาษาอื่น

อย่างไรก็ตาม พบที่มาของราชาศัพท์ที่ไม่ทราบข้อมูลด้วย

เนื่องจากราชาศัพท์ตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นไป มีข้อมูลจำนวนมาก ดังนั้นในที่นี้ผู้ศึกษาจะเลือกนำเสนอข้อมูลเฉพาะที่แสดงให้เห็นความแตกต่างของราชาศัพท์ในแต่ละสมัยเท่านั้น

จากการรวบรวมข้อมูล สามารถแสดงจำนวนและคำร้อยละของที่มาราชาศัพท์จากภาษาต่าง ๆ ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๔ ที่มาของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี

ที่มาของราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ
๑. ภาษาบาลีสันสกฤต	๑๑๒	๓๓.๐๔
๒. ภาษาไทย	๖๓	๑๘.๕๘
๓. ภาษาเขมร	๓๒	๙.๔๔
๔. ภาษาอื่น ๆ	๖	๑.๗๗
๕. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับไทย	๕๔	๑๕.๙๓
๖. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาเขมร	๒๔	๗.๐๘
๗. ภาษาเขมรประกอบกับภาษาไทย	๓๒	๙.๔๔
๘. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย และเขมรประกอบกัน	๑๒	๓.๕๔
๙. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย หรือเขมรประกอบภาษาอื่น ๆ	๓	๐.๘๘
๑๐. ไม่ทราบที่มา	๑	๐.๒๙
รวม	๓๓๙	๑๐๐

จากตารางจะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ในสมัยอยุธยาและธนบุรี มีลักษณะเด่นเพิ่มเติมจากสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น กล่าวคือ พบการใช้ภาษาอื่นนอกจากการใช้ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาไทย และภาษาเขมร จำนวน ๖ ข้อมูล มีที่มาจากภาษาต่าง ๆ ได้แก่ **ภาษามอญ ภาษาจีน ภาษาชวา-มลายู และ ภาษาอาหรับ-เปอร์เซีย** นอกจากนี้ยังพบราชาศัพท์ที่ไม่ทราบที่มาอีก ๑ ข้อมูล ราชาศัพท์ดังกล่าวสามารถแสดงตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๕ ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีที่มาจากภาษาอื่น ๆ

พุทธศตวรรษ	ราชศัพท์	ที่มา	ความหมาย / มาจาก
๒๓	พระเสลี่ยง	มอญ	น. เสลี่ยง จาก สเรง = น. คานหาม
๒๓	พระปืนโตเครื่อง	จีน	น. ปืนโต จาก ปืนโต
๒๓	พระแสงกฤษ	ชวา-มลายู	น. กริช จาก keris
๒๓	พระกันหั้น	อาหรับ-เปอร์เซีย	น. มีดปลายแหลม มีคม ๒ ข้าง จาก khanjar
๒๓	พระยี่ภู่	ไม่ทราบที่มา	น. ที่นอน, พูก, ผ้าปู

๔.๒.๒ การสร้างราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี

จากการศึกษาวิธีการสร้างราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี พบว่า นามราชศัพท์และกริยาราชศัพท์ มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๒.๒.๑ การสร้างนามราชศัพท์

นามราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๗๕ ข้อมูล มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ๓ ลักษณะ ได้แก่ ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ใช้หน่วยเติม และใช้การประกอบกับราชศัพท์ ดังนี้

๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ

การสร้างนามราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นราชศัพท์ พบเฉพาะการยืมจากคำภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาเขมร มีจำนวน ๓ ข้อมูล ได้แก่

ยืมคำจากภาษาบาลีสันสกฤต *ฉัตร พชนี*

ยืมคำจากภาษาเขมร *พลับพลา*

๒. ใช้หน่วยเติม

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิติหน่วยเติมประกอบเข้ากับนาม หน่วยเติมที่ปรากฏในนามราชาศัพท์ไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี มี ๒ ประเภท ได้แก่ หน่วยเติมหน้า และหน่วยเติมท้าย ดังนี้

ก. ใช้หน่วยเติมหน้า

การใช้หน่วยเติมหน้าในสมัยอยุธยาและธนบุรี มี ๓ ลักษณะ ได้แก่ หน่วยเติมหน้า “พระ-” หน่วยเติมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ และ หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย หน่วยเติมหน้าที่ปรากฏมากที่สุดคือ หน่วยเติมหน้า “พระ-” หน่วยเติมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ ได้แก่ “สมเด็จพระ-” “ราช-” “มหา-” ส่วนหน่วยเติมหน้าหลายหน่วย ได้แก่ “พระแสง-” “พระราช-” “พระมหา-” และ “พระบรม-” ทั้งนี้อาจมีหน่วยเติมท้าย “-เจ้า” “-ท่าน” หรือมีส่วนเสริมขยาย เช่น “เจ้าผู้ใหญ่” “ผู้เป็นเจ้า” ดังตัวอย่างราชาศัพท์ต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๖ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๓	พระปรศรี	พระ+ปรศรี	ข้าง	ข้าง, ด้าน
๒๓	พระปัญญาบารมี	พระ+ปัญญาบารมี	ปัญญา	ปัญญาความรู้
๒๓	พระฉนวน	พระ+ฉนวน	ฉนวน	ทางเดินมีเครื่องกำบัง ๒ ข้าง
๒๓	พระแสง	พระ+แสง	อาวุธ	อาวุธ
๒๓	พระที่นั่ง	พระ+ที่นั่ง	ที่อยู่	พาหนะ, อาคาร สถานที่
๒๓	สมเด็จพระนพทวารวดี เจ้า	สมเด็จพระนพทวารวดี+ เจ้า	ลูก	ลูก
๒๓	ราชสมบัติ	ราช+สมบัติ	สมบัติ	สมบัติ
๒๓	มหาพิชัยราชรถ	มหา+พิชัยราชรถ	ยาน	รถเชิญพระโกศ
๒๓	พระแสงกระบี่	พระ-แสง+กระบี่	กระบี่	กระบี่
๒๓	พระแสงเกาทัณฑ์	พระ-แสง+เกาทัณฑ์	ธนู	ธนู
๒๓	พระแสงขวาน	พระ-แสง+ขวาน	ขวาน	ขวาน
๒๓	พระแสงปืน	พระ-แสง+ปืน	ปืน	ปืน
๒๓	พระแสงมีดตอก	พระ-แสง+มีดตอก	มีดตอก	มีดตอก

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๒	พระราชกิจจานุกิจ	พระ-ราช+กิจจานุกิจ	งาน	กิจ, หน้าที่
๒๓	พระราชกุมารท่าน	พระ-ราช+กุมารท่าน	ลูก	ลูก
๒๓	พระราชยาน	พระ-ราช+ยาน	ยาน	รถ
๒๓	พระราชฐาน	พระ-ราช+ฐาน	เขต	เขตวัง
๒๓	พระราชทรัพย์	พระ-ราช+ทรัพย์	ทรัพย์	ทรัพย์
๒๓	พระมหากษัตริราช ผู้เป็นเจ้าของ	พระ-มหา+กษัตริราช+ ผู้เป็นเจ้าของ	กษัตริย์	กษัตริย์
๒๓	พระมหาพิชัยราชรถ	พระ-มหา+พิชัยราชรถ	ยาน	รถเชิญพระโกศ
๒๓	พระบรมโกศ	พระ-บรม+โกศ	โกศ	โกศ
๒๓	พระบรมศพ	พระ-บรม+ศพ	ศพ	ศพ

จะเห็นได้ว่า หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย อาจจำแนกได้เป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑. หน่วยเติมหน้าที่ใช้แสดงลำดับชั้นของบุคคล ได้แก่ “พระราช-” “พระมหา-” “พระบรม-”

๒. หน่วยเติมหน้าที่แสดงความหมายของศัพท์ ได้แก่ “พระแสง-” เป็นหน่วยเติมที่ใช้ประกอบกับนามแสดงความหมายเกี่ยวกับอาวุธหรือเครื่องใช้มีคม

หน่วยเติมหน้า “พระแสง-” นี้ คำว่า “แสง” เป็นคำยืมจากภาษาเขมร มาจากคำว่า “แสง” หมายถึง แבק, หาม ดังนั้นการนำมาใช้เป็นหน่วยเติมหน้าจึงมีความหมายว่า เป็นสิ่งที่ใช้ในการแบกหรือหาม เข้าใจว่าแต่เดิมน่าจะใช้หมายถึงเฉพาะเครื่องศาสตราวุธที่ใช้ถือเข้าร่วมพิธี ต่อมาจึงนำไปใช้กับอาวุธต่าง ๆ และนำไปใช้กับเครื่องใช้มีคม

ข. ใช้หน่วยเติมท้าย

การใช้หน่วยเติมท้ายประกอบกับนามในราชาศัพท์ไทย สมัยอยุธยาและธนบุรี เป็นการใช้นหน่วยเติมท้ายประกอบกับนาม มี ๓ ลักษณะ ได้แก่ “-เจ้า” “-ต้น” และ “-พระที่นั่ง” ดังนี้

ตารางที่ ๒๗ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมท้าย

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๑	ภูธรธิปไตยเจ้า	ภูธรธิปไตย+เจ้า	กษัตริย์	กษัตริย์

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๓	ข้างต้น	ข้าง+ต้น	ข้าง	ข้าง
๒๓	ข้างพระที่นั่ง	ข้าง+พระที่นั่ง	ข้าง	ข้าง
๒๓	ม้าพระที่นั่ง	ม้า+พระที่นั่ง	ม้า	ม้า
๒๓	เรือพระที่นั่ง	เรือ+พระที่นั่ง	เรือ	เรือ

จะเห็นได้ว่า หน่วยเติมท้ายมี ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑. หน่วยเติมท้ายที่ใช้เป็นเสริม ได้แก่ “-เจ้า” ทั้งนี้เพราะแม้ไม่ปรากฏหน่วยเติมท้ายดังกล่าวก็สามารถใช้นามเป็นราชาศัพท์ได้

๒. หน่วยเติมท้ายที่ใช้แสดงความเป็นราชาศัพท์ ได้แก่ “-ต้น” และ “-พระที่นั่ง” หน่วยเติมท้ายนี้ใช้เพื่อทำคำสามัญให้กลายเป็นราชาศัพท์ และใช้แสดงความหมายเกี่ยวกับพาหนะ

๓. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชาศัพท์หรือกริยารราชาศัพท์มาประกอบกับคำสามัญหรือราชาศัพท์ เพื่อใช้เป็นนามราชาศัพท์ มีจำนวน ๔๑ ข้อมูลดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๘ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีที่สร้างด้วยการประกอบกับราชาศัพท์

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๓	ฉลองพระบาท	ฉลอง+พระบาท	รองเท้า	รองเท้า
๒๓	ฉลองพระหัตถ์	ฉลอง+พระหัตถ์	ชูบเทียน	ชูบเทียน
๒๓	บัวนพระโอษฐ์	บัวน+พระโอษฐ์	กระโถน	กระโถน
๒๓	รัดพระองค์	รัด+พระองค์	เข็มขัด	เข็มขัด
๒๓	สนับพระหัตถ์	สนับ+พระหัตถ์	ถุงมือ	ถุงมือ
๒๓	สีพระทนต์	สี+พระทนต์	แปรงสีฟัน	แปรงสีฟัน
๒๓	หม้อพระสุธารส	หม้อ+พระสุธารส	หม้อน้ำ	หม้อน้ำดื่ม
๒๓	หีบพระโอสถ	หีบ+พระโอสถ	หีบยา	หีบยา
๒๓	เครื่องพระชำระ	เครื่อง+พระชำระ	เครื่องล้างหน้า	ของสำหรับใช้ล้างหน้า
๒๓	เครื่องพระสำอางค์	เครื่อง+พระสำอางค์	เครื่องสำอาง	เครื่องสำอาง

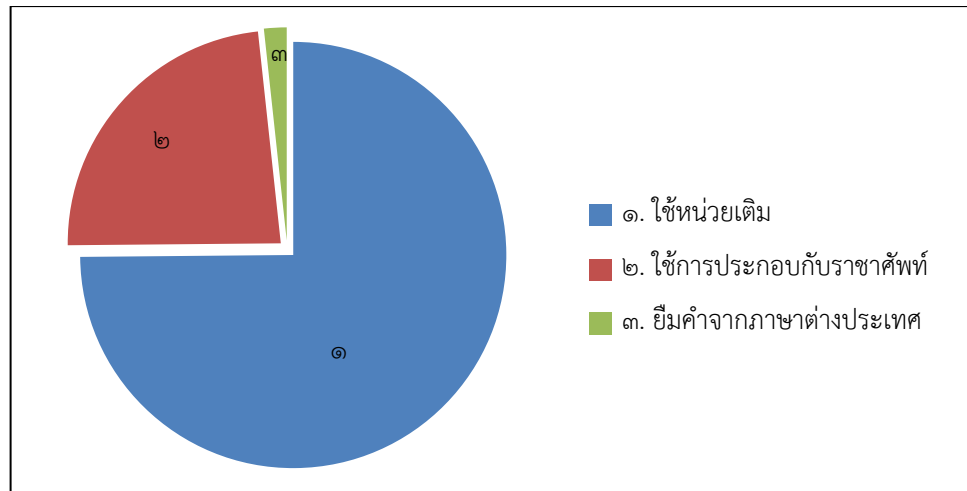
ราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการใช้นามราชาศัพท์ประกอบกับคำสามัญ ทำให้กลายเป็นราชาศัพท์ ดังเช่น หม้อพระสุธารส ทีบพระโอสถ จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ที่นำมาประกอบทำหน้าที่ขยายความหมายเพื่อบอกประเภทของราชาศัพท์ แต่ลักษณะที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ ราชาศัพท์ ๖ ตัวอย่างแรก จะเห็นว่า มีลักษณะเป็นการประสมคำ กล่าวคือ เป็นการใช้กริยา + นามราชาศัพท์ เพื่อใช้เป็นนามราชาศัพท์ใหม่ ดังเช่น ฉลองพระบาท ‘แทน-เท้า=รองเท้า’ ฉลองพระหัตถ์ ‘แทน-มือ=อุบเทียง’ บ้วนพระโอษฐ์ ‘บ้วน-ปาก=กระโถน’ รัตพระองค์ ‘รัต-ตัว=เข็มขัด’ สนับพระหัตถ์ ‘สนับ-มือ=ถุงมือ’ สีพระขนง ‘สี-ฟัน=แปรงสีฟัน’ จะเห็นได้ว่า การสร้างนามราชาศัพท์ในลักษณะนี้ เป็นการประสมคำขึ้นใช้เป็นราชาศัพท์ วิธีการนี้ไม่ปรากฏในราชาศัพท์สมัยก่อนหน้า เพิ่งปรากฏในสมัยนี้เป็นครั้งแรก จึงถือเป็นการสร้างสรรค์ใหม่ของราชาศัพท์ในสมัยนี้

การสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๙ สรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี

การสร้างราชาศัพท์		จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ		๓	๑.๗๑	
	๑.๑ ภาษาบาลีสันสกฤต	๒		ฉัตร พชนี
	๑.๒ ภาษาเขมร	๑		พลับพลา
๒. ใช้หน่วยเดิม		๑๓๑	๗๔.๘๖	
	๒.๑ ใช้หน่วยเดิมหน้า	๑๒๕		
	ใช้หน่วยเดิมหน้า พระ-	๔๘		พระแสง พระปรีศรี
	ใช้หน่วยเดิมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ	๑๕		ราชสมบัติ
	ใช้หน่วยเดิมหน้าหลายหน่วย	๖๒		พระแสงขวาน
	๒.๒ ใช้หน่วยเดิมท้าย	๖		ข้างต้น เรือพระที่นั่ง
๓. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์		๔๑	๒๓.๔๓	ฉลองพระหัตถ์ รัตพระองค์
รวม		๑๗๕	๑๐๐	

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ที่ปรากฏมากที่สุดในสมัยนี้คือ การใช้หน่วยเดิม ปรากฏจำนวน ๑๓๑ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๘๖ รองลงมาคือ การประกอบกับราชาศัพท์ จำนวน ๔๑ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๔๓ และยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ๓ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๑ สามารถแสดงเป็นแผนภูมิรูปวงกลมได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๔ สรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี

๔.๒.๒.๒ การสร้างกริยาราชศัพท์

กริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๕๔ ข้อมูล มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ๕ ลักษณะ ได้แก่ ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ใช้หน่วยเต็ม ใช้การประสมคำ ใช้นามราชาศัพท์ และใช้คำภาษาไทย ดังนี้

๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นกริยาราชศัพท์ ปรากฏการยืมจากภาษาบาลีสันสกฤต มีจำนวน ๖ ข้อมูล ได้แก่ *นฤพาน* *ประดิษฐาน* *ประจวร* *ประพาส* *ปราบดาภิเษก* และ *พิโรธ*

๒. ใช้หน่วยเต็ม

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้อยู่เต็มประกอบเข้ากับนามหรือกริยา เพื่อใช้เป็นกริยาราชศัพท์ หน่วยเต็มที่ปรากฏในกริยาราชศัพท์ไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี ปรากฏเฉพาะหน่วยเต็มหน้า มี ๒ ลักษณะ ดังนี้

ก. ใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ-

ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการใช้นิพจน์เติมหน้า “เสด็จ-” ประกอบกับกริยา ทั้งนี้ปรากฏทั้งที่ประกอบกับกริยาสามัญและกริยารราชาศัพท์ มีจำนวน ๒๖ ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๐ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ-

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๓	เสด็จนิฤพาน	เสด็จ+นิฤพาน	ตาย	สิ้นชีวิต
๒๓	เสด็จปริวัตร	เสด็จ+ปริวัตร	กลับ	กลับ
๒๓	เสด็จพระราชดำเนิน	เสด็จ+พระราชดำเนิน	ไป	ไป
๒๓	เสด็จพระราชดำเนินรพ หบาดตรา	เสด็จ+พระราชดำเนิน+รพ หบาดตรา	ไป	ไป
๒๓	เสด็จทรงช้าง	เสด็จ+ทรง+ช้าง	ขี่ช้าง	ขี่ช้าง
๒๓	เสด็จทรงพระเสลี่ยง	เสด็จ+ทรง+พระเสลี่ยง	นั่งเสลี่ยง	นั่งเสลี่ยง

หน่วยเติมหน้า “เสด็จ-” อาจปรากฏหน้ากริยา เช่น *เสด็จนิฤพาน เสด็จปริวัตร เสด็จทรงช้าง เสด็จทรงพระเสลี่ยง* หรือปรากฏหน้านาม เช่น *เสด็จพระราชดำเนิน เสด็จพระราชดำเนินรพหบาดตรา* ก็ได้

ข. ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง-

ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการใช้นิพจน์เติมหน้า “ทรง-” ประกอบกับนามหรือกริยา ใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ ปรากฏ ๔๗ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๓๑ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า ทรง-

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๓	ทรงเรียก	ทรง+เรียก	เรียก	เรียก
๒๓	ทรงสั่ง	ทรง+สั่ง	สั่ง	สั่ง

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๓	ทรงประพาส	ทรง+ประพาส	เที่ยว	ไปเที่ยว
๒๓	ทรงตรัส	ทรง+ตรัส	พูด	พูด, บอก
๒๓	ทรงผนวช	ทรง+ผนวช	บวช	บวช
๒๓	ทรงม้า	ทรง+ม้า	ขี่ม้า	ขี่ม้า
๒๓	ทรงรถ	ทรง+รถ	ขียาน	นั่งรถ
๒๑	ทรงพระนาม	ทรง+พระนาม	ชื่อ	ชื่อว่า, มีชื่อว่า
๒๓	ทรงพระเสด็จ	ทรง+พระเสด็จ	เสด็จ	เสด็จ
๒๓	ทรงพระเยาว์	ทรง+พระเยาว์	เด็ก	เด็ก, อายุน้อย
๒๓	ทรงพระผนวช	ทรง+พระผนวช	บวช	บวช
๒๓	ทรงพระมหากษัตริย์	ทรง+พระมหากษัตริย์	กษัตริย์	กษัตริย์
๒๓	ทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่ง	ทรง+พระกรุณา+ตรัส+เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม+สั่ง	สั่ง	สั่ง
๒๓	ทรงพระกรุณาตรัสถาม	ทรง+พระกรุณา+ตรัสถาม	ถาม	ถาม
๒๓	ทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม	ทรง+พระกรุณา+ตรัส+เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม	พูด	พูด

การใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ในราชาศัพท์สมัยอยุธยาและธนบุรี ปรากฏเพิ่มจำนวนขึ้นมากกว่าในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น อีกทั้งในสมัยนี้ยังปรากฏการใช้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นด้วย กล่าวคือ ในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ปรากฏใช้กับนาม คือ ทรงพระนาม และใช้กับกริยาแสดงสภาพ คือ ทรงต่อ (หมายถึง เจริญ) แต่ในสมัยอยุธยาและธนบุรี หน่วยเติมหน้า “ทรง-” นอกจากจะใช้ประกอบกับนามราชาศัพท์ เช่น ทรงพระนาม ทรงพระผนวช ทรงพระเสด็จ ยังใช้ประกอบกับนามสามัญได้ เช่น ทรงม้า ทรงรถ และที่สำคัญสามารถใช้ประกอบกับกริยาแสดงการกระทำได้ด้วย เช่น ทรงเรียก ทรงตรัส ทรงสั่ง ทรงประพาส ลักษณะเช่นนี้เพิ่งปรากฏในสมัยนี้เป็นครั้งแรก

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ที่ประกอบด้วยหน่วยเติมหน้า “ทรง-” ที่มีความหมายเกี่ยวกับการสื่อสาร ดังข้อมูล ๓ ข้อมูลสุดท้าย เกิดจากการประกอบกันขึ้นของหน่วยหลายหน่วย และส่วนใหญ่เป็นการจะประกอบด้วยนามราชาศัพท์ “พระกรุณา” แล้วจึงตามด้วยกริยา และอาจมีหน่วยท้าย “เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม” แสดงให้เห็นถึงการยกย่องอย่างสูง จึงมีการประกอบหน่วยต่าง ๆ เข้าด้วยกันหลายหน่วย และใช้คำที่มีความหมายแสดงการตั้งไว้บทิศระ ลักษณะดังกล่าวนี้ ก็เพิ่งปรากฏในสมัยอยุธยาและธนบุรีเช่นกัน

๓. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชาศัพท์หรือกริยาราชศัพท์มาประกอบกับคำสามัญหรือราชาศัพท์ เพื่อใช้เป็นกริยาราชศัพท์ มีจำนวน ๖๕ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๒ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีที่สร้างด้วยการประกอบกับราชาศัพท์

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
๒๓	ตรัสสั่ง	ตรัส+สั่ง	สั่ง	สั่ง
๒๓	ตรัสให้	ตรัส+ให้	สั่งให้	สั่งให้
๒๓	รับเสด็จ	รับ+เสด็จ	รอรับ	รอรับ
๒๓	ส่งเสด็จ	ส่ง+เสด็จ	ไปส่ง	ไปส่ง
๒๑	เสวยราชย์	เสวย+ราชย์	ปจบ.ครองบัลลังก์	ครองบัลลังก์
๒๓	จบบพระหัตถ์	จบ+พระหัตถ์	ปจบ.จบ	จบ (ยกมือขึ้นจบ)
๒๐	มีพระปรีชญา	มี+พระปรีชญา	ฉลาด	ฉลาด, หลึกแหลม
๒๓	มีพระอักษร	มี+พระอักษร	เขียน	เขียนหนังสือ
๒๓	ลงพระบังคน	ลง+พระบังคน	ปจบ.ขับถ่าย	ขับถ่าย
๒๓	สิ้นพระชนม	สิ้น+พระชนม	ตาย	สิ้นชีวิต
๒๓	ถวายพระราชกุศล	ถวาย+พระราชกุศล	บำเพ็ญกุศล	บำเพ็ญกุศล
๒๓	มีพระราชโองการมาณพระบันฑูลสุรัสวสีนนาทดำรัสเหนือเกล้าฯ	มี+พระราชโองการ+มาณพระบันฑูล+สุรัสวสีนนาท+ดำรัสเหนือเกล้าฯ	บอก, กล่าว	บอก, กล่าว
๒๓	มีพระราชโองการมานพระบันฑูลดำรัสสั่ง	มี+พระราชโองการ+มานพระบันฑูล+ดำรัสสั่ง	สั่ง	สั่ง
๒๓	มีพระราชโองการมานพระบันฑูลดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่ง	มี+พระราชโองการ+มานพระบันฑูล+ดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่ง	สั่ง	สั่ง

ราชาศัพท์ในตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า เป็นการใช้ราชาศัพท์ประกอบกับราชาศัพท์หรือคำสามัญ เพื่อใช้เป็นราชาศัพท์ เช่น *ตรัสสั่ง ตรัสให้ รับเสด็จ ส่งเสด็จ* เป็นการใช้กริยารราชาศัพท์ *ตรัส* และ *เสด็จ* ประกอบกับคำสามัญ ในขณะที่ราชาศัพท์ *จบพระหัตถ์ มีพระปรีชญา มีพระอักษร ลงพระบังคม ลี้นพระชนม์* เป็นการใช้นามราชาศัพท์ประกอบกับกริยาสามัญ

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าใน ๓ ข้อมูลสุดท้าย มีลักษณะเป็นการประกอบราชาศัพท์หลายหน่วย และมีลักษณะเป็นการซ้อนกัน ดังเช่น *มีพระราชโองการมานพระบันทูลดำรัสสั่ง* คำว่า *มีพระราชโองการ* และ *มานพระบันทูล* มีความหมายเดียวกัน คือ มีคำสั่ง แล้วจึงใช้บอกกริยาที่แสดงวัตถุประสงค์ต่อไป คือ *ดำรัสสั่ง* ลักษณะการประกอบกริยาขึ้นหลายหน่วยเช่นนี้ น่าสนใจว่ามีความหมายเกี่ยวข้องกับการสั่ง จึงน่าจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงอำนาจหรือลำดับชั้นของบุคคลที่มีความหมายสูงส่ง จึงมีการซ้อนคำเพื่อแสดงความหนักแน่นให้มากยิ่งขึ้น

๔. ใช้นามราชาศัพท์

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชาศัพท์มาใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ ในราชาศัพท์ไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี ปรากฏเพียง ๔ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๓๓ กริยารราชาศัพท์ภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีที่สร้างด้วยการใช้นามราชาศัพท์

พุทธศตวรรษ	ราชาศัพท์	คำสามัญ	ความหมาย
๒๒	พระราชทาน	ให้	ให้
๒๓	พระราชทานอุทิศ	อุทิศ	อุทิศ
๒๓	พระราชนิพนธ์	แต่ง	แต่งหนังสือหรือคำประพันธ์
๒๓	พระราชสมภพ	เกิด	เกิด

จะเห็นได้ว่า กริยารราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการสร้างจากนามราชาศัพท์ที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเต็มหน้า “พระราช-

๕. ใช้คำภาษาไทย

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำคำภาษาไทยไปใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏเพียง ๒ ข้อมูล ได้แก่ *เฝ้า* และ *รับสั่ง*

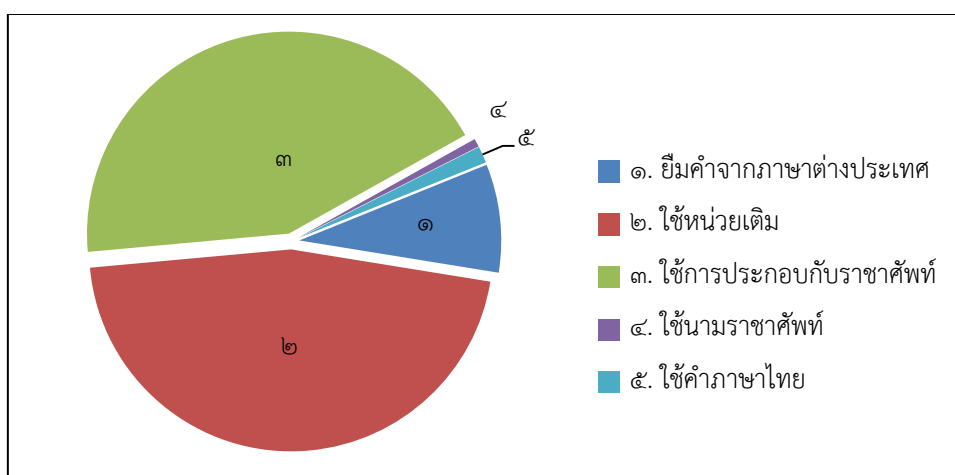
คำว่า *รับสั่ง* เป็นการประสมคำจากคำว่า “รับ” + “สั่ง” ใช้เป็นกริยาหมายถึงสั่ง ส่วนคำว่า *เฝ้า* เป็นการขยายความหมายใช้หมายถึงการรอพบ

อาจสรุปวิธีการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๔ สรุปการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี

การสร้างราชศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	๑๓	๘.๔๔	นฤพาน ประชวร ประพาส
๒. ใช้หน่วยเติม	๖๙	๔๔.๘๑	
๒.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ-	๒๖		เสด็จนิฤพาน
๒.๒ ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง-	๔๓		ทรงผนวช ทรงม้า
๓. ใช้การประกอบกับราชศัพท์	๖๕	๔๒.๒๑	รับเสด็จ ส่งเสด็จ
๔. ใช้นามราชศัพท์	๑	๐.๖๕	พระราชนิพนธ์ พระราชสมภพ
๕. ใช้คำภาษาไทย	๒	๑.๓๐	เฝ้า รับสั่ง
รวม	๑๕๔	๑๐๐	

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีที่ปรากฏมากที่สุดคือ การใช้หน่วยเติม จำนวน ๖๙ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๘๑ รองลงมาคือ ใช้การประกอบกับราชศัพท์ จำนวน ๖๕ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒๑ ส่วนการสร้างอีก ๓ ชนิดที่เหลือ ปรากฏเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สามารถแสดงเป็นแผนภูมิรูปวงกลมได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๕ สรุปการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี

๔.๓ ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์

ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ปรากฏจำนวนข้อมูลทั้งสิ้น ๔๐๐ ข้อมูล แบ่งเป็น นามราชศัพท์และกริยาราชศัพท์ได้ดังนี้

๑. นามราชศัพท์	ปรากฏจำนวน	๒๑๐	ข้อมูล
๔. กริยาราชศัพท์	ปรากฏจำนวน	๑๙๐	ข้อมูล

สามารถนำมาพิจารณาที่มาของราชศัพท์และการสร้างราชศัพท์ได้ ดังนี้

๔.๓.๑ ที่มาของราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์

จากการศึกษาที่มาของราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ พบว่า มีที่มาจาก ๔ ภาษาเช่นเดียวกับสมัยอยุธยาและธนบุรี ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาไทย และ ภาษาอื่น ๆ

นอกจากนี้ ภาษาดังกล่าวยังประกอบด้วยได้อีก ๕ ลักษณะเช่นเดียวกัน ได้แก่

๑. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาไทย
 ๒. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร
 ๓. ภาษาเขมรประกอบภาษาไทย
 ๔. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย และเขมรประกอบกัน
 ๕. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย หรือเขมร ประกอบกับภาษาอื่น
- อย่างไรก็ตาม พบที่มาของราชศัพท์ที่ไม่ทราบข้อมูลด้วย

จากการรวบรวมข้อมูล สามารถแสดงจำนวนและค่าร้อยละของที่มาของราชศัพท์จากภาษาต่าง ๆ ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๕ ที่มาของราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์

ที่มาของราชศัพท์	จำนวน	ร้อยละ
๑. ภาษาบาลีสันสกฤต	๑๕๘	๓๙.๕
๒. ภาษาไทย	๘๑	๒๐.๒๕
๓. ภาษาเขมร	๓๗	๙.๒๕
๔. ภาษาอื่น ๆ	๗	๑.๗๕

ที่มาของราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ
๕. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับไทย	๔๖	๑๑.๕
๖. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาเขมร	๒๑	๕.๒๕
๗. ภาษาเขมรประกอบกับภาษาไทย	๓๐	๗.๕
๘. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย และเขมรประกอบกัน	๑๓	๓.๒๕
๙. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย หรือเขมรประกอบภาษาอื่น ๆ	๖	๑.๕
๑๐. ไม่ทราบที่มา	๑	๐.๒๕
รวม	๔๐๐	๑๐๐

จากตารางจะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ในสมัยรัตนโกสินทร์ พบราชาศัพท์ที่มีที่มาเช่นเดียวกับสมัยอยุธยาและธนบุรี นอกจากนี้ ภาษาอื่น ๆ ที่พบในสมัยนี้ จำนวน ๘ ข้อมูล ก็พบตรงกับสมัยอยุธยาและธนบุรีเช่นเดียวกัน ราชาศัพท์ดังกล่าวมีที่มาจากภาษาต่าง ๆ ได้แก่ **ภาษามอญ ภาษาจีน ภาษาชวา-มลายู และ ภาษาอาหรับ-เปอร์เซีย**

๔.๓.๒ การสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์

จากการศึกษาวิธีการสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ พบว่า นามราชาศัพท์และกริยารราชาศัพท์ มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๓.๒.๑ การสร้างนามราชาศัพท์

นามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ มีจำนวนทั้งสิ้น ๒๑๐ ข้อมูล มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ๓ ลักษณะ ได้แก่ ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ใช้หน่วยเติม และใช้การประกอบกับราชาศัพท์ ดังนี้

๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นราชาศัพท์ พบเฉพาะการยืมจากคำภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาเขมร มีจำนวน ๘ ข้อมูล ได้แก่

ยืมคำจากภาษาบาลีสันสกฤต ฉัตร ชลมารค ชั้นชา ทักษิณปรีศวร์ พชนี สถลมารค
 ยืมคำจากภาษาเขมร พลับพลา บังแทรก

๒. ใช้หน่วยเติม

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิติหน่วยเติมประกอบเข้ากับนาม หน่วยเติมที่ปรากฏในนามราชาศัพท์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ มี ๒ ประเภท ได้แก่ หน่วยเติมหน้า และหน่วยเติมท้าย ดังนี้

ก. ใช้นิติหน่วยเติมหน้า

การใช้นิติหน่วยเติมหน้าในสมัยรัตนโกสินทร์ มี ๓ ลักษณะ ได้แก่ หน่วยเติมหน้า “พระ-” หน่วยเติมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ และ หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย หน่วยเติมหน้าที่ปรากฏมากที่สุดคือ หน่วยเติมหน้า “พระ-” หน่วยเติมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ ได้แก่ “พระยา-” “สมเด็จพระ-” “ราช-” “เจ้า-” “พระที่นั่ง-” ส่วนหน่วยเติมหน้าหลายหน่วย ได้แก่ “พระแสง-” “พระราช-” “พระมหา-” “พระบรม-” “พระบรม-” “พระบรม-” “พระเจ้า-” และ “ศิริราช-” ทั้งนี้อาจมีหน่วยเติมท้าย “-เธอ” “-ตัน” “-พระที่นั่ง” ประกอบด้วย ดังตัวอย่างราชาศัพท์ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๖ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ที่สร้างด้วยการใช้นิติหน่วยเติมหน้า

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
พระโกศ	พระ+โกศ	โกศ	โกศ
พระพร	พระ+พร	พร	พระ
พระเมรุ	พระ+เมรุ	เมรุ	เมรุ
พระอังคาร	พระ+อังคาร	อังคาร	เจ้ากระตูก
พระยาข้าง	พระยา+ข้าง	ข้าง	ข้าง
พระยาม้าตันพระที่นั่ง	พระยา+ม้า+ตัน+พระที่นั่ง	ม้า	ม้า
ราชสมบัติ	ราช+สมบัติ	สมบัติ	สมบัติ
เจ้าหลานเธอ	เจ้า+หลาน+เธอ	หลาน	หลาน
เรือพระที่นั่ง	เรือ+พระที่นั่ง	เรือ	เรือ
พระแสงเกาทัณฑ์	พระ-แสง+เกาทัณฑ์	ธนู	ธนู
พระแสงของ้าว	พระ-แสง+ของ้าว	ของ้าว	ของ้าว
พระแสงจักร	พระ-แสง+จักร	จักร	จักร
พระราชนัดดา	พระ-ราช+นัดดา	หลาน	หลาน
พระราชบัณฑิต	พระ-ราช+บัณฑิต	สั่ง	คำสั่ง
พระราชประสงค์	พระ-ราช+ประสงค์	ประสงค์	ความต้องการ
พระมหามงกุฏ	พระ-มหา+มงกุฏ	มงกุฏ	มงกุฏ

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
พระมหาสังข์	พระ-มหา+สังข์	สังข์	สังข์
พระมหาสังวาล	พระ-มหา+สังวาล	สังวาล	สร้อยสังวาล
พระบรมศพ	พระ-บรม+ศพ	ศพ	ศพ
พระบรมอัฐิ	พระ-บรม+อัฐิ	อัฐิ	อัฐิ
พระบวรราชวิภูษนา ลังการะ	พระ-บวร-ราช+วิภูษนาลังกา ระ	ปจบ.เครื่องแต่งกาย	เครื่องแต่งกาย
พระเจ้าลูกเธอหลานเธอ	พระ-เจ้า+ลูก+เธอ+หลาน+ เธอ	ลูกหลาน	ลูกหลาน
ศิริราชสมบัติ	ศิริ-ราช+สมบัติ	สมบัติ	สมบัติ

จากตัวอย่างราชาศัพท์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์มีการใช้หน่วยเติมหลายหน่วยเพิ่มขึ้นมาก อย่างไรก็ตาม หน่วยเติมดังกล่าว สามารถจำแนกได้ ๒ ลักษณะ เช่นเดียวกับในสมัยอยุธยาและธนบุรี ได้แก่

๑. หน่วยเติมหน้าที่ใช้แสดงลำดับชั้นของบุคคล ได้แก่ “พระราช-” “พระมหา-” “พระบรม-” “พระบวร-” “พระเจ้า-” และ “ศิริราช-”

๒. หน่วยเติมหน้าที่แสดงความหมายของศัพท์ ได้แก่ “พระแสง-” และ “พระที่นั่ง-” หน่วยเติม “พระแสง-” เป็นหน่วยเติมที่ใช้ประกอบกับนามแสดงความหมายเกี่ยวกับอาวุธหรือเครื่องใช้มีคม ส่วนหน่วยเติม “พระที่นั่ง-” เป็นหน่วยเติมที่ใช้ประกอบกับนามแสดงพาหนะ

น่าสังเกตว่า มีการใช้หน่วยเติมที่แสดงลำดับชั้นของบุคคลหลากหลายขึ้น โดยเฉพาะหน่วยเติมหน้า “พระบวร-” เป็นหน่วยเติมที่ใช้เฉพาะแก่กรมพระราชวังบวรสถานมงคลหรือวังหน้า ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า ในสมัยรัตนโกสินทร์ให้ความสำคัญกับลำดับชั้นของบุคคลมากกว่าสมัยก่อนหน้า

ข. ใช้หน่วยเติมท้าย

การใช้หน่วยเติมท้ายประกอบกับนามในราชาศัพท์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ปรากฏเพียงข้อมูลลักษณะเดียวคือ “-พระที่นั่ง” และปรากฏราชาศัพท์เพียงข้อมูลเดียว คือ *เรือพระที่นั่ง*

๓. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชาศัพท์หรือกริยาราชศัพท์มาประกอบกับคำสามัญหรือราชาศัพท์ เพื่อใช้เป็นนามราชาศัพท์ มีจำนวน ๕๗ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๗ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ที่สร้างด้วยการประกอบกับราชาศัพท์

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
ฉลองพระบาท	ฉลองพระบาท	รองเท้า	รองเท้า
ฉลองพระองค์	ฉลองพระองค์	เสื้อผ้า	เสื้อผ้า
รัดพระองค์	รัดพระองค์	เข็มขัด	เข็มขัด
โกศพระศพ	โกศพระศพ	โกศ	โกศ
วอพระศพ	วอพระศพ	วอ	วอ
ข้างทรงพระภูษา	ข้างทรงพระภูษา	ข้าง	ข้าง
เตียงสรง	เตียงสรง	เตียง	เตียง
เกยรับเสด็จ	เกยรับเสด็จ	เกย	เกย
ข้าทูลละออง	ข้าทูลละออง	ข้า	คนรับใช้
เครื่องจบบพระหัตถ์	เครื่องจบบพระหัตถ์	ของจบ	ของจบ

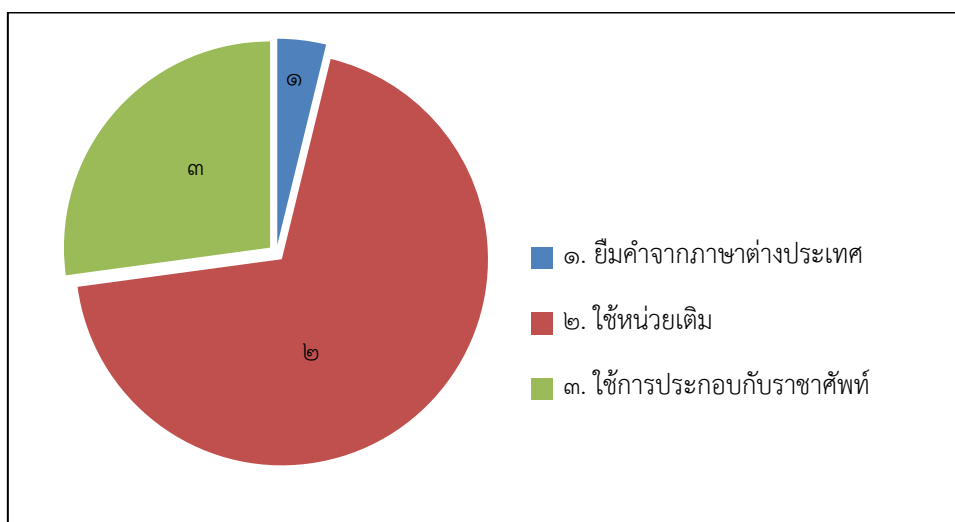
จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ ๓ ข้อมูลแรก คือ *ฉลองพระบาท* *ฉลองพระองค์* *รัดพระองค์* เป็นราชาศัพท์ที่สร้างด้วยการประสมราชาศัพท์กับกริยา ราชาศัพท์อีก ๒ ข้อมูลถัดมา คือ *โกศพระศพ* *วอพระศพ* เป็นการใช้นามราชาศัพท์ขยายนามสามัญ นอกจากจะแสดงความเป็นราชาศัพท์ได้แล้ว ยังระบุถึงการใช้สอยได้ด้วย ส่วนราชาศัพท์ที่เหลือเป็นการใช้กริยาราชศัพท์ประกอบท้ายนามราชาศัพท์ เพื่อระบุหน้าที่และการทำงานของนามนั้น ๆ

การสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๘ สรุปรูปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์

การสร้างราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	๘	๓.๘๑	
๑.๑ ภาษาบาลีสันสกฤต	๖		ฉัตร พัทณี
๑.๒ ภาษาเขมร	๒		พลับพลา
๒. ใช้หน่วยเดิม	๑๔๕	๖๙.๐๕	
๒.๑ ใช้หน่วยเดิมหน้า	๑๔๔		
ใช้หน่วยเดิมหน้า พระ-	๗๕		พระโกศ พระเขนย
ใช้หน่วยเดิมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ	๑๓		ราชสมบัติ
ใช้หน่วยเดิมหน้าหลายหน่วย	๕๖		พระบรมศพ
๒.๒ ใช้หน่วยเดิมท้าย	๑		เรือพระที่นั่ง
๓. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	๕๗	๒๗.๑๔	
รวม	๒๑๐	๑๐๐	

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า การสร้างนามราชาศัพท์ที่ปรากฏมากที่สุดในสมัยรัตนโกสินทร์ คือ การใช้หน่วยเดิม พบ ๑๔๕ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๐๕ รองลงมาคือการประกอบกับราชาศัพท์จำนวน ๕๗ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๑๔ และการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ๘ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๓.๘๑ สามารถแสดงผลเป็นแผนภูมิวงกลมได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒ สรุปรูปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์

๔.๓.๒.๒ การสร้างกริยาราชศัพท์

กริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๙๐ ข้อมูล มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ๕ ลักษณะ ได้แก่ ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ใช้หน่วยเติม ใช้การประสม คำ ใช้นามราชศัพท์ และใช้คำภาษาไทย ดังนี้

๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจาก ภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นกริยาราชศัพท์ ปรากฏการยืมจากภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาเขมร มีจำนวน ๑๑ ข้อมูล ได้แก่

ยืมคำจากภาษาบาลีสันสกฤต *ราชาภิเษก สวรรคต โสกันต์ ปราชาภิเษก*

ยืมคำจากภาษาเขมร *ถวาย ทูล บรรทม โปรด ทรง เสด็จ เสดวย*

๒. ใช้หน่วยเติม

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิติเติมประกอบ เข้ากับนามหรือกริยา เพื่อใช้เป็นกริยาราชศัพท์ หน่วยเติมที่ปรากฏในกริยาราชศัพท์ไทยสมัย รัตนโกสินทร์ ปรากฏเฉพาะหน่วยเติมหน้า มี ๒ ลักษณะ ดังนี้

ก. ใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ-

ราชศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการใช้นิติเติม หน้า “เสด็จ-” ประกอบกับกริยา ทั้งนี้ปรากฏทั้งที่ประกอบกับกริยาสามัญและกริยาราชศัพท์ มีจำนวน ๑๘ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๙ กริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ที่สร้างด้วยการใช้นิติเติมหน้า
เสด็จ-

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
เสด็จไป	เสด็จ+ไป	ไป	ไป
เสด็จมา	เสด็จ+มา	มา	มา
เสด็จลง	เสด็จ+ลง	ลง	ลง
เสด็จออก	เสด็จ+ออก	ออก	ออก
เสด็จสิ้นพระชนม์	เสด็จ+สิ้นพระชนม์	ตาย	ตาย

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
เสด็จสวรรคต	เสด็จ+สวรรคต	ตาย	ตาย

จะเห็นได้ว่า หน่วยเติมหน้า “เสด็จ-” ในราชาศัพท์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นการประกอบหน้ากริยาทั้งกริยาสามัญและกริยารราชาศัพท์ แต่ส่วนใหญ่มักปรากฏหน้ากริยาสามัญ

ข. ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง-

ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการใช้นหน่วยเติมหน้า “ทรง-” ประกอบกับนามหรือกริยา ใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ ปรากฏ ๖๙ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๔๐ กริยารราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า ทรง-

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
ทรงเท	ทรง+เท	เท	เท
ทรงนั่ง	ทรง+นั่ง	นั่ง	นั่ง
ทรงผนวช	ทรง+ผนวช	บวช	บวช
ทรงพระนาม	ทรง+พระนาม	ชื่อ	ชื่อ
ทรงพระปรีชา	ทรง+พระปรีชา	เก่ง	เก่ง
ทรงพระผนวช	ทรง+พระผนวช	บวช	บวช
ทรงพระภูษา	ทรง+พระภูษา	แต่งตัว	แต่งตัว
ทรงพระราชดำริ	ทรง+พระราชดำริ	คิด	คิด
ทรงพระราชศรัทธา	ทรง+พระราชศรัทธา	ศรัทธา	ศรัทธา
ทรงพระราชอุตสาหะ	ทรง+พระราชอุตสาหะ	อุตสาหะ	อุตสาหะ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า	ทรง+พระกรุณา+โปรดเกล้า	ใช้	ใช้ให้ทำ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าสั่ง	ทรง+พระกรุณา+โปรดเกล้า+สั่ง	สั่ง	สั่ง
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่ง	ทรง+พระกรุณา+โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่ง	สั่ง	สั่ง

ตัวอย่างราชาศัพท์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ในสมัยนี้สามารถประกอบกับกริยาสามัญ เช่น ทรงนั่ง ทรงเท ประกอบกับกริยารราชาศัพท์ เช่น ทรงผนวช แต่ที่พบมากขึ้นมากใน

สมัยนี้คือ การประกอบกับนามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย “พระ-” และ “พระราช-” เช่น ทรงพระปรีชา ทรงพระผนวช ทรงพระภูษา ทรงพระราชดำริ ทรงพระราชศรัทธา ทรงพระราชอุทิศลาหะ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า การใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ประกอบกับนามราชาศัพท์ที่ขึ้นด้วย “พระราช-” เป็นการใช้เฉพาะแก่กษัตริย์ จึงอาจแสดงให้เห็นว่า ในสมัยนี้มีการระบุลำดับชั้นของบุคคลที่ชัดเจนขึ้น เมื่อใช้แก่กษัตริย์จึงมีรูปพิเศษที่แตกต่างกับบุคคลในลำดับชั้นรองลงมา

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่า ปรากฏราชาศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการสั่ง ใน ๓ ตัวอย่างสุดท้าย ราชาศัพท์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นการประกอบหน่วยต่าง ๆ หลายหน่วย จึงน่าจะแสดงให้เห็นว่า กริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการสั่งหรือการใช้ให้ทำ อาจมีการเพิ่มหน่วยที่ประกอบเข้ากันให้มากขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่หรือสูงส่งของกษัตริย์ยิ่งขึ้นไปอีก

๓. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชาศัพท์หรือกริยารราชาศัพท์มาประกอบกับคำสามัญหรือราชาศัพท์ เพื่อใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ มีจำนวน ๘๘ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๑ กริยารราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ที่สร้างด้วยการประกอบกับราชาศัพท์

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
ขอบพระทัย	ขอบพระทัย	ขอบใจ	ขอบใจ
จบพระหัตถ์	จบพระหัตถ์	จบ	จบ (ยกขึ้นจบ)
จำเริญพระราชไมตรี	จำเริญพระราชไมตรี	สร้างไมตรี	สร้างไมตรี
เฉลิมพระกรรม	เฉลิมพระกรรม	ฟัง	ฟัง
ดีพระทัย	ดีพระทัย	ดีใจ	ดีใจ
ต้องพระราชประสงค์	ต้องพระราชประสงค์	ต้องการ	ต้องการ
ตั้งพระราชหฤทัย	ตั้งพระราชหฤทัย	ต้องใจ	ต้องใจ
กราบทูลละออง	กราบทูลละออง	กราบ	กราบ
เข้าทูลละออง	เข้าทูลละออง	เข้าพบ	เข้าพบ
เชิญเสด็จ	เชิญเสด็จ	เชิญไป	เชิญไป
โดยเสด็จ	โดยเสด็จ	ตามไป	ตามไป
ตามเสด็จ	ตามเสด็จ	ตามไป	ตามไป

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
ประทับนั่ง	ประทับนั่ง	นั่ง	นั่ง
ประทับแรม	ประทับแรม	พักแรม	พักแรม
รับพระบัตินุสรใส่เกล้า	รับพระบัตินุสรใส่เกล้า	รับคำสั่ง	รับคำสั่ง
รับพระราชทานกินเลี้ยง	รับพระราชทานกินเลี้ยง	กินเลี้ยง	กินเลี้ยง
รับพระราชทานฉันทน์	รับพระราชทานฉันทน์	กิน	กิน
มีพระราชโองการมานพระ บัตินุสรสุรสิงหนาทดำรัส เหนือเกล้าปรึกษา	มีพระราชโองการมานพระบัตินุสร สุรสิงหนาทดำรัสเหนือเกล้า ปรึกษา	ปรึกษา	ปรึกษา
มีพระราชโองการมานพระ บัตินุสรสุรสิงหนาทดำรัส เหนือเกล้าสั่ง	มีพระราชโองการมานพระบัตินุสร สุรสิงหนาทดำรัสเหนือเกล้าสั่ง	สั่ง	สั่ง
มีพระราชโองการมานพระ บัตินุสรสุรสิงหนาทประภาษ สั่ง	มีพระราชโองการมานพระบัตินุสร สุรสิงหนาทประภาษสั่ง	สั่ง	สั่ง
มีพระราชโองการมานพระ บัตินุสรสุรสิงหนาทโปรด เกล้าดำรัส	มีพระราชโองการมานพระบัตินุสร สุรสิงหนาทโปรดเกล้าดำรัส	พูด, บอก	พูด, บอก
มีพระราชโองการมานพระ บัตินุสรสุรสิงหนาทวิลาส ดำเนินตรัสเหนือเกล้าเหนือ กระหม่อมสั่ง	มีพระราชโองการมานพระบัตินุสร สุรสิงหนาทวิลาสดำเนินตรัสเหนือ เกล้าเหนือกระหม่อมสั่ง	สั่ง	สั่ง

กริยารราชาศัพท์ที่สร้างด้วยวิธีนี้ มีลักษณะที่หลากหลายมาก บางข้อมูลเกิดจากการนำราชาศัพท์ไปประกอบกับคำสามัญ เช่น *เชิญเสด็จ โดยเสด็จ ตามเสด็จ ประทับนั่ง ประทับแรม* หรืออาจประกอบกับนามราชาศัพท์ที่มีหน่วยเติม เช่น *ขอบพระทัย จบพระหัตถ์ ต้องพระราชประสงค์* หรือมีการประกอบหน่วยต่าง ๆ เข้าด้วยกันหลายหน่วย ดังเช่น ในตัวอย่าง ๕ ข้อมูลสุดท้าย

อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่า การสร้างราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ปรากฏข้อมูลเป็นจำนวนมากที่สุด

๔. ใช้นามราชาศัพท์

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชาศัพท์มาใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ ในราชาศัพท์ไทยรัตนโกสินทร์ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ *พระราชทาน*

๕. ใช้คำภาษาไทย

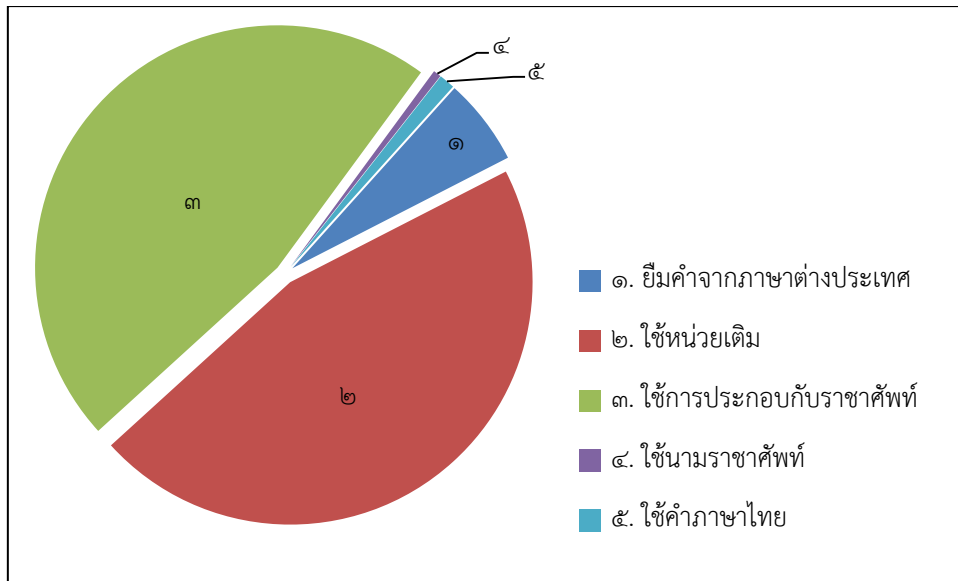
การสร้างกริยาราชการด้วยวิธีนี้ เป็นการนำคำภาษาไทยไปใช้เป็นราชการ ปรากฏเพียง ๒ ข้อมูลเช่นเดียวกับสมัยอยุธยาและธนบุรี ได้แก่ *เฝ้า* และ *รับสั่ง*

อาจสรุปวิธีการสร้างกริยาราชการในภาษาไทยรัตนโกสินทร์ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๒ สรุปการสร้างกริยาราชการในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์

การสร้างราชการ	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	๑๑	๕.๗๙	
๑.๑ ภาษาบาลีสันสกฤต	๔		ฉัตร ชลมารค
๑.๒ ภาษาเขมร	๗		พลับพลา บังแทรก
๒. ใช้หน่วยเติม	๘๗	๔๕.๗๙	
๒.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ-	๑๘		เสด็จขึ้น เสด็จสวรรคต
๒.๒ ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง-	๖๙		ทรงนั่ง ทรงพระราชดำริ
๓. ใช้การประกอบกับราชการ	๘๙	๔๖.๘๔	เชิญเสด็จ ขอบพระทัย
๔. ใช้นามราชการ	๑	๐.๕๓	พระราชทาน
๕. ใช้คำภาษาไทย	๒	๑.๐๕	เฝ้า รับสั่ง
รวม	๑๙๐	๑๐๐	

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า วิธีการสร้างกริยาราชการที่ปรากฏมากที่สุดคือ การประกอบกับราชการ จำนวน ๘๙ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘๔ รองลงมาคือ การใช้หน่วยเติม ๘๗ ข้อมูล หรือร้อยละ ๔๕.๗๙ ส่วนวิธีการสร้างอื่น ๆ ปรากฏข้อมูลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สามารถแสดงเป็นแผนภูมิวงกลมได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๗ สรุปรการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์

๔.๔ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปรากฏข้อมูลเป็นจำนวนมากถึง ๑,๒๔๙ ข้อมูล แบ่งเป็นนามราชาศัพท์และกริยาราชศัพท์ได้ดังนี้

๑. นามราชาศัพท์	ปรากฏจำนวน	๕๗๔	ข้อมูล
๔. กริยาราชศัพท์	ปรากฏจำนวน	๖๗๕	ข้อมูล

สามารถนำมาพิจารณาที่มาของราชาศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ได้ ดังนี้

๔.๔.๑ ที่มาของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

จากการศึกษาที่มาของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พบว่า มีที่มาจาก ๔ ภาษาเช่นเดียวกับสมัยก่อนหน้า ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาไทย และ ภาษาอื่น ๆ

นอกจากนี้ ภาษาดังกล่าวยังประกอบกับได้อีก ๕ ลักษณะเช่นเดียวกัน ได้แก่

๑. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาไทย
๒. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร
๓. ภาษาเขมรประกอบภาษาไทย

๔. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย และเขมรประกอบกัน

๕. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย หรือเขมร ประกอบกับภาษาอื่น

อีกทั้งยังพบที่มาของราชาศัพท์ที่ไม่ทราบข้อมูลเช่นเดียวกับสมัยก่อนหน้าอีกด้วย

จากการรวบรวมข้อมูล สามารถแสดงจำนวนและค่าร้อยละของที่มาราชาศัพท์จากภาษาต่าง ๆ ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๓ ที่มาของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ที่มาของราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ
๑. ภาษาบาลีสันสกฤต	๖๕๗	๕๒.๖๐
๒. ภาษาไทย	๓๑๑	๒๔.๙๐
๓. ภาษาเขมร	๖๔	๕.๑๒
๔. ภาษาอื่น ๆ	๑๒	๐.๙๖
๕. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับไทย	๘๑	๖.๔๙
๖. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาเขมร	๔๑	๓.๒๘
๗. ภาษาเขมรประกอบกับภาษาไทย	๕๒	๔.๑๖
๘. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย และเขมรประกอบกัน	๒๔	๑.๙๒
๙. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย หรือเขมรประกอบภาษาอื่น ๆ	๕	๐.๔๐
๑๐. ไม่ทราบที่มา	๒	๐.๑๖
รวม	๑,๒๔๙	๑๐๐

จากตารางจะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีลักษณะตรงกับราชาศัพท์สมัยก่อนหน้า ข้อมูลส่วนใหญ่มีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาไทยมากที่สุด อีกทั้งยังพบข้อมูลที่มาจากภาษาอื่น ๆ เช่นเดียวกับที่พบในภาษาสมัยก่อนหน้า แต่ในสมัยนี้พบที่มาเพิ่มขึ้น คือ **จากภาษาอังกฤษ** ดังปรากฏในราชาศัพท์ *พระที่นั่งมอร์เตอร์คาร์ ทรงกอล์ฟ ทรงเทนนิส* ซึ่งมาจากภาษาอังกฤษ motorcar golf และ tennis ตามลำดับ

๔.๔.๒ การสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

จากการศึกษาวิธีการสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พบว่า นามราชาศัพท์และกริยารราชาศัพท์ มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๔.๒.๑ การสร้างนามราชาศัพท์

นามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีจำนวนทั้งสิ้น ๕๗๔ ข้อมูล มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ๔ ลักษณะ ได้แก่ ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ใช้หน่วยเติม ใช้คำภาษาไทย และใช้การประกอบกับราชาศัพท์ ดังนี้

๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นราชาศัพท์ พบเฉพาะการยืมจากคำภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาเขมร มีจำนวน ๒๐ ข้อมูล เช่น

ยืมคำจากภาษาบาลีสันสกฤต	<i>ชนมายุ ชลมารค ปัสพาสะ ภาตูปุตติ ราชินิภูล เศวตพัลลตร์ สุวรรณบัลลังก์</i>
ยืมคำจากภาษาเขมร	<i>กรรไกรกรรปิด ตำหนัก บังแทรก พลับพลา สนับ เพลาเชิงงอน</i>

๒. ใช้หน่วยเติม

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้หน่วยเติมประกอบเข้ากับนาม หน่วยเติมมี ๒ ประเภท ได้แก่ หน่วยเติมหน้า และหน่วยเติมท้าย ดังนี้

ก. ใช้หน่วยเติมหน้า

การใช้หน่วยเติมหน้าในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง มี ๓ ลักษณะ ได้แก่ ๑. หน่วยเติมหน้า “พระ-” ๒. หน่วยเติมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ เช่น “ราช-” “สมเด็จพระ-” “ศิริราช-” “บรม-” ๓. หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย เช่น “พระแสง-” “พระราช-” “พระมหา-” “พระบรม-” “พระบวร-” “บรมราช-” “พระที่นั่ง-” เป็นต้น

ในสมัยนี้ ปรากฏหน่วยเติมหน้าเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะหน่วยเติมหน้าหลายหน่วย ปรากฏข้อมูลจำนวนมากที่สุด

ตารางที่ ๔๔ ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองที่สร้างด้วยการใช้หน่วย
เติมหน้า

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
พระกาย	พระ+กาย	กาย	กาย
พระกิริยา	พระ+กิริยา	กิริยา	กิริยา
พระแก้อี้	พระ+แก้อี้	แก้อี้	แก้อี้
พระเกียรติ	พระ+เกียรติ	เกียรติ	เกียรติ
บรมกษัตริย์	บรม+กษัตริย์	กษัตริย์	กษัตริย์
บรมบรรพบุรุษ	บรม+บรรพบุรุษ	บรรพบุรุษ	บรรพบุรุษ
พระราชกรณียกิจ	พระ-ราช+กรณียกิจ	หม้อ	ภาชนะมีฝาปิด
พระราชกฤษฎีกา	พระ-ราช+กฤษฎีกา	อภินิหาร	อภินิหาร
พระมหามณเฑียร	พระ-มหา+มณเฑียร	อาคาร	อาคาร
พระบรมชนกนาถ	พระ-บรม+ชนก+นาถ	พ่อ	พ่อ
พระแสงจักร	พระ-แสง+จักร	จักร	จักร
พระบวรเศวตฉัตร	พระ-บวร+เศวตฉัตร	ร่ม	ฉัตร (วังหน้า)
พระบรมราชชนนี	พระ-บรม-ราช+ชนนี	แม่	แม่
พระมหาบวรเศวตฉัตร	พระ-มหา-บวร+เศวตฉัตร	ร่ม	ฉัตร (พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว)
พระบรมมหาราชวัง	พระ-บรม-มหา-ราช+วัง	บ้าน	วังของกษัตริย์

ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปรากฏการใช้หน่วยเติมเพิ่มขึ้นจากสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยเติมที่แสดงการจำแนกลำดับชั้นของบุคคล ในสมัยนี้มีหน่วยเติมหน้าใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาก และปรากฏใช้มากด้วย ดังเช่น หน่วยเติมหน้าที่มีคำว่า “บวร-” เป็นหน่วยเติมหน้าสำหรับกรมพระราชวังบวรสถานมงคล และมีการซ้อนหน่วยเติมเพิ่มขึ้นเพื่อใช้แก่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๒ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัว นั่นคือ หน่วยเติม “พระมหาบวร-”

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจำนวนข้อมูลที่ปรากฏหน่วยเติม พบว่า ในสมัยนี้มีการใช้หน่วยเติมหลายหน่วยเพิ่มขึ้นมาก และปรากฏมากที่สุด มากกว่าการใช้หน่วยเติม พระ

ข. ใช้หน่วยเติมท้าย

การใช้หน่วยเติมท้ายประกอบกับนาม ในราชาศัพท์ไทย สมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปรากฏหน่วยเติมเพียงตัวเดียวคือ “-พระที่นั่ง” แต่ปรากฏข้อมูลที่ใช้หน่วยเติมท้ายจำนวน ๘ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๕ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมท้าย

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
ม้าพระที่นั่ง	ม้าพระที่นั่ง	ม้า	ม้า
รถพระที่นั่งมอเตอร์คาร์	รถพระที่นั่งมอเตอร์คาร์	รถมอเตอร์คาร์	รถมอเตอร์คาร์
รถไฟพระที่นั่ง	รถไฟพระที่นั่ง	รถไฟ	รถไฟ
เรือพระที่นั่ง	เรือพระที่นั่ง	เรือ	เรือ
เรือยนต์พระที่นั่ง	เรือยนต์พระที่นั่ง	เรือยนต์	เรือยนต์

จะเห็นได้ว่า การใช้หน่วยเติมท้าย “-พระที่นั่ง” ที่ปรากฏในตัวอย่างข้างต้น เป็นหน่วยเติมที่แสดงความหมายเกี่ยวกับยานพาหนะ

๓. ใช้คำภาษาไทย

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำคำภาษาไทยไปใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ *เครื่อง* หมายถึง อาหารของกษัตริย์

๔. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชาศัพท์หรือกริยารราชาศัพท์มาประกอบกับคำสามัญหรือราชาศัพท์ เพื่อใช้เป็นนามราชาศัพท์ มีจำนวน ๘๕ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๖ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองที่สร้างด้วยการประกอบ
กับราชาศัพท์

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
ฉลองพระบาท	ฉลอง+พระบาท	รองเท้า	รองเท้า
ฉลองพระองค์	ฉลอง+พระองค์	ช้อน	ช้อน
ธารพระกร	ธาร+พระกร	ไม้เท้า	ไม้เท้า
น้ำพระทัย	น้ำ+พระทัย	น้ำใจ	น้ำใจ
กระแสรราชดำริ	กระแสร+พระราชดำริ	ความคิด	ความคิด
กระแสรราชโองการ	กระแสร+พระราชโองการ	คำสั่ง	คำสั่ง
โต๊ะเสวย	โต๊ะ+เสวย	โต๊ะ	โต๊ะ
ที่ประทับ	ที่ประทับ	ที่นั่ง	ที่นั่ง
ที่ประสูติ	ที่ประสูติ	ที่เกิด	ที่เกิด

การสร้างราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ ปรากฏมาตั้งแต่สมัยอยุธยาและธนบุรี ในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ยังคงใช้วิธีการสร้างลักษณะนี้ต่อเนื่องมา และปรากฏข้อมูลเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

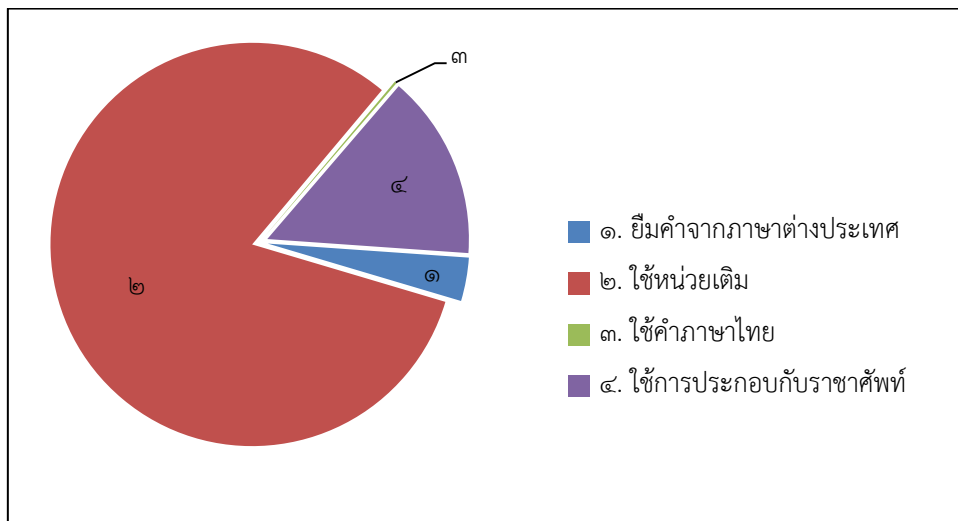
การสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๗ สรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การสร้างราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	๒๐	๓.๔๘	
๑.๑ ภาษาบาลีสันสกฤต	๑๕		ชนมายุ ชลมารค ปีปาสะ
๑.๒ ภาษาเขมร	๕		กรรไกรกรรบิด ตำหนัก
๒. ใช้หน่วยเดิม	๔๖๘	๘๑.๕๓	
๒.๑ ใช้หน่วยเดิมหน้า	๔๖๐		
ใช้หน่วยเดิมหน้า พระ-	๑๙๕		พระกาย พระกิริยา พระแก้ว
ใช้หน่วยเดิมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ	๓๘		บรมกษัตริย์ บรมบรรพบุรุษ
ใช้หน่วยเดิมหน้าหลายหน่วย	๒๒๗		พระบวรเศวตฉัตร

การสร้างราชาศัพท์		จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๒.๒	ใช้หน่วยเติมท้าย	๘		เรือพระที่นั่ง
๓.	ใช้คำภาษาไทย	๑	๐.๑๗	เครื่อง
๔.	ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	๘๕	๑๔.๘๑	ฉลองพระบาท โตะเสวย
รวม		๕๓๔	๑๐๐	

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ที่ปรากฏมากที่สุดในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองคือ การใช้หน่วยเติม มีจำนวน ๔๖๘ ข้อมูล หรือร้อยละ ๘๑.๕๓ รองลงมาคือ การประกอบกับราชาศัพท์ ๘๕ ข้อมูล หรือร้อยละ ๑๔.๘๑ ส่วนวิธีการสร้างอื่น ปรากฏข้อมูลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สามารถแสดงเป็นแผนภูมิวงกลมได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๘ สรุปรูปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

๔.๔.๒.๒ การสร้างกริยารราชาศัพท์

กริยารราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๙๐ ข้อมูล มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ๕ ลักษณะ ได้แก่ ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ใช้หน่วยเติม ใช้การประสมคำ ใช้นามราชาศัพท์ และใช้คำภาษาไทย ดังนี้

๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นกริยาราชศัพท์ ปรากฏการยืมจากภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาเขมร มีจำนวน ๒๑ ข้อมูล ได้แก่

ยืมคำจากภาษาบาลีสันสกฤต *เกศากันต์ ชีพิตักษัย ทิวงคต ประชวร ประทาน*
 ยืมคำจากภาษาเขมร *ตรัส ถวาย ทูล บรรทม โปรด*

๒. ใช้หน่วยเติม

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิพจน์ประกอบเข้ากับนามหรือกริยา เพื่อใช้เป็นกริยาราชศัพท์ หน่วยเติมที่ปรากฏในกริยาราชศัพท์ไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปรากฏเฉพาะหน่วยเติมหน้า มี ๒ ลักษณะ ดังนี้

ก. ใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ-

ราชศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการใช้นิพจน์เติมหน้า “เสด็จ-” ประกอบกับกริยา ทั้งนี้ปรากฏทั้งที่ประกอบกับกริยาสามัญและกริยาราชศัพท์ มีจำนวน ๔๕ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๘ กริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า
 เสด็จ-

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
เสด็จขึ้น	เสด็จ+ขึ้น	ขึ้น	ขึ้น
เสด็จเข้า	เสด็จ+เข้า	เข้า	เข้า
เสด็จรถไฟ	เสด็จ+รถไฟ	นั่งรถไฟ	นั่งรถไฟ
เสด็จประทับ	เสด็จ+ประทับ	นั่ง	นั่ง
เสด็จประพาส	เสด็จ+ประพาส	ไปเที่ยว	ไปเที่ยว
เสด็จทรงกอล์ฟ	เสด็จ+ทรงกอล์ฟ	เล่นกอล์ฟ	เล่นกอล์ฟ
เสด็จทรงเทนนิส	เสด็จ+ทรงเทนนิส	เล่นเทนนิส	เล่นเทนนิส
เสด็จทรงพระดำเนิน	เสด็จ+ทรงพระดำเนิน	เดิน	เดิน
เสด็จทรงพระราชดำเนิน	เสด็จ+ทรงพระราชดำเนิน	ไป	ไป
เสด็จพระราชดำเนิน	เสด็จ+พระราชดำเนิน	ไป	ไป

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
เสด็จพระราชดำเนินกลับ	เสด็จ+พระราชดำเนินกลับ	กลับ	กลับ

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า การใช้หน่วยเติมหน้า “เสด็จ-” ในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีลักษณะตรงกับการสร้างในสมัยก่อนหน้า จึงแสดงให้เห็นว่า มีลักษณะเป็นใช้สืบต่อมาอย่างไรก็ตาม ในสมัยนี้ปรากฏจำนวนราชาศัพท์ที่สร้างลักษณะนี้เพิ่มมากขึ้น

ข. ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง-

ราชาศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ประกอบกับนามหรือกริยา ใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ ปรากฏ ๓๙๑ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๔๙ กริยารราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า
ทรง-

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
ทรงคำนวณ	ทรง+คำนวณ	คำนวณ	คำนวณ
ทรงคิด	ทรง+คิด	คิด	คิด
ทรงจับ	ทรง+จับ	จับ	จับ
ทรงจำ	ทรง+จำ	จำ	จำ
ทรงกอล์ฟ	ทรง+กอล์ฟ	เล่นกอล์ฟ	เล่นกอล์ฟ
ทรงจดหมาย	ทรง+จดหมาย	เขียนจดหมาย	เขียนจดหมาย
ทรงม้าพระที่นั่ง	ทรง+ม้าพระที่นั่ง	ขี่ม้า	ขี่ม้า
ทรงรถยนต์พระที่นั่ง	ทรง+รถยนต์พระที่นั่ง	ขับรถ	ขับรถ
ทรงประทับ	ทรง+ประทับ	นั่ง	นั่ง
ทรงแปรพระพักตร์	ทรง+แปรพระพักตร์	หันหน้า	หันหน้า
ทรงพระดำเนิน	ทรง+พระดำเนิน	เดิน	เดิน
ทรงพระดำริ	ทรง+พระดำริ	คิด	คิด
ทรงพระบรมราชานุญาต	ทรง+พระบรมราชานุญาต	อนุญาต	อนุญาต
ทรงพระบรมราชาภิเษก	ทรง+พระบรมราชาภิเษก	อภิเษก	อภิเษก

การใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองมีวิธีการใช้ที่หลากหลาย เช่นเดียวกับในสมัยรัตนโกสินทร์ กล่าวคือ สามารถประกอบกับกริยาสามัญแสดงการกระทำ เช่น ทรงคิด ทรงคำนวณ ประกอบกับนามสามัญ เช่น ทรงกอล์ฟ ทรงจดหมาย ประกอบกับกริยาราชศัพท์ เช่น ทรงประทับ ประกอบกับนามราชศัพท์ เช่น ทรงม้าพระที่นั่ง ทรงรถยนต์พระที่นั่ง ทรงพระดำเนิน เป็นต้น

๓. ใช้การประกอบกับราชศัพท์

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชศัพท์หรือกริยาราชศัพท์มาประกอบกับคำสามัญหรือราชศัพท์ เพื่อใช้เป็นกริยาราชศัพท์ มีจำนวน ๒๑๔ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๕๐ กริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ที่สร้างด้วยการประกอบกับราชศัพท์

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
ขอบพระทัย	ขอบ+พระทัย	ขอบใจ	ขอบใจ
ขึ้นพระอยู่	ขึ้น+พระอยู่	ขึ้นอยู่	ขึ้นอยู่
เข้าพระทัย	เข้า+พระทัย	เข้าใจ	เข้าใจ
ตั้งพระทัย	ตั้ง+พระทัย	ตั้งใจ	ตั้งใจ
ตั้งพระราชหฤทัย	ตั้ง+พระราชหฤทัย	ตั้งใจ	ตั้งใจ
มีพระราชดำรัส	มี+พระราชดำรัส	พูด	พูด
มีพระราชโทรเลข	มี+พระราชโทรเลข	โทรเลข	โทรเลข
มีพระราชประสงค์	มี+พระราชประสงค์	ต้องการ	ต้องการ
มีพระบรมราชโองการ มาณพระบันฑูรสุรสิง หนาทดำรัสสั่ง	มี+พระบรมราชโองการ+ มาณ+พระบันฑูร+สุรสิง หนาท+ดำรัสสั่ง	สั่ง	สั่ง
มีพระบรมราชโองการ มาณพระบันฑูรสุรสิง หนาทดำรัสเหนือเกล้าฯ + สั่ง	มี+พระบรมราชโองการ+ มาณพระบันฑูร+สุรสิง หนาท+ดำรัส+เหนือเกล้าฯ + สั่ง	สั่ง	สั่ง

จะเห็นได้ว่า กริยาราชศัพท์ที่มีการสร้างด้วยวิธีนี้ ส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกับที่ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ อาจเป็นการใช้นามราชศัพท์ประกอบกับกริยาสามัญ ใช้กริยาราชศัพท์ประกอบกริยาสามัญ หรือการใช้หน่วยหลายหน่วยประกอบกันเมื่อเป็นการแสดงคำสั่งหรือการสื่อสาร

๔. ใช้นามราชศัพท์

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชศัพท์มาใช้เป็นกริยาราชศัพท์ ในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ พระราชทาน

๕. ใช้คำภาษาไทย

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำคำภาษาไทยไปใช้เป็นราชศัพท์ ปรากฏเพียง ๒ ข้อมูลเช่นเดียวกับสมัยรัตนโกสินทร์ ได้แก่ *เฝ้า* และ *รับสั่ง*

๖. ใช้การตัดหน่วยเติมท้ายนามราชศัพท์

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำกริยาราชศัพท์ที่มีนามราชศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วยหน่วยเติม มาตัดหน่วยเติมออก แล้วใช้เป็นกริยาราชศัพท์สำหรับพระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ *เจริญเกศา*

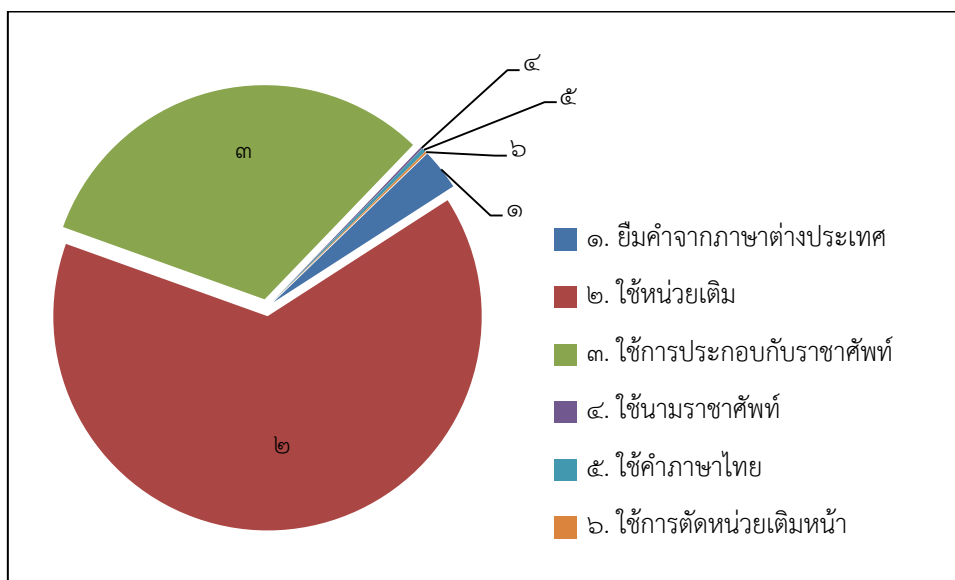
อาจสรุปวิธีการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๕๑ สรุปการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การสร้างราชศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	๒๑	๓.๑๑	
๑.๑ ภาษาบาลีสันสกฤต	๑๑		เกศากันต์ ซิปต์กษัย ทิวคต
๑.๒ ภาษาเขมร	๑๐		ตรีส ถวาย พูล
๒. ใช้หน่วยเติม	๔๓๖	๖๔.๕๙	
๒.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ-	๔๕		เสด็จขึ้น เสด็จจรดไฟ
๒.๒ ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง-	๓๙๑		ทรงกอล์ฟ ทรงเทนนิส
๓. ใช้การประกอบกับราชศัพท์	๒๑๔	๓๑.๗๐	ขอบพระทัย ขึ้นพระอยู่
๔. ใช้นามราชศัพท์	๑	๐.๑๕	พระราชทาน

การสร้างราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๕. ใช้คำภาษาไทย	๒	๐.๓๐	
๖. ใช้การตัดหน่วยเต็มหน้า	๑	๐.๑๕	เจริญเกศา
รวม	๖๗๕	๑๐๐	

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า กริยาราชศัพท์ในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีวิธีการสร้างด้วยการใช้หน่วยเต็มปรากฏมากที่สุด จำนวน ๔๓๖ ข้อมูล หรือร้อยละ ๖๔.๕๙ รองลงมาคือ การประกอบกับราชาศัพท์ จำนวน ๒๑๔ หรือร้อยละ ๓๑.๗ ส่วนวิธีการอื่น ๆ ปรากฏข้อมูลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สามารถแสดงเป็นแผนภูมิวงกลมดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๙ สรุปรูปการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

๔.๕ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน

ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน ปรากฏข้อมูลทั้งสิ้น ๑,๑๕๐ ข้อมูล แบ่งเป็นนามราชาศัพท์และกริยาราชศัพท์ได้ดังนี้

๑. นามราชาศัพท์	ปรากฏจำนวน	๗๓๒	ข้อมูล
๔. กริยาราชศัพท์	ปรากฏจำนวน	๔๑๘	ข้อมูล

สามารถนำมาพิจารณาที่มาของราชาศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ได้ ดังนี้

๔.๕.๑ ที่มาของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน

จากการศึกษาที่มาของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน พบว่า มีที่มาจาก ๔ ภาษาเช่นเดียวกับสมัยก่อนหน้า ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาไทย และ ภาษาอื่น ๆ นอกจากนี้ ภาษาดังกล่าวยังประกอบด้วยได้อีก ๕ ลักษณะเช่นเดียวกัน ได้แก่

๑. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาไทย
๒. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบภาษาเขมร
๓. ภาษาเขมรประกอบภาษาไทย
๔. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย และเขมรประกอบกัน
๕. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย หรือเขมร ประกอบกับภาษาอื่น

อีกทั้งยังพบที่มาของราชาศัพท์ที่ไม่ทราบข้อมูลเช่นเดียวกับสมัยก่อนหน้าอีกด้วย

จากการรวบรวมข้อมูล สามารถแสดงจำนวนและค่าร้อยละของที่มาราชาศัพท์จากภาษาต่าง ๆ ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๕๒ ที่มาของราชาศัพท์ไทยในสมัยปัจจุบัน

ที่มาของราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ
๑. ภาษาบาลีสันสกฤต	๔๕๕	๓๙.๕๗
๒. ภาษาไทย	๑๑๕	๑๐.๐๐
๓. ภาษาเขมร	๗๕	๖.๕๒
๔. ภาษาอื่น ๆ	๑๔	๑.๒๒
๕. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับไทย	๒๗๒	๒๓.๖๕
๖. ภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาเขมร	๔๘	๔.๑๗
๗. ภาษาเขมรประกอบกับภาษาไทย	๘๘	๗.๖๕
๘. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย และเขมรประกอบกัน	๕๕	๔.๗๘
๙. ภาษาบาลีสันสกฤต ไทย หรือเขมรประกอบภาษาอื่น ๆ	๓	๐.๒๖
๑๐. ไม่ทราบที่มา	๒๕	๒.๑๗
รวม	๑,๑๕๐	๑๐๐

จากตารางจะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีลักษณะตรงกับราชาศัพท์สมัยก่อนหน้า ข้อมูลส่วนใหญ่มีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาไทยมากที่สุด อีกทั้งยังพบข้อมูลที่มีมาจากภาษาอื่น ๆ เช่นเดียวกับที่พบในภาษาสมัยก่อนหน้า

๔.๔.๒ การสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน

จากการศึกษาวิธีการสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบันพบว่า นามราชาศัพท์ และกริยาราชาศัพท์ มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๔.๒.๑ การสร้างนามราชาศัพท์

นามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน มีจำนวนทั้งสิ้น ๗๓๒ ข้อมูล มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ๕ ลักษณะ ได้แก่ ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ใช้หน่วยเติม ใช้คำภาษาไทย ใช้การประกอบกับราชาศัพท์ และใช้การตัดหน่วยเติมหน้า ดังนี้

๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นราชาศัพท์ พบเฉพาะการยืมจากคำภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาเขมร มีจำนวน ๒๐ ข้อมูล เช่น

ยืมคำจากภาษาบาลีสันสกฤต	นารายณ์หัตถ์ วุทธิอันตะ
ยืมคำจากภาษาเขมร	ฉลองไต่

๒. ใช้หน่วยเติม

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้หน่วยเติมประกอบเข้ากับนาม หน่วยเติมมี ๒ ประเภท ได้แก่ หน่วยเติมหน้า และหน่วยเติมท้าย ดังนี้

ก. ใช้หน่วยเติมหน้า

การใช้หน่วยเติมหน้าในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง มี ๓ ลักษณะ ได้แก่ ๑. หน่วยเติมหน้า “พระ-” ๒. หน่วยเติมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ ๓. หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย ในสมัยนี้ ปรากฏข้อมูลหน่วยเติมหน้าเพิ่มมากขึ้น และปรากฏการใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วยอย่างหลากหลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๕๓ ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบันที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
พระกรรม	พระกรรม	หุ	หุ, ใบหุ
พระกฤษฎี	พระกฤษฎี	เอว	เอว, สะเอว
พระกษิรธารา	พระกษิรธารา	น้ำนม	น้ำนม
พระกัจฉะ	พระกัจฉะ	รักแร้	รักแร้
พระแสงกระบี่	พระแสงกระบี่	กระบี่	กระบี่
พระแสงกระสุน	พระแสงกระสุน	กระสุน	กระสุน
พระแสงกริช	พระแสงกริช	กริช	กริช
พระแสงกันหยัน	พระแสงกันหยัน	กันหยัน	กันหยัน
พระแสงกัสสะ	พระแสงกัสสะ	แหนบถอนหนด	แหนบถอนหนด
พระราชโทรเลข	พระราชโทรเลข	โทรเลข	โทรเลข
พระราชธิดา	พระราชธิดา	ลูกสาว	ลูกสาว
พระราชบรรจถรณ์	พระราชบรรจถรณ์	ที่นอน	ที่นอน
พระบรมรูปหล่อ	พระบรมรูปหล่อ	รูปหล่อ	รูปหล่อ
พระบรมศพ	พระบรมศพ	ศพ	ศพ

ข. ใช้หน่วยเติมท้าย

การใช้หน่วยเติมท้ายประกอบกับนาม ในราชศัพท์ไทยสมัยปัจจุบัน ปรากฏหน่วยเติม ๒ ตัว คือ “-เครื่องต้น” และ “-ท้ายที่นั่ง” ปรากฏข้อมูลที่ใช้หน่วยเติมท้ายเพียง ๓ ข้อมูล ได้แก่ *จวนเครื่องต้น* *ขามเครื่องต้น* และ *เงินท้ายที่นั่ง*

๓. ใช้คำภาษาไทย

การสร้างนามราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำคำภาษาไทยไปใช้เป็นราชศัพท์ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ *เจ้าจอม*

๔. ใช้การประกอบกับราชศัพท์

การสร้างนามราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชศัพท์หรือกริยาราชศัพท์มาประกอบกับคำสามัญหรือราชศัพท์ เพื่อใช้เป็นนามราชศัพท์ มีจำนวน ๑๗๑ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๕๔ ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบันที่สร้างด้วยการประกอบกับราชศัพท์

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
ฉลองพระเนตร	ฉลองพระเนตร	แว่นตา	แว่นตา
ฉลองพระองค์	ฉลองพระองค์	เสื้อ, เสื้อผ้า	เสื้อ, เสื้อผ้า
แคะพระกรรณ	แคะพระกรรณ	ไม้แคะหู	ไม้แคะหู (โอบ)
แคะพระทนต์	แคะพระทนต์	ไม้จิ้มฟัน	ไม้จิ้มฟัน (โอบ)
จิมพระทนต์	จิมพระทนต์	ไม้จิ้มฟัน	ไม้จิ้มฟัน (โอบ)
ภาตพระสุธารส	ภาตพระสุธารส	ภาตเครื่องน้ำร้อนน้ำเย็น	ภาตเครื่องน้ำร้อนน้ำเย็น
ที่พระสุธารส	ที่พระสุธารส	ชุดเครื่องน้ำร้อนน้ำเย็น	ชุดเครื่องน้ำร้อนน้ำเย็น
พานพระชั้นหมาก	พานพระชั้นหมาก	พานชั้นหมาก	พานชั้นหมาก
เครื่องพระสำอาง	เครื่องพระสำอาง	เครื่องสำอาง	เครื่องประทีนผิว, เครื่องสำอาง
เครื่องพระสุคนธ์	เครื่องพระสุคนธ์	เครื่องหอม	เครื่องหอม เช่น น้ำอบ น้ำปรุง น้ำร่ำ น้ำหอม โคโลญ

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า การสร้างนามราชศัพท์ในลักษณะนี้ปรากฏมาแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยาและธนบุรี และปรากฏใช้ต่อเนื่องเรื่อยมา และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละสมัย

๕. ใช้การตัดหน่วยเติมหน้า

การสร้างนามราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชศัพท์ที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า มาตัดหน่วยเติมหน้าออก เพื่อใช้เป็นนามราชศัพท์สำหรับพระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า มีจำนวน ๒๐๕ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๕๕ ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบันที่สร้างด้วยการตัดหน่วยเติมหน้า

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
กิโถมกะ	กิโถมกะ	พังผืด	พังผืด
เขพะชะ	เขพะชะ	น้ำลาย	น้ำลาย

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
โคปผกะ	โคปผกะ	ตาตุ่ม	ตาตุ่ม
จักษุ	จักษุ	ดวงตา	ดวงตา
ชีวหา	ชีวหา	ลิ้น	ลิ้น
ดัชนี	ดัชนี	นิ้วชี้	นิ้วชี้
ถัน	ถัน	นม	เต้านม, นม
ทนต์	ทนต์	ฟัน	ฟัน

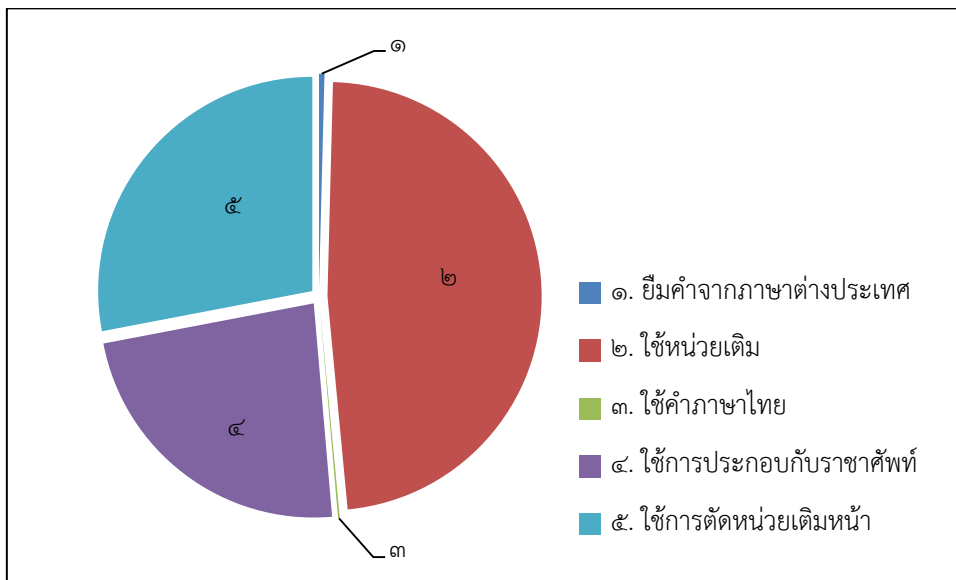
จะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ข้างต้น เป็นการตัดหน่วยเติมหน้า “พระ-” ออก เพื่อใช้เป็นราชาศัพท์สำหรับพระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า วิธีการสร้างดังกล่าวนี้ ปรากฏครั้งแรกในสมัยปัจจุบัน และปรากฏข้อมูลจำนวนมากด้วย ลักษณะการสร้างราชาศัพท์เช่นนี้ทำให้เห็นว่า มีการใช้ความสำคัญแก่ลำดับชั้นของบุคคลมาก เมื่อต้องการแสดงลำดับชั้นของบุคคลที่มีสถานะรองลงมาจึงใช้วิธีการตัดหน่วยเติมหน้าออก

การสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๕๖ สรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน

การสร้างราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	๓	๐.๔๑	
๑.๑ ภาษาบาลีสันสกฤต	๒		นารายณ์หัตถ์ วุทธิอันตะ
๑.๒ ภาษาเขมร	๑		ฉลองไต
๒. ใช้หน่วยเติม	๓๕๒	๔๘.๐๙	
๒.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า	๓๔๙		
ใช้หน่วยเติมหน้า พระ-	๒๓๘		พระกรรม พระทนต์
ใช้หน่วยเติมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ	๔		ราชสาทิสฉายาลักษณะ
ใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย	๑๐๗		พระแสงดาบ พระบรมรูป
๒.๒ ใช้หน่วยเติมท้าย	๓		ชามเครื่องต้น เงินท้ายที่นั่ง
๓. ใช้คำภาษาไทย	๑	๐.๑๔	เจ้าจอม
๔. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	๑๗๑	๒๓.๓๖	ฉลองพระหัตถ์
๕. ใช้การตัดหน่วยเติมหน้า	๒๐๕	๒๘.๐๑	ชีวหา จักษุ
รวม	๗๓๒	๑๐๐	

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบันที่พบมากที่สุดคือ การใช้หน่วยเติม รองลงมาคือ การตัดหน่วยเติมหน้า และการประกอบกับราชาศัพท์ สามารถแสดงเป็นแผนภูมิวงกลมได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๑๐ สรุปการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน

๔.๕.๒.๒ การสร้างกริยารราชาศัพท์

กริยารราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน มีจำนวนทั้งสิ้น ๔๑๘ ข้อมูล มีวิธีการสร้างที่แตกต่างกัน ๖ ลักษณะ ได้แก่ ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ใช้หน่วยเติม ใช้การประสมคำ ใช้นามราชาศัพท์ ใช้คำภาษาไทย และใช้การตัดหน่วยเติมหน้า ดังนี้

๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ ปราภฏการยืมจากภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาเขมร มีจำนวน ๒๒ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ยืมคำจากภาษาบาลีสันสกฤต	เกศากันต์ ทิวคต ประชวร ประทาน ประสูติ
ยืมคำจากภาษาเขมร	กันแสง ดำรัส ถวาย ทูล บรรทม

๒. ใช้หน่วยเติม

การสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการใช้นิติหน่วยเติมประกอบเข้ากับนามหรือกริยา เพื่อใช้เป็นกริยาราชศัพท์ หน่วยเติมที่ปรากฏในกริยาราชศัพท์ไทยสมัยปัจจุบัน ปรากฏเฉพาะหน่วยเติมหน้า มี ๒ ลักษณะ ดังนี้

ก. ใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ-

ราชศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการใช้นิติหน่วยเติมหน้า “เสด็จ-” ประกอบกับกริยา ทั้งนี้ปรากฏทั้งที่ประกอบกับกริยาสามัญและกริยาราชศัพท์ มีจำนวน ๓๐ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๕๗ กริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบันที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ-

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
เสด็จนิวัต	เสด็จนิวัต	กลับ	กลับ (จากไปอยู่ต่างประเทศเป็นเวลานาน)
เสด็จประพาส	เสด็จประพาส	ไปเที่ยว	ไปเที่ยว, ไปต่างถิ่น, ไปต่างแดน
เสด็จประพาสต้น	เสด็จประพาสต้น	ไปเที่ยว	ไปเที่ยวอย่างไม่เป็นทางการ
เสด็จไป	เสด็จไป	ไป	ไปเที่ยว, ไปต่างถิ่น, ไปต่างแดน
เสด็จพระราชสมภพ	เสด็จพระราชสมภพ	เกิด	เกิด
เสด็จพระราชดำเนิน	เสด็จพระราชดำเนิน	เดินทาง, ไป	เดินทาง (+ไป, ไปยัง, มา, มาถึง, กลับ, กลับถึง ฯลฯ), ไป, ไปเที่ยว

ข. ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง-

ราชศัพท์ที่มีวิธีการสร้างในลักษณะนี้ เป็นการใช้นิติหน่วยเติมหน้า “ทรง-” ประกอบกับนามหรือกริยา ใช้เป็นกริยาราชศัพท์ ปรากฏ ๑๑๖ ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๕๘ กิริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบันที่สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า ทรง-

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
ทรงกราบ	ทรงกราบ	กราบ	กราบ
ทรงกันแสง	ทรงกันแสง	ร้องไห้	ร้องไห้
ทรงขับ	ทรงขับ	ขับ	ขับ
ทรงบำเพ็ญกุศล	ทรงบำเพ็ญกุศล	ทำบุญ	ทำบุญ
ทรงบำเพ็ญพระกุศล	ทรงบำเพ็ญพระกุศล	ทำบุญ	ทำบุญ
ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล	ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล	ทำบุญ	ทำบุญ
ทรงม้า	ทรงม้า	ขี่ม้า	ขี่ม้า
ทรงรถม้า	ทรงรถม้า	ขับรถม้า	ขับรถม้า
ทรงเรือใบ	ทรงเรือใบ	แล่นเรือใบ	แล่นเรือใบ
ทรงศีล	ทรงศีล	ถือศีล, รับศีล	ถือศีล, รับศีล
ทรงพระกันแสง	ทรงพระกันแสง	ร้องไห้	ร้องไห้
ทรงพระกาสะ	ทรงพระกาสะ	ไอ	ไอ
ทรงพระเกษมสำราญ	ทรงพระเกษมสำราญ	สุขสบาย	สุขสบาย
ทรงพระราชดำริ	ทรงพระราชดำริ	คิด	คิด, ดำริ
ทรงพระราชปฏิสันถาร	ทรงพระราชปฏิสันถาร	ทักทาย	ทักทาย, พูดยทักทาย
ทรงพระราชปรารภ	ทรงพระราชปรารภ	ปรารภ	ปรารภ

๓. ใช้การประกอบกับราชศัพท์

การสร้างกิริยาราชศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชศัพท์หรือกิริยาราชศัพท์มาประกอบกับคำสามัญหรือราชศัพท์ เพื่อใช้เป็นกิริยาราชศัพท์ มีจำนวน ๒๒๙ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๕๙ กิริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบันที่สร้างด้วยการประกอบกับราชศัพท์

ราชศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
สิ้นชีพิตักษัย	สิ้น+ชีพิตักษัย	ตาย	ตาย
ถึงชีพิตักษัย	ถึง+ชีพิตักษัย	ตาย	ตาย
เข้าพระทัย	เข้า+พระทัย	เข้าใจ	เข้าใจ
เข้าพระราชหฤทัย	เข้า+พระราชหฤทัย	เข้าใจ	เข้าใจ

ราชาศัพท์	การประกอบ	คำสามัญ	ความหมาย
คุณพระชนม์	คุณพระชนม์	คุณเช่า	คุณเช่า

๔. ใช้นามราชาศัพท์

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำนามราชาศัพท์มาใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ ในสมัยปัจจุบันก็ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว คือ พระราชทาน

๕. ใช้คำภาษาไทย

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำคำภาษาไทยไปใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏเพียง ๗ ข้อมูล ได้แก่ กริ้ว ถอน ทอด เทียบ เฝ้า อยู่งาน และ รับสั่ง

๖. ใช้การตัดหน่วยเติมท้ายนามราชาศัพท์

การสร้างกริยารราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้ เป็นการนำกริยารราชาศัพท์ที่มีนามราชาศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วยหน่วยเติม มาตัดหน่วยเติมออก แล้วใช้เป็นกริยารราชาศัพท์สำหรับพระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า ปรากฏ ๑๓ ข้อมูล เช่น เจริญเกศา ขำระหัตถ์ ตื่นบรรทม แต่งเกศา แต่งองค์

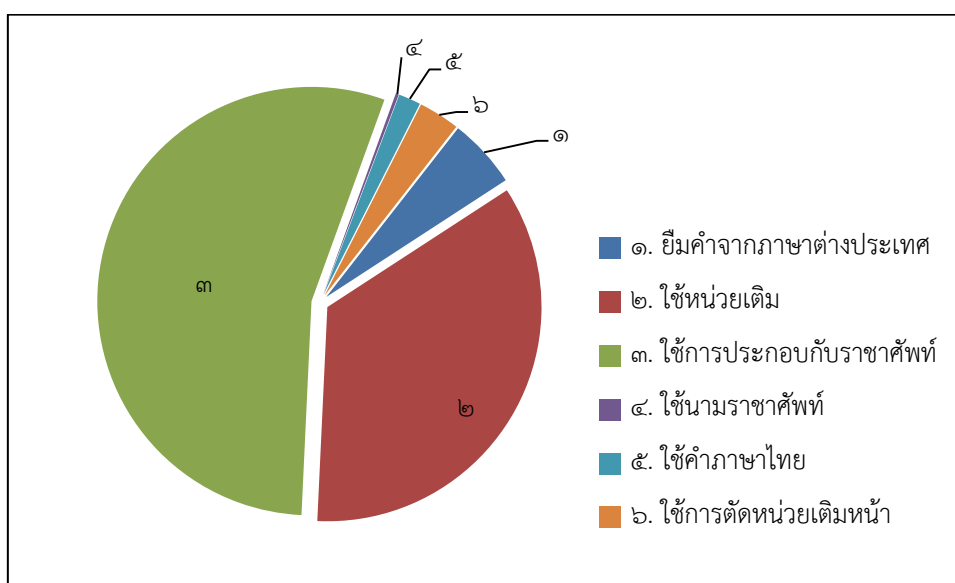
อาจสรุปวิธีการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๖๐ สรุปการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน

การสร้างราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	๒๒		
๑.๑ ภาษาบาลีสันสกฤต	๑๐		เกศากันต์ ทิวงคต ประชวร
๑.๒ ภาษาเขมร	๑๒		กันแสง ดำรัส ถวาย ทูล
๒. ใช้หน่วยเติม	๑๔๖		
๒.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ-	๓๐		เสด็จขึ้น เสด็จไป
๒.๒ ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง-	๑๑๖		ทรงกันแสง
๓. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	๒๒๙		ข้อพระหัตถ์
๔. ใช้นามราชาศัพท์	๑		พระราชทาน
๕. ใช้คำภาษาไทย	๗		ทอด เฝ้า อยู่งาน

การสร้างราชาศัพท์	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่าง
๖. ใช้การตัดหน่วยเติมหน้า	๑๓		เจริญเกศา ชำระหัตถ์
รวม	๔๑๘	๑๐๐	

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างกริยาราชศัพท์ที่พบมากที่สุด ในสมัยปัจจุบันคือ การประกอบกับราชาศัพท์ รองลงมาคือการใช้หน่วยเติม ส่วนวิธีการอื่น ๆ ปรากฏเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สามารถแสดงเป็นแผนภูมิรูปวงกลมได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๑๑ สรุปการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน

บทที่ ๕

พัฒนาการของราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรและอิทธิพลที่มีต่อกัน

ในบทนี้เป็นการกล่าวถึงราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรใน ๒ ประเด็นสำคัญ ได้แก่ พัฒนาการของราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านที่มาและการสร้างราชาศัพท์ เป็นการแสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในราชาศัพท์ทั้ง ๒ ภาษาในแต่ละสมัย และอิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรที่มีต่อกัน เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ของราชาศัพท์ทั้งสองภาษาในด้านศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ เพื่อแสดงให้เห็นว่าราชาศัพท์ในแต่ละภาษาส่งอิทธิพลต่อกันในสมัยใดบ้าง และเป็นการส่งอิทธิพลต่อกันอย่างไร รวมทั้งหลักฐานทางภาษาใดที่สามารถใช้เป็นเครื่องยืนยันให้เห็นถึงอิทธิพลที่ทั้งสองภาษามีต่อกัน

๕.๑ พัฒนาการของราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร

๕.๑.๑ พัฒนาการของราชาศัพท์ในภาษาเขมร

ในการพิจารณาพัฒนาการของราชาศัพท์ในภาษาเขมร จะพิจารณาพัฒนาการในด้านที่มาของราชาศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ในสมัยต่าง ๆ ดังนี้

๕.๑.๑.๑ พัฒนาการด้านที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมร

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรตั้งแต่สมัยก่อนพระนครถึงสมัยปัจจุบันมีที่มาจากภาษาต่าง ๆ จำนวน ๕ ภาษา ได้แก่ *ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาบาลี ภาษาไทย และ ภาษาอื่น ๆ* และบางข้อมูลยังไม่ทราบที่มาจากที่แน่ชัด ราชาศัพท์ในแต่ละสมัยมีที่มาแตกต่างกัน ดังสามารถแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ ที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมร

สมัย \ ภาษา	สันสกฤต	เขมร	บาลี	ไทย	ภาษาอื่น	ไม่ทราบ
ก่อนพระนคร	✓	✓	-	-	-	-
พระนคร	✓	✓	-	-	-	✓

สมัย \ ภาษา	สันสกฤต	เขมร	บาลี	ไทย	ภาษาอื่น	ไม่ทราบ
กลาง	✓	✓	✓	-	-	-
ปัจจุบัน	✓	✓	✓	✓	✓	✓

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร มีที่มาจากเพียง ๒ ภาษาเท่านั้น คือ ภาษาสันสกฤตและภาษาเขมร ในสมัยพระนคร พบราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤตและภาษาเขมรเช่นเดียวกัน และยังพบข้อมูลที่ไม่ทราบที่มาอีกด้วย ในภาษาเขมรสมัยกลาง พบราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤตและภาษาเขมรเช่นเดียวกับสมัยก่อนพระนครและพระนคร แต่พบที่มาของราชาศัพท์เพิ่มเติมขึ้น คือ ภาษาบาลี ซึ่งไม่ปรากฏในสมัยก่อนหน้า กระทั่งสมัยปัจจุบัน พบที่มาของราชาศัพท์ค่อนข้างหลากหลาย นอกจากภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร และภาษาบาลีที่พบเช่นเดียวกับสมัยกลางแล้ว ยังพบที่มาเพิ่มเติม ได้แก่ ภาษาไทย และภาษาอื่น (ภาษามอญ) รวมทั้งยังพบข้อมูลที่ไม่ทราบที่มาอีกด้วย

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาลักษณะการประกอบกันของราชาศัพท์ พบว่า ราชาศัพท์หลายข้อมูลประกอบกันขึ้นจากภาษามากกว่า ๑ ภาษา อาจสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒ การประกอบกันของที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมร

สมัย \ ภาษา	ส./ปส.+ข.	ปส.+ท.	ข.+ท.	ปส.+ข.+ท.
ก่อนพระนคร	-	-	-	-
พระนคร	✓	-	-	-
กลาง	✓	-	-	-
ปัจจุบัน	✓	✓	✓	✓

หมายเหตุ ส. = ภาษาสันสกฤต ปส. = ภาษาบาลีสันสกฤต
 ข. = ภาษาเขมร ท. = ภาษาไทย

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร ยังไม่พบราชาศัพท์ที่มาจากสองภาษาประกอบกัน ในขณะที่ภาษาเขมรสมัยพระนคร พบราชาศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤตและ

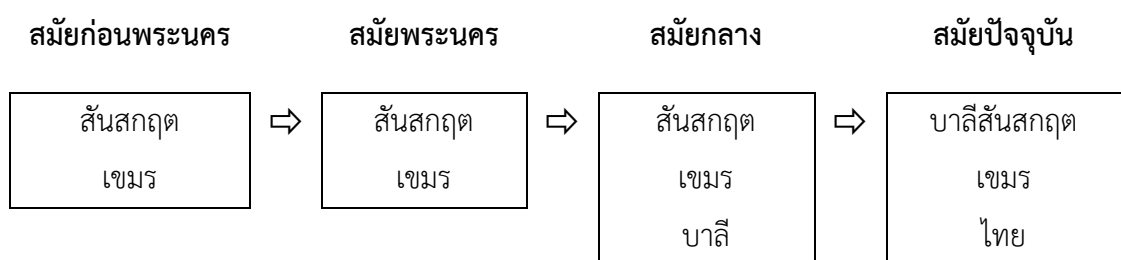
ภาษาเขมรประกอบกันแล้ว ส่วนในภาษาเขมรสมัยกลาง พบราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ประกอบกับภาษาเขมร เนื่องจากปรากฏข้อมูลทั้งภาษาสันสกฤตและภาษาบาลี บางข้อมูลมีรูปศัพท์ ตรงกันทั้งสองภาษา ไม่สามารถระบุได้ว่ามาจากภาษาใด จึงนับรวมเป็นภาษาบาลีและสันสกฤต เช่นเดียวกับราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ก็พบข้อมูลที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับ ภาษาเขมร นอกจากนี้ ยังพบการประกอบราชาศัพท์ที่หลากหลายมากกว่าสมัยอื่น ๆ ได้แก่ ภาษา บาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาไทย ภาษาเขมรประกอบกับภาษาไทย และภาษาบาลีสันสกฤต เขมร และไทยประกอบกัน

ผลการศึกษาที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมรตั้งแต่สมัยก่อนพระนครถึงปัจจุบัน ทำให้เห็น พัฒนาการของที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมร ดังนี้

๑. ที่มาหลักของราชาศัพท์ในภาษาเขมร ราชาศัพท์ในภาษาเขมรมีที่มาจาก ๓ ภาษาสำคัญ ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร และ ภาษาไทย อย่างไรก็ตาม ภาษาที่ปรากฏใช้เป็นราชาศัพท์ มากที่สุดในทุกสมัยคือ ภาษาบาลีสันสกฤต

๒. พัฒนาการของที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมร ในแต่ละสมัยมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในสมัยก่อนพระนครและพระนคร มีที่มาหลักจากภาษาสันสกฤตและภาษาเขมรเท่านั้น ยัง ไม่พบภาษาบาลีและภาษาไทย กระทั่งในสมัยกลางจึงปรากฏการใช้ภาษาบาลีเป็นราชาศัพท์ ต่อมาใน สมัยปัจจุบัน จึงเริ่มปรากฏการใช้ภาษาไทยเป็นราชาศัพท์ นอกจากนี้จะปรากฏข้อมูลราชาศัพท์ที่มาจาก ภาษาไทยเพียงภาษาเดียวแล้ว ยังพบข้อมูลราชาศัพท์ที่เกิดจากการนำภาษาอื่น ๆ ประกอบกับ ภาษาไทยด้วย ดังอาจสรุปพัฒนาการด้านที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมร ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๑ พัฒนาการด้านที่มาของราชาศัพท์ในภาษาเขมร

๕.๑.๑.๒ พัฒนาการด้านการสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมร

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรแต่ละสมัยมีวิธีการสร้างราชาศัพท์ที่เหมือนและ แตกต่างกัน ในที่นี้จะกล่าวถึงพัฒนาการของนามราชาศัพท์และกริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมรแต่ละ สมัย ดังนี้

ก. พัฒนาการด้านการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมร

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรแต่ละสมัยมีวิธีการสร้างนามราชาศัพท์ ตั้งแต่ ๒-๔ วิธี ได้แก่ ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ใช้หน่วยเติมหน้า ใช้คำภาษาเขมร และใช้การประกอบกับราชาศัพท์ และอาจมีรายละเอียดที่แตกต่างในแต่ละสมัย ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๓ พัฒนาการการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมร

การสร้างนามราชาศัพท์	สมัย			
	ก่อนพระนคร	พระนคร	กลาง	ปัจจุบัน
๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	✓	✓	✓	✓
ภาษาสันสกฤต/บาลีสันสกฤต	*	*	*	*
ภาษาไทย	-	-	-	*
๒. ใช้หน่วยเติมหน้า	✓	✓	✓	✓
ใช้หน่วยเติมหน้า วระ-/พระ-	*	*	*	*
ใช้หน่วยเติมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ	-	-	*	*
ใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย	-	-	*	*
๓. ใช้คำภาษาเขมร	-	✓	-	✓
ใช้คำแผลง	-	*	-	*
ใช้คำที่ไม่ใช่คำแผลง	-	-	-	*
๔. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	-	✓	-	✓

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า การสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมร มีวิธีการสร้างหลัก ๔ วิธี ได้แก่ ๑) ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ อาจเป็นคำภาษาบาลีสันสกฤต หรือไทย ๒) การใช้หน่วยเติมหน้า อาจเป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “วระ-/พระ-” การใช้หน่วยเติมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ หรือการใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย ๓) ใช้คำภาษาเขมร อาจเป็นการใช้คำแผลงหรือคำที่ไม่ใช่คำแผลง และ ๔) ใช้การประกอบกับราชาศัพท์

ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร ปรากฏเพียง ๒ วิธี คือ ยืมคำจากภาษาสันสกฤต และ ใช้หน่วยเติมหน้า “วระ-” ต่อมาในสมัยพระนคร จึงปรากฏการสร้างเพิ่มขึ้นอีก ๒ วิธี คือ ใช้คำแผลง ภาษาเขมร และใช้การประกอบกับราชาศัพท์ ในสมัยกลาง ไม่ปรากฏวิธีการสร้าง ๒ วิธีที่เพิ่มขึ้นในสมัยพระนคร แต่ปรากฏการใช้หน่วยเติมหน้าที่ซับซ้อนขึ้น เพราะปรากฏการใช้หน่วยเติมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ และการใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย นอกจากนี้การยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ก็แตกต่างกับสมัยก่อนพระนครและพระนคร เนื่องจากมีการยืมคำจากทั้งภาษาสันสกฤตและบาลี กระทั่งในสมัย

ปัจจุบัน จึงปรากฏการสร้างทั้ง ๔ วิธี เช่นเดียวกับภาษาเขมรสมัยพระนคร แต่มีความหลากหลายและซับซ้อนกว่า เพราะมีการยืมคำจากทั้งภาษาบาลีสันสกฤตและไทย มีการใช้หน่วยเติมหน้า “พระ-” หน่วยเติมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ และหน่วยเติมหน้าหลายหน่วย และมีการใช้คำแผลงและคำที่ไม่แผลงเป็นราชาศัพท์ จึงแสดงให้เห็นว่า การสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครและพระนคร ยังไม่หลากหลายและไม่มีความซับซ้อน ต่อมาในสมัยกลางจึงเริ่มซับซ้อนขึ้น กระทั่งการสร้างนามราชาศัพท์ในสมัยปัจจุบัน มีทั้งความหลากหลายและซับซ้อนมากที่สุด

อาจสรุปพัฒนาการการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมร ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๒ สรุปพัฒนาการการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมร

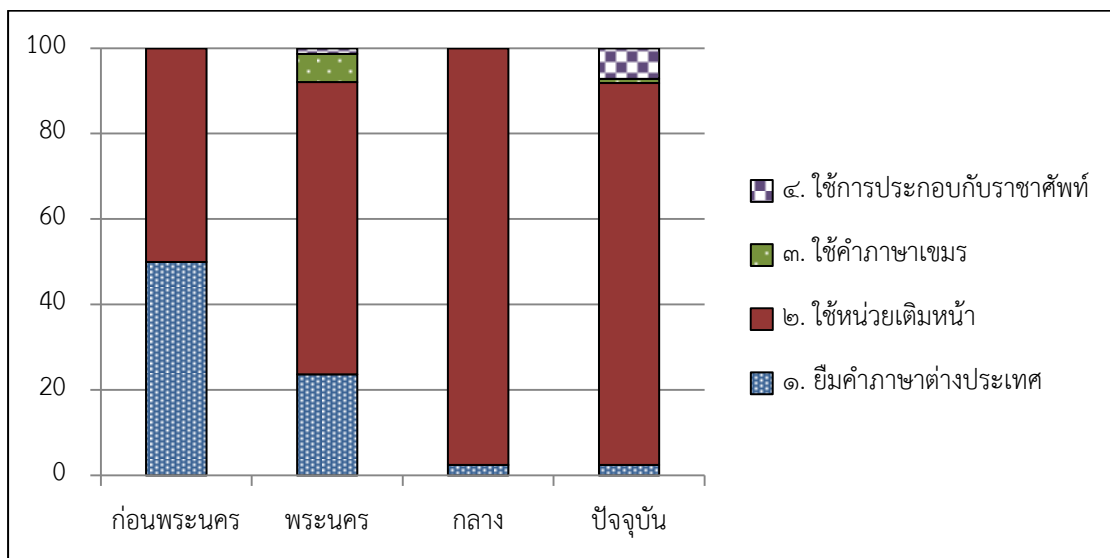
นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรแต่ละสมัย ยังพบว่า วิธีการสร้างทั้ง ๔ วิธีข้างต้น ปรากฏจำนวนข้อมูลแตกต่างกันด้วย บางวิธีปรากฏข้อมูลเป็นจำนวนมาก ในขณะที่บางวิธีอาจปรากฏข้อมูลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแต่ละสมัยจึงอาจแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงหรือแนวโน้มในการสร้างนามราชาศัพท์ที่แตกต่างกันในแต่ละสมัยได้อีกด้วย สามารถแสดงจำนวนข้อมูลการสร้างนามราชาศัพท์แต่ละวิธีในภาษาเขมรแต่ละสมัยได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔ จำนวนข้อมูลของการสร้างนามราชาศัพท์แต่ละวิธีในภาษาเขมร

สมัย การสร้างราชาศัพท์	ก่อนพระนคร		พระนคร		กลาง		ปัจจุบัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
๑. ยืมคำภาษาต่างประเทศ	๔	๕๐	๑๘	๒๓.๖๘	๑	๒.๕	๑๕	๒.๔๕
๒. ใช้หน่วยเต็มหน้า	๔	๕๐	๕๒	๖๘.๔๒	๓๙	๙๗.๕	๕๔๘	๘๙.๔๐
๓. ใช้คำภาษาเขมร	-	-	๕	๖.๕๘	-	-	๖	๐.๙๘
๔. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	-	-	๑	๑.๓๒	-	-	๔๔	๗.๑๘
รวม	๘		๗๖		๔๐		๖๑๓	

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า จำนวนข้อมูลของการสร้างนามราชาศัพท์แต่ละวิธีในสมัยต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน ดังเช่น ในสมัยก่อนพระนคร การยืมคำภาษาต่างประเทศและการใช้หน่วยเต็มหน้า ปรากฏจำนวนเท่ากัน ในขณะที่สมัยต่อ ๆ มา การใช้หน่วยเต็มหน้า ปรากฏเป็นจำนวนมากที่สุดในทุกสมัย เป็นต้น เพื่อให้เห็นความแตกต่างดังกล่าวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สามารถนำค่าร้อยละของวิธีการสร้างแต่ละวิธี แสดงเป็นแผนภูมิแท่งได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๓ จำนวนข้อมูลการสร้างนามราชาศัพท์แต่ละวิธีในภาษาเขมร

จากแผนภูมิข้างต้น จะเห็นได้ว่า การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยการยืมคำจากภาษาต่างประเทศและการใช้หน่วยเต็มหน้า ปรากฏในทุกสมัย แต่มีความแตกต่างกัน ในสมัยก่อน

พระนครทั้ง ๒ วิธี ปรากฏจำนวนข้อมูลเท่ากัน ในขณะที่สมัยต่อ ๆ มา การสร้างด้วยการใช้หน่วยเต็มหน้า ปรากฏจำนวนมากที่สุดในทุกสมัย ขณะเดียวกันการยืมคำภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นราชาศัพท์ เริ่มปรากฏจำนวนน้อยลง ๆ ในสมัยหลัง โดยเฉพาะในสมัยกลางและสมัยปัจจุบันตั้งเห็นได้จาก แผนภูมิข้างต้น นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างอื่น ๆ ได้แก่ การใช้คำภาษาเขมร และการใช้การประกอบกับราชาศัพท์ซึ่งปรากฏเฉพาะในสมัยพระนครและสมัยปัจจุบัน มีจำนวนแตกต่างกัน ในสมัยพระนคร มีการใช้คำภาษาเขมรเป็นจำนวนมากเป็นอันดับ ๓ ของวิธีการสร้างนามราชาศัพท์ทั้งหมด ในขณะที่มีการใช้การประกอบกับราชาศัพท์เพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ในสมัยปัจจุบัน กลับแตกต่างกัน เนื่องจากวิธีการสร้างด้วยการใช้การประกอบกับราชาศัพท์ปรากฏจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นอันดับ ๒ ของวิธีการสร้างทั้งหมด ในขณะที่การสร้างด้วยการใช้คำภาษาเขมร มีแนวโน้มจำนวนข้อมูลลดลง

อาจสรุปได้ว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ที่มีแนวโน้มการปรากฏมากที่สุดในทุกสมัยคือ การใช้หน่วยเต็มหน้า วิธีการสร้างด้วยการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ มีแนวโน้มการปรากฏลดน้อยลงอย่างมาก โดยเฉพาะสมัยกลางและสมัยปัจจุบัน เช่นเดียวกับวิธีการสร้างด้วยการใช้คำภาษาเขมร ขณะที่การสร้างด้วยการประกอบกับราชาศัพท์มีแนวโน้มจะเพิ่มจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะสมัยปัจจุบัน

ข. พัฒนาการด้านการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมร

การสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรมีทั้งสิ้น ๕ วิธี ได้แก่ ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ใช้หน่วยเต็มหน้า ใช้คำภาษาเขมร ใช้การประกอบกับราชาศัพท์ และใช้นามราชาศัพท์ ในแต่ละสมัยปรากฏวิธีการสร้างกริยาราชศัพท์และรายละเอียดที่แตกต่างกัน สามารถแสดงได้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๕ พัฒนาการด้านการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมร

สมัย		การสร้างนามราชาศัพท์			
		ก่อนพระนคร	พระนคร	กลาง	ปัจจุบัน
๑. ยืมคำภาษาต่างประเทศ		✓	✓	-	✓
	ภาษาสันสกฤต/บาลีสันสกฤต	*	*	-	*
	ภาษาไทย	-	-	-	*
๒. ใช้หน่วยเต็มหน้า		✓	✓	✓	✓
	ใช้หน่วยเต็มหน้า สดจ-/เสฏจ-	*	*	*	*
	ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรง-/ทรง-	-	-	*	*

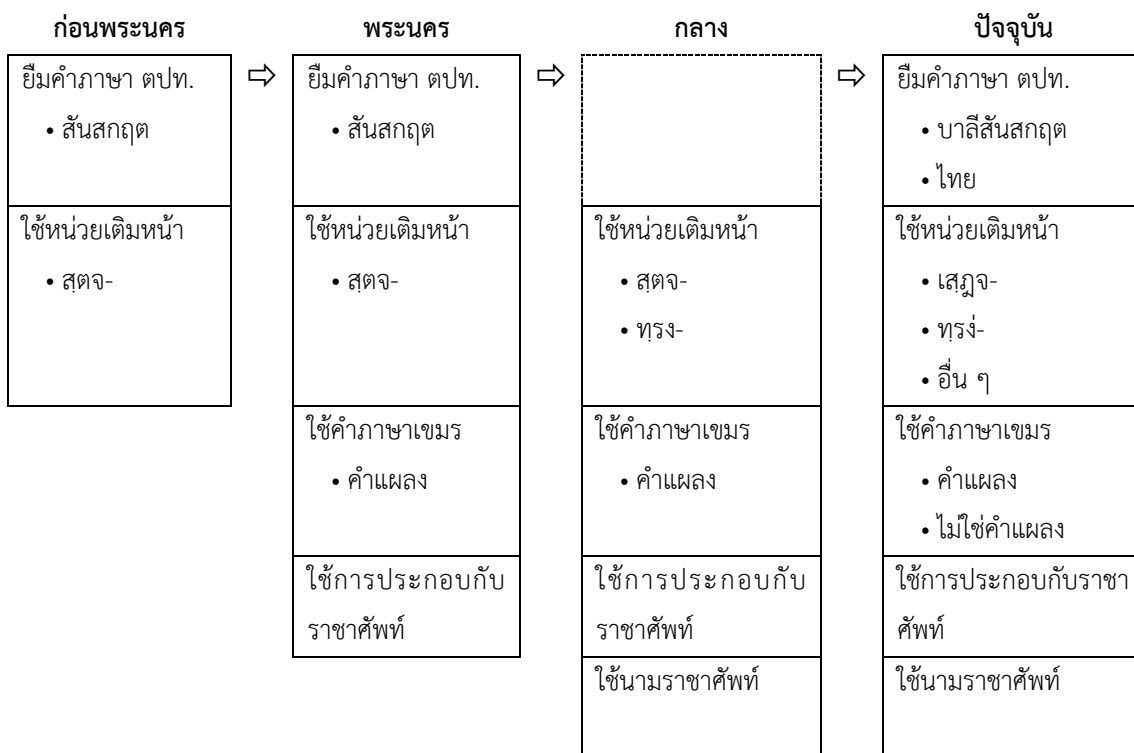
สมัย		ก่อนพระนคร	พระนคร	กลาง	ปัจจุบัน
	ใช้หน่วยเติมหน้าอื่น ๆ	-	-	-	*
๓.	ใช้คำภาษาเขมร	-	✓	✓	✓
	ใช้คำแผลง	-	*	*	*
	ใช้คำที่ไม่ใช่คำแผลง	-	-	-	*
๔.	ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	-	✓	✓	✓
๕.	ใช้นามราชาศัพท์	-	-	✓	✓

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า การสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมร พบ ๕ วิธีการหลัก ได้แก่ ๑) ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาไทย ๒) การใช้หน่วยเติมหน้า ได้แก่ หน่วยเติมหน้า “สุดจ-/เสฏจ-” หน่วยเติมหน้า “ทรง-/ทรง-” และหน่วยเติมหน้าอื่น ๆ (“เสฏจยาง-” และ “ยาง-”) ๓) ใช้คำภาษาเขมร ทั้งที่เป็นคำแผลงและไม่ใช่คำแผลง ๔) ใช้การประกอบกับราชาศัพท์ และ ๕) ใช้นามราชาศัพท์

ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร ปรากฏเพียง ๒ วิธีเท่านั้น คือ ยืมคำจากภาษาสันสกฤต และใช้หน่วยเติมหน้า “สุดจ-” ต่อมาในสมัยพระนคร จึงปรากฏการสร้างเพิ่มขึ้นอีก ๒ วิธี คือ ใช้คำแผลงภาษาเขมร และใช้การประกอบกับราชาศัพท์ ในสมัยกลางไม่พบวิธีการสร้างด้วยการยืมคำภาษาต่างประเทศ แต่พบวิธีการสร้างเพิ่มขึ้นอีกวิธีคือ ใช้นามราชาศัพท์เป็นกริยาราชศัพท์ ซึ่งไม่ปรากฏในสมัยก่อนหน้า และยังพบว่า มีการใช้หน่วยเติมหน้าเพิ่มขึ้นจากสมัยพระนคร เมื่อถึงสมัยปัจจุบัน พบวิธีการสร้างครบทั้ง ๕ วิธี และแต่ละวิธีมีความซับซ้อนมากขึ้น กล่าวคือ การยืมคำภาษาต่างประเทศ พบทั้งการยืมคำภาษาบาลีสันสกฤตเช่นเดียวกับสมัยก่อนหน้า แต่ยังพบการยืมคำภาษาไทยมาใช้เป็นกริยาราชศัพท์ด้วย ส่วนการใช้หน่วยเติมหน้า พบว่า ในสมัยปัจจุบัน มีการใช้หน่วยเติมหน้าที่หลากหลายกว่าในสมัยอดีต เพราะพบทั้งการใช้หน่วยเติมหน้า “เสฏจ-” และ “ทรง-” และยังพบหน่วยเติมหน้าอื่น ๆ อีกด้วย เช่นเดียวกับการใช้คำภาษาเขมร พบทั้งการใช้คำแผลงและคำที่ไม่ใช่คำแผลง จึงแสดงให้เห็นว่า การสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครและพระนคร ยังไม่หลากหลายและไม่มีความซับซ้อน ต่อมาในสมัยกลาง แม้จะไม่พบวิธีการสร้างแบบที่ปรากฏในสมัยก่อนพระนครและพระนคร แต่ก็แสดงให้เห็นว่าเริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้น กระทั่งในสมัยปัจจุบัน ที่แสดงให้เห็นทั้งความหลากหลายและซับซ้อนมากที่สุด

การสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมร อาจสรุปให้เห็นพัฒนาการ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๔ สรุปพัฒนาการการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมร

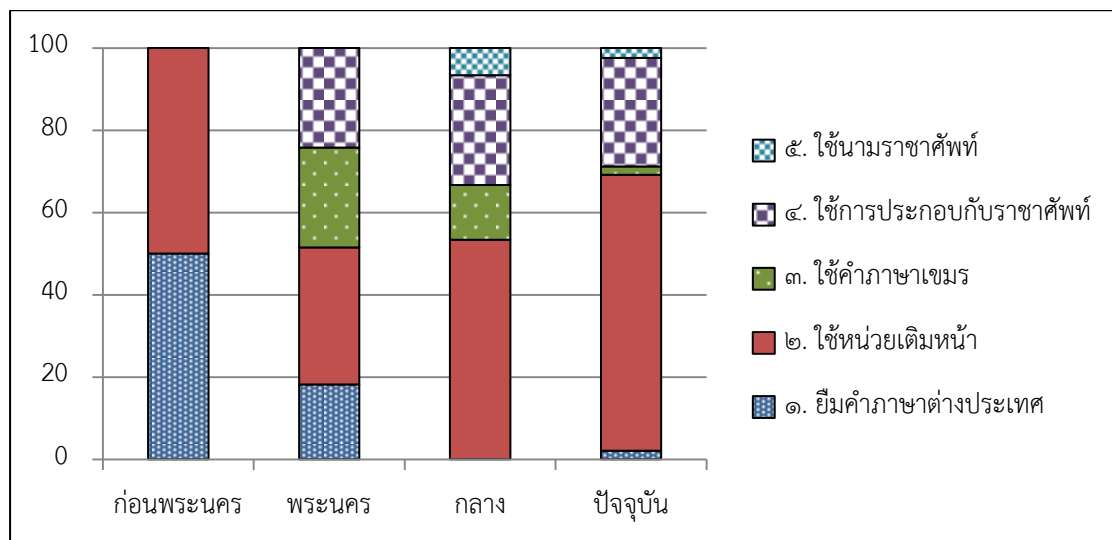
นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรแต่ละสมัย ยังพบว่า วิธีการสร้างทั้ง ๕ วิธีข้างต้น ปรากฏจำนวนข้อมูลในแต่ละวิธีแตกต่างกัน สามารถแสดงจำนวนข้อมูลการสร้างกริยาราชศัพท์แต่ละวิธีในภาษาเขมรแต่ละสมัยให้เห็นอย่างชัดเจนได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๖ จำนวนข้อมูลของการสร้างกริยาราชศัพท์แต่ละวิธีในภาษาเขมร

สมัย การสร้างราชศัพท์	ก่อนพระนคร		พระนคร		กลาง		ปัจจุบัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
๑. ยืมคำภาษาต่างประเทศ	๑	๕๐	๖	๑๘.๑๘	-	-	๕	๒.๐๖
๒. ใช้หน่วยเติมหน้า	๑	๕๐	๑๑	๓๓.๓๓	๘	๕๓.๓๓	๑๖๓	๖๗.๐๘
๓. ใช้คำภาษาเขมร	-	-	๘	๒๔.๒๔	๒	๑๓.๓๓	๕	๒.๐๖
๔. ใช้การประกอบกับราชศัพท์	-	-	๘	๒๔.๒๔	๔	๒๖.๖๗	๖๔	๒๖.๓๔
๕. ใช้นามราชศัพท์	-	-	-	-	๑	๖.๖๗	๖	๒.๔๗
รวม		๒		๓๓		๑๕		๒๔๓

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างกริยาราชศัพท์แต่ละวิธี ปรากฏจำนวนที่แตกต่างกัน ในสมัยก่อนพระนคร การยืมคำภาษาต่างประเทศและการใช้หน่วยเต็มหน้า ปรากฏวิธีการละ ๑ ข้อมูลเท่านั้น ในสมัยพระนครปรากฏการใช้หน่วยเต็มหน้ามากที่สุด ขณะที่การใช้คำภาษาเขมรและการประกอบกับราชศัพท์ปรากฏจำนวนที่เท่ากัน ส่วนในสมัยกลาง ปรากฏการใช้หน่วยเต็มหน้ามากที่สุด เช่นเดียวกับสมัยปัจจุบันที่ปรากฏมากที่สุดถึงร้อยละ ๖๗.๐๘ ส่วนวิธีการรองลงมาคือ การประกอบกับราชศัพท์ เพื่อให้เห็นความแตกต่างดังกล่าวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สามารถนำค่าร้อยละของวิธีการสร้างแต่ละวิธี แสดงเป็นแผนภูมิแท่งได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๕ จำนวนข้อมูลการสร้างกริยาราชศัพท์แต่ละวิธีในภาษาเขมร

จากแผนภูมิแท่งข้างต้น จะเห็นได้ว่า การสร้างกริยาราชศัพท์ที่ปรากฏจำนวนมากที่สุดในทุกสมัยคือ การใช้หน่วยเต็มหน้า และมีแนวโน้มการปรากฏเพิ่มสูงขึ้นในทุกสมัย โดยเฉพาะในสมัยปัจจุบันที่ปรากฏมากถึงร้อยละ ๖๗.๐๘ ในทางตรงกันข้าม การสร้างด้วยการยืมคำภาษาต่างประเทศ ปรากฏจำนวนลดลงในทุกสมัย ในสมัยก่อนพระนครปรากฏจำนวนเท่ากับการใช้หน่วยเต็มหน้า คือ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียว ในสมัยพระนครวิธีการดังกล่าว ปรากฏใช้น้อยลง กระทั่งในสมัยกลางไม่พบวิธีการสร้างในลักษณะนี้ แต่พบอีกครั้งในสมัยปัจจุบันซึ่งมีจำนวนเพียง ๕ ข้อมูลเท่านั้น ส่วนการสร้างด้วยการใช้คำภาษาเขมรและการประกอบกับราชศัพท์ซึ่งปรากฏครั้งแรกในสมัยพระนคร พบจำนวนเท่ากันในสมัยนี้ แต่การใช้คำภาษาเขมรมีแนวโน้มการปรากฏลดลงและน้อยลงกว่าการประกอบกับราชศัพท์ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในสมัยหลัง ส่วนการใช้นามราชศัพท์ซึ่งปรากฏครั้งแรกในสมัยกลาง

แม้จะพบจำนวนข้อมูลเพิ่มขึ้นในสมัยปัจจุบัน แต่เมื่อพิจารณาสัดส่วนการปรากฏ พบว่า ปรากฏน้อยลงในสมัยปัจจุบัน

อาจสรุปได้ว่า วิธีการสร้างกริยาราชศัพท์ที่มีแนวโน้มการปรากฏมากที่สุดในทุกสมัยคือ การใช้หน่วยเติมหน้า วิธีการสร้างด้วยการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ มีแนวโน้มการปรากฏลดน้อยลง เช่นเดียวกับการใช้คำภาษาเขมรและการใช้นามราชศัพท์ ในขณะที่การใช้การประกอบกับราชศัพท์ ปรากฏจำนวนเพิ่มมากขึ้นในสมัยกลางและปัจจุบัน

จากการศึกษาพัฒนาการด้านการสร้างนามและกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรตั้งแต่สมัยก่อนพระนครถึงสมัยปัจจุบัน น่าสังเกตว่า ในสมัยก่อนพระนคร ปรากฏวิธีสร้างเพียง ๒ วิธีเท่านั้น คือ การใช้ยืมคำจากภาษาสันสกฤต และการใช้หน่วยเติมหน้า และพบในจำนวนที่เท่ากันด้วย การสร้างราชศัพท์ด้วยวิธีดังกล่าว อาจเป็นวิธีการสร้างที่ไม่ซับซ้อนและสามารถแสดงให้เห็นลักษณะภาษาที่แตกต่างกับภาษาสามัญได้อย่างชัดเจน

ต่อมาในสมัยพระนคร มีแนวโน้มการใช้หน่วยเติมหน้าเพิ่มมากขึ้น และปรากฏการสร้างราชศัพท์ด้วยวิธีอื่น ๆ เพิ่มเติม คือการใช้คำแผลงภาษาเขมร และการประกอบกับราชศัพท์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีการใช้ราชศัพท์ในวงความหมายที่กว้างขึ้น โดยเฉพาะกริยาที่พบว่าบางวงความหมายอาจเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวัน เช่น นอน พุด ไป หรือเป็นกริยาอาการของสามัญชนที่กระทำต่อกษัตริย์ การนำศัพท์สันสกฤตมาใช้เป็นราชศัพท์โดยตรงจึงไม่น่าจะเหมาะกับบริบท โดยเฉพาะการใช้เป็นกริยาอาการของสามัญชน อีกทั้งในสมัยก่อนพระนครก็มีวิธีการนำคำแผลงมาประกอบกันใช้เป็นราชศัพท์ ด้วยเหตุนี้จึงมีการสร้างด้วยการใช้คำแผลงภาษาเขมร ซึ่งเป็นการใช้หน่วยคำเติมประกอบเข้ากับหน่วยฐาน และมักเป็นความหมายเชิงเปรียบหรือเป็นการอธิบายความหมาย เช่น *มุท* ‘นอน’ มาจากคำว่า **ท* ‘เกาะ, พัก, นั่ง’ + อุปสรรค *ป-* หมายถึง ทำให้พัก หรือทำให้หนึ่ง *ปงค* ‘ทำความเคารพ’ มาจากคำว่า *มุค* ‘ทำให้ร่วมกัน, รวมกัน’ + อาคม - หมายถึง ทำให้ร่วมกัน, ประสานมือทำความเคารพ เป็นต้น ส่วนการสร้างด้วยการประกอบกับราชศัพท์ ก็เป็นการใช้ราชศัพท์ร่วมกับคำสามัญ จึงทำให้คำหรือข้อความดังกล่าวกลายเป็นราชศัพท์ได้

อย่างไรก็ตาม แม้จะพบวิธีการสร้างราชศัพท์ที่หลากหลายขึ้นในสมัยพระนคร แต่วิธีการที่ปรากฏมากที่สุดก็ยังคงเป็นการใช้หน่วยเติมหน้า

ในสมัยกลาง ยังคงพบการสร้างราชศัพท์ด้วยการใช้หน่วยเติมหน้ามากที่สุด และมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เพราะปรากฏหน่วยเติมหน้ามากขึ้นทั้งนามและกริยาราชศัพท์ โดยเฉพาะนามราชศัพท์ที่ปรากฏหน่วยเติมหน้าซ้อน ลักษณะดังกล่าวยังไม่ปรากฏในสมัยก่อนหน้า ขณะเดียวกันวิธีการสร้างนามราชศัพท์ที่เคยปรากฏมากคือ การใช้ยืมคำจากภาษาต่างประเทศกลับพบน้อยลงใน

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ปรากฏราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตประกอบกับภาษาไทยหรือภาษาเขมร และภาษาเขมรประกอบกับภาษาไทยแล้ว แต่ยังไม่ปรากฏข้อมูลที่ประกอบกันทั้ง ๓ ภาษา กระทั่งสมัยอยุธยาและธนบุรีเป็นต้นมา จึงปรากฏข้อมูลราชาศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต เขมร และไทยประกอบกัน และปรากฏข้อมูลที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาไทย หรือภาษาเขมร ประกอบกับภาษาอื่น ๆ ลักษณะดังกล่าว ปรากฏมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาที่มาของราชาศัพท์และการประกอบกันของที่มาของราชาศัพท์ข้างต้น ทำให้เห็นพัฒนาการของที่มาของราชาศัพท์ในภาษาไทย ดังนี้

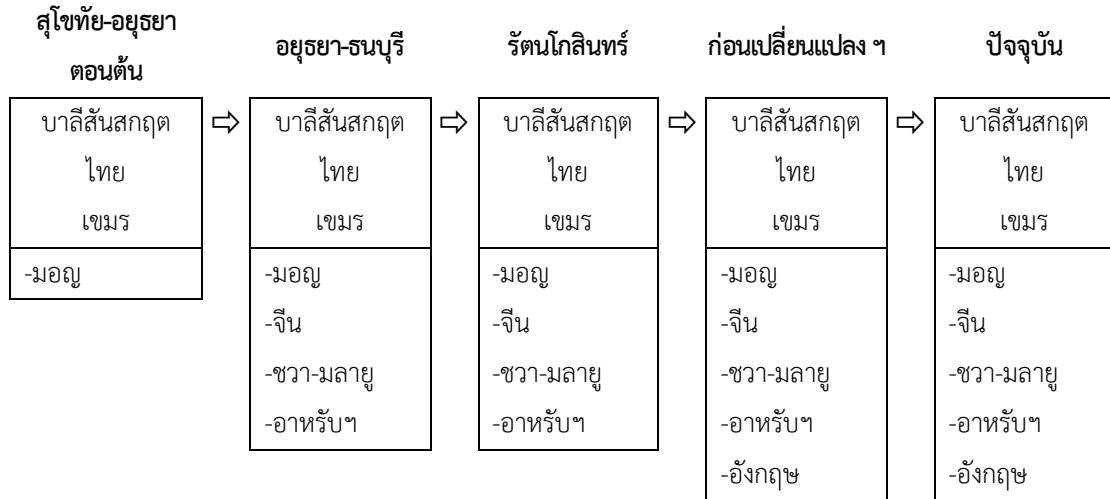
๑. ที่มาหลักของราชาศัพท์ในภาษาไทย ราชาศัพท์ในภาษาไทยมีที่มาจาก ๓ ภาษาสำคัญ ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาไทย และ ภาษาเขมร ทั้งนี้ภาษาที่ปรากฏใช้เป็นราชาศัพท์มากที่สุดในทุกสมัยคือ ภาษาบาลีสันสกฤต รองลงมาคือภาษาไทย และภาษาเขมร ตามลำดับ

๒. พัฒนาการของที่มาของราชาศัพท์ในภาษาไทย ราชาศัพท์ในแต่ละสมัย มีที่มาจาก ๔ ภาษาเช่นเดียวกัน คือ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาไทย ภาษาเขมร และภาษาอื่น ๆ แต่ต่างกันใน ๒ ลักษณะ ได้แก่ ที่มาจากภาษาอื่น ๆ และลักษณะการประกอบกันของที่มาของราชาศัพท์ ในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ภาษาอื่นที่ใช้เป็นราชาศัพท์ ปรากฏเฉพาะภาษามอญ อีกทั้งไม่ปรากฏการประกอบกันของราชาศัพท์มากกว่า ๒ ภาษา ในสมัยต่อมาคือ สมัยอยุธยาและธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ ปรากฏการใช้ภาษาจีน ภาษาชวา-มลายู และภาษาอาหรับ-เปอร์เซียเป็นราชาศัพท์ และมีการประกอบราชาศัพท์มากกว่า ๒ ภาษา รวมทั้งมีการประกอบภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาไทย หรือภาษาเขมรกับภาษาอื่นด้วย ซึ่งลักษณะดังกล่าวปรากฏมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ส่วนในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองและสมัยปัจจุบัน ปรากฏที่มาของราชาศัพท์เพิ่มเติมขึ้น คือ ภาษาอังกฤษ

ลักษณะดังกล่าว จึงอาจแสดงให้เห็นว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น มีที่มาของราชาศัพท์ไม่หลากหลายนัก กระทั่งในสมัยต่อ ๆ มาจึงปรากฏที่มาของราชาศัพท์หลากหลายขึ้นในแต่ละสมัย

อาจสรุปพัฒนาการด้านที่มาของราชาศัพท์ในภาษาไทย ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๖ พัฒนาการด้านที่มาของราชาศัพท์ในภาษาไทย

๕.๑.๒.๒ พัฒนาการด้านการสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทย

ราชาศัพท์ในภาษาไทยแต่ละสมัยมีวิธีการสร้างราชาศัพท์ที่เหมือนและแตกต่างกัน ในที่นี้จะกล่าวถึงพัฒนาการของนามราชาศัพท์และกริยาราชศัพท์ในภาษาไทยแต่ละสมัย ดังนี้

ก. พัฒนาการด้านการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทย

ราชาศัพท์ในภาษาไทยแต่ละสมัยมีวิธีการสร้างนามราชาศัพท์ตั้งแต่ ๓-๕ วิธี ได้แก่ ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ใช้หน่วยเติม ใช้คำภาษาไทย ใช้การประกอบกับราชาศัพท์ และใช้การตัดหน่วยเติมหน้า ในแต่ละสมัยมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๙ พัฒนาการการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทย

สมัย		สุโขทัย-อยุธยา ตอนต้น	อยุธยา-ธนบุรี	รัตนโกสินทร์	ก่อน เปลี่ยนแปลงฯ	ปัจจุบัน
		การสร้างราชาศัพท์				
๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ		✓	✓	✓	✓	✓
	ภาษาบาลีสันสกฤต	*	*	*	*	*
	ภาษาเขมร	-	*	*	*	*

การสร้าราชาศัพท		สมัย		รัตนโกสินทร์	ก่อนเปลี่ยนแปลง	ปัจจุบัน
		สุโขทัย-อยุธยา	ตอนต้น			
๒. ใช้หน่วยเดิม		✓		✓	✓	✓
	๒.๑ ใช้หน่วยเดิมนหน้า	*		*	*	*
	ใช้หน่วยเดิมนหน้า พระ-	◆		◆	◆	◆
	ใช้หน่วยเดิมนหน้าเดีวอื่น ๆ	◆		◆	◆	◆
	ใช้หน่วยเดิมนหน้าหลายหน่วย	◆		◆	◆	◆
	๒.๒ ใช้หน่วยเดิมนท้าย	*		*	*	*
๓. ใช้คำภาษาไทย		✓		-	✓	✓
๔. ใช้การประกอบกับราชาศัพท		-		✓	✓	✓
๕. ใช้การตัดหน่วยเดิมนหน้า		-		-	-	✓

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่ การสร้านามราชาศัพทในภาษาไทย มีวิธีการสร้า ๕ วิธี ได้แก่ ๑) ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ อาจเป็นการยืมจากภาษาบาลีสันสกฤตหรือภาษาเขมร ๒) ใช้หน่วยเดิม มีทั้งหน่วยเดิมนหน้าและหน่วยเดิมนท้าย หน่วยเดิมนหน้าอาจเป็นหน่วยเดิมนหน้า “พระ-” หน่วยเดิมนหน้าเดีวอื่น ๆ หรือหน่วยเดิมนหน้าหลายหน่วย ๓) ใช้คำภาษาไทย ๔) ใช้การประกอบกับราชาศัพท และ ๕) ใช้การตัดหน่วยเดิมนหน้า

การสร้านามราชาศัพทที่ปรากฏในทุกสมัยคือ การยืมคำจากภาษาต่างประเทศ และการใช้หน่วยเดิมนหน้า ส่วนการสร้าที่ปรากฏในสมัยคือ การใช้คำภาษาไทย ไม่ปรากฏในสมัยอยุธยาและธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ ในขณะที่การประกอบกับราชาศัพท ไม่ปรากฏในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ส่วนการตัดหน่วยเดิมนหน้า ปรากฏเฉพาะในสมัยปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาการสร้านามราชาศัพทแต่ละสมัย จะเห็นว่า ในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ปรากฏวิธีการสร้านามราชาศัพทที่ไม่หลากหลายนัก การสร้าด้วยการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ปรากฏเฉพาะภาษาบาลีสันสกฤต แต่การใช้หน่วยเดิมนก่อนข้างซับซ้อนตั้งแตสมัยนี้แล้ว เพราะปรากฏทั้งการใช้หน่วยเดิมนหน้าและหน่วยเดิมนท้าย หน่วยเดิมนหน้าปรากฏทั้งการใช้หน่วยเดิมนหน้า “พระ-” หน่วยเดิมนหน้าเดีวอื่น ๆ เช่น “ราช-” “สมเด็จพระ-” และหน่วยเดิมนหน้าหลายหน่วย เช่น “พระราช-” “สมเด็จพระ-” “สมเด็จพระมหา-” “สมเด็จพระราช-” เป็นต้น ส่วนหน่วยเดิมนท้ายปรากฏแล้วในสมัยนี้ ได้แก่คำว่า “-พระยา” และ “-เจ้า” นอกจากนี้ยังพบการใช้คำภาษาไทยเป็นราชาศัพทด้วย

ในสมัยอยุธยาและธนบุรี พบการสร้านามราชาศัพทเช่นเดียวกับสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น คือ ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ใช้หน่วยเดิม แต่ไม่ปรากฏการสร้าด้วยการใช้คำภาษาไทย ส่วน

การสร้างด้วยการยืมคำภาษาต่างประเทศ นอกจากข้อมูลที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตแล้ว ยังพบข้อมูลที่มาจากภาษาเขมรด้วย การสร้างด้วยการใช้หน่วยเติม ปรากฏทั้งหน่วยเติมหน้าและหน่วยเติมท้าย หน่วยเติมหน้ามีความซับซ้อนแล้วเช่นเดียวกับสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ส่วนวิธีการสร้างที่เพิ่งปรากฏในสมัยนี้คือ การประกอบกับราชาศัพท์

ในสมัยรัตนโกสินทร์ พบวิธีการสร้างนามราชาศัพท์เช่นเดียวกับสมัยอยุธยาและธนบุรี คือ ยืมคำภาษาต่างประเทศ ใช้หน่วยเติม และใช้การประกอบกับราชาศัพท์ อีกทั้งยังพบวิธีการย่อย ๆ เช่นเดียวกันอีกด้วย

ต่อมาในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองพบวิธีการสร้างนามราชาศัพท์เช่นเดียวกับสมัยอยุธยาและธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ แต่ปรากฏวิธีการสร้างด้วยการใช้คำภาษาไทยเช่นเดียวกับที่พบในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

ในสมัยปัจจุบัน พบวิธีการสร้าง ๔ วิธีเช่นเดียวกับสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่วิธีการสร้างที่ปรากฏครั้งแรกในสมัยนี้คือ การตัดหน่วยเติมหน้า

จะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทย ส่วนใหญ่มีลักษณะตรงกันค่อนข้างมาก มีเพียงบางสมัยเท่านั้นที่มีลักษณะแตกต่างออกไป เช่น สมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่พบความหลากหลายไม่มากนัก ในขณะที่สมัยต่อ ๆ มามีลักษณะเป็นการสืบทอดจากสมัยเดิม และปรากฏวิธีการสร้างที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อยในสมัยหลัง โดยเฉพาะในสมัยปัจจุบันที่มีวิธีการสร้างหลากหลายที่สุด

อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยแต่ละสมัยไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก แต่เมื่อพิจารณารายละเอียด โดยเฉพาะการสร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า ในแต่ละสมัยมีการใช้หน่วยเติมหน้าที่เหมือนและต่างกัน ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๐ หน่วยเติมหน้าของนามราชาศัพท์ในภาษาไทย

หน่วยเติมหน้า		สมัย		รัตนโกสินทร์	ก่อนเปลี่ยนแปลง	ปัจจุบัน
		สุโขทัย-อยุธยาตอนต้น	อยุธยา-ธนบุรี			
หน่วยเติมหน้าเดียว		✓	✓	✓	✓	✓
	หน่วยเติมหน้า พระ-	*	*	*	*	*
	หน่วยเติมหน้า ราช-	*	*	*	*	*
	หน่วยเติมหน้า สมเด็จ-	*	*	*	*	*
	หน่วยเติมหน้า มหา-	-	*	-	-	-
	หน่วยเติมหน้า เจ้า-	-	-	*	-	-

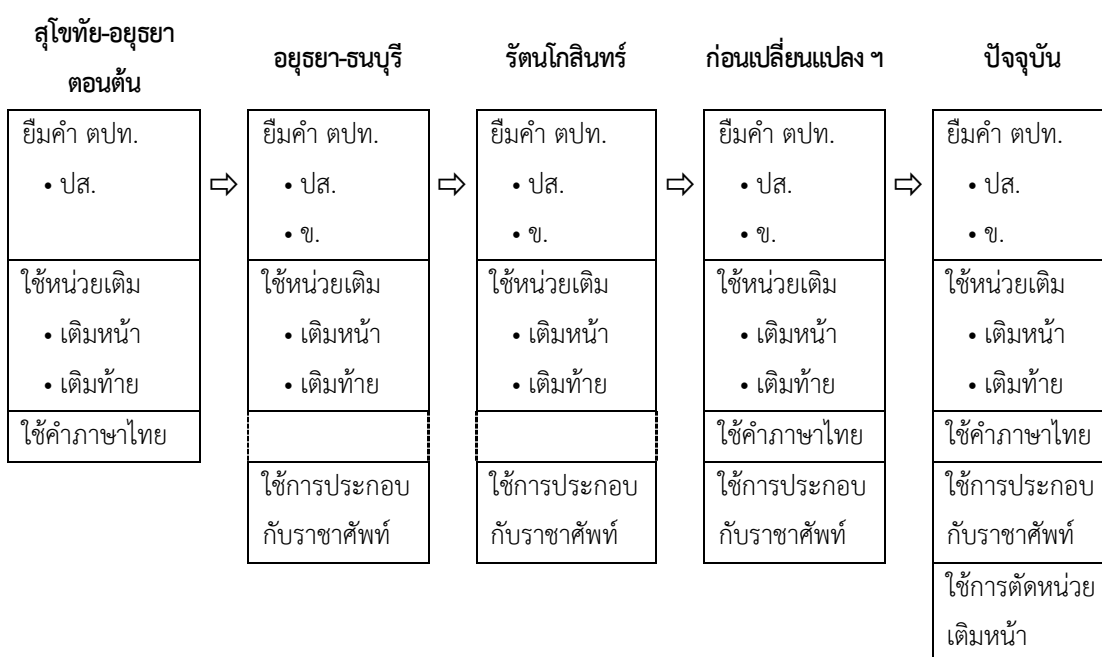
หน่วยเดิมน้ำ		สมัย		ริตติกโกลิณทร์	ก่อน เปลี่ยนแปลง	ปัจจุบัน
		สุโขทัย-อยุธยา ตอนต้น	อยุธยา-ธนบุรี			
	หน่วยเดิมน้ำ พระยา-	-	-	*	-	-
	หน่วยเดิมน้ำ บรม-	-	-	-	*	-
หน่วยเดิมน้ำ ๒ หน่วย		✓	✓	✓	✓	✓
	หน่วยเดิมน้ำ พระราช-	*	*	*	*	*
	หน่วยเดิมน้ำ พระมหา-	*	*	*	*	*
	หน่วยเดิมน้ำ พระบรม-	-	*	*	*	*
	หน่วยเดิมน้ำ พระแสง-	-	*	*	*	*
	หน่วยเดิมน้ำ ศรีราช-/ศิริราช-	*	-	*	*	-
	หน่วยเดิมน้ำ พระเจ้า-	-	*	*	*	-
	หน่วยเดิมน้ำ พระบวร-	-	-	*	*	*
	หน่วยเดิมน้ำ สมเด็จพระ-	*	-	-	-	-
	หน่วยเดิมน้ำ พระที่นั่ง-	-	-	*	-	-
	หน่วยเดิมน้ำ บรมราช-	-	-	-	*	-
	หน่วยเดิมน้ำ พระอัคร-	-	-	-	-	*
	หน่วยเดิมน้ำ พระวร-	-	-	-	-	*
	หน่วยเดิมน้ำ สมเด็จพระ-	-	-	-	-	*
หน่วยเดิมน้ำ ๓ หน่วย		✓	-	-	✓	✓
	หน่วยเดิมน้ำ พระบรมราช-	-	-	-	*	*
	หน่วยเดิมน้ำ สมเด็จพระราช-	*	-	-	-	-
	หน่วยเดิมน้ำ สมเด็จพระมหา-	*	-	-	-	-
	หน่วยเดิมน้ำ พระศรีราช-	*	-	-	-	-
	หน่วยเดิมน้ำ พระบรมมหา-	-	-	-	*	-
	หน่วยเดิมน้ำ พระมหาบวร-	-	-	-	*	-
	หน่วยเดิมน้ำ พระบวรราช-	-	-	-	-	*
	หน่วยเดิมน้ำ พระอัครราช-	-	-	-	-	*
	หน่วยเดิมน้ำ พระวรราช-	-	-	-	-	*
หน่วยเดิมน้ำ ๔ หน่วย		-	-	-	-	✓
	หน่วยเดิมน้ำ สมเด็จพระบรม ราช-	-	-	-	-	*
รวม		๑๐	๙	๑๓	๑๕	๑๖

จากตารางแสดงหน่วยเดิมนำของนามราชาศัพท์ในภาษาไทยข้างต้น จะเห็นว่า หน่วยเดิมนำที่ปรากฏในภาษาไทยมี ๔ ลักษณะ ได้แก่ หน่วยเดิมนำเดี่ยว หน่วยเดิมนำ ๒ หน่วย หน่วยเดิมนำ ๓ หน่วย และหน่วยเดิมนำ ๔ หน่วย ในทุกสมัยปรากฏหน่วยเดิมนำเดี่ยวและหน่วยเดิมนำ ๒ หน่วย ขณะที่หน่วยเดิมนำ ๓ หน่วย ไม่ปรากฏในสมัยอยุธยาและธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ ส่วนหน่วยเดิมนำ ๔ หน่วย ปรากฏเฉพาะสมัยปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาหน่วยเดิมนำแต่ละหน่วย พบว่า หน่วยเดิมนำเดี่ยวที่ปรากฏในทุกสมัยคือ “พระ” “ราช” และ “สมเด็จพระ” ในขณะที่หน่วยเดิมนำอื่น ๆ ปรากฏบางสมัยเท่านั้น ส่วนหน่วยเดิมนำสองหน่วย พบข้อมูลหลากหลายมากที่สุด จำนวน ๑๓ ข้อมูล หน่วยเดิมนำ ๒ หน่วยที่พบทุกสมัยคือ “พระราช-” และ “พระมหา-” ส่วนหน่วยเดิมนำที่ไม่พบเฉพาะสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น คือ “พระบรม-” และ “พระแสง-” นอกนั้นเป็นหน่วยเดิมนำที่พบ ๓ สมัย หรือพบเพียงสมัยเดียว หน่วยเดิมนำ ๓ หน่วย ไม่พบในสมัยอยุธยาและธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ อย่างไรก็ตาม น่าจะแสดงให้เห็นว่า การใช้หน่วยเดิมนำที่ซับซ้อน ปรากฏมาแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ส่วนหน่วยเดิมนำ ๔ หน่วยซึ่งมีความซับซ้อนที่สุด พบเฉพาะสมัยปัจจุบัน

หน่วยเดิมนำข้างต้น อาจแสดงให้เห็นว่า ความซับซ้อนของหน่วยเดิมนำในราชาศัพท์ภาษาไทยปรากฏมาแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น และปรากฏจำนวนเพิ่มมากขึ้นในสมัยหลัง ทั้งนี้ อาจสรุปพัฒนาการการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทย ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๗ สรุปพัฒนาการการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทย

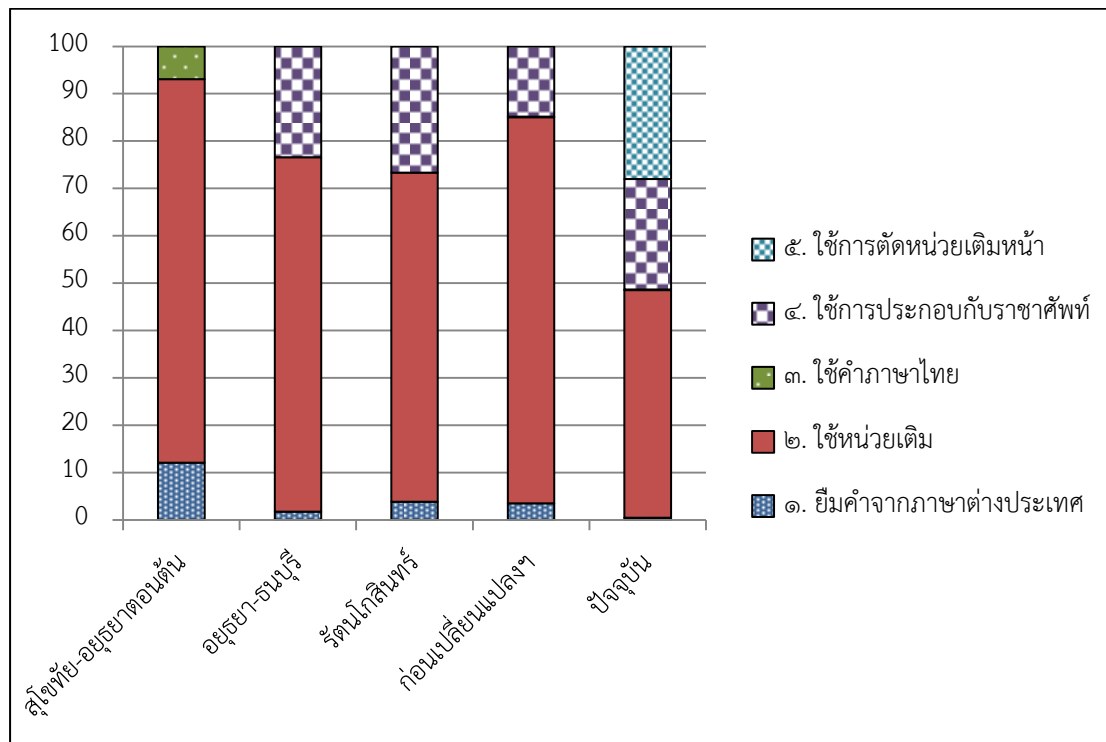
นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยแต่ละสมัย ยังพบว่า วิธีการสร้างทั้ง ๕ วิธีข้างต้น ปรากฏจำนวนข้อมูลในแต่ละวิธีแตกต่างกัน สามารถแสดงจำนวนข้อมูลการสร้างนามราชาศัพท์แต่ละวิธีในภาษาไทยแต่ละสมัยให้เห็นอย่างชัดเจนได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๑ จำนวนข้อมูลของการสร้างนามราชาศัพท์แต่ละวิธีในภาษาไทย

การสร้างราชาศัพท์	สมัย		สุโขทัย-อยุธยา		รัตนโกสินทร์		ก่อนเปลี่ยนแปลงฯ		ปัจจุบัน	
	ตอนต้น	ตอนต้น	อยุธยา-ธนบุรี	รัตนโกสินทร์	ก่อนเปลี่ยนแปลงฯ	ก่อนเปลี่ยนแปลงฯ	ก่อนเปลี่ยนแปลงฯ	ปัจจุบัน	ปัจจุบัน	
๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	๗	๑๒	๓	๑.๗	๘	๓.๘๑	๒๐	๓.๔๘	๓	๐.๔๑
๒. ใช้หน่วยเติม	๔๗	๘๑	๑๓๑	๗๔.๙	๑๔๖	๖๙.๕๒	๔๖๘	๘๑.๕๓	๓๕๒	๔๘.๐๙
๓. ใช้คำภาษาไทย	๔	๗	-	-	-	-	๑	๐.๑๗	๑	๐.๑๔
๔. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	-	-	๔๑	๒๓.๔	๕๖	๒๖.๖๗	๘๕	๑๔.๘๑	๑๗๑	๒๓.๓๖
๕. ใช้การตัดหน่วยเติมหน้า	-	-	-	-	-	-	-	-	๒๐๕	๒๘.๐๑
รวม	๕๘		๑๗๕		๒๑๐		๕๗๔		๗๓๒	

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ที่ปรากฏมากที่สุดทุกสมัยคือ การใช้หน่วยเติม ส่วนวิธีการสร้างอื่น ๆ ปรากฏแตกต่างกันในแต่ละสมัย ในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น พบการยืมคำจากภาษาต่างประเทศและการใช้คำภาษาไทยในจำนวนรองลงมา แต่ในสมัยต่อมา ปรากฏการประกอบกับราชาศัพท์มากเป็นอันดับรองลงมาในทุกสมัย ขณะที่การยืมคำจากภาษาต่างประเทศ และการใช้คำภาษาไทย พบข้อมูลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนี้การสร้างด้วยการตัดหน่วยเติมหน้าซึ่งปรากฏครั้งแรกในสมัยปัจจุบันกลับพบข้อมูลจำนวนมากเป็นอันดับสองรองจากการใช้หน่วยเติม เพื่อให้เห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจนขึ้น อาจนำคำร้อยละของวิธีการสร้างแต่ละวิธี แสดงเป็นแผนภูมิแท่งต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๘ จำนวนข้อมูลการสร้างนามราชาศัพท์แต่ละวิธีในภาษาไทย

จากแผนภูมิแท่งข้างต้น จะเห็นได้ว่า การสร้างนามราชาศัพท์ที่ปรากฏจำนวนมากที่สุดในทุกสมัยคือ การใช้หน่วยเติมหน้า และปรากฏจำนวนข้อมูลเกินกว่าร้อยละ ๖๐ ยกเว้นในสมัยปัจจุบันที่ปรากฏเพียงร้อยละ ๔๘.๐๙ อย่างไรก็ตาม วิธีการดังกล่าว มีแนวโน้มการปรากฏลดลงในสมัยต่อ ๆ มา ยกเว้นในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองที่พบมากขึ้น เช่นเดียวกับการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ที่ปรากฏเป็นอันดับสองในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ในสมัยต่อ ๆ มาปรากฏน้อยลง โดยเฉพาะในสมัยปัจจุบันที่ปรากฏเพียง ๓ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๐.๔๑ เท่านั้น ส่วนวิธีการสร้างด้วยการใช้คำภาษาไทยที่ปรากฏในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ไม่ปรากฏในสมัยอยุธยาและธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ แต่แม้จะปรากฏอีกในสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยปัจจุบัน แต่ก็ปรากฏเพียงข้อมูลเดียวเท่านั้น แตกต่างกับการสร้างด้วยการประกอบกับราชาศัพท์ซึ่งพบครั้งแรกในสมัยอยุธยาและธนบุรี ปรากฏมากเป็นอันดับรองลงมาในแต่ละสมัย และมีแนวโน้มการปรากฏไม่แตกต่างกันมากนัก ยกเว้นในสมัยปัจจุบัน ปรากฏข้อมูลการสร้างด้วยการตัดหน่วยเติมหน้ามากเป็นอันดับสอง และปรากฏมากกว่าการประกอบกับราชาศัพท์

อาจสรุปได้ว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ที่มีแนวโน้มการปรากฏมากที่สุดในทุกสมัยคือ การใช้หน่วยเติมหน้า แต่ปรากฏแนวโน้มลดลงในสมัยต่อ ๆ มา วิธีการสร้างด้วยการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ มีแนวโน้มการปรากฏลดน้อยลง เช่นเดียวกับการใช้คำภาษาไทยที่ปรากฏน้อยลง

ในทุกสมัย ส่วนการประกอบกับราชาศัพท์ พบแนวโน้มการปรากฏที่ค่อนข้างคงที่ในทุกสมัย ขณะที่การตัดหน่วยเติมหน้า มีแนวโน้มการปรากฏมากกว่าการประกอบกับราชาศัพท์

ข. พัฒนาการด้านการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาไทย

ราชาศัพท์ในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นจนถึงสมัยปัจจุบัน พบวิธีการสร้างกริยารราชาศัพท์ทั้งสิ้น ๖ วิธี แต่ละวิธีอาจมีรายละเอียดแตกต่างกันสมัยต่าง ๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๒ พัฒนาการการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาไทย

การสร้างราชาศัพท์	สมัย				
	สุโขทัย-อยุธยาตอนต้น	อยุธยา-ธนบุรี	รัตนโกสินทร์	ก่อนเปลี่ยนแปลง	ปัจจุบัน
๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	✓	✓	✓	✓	✓
ภาษาบาลีสันสกฤต	*	*	*	*	*
ภาษาเขมร	*	*	*	*	*
๒. ใช้หน่วยเติม	✓	✓	✓	✓	✓
ใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ-	*	*	*	*	*
ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง-	*	*	*	*	*
๓. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	✓	✓	✓	✓	✓
๔. ใช้นามราชาศัพท์	✓	✓	✓	✓	✓
๕. ใช้คำภาษาไทย	-	✓	✓	✓	✓
๖. ใช้การตัดหน่วยเติมหน้า	-	-	-	✓	✓

ตารางข้างต้น แสดงให้เห็นวิธีการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาไทยทั้ง ๖ วิธี ได้แก่ ๑) ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ อาจเป็นการยืมจากภาษาบาลีสันสกฤตหรือภาษาเขมร ๒) ใช้หน่วยเติมปรากฏเฉพาะหน่วยเติมหน้า ได้แก่ “เสด็จ-” และ “ทรง-” ๓) ใช้การประกอบกับราชาศัพท์ ๔) ใช้นามราชาศัพท์ ๕) ใช้คำภาษาไทย และ ๖) ใช้การตัดหน่วยเติมหน้า

ในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ปรากฏวิธีการสร้างน้อยที่สุด คือ ๔ วิธี ได้แก่ ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ทั้งคำภาษาบาลีสันสกฤตและเขมร ใช้หน่วยเติม ทั้งหน่วยเติม “เสด็จ-” และ “ทรง-” ใช้การประกอบกับราชาศัพท์ และใช้นามราชาศัพท์ ต่อมาในสมัยอยุธยาถึงธนบุรี และสมัย

รัตนโกสินทร์ จึงปรากฏการสร้างด้วยการใช้คำภาษาไทยเพิ่มเติมขึ้น กระทั่งในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองและสมัยปัจจุบัน จึงปรากฏการสร้างด้วยการตัดหน่วยเต็มหน้า จะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาไทย มีวิธีการที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ในสมัยแรก คือ สมัยสุโขทัยและอยุธยา ตอนต้น ปรากฏวิธีการสร้างที่ไม่หลากหลายนัก ในสมัยต่อ ๆ มาจึงเริ่มปรากฏวิธีการสร้างนามราชศัพท์รูปแบบใหม่เพิ่มเติมขึ้น

การสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาไทย อาจสรุปให้เห็นพัฒนาการ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๙ สรุปพัฒนาการการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาไทย

สุโขทัย-อยุธยา ตอนต้น	อยุธยา-ธนบุรี	รัตนโกสินทร์	ก่อนเปลี่ยนแปลง ฯ	ปัจจุบัน
ยืมคำ ตปท. • ปส. • ข.	⇒ ยืมคำ ตปท. • ปส. • ข.	⇒ ยืมคำ ตปท. • ปส. • ข.	⇒ ยืมคำ ตปท. • ปส. • ข.	⇒ ยืมคำ ตปท. • ปส. • ข.
ใช้หน่วยเต็ม • เสด็จ- • ทรง-	⇒ ใช้หน่วยเต็ม • เสด็จ- • ทรง-	⇒ ใช้หน่วยเต็ม • เสด็จ- • ทรง-	⇒ ใช้หน่วยเต็ม • เสด็จ- • ทรง-	⇒ ใช้หน่วยเต็ม • เสด็จ- • ทรง-
ใช้การประกอบ กับราชศัพท์	⇒ ใช้การประกอบ กับราชศัพท์	⇒ ใช้การประกอบ กับราชศัพท์	⇒ ใช้การประกอบ กับราชศัพท์	⇒ ใช้การประกอบ กับราชศัพท์
ใช้นามราชศัพท์	⇒ ใช้นามราชา ศัพท์	⇒ ใช้นามราชา ศัพท์	⇒ ใช้นามราชา ศัพท์	⇒ ใช้นามราชา ศัพท์
	⇒ ใช้คำภาษาไทย	⇒ ใช้คำภาษาไทย	⇒ ใช้คำภาษาไทย ใช้การตัดหน่วย เต็มหน้า	⇒ ใช้คำภาษาไทย ใช้การตัดหน่วย เต็มหน้า

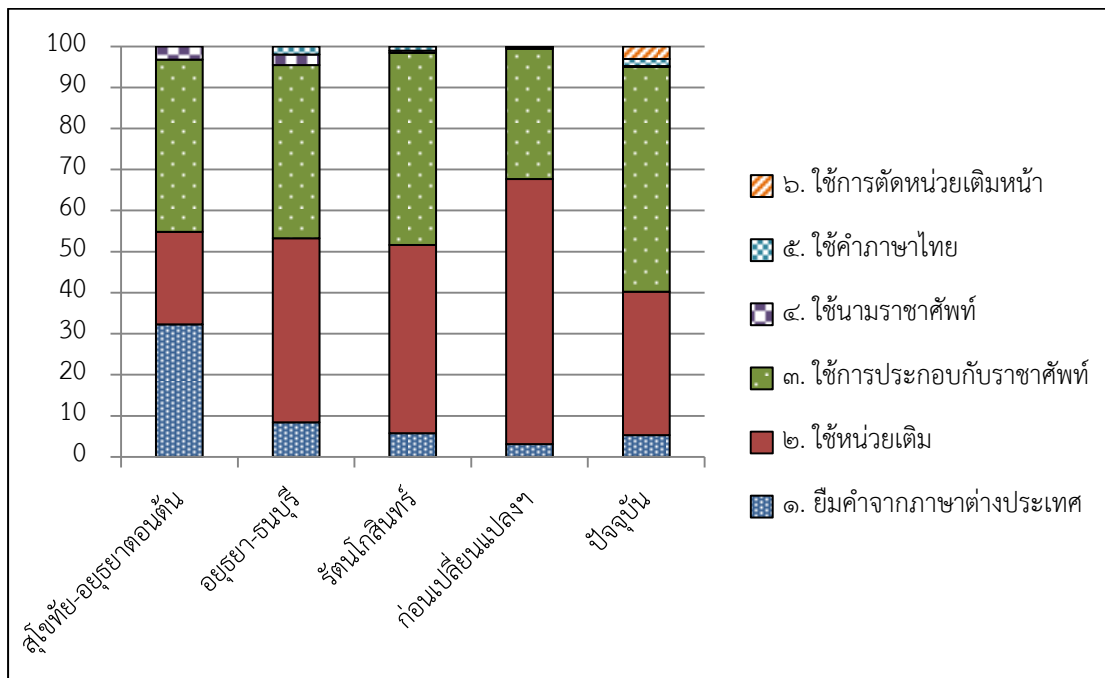
นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาไทยแต่ละสมัย ยังพบว่า วิธีการสร้างทั้ง ๖ วิธีข้างต้น ปรากฏจำนวนข้อมูลในแต่ละวิธีแตกต่างกัน สามารถแสดงจำนวนข้อมูลการสร้างนามราชศัพท์แต่ละวิธีในภาษาไทยแต่ละสมัยให้เห็นอย่างชัดเจนได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๓ จำนวนข้อมูลของการสร้างกริยาราชศัพท์แต่ละวิธีในภาษาไทย

การสร้างราชศัพท์	สมัย		สุโขทัย-อยุธยา		อยุธยา-ธนบุรี		รัตนโกสินทร์		ก่อนเปลี่ยนแปลง		ปัจจุบัน	
	ตอนต้น	ตอนต้น	ตอนต้น	ตอนต้น	ตอนต้น	ตอนต้น	ตอนต้น	ตอนต้น	ตอนต้น	ตอนต้น	ตอนต้น	ตอนต้น
๑. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	๑๐	๓๒	๑๓	๘.๔๔	๑๑	๕.๗๙	๒๑	๓.๑๑	๒๒	๕.๒๖		
๒. ใช้หน่วยเติม	๗	๒๓	๖๙	๔๔.๘๑	๘๗	๔๕.๗๙	๔๓๖	๖๔.๕๙	๑๔๖	๓๔.๙๓		
๓. ใช้การประกอบกับราชศัพท์	๑๓	๔๒	๖๕	๔๒.๒๑	๘๙	๔๖.๘๔	๒๑๔	๓๑.๗๐	๒๒๙	๕๔.๗๘		
๔. ใช้นามราชศัพท์	๑	๓	๔	๒.๖	๑	๐.๕๓	๑	๐.๑๕	๑	๐.๒๔		
๕. ใช้คำภาษาไทย	-	-	๓	๑.๙๕	๒	๑.๐๕	๒	๐.๓	๗	๑.๖๗		
๖. ใช้การตัดหน่วยเติมหน้า	-	-	-	-	-	-	๑	๐.๑๕	๑๓	๓.๑๑		
รวม	๓๑	๑๑๑	๑๕๔	๑๙๐	๑๙๐	๖๗๕	๔๑๘					

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นจำนวนข้อมูลการสร้างกริยาราชศัพท์แต่ละวิธีในแต่ละสมัย วิธีการสร้างที่ปรากฏมากในทุกสมัยคือ การใช้หน่วยเติมและการประกอบกับราชศัพท์ แต่บางสมัยการใช้หน่วยเติมปรากฏจำนวนมากว่าการประกอบกับราชศัพท์ ในขณะที่บางสมัยมีลักษณะตรงข้ามกัน อย่างไรก็ตามในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น วิธีการที่พบมากที่สุดไม่ใช่การใช้หน่วยเติมแต่เป็นการประกอบกับราชศัพท์และการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ส่วนวิธีการอื่น ๆ นั้น ปรากฏข้อมูลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพื่อให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน อาจนำค่าร้อยละของวิธีการสร้างแต่ละวิธี แสดงเป็นแผนภูมิแท่งต่อไป

แผนภูมิที่ ๑๐ จำนวนข้อมูลการสร้างกริยาราชศัพท์แต่ละวิธีในภาษาไทย

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในแต่ละสมัย วิธีการสร้างกริยาราชศัพท์ที่ปรากฏจำนวนมากที่สุดมี ๒ วิธีคือ การใช้หน่วยเติมและการประกอบกับราชศัพท์ ยกเว้นสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่ปรากฏการประกอบกับราชศัพท์มากที่สุด รองมาคือการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ และการใช้หน่วยเติม ในสมัยอยุธยาและธนบุรี และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปรากฏการใช้หน่วยเติมมากที่สุด ขณะที่สมัยรัตนโกสินทร์และสมัยปัจจุบัน ปรากฏการประกอบกับหน่วยเติมมากที่สุด อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า ในสมัยอยุธยาและธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ วิธีการสร้างทั้ง ๒ วิธี ปรากฏจำนวนไม่แตกต่างกันมาก กระทั่งสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองและสมัยปัจจุบัน ที่มีจำนวนแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ส่วนการสร้างกริยาราชศัพท์ด้วยการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ พบว่า ในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ปรากฏข้อมูลมากเป็นอันดับสอง แต่ในสมัยต่อมากลับลดลงเรื่อย ๆ เช่นเดียวกับการใช้นามราชศัพท์ ที่ปรากฏมากที่สุดในสมัยสุโขทัยและอยุธยา แต่ปรากฏน้อยลงในสมัยต่อมา ส่วนการใช้คำภาษาไทย ปรากฏครั้งแรกในสมัยอยุธยาและธนบุรี แต่มีแนวโน้มการปรากฏข้อมูลลดลงในสมัยต่อ ๆ มา ส่วนการตัดหน่วยเติมหน้า เริ่มปรากฏในสมัยอยุธยาและธนบุรี แต่มีแนวโน้มมากขึ้นในสมัยปัจจุบัน

อาจสรุปได้ว่า วิธีการสร้างกริยาราชศัพท์ที่มีแนวโน้มการปรากฏมากที่สุดในทุกสมัยคือ การใช้หน่วยเติมหน้าและการประกอบกับราชศัพท์ ส่วนการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมีแนวโน้มลดลง

ส่วนวิธีการสร้างในลักษณะอื่น ปรากฏจำนวนน้อยมาก ยกเว้นการสร้างด้วยการตัดหน่วยเติมหน้า ที่ปรากฏเพิ่มมากขึ้นในสมัยปัจจุบัน

จากการศึกษาพัฒนาการด้านการสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นจนถึงสมัยปัจจุบัน น่าสังเกตว่า การสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยทุกสมัย มีวิธีการสร้างที่ไม่แตกต่างกันมากนัก โดยเฉพาะสมัยอยุธยาและธนบุรีกับสมัยรัตนโกสินทร์ และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองกับสมัยปัจจุบัน

ในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ปรากฏการสร้างที่อาจยังไม่หลากหลายเท่าในสมัยหลัง แต่ก็มีลักษณะที่ซับซ้อนใกล้เคียงกับสมัยต่อ ๆ มา

การสร้างด้วยการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ปรากฏทั้งการยืมคำจากภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมรมาใช้เป็นราชาศัพท์ และยังพบการสร้างด้วยการใช้คำภาษาไทย จึงอาจแสดงให้เห็นว่าเป็นการรับราชาศัพท์มาจากภาษาเขมร ด้วยเหตุนี้จึงมีการใช้ทั้งภาษาบาลีสันสกฤตอันเป็นภาษาต่างประเทศในภาษาต้นทาง และภาษาเขมรซึ่งเป็นภาษาเดิมของภาษาต้นทางมาใช้เป็นราชาศัพท์ ขณะเดียวกันก็ใช้คำภาษาไทยอันเป็นภาษาเดิมของตนสร้างเป็นราชาศัพท์ด้วย

การสร้างด้วยการใช้หน่วยเติมในสมัยนี้ ปรากฏทั้งหน่วยเติมหน้าและหน่วยเติมท้าย หน่วยเติมหน้ามีความซับซ้อน เพราะนอกจากจะมีการใช้หน่วยเติมหน้า “พระ-” ยังพบการใช้หน่วยเติมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ และการใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วยตั้งแต่ ๒-๓ หน่วยซ้อนกัน จึงแสดงให้เห็นว่าการใช้หน่วยเติมหน้ามีความซับซ้อนมากแล้วในสมัยนี้ อีกทั้งยังพบการใช้หน่วยเติมท้ายซึ่งไม่ปรากฏในภาษาเขมรอันเป็นภาษาต้นทางอีกด้วย การสร้างราชาศัพท์ด้วยการใช้หน่วยเติมที่มีความซับซ้อน และการใช้หน่วยเติมท้าย จึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นลักษณะเฉพาะที่เพิ่งเกิดขึ้นในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

ในสมัยอยุธยาและธนบุรี มีลักษณะเป็นการสืบต่อจากสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น เพราะส่วนใหญ่พบการสร้างที่ตรงกันในทั้งสองสมัย การสร้างที่เพิ่มปรากฏในสมัยอยุธยาและธนบุรีที่สำคัญคือ การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยการประกอบกับราชาศัพท์ วิธีการดังกล่าวอาจพบมาแล้วในภาษาเขมรสมัยพระนคร แต่มีลักษณะการสร้างที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในภาษาเขมรสมัยพระนคร พบคำว่า *ภุมยราชทรวาย* เป็นการยืมคำสามัญ *ภุมย* ประกอบกับราชาศัพท์ *ราชทรวาย* ซึ่งทำหน้าที่เป็นส่วนขยายความ ในขณะที่วิธีการดังกล่าวในสมัยอยุธยาและธนบุรี เป็นนำคำสามัญประสมกับราชาศัพท์ เช่น *น้ำพระราชหฤทัย* *ฉลองพระหัตถ์* เป็นต้น วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ในลักษณะนี้ เพิ่งปรากฏเป็นครั้งแรกในสมัยอยุธยาและธนบุรี

ในสมัยรัตนโกสินทร์ มีลักษณะการสร้างที่ไม่แตกต่างกับสมัยอยุธยาและธนบุรีมากนัก อาจมีความแตกต่างในด้านจำนวนของข้อมูลเท่านั้น

ในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ยังคงมีลักษณะส่วนใหญ่ที่ใกล้เคียงกับราชาศัพท์ในสมัยรัตนโกสินทร์ แต่วิธีการสร้างที่เพิ่งปรากฏในสมัยนี้คือ การตัดหน่วยเต็มหน้า ซึ่งปรากฏเฉพาะในกริยาราชศัพท์และปรากฏเพียงข้อมูลเดียว

ในสมัยปัจจุบัน วิธีการสร้างด้วยการตัดหน่วยเต็มหน้าปรากฏอย่างเด่นชัดทั้งในการสร้างนามราชาศัพท์และกริยาราชศัพท์ และปรากฏจำนวนข้อมูลเพิ่มมากขึ้นจากสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วย วิธีการสร้างนี้จึงเป็นลักษณะที่ปรากฏเพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัดในสมัยนี้

เมื่อพิจารณาวิธีการสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทย จะเห็นว่า ส่วนใหญ่เป็นการใช้หน่วยเต็มและการประกอบกับราชาศัพท์ ทั้งการสร้างนามและกริยาราชศัพท์ในทุกสมัย จึงอาจแสดงให้เห็นว่าวิธีการดังกล่าว น่าจะเป็นวิธีการสร้างราชาศัพท์ที่ชัดเจน แสดงให้เห็นความแตกต่างกับภาษาสามัญได้ง่ายที่สุด จึงมีการสร้างราชาศัพท์ด้วยวิธีนี้มากที่สุด อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าในสมัยปัจจุบัน วิธีการสร้างราชาศัพท์ด้วยการตัดหน่วยเต็มหน้า มีแนวโน้มการปรากฏที่สูงมากขึ้น โดยเฉพาะในการสร้างนามราชาศัพท์ที่มีแนวโน้มการปรากฏสูงกว่าการประกอบกับราชาศัพท์ อาจสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการจำแนกลำดับชั้นของบุคคล เพราะวิธีการสร้างดังกล่าว เป็นการนำราชาศัพท์ที่ประกอบกับหน่วยเต็มหน้า “พระ-” มาตัดหน่วยเต็มหน้าออก เพื่อใช้แก่พระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า การปรากฏข้อมูลกลุ่มนี้มาก จึงอาจแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการจำแนกลำดับชั้นของบุคคลที่แสดงอย่างเด่นชัดในสมัยนี้

๕.๒ อิทธิพลที่ราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรมีต่อกัน

เมื่อพิจารณาราชศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรแต่ละสมัย จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ทั้งสองภาษามีลักษณะหลายประการที่สอดคล้องกัน อันน่าจะแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่มีต่อกันได้ ในที่นี้จะได้กล่าวถึงอิทธิพลที่ราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรมีต่อกัน เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของราชาศัพท์ทั้งสองภาษาในด้านศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ อันจะแสดงให้เห็นว่า ราชาศัพท์ในแต่ละภาษาส่งอิทธิพลต่ออย่างไร อาจจำแนกตามสมัยที่ภาษาไทยและภาษาเขมรส่งอิทธิพลต่อกัน ๓ ช่วง ได้แก่

๑. อิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครที่มีต่อราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

๒. อิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มีต่อราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

๓. อิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์และก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองที่มีต่อราชาศัพท์ในภาษาเขมรปัจจุบัน

๕.๒.๑ อิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครที่มีต่อราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

อิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครที่มีต่อราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ได้แก่ อิทธิพลด้านศัพท์ และการสร้างราชาศัพท์ ดังนี้

๕.๒.๑.๑ อิทธิพลด้านศัพท์

เมื่อพิจารณารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครเปรียบเทียบกับราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น พบข้อมูลที่ใกล้เคียงกันจำนวน ๙ คู่ ดังนี้

ตารางที่ ๑๔ ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครที่ตรงกับราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร	ความหมาย	ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น	ความหมาย
ถวาย	ให้ (แก่กษัตริย์)	ถวาย	ให้ (แก่กษัตริย์)
ทูล	รับ, รับคำสั่ง	ทูล	ให้ (แก่กษัตริย์)
ปราสาท(ก.)	ให้	ปราสาท	ให้
วระทาน	ทาน	พระทาน	ทาน
ราชสัปต	สมบัติ	ราชสมบัติ	สมบัติ
ราชาภิเษก	ขึ้นเป็นกษัตริย์	ราชาภิเษก	ขึ้นเป็นกษัตริย์
สดจ(ก.)	ไป	เสด็จ	ไป
เสวยราชย์	ครองบัลลังก์	เสวยราชย์	ครองบัลลังก์
อภิเษก	ขึ้นเป็นกษัตริย์	อภิเษก	ขึ้นเป็นกษัตริย์

จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์จำนวน ๙ คู่ในภาษาเขมรสมัยพระนครกับสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น พบว่าเป็นราชาศัพท์ที่ใช้ตรงกันในทั้งสองภาษา เป็นราชาศัพท์ที่มีที่มาจากภาษาเขมร ๓ ข้อมูล ได้แก่ *ถวาย-ถวาย ทูล-ทูล สดจ-เสด็จ* มีที่มาจากภาษาสันสกฤต ๖ ข้อมูล ได้แก่ *ปราสาท-ปราสาท ประสาท วระทาน-พระทาน ราชสัปต-ราชสมบัติ ราชาภิเษก-ราชาภิเษก เสวยราชย์-เสวยราชย์ และ อภิเษก-อภิเษก*

การปรากฏข้อมูลราชาศัพท์ที่มีที่มาจากภาษาเขมรตรงกัน แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ไทยยืมราชาศัพท์ดังกล่าวมาใช้ในภาษาไทย เพราะเป็นการยืมจากภาษาเขมรโดยตรง ในขณะที่ราชาศัพท์ที่มีที่มาจากภาษาสันสกฤต อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการที่ไทยยืมจากภาษาสันสกฤตโดยตรง แต่หาก

พิจารณาจะเห็นว่า ศัพท์ดังกล่าว นอกจากจะเป็นศัพท์ที่ใช้ตรงกันแล้ว เช่น *ราชสัปต-ราชสมบัติ* *ราชาภิเษก-ราชาภิเษก* *อภิเษก-อภิเษก* บางศัพท์ยังมีวิธีการประกอบศัพท์ที่ตรงกัน เช่น *วระทาน-พระทาน* *เสวยราชย์-เสวยราชย์* หรือใช้ในความหมายตรงกัน เช่น *ปราสาท-ปราสาท* *ประศาสน์* อีกทั้งศัพท์ดังกล่าว ยังปรากฏใช้เป็นราชาศัพท์เช่นเดียวกันด้วย จึงไม่น่าจะเป็นการที่ไทยยืมจากภาษาสันสกฤตโดยตรง แต่น่าจะเป็นการยืมจากราชาศัพท์ในภาษาเขมรมาใช้เป็นราชาศัพท์ในภาษาไทยโดยตรง

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจำนวนราชาศัพท์ที่พบตรงกัน กับข้อมูลราชาศัพท์ในสมัยสุโขทัย และอยุธยาตอนต้นจำนวนทั้งสิ้น ๘๙ ข้อมูล พบว่า ปรากฏราชาศัพท์ที่ตรงกับภาษาเขมรสมัยพระนครเพียง ๙ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑๑ เท่านั้น

๕.๒.๑.๒ อิทธิพลด้านการสร้างราชาศัพท์

อิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครที่มีต่อราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นในด้านการสร้างราชาศัพท์ อาจแสดงให้เห็นได้ในการสร้างนามราชาศัพท์และกริยารราชาศัพท์ ดังนี้

ก. การสร้างนามราชาศัพท์

การสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครและในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น อาจเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะที่เหมือนและต่างกันได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๕ เปรียบเทียบการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครกับภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร	ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น
๑. ใช้หน่วยเติม ใช้หน่วยเติมหน้า วระ-	๑. ใช้หน่วยเติม ๑.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- ใช้หน่วยเติมหน้า ราช- ใช้หน่วยเติมหน้า สมเด็จ- ใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย ๑.๒ ใช้หน่วยเติมหลัง ใช้หน่วยเติมหลัง -พระยา

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร	ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยา ตอนต้น
	ใช้หน่วยเติมหลัง -เจ้า
๒. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ภาษาสันสกฤต	๒. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร
๓. ใช้คำภาษาเขมร	๓. ใช้คำภาษาไทย
๔. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า การสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครทั้ง ๔ วิธีการใหญ่ ตรงกับการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ๓ วิธี ได้แก่ ใช้หน่วยเติม ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ และใช้คำภาษาเขมร (ใช้คำในภาษาเดิมของตน)

การใช้หน่วยเติมที่ตรงกัน คือ การใช้หน่วยเติมหน้า “วระ-” กับ “พระ-” การยืมคำจากภาษาต่างประเทศที่ตรงกัน คือ การยืมคำจากภาษาสันสกฤต ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น เป็นการยืมคำจากทั้งภาษาบาลีและสันสกฤตมาใช้เป็นราชาศัพท์ ส่วนการใช้คำภาษาเขมรเป็นราชาศัพท์นั้น ตรงกับการยืมคำภาษาเขมรมาใช้เป็นราชาศัพท์ นอกจากนี้ยังตรงกับวิธีการสร้างด้วยการใช้คำในภาษาเดิมของตนเป็นราชาศัพท์ คือ การใช้คำภาษาไทย

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ตรงกับการสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครเกือบทุกวิธี จึงน่าจะเป็นไปได้ว่า ไทยได้รับวิธีการสร้างนามราชาศัพท์ดังกล่าว มาจากภาษาเขมรสมัยพระนคร

ข. การสร้างกริยารราชาศัพท์

การสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครและในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น อาจเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะที่เหมือนและต่างกันได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๖ เปรียบเทียบการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครกับภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร	ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยา ตอนต้น
๑. ใช้หน่วยเติม	๑. ใช้หน่วยเติม

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร	ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น
ใช้หน่วยเต็มหน้า สดจ-	ใช้หน่วยเต็มหน้า เสด็จ- ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรง-
๒. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	๒. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์
๓. ใช้คำภาษาเขมร	
๔. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ภาษาสันสกฤต	๓. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร
	๔. ใช้นามราชาศัพท์

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า การสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร ตรงกับการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ๓ วิธี ได้แก่ ๑) ใช้หน่วยเต็มหน่วยเต็มที่ตรงกัน คือ หน่วยเต็ม “สดจ-” กับ “เสด็จ-” ๒) ใช้การประกอบกับราชาศัพท์ และ ๔) ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น เป็นการยืมคำจากทั้งภาษาบาลีและสันสกฤตมาใช้เป็นราชาศัพท์ ส่วนการยืมคำภาษาเขมรมาใช้เป็นราชาศัพท์ อาจตรงกับวิธีการสร้าง ๓) การใช้คำภาษาเขมร เพราะเป็นการนำคำภาษาเขมรมาใช้เป็นราชาศัพท์เช่นกัน

จะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ตรงกับภาษาเขมรสมัยพระนครเกือบทุกวิธี จึงน่าจะเป็นไปได้ว่า ไทยได้รับวิธีการสร้างกริยารราชาศัพท์ดังกล่าว มาจากภาษาเขมรสมัยพระนคร

จากการพิจารณาศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครเปรียบเทียบกับภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ทำให้เห็นว่า ทั้งศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ในทั้งสองภาษามีลักษณะที่ตรงกัน จึงอาจสรุปได้ว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นได้รับอิทธิพลจากราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ พบว่า ศัพท์ที่พบตรงกันในราชาศัพท์ทั้งสองภาษา ปรากฏเพียงจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น คือ ร้อยละ ๑๐.๑๑ จึงอาจแสดงให้เห็นว่า อิทธิพลสำคัญที่ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นได้รับมาจากภาษาเขมรสมัยพระนคร คือ การสร้างราชาศัพท์

๕.๒.๒ อิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มีต่อราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

อิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มีต่อราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง ได้แก่ อิทธิพลด้านศัพท์ และการสร้างราชาศัพท์ ดังนี้

๕.๒.๒.๑ อิทธิพลด้านศัพท์

เมื่อพิจารณารราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นเปรียบเทียบกับราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง พบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันซึ่งไม่ปรากฏในสมัยพระนครจำนวน ๑๐ คู่ ดังนี้

ตารางที่ ๑๗ ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่ตรงกับราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น	ความหมาย	ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง	ความหมาย
ทรงพระนาม	ชื่อ, มีชื่อว่า	ทรงพระนาม	ชื่อ, มีชื่อว่า
พระญาติ	ญาติ	พระญาติ	ญาติ
พระราชกุศล	กุศล	พระราชกุศล	กุศล
พระราชทาน(ก)	ให้	พระราชทาน(ก.)	ให้
พระราชโองการ	คำสั่ง	พระราชโองการ	คำสั่ง
มาตโรทร	ท้องแม่	มาโตรทร	ท้องแม่
สมเด็จพระราชเทวี	ภรรยาษัตริย์	สมเด็จพระราชเทวีพิพิธ	ภรรยาษัตริย์
สมเด็จพระราชเทวีเจ้า	ภรรยาษัตริย์	สมเด็จพระราชเทวีพิทย	ภรรยาษัตริย์
สมเด็จพระราชมารดา	แม่ษัตริย์	สมเด็จพระราชมาตาพิตร	แม่ษัตริย์
สมเด็จพระมหาอุปาสก	อุปาสก	สมเด็จพระมหาอุปาสก	อุปาสก

ราชาศัพท์ ๑๐ คู่ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นกับภาษาเขมรสมัยกลางข้างต้นเป็นราชาศัพท์ที่มีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตเกือบทั้งหมด ยกเว้นคำว่า “ทรง-ทรง” ที่มีที่มาจากภาษาเขมร

ข้อมูลดังกล่าวในภาษาเขมรสมัยกลาง อาจพิจารณาได้ว่า เป็นราชาศัพท์ที่ใช้ต่อเนื่องมาจากสมัยพระนคร หรืออาจเป็นการสร้างด้วยการยืมจากภาษาบาลีสันสกฤตโดยตรง อย่างไรก็ตาม ราชาศัพท์ดังกล่าวน่าจะได้รับอิทธิพลไปจากไทย ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

๑. ราชศัพท์ข้างต้น ไม่ปรากฏเป็นราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร

๒. ในภาษาเขมรสมัยพระนคร ปรากฏราชศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤตหรือภาษาเขมรเท่านั้น ไม่ปรากฏราชศัพท์ที่มาจากภาษาบาลี ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่มาจากภาษาบาลี จึงไม่น่าจะเป็นได้รับสืบทอดมาจากสมัยพระนคร

๓. ราชศัพท์ส่วนใหญ่ข้างต้น เป็นการสร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้าทั้งหมด ยกเว้น *มาโตรทร-มาโตรทร* เท่านั้น และหน่วยเติมดังกล่าว ไม่ปรากฏใช้ในราชศัพท์เขมรสมัยพระนคร (ยกเว้นหน่วยเติมหน้า “พระ-”)

ด้วยเหตุดังกล่าว การสร้างราชศัพท์ด้วยการใช้ศัพท์และหน่วยเติมหน้าที่ตรงกันทั้งในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น และในภาษาเขมรสมัยกลาง จึงไม่น่าจะเป็นความบังเอิญ อันเกิดจากการสร้างราชศัพท์ขึ้นใช้เองในภาษาเขมรสมัยกลาง แต่น่าจะเกิดจากการยืมไปใช้เป็นราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาราชศัพท์ที่มีความหมายใกล้เคียงกันในสมัยพระนคร พบว่า ในสมัยพระนคร ใช้ราชศัพท์ที่แตกต่างกับสมัยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๘ ราชศัพท์ที่ใช้แตกต่างกันในภาษาเขมรสมัยกลางกับภาษาเขมรสมัยพระนคร

ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง	ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร	ความหมาย
ทรงพระนาม	-	ชื่อ, มีชื่อว่า
พระญาติ	วระกุลา	ญาติ
พระราชกุศล	วระราชปุณฺย / วระราชธรมม	กุศล
พระราชทาน(ก.)	ปฺรสาท / กรุณาปฺรสาท	ให้
พระราชโองการ	วระราชศาสน / ปนทวล	คำสั่ง
มาโตรทร	-	ท้องแม่
สมเด็จพระราชเทวีปิพิตร	สวามินี / สวามียี / อครเทวี	ภรรยาเกษัตริย์
สมเด็จพระราชเทวีทิพย	สวามินี / สวามียี / อครเทวี	ภรรยาเกษัตริย์
สมเด็จพระราชมาตาปิพิตร	วระมาตา	แม่เกษัตริย์
สมเด็จพระมหาอุปาสก	-	อุบาสก

จะเห็นได้ว่า ในสมัยกลางและสมัยพระนคร ใช้ราชศัพท์แตกต่างกัน จึงน่าจะเป็นหลักฐานประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่มีรูปตรงกับราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น เกิดจากการยืมไปจากราชศัพท์ไทย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจำนวนราชาศัพท์ที่พบตรงกัน เปรียบเทียบกับจำนวนราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางทั้งหมด ๕๕ ข้อมูล ข้อมูลที่ตรงกับราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ปรากฏเพียง ๑๐ ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๑๘ เท่านั้น

๕.๒.๒.๒ อิทธิพลด้านการสร้างราชาศัพท์

อิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มีต่อราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางในด้านการสร้างราชาศัพท์ อาจแสดงให้เห็นได้ในการสร้างนามราชาศัพท์และกริยารราชาศัพท์ ดังนี้

ก. การสร้างนามราชาศัพท์

ในการพิจารณาอิทธิพลการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มีต่อราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง อาจใช้วิธีการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นลักษณะที่เหมือนและต่างกันของทั้ง ๒ สมัย อย่างไรก็ตาม วิธีการสร้างที่เหมือนกันนี้อาจเป็นวิธีที่ปรากฏมาแล้วตั้งแต่สมัยพระนคร ดังนั้นในที่นี้ จึงจะเปรียบเทียบวิธีการสร้างนามราชาศัพท์ทั้ง ๓ สมัย เพื่อให้เห็นว่า วิธีการสร้างใดในภาษาเขมรสมัยกลางที่ไม่ปรากฏในภาษาเขมรสมัยพระนคร แต่ตรงกับภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น วิธีดังกล่าว น่าจะแสดงให้เห็นอิทธิพลของราชาศัพท์ไทยได้อย่างชัดเจน ดังนี้

ตารางที่ ๑๙ เปรียบเทียบการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น และภาษาเขมรสมัยกลาง

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร	ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น	ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง
๑. ใช้หน่วยเติม ใช้หน่วยเติมหน้า วุระ-	๑. ใช้หน่วยเติม ๑.๑ ใช้หน่วยเติมหน้า ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- ใช้หน่วยเติมหน้า ราช- ใช้หน่วยเติมหน้า สมเด็จ- ใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย พระราช- สมเด็จจมหา- ศรีราช-	๑. ใช้หน่วยเติม ใช้หน่วยเติมหน้า พระ- ใช้หน่วยเติมหน้า ราช- ใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย พระราช- สเด็จพระ- สเด็จพระราช-

ราชาศัพท์ในภาษาเขมร สมัยพระนรศ	ราชาศัพท์ในภาษาไทย สมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น	ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง
	สมเด็จพระราช- พระศรีราช- ๑.๒ ใช้หน่วยเติมท้าย ใช้หน่วยเติมท้าย -พระยา ใช้หน่วยเติมท้าย -เจ้า	
๒. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ภาษาสันสกฤต	๒. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร	๒. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ภาษาบาลีสันสกฤต
๓. ใช้คำภาษาเขมร	๓. ใช้คำภาษาไทย	
๔. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	๔. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า การสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นกับภาษาเขมรสมัยกลางที่มีวิธีการสร้างตรงกัน และไม่ปรากฏในสมัยพระนรศ ได้แก่ การใช้หน่วยเติม โดยเฉพาะการใช้หน่วยเติมหน้า “ราช-” และการใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย คือ “พระราช-” และ “สเด็จพระราช-” ซึ่งไม่ปรากฏในสมัยพระนรศ หน่วยเติมหน้าดังกล่าว พบครั้งแรกในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น โดยเฉพาะการใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการสร้างนามราชาศัพท์สมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ในขณะที่การสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนรศ พบเฉพาะหน่วยเติมหน้า “วระ-” ซึ่งเป็นการใช้หน่วยเติมหน้าที่ไม่ซับซ้อน ดังนั้นการพบวิธีการสร้างนามราชาศัพท์ดังกล่าว จึงน่าจะแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นที่มีต่อราชาศัพท์เขมรสมัยกลางได้

ข. การสร้างกริยารราชาศัพท์

การสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง ที่พบตรงกับราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น แต่ไม่พบในราชาศัพท์เขมรสมัยพระนรศ สามารถแสดงเป็นตารางเปรียบเทียบ ดังนี้

ตารางที่ ๒๐ เปรียบเทียบการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร ภาษาไทยสมัย
สุโขทัยและอยุธยาตอนต้น และภาษาเขมรสมัยกลาง

ราชศัพท์ในภาษาเขมร สมัยพระนคร	ราชศัพท์ในภาษาไทย สมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น	ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง
๑. ใช้หน่วยเติม ใช้หน่วยเติมหน้า สดจ-	๑. ใช้หน่วยเติม ใช้หน่วยเติมหน้า เสด็จ- ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง-	๑. ใช้หน่วยเติม ใช้หน่วยเติมหน้า สดจ-/เสด็จ- ใช้หน่วยเติมหน้า ทรง-
๒. ใช้การประกอบกับราชศัพท์	๒. ใช้การประกอบกับราชศัพท์	๒. ใช้การประกอบกับราชศัพท์
๓. ใช้คำภาษาเขมร	๓. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	๓. ใช้คำภาษาเขมร
๔. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ภาษาสันสกฤต	ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร	
	๔. ใช้นามราชศัพท์	๔. ใช้นามราชศัพท์

ตารางข้างต้น แสดงให้เห็นว่า วิธีการสร้างกริยาราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่ตรงกับ
ภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น แต่ไม่พบในภาษาเขมรสมัยพระนคร ได้แก่ การใช้หน่วยเติม
หน้า “ทรง-” และ การใช้นามราชศัพท์

การใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” สร้างกริยาราชศัพท์ ปรากฏครั้งแรกในภาษาไทยสมัยสุโขทัย
และอยุธยา วิธีการดังกล่าว ยังไม่ปรากฏในภาษาเขมรสมัยพระนคร ต่อมาจึงพบในราชศัพท์เขมร
สมัยกลาง อีกทั้งยังพบการใช้ราชศัพท์ที่ตรงกันด้วย นั่นคือ ทรงพระนาม-ทรงพระนาม ‘ชื่อ, มีชื่อว่า’
เช่นเดียวกับการใช้นามราชศัพท์เป็นกริยาราชศัพท์ ปรากฏเพียงข้อมูลเดียวคือ พระราชทาน-พระ
ราชทาน ‘ให้’ ซึ่งไม่ปรากฏในสมัยพระนครเช่นกัน แต่ปรากฏครั้งแรกในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและ
อยุธยาตอนต้น ดังนั้นการพบวิธีการสร้างกริยาราชศัพท์ทั้ง ๒ วิธีนี้ในภาษาเขมรสมัยกลาง จึงน่าจะ
แสดงให้เห็นว่า เป็นการได้รับรูปแบบการสร้างราชศัพท์ไปจากภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยา
ตอนต้น

๕.๒.๓ อิทธิพลของราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลง
การปกครองที่มีต่อราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

๕.๒.๓.๑ อิทธิพลด้านศัพท์

เมื่อพิจารณาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อน
เปลี่ยนแปลงการปกครองเปรียบเทียบกับราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน และไม่ปรากฏในราชา

ศัพท์เขมรสมัยอื่น พบข้อมูลที่มีรูปศัพท์คล้ายคลึงกันหลายข้อมูล จำนวนทั้งสิ้น ๘๑ ข้อมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๑ ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ตรงกับราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน

ราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง	ราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน	ความหมาย
ถวายพระเพลิง	ถวายพระเกีลิง	เผาศพ
ทรงพระดำริ	ทรงพระตมริะ	คิด, คิดริเริ่ม
ทรงพระพิโรธ	ทรงพระพิโรธ	โกรธ
ทรงพระอุตสาหะ	ทรงพระอุสสาห์	อุตสาหะ
ประทับ	ปรถาบ	นั่ง, อยู่
พระชนมพรรษา	พระชนมวัสสา	อายุ
พระชนมายุ	พระชนมายุ	อายุ
พระที่นั่ง	พระที่นั่งาง	ที่อาศัย, พาหนะ
พระแท่นบรรทม	พระแท่นบนท์	เตียงนอน
พระบรมราชโองการ	พระบรมราชโองการ	คำสั่ง
พระบรมราชานุญาต	พระบรมราชานุญาต	การอนุญาต
พระบรมรูป	พระบรมรูป	รูปปั้น
พระบรมศพ	พระบรมสพ	ศพ
พระยานุมาศ	พระยานุมาส	ยาน, พาหนะ
พระราชลัญจกร	พระราชลณจกร	ตราแผ่นดิน
พระราชหฤทัย	พระราชหฤทัย	ใจ, จิตใจ
พระราชหัตถเลขา	พระราชหตถเลขา	จดหมาย
พระวอ	พระว	วอ
พระสุพรรณศรี	พระสุพณณศรี	กระโถนเล็ก
พระเสลี่ยง	พระสาเลียง	เสลี่ยง
พระแสง	พระแสง	อาวุธ
พระหทัย	พระหทัย	ใจ, จิตใจ

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันจำนวน ๘๑ ข้อมูล ที่ปรากฏตรงกับราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นข้อมูลที่ไม่ปรากฏในภาษาเขมรสมัยก่อนหน้า ข้อมูลส่วนใหญ่มีรูปศัพท์ ลักษณะการสร้างราชาศัพท์ และความหมาย ตรงกับราชาศัพท์ในภาษาไทย เช่น *ทรงพระดำริ-ทรงพระดำริ* *ทรงพระพิโรธ-ทรงพระพิโรธ* *ทรงพระอุตสาหะ-ทรงพระอุตสาหะ* ใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” และ “พระ-” เช่นเดียวกับราชาศัพท์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ หรือ *พระบรมรูป-พระบรมรูป* *พระบรมศพ-พระบรมศพ* เป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “พระบรม-” เพื่อใช้เป็นนามราชาศัพท์เช่นเดียวกัน เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าว จึงอาจเป็นไปได้ว่า ราชาศัพท์ที่ปรากฏตรงกันนั้น เป็นราชาศัพท์ที่ได้รับอิทธิพลไปจากไทยในสมัยรัตนโกสินทร์หรือสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจำนวนข้อมูลที่ปรากฏตรงกับราชาศัพท์ไทยทั้ง ๘๑ ข้อมูล เปรียบเทียบกับจำนวนราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันทั้งหมด ๘๕๑ ข้อมูล จะเห็นว่า ราชาศัพท์ที่ตรงกับไทยนั้นคิดเป็นจำนวนเพียงร้อยละ ๙.๕๒ เท่านั้น

๕.๒.๓.๒ อิทธิพลด้านการสร้างราชาศัพท์

อิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองที่มีต่อราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันในด้านการสร้างราชาศัพท์ อาจแสดงให้เห็นได้ในการสร้างนามราชาศัพท์และกริยารราชาศัพท์ ดังนี้

ก. การสร้างนามราชาศัพท์

ก่อนจะนำเสนอวิธีการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง เปรียบเทียบกับภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน จะขอกล่าวถึงการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่แตกต่างกับสมัยก่อนพระนคร สมัยพระนคร และสมัยกลาง เพื่อให้เห็นว่า วิธีการสร้างที่ไม่ปรากฏในภาษาเขมรสมัยก่อนหน้ามีวิธีใดบ้าง และวิธีดังกล่าวตรงกับภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองหรือไม่ อันอาจเป็นหลักฐานหนึ่งที่ยืนยันอิทธิพลของราชาศัพท์ไทยในราชาศัพท์เขมรสมัยปัจจุบันได้

การสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร สมัยพระนคร และสมัยกลาง ที่แตกต่างกับสมัยปัจจุบัน อาจแสดงให้เห็นได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๒ เปรียบเทียบการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร สมัยพระนคร และสมัยกลาง กับภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน*

ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร สมัยพระนคร และสมัยกลาง	ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน
<p>๑. ใช้หน่วยเต็มหน้า</p> <p>ใช้หน่วยเต็มหน้า วุระ-/พระ-</p> <p>ใช้หน่วยเต็มหน้าเดี่ยวอื่น ๆ</p> <p>ราช-</p> <p>ใช้หน่วยเต็มหน้าหลายหน่วย</p> <p>พระราช-</p> <p>สัจพระ-</p> <p>สัจพระราช-</p>	<p>๑. ใช้หน่วยเต็มหน้า</p> <p>ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ-</p> <p>ใช้หน่วยเต็มหน้าเดี่ยวอื่น ๆ</p> <p>ราช-</p> <p>สมเฏจ-</p> <p>ใช้หน่วยเต็มหน้าหลายหน่วย</p> <p>พระราช-</p> <p>สมเฏจพระ-</p> <p>สมเฏจพระราช-</p> <p>พระบรม-</p> <p>พระทรง-</p> <p>พระที่นั่ง-</p> <p>พระบรมราช-</p> <p>พระบวรราช-</p>
๒. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	๒. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์
๓. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ	๓. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ
ภาษาบาลีสันสกฤต	ภาษาบาลีสันสกฤต
	ภาษาไทย
๔. ใช้คำภาษาเขมร	๔. ใช้คำภาษาเขมร
ใช้คำแผลง	ใช้คำแผลง
	ใช้คำที่ไม่ใช่คำแผลง

* หมายเหตุ หน่วยเต็มหน้าที่ปรากฏในตารางข้างต้น นำเสนอเฉพาะหน่วยเต็มหน้าที่ปรากฏตรงกันในสมัยปัจจุบันกับสมัยก่อนหน้า และหน่วยเต็มหน้าบางข้อมูลที่ตรงกับภาษาไทย

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร สมัยพระนคร และสมัยกลาง มีวิธีการสร้างตรงกับสมัยปัจจุบันทุกวิธี แต่มีรายละเอียดแตกต่างกัน วิธีการดังกล่าว ได้แก่ การใช้หน่วยเต็มหน้า ในสมัยปัจจุบันมีการใช้หน่วยเต็มหน้าเพิ่มขึ้นและหน่วย

เดิมนำที่ซับซ้อนก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นด้วย การยืมคำจากต่างประเทศ พบการยืมคำจากภาษาไทยมาใช้เป็นนามราชาศัพท์ รวมทั้งปรากฏการใช้คำภาษาเขมรที่ไม่ใช่คำแผลงเป็นราชาศัพท์อีกด้วย

เมื่อพิจารณาลักษณะการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบันที่แตกต่างกับสมัยก่อนหน้า ร่วมกับการพิจารณาเปรียบเทียบกับราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พบว่า การสร้างนามราชาศัพท์ที่ไม่ปรากฏในสมัยก่อนหน้า สัมพันธ์กับการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทย ดังแสดงได้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๓ เปรียบเทียบการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ สมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง และภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน*

ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์	ราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง	ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน
๑. ใช้หน่วยเดิม ๑.๑ ใช้หน่วยเดิมนำ ใช้หน่วยเดิมนำ พระ- ใช้หน่วยเดิมนำเดี่ยวอื่น ๆ สมเด็จพระ-	๑. ใช้หน่วยเดิมนำ ๑.๑ ใช้หน่วยเดิมนำ ใช้หน่วยเดิมนำ พระ- ใช้หน่วยเดิมนำเดี่ยวอื่น ๆ สมเด็จพระ-	๑. ใช้หน่วยเดิมนำ ใช้หน่วยเดิมนำ พระ- ใช้หน่วยเดิมนำเดี่ยวอื่น ๆ สมเฎจ-
ใช้หน่วยเดิมนำหลายหน่วย พระบรม- พระแสง- พระที่นั่ง-	ใช้หน่วยเดิมนำหลายหน่วย พระบรม- พระแสง-	ใช้หน่วยเดิมนำหลายหน่วย พระบรม- พระทมรัง- พระที่นั่ง-
๑.๒ ใช้หน่วยเดิมนำท้าย	พระบรมราช- พระบวร-	พระบรมราช- พระบวรราช-
๒. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	๒. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	๒. ใช้การประกอบกับราชาศัพท์
๓. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร	๓. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร	๓. ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาไทย
	๔. ใช้คำภาษาไทย	๔. ใช้คำภาษาเขมร ใช้คำแผลง ใช้คำที่ไม่ใช่คำแผลง

* หมายเหตุ หน่วยเดิมนำที่ปรากฏในตารางข้างต้น นำเสนอเฉพาะหน่วยเดิมนำที่ปรากฏกันใน ๒ ภาษา ไม่ได้นำเสนอหน่วยเดิมนำทั้งหมด

จะเห็นได้ว่า การสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรปัจจุบันที่ไม่ปรากฏในภาษาเขมรสมัยก่อนหน้า ได้แก่ การใช้หน่วยเติมหน้าเดี่ยวอื่น ๆ เช่น หน่วยเติมหน้า “สมเฎจ-” และ การใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย เช่น “พระบรม-” “พระทมร่ง-” “พระทีนัง-” “พระบรมราช-” และ “พระบวรราช-” วิธีการดังกล่าว ปรากฏในราชาศัพท์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

หน่วยเติมหน้า “สมเฎจ-” ตรงกับหน่วยเติมหน้า “สมเด็จพระ-” ปรากฏมาแล้วตั้งแต่ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ใช้เป็นหน่วยเติมหน้านามที่มีความหมายแสดงบุคคล และปรากฏใช้ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

หน่วยเติมหน้า “พระทมร่ง-” ตรงกับหน่วยเติมหน้า “พระแสง-” ปรากฏมาแล้วตั้งแต่ในสมัยอยุธยาและธนบุรี หน่วยเติมหน้า “พระแสง-” ใช้นำหน้านามที่มีความหมายเกี่ยวกับอาวุธหรือเครื่องใช้มีคม เช่น *พระแสงดาบ* *พระแสงขวาน* *พระแสงกระบ* เป็นต้น คำว่า “แสง” เป็นคำยืมภาษาเขมรมีความหมายว่า หาม แบก หรือถื่อ ในราชาศัพท์เขมรใช้คำว่า “พระทมร่ง-” นำหน้านามที่มีความหมายเกี่ยวกับอาวุธหรือเครื่องใช้มีคมเช่นเดียวกับไทย เช่น *พระทมร่งอลี* ‘ดาบ’ *พระทมร่งมรสุ* ‘ขวาน’ *พระทมร่งซุร์* ‘มีดโกน’ คำว่า “ทมร่ง” หมายถึง ถื่อไว้ ทรงไว้ หรือรักษาไว้ จึงเห็นได้ว่า มีความหมายเดียวกับคำว่า “แสง” ในราชาศัพท์ไทย ใช้ในความหมายเดียวกัน และมีหน้าที่เช่นเดียวกัน จึงน่าจะเป็นการเปลี่ยนจากคำว่า “แสง” ไปใช้คำว่า “ทมร่ง” อาจเนื่องมาจาก คำว่า “แสง” เป็นคำสามัญที่ใช้ทั่วไป แตกต่างกับคำว่า “ทมร่ง” ซึ่งเป็นคำแผลง เป็นคำหลายความหมาย และในปัจจุบันไม่ปรากฏใช้ในความหมายว่า ถื่อไว้ หรือทรงไว้ ในภาษาทั่วไป ดังนั้นจึงอาจเป็นเหตุผลให้มีการเปลี่ยนหน่วยเติมหน้า “พระแสง-” เป็น “พระทมร่ง-”

หน่วยเติมหน้า “พระทีนัง-” ตรงกับหน่วยเติมหน้า “พระที่นั่ง-” ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ ใช้เป็นหน่วยเติมหน้านามที่หมายถึงยานหรือสัตว์พาหนะหรือสถานที่ เช่น *พระที่นั่งคชธาร* ‘ช้างพาหนะ’ เป็นต้น คำว่า “ที่นั่ง” นี้เป็นคำประสมภาษาไทย จึงเป็นหลักฐานว่า หน่วยเติมหน้าดังกล่าว ไม่ใช่หน่วยเติมหน้าเดิมในภาษาเขมร

หน่วยเติมหน้า “พระบรม-” “พระบรมราช-” และ “พระบวรราช-” ตรงกับหน่วยเติมหน้า “พระบรม-” “พระบรมราช-” และอาจตรงกับ “พระบวร-” ซึ่งปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง หน่วยเติมหน้า “พระบรม-” และ “พระบรมราช-” ใช้เฉพาะกับนามที่สัมพันธ์กับพระมหากษัตริย์ ส่วนหน่วยเติมหน้า “พระบวร-” เป็นการใช้นามที่สัมพันธ์กับกรมพระราชวังบวรสถานมงคลหรือวังหน้า ในราชาศัพท์เขมร ก็ใช้หน่วยเติมหน้านี้แก่มหาอุปราชหรือพระอุภโยสีตราชเช่นเดียวกัน

อาจกล่าวได้ว่า การสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองที่มีอิทธิพลต่อการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน คือ การใช้

หน่วยเติมหน้าที่ใช้กับนามเฉพาะกลุ่ม ได้แก่ “สมเด็จพระ-” “พระแสง-” “พระที่นั่ง-” และหน่วยเติมหน้าที่ใช้เพื่อแสดงลำดับชั้นของบุคคล ได้แก่ “พระบรม-” “พระบรมราช-” และ “พระบวร-”

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณารายละเอียดการสร้างนามราชาศัพท์ที่สร้างด้วยการใช้ประกอบกับราชาศัพท์ในราชาศัพท์เขมรสมัยปัจจุบัน พบว่า ข้อมูลกลุ่มหนึ่งมีลักษณะแตกต่างกับราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร ซึ่งพบเพียงข้อมูลเดียวคือ *กมุขราชทรวายุ* ซึ่งเป็นการใช้คำสามัญ *กมุข* ประกอบกับราชาศัพท์ *ราชทรวายุ* แต่ราชาศัพท์ในสมัยปัจจุบัน มักเป็นการสร้างด้วยการใช้คำสามัญประสมกับราชาศัพท์ เช่น *นวนพระโอสถ* ‘ขี้ผึ้งสีปาก’ *ฉลากพระทนต์* ‘ไม้จิ้มฟัน’ *สุนงพระเนตร* ‘แว่นตา’ เป็นต้น วิธีการดังกล่าว ไม่ปรากฏในราชาศัพท์เขมรสมัยพระนครหรือสมัยกลาง แต่ปรากฏครั้งแรกในราชาศัพท์ไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี การปรากฏนามราชาศัพท์ลักษณะดังกล่าวในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน จึงน่าจะได้อิทธิพลไปจากราชาศัพท์ไทยเช่นเดียวกัน และวิธีการสร้างนามราชาศัพท์กลุ่มนี้ ปรากฏเป็นจำนวนมากอีกด้วย

ข. การสร้างกริยารราชาศัพท์

อิทธิพลของราชาศัพท์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองที่มีต่อการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน คือ การใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-”

หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ปรากฏครั้งแรกในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ใช้เป็นหน่วยเติมหน้ากริยาสามัญ *ทรงต่อ* ‘เจริญ’ หรือใช้นำหน้านามราชาศัพท์ *ทรงพระนาม* ‘ชื่อ, มีชื่อว่า’ หน่วยเติมหน้า กริยารราชาศัพท์ที่ประกอบหน่วยเติมหน้า “ทรง-” ในสมัยนี้ จึงมีลักษณะเป็นกริยาแสดงสภาวะความมีหรือความเป็น

ในราชาศัพท์เขมรสมัยกลาง คำว่า “ทรง-” ปรากฏหน้านาม *ทรงครุพนนิ* ‘ท้อง, มีลูก’ หรือนำหน้ากริยา *ทรงสุรทธา* ‘ศรัทธา’ และนำหน้านามราชาศัพท์ *ทรงพระกฤษณา* ‘กรุณา’ *ทรงพระนาม* ‘ชื่อ, มีชื่อว่า’ กริยารราชาศัพท์ที่ประกอบหน่วยเติมหน้า “ทรง-” ในสมัยนี้ ก็ยังคงมีลักษณะเป็นกริยาแสดงสภาวะความมีหรือความเป็น เช่นเดียวกับในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

กระทั่งในราชาศัพท์ไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ปรากฏใช้อย่างหลากหลายมากยิ่งขึ้น พบการใช้ “ทรง” ประกอบกับนามสามัญ ใช้เป็นกริยาแสดงการกระทำ เช่น *ทรงปิ่น* ‘ยิงปิ่น’ *ทรงม้า* ‘ขี่ม้า’ *ทรงรถ* ‘นั่งรถ’ ประกอบกับกริยาสามัญแสดงการกระทำ เช่น *ทรงเรียก* ‘เรียก’ *ทรงดำหนิ* ‘ดำหนิ’ *ทรงสั่ง* ‘สั่ง’ ประกอบกับหน่วยเติมหน้า “พระ-” นำกริยา เช่น *ทรงพระโกรธ* ‘โกรธ’ *ทรงพระกั๊กขา* ‘กั๊กขา’ *ทรงพระประชวร* ‘ป่วย, เป็นไข้’ เป็นต้น ลักษณะการใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ดังกล่าว ปรากฏต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ในราชาศัพท์เขมรปัจจุบัน พบการใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ในลักษณะเดียวกับที่ปรากฏในราชาศัพท์สมัยอยุธยาและธนบุรี ดังเช่น การใช้ “ทรง-” ประกอบหน้านามสามัญ ใช้เป็นกริยาแสดงการกระทำ เช่น *ทรงกีฬา* ‘เล่นกีฬา’ *ทรงครม* ‘ตั้งห้อง’ *ทรงทสณาการ* ‘เห็น’ หรือประกอบหน้ากริยาสามัญ เช่น *ทรงอุสสาห์* ‘พยายาม’ *ทรงโกรธ* ‘โกรธ’ *ทรงชราบ* ‘รู้’ หรือประกอบกับหน่วยเติมหน้า “พระ-” หน้ากริยา เช่น *ทรงพระอุโล* ‘อ้วน’ *ทรงพระนจฉา* ‘รำ’ *ทรงพระปนาสา* ‘เป็นหวัด’ เป็นต้น จึงแสดงให้เห็นว่า การใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ในบริบทอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากใช้เป็นกริยาแสดงสภาวะความมีความเป็น จึงเป็นอิทธิพลที่ได้รับจากราชาศัพท์ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

จากการศึกษาอิทธิพลที่ราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรมีต่อกัน อาจสรุปได้ดังนี้

๑. ยุคสมัยของการรับและส่งอิทธิพลของราชาศัพท์ การส่งอิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร เป็นการส่งอิทธิพลแบบสองทาง กล่าวคือ ทั้งไทยและเขมรต่างส่งอิทธิพลต่อกัน ในช่วงแรก ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร ได้ส่งอิทธิพลต่อราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาต้น ต่อมาราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ได้ส่งอิทธิพลกลับไปยังราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง กระทั่งสมัยรัตนโกสินทร์และสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ราชาศัพท์ในภาษาไทยได้ส่งอิทธิพลอีกกระลอกไปยังราชาศัพท์เขมรสมัยปัจจุบัน การรับและส่งอิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรนี้ จึงเป็นการส่งอิทธิพลแบบสองทาง

๒. ลักษณะการส่งอิทธิพล เมื่อพิจารณาการส่งอิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรทั้งด้านศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ พบว่า อิทธิพลที่สำคัญและปรากฏอย่างเด่นชัด คืออิทธิพลในด้านการสร้างราชาศัพท์ มิใช่การยืมศัพท์ เนื่องจากพบว่า ศัพท์ที่ปรากฏตรงกันทั้งสองภาษามีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ปัจจัยที่ทำให้ราชาศัพท์ไทยและราชาศัพท์เขมรคล้ายคลึงกันจึงน่าจะเป็นวิธีการสร้างราชาศัพท์ อันเป็นผลมาจากการสัมผัสภาษา ทำให้เมื่อนำวิธีการสร้างราชาศัพท์ในภาษาต้นทางมาใช้ในภาษาของตน จึงมีการเปลี่ยนรูปภาษาอันเป็นวัตถุประสงค์ไปตามลักษณะภาษาของตน ดังเห็นได้จากการสร้างราชาศัพท์ด้วยการยืมคำภาษาต่างประเทศ ในภาษาเขมรสมัยพระนคร มีวิธีการสร้างราชาศัพท์ด้วยการยืมภาษาสันสกฤต เพราะถือเป็นภาษาต่างประเทศที่มีศักดิ์ศรีและมีความศักดิ์สิทธิ์ จึงนำมาใช้เป็นราชาศัพท์ ในขณะที่ไทย ก็ได้รับวิธีการสร้างดังกล่าวมาด้วย แต่เนื่องจากภาษาต่างประเทศที่ถือว่ามีศักดิ์ศรีและศักดิ์สิทธิ์ คือ ภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาเขมร จึงปรากฏการใช้คำยืมภาษาเขมรเป็นราชาศัพท์ในภาษาไทย

๓. หลักฐานทางภาษาที่เป็นเครื่องยืนยันให้เห็นถึงอิทธิพลของทั้งสองภาษา หลักฐานทางภาษาที่แสดงให้เห็นว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรมีอิทธิพลต่อกัน คือ ลักษณะเฉพาะของ

การสร้างราชาศัพท์ที่ปรากฏในแต่ละสมัย แม้ราชาศัพท์แต่ละสมัยจะมีการสืบทอดหรือการคงลักษณะเดิม (retention) ของราชาศัพท์ในสมัยก่อนหน้า แต่ก็พบการสร้างสรรคใหม่หรือนวัตกรรม (innovation) ในสมัยต่อ ๆ มา ลักษณะการสร้างสรรคใหม่นี้ อาจถือเป็นลักษณะเด่นหรือเป็นลักษณะเฉพาะของการสร้างราชาศัพท์ในสมัยดังกล่าว และยังสามารถเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาต้นทางที่ปรากฏให้เห็นในภาษาปลายทางได้อีกด้วย ดังเช่น การสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น แม้จะมีการคงลักษณะการสร้างราชาศัพท์มาจากภาษาเขมรสมัยพระนคร แต่ก็มีการสร้างสรรคใหม่ เช่น การใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วย ซึ่งไม่ปรากฏในภาษาต้นทาง ลักษณะดังกล่าวนี้ ปรากฏในภาษาเขมรสมัยกลาง จึงสามารถใช้เป็นเครื่องบ่งชี้ได้ว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางได้รับอิทธิพลจากราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

เพื่อให้เห็นหลักฐานทางภาษาอันเป็นเครื่องยืนยันอิทธิพลของราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรที่มีต่อกัน จะได้สรุปพัฒนาการการสร้างราชาศัพท์ทั้งในภาษาไทยและภาษาเขมร เฉพาะลักษณะเด่นในแต่ละสมัย ดังนี้

แผนภูมิที่ ๑๑ พัฒนาการการสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรแต่ละสมัย

การสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทย

การสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมร

สมัยก่อนพระนคร

ใช้หน่วยเติมหน้า

ใช้หน่วยเติมหน้า วุระ-

ใช้หน่วยเติมหน้า สุตจ-

ยืมคำภาษาต่างประเทศ

ภาษาสันสกฤต

สมัยพระนคร

ใช้หน่วยเติมหน้า

ใช้หน่วยเติมหน้า วุระ-

ยืมคำภาษาต่างประเทศ

ภาษาสันสกฤต

<p style="text-align: center;">สมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น</p> <p>ใช้หน่วยเต็ม</p> <p> ใช้หน่วยเต็มหน้า</p> <p> ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ-</p> <p> ใช้หน่วยเต็มหน้า สมเด็จพระ-</p> <p> ใช้หน่วยเต็มหน้าหลายหน่วย</p> <p> พระราช- / สมเด็จพระราช- / ศรีราช-</p> <p> ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรง- (แสดงสภาวะมี/เป็น)</p> <p> ใช้หน่วยเต็มหน้า เสด็จ- (แสดงการเคลื่อนที่)</p> <p> ใช้หน่วยเต็มท้าย</p> <p> -พระยา / -เจ้า</p> <p>ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ</p> <p> ภาษาบาลีสันสกฤต + ภาษาเขมร</p> <p>ใช้นามราชาศัพท์เป็นกริยารราชาศัพท์</p>	<p>ใช้คำภาษาเขมร</p> <p> คำแผลง</p> <p> ใช้การประกอบกับราชาศัพท์</p> <p style="text-align: center;">สมัยกลาง</p> <p>ใช้หน่วยเต็มหน้า</p> <p> ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ-</p> <p> ใช้หน่วยเต็มหน้าหลายหน่วย</p> <p> พระราช- / สเด็จพระ- / สเด็จพระราช-</p> <p> ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรง- (แสดงสภาวะมี/เป็น)</p> <p> ใช้หน่วยเต็มหน้า สด็จ- (แสดงการเคลื่อนที่)</p> <p>ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ</p> <p> ภาษาสันสกฤต + ภาษาบาลี</p> <p>ใช้นามราชาศัพท์เป็นกริยารราชาศัพท์</p>
<p style="text-align: center;">สมัยอยุธยาและธนบุรี</p> <p>ใช้หน่วยเต็มหน้า</p> <p> ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรง- (แสดงการกระทำ)</p> <p> ใช้หน่วยเต็มหน้า เสด็จ- (แสดงการเคลื่อนที่)</p> <p>ใช้หน่วยเต็มหน้าหลายหน่วย</p> <p> พระแสง- / พระบรม- / พระมหา-</p> <p>ใช้การประกอบกับราชาศัพท์</p> <p>ใช้คำภาษาไทย</p>	
<p style="text-align: center;">สมัยรัตนโกสินทร์</p> <p>ใช้หน่วยเต็มหน้าหลายหน่วย</p> <p> พระบวร- / พระที่นั่ง-</p> <p>ใช้หน่วยเต็มท้าย</p> <p> -พระที่นั่ง</p>	
<p style="text-align: center;">สมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง</p> <p>ใช้หน่วยเต็มหน้าหลายหน่วย</p> <p> พระบรมราช- / พระบรมมหา- / พระมหาบวร-</p> <p>ใช้การตัดหน่วยเต็มหน้า (กริยารราชาศัพท์)</p>	

สมัยปัจจุบัน	สมัยปัจจุบัน
ใช้หน่วยเต็มหน้า	ใช้หน่วยเต็มหน้า
ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ-	ใช้หน่วยเต็มหน้า พระ-
ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรง- (แสดงกิริยาอาการ)	ใช้หน่วยเต็มหน้า ทรง- (แสดงกิริยาอาการ)
ใช้หน่วยเต็มหน้า เสด็จ- (แสดงการเคลื่อนที่)	ใช้หน่วยเต็มหน้า เสด็จ- (แสดงการเคลื่อนที่)
ใช้หน่วยเต็มท้าย	ใช้หน่วยเต็มหน้า ยาง- (แสดงการเคลื่อนที่)
-เครื่องต้น / -ท้ายที่นั่ง	ใช้หน่วยเต็มหน้าหลายหน่วย
ใช้หน่วยเต็มหน้าหลายหน่วย	พระทมรง- / พระที่นั่ง- / พระบรมราช-
พระอัครราช- / พระวรวราช- / สมเด็จพระบรมราช-	พระบวรราช- / สมเด็จพระมหาราช-
ใช้การประกอบกับราชาศัพท์	ใช้การประกอบกับราชาศัพท์
ตัดหน่วยเต็มหน้า	ยืมคำจากภาษาต่างประเทศ
	ภาษาบาลีสันสกฤต + ภาษาไทย

บทที่ ๖

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเปรียบเทียบราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรจากมุมมองข้ามสมัย เป็น การศึกษาราชศัพท์ในภาษาเขมรตั้งแต่สมัยก่อนพระนครจนถึงปัจจุบัน และศึกษาราชศัพท์ใน ภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงปัจจุบัน เพื่อพิจารณาที่มาของศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ในแต่ละ สมัย และเปรียบเทียบราชาศัพท์ในภาษาทั้งสองในด้านศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ เพื่อพิจารณาว่า ราชาศัพท์ในภาษาทั้งสองส่งอิทธิพลต่อกันเมื่อใด และส่งอิทธิพลกันในด้านใด โดยมีสมมติฐานว่า ราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยโบราณมีรูปแบบที่ไม่ซับซ้อน เป็นการยืมจากภาษาสันสกฤตหรือใช้ศัพท์ จากภาษาเขมร ต่อมาจึงมีการประกอบหน่วยเติม และปรากฏคำยืมจากภาษาไทยไปใช้เป็นราชาศัพท์ ในภาษาเขมร ส่วนราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย มักมาจากการยืมภาษาต่างประเทศ กระทั่งใน สมัยอยุธยาเป็นต้นมา มีการประกอบหน่วยเติมและใช้คำในภาษาไทยประกอบหน่วยเติมเพิ่มมากขึ้น และปรากฏจำนวนมากขึ้นในแต่ละสมัย ทั้งนี้เชื่อว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยได้รับอิทธิพลจากราชา ศัพท์ในภาษาเขมร กระทั่งช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๒ เป็นต้นมาราชศัพท์ในภาษาเขมรได้รับอิทธิพล จากราชศัพท์

สามารถสรุปผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา ได้ดังนี้

๖.๑ สรุปผลการศึกษา

๖.๑.๑ ราชาศัพท์ในภาษาเขมร

ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร ปรากฏราชาศัพท์มาตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓ พบข้อมูลราชาศัพท์ที่เป็นคำยืมจากภาษาสันสกฤต ซึ่งเป็นทั้งการยืมจากศัพท์ศัพท์เดี่ยวหรือ เป็นการยืมจากศัพท์สมาส ศัพท์สมาสที่พบในช่วงแรกมักเป็นศัพท์สมาสที่มีบทหน้าเป็น “ราช” ซึ่ง หมายถึง กษัตริย์ เช่น *ราชวิหาร* *ราชการุญ* เป็นต้น แต่ยังไม่พบใช้คำภาษาเขมรเป็นราชาศัพท์ กระทั่งราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓ จึงนำคำเขมรมาใช้เป็นราชาศัพท์ แต่พบเฉพาะที่นำมาใช้เป็นหน่วย เติมหน้า คือคำว่า “วระ” เช่น *วระศาสน* จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ จึงปรากฏคำภาษาเขมรมาใช้ เป็นราชาศัพท์เพิ่มขึ้น

ในด้านการสร้างราชาศัพท์ พบว่า นามราชาศัพท์มีวิธีการสร้างด้วยการยืมคำจากภาษา สันสกฤตและการใช้หน่วยเติมหน้า “วระ-” ประกอบคำภาษาสันสกฤตหรือคำภาษาเขมร ส่วนการ สร้างกริยาราชศัพท์ก็เช่นเดียวกัน พบการยืมคำจากภาษาสันสกฤตและการใช้หน่วยเติมหน้า

“สุดจ-” ประกอบคำภาษาเขมร จึงอาจกล่าวได้ว่า การสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร เป็นการยืมคำจากภาษาสันสกฤตมาใช้เป็นหลัก ส่วนคำในภาษาเขมรที่ใช้เป็นราชาศัพท์ พบว่าไม่ปรากฏใช้เพียงลำพัง แต่มักเป็นการใช้คำภาษาเขมรประกอบกัน เช่น *วระสัจจ สุดจบังค์* อีกทั้งคำเขมรที่นำมาใช้นี้ ล้วนเกิดจากการสร้างคำด้วยวิธีแผลงคำทั้งสิ้น

ในภาษาเขมรสมัยพระนคร พบว่า ราชาศัพท์ส่วนใหญ่มีที่มาจากภาษาสันสกฤต แต่พบข้อมูลที่มีมาจากภาษาเขมรเพิ่มมากขึ้น และพบการใช้ราชาศัพท์ที่มีมาจากภาษาสันสกฤตประกอบภาษาเขมรด้วย ส่วนในด้านการสร้างราชาศัพท์ พบว่า นามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร สร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า “วระ-” มากที่สุด รองลงมาคือการยืมคำจากภาษาสันสกฤต หน่วยเติมหน้า “วระ-” อาจประกอบเข้ากับนามภาษาสันสกฤตหรือนามสามัญในภาษาเขมรก็ได้ โดยมากพบว่าเป็นการประกอบเข้ากับนามภาษาสันสกฤต ส่วนการประกอบเข้ากับนามสามัญภาษาเขมร โดยมากพบว่าเป็นการประกอบเข้ากับนามแสดงเครือญาติ

วิธีการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมร พบว่ามีลักษณะแตกต่างกับภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร เพราะส่วนใหญ่เป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “สุดจ-” ประกอบหน้ากริยาภาษาเขมร นอกจากนี้ยังพบวิธีการสร้างแบบอื่น ๆ เพิ่มเติมขึ้นคือ การประกอบกับราชาศัพท์

เมื่อพิจารณาวิธีการสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร พบว่า วิธีการสร้างราชาศัพท์ที่ถือเป็นวิธีการหลัก นั่นคือ การใช้หน่วยเติมหน้า ทั้งการใช้หน่วยเติมหน้า “วระ-” ประกอบเป็นนามราชาศัพท์ หรือการใช้หน่วยเติมหน้า “สุดจ-” ประกอบเป็นกริยารราชาศัพท์

ต่อมา**ในภาษาเขมรสมัยกลาง** พบว่าราชาศัพท์ในสมัยนี้ มีลักษณะแตกต่างกับราชาศัพท์ในสมัยก่อนพระนครและสมัยพระนครมาก ในด้านที่มาของศัพท์ พบที่มาของราชาศัพท์เพิ่มขึ้น คือ ภาษาบาลี ซึ่งไม่ปรากฏมาก่อนในภาษาเขมรสมัยโบราณ ส่วนในด้านการสร้างราชาศัพท์ พบว่า นามราชาศัพท์มีวิธีการสร้างที่หลากหลายและแตกต่างกับราชาศัพท์เขมรโบราณค่อนข้างมาก กล่าวคือ พบวิธีการสร้างที่แบบใหม่ เช่น การใช้หน่วยเติมหน้า “พระราช-” การใช้หน่วยเติมหน้า “สัจจพระราช-” คำว่า “พระราช” แม้จะพบว่าตรงกับภาษาเขมรสมัยโบราณ “วระราช” แต่คำว่า “ราช” ในภาษาเขมรสมัยโบราณ ยังไม่ใช้เป็นหน่วยเติมหน้า แต่ถือเป็นส่วนหนึ่งของศัพท์สมาส แตกต่างกับในภาษาเขมรสมัยกลางที่มีการใช้เป็นหน่วยเติมหน้าอย่างชัดเจน เพราะสามารถประกอบกับคำภาษาเขมรได้และมีลักษณะการประกอบกับศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตบางศัพท์โดยไม่ต้องสนธิ ส่วนหน่วยเติมหน้า “สัจจพระราช-” ไม่พบใช้มาก่อนในภาษาเขมรสมัยโบราณ

ด้านการสร้างกริยารราชาศัพท์ ในภาษาเขมรสมัยกลาง ส่วนใหญ่เป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “สุดจ-/เสตจ-” หรือหน่วยเติมหน้า “ทรง-” แต่พบลักษณะที่แตกต่างกับภาษาเขมรสมัยโบราณคือ หน่วยเติมหน้า “สุดจ-/เสตจ-” มักพบใช้ในความหมายที่เกี่ยวกับการเคลื่อนที่ ในขณะที่ราชาศัพท์

เขมรสมัยโบราณ พบใช้ทั้งกริยาแสดงการเคลื่อนที่และการกระทำ นอกจากนี้ หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ก็ยังไม่ปรากฏใช้ในภาษาเขมรสมัยโบราณด้วย

ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน พบข้อมูลราชาศัพท์เป็นจำนวนมาก ในด้านที่มาของราชาศัพท์ พบที่มาของราชาศัพท์ที่ไม่ปรากฏในสมัยโบราณและสมัยกลาง คือ ภาษาไทย แต่ก็พบเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ในด้านการสร้างราชาศัพท์พบวิธีการสร้างที่หลากหลาย นามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการสร้างหลักที่พบในภาษาเขมรสมัยโบราณและสมัยกลาง นั่นคือ การใช้หน่วยเติมหน้า “พระ-” แต่ในสมัยนี้พบการใช้หน่วยเติมหน้าอื่น ๆ ที่ไม่ปรากฏในราชาศัพท์เขมรสมัยกลางและสมัยโบราณ เช่น หน่วยเติมหน้า “พระทมรง-” “พระทีนาง-” “พระบรม-” “พระบรมราช-” และ “พระบวรราช-” ซึ่งหน่วยเติมหน้า ๓ ชนิดหลังนี้มีที่ใช้เฉพาะ กล่าวคือ หน่วยเติมหน้า “พระบรม-” และ “พระบรมราช-” ใช้เฉพาะแก่พระมหากษัตริย์ ส่วนหน่วยเติมหน้า “พระบวรราช-” พบใช้เฉพาะแก่พระอุโยราชหรือพระมหาอุปราช นอกจากนี้ยังพบการสร้างนามราชาศัพท์ด้วยการใช้คำนาม + นามราชาศัพท์ด้วย โดยเฉพาะนามราชาศัพท์ที่เกี่ยวกับอวัยวะร่างกาย

ในการสร้างกริยาราชศัพท์ พบการสร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” มากที่สุด แตกต่างกับในสมัยพระนครที่ส่วนใหญ่พบการใช้หน่วยเติมหน้า “สุดจ-” เป็นหลัก แต่ในปัจจุบัน หน่วยเติมหน้าดังกล่าวนี้ มีรูปเป็น “เสฏจ-” ปรากฏที่ใช้จำกัดลง กล่าวคือ พบใช้เฉพาะกับกริยาแสดงการเคลื่อนที่ “ยาง” ซึ่งหมายถึง เดิน, ไป เท่านั้น และพบใช้ร่วมกันเป็น “เสฏจยาง-” ประกอบหน้ากริยาแสดงการเคลื่อนที่อื่น ๆ นอกจากนี้ ยังพบการยืมคำไทยที่เป็นคำสามัญนำไปใช้เป็นราชาศัพท์ด้วย คือ ยวง ‘เดิน,ไป’ มาจาก ย่าง ทด ‘มอง, ดู’ มาจาก ทอด แม้จะปรากฏเพียง ๒ ข้อมูล แต่พบว่า สามารถนำไปประกอบกับกริยาอื่นใช้เป็นราชาศัพท์ด้วย

๖.๑.๒ ราชาศัพท์ในภาษาไทย

ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ปรากฏหลักฐานการใช้ราชาศัพท์ครั้งแรกในจารึกนครชุม พ.ศ. ๑๙๐๐ ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลิไทย ก่อนหน้านั้นยังไม่ปรากฏใช้ราชาศัพท์ อย่างไรก็ตามราชาศัพท์ในสมัยนี้ ยังปรากฏข้อมูลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น กระทั่งในจารึกกฎหมายลักษณะโจร พ.ศ. ๑๙๔๐ เป็นต้นมา จึงปรากฏการราชาศัพท์ที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น

ในด้านที่มาของราชาศัพท์ พบว่า ราชาศัพท์ส่วนใหญ่ในภาษาไทยสมัยนี้ มีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต พบข้อมูลราชาศัพท์ที่มาจากภาษาไทยและภาษาเขมร นอกจากนี้ยังพบราชาศัพท์ที่มาจากภาษามอญอีกด้วย

ในด้านการสร้างราชาศัพท์ นามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น พบวิธีการสร้างที่หลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “พระ-” และปรากฏการใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วยประกอบกันด้วย เช่น “สมเด็จพระมหา-” “สมเด็จพระราช-” “ศรีราช-” “พระศรีราช-”

เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบการใช้หน่วยเติมท้าย “-พระยา” ซึ่งเป็นคำยืมจากภาษามอญ ประกอบกับนามแสดงเครือญาติ เพื่อระบุความเป็นกษัตริย์อีกด้วย นำสังเกตว่า นามราชาศัพท์ส่วนใหญ่ อาจมีการใช้หน่วยเติมท้ายประกอบกับนามหรือไม่ก็ได้ เช่น “เจ้า” “เจ้าธ” อีกทั้งยังพบการใช้คำภาษาไทย ประกอบกันขึ้นเป็นราชาศัพท์ด้วย เช่น *พ่ออยู่หัว แม่อยู่หัว* เป็นต้น ส่วนการสร้างกริยารราชาศัพท์ส่วนใหญ่เกิดจากการประกอบกับราชาศัพท์ พบใช้หน่วยเติมหน้า “เสด็จ-” และ “ทรง-” แต่ปรากฏข้อมูลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ต่อมาในสมัยอยุธยาและธนบุรี ปรากฏข้อมูลราชาศัพท์เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เมื่อพิจารณาในด้านที่มาของศัพท์ พบว่า ส่วนใหญ่มีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตและไทย พบข้อมูลราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมรไม่มากนัก นอกจากนี้ยังพบที่มาจากภาษาอื่น ๆ ที่หลากหลาย เช่น จากภาษาอาหรับ-เปอร์เซีย ภาษาจีน ภาษาชวา-มลายู เป็นต้น แต่พบเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ในด้านการสร้างราชาศัพท์พบว่า นามราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี ส่วนใหญ่ใช้หน่วยเติมหน้า “พระ-” เช่นเดียวกับสมัยสุโขทัย แต่มีลักษณะที่ต่างกันคือ ในสมัยสุโขทัย มักเป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “พระ-” กับนามภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมร แต่ในสมัยอยุธยา พบใช้หน่วยเติมหน้านี้กับนามที่อาจมาจากภาษาต่าง ๆ เช่น *พระที่นั่ง* จากภาษาไทย *พระตำหนัก* จากภาษาเขมร *พระกัณฑ์* จากภาษาอาหรับ-เปอร์เซีย *พระปิ่นโตเครื่อง* จากภาษาจีน *พระเสลี่ยง* จากภาษามอญ เป็นต้น อีกทั้งยังพบการใช้หน่วยเติมหน้าหลายหน่วยเพิ่มขึ้นจากสมัยสุโขทัย เช่น “พระบรม-” “พระมหา-” “พระแสง-” เป็นต้น นอกจากนี้ในสมัยนี้ ยังพบนามราชาศัพท์ที่สร้างด้วยการประกอบกับราชาศัพท์ประเภทคำประสมเป็นจำนวนมากอีกด้วย การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีการนี้ ยังไม่พบในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

ส่วนการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ซึ่งอาจประกอบเข้ากับคำสามัญหรือราชาศัพท์ก็ได้ แตกต่างกับสมัยสุโขทัยที่ไม่ค่อยใช้วิธีการดังกล่าว นอกจากนี้ยังพบการใช้หน่วยเติมหน้า “เสด็จ-” ประกอบกับหน่วยเติมหน้าอื่น ๆ เช่น “เสด็จทรง-” “เสด็จพระราช-” อีกด้วย

ในสมัยรัตนโกสินทร์ ราชาศัพท์มีที่มาจาก ๔ ภาษา คือ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาไทย ภาษาเขมร และภาษาอื่น ๆ เช่นเดียวกับสมัยอยุธยาและธนบุรี ส่วนมากมาจากภาษาบาลีสันสกฤตและไทยเช่นเดียวกัน ในด้านการสร้างนามราชาศัพท์ก็มีลักษณะตรงกับสมัยอยุธยาและธนบุรีเช่นกัน แต่มีรายละเอียดต่างกันเล็กน้อย ในสมัยนี้ปรากฏหน่วยเติมหน้าหลากหลายกว่าสมัยอยุธยาและธนบุรี โดยเฉพาะหน่วยเติมหน้าหลายหน่วย เช่น “พระบวร-” “พระที่นั่ง-” เป็นต้น ส่วนการสร้างกริยารราชาศัพท์ก็พบเช่นเดียวกับสมัยอยุธยาและธนบุรี

ในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พบที่มาของราชาศัพท์จาก ๔ ภาษาเช่นเดียวกับสมัยอยุธยาและธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ แต่พบที่มาจากภาษาอื่น ๆ ที่ไม่ปรากฏในสมัยก่อน ได้แก่

ภาษาอังกฤษ ส่วนในด้านการสร้างราชาศัพท์พบว่า วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ส่วนใหญ่ตรงกับสมัยรัตนโกสินทร์ วิธีการที่ปรากฏเพิ่มเติมคือ การใช้คำภาษาไทยซึ่งพบมาก่อนแล้วในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น วิธีการสร้างที่ปรากฏมากที่สุดคือ การใช้หน่วยเติมเช่นเดียวกับในสมัยก่อนหน้า แต่หน่วยเติมในสมัยนี้ปรากฏหลากหลายมากกว่า โดยเฉพาะหน่วยเติมหน้าหลายหน่วย เช่น “พระบรมราช-” “พระบรมมหา-” “พระมหาบรร-” เป็นต้น ส่วนการสร้างกริยารราชาศัพท์ พบวิธีการตัดหน่วยเติมหน้าแล้ว และพบว่าการใช้หน่วยเติมหน้าปรากฏมากที่สุด

ในภาษาไทยสมัยปัจจุบัน พบที่มาของราชาศัพท์เช่นเดียวกับสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อพิจารณาการสร้างราชาศัพท์ พบว่า นามราชาศัพท์ส่วนใหญ่ยังคงสร้างด้วยการใช้หน่วยเติม โดยเฉพาะหน่วยเติมหน้า “พระ-” วิธีการสร้างแบบใหม่ที่ปรากฏในสมัยนี้คือ การจัดหน่วยเติมหน้า “พระ-” ของนามราชาศัพท์ออกเพื่อใช้แก่พระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า ปรากฏเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ส่วนการใช้กริยารราชาศัพท์ ส่วนใหญ่มีวิธีการสร้างด้วยการประกอบกับราชาศัพท์ แตกต่างกับสมัยก่อนหน้าที่มักใช้หน่วยเติมหน้า

๖.๑.๓ อิทธิพลของราชาศัพท์เขมรในราชาศัพท์ไทย

เมื่อเปรียบเทียบราชาศัพท์เขมรสมัยโบราณกับราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัย พบว่าภาษาไทยสมัยสุโขทัยรับทั้งศัพท์และการสร้างราชาศัพท์มาจากภาษาเขมรสมัยพระนคร นามราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยโบราณมักสร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า “วฺระ-” ประกอบกับคำสันสกฤตหรือเขมร ในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัย ก็พบการสร้างราชาศัพท์ด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า “พระ-” ประกอบคำบาลีสันสกฤตหรือเขมรเช่นเดียวกัน

ส่วนการสร้างกริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยโบราณ มักเป็นการยืมคำจากภาษาสันสกฤตและการใช้หน่วยเติม “สุดจ-” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย ก็พบวิธีการสร้างดังกล่าวเช่นกัน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาการใช้ศัพท์ โดยเฉพาะการใช้กริยารราชาศัพท์ พบว่า กริยารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนครและภาษาไทยสมัยสุโขทัย ใช้กริยารราชาศัพท์เดียวกัน เช่น *ทูล-ทูลปราท-ปราศาศน์ เสวยราชสมบัติ-เสวยราชสมบัติ* เป็นต้น

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงอาจสรุปได้ว่า ราชาศัพท์ไทยในสมัยสุโขทัยได้อิทธิพลจากราชาศัพท์เขมรสมัยโบราณ ทั้งในด้านศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ และไทยได้นำวิธีการสร้างราชาศัพท์ดังกล่าว มาปรับใช้ในภาษาไทย จึงปรากฏข้อมูลราชาศัพท์ที่แตกต่างกับภาษาเขมรสมัยโบราณ

๖.๑.๔ อิทธิพลของราชาศัพท์ไทยในราชาศัพท์เขมร

๖.๑.๔.๑ อิทธิพลของราชาศัพท์ไทยในราชาศัพท์เขมรสมัยกลาง

เมื่อเปรียบเทียบราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยกับราชาศัพท์เขมรสมัยกลาง ในด้านศัพท์ พบราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่ตรงกับราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยหลายข้อมูล เช่น มาตโรทร-มาโตรทร สมเด็จพระมหาอุปราช-สมเด็จพระมหาอุปราช สมเด็จพระราชเทวี-สมเด็จพระราชเทวีปพิตร พระราชทาน-พระราชทาน เป็นต้น และยังพบการสร้างราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลางที่ตรงกับราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยแต่ไม่ปรากฏในราชาศัพท์เขมรสมัยโบราณ เช่น การใช้คำว่า “ราช” และ “พระราช” เป็นหน่วยเติมหน้านาม การใช้หน่วยเติมหน้า “สมเด็จพระราช-” การใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” การใช้หน่วยเติมหน้า “พระราช-” เพื่อใช้เป็นกริยารราชาศัพท์ เป็นต้น การพบราชาศัพท์ที่ตรงกันในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและภาษาเขมรสมัยกลาง ไม่น่าจะเกิดจากความบังเอิญ แต่น่าจะแสดงให้เห็นอิทธิพลของไทยที่มีต่อเขมร โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาว่า ราชาศัพท์ดังกล่าวไม่ปรากฏในภาษาเขมรสมัยโบราณ หรือมิได้ใช้ศัพท์เดียวกัน ดังเช่น คำที่มีความหมายว่า “ให้” ในราชาศัพท์เขมรสมัยโบราณ พบใช้ว่า *ปราสาท* หรือ *กรูณาปราสาท* แตกต่างกับราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยที่ใช้ว่า *พระราชทาน* ซึ่งตรงกับคำว่า *วระทาน* ในภาษาเขมรสมัยโบราณ แต่ใช้เป็นนามราชาศัพท์หมายถึง ทานหรือของให้ มิได้ปรากฏว่าใช้เป็นกริยารราชาศัพท์เช่นในภาษาไทยสมัยสุโขทัย การปรากฏคำเดียวกันและความหมายตรงกันนี้ ในราชาศัพท์เขมรสมัยกลาง จึงน่าจะเกิดจากเหตุผลด้านการยืม

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยเริ่มมีอิทธิพลแก่ราชาศัพท์ในภาษาเขมรมาแล้วตั้งแต่สมัยกลาง อิทธิพลดังกล่าว มีทั้งอิทธิพลในด้านศัพท์และการสร้างราชาศัพท์

๖.๑.๔.๒ อิทธิพลของราชาศัพท์ไทยในราชาศัพท์เขมรสมัยปัจจุบัน

เมื่อพิจารณารราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน พบว่า มีลักษณะหลายประการที่แตกต่างกับราชาศัพท์ในภาษาเขมรสมัยโบราณและสมัยกลาง และพบว่า ลักษณะที่แตกต่างดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับราชาศัพท์ในภาษาไทยที่พบก่อนหน้าแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการสร้างราชาศัพท์

วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ในภาษาเขมรปัจจุบันที่ไม่พบในราชาศัพท์เขมรสมัยอื่น คือ การประกอบกับราชาศัพท์ที่มีลักษณะเป็นการประสม เช่น *สุนงพระเนตร* “แว่นตา” ลักษณะดังกล่าวไม่ปรากฏในราชาศัพท์เขมรสมัยโบราณและสมัยกลาง และไม่ปรากฏในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัย แต่พบครั้งแรกในราชาศัพท์ไทยสมัยอยุธยา วิธีการสร้างนามราชาศัพท์ดังกล่าว จึงน่าจะเป็นการสร้างสรรคใหม่ (innovation) ในราชาศัพท์ไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี และใช้สืบทอดมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

นอกจากนี้ ในราชาศัพท์เขมรสมัยปัจจุบัน ยังพบการใช้หน่วยเติมหน้าที่ไม่ปรากฏในสมัยอื่น ได้แก่ หน่วยเติมหน้า “พระบรม-” “พระบรมราช-” “พระบวรราช-” หน่วยเติมหน้า “พระบรม-” นี้ ตรงกับภาษาไทยคือ “พระบรม-” ปรากฏมาแล้วตั้งแต่ในสมัยอยุธยาและธนบุรี ส่วนหน่วยเติมหน้า “พระบวรราช-” ตรงกับภาษาไทยคือ “พระบวรราช-” เพิ่งปรากฏในสมัยปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ปรากฏหน่วยเติมหน้า “พระบวร-” แล้วตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ หน่วยเติมหน้าทั้ง ๒ หน่วยในภาษาไทย มีที่ใช้เฉพาะแก่บุคคลบางลำดับชั้น กล่าวคือ หน่วยเติมหน้า “พระบรม-” ปรากฏใช้เฉพาะแก่กษัตริย์ ส่วนหน่วยเติมหน้า “พระบวร-” ปรากฏใช้แก่สมเด็จพระราชวังบวรสถานมงคลหรือวังหน้า การใช้หน่วยเติมหน้าทั้ง ๒ ในภาษาไทยเขมรสมัยปัจจุบัน จึงน่าจะได้รับอิทธิพลไปจากราชาศัพท์ไทย

นอกจากนี้ การใช้หน่วยเติมหน้ากริยาราชาศัพท์ “ทรง-” ในภาษาไทยเขมรสมัยปัจจุบัน พบว่าสามารถใช้ประกอบหน้ากริยาสามัญที่เป็นกริยาแสดงการกระทำได้ เช่น *ทรงอุสสาห์* “ทรงอุตสาหะ” *ทรงโกรธ* “ทรงโกรธ” เป็นวิธีการที่ไม่ปรากฏในภาษาไทยเขมรสมัยอื่น แม้ในราชาศัพท์เขมรสมัยกลาง จะพบการใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” แล้ว แต่พบว่า มิได้ใช้ประกอบกับกริยา แต่ใช้ประกอบกับนาม เพื่อใช้เป็นกริยาราชาศัพท์ เช่น *ทรงครุพณิ* “ตั้งท้อง” *ทรงพระนาม* “ชื่อว่า” เมื่อพิจารณาที่ราชาศัพท์ในภาษาไทย พบว่า มีการใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” กับกริยาสามัญแสดงการกระทำ เริ่มปรากฏในราชาศัพท์ไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีแล้ว เช่น *ทรงแต่ง* *ทรงโบก* *ทรงสั่ง* *ทรงเรียก* *ทรงให้* การใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ในราชาศัพท์เขมรสมัยปัจจุบันจึงน่าจะได้รับอิทธิพลไปจากราชาศัพท์ไทย

จากการศึกษานี้ ทำให้เห็นได้ว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยได้รับอิทธิพลมาจากราชาศัพท์ในภาษาไทยเขมรสมัยโบราณ ทั้งในด้านศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๓ ไทยจึงส่งอิทธิพลกลับไปยังเขมร จึงพบอิทธิพลของราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยในราชาศัพท์เขมรสมัยกลาง อิทธิพลดังกล่าว ปรากฏทั้งอิทธิพลในด้านศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ และอิทธิพลของราชาศัพท์ไทยยังคงมีต่อราชาศัพท์เขมรเรื่อยมา ดังเห็นได้จากราชาศัพท์ในภาษาไทยเขมรสมัยปัจจุบัน

ผลการศึกษานี้จึงสอดคล้องกับสมมติฐานของการศึกษาที่ว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยได้รับอิทธิพลจากราชาศัพท์ในภาษาไทยเขมร กระทั่งช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๒ เป็นต้นมาราชาศัพท์ในภาษาไทยเขมรได้รับอิทธิพลจากราชาศัพท์

๖.๒ อภิปรายผลการศึกษา

๖.๒.๑ ที่มาของราชาศัพท์ : ความศักดิ์สิทธิ์และศักดิ์ศรีของภาษา

๖.๒.๑.๑ ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต

ราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรส่วนใหญ่มีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตเช่นเดียวกัน ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครและพระนคร พบการนำศัพท์สันสกฤตมาใช้เป็นราชาศัพท์โดยตรงค่อนข้างมาก แม้ในสมัยต่อมาการสร้างราชาศัพท์ด้วยวิธีดังกล่าวจะไม่ปรากฏเพิ่มขึ้น แต่ก็พบการนำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตไปใช้ในการสร้างราชาศัพท์ด้วยวิธีอื่น ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะการสร้างนามราชาศัพท์ด้วยการใช้หน่วยเติม คำที่นำมาประกอบกับหน่วยเติมส่วนใหญ่ในทุกสมัย มักเป็นคำภาษาบาลีสันสกฤต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาษาบาลีสันสกฤตเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์จึงนำไปใช้ยกย่องกษัตริย์

ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเป็นภาษาที่ใช้ในการบันทึกคัมภีร์และวรรณกรรมทางศาสนา ภาษาสันสกฤตใช้ในศาสนาพราหมณ์ฮินดูและศาสนาพุทธมหายาน ส่วนภาษาบาลีใช้ในศาสนาพุทธเถรวาท ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ภาษาทั้งสองกลายเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ เพราะเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมสำคัญทางศาสนาก็ย่อมมีการใช้ภาษาทั้งสอง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ภาษาทั้งสองกลายเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ ต่อมาเมื่อมีการยกย่องกษัตริย์ให้มีฐานะสูงส่งขึ้นจึงนำภาษาบาลีสันสกฤตที่ใช้แก่ศาสนาใช้ในการยกย่องกษัตริย์ด้วย

ในสมัยก่อนพระนครและสมัยพระนคร พบเฉพาะภาษาสันสกฤต เนื่องจากกษัตริย์ส่วนใหญ่ในสมัยนี้นับถือศาสนาพราหมณ์ฮินดู จึงปรากฏหลักฐานเฉพาะการใช้ภาษาสันสกฤต ต่อมาในสมัยสุโขทัย ศาสนาพุทธแบบลังกาวงศ์เจริญรุ่งเรืองจึงพบที่มาของราชาศัพท์ที่มีที่มาจากภาษาบาลี

๖.๒.๑.๒ ที่มาจากภาษาต่างประเทศ : ไทยและเขมร

ราชาศัพท์ในภาษาไทยบางข้อมูลมีที่มาจากภาษาเขมร ในขณะที่ราชาศัพท์ในภาษาเขมรส่วนหนึ่งมีที่มาจากภาษาไทย ข้อมูลราชาศัพท์ดังกล่าวมีทั้งที่เป็นราชาศัพท์อยู่ในภาษาเดิม และเป็นคำสามัญในภาษาเดิม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ราชาศัพท์ในภาษาไทย

เสด็จ	‘ไป’	จากราชาศัพท์เขมร	สุดจ	‘ไป’	(ข.โบราณ)
บรรทม	‘นอน’	จากราชาศัพท์เขมร	ผท	‘นอน’	(ข.โบราณ)
ถวาย	‘ให้’	จากราชาศัพท์เขมร	ถวาย	‘ให้’	(ข.โบราณ)
ทูล	‘บอก’	จากราชาศัพท์เขมร	ทูล	‘รับ’	(ข.โบราณ)

พระชนง	‘คิ้ว’	จากคำสามัญภาษาเขมร	โขนง	‘ไป’	(ข.ปัจจุบัน)
พระชนอง	‘หลัง’	จากคำสามัญภาษาเขมร	ชนง	‘ไป’	(ข.กลาง)
พระเขนย	‘หมอน’	จากคำสามัญภาษาเขมร	เขนย	‘หมอน’	(ข.กลาง)
พระศก	‘ผม’	จากคำสามัญภาษาเขมร	สก	‘ผม’	(ข.กลาง)
พระอั้งร็อง	‘เปล’	จากคำสามัญภาษาเขมร	อั้งร็อง	‘เปล’	(ข.ปัจจุบัน)
ทรงสดับ	‘ฟัง’	จากคำสามัญภาษาเขมร	สดับ	‘ฟัง’	(ข.โบราณ)

ราชาศัพท์ในภาษาเขมร

พระที่นั่ง	‘ที่อยู่, พาหนะ’	จากราชาศัพท์ไทย	พระที่นั่ง	‘ที่อยู่, พาหนะ’
พระแทน(บนท)	‘ที่นอน’	จากราชาศัพท์ไทย	พระแทน(บรรทม)	‘ที่นอน’
พาย(พระหสถเลขา)	‘ลายมือชื่อ’	จากราชาศัพท์ไทย	ลาย(พระหัตถเลขา)	‘ลายมือชื่อ’
เข็มขัด	‘เข็มขัด’	จากคำสามัญภาษาไทย	เข็มขัด	‘เข็มขัด’
จดหมาย	‘จดหมาย’	จากคำสามัญภาษาไทย	จดหมาย	‘จดหมาย’
ยาง	‘เดิน, ไป’	จากคำสามัญภาษาไทย	ย่าง	‘เดิน’
ทอด	‘ดู, มอง’	จากคำสามัญภาษาไทย	ทอด	‘วาง’

การปรากฏราชาศัพท์ที่เป็นราชาศัพท์ในภาษาเดิม น่าจะเป็นเพราะยืมคำดังกล่าวมาใช้โดยตรง โดยเฉพาะในราชาศัพท์ไทย มีการยืมราชาศัพท์ภาษาเขมรโบราณมาใช้โดยตรงหลายข้อมูล ตั้งแต่สมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นแล้ว เช่นเดียวกับคำว่า *พระที่นั่ง* *พระแทน* *พาย* ในราชาศัพท์เขมร ก็น่าจะเป็นการยืมราชาศัพท์จากภาษาไทยไปใช้โดยตรงเช่นกัน

ส่วนราชาศัพท์ที่เป็นคำสามัญในภาษาเดิม ในราชาศัพท์ไทยส่วนใหญ่เป็นการใช้คำสามัญในภาษาเขมรประกอบกับหน่วยเติมหน้า ดังเช่น *ชนง* *ชนอง* *เขนย* *ศก* ประกอบกับหน่วยเติมหน้า “พระ-” ส่วน *สดับ* ประกอบกับหน่วยเติมหน้า “ทรง-” แสดงให้เห็นว่า หน่วยเติมหน้าในราชาศัพท์ดังกล่าวมีหน้าที่ประกอบเข้ากับคำสามัญให้กลายเป็นราชาศัพท์ ดังนั้นการนำคำภาษาเขมรมาใช้เป็นราชาศัพท์ จึงขึ้นอยู่กับว่าคำดังกล่าวเป็นราชาศัพท์อยู่เดิมหรือไม่ หากเป็นราชาศัพท์อยู่เดิมก็สามารถนำมาใช้เป็นราชาศัพท์ได้ทันที แต่หากเป็นคำสามัญก็จำเป็นต้องประกอบกับหน่วยเติมจึงจะใช้เป็นราชาศัพท์ได้

อาจกล่าวได้ว่า ในกรณีนี้ ความเป็นราชาศัพท์ในภาษาไทย มิได้ขึ้นอยู่กับภาษาที่นำมาใช้เพียงเท่านั้น หากแต่อยู่ที่สถานะของคำด้วย ดังนั้นแม้จะเป็นคำสามัญภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ก็สามารถนำมาประกอบกับหน่วยเติมหน้าเพื่อใช้เป็นราชาศัพท์ได้ ดังเช่น *พระบันเหนง* (ชวา-มลายู)

พระสุทนต์ (ชวา-มลายู) พระแสงกัณฑ์ (อาหรับ-เปอร์เซีย) พระบันโตเครื่อง (จีน) พระแก้ว (จีน)
พระที่นั่งโทรน (อังกฤษ) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้สถานะของคำจะมีความสำคัญในการใช้เป็นราชาศัพท์ แต่จะเห็นว่า คำภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ที่นำมาใช้เป็นราชาศัพท์นั้น ส่วนใหญ่เป็นคำที่ไม่ปรากฏอยู่ในวัฒนธรรม เช่น

ปั้นเหน่ง	หมายถึง	เข็มขัดชนิดหนึ่งที่มีหัวขนาดใหญ่ประดับอัญมณี
สุทนต์	หมายถึง	เครื่องปลูกชนิดหนึ่ง ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทำด้วยผ้าเยียรบับไหมทอง
กัณฑ์	หมายถึง	มิตปลายแหลม มีคม ๒ ข้าง ส่วนของใบมีดตั้งแต่กัณฑ์ถึงปลายใหญ่เท่ากัน เป็นอาวุธ สอดเข้าฝัก ใช้เหน็บเอว
บันโต	หมายถึง	ภาชนะสำหรับใส่ของกิน ซ้อนกันเป็นชั้น ๆ มีหูร้อยหิ้วได้
แก้ว	หมายถึง	ที่สำหรับนั่ง มีขาและพนักพิง
โทรน	หมายถึง	เก้าอี้ที่ใช้ในพิธีการ มีที่วางแขน มักมีพนักสูง สำหรับกษัตริย์

จะเห็นว่า คำส่วนใหญ่ที่มาจากภาษาต่างประเทศอื่น ๆ เป็นคำที่อ้างถึงสิ่งที่ไม่ได้อยู่ในวัฒนธรรมไทยมาแต่เดิม ดังนั้นจึงมีลักษณะเป็นการใช้หน่วยเติมหน้าประกอบกับคำสามัญ แต่ลักษณะดังกล่าวแตกต่างกับราชาศัพท์ที่มาจากคำสามัญภาษาเขมร เนื่องจากคำสามัญในภาษาเขมรที่ใช้เป็นราชาศัพท์มีคำในภาษาไทยที่มีความหมายตรงกันใช้อยู่แล้ว เช่น *ขนง-คิ้ว* *ขนอง-หลัง* *เขนย-หมอน* *ศก-ผม* *อั้งริง-เปล* *สัดบ-ฟัง* การยืมดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นการยืมแทนที่ (core borrowing) คือยืมคำจากภาษาอื่นมาใช้แทนที่คำที่มีอยู่เดิมในภาษา ลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์กับ “ศักดิ์ศรี” (prestige) ของภาษา กล่าวคือ ภาษาของผู้ที่ได้รับการยอมรับว่ามีวัฒนธรรมสูงกว่าถูกยืมเข้ามาใช้แทนที่คำในภาษาเดิม ดังนั้นการที่ไทยยืมคำภาษาเขมรเข้ามาใช้เป็นราชาศัพท์ในกรณีนี้ จึงน่าจะสัมพันธ์กับความคิดเรื่องศักดิ์ศรีของภาษา เมื่อพิจารณาเทียบกับการใช้ศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตในการสร้างราชาศัพท์ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เช่น *พระเนตร* *พระหัตถ์* *พระบาท* *พระเศียร* ฯลฯ ราชาศัพท์ดังกล่าวเป็นการใช้ศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต แทนที่คำภาษาไทย คือ *เนตร-ตา* *หัตถ์-มือ* *บาท-เท้า* *เศียร-หัว* การใช้คำภาษาเขมรเป็นราชาศัพท์ในกรณีข้างต้น จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับการใช้ศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตในกรณีนี้เช่นกัน

ลักษณะการสร้างราชาศัพท์ไทยที่มีที่มาจากภาษาเขมรข้างต้น อาจสะท้อนให้เห็นค่านิยมของราชสำนักไทยที่เห็นว่าภาษาเขมรเป็นภาษาชั้นสูง จึงมีการนำคำสามัญภาษาเขมรมาประกอบขึ้นเป็นราชาศัพท์ สอดคล้องกับลักษณะการใช้ภาษาเขมรในสังคมไทยที่นิยมนำคำภาษาเขมรมาใช้ในการประพันธ์วรรณกรรมต่าง ๆ มาตั้งแต่สมัยอยุธยา แสดงให้เห็นถึงศักดิ์ศรีของภาษาเขมรที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นภาษาระดับสูงจึงนำไปใช้ประพันธ์วรรณคดี

ส่วนการใช้คำไทยในราชาศัพท์เขมร มีลักษณะแตกต่างกับการใช้คำเขมรในราชาศัพท์ไทย เนื่องจากในภาษาเขมรสามารถนำคำสามัญภาษาไทยไปใช้เป็นราชาศัพท์ได้โดยไม่ต้องประกอบรูปศัพท์ให้เป็นราชาศัพท์ก่อน ดังเช่น *ซิมชาต๋ จุตหมาย ยาง ทต* คำดังกล่าวเป็นการสร้างด้วยการนำคำภาษาต่างประเทศคือคำไทยมาใช้เป็นราชาศัพท์ ราชาศัพท์เหล่านี้มีความหมายตรงกับคำสามัญในภาษาเขมร คือ *ซิมชาต๋-แซสกรวาท จุตหมาย-สับุตฺร ยาง-เฎีร ทต-เม็ล* จึงแสดงให้เห็นว่าภาษาไทยเป็นภาษาที่มีศักดิ์ศรีในราชสำนักเขมร จึงมีการนำคำภาษาไทยไปใช้เป็นราชาศัพท์

ลักษณะดังกล่าว สอดคล้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในช่วงปลายของสมัยหลังพระนครที่ไทยมีอิทธิพลต่อราชสำนักกัมพูชา กษัตริย์กัมพูชาหลายพระองค์ประสูติและประทับอยู่ในกรุงเทพฯ เช่น สมเด็จพระนโรดมบรมรามเทวาวตาร (พระองค์ราชาวดี) เป็นต้น (ศานติ ภัคดีคำ, ๒๕๕๔ : ๓๐๔) ด้วยเหตุดังกล่าว จึงอาจทำให้เห็นว่าภาษาไทยเป็นภาษาที่มีศักดิ์ศรี จึงมีการนำคำภาษาไทยไปใช้เป็นราชาศัพท์

อย่างไรก็ตาม อาจสรุปได้ว่า การปรากฏราชาศัพท์ที่มีที่มาจากภาษาเขมรในราชาศัพท์ไทย และการปรากฏราชาศัพท์ที่มีที่มาจากภาษาไทยในราชาศัพท์เขมร น่าจะสะท้อนให้เห็นศักดิ์ศรีของภาษาดังกล่าวในภาษาไทยและภาษาเขมร จึงมีการนำไปใช้หรือประกอบสร้างขึ้นเป็นราชาศัพท์ในภาษาของตน

๖.๒.๒ การสร้างราชาศัพท์

การสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร อาจสรุปได้ว่า มีวิธีการสร้าง ๔ วิธีหลัก ได้แก่ *การใช้หน่วยเติม การประกอบกับราชาศัพท์ การยืมคำจากภาษาต่างประเทศ และการใช้คำในภาษาเดิม* วิธีการสร้างทั้ง ๔ วิธีนี้ บางวิธีปรากฏทุกสมัย บางวิธีไม่ปรากฏในสมัยใดสมัยหนึ่ง และบางวิธีในสมัยหนึ่งอาจปรากฏมาก แต่ในอีกสมัยอาจปรากฏน้อย อย่างไรก็ตาม วิธีการสร้างทั้ง ๔ วิธีนี้ สะท้อนให้เห็นแนวคิดในการสร้างราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรที่มีร่วมกัน ดังนี้

๑. การใช้หน่วยบ่งชี้ความเป็นราชาศัพท์ ทั้งในภาษาไทยและภาษาเขมรแทบจะทุกสมัย วิธีการสร้างราชาศัพท์ที่ปรากฏมากที่สุดคือ *การใช้หน่วยเติม* โดยเฉพาะการใช้หน่วยเติมหน้า ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะหน่วยเติมสามารถทำหน้าที่บ่งชี้ความเป็นราชาศัพท์ได้อย่างชัดเจนที่สุด สามารถเปลี่ยนสถานภาพของคำสามัญให้เป็นราชาศัพท์ และสามารถใช้เป็นเครื่องแสดงความเป็นราชาศัพท์ได้อย่างเด่นชัดและจดจำได้ง่ายที่สุดด้วย ดังจะเห็นได้ว่า ในการสร้างกริยารราชาศัพท์ทั้งในภาษาไทยและภาษาเขมรเมื่อใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-/ทรง-” ประกอบกับคำกริยาสามัญก็สามารถเปลี่ยนคำดังกล่าวให้เป็นราชาศัพท์ได้

นอกจากนี้ หน่วยเติมยังสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องบ่งบอกลำดับชั้นของบุคคลได้อย่างชัดเจนด้วย ดังเช่น การใช้หน่วยเติมหน้า “พระราช-/พระราช-” “พระบรมราช-/พระบรมราช-” เพื่อใช้

เฉพาะกับกษัตริย์ หรือการใช้หน่วยเติมหน้า “พระบวรราช-/พระบวรราช-” เพื่อใช้กับกรมพระราชวังบวรสถานมงคลในไทยหรือใช้กับพระอุโยราชหรือพระมหาอุปราชในกัมพูชา แม้จะมีการใช้วิธีการอื่นเพื่อแสดงลำดับชั้นของบุคคลเช่น การยืมคำจากภาษาต่างประเทศหรือการประกอบกับราชาศัพท์ดังเช่น ในราชาศัพท์ไทยปัจจุบัน *สวรรคต-สิ้นพระชนม์-สิ้นชีพิตักษัย* ‘ตาย’ แต่ก็ปรากฏเพียงไม่กี่ข้อมูลเท่านั้น ขณะที่การใช้หน่วยเติมหน้าปรากฏได้อย่างหลากหลาย

นอกจากการใช้หน่วยเติมแล้ว วิธีการสร้างราชาศัพท์ที่เป็นการใช้หน่วยบ่งชี้ความเป็นราชาศัพท์อีกวิธีคือ *การประกอบกับราชาศัพท์* ทั้งนี้เพราะวิธีการดังกล่าว เป็นการใช้ราชาศัพท์ประกอบเข้ากับคำสามัญหรือราชาศัพท์อื่น ทำให้คำหรือกลุ่มคำนั้นกลายเป็นราชาศัพท์ เช่น ในราชาศัพท์เขมรปัจจุบัน *กราบบังค* ‘กราบ-บังคม=ไหว้’ *สมแกงถวาย* ‘สำแดง-ถวาย=แสดงให้ดู’ *ขอมยวง* ‘ขอ-ยวง=ขอให้ไป’ *ทูลสาทสั้วร* ‘ทูล-ถาม=ถาม’ เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ข้างต้นนี้เป็นการใช้ราชาศัพท์ประกอบเข้ากับคำสามัญ ทำให้กลุ่มคำนั้นกลายเป็นราชาศัพท์ จึงเป็นการใช้หน่วยบ่งชี้ความเป็นราชาศัพท์ด้วยราชาศัพท์เอง เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่แสดงความเป็นราชาศัพท์ได้เด่นชัด

การสร้างนามราชาศัพท์ด้วยวิธีเดียวกันนี้ ช่วยให้สามารถสร้างราชาศัพท์ได้เพิ่มขึ้นจากจำนวนราชาศัพท์เดิมที่มีจำกัด ดังเช่น ราชาศัพท์ไทยปัจจุบัน *นิวพระหัตถ์ นิวพระหัตถ์ กระจุกพระศอ ขนพระเนตร กำไลพระกร* เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์เหล่านี้ เป็นการใช้คำสามัญ *นิวกระจุก ขน กำไล* ประกอบกับราชาศัพท์ที่มีอยู่เดิมคือ *พระหัตถ์ พระศอ พระเนตร พระกร* ทำให้ไม่ต้องสร้างราชาศัพท์ขึ้นใหม่ทั้งคำ นอกจากนี้ยังนำวิธีดังกล่าวไปใช้ในความหมายเชิงเปรียบเทียบเป็นราชาศัพท์ใหม่ได้อีกด้วย เช่น *ฉลองพระหัตถ์* ‘แทน-มือ=ช้อน’ *ฉลองพระบาท* ‘แทน-เท้า=รองเท้า’ *ลาดพระบาท* ‘ลาด-เท้า=พรมทางเดิน’ *บัวนพระโอษฐ์* ‘บัวน-ปาก=กระโถน’ *ยอนพระกรรม* ‘แยง-หู=ไม้แคะหู’ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การสร้างราชาศัพท์ทั้ง ๒ วิธีนี้ เป็นการใช้หน่วยบ่งชี้ความเป็นราชาศัพท์ที่ชัดเจนและจดจำง่าย ด้วยเหตุดังกล่าวในสมัยต่อ ๆ มาจึงมีวิธีการสร้างราชาศัพท์ด้วยวิธีการทั้งสองนี้มากที่สุด และด้วยเหตุที่เป็นวิธีที่เด่นชัดจึงทำให้คนทั่วไปเข้าใจผิดว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยส่วนใหญ่มีที่มาจากภาษาเขมร เพราะทั้งการใช้หน่วยเติมหน้า “ทรง-” ซึ่งมีที่มาจากภาษาเขมร และการใช้กริยารราชาศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร เช่น *ถวาย ทูล บรรทม* ฯลฯ ประกอบกับคำอื่นใช้เป็นราชาศัพท์ทั้งที่ในความเป็นจริงราชาศัพท์ในภาษาไทยส่วนใหญ่มีที่มาจากภาษาเขมร

นอกจากนี้ การใช้หน่วยบ่งชี้ความเป็นราชาศัพท์ด้วยการใช้หน่วยเติมหน้าที่น่ามาแสดงลำดับชั้นของบุคคล ในราชาศัพท์ไทยสมัยปัจจุบันยังได้นำมาต่อดอกเพื่อใช้เป็นราชาศัพท์สำหรับเจ้านายลำดับชั้นหม่อมเจ้า กลายเป็นวิธีการสร้างราชาศัพท์อีกวิธี เช่น *พระพักตร์-พัคตร์ พระโลมา-โลม พระอัฐิ-อัฐิ* เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวิธีการสร้างราชาศัพท์ด้วยการใช้หน่วยเติมจะมีความชัดเจนที่สุด แต่จะเห็นได้ว่าในราชาศัพท์ไทยและราชาศัพท์เขมรปัจจุบัน เริ่มมีการใช้การประกอบกับราชาศัพท์เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการสร้างนามราชาศัพท์ ทั้งนี้เพราะการใช้หน่วยเติมหน้า “พระ-/พระ-” มีข้อจำกัดการใช้ ส่วนมากเป็นการประกอบกับศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต มิได้ประกอบเข้ากับศัพท์ในภาษาเดิมหรือภาษาอื่น ๆ มีเพียงบางข้อมูลเท่านั้น เช่น ในราชาศัพท์ไทย *พระที่นั่ง พระยอด พระดุม พระแก้ว* หรือ *พระสุจหนี่ พระยี่ภู่* เป็นต้น แต่ข้อมูลดังกล่าวก็ปรากฏมาแล้วตั้งแต่ช่วงสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ ในปัจจุบันจึงถือเป็นการใช้ตามแบบแผน เมื่อต้องการกล่าวถึงนวัตกรรมหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่ไม่ปรากฏในยุคนั้น จึงไม่นิยมสร้างด้วยการใช้หน่วยเติมหน้า “พระ-/พระ-” เว้นแต่คำดังกล่าวเป็นคำสามัญภาษาบาลีสันสกฤต เช่น ในราชาศัพท์เขมรปัจจุบัน *พระวตตมาน* ‘การปรากฏ’ (คำสามัญ : *วตตมาน* ศัพท์บัญญัติแทนคำว่า *presence*) เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงมีการหลีกเลี่ยงไปใช้หน่วยเติมหน้าอื่น เช่น ราชาศัพท์ไทย *พระที่นั่งรถยนต์ พระที่นั่งเฮลิคอปเตอร์* ราชาศัพท์เขมร *พระที่นั่งอุทรมหาจักร* ‘เฮลิคอปเตอร์’ *พระที่นั่งยนต์โหะ* ‘เครื่องบิน’ หรือสร้างด้วยการประกอบกับราชาศัพท์ เช่น *โต๊ะเสวย กระเป๋าทรง คอมพิวเตอร์ทรงงาน*^๑ เป็นต้น

๒. การใช้ภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์และมีศักดิ์ศรีความเป็นราชาศัพท์ นอกจากการสร้างด้วยการใช้หน่วยเติมและการประกอบกับราชาศัพท์ จะแสดงให้เห็นแนวคิดในการใช้หน่วยบ่งชี้ความเป็นราชาศัพท์แล้ว วิธีการสร้างอีกลักษณะหนึ่งคือ *การยืมคำภาษาต่างประเทศ* ก็สะท้อนให้เห็นแนวคิดในการใช้ภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์และมีศักดิ์ศรีมาสร้างราชาศัพท์ด้วย จะเห็นได้ว่า การสร้างราชาศัพท์ด้วย *การยืมคำภาษาต่างประเทศ* ปรากฏเฉพาะภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาไทย และภาษาเขมร เท่านั้น ทั้งนี้เพราะภาษาบาลีสันสกฤตถือเป็นภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นภาษาที่ใช้แก่เทพเจ้าและศาสนา เมื่อนำมาใช้แก่กษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ จึงเป็นการยกย่องสถานะของกษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ให้สูงส่งยิ่งขึ้น ในขณะที่การใช้ภาษาไทยในราชาศัพท์เขมร และการใช้ภาษาเขมรในราชาศัพท์ไทย สะท้อนให้เห็นค่านิยมเรื่อง “ศักดิ์ศรี” ของภาษาทั้งสองในราชสำนัก ดังได้กล่าวแล้วในเรื่องที่มาของราชาศัพท์

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างด้วยการยืมคำจากภาษาต่างประเทศในสมัยต่อ ๆ มา เริ่มปรากฏน้อยลง และไม่พบการใช้คำใหม่เพิ่มขึ้น ดังเช่นในราชาศัพท์ไทยสมัยอยุธยาและธนบุรี กับราชาศัพท์ในสมัยต่อมา คำภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาเขมรที่ใช้เป็นราชาศัพท์มีจำนวนไม่ต่างกันมาก และส่วนใหญ่เป็นคำเดียวกัน จึงอาจแสดงให้เห็นว่า วิธีการสร้างด้วยการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ มิได้เป็นวิธีการหลักในการสร้างราชาศัพท์ในสมัยต่อมา แต่การปรากฏข้อมูลที่มีวิธีการสร้างดังกล่าว

^๑ ไม่ปรากฏในข้อมูลราชาศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แต่พบใช้ในข่าวพระราชสำนักหรือสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ในปัจจุบัน

เป็นเพราะการใช้ตามแบบแผนจากในสมัยอดีตก็เป็นได้ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การสร้างราชาศัพท์ด้วยการยืมคำจากภาษาต่างประเทศในสมัยปัจจุบัน ไม่มีผลผลิตภาวะ (non-productivity) จึงไม่ปรากฏข้อมูลใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

๓. การใช้ความหมายเชิงเปรียบหรือใช้ความหมายแบบไม่เจาะจง การสร้างราชาศัพท์ที่สำคัญอีกวิธีคือ การใช้คำในภาษาเดิม กล่าวคือ การใช้คำภาษาไทยในราชาศัพท์ไทย และการใช้คำภาษาเขมรในราชาศัพท์เขมร วิธีการสร้างดังกล่าว สะท้อนให้เห็นแนวคิดในการใช้ความหมายเชิงเปรียบหรือความหมายแบบไม่เจาะจงเพื่อนำมาใช้เป็นราชาศัพท์ ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครและพระนครพบว่า ส่วนใหญ่ยังไม่ปรากฏการใช้คำสามัญในภาษาเขมรเป็นราชาศัพท์ แม้จะมีการใช้คำภาษาเขมรเป็นราชาศัพท์แล้ว แต่ก็เป็นการใช้คำแผลงเท่านั้น เช่น *สุดจ* ‘ไป’ *บงค* ‘ทำความเคารพ’ *ผท* ‘นอน’ *ถวาย* ‘ให้’ *ปนทวล* ‘สั่ง’ เป็นต้น ในสมัยพระนครจึงปรากฏคำที่ไม่ใช่คำแผลง มีเพียงข้อมูลเดียวคือ *ทวล* ‘รับ (คำสั่ง)’ ส่วนในภาษาไทย ปรากฏวิธีการสร้างดังกล่าวตั้งแต่สมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น และปรากฏเรื่อยมาในสมัยอยุธยาและธนบุรี เช่น *พ่ออยู่หัว* *แม่อยู่หัว* *รับสั่ง* *เฝ้า* เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ทั้งราชาศัพท์เขมรและราชาศัพท์ไทยที่มีการสร้างด้วยการใช้คำในภาษาเดิมมิได้ใช้คำสามัญทั่วไป แต่เกิดจากการประกอบคำขึ้นใช้และมีความหมายเชิงเปรียบหรือความหมายแบบไม่เจาะจง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<i>สุดจ</i>	‘ไป’	มาจาก	<i>*ตจ~ทจ~เตจ</i> ‘แตกออก, แยกออก’ + อุปสรรค <i>สุ-</i> หมายถึง แยกออกไป
<i>บงค</i>	‘ทำความเคารพ’	มาจาก	<i>*ปค</i> ‘รวมกัน, รวมกลุ่ม’ + อาคม - ‘ทำให้’ หมายถึง ทำให้(มือ)รวมกัน, ประสานมือกัน
<i>ผท</i>	‘นอน’	มาจาก	<i>*ท</i> ‘พัก’ + อุปสรรค <i>ป-</i> ‘ทำให้’ หมายถึง ทำให้พัก
<i>ทวล</i>	‘รับ’	มาจาก	<i>ทวล</i> ‘ทูนขึ้นเหนือศีรษะ’
<i>พ่ออยู่หัว</i>	‘กษัตริย์’	มาจาก	<i>พ่อ</i> + <i>อยู่</i> + <i>หัว</i> ‘พ่อผู้อยู่เหนือหัว’
<i>แม่อยู่หัว</i>	‘ราชินี’	มาจาก	<i>แม่</i> + <i>อยู่</i> + <i>หัว</i> ‘แม่ผู้อยู่เหนือหัว’
<i>รับสั่ง</i>	‘รับคำสั่ง, สั่ง’	มาจาก	<i>รับ</i> + <i>สั่ง</i> ‘รับคำสั่ง’
<i>เฝ้า</i>	‘คอยพบ’	มาจาก	<i>เฝ้า</i> ‘คอย’

จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นการใช้ในความหมายแบบไม่เจาะจง เช่น *สุดจ* หมายถึง แยกออกไป แต่นำมาใช้หมายถึงการไป หรือ *บงค* หมายถึง ทำให้(มือ)รวมกัน เป็นการกล่าวถึงกริยาการประสานมือ แต่นำมาใช้เพื่อหมายถึงการแสดงความเคารพ หรือ *พ่ออยู่หัว* *แม่อยู่หัว* เป็นการใช้ในความหมายเชิงเปรียบ เป็นต้น ดังนั้นการสร้างด้วยการใช้คำในภาษาเดิม แม้จะเป็นแนวคิดที่แตกต่าง

กับการสร้างด้วยการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ แต่ก็เห็นได้ว่า มิได้เป็นการนำคำมาใช้ในความหมายตรงตัว แต่เป็นการใช้ในความหมายเชิงเปรียบหรือกล่าวถึงอย่างไม่เจาะจง เพื่อนำมาใช้เป็นราชาศัพท์

๖.๒.๓ ความสัมพันธ์ของราชาศัพท์ไทยและราชาศัพท์เขมร

๖.๒.๓.๑ ลักษณะความสัมพันธ์

จากการศึกษาอิทธิพลของราชาศัพท์ไทยและราชาศัพท์เขมรที่มีต่อกัน โดยพิจารณาในด้านศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ พบว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรต่างส่งอิทธิพลทั้งในด้านศัพท์และการสร้างราชาศัพท์ กล่าวคือ พบราชาศัพท์ที่ใช้ตรงกันในภาษาไทยและภาษาเขมร และยังพบวิธีการสร้างราชาศัพท์ที่ตรงกันในสองภาษาอีกด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจำนวนราชาศัพท์ที่ไทยและเขมรปรากฏตรงกัน ทั้งในราชาศัพท์เขมรสมัยพระนเรศวรกับราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ในราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นกับราชาศัพท์เขมรสมัยกลาง และในราชาศัพท์ไทยสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์กับราชาศัพท์เขมรสมัยปัจจุบัน พบว่าราชาศัพท์ที่ตรงกันนั้นมีจำนวนเล็กน้อย เพียงประมาณร้อยละ ๑๐ ของศัพท์ทั้งหมดเท่านั้น จึงไม่อาจกล่าวได้ว่า เป็นอิทธิพลที่เกิดขึ้นจากการยืมศัพท์ แต่เมื่อพิจารณาจากการสร้างราชาศัพท์พบว่าวิธีการสร้างส่วนใหญ่ในทั้งสองภาษาในแต่ละสมัยมีลักษณะตรงกัน และวิธีการดังกล่าว มีผลต่อการสร้างราชาศัพท์ในภาษาผู้รับ จึงอาจกล่าวได้ว่า อิทธิพลสำคัญระหว่างราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรคือ อิทธิพลด้านการสร้างราชาศัพท์

การศึกษาครั้งนี้แตกต่างกับการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของภาษาไทยและภาษาเขมรในด้านการยืมภาษา ส่วนใหญ่พบว่าเป็นการยืมในระดับคำซึ่งปรากฏเป็นจำนวนมากที่สุด อุไรศรี วรตะริน (๒๕๕๓ : ๑๙) พบคำภาษาเขมรที่ใช้ในภาษาไทยประมาณ ๒,๐๐๐ คำ ส่วนกาญจนา ชินะโชติ (๒๕๒๒ : ๙๙) พบคำไทยในภาษาเขมรประมาณ ๕๔๓ คำ นอกจากนี้ อุไรศรี วรตะริน ยังพบด้วยว่าภาษาไทยยืมระบบการแผลงคำจากภาษาเขมร และการยืมคำไวยากรณ์และโครงสร้างไวยากรณ์ด้วย เช่นเดียวกับกาญจนา ชินะโชติที่พบอิทธิพลของด้านการประกอบคำ ระบบการนับ การใช้คำบอกจำนวน และการใช้คำลักษณนามของไทยในภาษาเขมร

อย่างไรก็ตาม การศึกษาของธัญวิทย์ ศรีจันทร์ (๒๕๕๕) พบว่า ไทยมิได้ยืมระบบการแผลงคำมาจากภาษาเขมร เนื่องจากคำแผลงภาษาเขมรที่พบในภาษาไทย ไม่มีความสม่เสมอในด้านหน้าที่ของคำ กล่าวคือ ไม่สามารถระบุหน้าที่ของคำแผลงในภาษาไทยได้อย่างชัดเจน ขณะเดียวกันวิธีการแผลงคำก็ไม่มีผลิตภาวะ คือไม่สามารถนำมาใช้สร้างคำใหม่ในภาษาไทยได้ ดังนั้นคำแผลงภาษาเขมรที่ปรากฏในภาษาไทยจึงเกิดจากการยืมคำมาใช้เท่านั้น มิใช่การยืมระบบการแผลงคำของภาษาเขมรมาใช้

ผลการศึกษาข้างต้นแตกต่างกับการศึกษาครั้งนี้ เพราะการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ของราชาศัพท์ไทยและราชาศัพท์เขมร มิได้เกิดจากการยืมศัพท์ แต่เป็นการยืมวิธีการสร้างราชาศัพท์ของกันและกัน จึงทำให้ปรากฏข้อมูลราชาศัพท์ที่ตรงกันไม่มากนัก แต่กลับมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันหลายประการ อันเป็นผลมาจากการยืมวิธีการสร้างระหว่างกัน

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาลักษณะการยืมทางภาษาตามแนวคิดของ Haspelmath (2009) จะเห็นได้ว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรแสดงให้เห็นการยืมภาษาในลักษณะ **การปรับรับ (adoption)** กล่าวคือ เป็นการรับเอาลักษณะของภาษาอื่นเข้าไปในภาษาของตน มิได้เกิดจาก **การแทรกแซงของภาษาพื้นเดิม (substratum interference / imposition)** อันเป็นการนำเอาคุณลักษณะในภาษาแม่ของตนไปใช้ในภาษาเป้าหมาย การยืมในลักษณะแรกมักเป็นผลมาจากการสัมผัสภาษาที่เมื่อเกิดการสัมผัสภาษาแล้ว ผู้พูดยังคงพูดภาษาแม่ แตกต่างกับการแทรกแซงของภาษาพื้นเดิม อันเป็นผลจากการสัมผัสภาษาที่ทำให้ผู้พูดย้ายไปพูดภาษาของผู้ให้ ผลการศึกษานี้จึงขัดแย้งกับการศึกษาของวิไลวรรณ ชนิษฐานันท์ (๒๕๔๔; ๒๕๔๕; ๒๕๕๐) ที่ระบุว่า คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย เป็นผลมาจากการที่สังคมไทยสมัยอยุธยาเป็นสังคมทวิภาษาที่มีผู้พูดภาษาไทยและภาษาเขมรปนกัน จนเกิดการปนภาษา (code mixing) และการสลับภาษา (code switching) กระทั่งผู้ที่พูดภาษาเขมรเป็นภาษาแม่เกิดการย้ายภาษา (language shift) มาพูดภาษาไทยในที่สุด ทั้งนี้อาจพิจารณาได้จากการที่ภาษาไทยและภาษาเขมร เมื่อมีการรับวิธีการสร้างราชาศัพท์จากภาษาผู้ให้มาใช้ มิได้ใช้ลักษณะของภาษาผู้ให้ทั้งหมด หากแต่ยังมีการปรับและพัฒนาการสร้างราชาศัพท์ให้สอดคล้องกับภาษาผู้ให้ ดังเช่น ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยา มีการสร้างราชาศัพท์ด้วยการใช้หน่วยเดิมนานหลายหน่วยหรือการใช้หน่วยเดิมทำยที่ไม่ปรากฏในภาษาเขมรสมัยพระนคร ดังนั้นราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร จึงน่าจะสะท้อนให้เห็นว่า ภาษาผู้รับได้รับเอากการสร้างมาจากภาษาผู้ให้ และมีได้เกิดจากผู้พูดภาษาเขมรย้ายมาพูดภาษาไทย

เมื่อพิจารณากระบวนการสัมผัสภาษาตามแนวคิดของ Thomason (2001) ยังพบว่า ราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรสะท้อนให้เห็นผลของการสัมผัสใน **ระดับเข้มข้นเล็กน้อย** ดังในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ ตารางแสดงระดับการสัมผัสภาษา

ระดับการสัมผัสภาษา	ลักษณะของภาษาผู้รับ	
ระดับปกติ	ด้านคำศัพท์	ยืมระดับคำ ส่วนใหญ่เป็นคำนาม อาจมีคำกริยา คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ ยืมเฉพาะคำไม่พื้นฐาน
	ด้านโครงสร้าง	ไม่มีการยืมโครงสร้าง
ระดับเข้มข้นเล็กน้อย	ด้านศัพท์	ยืมคำไวยากรณ์ในระดับเท่ากับคำเนื้อหา แต่ยังคงเป็นคำไม่พื้นฐาน
	ด้านโครงสร้าง	ยืมโครงสร้างเพียงเล็กน้อย ไม่มีผลต่อโครงสร้างของภาษาผู้รับ มีเสียงใหม่ยืมเข้ามา แต่ปรากฏเฉพาะในคำยืม โครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ มีหน้าที่ใหม่หรือข้อบังคับแบบให้เลือกเพิ่มขึ้น หรือมีการใช้รูปแบบการลำดับคำที่เคยใช้น้อยกลับเพิ่มมากขึ้น
ระดับค่อนข้างเข้มข้น	ด้านคำศัพท์	ยืมคำไวยากรณ์มาก ยืมคำพื้นฐานประเภทหมวดคำปิด เช่น สรรพนาม คำบอกจำนวนประเภทเลขจำนวนน้อย และหน่วยคำแปลง
	ด้านโครงสร้าง	ยืมโครงสร้างที่สำคัญ แต่ไม่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบลักษณะ เสียงและหน่วยเสียง : เสียงในภาษาผู้ให้กลายเป็นหน่วยเสียงในภาษาผู้รับ หน่วยเสียงในภาษาผู้รับที่ไม่มีในภาษาผู้ให้จะสูญไป และหน่วยเสียงใหม่นี้จะปรากฏในศัพท์เดิมของภาษาผู้รับ ลักษณะทางสัทสัมพันธ์เพิ่มขึ้น เงื่อนไขบังคับของโครงสร้างพยางค์และกฎของรูปแปรของคำสูญไปหรือเพิ่มขึ้น วากยสัมพันธ์ : ลักษณะบางประการเช่น การลำดับคำ การเชื่อมความ การซ้อนความเปลี่ยนไป หน่วยคำ : ยืมหน่วยคำผัน และประเภททางไวยากรณ์ใช้ในคำของภาษาผู้รับ
ระดับเข้มข้น	ด้านคำศัพท์	ยืมศัพท์เป็นจำนวนมาก
	ด้านโครงสร้าง	ยืมโครงสร้างทุกชนิดและอาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแบบลักษณะของภาษาผู้รับ หน่วยเสียง : อาจมีการสูญหรือเพิ่มเสียงหรือหน่วยเสียงทั้งหมดในคำ และกฎของรูปแปรของหน่วยคำทุกชนิดของภาษาผู้รับ วากยสัมพันธ์ : เปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิงทั้งการลำดับคำ อนุพากย์ การปฏิเสธ การเชื่อมความ การเปรียบเทียบ การบอกจำนวน หน่วยคำ : มีการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อแบบลักษณะภาษา เช่น หน่วยคำแบบติดต่อแทนที่หน่วยคำผันหรือกลับกัน ประเภททางไวยากรณ์ที่ไม่ตรงกับภาษาผู้ให้และผู้รับเพิ่มขึ้นหรือสูญไป การสูญหรือเพิ่มของรูปแบบที่ต้องผันตามกัน

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า ราชศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรสะท้อนให้เห็นระดับการสัมผัสภาษาของไทยและเขมรในระดับเข้มข้นเล็กน้อย กล่าวคือ มีการยืมโครงสร้างภาษาเพียงเล็กน้อย และไม่มีผลต่อโครงสร้างภาษาของผู้รับ เพราะมีการยืมวิธีการสร้างราชศัพท์ระหว่างกันวิธีการดังกล่าวมิได้มีผลทำให้ภาษาทั้งสองเกิดการเปลี่ยนแปลง แม้จะทำให้เกิดรูปภาษาแบบใหม่ขึ้นในภาษา แต่เนื่องจากราชศัพท์รูปแบบของภาษาชนิดหนึ่งหรือเป็นทำเนียบภาษา (register) แบบหนึ่ง จึงมิได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบของภาษาโดยรวม

๖.๒.๓.๑ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการยืม

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของราชศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรพบว่า ราชศัพท์ในภาษาไทยปรากฏครั้งแรกในสมัยสุโขทัย อันเป็นผลมาจากการได้รับอิทธิพลจากราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยพระนคร ต่อมาราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นจึงส่งอิทธิพลต่อราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยกลาง และราชศัพท์ในภาษาเขมรสมัยปัจจุบัน ก็แสดงให้เห็นอิทธิพลของราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์

จากหลักฐานบริบททางประวัติศาสตร์ ทำให้เห็นว่าความสัมพันธ์ของไทยและกัมพูชาในช่วงแรก ไทยเป็นฝ่ายที่ได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรเขมรสมัยพระนคร ดังปรากฏหลักฐานในจารึกวัดศรีชุม พ.ศ. ๑๙๑๒ กล่าวถึง พ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราชได้อภิเษกกับนางสุทรเทวีธิดาของกษัตริย์กัมพูชาผู้ครองเมืองศรีโยชธรปุระหรือเมืองพระนคร และได้รับพระราชทานพระแสงขรรค์ชัยศรี และพระนาม “ศรีอินทราดินทราทิตย์” อีกทั้งขณะนั้น สุโขทัยยังถูกรุกรานจาก “ขอมสบาดโขลญลำพง” ซึ่งน่าจะเป็นขุนนางหรือแม่ทัพจากเมืองพระนครเข้ามายึดเมืองสุโขทัย ทำให้พ่อขุนผาเมืองและพ่อขุนบางกลางหาวต้องร่วมมือกันขับไล่และยึดเมืองสุโขทัยคืนมา จึงน่าจะแสดงให้เห็นว่า อำนาจอิทธิพลของกัมพูชาในดินแดนแถบนี้ น่าจะมีอยู่ก่อนนานแล้ว

เมื่อพิจารณาลักษณะทางสถาปัตยกรรมในสมัยสุโขทัย สถาปัตยกรรมแบบเขมร เช่น ปราสาทที่วัดพระพายหลวง ศิลปะขอมสมัยบายัน ศาลตาผาแดง ศิลปะขอมสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ (ศรีศักร วัลลิโภดม, ๒๕๕๒ : ๑๙) จึงน่าจะเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นถึงอิทธิพลของกัมพูชาในดินแดนนี้ได้อย่างชัดเจน ดังนั้นการปรากฏราชศัพท์ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย จึงน่าจะได้รับอิทธิพลจากราชศัพท์ที่ใช้อยู่ก่อนแล้วในภาษาเขมรสมัยพระนคร

ส่วนการปรากฏราชศัพท์ในสมัยอยุธยา นั้น สอดคล้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในช่วงที่อยู่ภายใต้อิทธิพลไปยังเมืองต่าง ๆ รวมถึงเมืองพระนครด้วย ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ อู่ทอง มีการยกทัพไปโจมตีเมืองพระนครหลายครั้ง ใน พ.ศ. ๑๘๙๕ พระองค์โปรดฯ ให้สมเด็จพระรามศวร และขุนหลวงพ่่วยยกทัพตีเมืองพระนครสำเร็จ ได้เมือง และกวาดต้อนผู้คนกลับมาอยู่อยุธยา อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์นี้ นักวิชาการบางส่วนเห็นว่า อาจมิได้เกิดขึ้นจริง แต่เหตุการณ์ที่เป็นที่ยอมรับ

คือ ชัยชนะเหนือเมืองพระนครเมื่อ พ.ศ. ๑๙๗๔ สมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ เจ้าสามพระยา (วุฒิชัย มูลศิลป์, ๒๕๕๔ : ๖๙) ในครั้งนั้นพระองค์ทรงยกทัพเข้าตีเมืองพระนคร สามารถยึดเมืองได้ และกวาดต้อนผู้คนกว่า ๔๐,๐๐๐ กลับอยุธยา และอาจมีการกวาดต้อนบรรดานักปราชญ์ราชบัณฑิตกลับมาด้วย จึงทำให้เกิดแบบแผนการใช้ราชาศัพท์อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โดยเฉพาะการตรากฎมณเฑียรบาลขึ้นในสมัยนี้

นอกจากนี้ในสมัยอยุธยา ยังมีการศึกสงครามกับกัมพูชาอีกหลายครั้ง ศานติ ภักดีคำ (๒๕๕๔ : ๕๘) รวบรวมการสงครามของไทยกับกัมพูชาในสมัยอยุธยาได้ถึง ๒๒ ครั้ง ภายหลังจากที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ เจ้าสามพระยา ทรงยึดเมืองพระนครได้นั้น โปรดฯ ให้สมเด็จพระนครินทร์ พระราชโอรสเสด็จไปครองเมืองพระนคร เมื่อสมเด็จพระนครินทร์ทรงประสูติสวรรคต จึงโปรดฯ ให้เจ้าพระยาแพรก พระราชโอรสอีกพระองค์ เสด็จฯ ไปครองแทน เหตุการณ์ในครั้งนี้ตรงกับประวัติศาสตร์กัมพูชาในสมัยหลังเมืองพระนคร จึงสอดคล้องกับการปรากฏอิทธิพลของราชาศัพท์ไทยสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นในราชาศัพท์เขมรสมัยกลาง

ในสมัยต่อมา ช่วงปลายสมัยอยุธยาและธนบุรี ไทยมีอิทธิพลเหนือกัมพูชา โดยเฉพาะในราชสำนักของกัมพูชา ดังปรากฏว่า สมเด็จพระศรีไชยเชษฐา ทรงขอความช่วยเหลือจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ให้ส่งกองทัพจากอยุธยาไปปราบนักโนนซึ่งเป็นกบฏขณะนั้น ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระและสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ก็ทรงส่งกองทัพไปช่วยกษัตริย์กัมพูชารบด้วยเช่นกัน กระทั่งในสมัยกรุงธนบุรี นักองค์โนนหรือนักองค์ราม พระราชวงศ์กัมพูชาได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร และขอให้สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงแต่งตั้งทัพเข้าตีเมืองกัมพูชาหลายครั้ง สมเด็จพระอุทัยราชา กษัตริย์กัมพูชาขณะนั้น จึงยอมมอบราชสมบัติแก่นักองค์โนนได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระรามราชา (ศานติ ภักดีคำ, ๒๕๕๒ : ๒๔๘-๒๖๘) แสดงให้เห็นว่า ไทยได้เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของกัมพูชาแล้ว

ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ กัมพูชาตกเป็นเมืองประเทศราชของไทย กษัตริย์กัมพูชาหลายพระองค์ ได้เข้ามาประทับอยู่ในกรุงเทพฯ และได้รับพระราชพิธีราชาภิเษกจากกษัตริย์ไทยด้วย อีกทั้งบางพระองค์ยังประสูติในกรุงเทพฯ อีกด้วย ดังนี้

๑. พระนารายณ์ราชาธิราช (พระองค์เอง พ.ศ. ๒๓๒๒-๒๓๓๙)
๒. พระอุทัยราชาธิราช (พระองค์จัน พ.ศ. ๒๓๔๙-๒๓๗๗)
๓. พระหริรัักษารามา (พระองค์ด้วง พ.ศ. ๒๓๘๘-๒๔๐๒)
๔. สมเด็จพระนโรดมบรมรามเทวาวตาร (พระองค์ราชาวดี พ.ศ. ๒๔๐๒-๒๔๔๗)

แสดงให้เห็นว่า ราชสำนักไทยและราชสำนักกัมพูชามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สอดคล้องกับการศึกษาอิทธิพลของราชาศัพท์ไทยสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ที่มีต่อราชาศัพท์เขมรสมัยปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังพบว่า ในหนังสือเรื่อง “**หัตถ์ประภตบรูโตณีประชบาทกฤษี นิ่ง สหฤตประ:** **สขุภต** อพิพระราชปรไพณีพระมหากษัตริย์ นิ่ง สมภูจพระสงฆราช ” เกี่ยวกับพระราชประเพณีพระมหากษัตริย์และสมเด็จพระสังฆราช ของ จุม เงื่อน (จุม เงื่อน ณี นิ่ง, 2003) ได้ระบุไว้ว่า ในสมัยสมเด็จพระศรีรักรัษามมา พระองค์ด้วง โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมหนังสือ “**กฤษภตสัฏ** ภูวันราชสพท” กระบวรราชาศัพท์ ซึ่งมีเนื้อหาตอนหนึ่งกล่าวถึงการลำดับพระสกุลยศ อันเป็นการจำแนกระดับชั้นของพระราชวงศ์ของกัมพูชา ดังนี้

ตารางที่ ๒ ลำดับสกุลยศของกัมพูชาเปรียบเทียบกับสกุลยศของไทย

สกุลยศของกัมพูชา		คำอธิบาย	สกุลยศของไทย	คำอธิบาย
สหฤตประภตชิวรส สหฤตประภตฉิลล	สมภูจพระราชโอรส สมภูจพระราชธิดา	พระราชโอรสธิดาพระ เจ้าแผ่นดินกับพระ อัครมเหสีหรือพระ อัครราชเทพี	เจ้าฟ้า (ชั้นเอก หรือ ชั้นทูลกระหม่อม)	พระราชโอรสธิดาพระ เจ้าแผ่นดินกับพระ อัครมเหสีหรือพระ ภรรยาเจ้าชั้นลูกหลวง
สหฤตประภตบุทรา สหฤตประภตบุทรี	สมภูจพระราชบุตร รา สมภูจพระราชบุตรี	พระราชโอรสธิดาพระ เจ้าแผ่นดินกับพระ อัครชายา	เจ้าฟ้า (ชั้นโท หรือ ชั้นสมเด็จพระ)	พระราชโอรสธิดาพระ เจ้าแผ่นดินกับพระ อรรคชายาชั้นหลาน หลวง
สหฤต	สมภูจ	พระราชโอรสธิดาพระ อภุโยราชหรือพระ มหาอุปราชกับพระ มเหสีหรือพระราช เทพี	เจ้าฟ้า (ชั้นตรี)	พระโอรสธิดาในกรม พระราชวังบรรสถาน มงคลที่ได้รับโปรดเกล้า ฯ เป็นกรณีพิเศษ
ประภตชิวรส	พระองค์มจาสะ (ชั้นที่ ๑)	พระราชโอรสธิดาพระ เจ้าแผ่นดินกับเจ้า จอม	พระองค์เจ้า (ชั้นเอก หรือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ)	พระราชโอรสธิดาพระ เจ้าแผ่นดินกับเจ้า จอมมารดา
ประภตชิวรส	พระองค์มจาสะ (ชั้นที่ ๒)	พระราชโอรสธิดาพระ อภุโยราช-พระมหา อุปราชกับที่พระหรือ ที่กรมการ	พระองค์เจ้า (ชั้นโท หรือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ)	พระโอรสธิดากรม พระราชวังบรรฯ

สกุลยศของกัมพูชา		คำอธิบาย	สกุลยศของไทย	คำอธิบาย
พระมหากษัตริย์	พระองค์มจาสะ (ชั้นที่ ๓)	พระโอรสธิดาสมเด็จพระ กับพระเทพี		พระโอรสธิดาเจ้าฟ้า กับพระชายา
		พระโอรสธิดาพระองค์ เจ้ากับพระชายาที่ พระองค์เจ้า		พระโอรสธิดาพระองค์ เจ้ากับพระองค์เจ้า
มกุฎกษัตริย์	อนกองคฺมจาสะ	พระโอรสธิดาสมเด็จพระ กับพระชายาที่หม่อม เจ้าหรือนักมนาง	หม่อมเจ้า	พระโอรสธิดาเจ้าฟ้า กับหม่อมสามัญชน
		พระโอรสธิดาพระองค์ เจ้ากับชายาที่หม่อม เจ้าหรือนักมนาง		พระโอรสธิดาพระองค์ เจ้าลูกหลวงหลาน หลวงกับหม่อมสามัญ ชน
		พระโอรสธิดาหม่อม เจ้ากับชายาที่หม่อม เจ้า		
มกุฎ มกุฎดิษฐ์	อนกองค อนกราชวงศ	โอรสธิดาของหม่อม เจ้ากับสามัญชน	หม่อมราชวงศ์	โอรสธิดาพระองค์เจ้า ชั้นพระวรวงศ์เธอ
		โอรสธิดาของหม่อม ราชวงศ์กับหญิงที่ หม่อมราชวงศ์		โอรสธิดาหม่อมเจ้า
พระวัง	พระวงศ	โอรสธิดาของหม่อม ราชวงศ์กับสามัญชน	หม่อมหลวง	โอรสธิดาหม่อม ราชวงศ์
		โอรสธิดาของพระวงศ์ กับหญิงที่พระวงศ์		

จะเห็นได้ว่า การลำดับสกุลยศของพระราชวงศ์กัมพูชาตรงกับการลำดับสกุลยศของพระราชวงศ์ไทย จึงน่าจะแสดงให้เห็นได้ว่า สมเด็จพระทริภักษรามา พระองค์ด้วง ได้ทรงนำธรรมเนียมปฏิบัติในการลำดับสกุลยศนี้ไปใช้ในราชสำนักเขมรด้วย

ด้วยเหตุดังกล่าวมาทั้งหมด จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ไทยและกัมพูชามีความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง ความคล้ายคลึงกันของราชาศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมร ในแต่ละสมัย จึงเป็นผลมาจากการติดต่อปฏิสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นของราชสำนักไทยและกัมพูชา

๖.๓ ข้อเสนอแนะ

๑. ควรมีการศึกษาสรรพนามราชาศัพท์และลักษณนามราชาศัพท์ในทั้ง ๒ ภาษา เพราะผู้ศึกษาไม่ได้ศึกษาหมวดคำดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสรรพนามราชาศัพท์ในสมัยปัจจุบัน อันอาจสะท้อนให้เห็นระบบความคิดในการให้เกียรติที่แตกต่างกันระหว่างราชาศัพท์ไทยและเขมร

๒. ควรมีการศึกษาพระนามและคำนำพระนามในราชาศัพท์ไทยและเขมร เนื่องจากพระนามและคำนำพระนามปรากฏมาแล้วตั้งแต่ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร และน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดราชาศัพท์ในหมวดอื่น ๆ ต่อมา ดังนั้นการศึกษาพระนามและคำนำพระนามจึงอาจช่วยให้เห็นพัฒนาการของการกำเนิดราชาศัพท์ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรรณิการ์ ชินะโชติ. (๒๕๒๒). **คำไทยและอิทธิพลบางประการของภาษาไทยในภาษาเขมร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต. แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ก่องแก้ว วีระประจักษ์. ๒๕๒๖. **๗๐๐ ปี ลายสือไทย**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

กั้วล คัชชิวมา. (๒๕๕๓). คำราชาศัพท์ในเขมรโบราณ. ใน **ไทยคดีศึกษาในบริบทแห่งความหลากหลาย**, หน้า ๔๙-๖๑. กรุงเทพฯ : ประชาชน.

กาญจนา นาคสกุล. (๒๕๕๖). **ระบบเสียงภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เครื่องทองรัตนโกสินทร์. (๒๕๕๕). กรุงเทพฯ : คติ.

ฉ่ำ ทองคำวรรณ. (๒๕๒๗). **หลักภาษาเขมร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

ชบาบาน. (๒๕๕๑). **แว้งที่รัก**. กรุงเทพฯ : สารคดี.

ชีวหง ฉิน. (๒๕๕๔). **การเปลี่ยนแปลงของภาษาจ้วงอันเกิดจากภาวะสัมผัสภาษาจ้วงกับภาษาจีนกลาง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต. สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (๒๕๕๒). **ราชาศัพท์**. ใน ประคอง นิมมานเหมินท์ และคณะ (บรรณาธิการ), **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม ๔ : วัฒนธรรมการใช้ภาษาไทย**, หน้า ๕๕-๘๒. กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

นริศรานุกัฏติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา และ ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (๒๕๐๕). **สารันสมเด็จ**. เล่ม ๒๓. พระนคร : องค์การค้ำของครุสภา.

นามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย. (๒๕๕๔). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. (จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔)

ประคอง นิมมานเหมินท์ และคณะ, บรรณาธิการ. (๒๕๕๒). **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม ๔ : วัฒนธรรมการใช้ภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

- ประชุมจารึกภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย.** (๒๕๔๘). กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. (จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในโอกาสวันพระบรมราชสมภพพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครบ ๒๐๐ ปี วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗)
- ประพจน์ อัครวิรุฬหการ. (๒๕๔๒). ที่มาและพัฒนาการราชาศัพท์. ใน กาญจนา นาคสกุล และ อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล (บรรณาธิการ), **รายงานการประชุมทางวิชาการ ราชศัพท์กับสังคมไทย**, หน้า ๗๕-๑๐๘. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีดี พิศภูมิวิถี. (๒๕๕๔). สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง). ใน **นามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย**, หน้า ๔๙-๕๑. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. (จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔)
- ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงาน. สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. (๒๕๕๕). **ราชาศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ.
- ปีย์ มาลากุล, หม่อมหลวง. (๒๕๑๖). **การใช้ถ้อยคำและราชาศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของครุสภา.
- ยรรยงค์ สิกขะฤทธิ. (๒๕๕๒). **พัฒนาการราชาศัพท์สมัยสุโขทัยถึงสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๕๓). **พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. (๒๕๕๔). **ราชาศัพท์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. (๒๕๕๐). **ราชาศัพท์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- วรเวทย์พิสิฐ, พระ. ๒๕๓๔. **หลักภาษาไทยของพระวรเวทย์พิสิฐ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ภาษาและวรรณคดีไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (พิมพ์เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงมีพระชนมายุครบ ๓ รอบ)
- วัลยา ช่างขวัญยืน และคณะ, บรรณาธิการ. (๒๕๔๙). **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม ๒ : คำ การสร้างคำ และการยืมคำ**. กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

- วินิตา ดิถียนต์. (๒๕๔๒). ราชศัพท์ในภาษาแปล. ใน กาญจนา นาคสกุล และ อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล (บรรณาธิการ), **รายงานการประชุมทางวิชาการ ราชศัพท์กับสังคมไทย**, หน้า ๓๗-๔๙. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (๒๕๔๔). เขมรผสมไทย : การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ภาษาไทย. **วารสารภาษาและภาษาศาสตร์** ๑๙, ๒ (มกราคม-มิถุนายน) : ๓๕-๕๐. ศึกษาศึกษา, กระทบวง. (๒๕๔๐). **วรรณลักษณะวิจารณ์**. เล่ม ๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ศุภวัฒน์ เกษมศรี, หม่อมราชวงศ์. (๒๕๕๒). อภิปรายเรื่องการใช้ราชศัพท์. ใน อติศักดิ์ ทองบุญ (บรรณาธิการ), **การใช้ราชศัพท์**, หน้า ๑-๗๖. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย มูลนิธิจางง์ทองประเสริฐ และสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (จัดพิมพ์เนื่องในงานวันจางง์ทองประเสริฐ ครั้งที่ ๗ วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๒)
- สนิท บุญฤทธิ. (๒๕๓๐). **ราชศัพท์**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา. (๒๕๔๒). ความสำคัญของราชศัพท์กับสังคมไทย. ใน กาญจนา นาคสกุล และอนันต์ เหล่าเลิศวรกุล (บรรณาธิการ), **ราชศัพท์กับสังคมไทย**, หน้า ๑๑-๒๑. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (จัดพิมพ์เนื่องในการประชุมทางวิชาการเรื่อง "ราชศัพท์กับสังคมไทย" เนื่องในวโรกาสมหามงคลสมัยกาญจนาภิเษก วันที่ ๒๒-๒๓ สิงหาคม ๒๕๓๙ ณ ห้องประชุม ๑๐๑ อาคาร ๓ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
- แสงสุรีย์ ลดาวัลย์, หม่อมราชวงศ์. (๒๕๑๗). ข้อสังเกตเล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับราชศัพท์, ใน **ชุมนุมทางภาษาไทย**, หน้า ๑-๑๖. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล. (๒๕๔๙). การยืมภาษา. ใน วิลยา ช่างขวัญยืน และคณะ (บรรณาธิการ), **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม ๒ : คำ การสร้างคำ และการยืมคำ**, หน้า ๑๐๐-๑๑๒. กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทบวงศึกษาศึกษา.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (๒๕๔๕). **ภาษาในสังคมไทย : ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (๒๕๔๙). พุคไทยปนอังกฤษ. ใน **พินิจไทย ปฐมภาค : ภาษา**, ๕๗-๖๔. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (๒๕๕๒). ภาษาไทยกับสังคม. ใน ประคอง นิมมานเหมินท์ และคณะ (บรรณาธิการ), **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม ๔ : วัฒนธรรมการใช้ภาษาไทย**, หน้า ๑-๒๑. กรุงเทพฯ :

สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

อุปกิตศิลปสาร, พระยา. (๒๕๔๕). **หลักภาษาไทย : อักษรวิธี วลีวิภาค วากยสัมพันธ์ และฉันท
ลักษณ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

อุไรศรี วรศะริน. ๒๕๔๒. **จารีกนครวัตสมัยหลังพระนรค ค.ศ. ๑๕๖๖ - ค.ศ. ๑๗๔๗**. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุไรศรี วรศะริน. ๒๕๔๒. **พจนานุกรมศัพท์จารีกนครวัตสมัยหลังพระนรค**. กรุงเทพฯ : ภาควิชา
ภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุไรศรี วรศะริน. ๒๕๔๕. **ประชุมอรรถบทเขมร**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะ
โบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. (เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพศาสตราจารย์เกียรติ
คุณ ดร.อุไรศรี วรศะริน วันอังคารที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๔๕)

ภาษาต่างประเทศ

Antelme, Michel. (1996). **La Réappropriation en Khmer de Mots Empruntés par la
Langue Siamoise au Vieux Khmer**. Patani: Prince of Songkla University.

Antelme, Michel. 1996. **La Réappropriation en Khmer de Mots Empruntés par La
Langue Siamoise au Viuex Khmer**. Patani: Prince of Songkla University.

Campbell, Lyle. (1999). **Historical linguistics: an introduction**. Cambridge, MA: MIT
Press.

Collins, Steven. 2006. **A Pali Grammar for Students**. Chiang Mai: Silkworm Book.

Haspelmath, Martin. (2009). Lexical borrowing: concepts and issues. In M.
Haspelmath, and U. Tadmor (eds.), **Loanwords in the world's languages: a
comparative handbook**, 35-54. Berlin: De Gruyter Mouton.

Headley, Robert K. et al. 1977. **Cambodian-English Dictionary**. Washington, D.C.:
Catholic University Press.

Jacob, Judith M. 1967. Affixation in Middle Khmer with Old and Modern
Comparisons. In P.N. Jenner et al. (eds.), **Austroasiatic Studies**, 591-624.
Honolulu: The University Press of Hawaii.

- Jenner, Philip N. 2009. **A Dictionary of Angkorian Khmer**. Doug Cooper (ed.). Canberra: Pacific Linguistics Research School of Pacific and Asian Studies The Australian National University.
- Jenner, Philip N. 2009. **A Dictionary of pre-Angkorian Khmer**. Doug Cooper (ed.). Canberra: Pacific Linguistics Research School of Pacific and Asian Studies The Australian National University.
- Jenner, Philip N. 2011. **A Dictionary of Middle Khmer**. Doug Cooper (ed.). Canberra: Pacific Linguistics Research School of Pacific and Asian Studies The Australian National University.
- Jenner, Philip N. & Pou, Saveros. 1985. "A Lexicon of Khmer Morphology." **Mon-Khmer Studies** 9-10: 1-517.
- Kale, Moreshwar Ramcandra. 1977. **A Higher Sanskrit Grammar**. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Kang, Yoojung. (2011). Loanword phonology. In van Oostendorp, Marc, Colin Ewen, Elizabeth Hume, and Keren Rice (eds.), **Companion to phonology**, 1-25. Wiley-Blackwell.
- Kubozono, Haruo. (2006). Where does loanword prosody come from? A case study of Japanese loanword accent. **Lingua**, 116: 1140-1170.
- Lewitz, Saveros. 1976. The Infix /-b-/ in Khmer. In P.N. Jenner et al. (eds.), **Austroasiatic Studies**, 741-760. Honolulu: The University Press of Hawaii.
- Luke, Kang-kwong, and Lau, Chaakming. (2008). On loanword truncation in Cantonese. **Journal of East Asian Linguistics**, 17: 347-362.
- Murcahyanto, Hary. (2008). **Penggunaan bahasa kedhaton dalam lingkup karaton Surakarta Hadiningrat (The Use of Kedhaton Language in Karaton Surakarta Hadiningrat)**. Tesis Derajat Magister. Program Studi Linguistik, Universitas Sebelas Maret.
- Myers-Scotton, Carol. (1993). **Duelling language: Grammatical structure in codeswitching**. Oxford: Clarendon.
- Myers-Scotton, Carol. (1997). Codeswitching. In F. Coulmas (ed.), **Handbook of Sociolinguistics**, 217-37. Oxford: Blackwell.

- Peperkamp, Sharon, Inga Vendelin, and Kimihiro Nakamura. (2008). On the perceptual origin of loanword adaptations: Experimental evidence from Japanese. *Phonology*, 25: 129–164.
- Platt, John, and Weber, Heidi. (1980). **English in Singapore and Malaysia: Status, features, functions**. Kuala Lumpur: Oxford University Press.
- Pou, Saveros. (1988). Old Khmer and Siamese. *Kambodschanische Kultur*, 2: 37-48.
- Tadmor, Uri, Haspelmath, Martin, and Taylor, Bradley. 2010. Borrowability and the notion of basic vocabulary. *Diachronica*, 27(2): 226-246.
- Thomason, Sarah G. (2001). **Language contact**. Washington D.C.: Georgetown University Press.
- Thomason, Sarah G., and Kaufman, Terrence. (1991). **Language contact, creolization, and genetic linguistics**. Berkeley: University of California Press.
- Trask, R.L. (1996). **Historical linguistics**. New York: Arnold, a member of the Hodder Headline Group.
- van Hout, Roeland and Muysken, Pieter. (1994). Modeling lexical borrowability. *Language Variation and Change*, 6(1): 39-62.
- Wenger, James Rodney. (1982). **Some Universal of Honorific Language with Special Reference to Japanese**. Doctoral dissertation, Faculty of Committee on Linguistics, Graduate Collage, University of Arizona.
- You, Sey. 1976. "Some Old Khmer Affixation." *Mon-Khmer Studies* 5: 85-95.
- Zarchi, Moshe Ami. (2001). **Changes in Thai cultural and social values as reflected in the use of the Royal Language in Thai newspapers from 1932 to the present time**. Master's Thesis. Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- 김동욱. (1963.) 궁중용어. *국어국문학*, 제26권, pp.269-293. 강원도: 국어국문학회.
- ជុំ ឆៀន. (2003). **អំពីព្រះរាជប្រពៃណីព្រះមហាក្សត្រ និងសម្តេចព្រះសង្ឃរាជ**. ភ្នំពេញ : ក្រសួងព្រះបរមរាជវាំង.
- ធន់ ហ៊ិន. (2003). **រាជាសព្ទក្នុងភាសាខ្មែរ**. ភ្នំពេញ : វិទ្យស្ថានពុទ្ធសាស្ត្របណ្ឌិត្យ.
- ពុទ្ធសាស្ត្របណ្ឌិត្យ. (1967). **វចនានុក្រមខ្មែរ**. ភ្នំពេញ : វិទ្យស្ថានពុទ្ធសាស្ត្របណ្ឌិត្យ.

ស៊ីអិលិកេតរូនិកស៍

- RFA. (2013). **ព្រះរាជពិធីគោរពព្រះបរមរតនកោដ្ឋថ្ងៃទី ២** [Online]. Available from: www.rfa.org/khmer/indepth/king-father-cremation-second-day-02022013003231.html [2013, 11 November]
- Sealang. (2014). **Corpus of Khmer Inscriptions** [Online]. Available from: <http://www.sealang.net/classic/khmer/> [2014, 29 January]

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายยรรยงค์ สิกษะฤทธิ์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (เกียรตินิยม อันดับสอง) จากภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อพ.ศ. ๒๕๔๘ จากนั้นเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ที่สถาบันเดิม สำเร็จการศึกษาเมื่อพ.ศ. ๒๕๕๓ ต่อมาในพ.ศ. ๒๕๕๔ เข้าศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทยที่ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย